

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

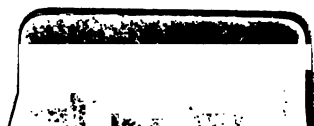
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

此書係清康熙年間所刻之《欽定四庫全書》本，現藏於北京大學圖書館。

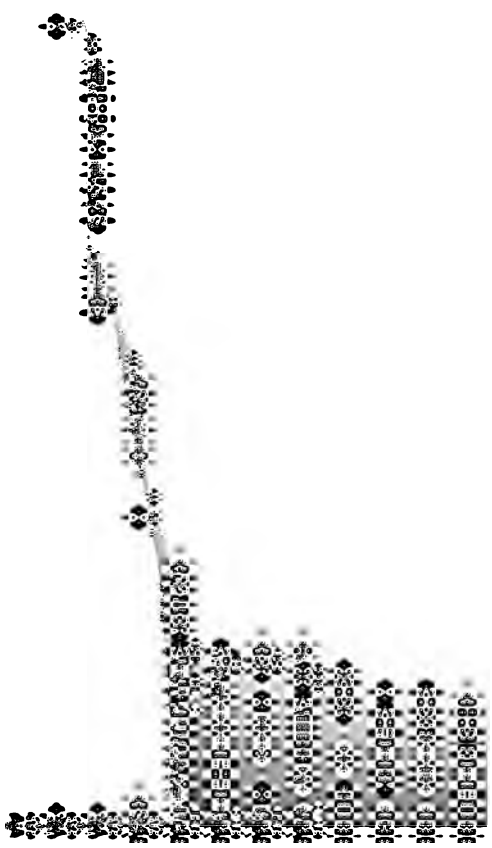
1383

Soc. 3974 d. $\frac{257}{3-4}$

00

00

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENKSA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

KNJIGA III

U ZAGREBU 1871

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBREHTA I FIDLERÄ) NA PRODAJU.

Štamparija Dragutina Albrehta u Zagrebu.

S A D R Ź A J.

	Strana
Hvalov rukopis. — Od Gj. Daničića	1
Trojanska priča. — Od Fr. Miklošića	147
Krmčaja knjiga srpska XIII—XIV vijeka. — Od I. I. Sreznevskoga	189
Ogledi stare hrvatske proze. IV. Život Aleksandra Velikoga. — Od V. Jagića	203

Štamparija Dragutina Albrehta u Zagrebu.

S A D R Ź A J.

	Strana
Hvalov rukopis. — Od Gj. Daničića	1
Trojanska priča. — Od Fr. Miklošića	147
Krmčaja knjiga srpska XIII—XIV vijeka. — Od I. I. Sreznevskoga	189
Ogledi stare hrvatske proze. IV. Život Aleksandra Velikoga. — Od V. Jagića	203

Hvalov rukopis.

*Čitao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 6 travnja 1870*

PRAVI ČLAN GJ. DANIČIĆ.

I

PREGLED.

1. Kad sam izdavao na svijet nikoljsko jevangjelje godine 1864, nagagjajući u koje je vrijeme pisano, rekoh u predgovoru k njemu (str. XI) da je ne samo jednoga vijeka s rukopisom bolonjskim koji je godine 1404 za vojvodu Hrvoja pisao *Хвалъ крѣстниинъ*, nego jošte da može biti da je oba rukopisa pisao jedan čovjek. To rekoh s tolikim pouzdanjem da još dodah da se tvrdo nadam da će se to posvjedočiti kad sreća odnese koga u Bolonju, te onaj rukopis, od kojega onda bješe poznat samo pogovor, isporedi s nikoljskim. Razlozi kojima to utvrgjivah bjehu dvojaki: jedni smetahu misliti da je nikoljsko jevangjelje mnogo starije, a drugi upravo vezahu nikoljsko jevangjelje za bolonjski rukopis. Ovi drugi izlaze osobito odatle što nikoljsko jevangjelje i pomenuti pogovor bolonjskoga rukopisa odstupaju od svijeh poznatijeh rukopisa a među sobom se slažu tijekom što slova *н*, *т* i *м* stoje u oba jedno mjesto drugoga vrlo često, češće može biti nego li svako na svom mjestu. Ta osobina njihova prema ostalijem rukopisima prem da je veoma jako ali opet nije dovoljno svjedočanstvo da ih je oba pisao jedan čovjek, jer se po tome može još misliti da je bila i cijela škola koja se držala takoga pisanja; za to i rekoh na pomenutom mjestu da od poregjenja tjih dvaju rukopisa jednoga s drugim treba čekati potvrdu misli da ih je oba pisao Hval.

Do te potvrde sam dogjoh prije nego mogah i pomisliti. Koliko živo željah otići u Bolonju, — da bi baš i samo toga rukopisa radi bilo, — opet se ne mogah ni iz daleka tome nadati. Srećom ne bjeh sam koga moraše želja toga rukopisa, nego i naš poštovani predsjednik pišući o Patarenima i nadajući se u tom rukopisu, koji je pisao Pataren, naći što za svoj posao, zaželje ga vidjeti, i vješt dovititi se svemu što književnosti može biti na korist i u nastajavanju oko toga ne hajući ni za kake tegobe i nezgode, izradi, te s dopuštenjem vlade italijanske dogje rukopis Hvalov iz Bolonje u Zagreb

lani u proljeće na nekoliko vremena. Čim ga uzeh u ruke i zagledajući nekoliko lista prevrnuh, imajući dobro u pameti pismo nikoljskoga rukopisa, imajući ga u pameti još bolje nego što ga pokazuje snimak priloženi nikoljskom jevangjelju, odmah se uvjerih da je ista ruka pisala i nikoljsko jevangjelje. O tom sada ne sumnjam ni najmanje; svaka mi crtica to potvrđuje; samo je sitnije i ljepše pisan bolonjski.

Rukopis nije mogao ostati u mene duže od šest nedjelja dana, ne punih. Za to vrijeme pobilježih sve razlike izmeđju njega i nikoljskoga jevangjelja i šišatovačkoga apostola, i prepisah ono čega u nikoljskom i šišatovačkom nema. Što bi od toga truda moglo biti na korist književnosti, rad sam obznaniti.

Rukopis je potanko opisao u prvoj knjizi „Starina“ (str. 101—108) dr. Fr. Rački, te nije trijebe da se i ja oko toga zabavljam. On je u kratko na istom mjestu kazao i što je u rukopisu; ali kako ja ovdje imam posla upravo s tijem, neka mi bude slobodno najprije samo u kratko spomenuti da su u tom rukopisu: sve knjige novoga zavjeta, psalmi sa pjesmama koje se — na broj sad 9 sad 10, jer se kad kad deveta rastavlja u dvije — obično zovu bibličke pjesme, deset zapovijesti božjih iz knjiga Mojsijevih i člauci poznatijih i nepoznatijih pisaca o knjigama novoga zavjeta. Sada iz bliže da pregledamo sve to.

2. Knjige novoga zavjeta stoje u našem rukopisu ovijem redom: jevangjelje po Mateju, Marku, Luci, Jovanu; apokalipsa; djela apostolska; poslanice Jakovljeva, Petrove dvije, Jovanove tri, Judina, Pavlove Rimljanima, Korinćanima dvije, Galatima, Efescima, Filibljanima, Kološanima, Solunjanima dvije, Jevrejima, Timotiju dvije, Titu, Filimonu. — U ovom redu imamo nešto sa svijem neobično i nešto veoma rijetko: prvo je što apokalipsa ne stoji poslije svih poslanica, nego odmah iza jevangjelja; a drugo je što poslanica Jevrejima ne stoji iza poslanice Filimonu nego naprijed iza druge poslanice Solunjanima. Što se tiče apokalipse, malo je slovenskih rukopisa poznato u kojima se ona nalazi: u nas u Zagrebu nema je ni u jednom rukopisu; Gorski i Nevostrujev (Описание славянскихъ рукописей Московской синодальной библиотеки. Москва 1855—59) pominju apokalipsu iz tri rukopisa od posljednje godine XV vijeka i od XVI vijeka, u kojima je cijela biblija (br. 1, 2, 3), ali je u svakom apokalipsa posljednja; oni pominju još dva rukopisa, jedan od XVI, drugi od XVII vijeka, u kojima je apokalipsa, i to tumačena, ali je u njima ona sama (br. 105, 106); a Šolc (Einleitung in die heiligen Schriften, Köln 1845, I Th. na str. 268) veli za apokalipsu da „izmeđju knjiga novoga zavjeta stoji svuda na posljednjem mjestu.“ Mjestom dakle, na kom stoji u našem rukopisu apokalipsa, on se razlikuje od svih poznatijih rukopisa ne samo slovenskih nego i drugih. Što se tiče poslanice Jevrejima, u četiri rukopisa što ih ima naša akademija (mih. br. 32, 28, 11 i 19), ona stoji na običnom mjestu, t. j. iza poslanice Filimonu; u Gorskoga i Nevostrujeva izmeđju mnogih rukopisa

u kojima su apostolske knjige same bez tumačenja, ne nalazim ni jednoga u kom bi bila na drugom mjestu a ne na običnom, ali između rukopisa u kojima je tumačeni apostol u dva od XV i XVI vijeka (br. 96, 98) stoji na istom mjestu na kom je u našem rukopisu. Šolc (na pomenutom mjestu) veli da se ona na istom mjestu nalazi u nekoliko grčkih rukopisa, osobito aleksandrinskoga podrijetla; a imamo je na istom mjestu i u sinajskom rukopisu, koji je izdao Tišendorf (u Peterburgu 1862), i u kom su i druge knjige u drugom redu.

3. Pred svakom knjigom novoga zavjeta, osim apokalipse, stoje joj popisane glave s natpisima svojim; i kod samoga teksta, gdje se koja glava počinje, u dnu strane ili u vrhu stavljen joj je natpis; a apokalipsi su natpisi glavama stavljeni u samom tekstu; ovo isto za apokalipsu pominju i Gorski i Nevostrujev iz tri rukopisa (br. 1, 2, 3 str. 157). Dioba je ovijeh knjiga na glave u Hvalovu rukopisu (osim apokalipse) ona, koju je, kako se misli, u nekim knjigama učinio a u nekim zatekao i u običaj uveo Jevtalije. Po njoj ima u našem rukopisu jevangjelje Matejevo 68 glava, Markovo 48, Lučino 83, Jovanovo 18, djela apostolska 40, poslanica Jakovljeva 6, prva Petrova 6, druga Petrova 4, prva Jovanova 7, druga Jovanova 2, treća Jovanova 3, Judina 4. Rimljanima 19, prva Korinćanima 9, druga Korinćanima 10, Galatima 12, Efescima 10, Filibljanima 7, Kološanima 10, prva Solunjanima 7, druga Solunjanima 6, Jevrejima 22, prva Timotiju 18, druga Timotiju 9, Titu 6, Filimonu 2. Apokalipsa pak u našem rukopisu ima 72 glave po diobi Andrije jepiskupa Česarije Kapadokijske (Šolc str. 331). Gdje koje glave apostolskih knjiga dijele se opet u manje dijelove. — Jevangjelje s ovom diobom nalazi se u mnogim rukopisima slovenskim, ona je i u nikoljskom jevangjelju, i sama štampana u staro vrijeme jevangjelja, n. p. biogradsko štampano 1552 troškom kneza Radiše Dmitrovića i Trojana Gundulića a trudom kalugjera Mardarija, koje imam pri ruci, imaju ovu diobu, a u Rusiji su se, kako vele Gorski i Nevostrujev (u pomenutom djelu I, 139), u drugoj polovini XVII vijeka još štampala jevangjelja s ovom diobom. Ali je mnogo regiji apostol s ovom diobom: od pomenuta četiri što ih ima jugoslavenska akademija, ni u jednom je nema, niti ima kakve druge diobe na glave; u Gorskoga i Nevostrujeva nalazim spomenutu ovu diobu apostolskih knjiga iz pet rukopisa XIII, XV i XVI vijeka (br. 1, 2, 3, 35, 95). Brojevi glava koje imaju apostolske knjige u našem rukopisu ne slažu se po sve s brojevima poznatijem s druge strane: Šolc (u pomenutom djelu na str. 331) za pet poslanica kaže druge brojeve glava nego što su u našem rukopisu, veli da prva Petrova ima 8 glava, druga Jovanova 1, treća Jovanova 1, druga Korinćanima 11, a Jevrejima 21; a u Milijevu izdanju grčkoga novoga zavjeta (Roterodami 1710) od ovijeh pet poslanica tri (druga i treća Jovanova i Jevrejima) imaju isto onoliko glava koliko i u našem rukopisu, a samo dvije, prva Petrova i druga Korinćanima, imaju ih onoliko koliko kaže Šolc, jer što su u našem rukopisu u prvoj Petrovoj

poslanici tri dijela koja pripadaju šestoj glavi, to je u Milija sedma i osma glava (u sedmoj je dio prvi i drugi, a u osmoj treći), a što su u našem rukopisu u drugoj poslanici Korinćanima dva dijela 10-te glave, to je u Milija 11-ta glava. Prema toj razlici kako je u slovenskim rukopisima koje pominju Gorski i Nevostrujev? Žao mi je što na to ne mogu u njih naći odgovora, jer oni ne kažu za svaku knjigu koliko ima glava, nego samo za gdje koju kao primjera radi, pa baš za ove ne kažu u kojih vidjesmo razliku. Popis glava svake knjige ja ću priopćiti iz našega rukopisa malo dalje (vidi br. 13).

4. Gotovo kod svake apostolske knjige iza popisa glava njezinih zabilježeno je koliko ima stihova, koji se zovu i *глаголи*, pa je i na kraju njezinu isto učinjeno a uz to još napomenuto gdje je pisana i čijom rukom, i koliko ima čitanja, t. j. u koliko se dijelova čita, i koliko ima svjedočanstva, t. j. mjesta koja se potvrđuju drugim knjigama, koje se i kod teksta na strani često spominju. Stihovi u samom tekstu nijesu obilježeni da bi se moglo znati gdje koji počinje. Ali se ni kod jedne knjige, kod koje je broj stihova zabilježen i naprijed iza popisa glava njezinih i na kraju, ne podudara jedan s drugim. I Gorski i Nevostrujev (I str. 150) pominju taku razliku kod jedne knjige; a da su od svake knjige priopćili broj stihova, može biti da bi se kod više njih našle razlike, i one može biti da bi bile jednake s razlikama koje su u našem rukopisu, kao što je i ona jedna koju pominju ista i u našem rukopisu. Što je ovijeh razlika, kako rekoh, mnogo, i što za jednu od njih vidimo da se nalazi i u drugom rukopisu, za to mislim da one nijesu pogreške, nego da brojevi zabilježeni iza popisa glava ili ne pokazuju broja stihova iste knjige nego može biti broj stihova samoga popisa, ili pokazuju broj stihova po drugoj kakvoj diobi a ne po onoj po kojoj je broj stihova na kraju svake knjige. Ja ću odmah ovdje staviti kako su ti brojevi zapisani kod svake knjige i pred početkom njezinim i na kraju, koje mi se potrebno čini tijem više što ova stvar — kako se tuži Tišendorf negdje obećavajući da će o njoj potanje govoriti — još nije u književnosti sa svijem raspravljena („de hac re in plerisque Novi Testamenti libris isagogicis parum recte tractata alibi accuratius explicandum erit.“ Polyglotten-Bibel, bearbeitet von R. Stier und K. G. W. Theile. IV bd. Bielefeld 1863. Appendix, str. IV). Kod djela apostolskih nije naprijed zapisan broj stihova, nego na kraju: *стиховъ .шѳ. .кд.* (a to će biti 2524, koji broj ima Milije iz jednoga grčkog rukopisa, te će u našem rukopisu po glagolski *ш*, koje u azbuci ide iza *ѣ*=1000, biti 2000, odakle dobijamo svjedočanstvo da su se 2000 pisale slovom *ш*, kao što se 1000 pisala slovom *ѣ*, a *ѳ*, koje se i u riječima piše mjesto *ѳ*, biće i ovdje mjesto *ѳ*=500 i biće za glagoljsku bukvicu novo svjedočanstvo da se 500 tako pisalo); kod poslanice Jakovljeve naprijed *стиховъ .кѣ.*, a na kraju *стиховъ .сѣѣ.*, tu je i u Gorskoga (I str. 150) ista razlika izmegju oba broja; kod prve i druge Petrove nije zabilježen broj ni naprijed ni na kraju; kod Jovanove prve naprijed *стиховъ .кѣ.*, a na kraju *стиховъ .сѣѣ.*; kod Jovanove druge

naprijed **стыхонъ .е.**, а на крају **стыхонъ .д.** (у Milija je 30, по чему mislim да је у нашем рукопису griješkom napisano **д** mjesto **ђ**, које је у glagoljici 30); kod Jovanove treće naprijed **стыхонъ .е.**, а на крају **стыхонъ .лв.**; kod Judine nema naprijed broja, а на крају **стыхонъ .хн.**; kod poslanice Rimljanima naprijed **гранесъ .лз.**, а на крају: **къ римляномъ написа се ѿъ Коремъта Поучыемо дьзкомыцею, утены .е., главаъ .ф., свидатель .мн., гранесъ .цк.**; kod prve Korincanima naprijed **стыхонъ .кз.**, а на крају нема broja stihovima; kod druge Korincanima naprijed **гранесъ .лм.** (valja да **.л.** и **.а.**, ако nije slo- vima **л** griješkom zamijenjeno glagoljsko **М** ili је **л+л+л=41**), а на крају: **къ корентыемъ .е.** написана **бысть ѿъ Пилипъ Тимомъ и Лоукою, утены .д., главаъ .л., свидатель .ел., стыхонъ џ¹** (gdje је valja да griješkom izostao broj od stotina, у Milija je 590); kod poslanice Galatima naprijed нема broja, а на крају **къ галатомъ написа се ѿъ Рима, гранесъ .сфр., утены .г., главаъ .ел., скыдатель .лн.**; kod poslanice Efescima нема naprijed broja, а на крају **къ ефесыомъ написана бысть ѿъ Рима Тоухыкомъ, утены .к., главаъ .л., скыдатель .з., гранесъ .тлн.**; kod poslanice Filibljanima naprijed **гранесъ .ф.,** а на крају **къ пилыписнемъ написа се ѿъ Рима Спранродытомъ, утены .в., главаъ .з., гранесъ .сн.**; kod poslanice Kološanima naprijed **гранесъ .фн.,** а на крају **къ кола- сымъ написана бысть ѿъ Рима Тоухыкомъ и Онысимиомъ, утены .к., главаъ .л., гранесъ .сн.**; kod prve Solunjanima naprijed **гранесъ .дн.,** а на крају **къ тесаконныкомъ .л.** написа се **ѿъ Атынь, утены .л., главаъ .з., гранесъ .рфг.**; kod druge Solunjanima naprijed **гранесъ .ел.,** а на крају **къ тесаконныкыемъ .в.** написана **бысть ѿъ Атынь, утены .л., главаъ .з., гранесъ .рз.**; kod poslanice Jevrejima naprijed **гранесъ .оз.,** а на крају **къ евртомъ написана бысть ѿъ Италие Тымотыемъ, утены .г., главаъ .лн., скыдатель .л., гран(есъ) фр.** (t. j. 503, у Milija **ψγ=703**, може biti да је Hval griješkom napisao **ф** mј. **ж**); kod prve Timotiju naprijed **гранесъ .кн.,** а на крају **къ Тымотыю написана бысть ѿъ Адокыме тже мытрополыскаъ Проуфыи икатаныи** (у Milija **τῆς Πατριανῆς**), **утены .е., главаъ .лн., скыдатель .в., гранесъ .слз.**; kod druge Timotiju naprijed нема broja, а на крају **къ Тимотею .к., етескыме цркве епискоупоу пржде сештенюу, написана бысть ѿъ Рима, егда кьторое ста Павелъ пржде Мериномъ кесаромъ римскыемъ, утены .л., главаъ .ф., скыдатель .л., гранесъ .ров.**; kod poslanice Titu naprijed нема broja, а на крају: **къ Тытоу, крьтскыме цркве пржде епискоупоу сештенюу выншоу, на- писана бысть ѿъ Николаи Мафедоние, утены .л., главаъ .з., скыдатель .л., гранесъ .сз.**; kod poslanice Filimonu naprijed **гранесъ .г.,** а на крају: **къ Пилимоноу и Апфыи, господниома Онысимиовыи, и къ Архыпопоу, дьзкомъ Коласкыме цркве, написана бысть Онысимиомъ рабомъ, утены .л., главаъ .к., гранесъ .мз.** (у Milija 37, у Hvala може biti да је м mjesto glagoljskoga **М=30**).

¹ Broj **џ** не пише Hval nigdje tako, nego u drugoj formi, kako се na- lazи u грчком, samo što му је gornji kraj kraći, те је са svijem nalik на glagoljsko **з** (**н**).

5. U apostolu stoji gdje-gdje zapisano **зачело** i **конѣцъ**, pokazujući početak i svršetak dijelu odregjenom za kakvu potrebu. Ali je gdje-komu tako obilježenu dijelu pokazan samo početak a gdje-komu samo **svršetak**. Staviću ovdje gdje sam našao jednu ili drugu ili obje ove riječi: a) iza djel. III 18 **конѣцъ**; b) iza djel. VI 7 **конѣцъ**; c) pred rim. I 7 **зачело**, a iza I 12 **конѣцъ**; d) pred rim. II 10 **зачело** .г., a iza II 16 **конѣцъ**; e) iza rim. III 26 **конѣцъ**; f) pred rim III 28 **зачело**, a iza IV 3 **конѣцъ**; g) iza rim. VIII 21 **конѣцъ**; h) iza rim. VIII 39 **конѣцъ**; i) iza rim. XIV 4 **конѣцъ**; j) iza II kor. III 18 **конѣцъ**; k) iza II tim. II 10 **конѣцъ**; l) pred jevr. II 11 **зачело** .г.; m) pred jevr. III 1 **зачело**, a iza III 4 **конѣцъ**; n) iza jevr. V 6 **конѣцъ**; o) pred jevr. VI 9 **зачело**; p) pred jevr. VI 13 **зачело**; r) iza jevr. X 38 **конѣцъ**; s) u jevr. XII 2 (poslije **Исуса**) **конѣцъ**. Svega dijelova ovako obilježenih ima 18; može biti da je još koji ovako obilježen sa strane među pomenutijem svjedočanstvima, a ja nijesam opazio ne imajući kad mnogo motriti te bilješke izvan teksta. Ovi dijelovi nijesu glave koje sam naprijed pominjao, jer ako nekima i jest početak i svršetak isti koji je nekima između pomenutih glava (n. p. dio ovdje pod d. jest doista glava druga poslanice Rimljanima po pomenutoj diobi), ali je u drugih sa svijem drugačije (n. p. dio pod m. sam je dio četvrte glave u poslanici Jevrejima po pomenutoj diobi; dio pod r. pripada doista u glavu 15 poslanice Jevrejima po pomenutoj diobi, ali gdje je kraj tom dijelu, ondje nije kraj toj glavi; tako čim se svršuje dio pod s., onijem se gotovo tek počinje glava 17 poslanice Jevrejima po pomenutoj diobi). Ti dijelovi, kojima je tako zabilježen i početak i svršetak, ili samo početak ili samo svršetak, jesu isti koji se u neke dane čitaju u istočnoj crkvi. Kojima je između njih zabilježen i početak i svršetak čitaju se: onaj pod c. u prvu subotu poslije duhova; onaj pod d. u drugu nedjelju poslije duhova; onaj pod f. u subotu treće nedjelje poslije duhova; onaj pod m. kad se sveti nova crkva; — kojima je samo početak zabilježen čitaju se: onaj pod l. na blagovijesti (svršetak mu je II 18); onaj pod o. u četvrtu subotu posta (svršetak mu je VI 12); onaj pod p. u četvrtu nedjelju posta (svršetak mu je VI 20); — kojima je zabilježen samo svršetak čitaju se: onaj pod b. u treću nedjelju poslije uskrsa (početak mu je VI 1); onaj pod e. u drugu subotu poslije duhova (početak mu je III 19); onaj pod g. u petu subotu poslije duhova (početak mu je VIII 14); onaj pod h. velikim mučenicima (početak mu je VIII 28); onaj pod i. u bijelu (siropusnu) nedjelju i na rođenje Jovanovo (početak mu je XIII 11 u sredini); onaj pod j. u dvadeset i prvu subotu po duhovima (početak mu je III 12); onaj pod k. u nedjelju trideset i petu po duhovima i mučenicima (početak mu je II 1); onaj pod n. u treću nedjelju posta (početak mu je IV 14); onaj pod r. u treću subotu posta (početak mu je X 32); onaj pod s. u nedjelju svijeh svetijeh (početak mu je XI 33). Samo onaj pod a. ne mogu kazati kad se čita, jer nijesam mogao naći da se na tom mjestu svršuje koji između dijelova što se u

crkvi čitaju; može biti da je Hval pogriješio što je na tom mjestu stavio *komana*, i da je trebalo staviti malo naprijed, ispod djel. III 16, gdje se svršuje što se čita u prvu subotu po uskrsu. Ne mogu propustiti da ne spomenem da je kod dijela navedenoga pod d. k riječi *zaveno* dodano *.a.*, i kod onoga pod l. takogjer k riječi *zaveno* dodano *.r.*; ali ne znam po čemu je ono drugo a ovo treće.

Što su ovi dijelovi ovako obilježeni, to bi moglo svjedočiti da su se i Patareni sastajali na molitvu u rečene dane, te čitali iz novoga zavjeta iste dijelove koji se čitaju u istočnoj crkvi. Ali to svjedočanstvo ne bi bilo jako, ako mu se drugo što protivi; jer što su rečenim načinom zabilježeni samo za nekoliko rečenih dana dijelovi koji se čitaju, a nijesu i za ostale dane, i što ni kod tih nekoliko dijelova nijesu zabilježeni dani u koje se čitaju, po tome bi moglo biti da je Hval, prepisujući iz rukopisa u kom je to bilo zabilježeno za sve dane, samo nehotice griješkom zabilježio kod rečenih dijelova početak i svršetak.

6. Psalmi stoje iza svega novoga zavjeta; poslije 150-toga stoji i apokrifni kako je David ubio Golijata, kao što stoji i u drugim crkvenim knjigama. Razdijeljeni su psalmi u Hvalovu rukopisu isto onako kako se i danas dijele za potrebu istočne crkve, t. j. na 20 katizama, koje se opet dijele na manje dijelove rastavljene između sebe samo tijekom što među njih dolazi *caana*. Ali na stihove nijesu psalmi razdijeljeni. Katizme su obilježene brojem, i svaka se počinje ondje gdje se počinje i u današnjim psaltirima namijenjenim crkvenoj potrebi; samo prva katizma, koja se počinje prvim psalmom, nije zabilježena ni brojem niti kakvim natpisom, osim natpisa samoga psalma. Među pomenutijem manjim dijelovima stoji *caana* takogjer na običnijem mjestima, samo je nema iza psalma 33 nego stoji iza 34, nema je ni iza ovijeh psalama, jamačno samo griješkom: 39, 50, 66, 76, 111, 147. Što su psalmi ovako razdijeljeni u našem rukopisu, po tome bi se moglo misliti da su ih Patareni upotrebljavali onako kako se upotrebljavaju u istočnoj crkvi; ali se razlog ne bi mogao ni malo držati ako ima protivnijeh, jer bi moglo biti da se u Hvalovo vrijeme držalo da ta dioba pripada psaltiru kao i dioba na psalme i da nema ništa s razlikom u crkvenim običajima, te je Hval prepisao psalme onako kako ih je našao.

Iza psalama ide kao dodatak im devet pjesama bibličkih iz staroga i novoga zavjeta, na ime: 1. pjesma koju je pjevao Mojsije kad je preveo narod preko crvenoga mora (2 Moj. XV 1—19); 2. pjesma koju je pjevao Mojsije kad je dao narodu zakon (5 Moj. XXXII 1—43); 3. pjesma Ane matere Samuila proroka (1 Sam. II 1—10); 4. pjesma proroka Avakuma (Avak. III); 5. pjesma proroka Isaije (Isa. XXVI 9—19); 6. pjesma Jone proroka (Jon. II 3—10); 7. pjesma koju su pjevala tri mladića u peći užarenoj (Dan. III između stiha 23 i 24 umetak apokrifski); 8. druga pjesma istijeh mladića (na istom mjestu); 9. pjesma bogorodičina (Luk. I 46—55. 68—79). Ova posljednja pjesma nije cijela u našem rukopisu, nego

je prekinuta u stihu 68 (po Luci I) tako da ima nekoliko riječi iz toga stiha. Jamačno je bio još jedan list na kom se ta pjesma svršivala, pa se izgubio. Što su ove pjesme u našem rukopisu dodane psalmima, to nije nikakva njegova osobina, jer se one nalaze tako dodane psalmima i u drugim rukopisima, a i u štampanijem starijem i današnjim psaltirima, pače i u cijeljem biblijama štampanijem u staro i u naše vrijeme nalaze se one kao dodatak psalmima ili cijele ili samo spomenute svojim natpisima.

7. Iza apokalipse stoji u našem rukopisu deset zapovijesti božjih iz knjiga Mojsijevih. Nije mi poznato da se nalaze još u kom rukopisu tako među knjigama novoga zavjeta. Današnja naša prva zapovijest razdijeljena je u rukopisu u dvije, a današnja naša četvrta i peta zapovijest sastavljena je u jednu. Stavljam ih odmah ovdje:

О .І. СЛОВЕСЫХЪ НАПИСАННЫХЪ НА СКРЫЖАЛЕХЪ КАМЕНОУ.

.А. азъ есамъ господь богъ твои, изведенъ те и- земле египтѣске изъ домоу рабѣ. .Б. не боудеть ты ниъ богъ развѣ мене. .Г. не створиши себѣ идолъ ни всѣхъ подобѣ, елико на небеси въ испрь, и елико на земли низоу, и елико въ водахъ подъ землею; не поклониси се ниъ, ни послужиши ниъ. .Д. не приидеши мене господѣ бога твоего на соудъ, и не оудыстыть те господъ приидоушѣ мене его на соудъ. .Е. помните дѣла соудѣны свѣтъ, .Ж. дни дѣлаи, и створиши всѣ дѣла твоѣ, въ дѣнь же .З. соудѣны господоу богоу твоему, не створиши всѣхъ дѣла ты и сынъ твои, и дашѣ твоѣ, и рабъ твои, и раба твоѣ, и волъ твои и осля твои, и приидеши твои живи оу тебѣ. Уты отъца и матеръ свою, да добро ты боудеть и да дѣлоу твою боудеши на земли. А на шоудѣи скрыжаль сѣи: .Б. не створиши прѣлоубе. .З. не оубиешы. .И. не оудредешы. .Ф. не лажы послушествоуешы на скрымаго своего, лажемъ послушествоуешѣ. .І. не похощешы жени скрымаго своего, ни сѣлоу его, ни рабоу его, ни рабѣны его, ни волѣу его, ни олоу его, ни елико имать скрыни твои.

8. Osim pomenutih knjiga svetoga pisma, i osim pomenutih popisa glava njihovijeh, imaju u našem rukopisu još neki članci:

a. Pred prvijem jevanglijem ima poslanica Jevseviја jepiskupa cesarijskoga Karpijanу, gdje piše kako je sastavio deset pravila koja pokazuju mjesta gdje se što nahodi u sva četiri jevangjelistа, ili u tri, ili u dva, ili samo u jednoga; po tom idu ta pravila Jevseviјева, koja su pobilježena i kod teksta sa strane. Poslanica se počinje: **Евсевѣ** (u rukopisu stoji griješkom na kraju ю mjesto ѣ) **Къпрытѣ** (u rukopisu stoji griješkom na kraju оу mjesto ѣ) **многѣ прѣлѣжаны** и **таштанѣ**, **ѣко подобѣтъ въсѣдѣ**.

b. Iza deset zapovijesti a pred djelima apostolskim stoji članak kome je natpis: **Дорога епископа тоурьска дръзкого і моужа и богослосна и моуеника бывша въ врьме Лыкинѣ и Костадиноу цароу**. Članak se počinje riječima: **са прѣдъ реченымъ словѣ(и)мъ моужѣ пыслѣхъ разлукѣ оставѣхъ, римскы же и грѣтскы, за не обѣма езникомъ**

хытарь бѣ. Далје се вели да је Dorot napisao knjigu o 70 učenika Isusovijeh, pa se onda navodi o njih 69 šta je o kom napisao, t. j. gdje je koji upravljao crkvom, pa se onda dodaje da je ovo Dorot въ Римѣ быкъ, римскимъ езъкомъ написавъ оставилъ, да је по томъ преведено въ грѣцкыи езъкъ, а за тимъ се nastavlja: „и ми же пакы ѿтъ грѣцкыи оу словесни прѣложыше, тѣмъ есиимъ створыхомъ издѣланне .о. оученикъ“, najposlije se još veli da је Dorot napisao i „о дѣлю на десете апостолоу, тѣмъ е даже каждо нхъ проповѣдалъ“, ali se to ne dodaje. (Vidi o tom članku u prvoj knjizi Starina str. 105—6).

c. Za тимъ иде чланакъ којему је natpis: свѣтаго Епипанѣ епископа коупанѣна о свѣтыхъ апостолыхъ, гдѣ каждо нхъ проповѣдѣ, и како гды скончыаше се свѣтыхъ нхъ тѣлеса, и гды лежеть и въ конхъ мѣстѣхъ. Iza toga natpisa odmah se bez ikakoga uvoda govori o Petru: Симонъ Петаръ вѣрховни апостоломъ, тѣмъже звалъ се епископомъ свонѣи, а за njim o ostalijeh jedanaest tako да је dvanaesti Матѣѣ.

d. Iza toga još jednako pred djelima apostolskim стоји чланакъ коме је natpis: обхожденне Павла апостола. Починје се riječima: ѿтъ Дамаска лаветь и възиде въ Ероусалимъ, и ѿтъ тоуду въ Тарасъ, i тако се далје pripovijeda куда је putovao i како је najposlije došao u Rim i ondje poginuo.

e. Za тимъ има мали чланакъ pod natpisom: моуѣенне апостола Павла. Починје се: при Нероны кесари римсцы моуѣенъ бысть тоу Павла апостолъ, po том се samo поближе каже vrijeme kad је to bilo.

f. Iza toga ide bez ikakoga natpisa predgovor Jevtalijev k djelima apostolskim. Početak mu је: елико въ истинноу зѣло како хытросты и боголоубазна бесмытъ похотытеле.

g. Iza sabornijeh poslanica, a pred poslanicama Pavlovijem, ima predgovor Jevtalijev k poslanicama Pavlovijem pod natpisom: прѣвое слово Павла апостола книгѣмъ прѣдъуимѣмо. Početak mu је: лоубазноу оуѣенноу и таштанноу дѣлоу се твоен лоубеы, оуе уласны, съ страхомъ и покоромъ послушѣше.

h. Iza toga иде: глакъ поучиманѣ (jamačno pogriješka mjesto поучиманѣ) уѣенне, колѣко каждо епископѣ глакъ имать i сендетельстен и грамесь, те се nabraja koliko u kojoj poslanici ima toga. Ovo је једини чланакъ kojega nijesam imao kad prepisati. Istina u njemu су сами brojevi, ali baš u brojevima može biti да би се našlo što što bi nam dobro bilo znati.

i. Pred djelima apostolskim u popisu glava njihovijeh стоји najprije nekoliko riječi, kojima се каже како су u njemu glave razlikovane od svojih dijelova; počinje се: оуѣцъ мы и оуѣчитель коварьства и оуѣзда поубствоуанѣмъ лавѣмъ въ мѣроу се написанне глакъ просѣште ѿѣрадѣ и дрѣзосты.

k. Pred poslanicom Rimljanima i prvom i drugom Korincanima u popisu glava njihovijeh каже се najprije u nekoliko riječi što је u njima.

l. Pred poslanicom Jevrejima ima чланакъ u kom се dokazuje да је Pavlova; počinje се: епископѣ же въ ероуи и испштеванѣ исть тѣмъ исть Павла.

i najposlije ga nikako nema, stoji u našem rukopisu mlagji, t. j. u mlagjim rukopisima jedini; tijeh je mjesta tako malo da ih nestaje prema mnoštvu onijeh na kojima naš rukopis ima aorist u starijem obličju a šišatovački u mlagjem; sve ću ih pojedince spomenuti gdje bude riječ o oblicima (vidi br. 33 d.), a ovdje se valja zadovoljiti nekolicinom njih: gdje šišatovački ima najobičniji, slabi aorist s umetkom i nastavkom *x*, u našem je slabi bez umetka a s nastavkom *x*, n. p. III pl. od osnove *вѣдъ: вѣдше* djel. XVII 19, od osnove *уѣтъ: поуѣмше* djel. XXVIII 10, I sing. od osnove *тѣкъ: тѣхъ* (t. j. *тѣхъ*) gal. II 2; iz dijelova kojih nema u šišatovačkom rukopisu neka mi bude slobodno spomenuti jedan ovaki primjer prevelike radi njegove rijetkosti: to je od osnove *жѣръ* složene sa *разъ*, dakle od *разжѣръ*, u kojoj po što se *ѣ* promijenio u *ѣ* mora se i *ѣ* radi glasova koji su pred njim promijeniti u *a*, pa III pl. glasi *разжѣаше* rim. I 27; — i slabi aorist s. nastavkom *c* bez umetka ima naš rukopis gdje je u šišatovačkom slabi s umetkom i nastavkom *x*, n. p. od osnove *младъ* III pl. *мѣхлѣсе* djel. XXVIII 10, od osnove *вѣзъ* I pl. *вѣхъмысомъ* djel. XXVII 2.

I riječi starijih, t. j. koje su vremenom izašle iz običaja, te su se zamjenjivale drugima običnijima, ima u našem rukopisu, a u šišatovačkom su apostolu već druge mjesto njih, n. p. *вѣласти* I tim. II 12, V 14, mjesto čega je u šišatovačkom *владати*; tako *бѣлы* kol. IV 14, mjesto čega je u šišatovačkom *бѣавъ*; tako na dva mjesta gdje šišatovački ima *рече*, u našem je rukopisu sačuvano *сѣтъ*, koje Hval, ne znajući mu izgovora, piše *сѣта* djel. VIII 36, jevr. VIII 5 osim drugih mjesta kojih nema u šišatovačkom; jednu riječ, koja je danas poznata samo iz šišatovačkoga apostola i još jednoga pisana XIII vijeka (u Gorskoga i Nevostrujeva br. 95), ali je u oba pokvarena, ima naš rukopis kako treba; ta je riječ u pomenuta dva rukopisa *разоумѣнѣнѣа*, *μαρτυροῦν*, a u Hvala *разамѣнѣнѣа*, t. j. *разамѣнѣнѣа* I kor. X 25, te se njom slaže naš rukopis s drugim ruskim, koji ima *раземѣнѣнѣа* (Gorski i Nevostrujev, opis. I br. 46, str. 312).

I prema nikoljskom jevangjelju sačuvao nam je Hval u ovom rukopisu starijih stvari, koje je u nikoljskom zamijenio novijim; spomenuću samo tri: mjesto *рѣкъ*, koje ima Hval u nikoljskom jevangjelju, ima u ovom rukopisu na jednom mjestu prerijetku riječ *жалъ*: *отъ жалъ* mat. VIII 28; — tako osim svijeh grčkih riječi koje se nahode u nikoljskom jevangjelju, i koje se, kako je poznato, uzimaju za svjedočanstvo velikoj starosti rukopisa u kojima se nalaze ili iz kojih su prešle u mlagje, u našem rukopisu i mjesto riječi *покалѣнѣнѣа* jošte stoji *хорѣа* luk. II 1, za koju do danas nije poznato da se nahodi još u kom rukopisu na tom mjestu; — tako mjesto *сѣтъ* ima naš rukopis jednom stranu riječ *самѣтъ*, koja je po mišljenju Miklošičevu (die fremdwörter in den slavischen sprachen) u Panoniji prešla u slovenski jezik, kojom je dakle u našem rukopisu ostao vrlo jasan trag još od prve radnje oko prevogjenja svetoga pisma na slovenski jezik: mjesto na kom je ta riječ glasi: *самѣтъ тѣлеса поучаюшѣмъ самѣтъ вѣстѣа* mat. XXVII 52, gdje je Hval u rukopisu iz koga je

prepisivao jamačno imao *самъ* gen. pl., pak je ne razumjevši ga stavio na kraju a m. ѡ, kao što je učinio u pomenutom *сета*, koje narodni govor, prem da ne u tijem prilikama, dopušta i ište.

Ovo što spomenuh mislim da dovoljno pokazuje koliko je znatan naš rukopis ne samo za jezik slovenski nego upravo i za istoriju slovenskoga prijevoda svetijeh knjiga.

11. Nije samo svetijem knjigama toliko znatan naš rukopis, nego i ostalijem člancima, koje naprijed spominjah; jer su nam se i u njima sačuvali tragovi najstarijih vremena slovenske književnosti: i u tijem člancima imamo *сѣть: тоу оубо блаженъ Пакъль въ добры подемъть подемъгноткъ се, ѡкоже и самъ сѣть* (čl. g); u njima imamo i *братарскъ*, čega u ostalom rukopisu nema: *исправлатъ же ме паче братарскі... сѣде же братарскоу естеромъ и скетнымъ обыуземъ* (čl. f); ima u njima i *Клеѣ*: *Тадѣи же нже и Клеѣ иреуени* (čl. c), koje napisano *Клеѣн* ima i u jevangjelju u našem rukopisu kao i u nikoljskom mat. X 3, i koje se na tom mjestu u jevangjelju smatra kao pogrješka prvijeh prevodilaca, te je ostatak još od njihova vremena. Kad sam kod toga imena, ne mogu premućati da sumnjam da je u njemu pogrješka slovenskih prevodilaca, jer mi je teško vjerovati da oni koji su prevodili sveto pismo nijesu znali baš na tom mjestu pročitati skraćenoga grčkoga *κλι* i da im ime s kojim su sastavili to skraćeno *κλι* nije bilo poznato od njihovijeh učitelja; za to bih rekao da je ta pogrješka već bila u Grka i da su slovenski prevodioci od Grka naučili čitati *Келеѣн* ili *Клеѣн*. To mislim da se potvrgjuje i tijem što se ta pogrješka u jevangjelju tako dugo držala da se nalazi i u štampanijem knjigama (vidi u Miklošičevu rječniku kod *Келеѣн*); mislim da se potvrgjuje i tijem što *Келеѣн* ima i u tumačenju jevangjelja (Gorski i Nevostrujev, opis. II. 1. str. 133), i što evo ima i u ovom članku našega rukopisa: ako bi i pogriješili bili oni koji su prevodili jevangjelje, kako pogrješka toliko vremena osta nepopravljena u narodu u kom su crkveni glavari jednako imali posla s Grcima? kako istu pogrješku učiniše i oni koji su prevodili tumačenje jevangjelja i oni koji su prevodili ovaj članak našega rukopisa? Mislim dakle da su sami Grci neko vrijeme ili u nekom kraju to ime sa skraćenim *κλι* čitali *Клеѣн* ili *Келеѣн*.

Ne misleći se više vraćati na ove članke dodajem ovdje iz njih neveliko riječi, koje ili još nijesu poznate iz drugih rukopisa, ili su vrlo rijetke, ili najposlije za koje je *вѣ*jedno znati da se i u ovijem člancima nahode: *блѣнѣа: монхъ блѣнѣа и грѣхъ неоуѣнѣа не поменуѣты, исправлатъ же ме паче братарскі* čl. f. *братоуѣдѣ: Соуѣмонъ братоуѣдѣ господѣнъ* čl. c. *кола* (εἰς u grčkom originalu): *кола же пакъ третѣцею въ ѡтнохѣю соуѣнскоуѣ. кола же пакъ въ Лоустроуѣ. кола же пакъ вѣторѣцею въ ѡтнохѣю писѣнскоуѣ* čl. d. *искаръ* (παράκλησις): *въ нѣхѣже соуѣ рекъ искаръ къ себѣ уѣтѣры* (τὰ παρακλήσια εἰρήλασιν). *котѣры искаръ къ себѣ рѣше. кождѣ еванѣлыста искаръ въ себѣ глаголюѣтъ* čl. a. *колѣмѣдѣи* (пом. bez potvrde): *прѣжде трѣ колѣмѣдѣ нѣюна мѣсеца* čl. c. *лѣхѣкѣти* (σαρεν): *егоже*

земла лиховаше ѓл. g. мѣлаштѣ (ἰδως u grčkom originalu): въ ныхъже
 каждо ихъ мѣлаштѣ написа се ѓл. a. оклѣкстанникъ ѓл. g. Перѣхъ
 ѓл. d. писуни: Мати бысть заучельникъ писавуиъ светымъ таи-
 никъ господѣ нашего ѓл. c. покорѣ: съ страхомъ и покоромъ по-
 слоушаше ѓл. g. рѣсьмотникъ: рѣсьмотыкъ искутиникъ ѓл. g. рѣсьмо-
 тникъ: ѿтъ рѣсьмотыкаго проповѣдникъ. рѣсьмотыкое слово ѓл. g.
 теклонименьнѣ: благонименьное и зѣло теклонименьное божыхъ словесъ
 моудрооученьное рекоу оученье ѓл. f. урьвляемъ: еже урьвляемую зѣла-
 менне положено есть ѓл. a. ѣвѣмъ (kao da je isto što ѣвѣмъ): еѣмъ бо
 кто въ обыуан разоумъ большоу оученню боудеть, трыгоубо больша и
 таиштинна пожелыеть ѓл. f. ѣтеръ ѓл. a. f. Ёѣть ѓл. c. — Ima
 u ovijem člancima i po narodnom govoru umetnuto a megju dva
 konsonanta, kao što je i u gdjejoj već spomenutoj riječi; dodaću
 još nekoliko takih primjera izmegju znatnijih: Арыстарахъ ѓл. b. въноу-
 таръ ѓл. a. индикать ѓл. e. каден ѓл. f. крѣпальше ѓл. g. Коупаръ ѓл. d.
 Марахъ ѓл. b. три пута. обаштанникъ ѓл. g. Пательманда ѓл. d. раздигоукъ
 ѓл. a. салство ѓл. d. смотаръ ѓл. a. Тарасъ ѓл. d. хытаръ ѓл. b. Nalazi
 se i gen. светого ѓл. b.

12. Vrijednosti radi ovoga rukopisa naprijed nagoviještene rad sam
 ga obznанити. Ali budući da već imamo naštampano jevangjelje gotovo
 cijelo, a tako i apostol gotovo cio, за то не mislim да је потребно
 штапати вас овај рукопис, него сам наумио наштапати из njega
 само оно чим се разликује од наштапаногa николјскогa jevangjelja
 и шиѣатовачкогa апостола, и додати само оне дијелове cijele којих у та
 два рукописа нема; апokalipsu пак и psalme остављам за други пут
 да их на посе издам на свијет. Не mislim овijем трудом послужити
 само наuci о језику, него сам рад највише послужити послу којим би
 се историја словенскогa пријевода светјих књига тражила по рукописима
 у којима је. А будући да би се томе послу врло слабо — или управо
 не би никакo — послужило појединијем знатнијим ријечима или поједи-
 нијем знатнијим обличима њиховијем или gdjekoјим повећим дијелом из
 рукописа како му драго знатна, него му треба све како је на ком
 мјесту, за то ће разлике које ћу приопћити бити све што се налазе у
 нашем рукопису. Kad тако буду у књижевности словенској обзнанјене
 разлике из свијех iоле знатнијех рукописа светогa писма, онда истом
 mislim да ће моћи на свијет изаћи историја словенскогa пријевода све-
 тјих књига, онда ће се истом и свежа међу појединијем рукописима
 објелоданити, онда се истом и права вриједност свакогa њих показати.
 — Ali скоро сваки рукопис има особина које не припадају међу по-
 менуте разлике показујући само како је prepisivalac исте ријечи или исте
 облике изговарао или само како је писао; будући пак да нам треба
 знати и take особине Hvalova рукописа, а треба нам их знати једно
 за то да би се што боље познао сам рукопис, а друго за то што
 међу њима има dragocјенијех ствари за историју нашегa језика и писма,
 а и самогa старогa словенскогa, за то ћу take особине и све друге
 које се тићу граматике одлучити од осталијех које се више тићу текста,
 па ћу најприје њих показати. А прије тога

13. Onijem redom kojim u rukopisu stoje knjige jedna za drugom stavljam ovdje jošte popis glava njihovijeh koji pominjah naprijed pod br. 3, osim apokalipse. Natpise glavama četiriju jevangjelja staviću samo one koji u našem rukopisu kakogod drugačije glase nego u nikoljskom, ostale pak staviću sve, dodajući i onima i ovima zagragjene riječi kojima se natpis kod teksta razlikuje od onoga koji je naprijed pred svakom knjigom; kod glava djela apostolskih i poslanica zabi-lježiću gdje se koja počinje zagragjenim sadašnjim brojem glave i stiha.

Главы евангеліа еже ѿ Матѣа.

- .д. о искоушени спсхителескн.
- .ен. о даштеры архисоуагоговы.
- .ке. о енсинь и глюсннь и слзпннь.
- .кл. о Новамы и Нродын.
- .кф. о хланамы.
- .л. о исцмлывшыхъ народыхъ.
- .ла. о .з. хлѣбъ.
- .ле. о квалсы парыснсьнмъ и садокыснмъ.
- .лг. о въпрошени Кесдрые.
- .ма. о въпрошншымъ богатнмъ Нсоуса.
- .мн. о въпрошыхъ господа архьернхъ и кинжиннхъ.
- .ха. о пришьстен нсоусовы.
- .хв. о помазавшыхъ господа мастыю (хрізмою).
- .хт. о оуготованы пасцы.

Главы евангеліа еже ѿ Марка.

- .г. о исцмлившыхъ ѿ разлуннхъ недуугъ.
- .ъ. о левѣыты и мытарѣ.
- .ке. о квалсы парыснсьнмъ и садокыснмъ.
- .кд. о въпрошени парыснсьнмъ и садокыснмъ.
- .ла. о Варытемен.
- .ли. о садокыхъ.
- .мв. о соуднень днєвы, си рѣчь о комунини.
- .мд. о помазавшыхъ господа хрѣзмою.
- .мз. о прѣдани пророуства.

Главы евангеліа еже ѿ Луки.

- .г. о Семеонн.
- .с. о быкннмъ гласы къ Ноканоу.
- .ки. о ожаженнмъ.
- .ди. о левѣыты и мытари.
- .ка. о помазавшыхъ господа мастыю (хрізмою).
- .кд. о леѣеонн.
- .ла. о бѣсноушнхъ се на нокъ мѣсєць.
- .лг. о неповелѣннмъ вѣсѣдѣ нты.
- .ле. о въпрошени законннцн.

- .лх. о Марьты и Марин.
- .м. о възроупнишнмъ гласомъ ѿть народа.
- .мд. о нвасъ пзри(сви)сцымъ и садокисцымъ.
- .мн. о нмоушти доухъ злы.
- .нк. о кодьномъ троуды.
- .нф. о богатъмъ и о Лазарн.
- .хг. о приемышнхъ мамасъ.
- .ок. о садокнахъ.
- .он. о испрошенн сотоиѣи.
- .оф. о оужинцы нредокы.
- .па. о показьшнмъ се разбонинци.

Глаки евангелихъ ежѣ ѿть Ноканд.

- .а. о бракъ бывшыхъ въ кангалелысцы.
- .з. о нмоушнмъ .лф. азъ въ недоузи.
- .ф. о морьсцымъ хожденымъ.
- .ки. о помазавшнхъ господа хризною.

Напысанные главъ дѣяныа апостольска.

.а. ѿ въскрьсени оуцениа христова и звлени къ оуценикомъ и обештаниа (объштени) светаго доуха дара, вѣдѣннѣ же и образа оуцнишнхъ христова, и о слаженнмъ его вторнмъ его принастемъ (I 1).

.в. петрова бестѣа къ оуценикомъ о смрьти и ѿтврѣженн (ѿтпадени) Нюде прѣд(ад)мтѣла (I 15); .л. въ неже о въкождѣи Мататыоу (Мататѣ) о ждрѣномъ оу въ благодѣть молитвою (I 23).

.г. о божьи наити светаго доуха въ дань петыкостны бншымъ на въроказшыхъ (II 1); .л. въ неже петрово оуцение о семь ѿть пророкъ (II 14); .в. о страсты и въскрьсени и възношени христовы дара (дара) светаго доуха (II 22); .г. о въры соуштыхъ тоу и крьштеннхъ спасению (кръштены и спасениа ихъ) (II 37); .д. оуѣднениа (о еднениа) обѣштенѣ пользы и прѣложени въроуштыхъ (II 41).

.д. о исцѣлени о Христи (Нсоухристомъ) рождѣнаго хрома, петрова же оуцени, мылостыныи облуисѣи свѣдѣннхъ на спасениа (III 1); .л. въ неже напаштѣе архмѣрномъ закысты бывшаго и соудъ уоудѣсы петрова дѣла нспокыданнѣ христовы сили и благодѣты (IV 1); .в. о немырннхъ архмѣрнхъ зко не подобѣть дръзокаты нмѣны нсоусоуы и обмолѣны апостолъ (IV 15); .г. похваа ѿть црькве и о върыны (въры и) трѣпны апостольсцы (IV 24).

.е. о нмодоушныи кселоудѣсцы ннѣи (и обѣшени) въроказшыхъ (IV 31);

.л. въ неже о (л)намыи и Сампыры и о горьцы ею смрьты (V 1).

.з. зко апостоломъ въмытаннмъ бншымъ въ таминцоу лиѣль (же) господьнѣи моштыю нзведе е покѣлыкъ неказьбранио проповѣдати Нсоуца (V 17); .л. въ неже зко въ (о) дроурыхъ архмѣрнхъ пакн нмѣше не оууыти и томоу бнше о немъ (kod teksta nema o nemъ) ѿтпоуштыше е (V 27); .в. Гамалымоу кола върна о апостолыхъ съ прытѣуамы етерымъ показаныи (kod teksta nema posljednje riječi) (V 33).

.з. о ксѣштени .з. дѣтконъ (VI 1).

.и. недномъ (нюдномъ) нлнтые и нвлжденне на Стнпхл, сзмого же беснда о злвѣтн божын (еже къ ѿкрамоу) и обою на десете патырьхоу (VI 8); .л. въ менже о глзды жѣтнн и о познаны сыновъ нѣковъ и бытн монсмыов и богоу теленн къ нмоу въ горн сннанцы (VII 11); .в. о нсходы и теллцъ сткорме нз(ран)лскы до лѣтъ соллмоуны и црѣ-кллнлго скроушеннѣ (VII 36); .г. нсповѣданне прѣдънебескыи сллвы нсоухрнстовы, ѿткрывеннн емоу, о менже клменнмъ поклнлсмы Стн-панъ бллгоуасно оуспе (VII 55).

.ф. о гоненн црѣккыномъ и погребенн стнпаномы (VIII 1); .л. въ менже о Пнлппн апостолы многѣ нсцлнлнкъшоумоу (нсцлнлнкъшоу емоу) въ Самарын (VIII 5).

.л. о снмоин влзцъ вѣровлвшымъ и кршт(ьш)оу се съ нннмѣ мно-гымъ (VIII 9); .л. въ менже о петроуы ноклнлны к ннмъ епнстоламъ (поскллнѣ) и прнзкымъ (прнзкллнѣ) свѣтлго доуха на крштѣенне (VIII 14).

.лл. тко не сребромъ нн лнцемыромъ (лнцемырымъ) на скѣтымъ вѣ-роу и прѣустыемъ свѣтлго доуха (скѣты доухъ) длетъ се (VIII 18); .л. въ менже о лнцемътрнн и прѣштѣенн снмономы (VIII 20).

.вл. тко бллгымъ и вѣрннмъ нлправллетъ богъ спасенныи тѣѣ ѿт бе-снды бнлшы на клженнцы (VIII 26).

.гл. о божын с небесе злвлымъ павлмъ на апостольство хрнстово (IX 1); .л. въ менже о нсцлленн и крштѣенн павлѣ ѿлнннемъ по ѿт-крыкеннню божью, дрлзновенныи же его и беснда Варыллвоу къ апо-столомъ (IX 17).

.дл. о (Евѣенн) - сллбленнмъ нсцлнлнвшымъ въ Лоудѣ Петромъ (IX 32); .л. въ менже о Тлвмѣ вѣдоколлдуемѣцѣ (вѣдоколлдуемѣцѣ), юже вѣскрѣсы Петаръ ѿт мрѣтнхъ молыткою въ Опы (Нопы) (IX 36).

.ел. о Корьннлн елнко же к нмоу амѣлъ и елнко плкы Петровы с небесе о злвлы (петрово с небесе злвлыи) езыхъ речемо бысть (X 1); .л. въ менже тко прнзкымъ бысть Петаръ прнде къ Корьнллевы (X 23); .в. плкы о бесыдн енже (нхъже) амѣлъ свндытельствлв и повѣствовл (kod teksta nema и повѣстока) Корьнллевы (X 30); .г. петрово оуче-ныи въ Хрнста и даръ свѣтлго доуха на посллдушлющнхъ (посллдушл-штее) тко крѣстншы се нже ѿт езыхъ вѣровлше (X 34).

.зл. тко Петаръ по редлду всл быклш повысткоуѣтъ (повыстковлше къ) апостоломъ прѣвѣшымъ (прѣнѣтнмъ) се с ннмъ, тогдл же послл Варыллвоу (Варыллвоу) къ браты соуштын въ ѿнтыохын (XI 4).

.зл. пророчѣство агллково о глзды вѣселеннмъ и плодлноснн къ соу-штымъ (соуштн) браты въ ѿнтыохын (XI 27).

.нл. Нѣкколл апостолл оубыенныи (XII 1); .л. въ менже петрово етые къ Нродоу клкко же амѣлъ божынмъ поклннннемъ нзѣтъ ѿт оузы (еты-лнштл) и Петаръ поклзлвъ се нштью братнн отыде (XII 3); .в. въ менже о моуцыи стрлжемъ и по томъ о неустылнмъ Нродѣ и горьцымъ (горьцы) его (kod teksta nema его) гоубытелы рлзврлштѣннн (kod teksta nema pošljednje riječi) (XII 18).

.фл. апостольство варылллв и павлѣ ѿт свѣтлго доуха въ Коупры, елнко же створыстл нменемъ хрнстовымъ на Елоуыл коуренѣтцл (корень-тѣцл) (XIII 2).

.к. павле цѣтло (цѣтло) оуѣние въ Христа ѿт закона же и по редоу ѿт пророкы похѣстно евангѣльское (XIII 16); .л. въ менже зно обамуеио и словесьюе (XIII 34); .в. (въ менже) о прѣложены проповѣды въ языцыхъ, гонение же ихъ тоу, ѿтшѣствы(е) въ Иконню (XIII 46).

.кл. како въ Иконни проповѣдаваше (проповѣдаше) Христа, многымъ (много) же вырокышымъ (вырокыше), изагнали бнише апостолы (XIV 1).

.кк. о исцѣлившы рожденоу хромоу (исцѣлишымъ рожденного хрома) въ Лоустрыхъ апостоламъ, и за то минма бнста бога ѿт тоземлаць, въ немъже и по томъ каменнемъ быемъ бнвастъ (бнваше) Павла ѿт гражданъ (XIV 8).

.кг. зно не подобаетъ обрѣзаты вѣроуиоштыхъ ѿт языкъ оуѣиенымъ и соудомъ апостольскимъ (XV 1); .л. въ менже посланыи ихъ къ язычникомъ (языкомъ) о сахранаемихъ (XV 23); .в. прѣрыкаиыи павле къ Варнавы Мариа рады (XV 36).

.кд. о оуѣиы Тимотыи и ошлствы павла въ Македонню по ѿткрѣеиению (kod teksta nema pošljednje dvije riječi) (XVI 1); .л. въ менже о кыры (и о) спасеиыи етери жени Лоудыиыи (Лоудын) и о исцѣлѣишы разы имоушты доухъ поуиытскы, еиже ради господыи бнише Павла (XVI 14); .в. о бншнымъ троуцы и уоудецы, зно (и како) вѣрокъ тамныиыи стражъ къ тоу ношты и крѣсты се съ есиымъ домоу сконимъ (XVI 26); .г. зно оумолена быиша тоу тогда изидѣта ис тамниче апостола (XVI 36).

.ке. о рыкеиы быишымъ къ Тесаломыиыи проповѣданыи рады, вѣжании же (и вѣжании) павла въ Бсрь и ѿт тоудоу въ Атинни (Апѣтлю) (XVII 1).

.кз. о трѣиштиннымъ писамы къ Атыны (Атѣнехъ), пѣлософьцы же проповѣданыи и блгоуаствы павла (XVII 22).

.кз. о Агоулы и Нрыскоулы и о непокориыи (непокорени) коуруиытныи (коруиытныи), о блговоленыи же кыжи проповѣданыи ѿтыркении Павлоу (XVIII 1); .л. въ менже о Крыспы (дрхы)соунагозы вѣробавшымъ съ нимъ етери и крѣстоу се (XVIII 8); .в. прыбнѣшы въ Коруиытн Павла отиде и прышадъ (пришадъ) къ Етесъ и побесыдовавъ изыде (XVIII 12); .г. о Аполосы моужы словесыи (же) и вѣрыи (XVIII 24).

.ки. о крѣштеныи и дары скѣтаго доуха даиы молѣткою павлею въ Етеси (кыробавшымъ и) о исцѣленыи лоудемъ (XIX 1); .л. о сымохъ скѣфыиыи, зно не подобаетъ науиытаты некырымъ а (и) недостоиномъ (-нымъ) соуштинмъ вѣрыи о исповѣдаиыи (вѣры исповѣдани) вѣроуиытхъ (XIX 14); .в. о бншныи мѣкы въ Етеси Амитрыемъ среброкоуцемъ на апостолы. (XIX 23).

.кф. обѣхожденныи павле, въ немъже зже о смъртыи и о жытѣи еѣтоухомы молѣткою въ Трозды, оуѣиыи же пастырьско къ етескымъ (етескымъ) поиомъ (XX 2); .л. въ менже павламыи павле ѿт Етеса къ Кесарыю палестыиыиыи (до кесарыи палестыиыиыи) (XXI 1).

.л. пророуѣство агакоу о приклоуаиыиыи се Павлакы въ Ер(оу)саиыи (XXI 10).

.ла. оуѣиене ииковае къ Павлоу о не мнѣтыи кѣзбраиати жыдомъ обрѣзатыи се (XXI 18).

.лв. о внемныхъ вестуѣхъ (вештинн) въ Ер(оу)салимъ на Палаа како и тисоуштиннхъ ѡтѣсть и ѡтѣ нюдѣн (нюдын) (XXI 27); .л. въ немже паклоко оустроены (оуѣнене паклоко) себе ради и зѣланиѣ аностолѣстѣа его (XXI 40 kod riječi: многоу же вестуаѣхъ внемноу); .к. о нихъже ѡмнаниѣ въ Палаоу въ Дамасцы зѣлени гласи божын и вѣкышннхъ иногда и немоу въ цркви (XXII 12); .г. зко хотѣн о силѣ Палаа вѣснѣ ентѣ рѣн зко римлянинъ есамъ ослабленъ бысть (XII 25).

.лг. елико Палаа съмадѣ въ снмннштѣ пострада же и рѣче аѣны здыа (XXII 30).

.лд. о нокы внемны (внемныхъ) нюдын (kod teksta nema нюдын) на Палаа и повелѣннхъ (исповѣданн) его въ Лоусын (лоудемъ) (XXIII 12); .л. въ немже зко (kod teksta nema зко) посланъ бысть Палаа въ кнезюу въ Кесарию съ кон (и) съ кингашы (XXIII 23).

.ле. Терьтоулоко оклѣстѣанне на Палаа и ѡтѣкештанне сего прѣ кнезѣ (XXIV 2).

.лз. о нилннхъ (нмалнхъ) нумѣненнхъ и о прибождѣннхъ нистокы, испн-таннхъ же пакан прѣ немъ и желаннхъ (XXIV 27).

.лз. агрипоко и керннннхъ прихастѣны и кнрошѣненн пакле (о кнрошѣннхъ паклы нхъ) (XXV 23); .л. въ немже паклоко ѡтѣкештанне прѣ немъ (kod teksta nema прѣ немъ) о законныхъ кзры его и зѣлани его (kod teksta nema его) въ еванѣлнѣ (XXVI 1 od riječi: тогда Палаа простарѣ); .к. зко нмунмъже оспидѣти нюдѣн Палаа. ѡгрнпа же Нистокы (XXVI 32).

.лн. плаванне пакле въ Римъ бѣдамы многѣмъ (и) великымъ испальнено (XXVII 1); .л. въ немже оуѣнене пакле въ соуштынмъ с нимъ о оуѣнѣннхъ спасеннхъ (XXVII 21 od riječi: подобашѣ оуѣн); .к. морьскѣа бѣда пакла, како же спасенъ бысть въ мылнтьснмъ отоуы и колннѣ (колнмо) уоудѣса стѣоры въ немъ Палаа (XXVII 41).

.лѣ. како ѡтѣ Милита въ Римъ прѣде Палаа (XXVIII 16).

.л. о бесидѣ пакан въ римьскымъ нюдыномъ (XXVIII 17).

ГЛАВЫ ИЗЪ КОЛѢСИСТОЛѢС.

.л. о трышннхъ (и) кзры несоушнѣны и о смѣреннхъ моудросты въ богатымъ (I 1); .л. въ немже о рѣдженѣ соуштынмъ въ вѣсѣ и страстѣхъ ежѣ ѡтѣ него, зко не ѡтѣ кога кннѣ, аште бо благо утѣ (уасно) намъ ѡтѣ него (I 13).

.к. о протостѣхъ (протосты) и уыстотнхъ и дѣланъ (kod teksta nema и дѣланъ) блауы подателнхъ на блаженѣство о хоудожѣстѣхъ (и хоудожѣстѣо) и мырннхъ словесы (I 19).

.г. о лоуѣхъ соуштынъ комо(у)ждо величѣшнрннхъ по законуу (II 1).

.д. зко не ѡтѣ кырѣ такмо на ѡтѣ дыа и нн ѡтѣ едннѣо правѣднѣо (оправдѣть се) на ѡтѣ обѣю коуѣнѣо оправдѣть се улоктѣхъ (II 14).

.е. зко дръзъ и вештиннхъ сзхнхъ оумръштѣзѣть нмоуштаго и (kod teksta nema нмоуштаго и) егоже дръзѣхъ поурѣка на похвалоу и славоу божью (III 1); .л. въ немже о блауы жытын и неспарьлннѣхъ къ себѣ ѡтѣ славохотѣхъ соуштынъ ѡтѣ прѣмоудросты улоктѣхъскы (о прѣмоудросты улоктѣхъскы) (III 13); .к. о божын прѣмоудростын (III 17);

.г. яко ѿтъ оунымыи и сластолюбивыи рать и нестроении и ерѣжда на бога быкаеть (IV 4); .д. о кляным (показным) на спасение и не осуждаемы искренняго (IV 11).

.з. яко не о убожцыи на о божи стоупаныи мѡжемы оуправаляють (оуправаляють) се (IV 13); .л. къ неже о лыхоняныи богатыи и о пышнѣи ихъ тже къ мзры (тже къ немѣ) и о праведни соуды божи (V 1); .е. о дльготрпѣныи и о прѣтрпѣныи страсты и о рысноты (V 13); .г. пооученыи и помоуждо подобна соушта съ ктѣроу (V 17); .д. яко слоужити подобаетъ спасению искренняго (V 19).

Главы петроке епистолиѣ .л.

.а. о пакыбытии о Христы и о трпѣныи напасты и о спасеныи ктѣры проповѣданы пророкы (I 1).

.б. о ѹнеаны истинны, дльжнаго же о оуспении (дльжнаго же оуспении) крѣпка жытыи (I 13).

.г. яко подобаетъ достоинно оуспении (оуспении) достоинно жыти о Христы на пользоу и кльнишнимъ къ славоу божию (II 1).

.д. о покореныи кнеземъ и братолоубыи и богоуастыи (II 13); .л. къ неже о покореныи рабѣ и незломытѣлыи (незломытѣлыи) трпѣныи Христы рады (II 18); .е. о покорении жемъ и съетаныи къ мѡжемы и спасеныи доуховныи къ образъ саррыи (III 1); .г. о помагани мѡжемы къ женамъ (III 7); .д. о послоужании незлобныи къ кснмъ егѡже образъ убожцѡлоубе божиѣ (kod teksta nema posljednje riječi) еже присно о (на) насъ же мыслостинныи тже крѣстѣнемъ христовымъ (III 16 od riječi: готѡи же).

.е. ѡтъложены(е) ластыи къ дльзныи и къспрыетныи доуховныи плоды по разлыуиу (раздѣленне) даромъ (IV 1).

.з. яко обштенемъ доуховнымъ дръжатыи потреба несть естъственныи страсты оупѣаннемъ егѡ трпѣныи страсты еже ѡтъ ныи (IV 12); .л. пооученыи попомъ о блѡуденыи стада (V 1); .е. къ неже обштенныи сызренныи мѡдрѡсты къ есакомоу на побѣдоу дльзѡкоу (V 5); .г. мѡнитѣ о съкрьшеныи ктѣроушнымъ (V 10).

Главы петроке епистолиѣ друге.

.а. о хъаныи ктѣры дльыи излыстѡканыи (добромъ дѣтѣлыи оупѣаннемъ) боудѡштыи благами (I 1).

.б. повѣстѣныи на вѣспомыниани оуспеныи по ошастѣи егѡ и како на чѡрѣ таѡеръсцыи гласа божиѣ оуслыша о сынѣ (I 12).

.г. прѡреуеныи ластыи къстанныи ерѣтыи и неуастыи ихъ (неуастыи) на боудѡштен (и боудѡште) мѡуны (I 20).

.д. пакыи реуеныи о злобѣ убожцѣи (убоужцѣи) ерѣтыи (III 3); .л. къ неже яко къ незлопоу придесть Христѡсъ на коньыиоу вѣка сѣгѡ (III 10); .е. яко подобаетъ готѡвыи се кснмъ добрымъ дѣтѣлыи (III 14).

Главы нѡкѡмоке епистолиѣ прѣе.

.а. еклиѡль(ско) богѡсловоыи христовѡ (I 1); къ неже о испѡвѣданыи в кльнишнымъ о не сыгрѣжатыи (I 8); .б. яко съблѡуденыи заповѣдомъ бѡжыи (заповѣдѣ божиѣ) разоумѣи оутѣрѣжатыи (II 4).

.в. о лоубы без неже (бежденеже) мѣсть бесуастыє (II 7); .а. въ менже оуеныє о благодѣти помоуждо по възрастоу (възрастоу) и о съеръшенѣ лоубѣе зже къ мѣроу (II 12).

.г. о лѣжы братын ѡтѣмѣныѣ бога и зко благоутѣныє еже въ Христа отѣе исповѣданыє, ѡтѣ небесе слава словыє (слава словесыє) сыноу мѣсть богословесыє (II 18); въ менже о божын доуховы дарованыи въ скетины на оупканыє въ разоумѣ божын (III 1); .в. зко вслкъ нже о господы (о Христѣ) кромѣ грѣха, съгрѣшѣ бо ѡтѣ дѣтѣвола мѣсть (III 4).

.д. о лоубы зже къ искрѣненоу и обыуи подѣтѣлыи (III 10 od riječi: вслкъ не творен); .а. въ менже о скѣсты блазы соушты въ вѣрѣ нсоухристовы (и) о размотрѣны доуха (доухъ) въ исповѣданыє въулокѣуеныѣ господня (III 21).

.е. о братолоубын въ богоуастыє (IV 5 od riječi: и мѣрь послоушастѣ ихъ).

.з. о богословыи нсоусоуы и въ славы отѣуы и о побѣды на непрѣзѣи вѣроу нсоухристовоу въ жызѣи (IV 12).

.з. о подѣетыи съгрѣшающѣаго брата молитвоу и о несагрѣшѣи (V 16); .а. въ менже ѡтѣмѣтаныє бысыскыє уасты (V 21).

Главы нованове епистоле .в.

.а. попрѣглаголыиє (попрѣглаженныє) о прѣкыѣ жытын и въ лоубавѣ божью вѣроу благоуасноу непрѣложноу о грѣсы (1); .а. ва менже зко не подобаетъ ерѣтыкѣ (еретика) въ храмъ нты или целоваты о грѣсы (и целованыѣ емоу не глаголаты) (10).

.в. обѣшѣныє прышастыѣ его о оупканы на пользоу (12).

Главы нованове епистоле .г.

.а. молитѣа (о молитѣи и) о съеръшенѣи и о (kod teksta nema и о) похвалѣи исповѣданыѣи и страмолюбѣи братын Нсоуса (nema Нсоуса) Христа рады (5); .а. въ менже о разкращѣи ласты и братонемѣкѣдыныѣ (kod teksta nema posljednje riječi) (9).

.в. о Дмытрѣи, емоуже оу скидѣтельствоуѣтъ (-ствова) добралѣ (12).

.г. о прышастѣи къ немѡу (нимѣ) въ скорѣи на пользоу (13).

Главы нюдине спїстоле.

.а. о вѣнымыи христовы (нсоухристовы) вѣри за нѣнтыє (нѣастыє) неутѣвѣхъ (неуастыѣхъ) и лоубѣдѣицѣи моужы (3); .а. въ менже о боудѡуштыи моуцыи ихъ по подобьюи дрѣвниихъ грѣхоуѣи же и лоубѣицѣи (лоубѣицѣи) (6).

.в. омазныє ихъ о ластыи и неуастыи и неустотѣи и доуляи и створеныи (строеныи) лицѣмѣи на ластѣи дрѣи мѣиыи (дрѣиыи) (11).

.г. о оутѣрѣжѣи ихъ въ вѣрыи мѣиыи же и шѣдѣи на спасѣи въ истинѡу (17).

.д. молитѣа о нихъ въ скѣтыноу и оупканыє (о нихъ) уысто съ славословесыи божынѣи (29).

Глави римские епистоли на блге.

Блаженство оуены и соштыхъ влмыюдоу благодати христомъ и соштыхъ къ благодати и оунымы жыты доухомы.

.а. прьке оубо по прьдпысаную о соуды соштымы на езыки не христихъ естествоныхъ (I 17 od riječi: а праведны отъ езы).

.к. о соуды соштымы на израиля не христимы (христитоу емоу) законныхъ (II 10).

.г. о прьдклядыуьстны (прькля-) нз(ран)лехы на (не) оулоууштымы обытоканые (обытоканыхъ) (III 1).

.д. о благодати, еуже такоу улокты оправданы емають, не по роду разлутно (разлоуено) на по дароу божью рленюуасно по аермлоу образоу (kod teksta nema posljednje tri riječi) (III 9).

.е. о оунымы штедымы (V 1).

.з. о вькождены соштыго на спасены наше улоктиа Нсоуса Христа за отьпадшыго ис прькя земаляного адма (V 12).

.ж. о езы сошты дльжит о дламы блазы (VI 1).

.и. сьвакоуяление благодати жыты (VII 1).

.ф. о законом осоуждени грэхъ рзды (VII 7).

.л. о творештымы похоты съ улоктюмъ естествомъ несмылно беззаконное снетые (VII 14).

.м. о ськлеуены (ськелуены) естествоныхъ страсты за снетые доухомы (VII 25 od riječi: тымже оубо).

.к. о сьвакоуялены о штедымы слазъ светымъ (VIII 18).

.г. о длазы лоуькы нашен къ Христоу (къ богу и улоктюмъ) (VIII 25).

.д. о отьпадены нз(ран)лехы и отьерьженны, и о зланы истынычны (рзснотыенны) нзлбранны съ езыки (IX 1).

.е. кто по невмырьству отьпадены за оставлены еже въ невмырьстве не о немлоууымы нмъ (kod teksta nema нмъ) проповьданы (IX 30).

.з. о слоудены нмже отьерьжены еныи и за то вьторы прьдоу вькеныемъ прькоуасныхъ (уасныхъ) езыкъ (прьутенныхъ) съ вьрыныи нз-фаленемъ (XI 1).

.ж. оуены о (къ) добръ дятелн къ богу и къ улоктюмъ (XII 1);

.л. къ немже о сьвакоуялены (сьвакоу-) еже къ себъ (XII 6); .к. о слоуженыи (о лоуькы) божын (XII 9); .г. о незлобьствы къ протыенны (XII 16 od riječi: не бывайте моудри о себъ); .д. о покорены владьыствѣ (XIII 1); .е. о цзломоудрыи (цзломоудрыи) кротостын (XIII 8 od riječi: любен бо дроуга); .з. о нескарныи сьзсты брашанъ радъи дны (днь) (XIV 2).

.и. о подобны христовъ незлобьствъ (XV 1).

.ф. о слоужен его быкши на оустонъ и на западъ (XV 15).

Глави къкоренатьсци епистоли прькон.

О мнозыхъ разлыуьнѣхъ грэхыхъ короуьныи много испраклены нмать епистоламы.

.а. по (о) прьдпысаную о нердсмыслны(хъ) междоу собою слакохоты сошты къ прьмоудросты улоктюуьсы (I 10); .л. къ немже о прь-

моудросты божьи (I 19); .к. о слоугах (III 5); .г. ако не достонть соудити оуутелемь (IV 1); .д. ако не достонть грьднн се (IV 6).

.е. о лоубодыщных и о лоубодях и о приуещаных се (ихъ) (IV 21).

.г. ако не подобаетъ прѣти се прѣдъ немыслимъ (VI 1); .а. къ неже ако не подобаетъ клоуда творити (VI 9 od riječi: не ластите себе).

.д. о женителъ (бракахъ) и о вѣдѣхъ и о неженителъ (VII 1); .а. къ неже ако не подобаетъ разлоууати се моужемъ отъ женъ, аште немыслимъ соутъ друужи (VII 10); .к. о уыстоты деобракахъ (VII 25).

.е. о разамуы брашанъ и отъметани демоньскыи уасты (VIII 1); .а. къ неже о прѣхождені (IX 2 od riječi: неутъ бо); .к. о своемъ многоразамуыи прѣхождені (IX 19); .г. ако не подобаетъ (достонть) прѣуещатъ се демоньхъ (X 14).

.з. ообразы (ообразъ) моужы и женъ къ молитвахъ и къ пророуьскыи (XI 2).

.з. обьштены боголъпыи не множны (XI 17).

.и. о разамуыи дарокъ и о смотрены ихъ (XII 1); .а. къ неже о лоубемъ ако велыцы дары (XII 7); .к. о пророуьскыи ако большыи сзукы (XIV 2).

.ф. о вьскръшеныи вьсыхъ тѣлесъ (XV 1); .а. къ неже о христомъ исправленыи и оустроеныи (XV 12); .к. къ подобныи вьсташитыхъ растимыхъ сменъ; .г. о нхътении къ слакоу и къ силоу. Dva pošljednja dijela nijesu zabilježena kod teksta.

Глави въкор(е)ицъ епистоли .к.

Все слово есть къ епистоли секе рады и коренити и о лъжыхъ апостолахъ и отъ сее бесмыи поустоупмыи о благодѣхъ божьи и о добротыи по блазъ смьстыи и подьмъхъ и о нелоубелении мымыи и подателыи добротыи и о грьднн и о лоубелении лъжыхъ апостолъ.

.а. похваленыи о поможыи божьи, на моуже оупекаты ты се (оупекаты сьтъ) (I 3).

.к. о лоубемъ тже къ нимъ и о штедыни на неоскръшении, и аште оскръшнть (оскръшете кто) пользоу творити, тже (аште же) на створъшаго лоубодѣнии и запрѣщеноу быкшоу и пакыи отъражденюу (I 15).

.г. о божьи пользыи нмъ клоуымыи сюже и състакленыи быкають сьтъ (сета) (II 14 od prilike).

.д. о слоужбъ доуховыи и славы божьи по законоу (III 4).

.е. о божьи славыи и послыдствоуемоу (-шты) жытыю ако скетныи (сконныи) знатъ се (IV 1).

.з. о немощыи тѣлесныи (немощи тѣлесыи) одьложеныи тѣлесе (-сь) и пакыи о прьстыи (и пакыи прьстыи) (IV 6).

.з. о своемъ боголоубыи и братолоубыи по Христу (V 10 od riječi: да примемо каждо).

.и. прьстыи коренитъскыи (моуручътскыи) послоушании и лоубеи вьселестыи его (VII 4).

.ф. вѣжденыи на поданыи мымыи скетныи и на уастъ грьдохътныи ихъ рады (VIII 1); .а. къ неже о посланъи титомъ нимъ къ нимъ (VIII 16).

.1. похвѣсть о сконхъ болыиныхъ и болы соуштыи на немъ благодѣты да не прыложеть се коренныи ластыцихъ (X 1 od prilike); .л. въ немже испытаныи его къ онимъ (X 7 od prilike); .к. облыуеныи ихъ; .г. себе рады болыианно еже отъ бога уастыи, полазъно самопытыиыи (XI 7); .д. прыготованыи на боудоуште прышастеи его (XII 20 od prilike). Što je ovdje .л. i .к., to je kod teksta .л., a po tom što je ovdje .г. i .д., to je kod teksta .к. i .г.

ГЛАВН ГАЛАТСКИЕ ЕПИСТОЛѢ.

.а. по прѣдписании похвѣсть о скоемъ прѣставленъ отъ жидовства во званію (I 11).

.к. о скндительскыи апостольскии въ жикоты върны (II 1).

.г. о прѣрыкании еже къ Книпы о вѣрнии спасены а не закономъ (II 16).

.д. ако въроу скетыи а не закономъ (II 17).

.е. ако ѿвѣрныи отъ вѣры оправды се въ образъ нѣмъ (III 7).

.з. ако законъ не оправдѣть на облыуасть и клеткоу възлагаетъ, воже раздрѣшасть Христось (III 10).

.з. ако не отъ закона а въ ако отъ обытованыиъ благатъ, законъ прыготовани къ облыуенію (на обытованыи) (III 15).

.н. ако подѣ осуждениемъ (обытованію) вѣише законы (IV 1).

.ф. ако скободни жены аираман и въ исты отроуеты въпрозвѣнныи (въобразованыи) не подобѣтъ работаты законоу (IV 21).

.1. ако званіи нѣмъ не подѣлжытъ образанію и законоу за христоскоу моукоу (V 2).

.а1. подѣписаныи доухокнои (дохокни) скободы (V 13 od prilike).

.к1. отыметаныи отъкыиоуштыи на обрызаныи и обрѣщеніи къ новыи жызыи доуховныи (kod teksta nije zabilježena ta glava).

ГЛАВН КЪТЕСИСЦЫ ЕПИСТОЛѢ.

.а. о нѣверныи нѣмъ еже о Христѣ и (о) въвождени и скръшенныи (скръшенныи) (I 3).

.к. молитеа о вънесеныиъ благыхъ въ ны о Христѣ (I 15).

.г. о показани (познани) езыхъ нюдѣи къ богоу (бога) Христомъ на оуиеныи благодѣтыю (II 1).

.д. о данни емоу божыи прѣмоудросты на просвѣщенныи езыхъ и на облыуеныи вѣхъ (III 1).

.е. молитеа о цркъкыи сылоу и лоуѣаеиу божыю (III 14).

.з. оуеныи о едныиыи лоуѣкыи еже и дѣроканыи раздымыи се на оштенноу пользоу (IV 1).

.з. о цѣломоудрыи прѣдыи теореште ни богокыдѣе (od prilike IV 7—24).

.н. ако подобѣтъ жытыи достоинно скетыи, дѣлыи злобоу облыуаюштыи, не слокесы, на доухомъ испльшении псаланыи, не выномъ (V 3).

.ф. раштыиеныи достоештыи домашныиыи (покрыиыиыи) и блѣдоуштыи по Христѣ (V 22).

.1. образъ (образы) въороуженыи о христоскыи сылы (VI 10).

Глави кнїіаіпысисци епистола.

- .а. похвала о добры дѣлахъ (дѣлы) пилипысынь и молитва съершеннѣ (I 3).
- .в. повѣсть о жытїи его и подеызанныхъ спѣшнѣхъ (спышенихъ) (I 12).
- .г. оученїе о едїненїи къ богу и о жытїи еже на божїю (I 27).
- .д. о Тимотїи и Епранодїи тже посла къ нымъ (II 19).
- .е. о доуховны(мъ) жытїи не соуштынымъ по ялты еже єсть подобїе и (kod teksta nema и) сырты христовы (III 1).
- .з. оученїе особїа (о) етерыхъ и обышта всымъ (III 17 od prilike).
- .з. прїетые посланыє ємоу слоужбы (IV 10).

Глави кьколасисци епистоли.

- .а. похваленыє о коласыхъ, позмакшымъ бога оупеваемымъ (I 3).
- .в. молитва о нихъ въ прїмоудрость дѣйствиоу въ силоу трыпныхъ съ похвалою позмакшымъ ыстоты (I 9).
- .г. о теары и о сазданы христовы по сметню божїю (od prilike I 9—20).
- .д. о прїедешии єзыкъ скетимъ и палтыю христовою вѣроу (I 21).
- .е. о оученїи сззданыхъ стрѣстмыи его на прѣставленїе божїе (I 24).
- .з. тко не подобаетъ послоушати улоктѣуьскыє прїмоудросты ластыныє (на) нмоуштымъ прїмоудрость христовоу (II 1).
- .з. тко съустаны божїе протыкоу законоу єсть еже жыты доуховно (доховиннымъ) съ Христомъ (II 8).
- .н. тко образы палтѣскаго закона (завѣта) палтѣскымы поутрѣены соутъ, а не доуховиннымъ жыкоуштымъ силою божїею (II 16).
- .ф. оученїе оуыштенїе, скетыне улоктѣуьскыє (kod teksta nema te riječi), уловѣколоуьыѣ, боголоуьыѣ, оученїе лоуьыѣ, пѣныѣ, похваленыѣ къ богу жыкоуштымъ (жытїи), похвалы (III 1).
- .і. въ ненже къ прысннымъ нмодоушно и к тоуштѣдымъ моудроу и смотроу (III 18).

Глави кьтесаломникисци епистоли (prvoj).

- .а. похвала къ тесалоникомъ (тесалоникыемъ) о достонинныхъ подеызанныхъ апостольсцыхъ (I 2).
- .в. желанїе его и радость о нихъ и пѣхаль (радость на небесыхъ и пѣуе) тко да сѣршытъ се (II 17).
- .г. молитва къ богу и Христу о прышаствыи его и възраштемїи и оутѣрждѣнїи тесало(ни)кыемъ до прышаствыи его (III 11).
- .д. оученїе цѣломоудрѣ, правды, тко на соуды, братолоуьыѣ, дѣланыѣ ского (IV 8).
- .е. оученїе о разоренїи сырты пры жывыхъ и мрѣтвыхъ вл тѣленїе христово (IV 13).
- .з. о въ незапоу прыты Христу подобаетъ готовыты се таштаныемъ, вѣроу, оупеанїемъ, лоуьавїю, уастїю, миромъ, длготрѣпынїемъ, оученїи лоуьеленїемъ (лоуьавїю) (V 1).
- .з. молитва о скетыны доуха и доуше и тѣлесе (V 23).

**А. ПОХЕЛАЛ О ТЕСЛАОНЫКЫМЪХЪ (ПОХЕЛАЛ ТЕСЛАОНЫКЫСМЪ) КЪРА И ЛОУ-
БЛАКЪ И ТРЪПЫНТЕ КЪ УАСТЬ НМЪ И КЪ МОУДРОСТЬ И ОСКРЪБАЮШТЫНМЪ
(ОСКРЪБАЮШТЫМЪ), И МОЛЫТЕЛ О КОМЪУМИН НЪХЪ СЛАКЪ КЪ СЛАКЪ ХРЪ-
СТОКЪ (І 3).**

2. МОЛЫТВА О ЦРКВИ ИЖЕ БУТЬ ХРИСТА (III 6).

2b

(некръненныи) жыкотьни (жнеотьниихъ) приско сымъ нмы (приписанныи)
множыцею (IX 11 ili 8).

.г. снѣдытельство о цыштени единомъ и прыкожденые къ богоу (X 1
ili 5); .а. къ менже быжденые о влхдраштены втры (X 15).

.д. бѣжденыхъ влхдраштеныхъ страшна прыблжжюштаго се соудѣ (X 19).

.е. эко достонѣ доблѣрѣ нлустакъ на доброу коньуыноу прыкесты
(прыкесты) (X 32).

.з. о втры прославлшы дряклены (XI 1).

.з. о трыпныи уыстотою послѣдоушште Христоу (XII 1).

.н. о цыломоудрѣн до нѣже врые кесты испракленыхъ не ѡтъпадемъ
ѡтъ него экоже не ѡбръѣтъ мѣста покатыиу (XII 12).

.ф. эко страшна монсимскихъ боудоушталъ н больша таштаныхъ до-
стонна ннмашныи (XII 18).

.к. о братолоуѣын н страилоуѣын (XIII 1); .а. къ менже о цыло-
моудрѣн (XIII 4); .е. о доколахъ (XIII 4 od riječi: а лоубодыемъ н прѣ-
лоубодыемъ); .г. о подобын отьць (XIII 7).

.ка. эко не подобаетъ пльтьскы жыты по законуу (kod teksta nema
по законуу), на доуховно Христоу къ добродѣтели (XIII 9).

.ке. мохытка къ богоу (kod teksta nema къ богоу) о въвожжены къ
доброу дѣтелѣ н о смотренын (къ смотреные) (XIII 20).

ГЛАКИ КЪТИМОТНСЦІ ЕПИСТОЛИИ (prvoj).

.а. о наставленыи къ лоубавѣ божью (I 3).

.е. о нзбрании (нзбавленыи) его въ еванѣлые ѡтъ гонительства по
благодѣты христовы (I 12).

.г. покекыиыи о кыры н благоскыстыи слоужены еже (эже) кромѣ на-
шасты (I 18).

.д. о мохыты (мохытка) эко за все эко въседен (възда) незлобно
бесмыртно (безыакыно) уысто (II 1).

.е. о оуунтелехъ (nema kod teksta), эко моужемы подобаетъ быты
а не жемамъ за естыства н похотѣ эже ѡтъ ласты юже раздрѣшастѣ
рождѣство христово н вѣра ихъ н жыты (II 11).

.з. о добрѣ дѣлы епископы (III 1); .а. къ менже о оудовыцахъ, моу-
жехъ же н жемлахъ (III 8).

.з. о божын кыпалыштеныи (III 16 od riječi: богъ мен се); .а. къ
менже о боудоуштыхъ ересехъ бысмыхъ (IV 1).

.н. о подензаныи благокырыѣ на оупеканыи (IV 7 od riječi: пооууан же се).

.ф. о прѣложеныи его цркъвы (IV 11).

.л. о прыклоуѣеныи како се обрытаты къ всакомоу (IV 15).

.л. о въдокыцахъ, кырыеныи н образъ строеныи (V 3).

.к. о уысты прозвытвѣрстыи (V 17).

.г. о скештеныи нзкыстыи (V 22).

.д. эко ни едыно дѣло ташѣ се (V 24).

.е. о послоушаныи рабѣ (VI 1).

.з. о мшелоуѣбчыхъ лѣжыхъ оуунтелехъ (VI 2 od riječi: снѣ оуун).

.з. покекыиыи страшно о уысты послоушаныи до коньуыиыи (VI 11).

.н. богатыиыи наставленыи на рыснотыкоую жызанѣ (VI 17).

ГЛАВЫ КЪТИМОТНОКИ ЕПИСТОЛИИ .Е.

.А. ПОЖЕЛА (О) КЪРЫ ТЫМОТНОКИ (ТЫМОТНОКИ) И БЫЖДЕНЫ ТРЪПНЫИ
 МОЖЕ ПОДОБЕЛЪ БЛАГОДЪТЫ (I 3); .А. КЪ НЕИЖЕ И САМЪ РЕЧЕ ПРЪТЪРЪНЕ
 СТРАЖДЕ (ПРЪТЪРЪНЕ СТРАЖДОУ) (I 12).

.Б. О ПОДОБНЫ ПОДАНЫ БОЖНЫ ОУУСНИКОМЪ (I 15).

.Г. О НЕПСУААНЫИ ЖЫТИИ КЪ ЖЫКОТЫ СЕМЪ (kod teksta nema semъ) И
 БЪЖКОМЪЖАНЫИ НЫНТІ (II 6).

.Д. О ХРИСТОКИ КЪРЫ И ТРЪПНЫИ НА ОУПКАНЫИ ПРАКДЫ И УАСТЫ (II 11).

.Е. О ПРАВНЫИ ОУУСНИИ И ЖЫТИИ И УМСТЫИ МЪРЫИ И НА ПРОТЫКНЫИ
 (II 14).

.Ж. ПРОРЪСЪНЫИ О ХЛОКЫ УЛОКЪТЪСЪИИ МОЖЕСТЫ СЕ ЛАСТНЫИ ОБАМУА-
 СНЫИ (III 1).

.З. БЪЖДЕНЫИ СВОЕГО ПОДОБЪТЪ (ОУПОДОБЛЕНЪТЪ) ОТЬ ПРОТЫКНАГО ЛАСТЫ-
 КНЫИ КЪ ПОСЛОУШАНЫИ ГОСПОДИИ (kod teksta nema posljednje riječi)
 (III 10).

.И. О РАЗКРАТЪСЪИИ НЫЖЕ ПРОТЫКНА ТЕОРИТЪ ТЫМОТЕН (IV 1).

.Ф. О БОУДОУШТЫИ ЕГО КОМУУНЫИ КЪ СЛАВЫИ КЪТУИИ (IV 6).

ГЛАВЫ КЪТИТЪСЪИИ ЕПИСТОЛИИ.

.А. О ОУУМЪТЕЛЪХЪ КЛОУУМНИХЪ НА СЛОУЖЕОУ И НА ОБАМУСЪИИ ПРОТЫК-
 НЫХЪ (I 5).

.Б. НА КЕЛЕНТЕИИ КЪ НАТЪСЪКАИИ ОУУМЪТЕНЪТЪ ТЕОРИТЫ, И ДОУХОКНЫИ ДОБРО-
 ДЪТЕЛЫ (I 10).

.Г. ОУУСНЫИ НЫЖЕ ПОДОБЕЛЪ ОУУМЪТЪ КЪЗДЫ КОМОУЖДО (II 2).

.Д. О РАБЫХЪ ДОНЫИ ХРИСТОКИ БЛАГОДЪТЫ ДОСТОИНО ДА РАБОТАЮТЪ (II 9).

.Е. О ПОСЛОУШАНИИ ВЛАСТЕЛЪ ХРИСТОКЪ ПОДОБНЫ (ХРИСТОКА ПОДОБЪТЪ)
 (III 1).

.Ж. ОУУСНЫИ ТКО ПОДОБЕЛЪ УПАКАТЫ СЕ ОТЬ СРЪСТЫУСЪИИХЪ РАСПРЫ
 (III 10).

ГЛАВЫ КЪНИИ АММОНЫСЪИИ ЕПИСТОЛИИ.

.А. ПОЖЕЛАИИ КЪ ПНИИМОНОУ И БЛАГОДЪТЪ О НЕМЪ (4).

.Б. ОУСТРОСЪИИ ОНЫСИИ ОУБОГА РАБА, И МОЛЕННЫИ О НЕМЪ, СПАСЕНОУ
 БЫКНОУ КЪРОЮ (10).

II

OSOBIINE GRAMATIČKE.

Kako naprijed rekoh, ja sam rad pokazati samo razlike izmegju našega rukopisa i nikoljskoga i šišatovačkoga; po tome pristupajući ka gramatičkim osobinama našega rukopisa, spomenuću samo one kojima se naš rukopis razlikuje od rečena dva, i to samo s onijeh mjesta gdje su u našem rukopisu drugačije nego u nikoljskom i šišatovačkom; a što god izrijekom ne spomenem, razumije se da je u našem rukopisu onako kako je u oba druga na istom mjestu. Izmegju gramatičkih osobina spomenuću ovdje sve koje pripadaju nauci o gla-

sovima i nanci o oblicima, od onijeh pak koje pripadaju sintaksi i nauci o postajanju riječi, spomenuću samo neke, koje se više tiču našega jezika, ostale pak, držeći da se više tiču teksta, staviću u posljednji dio ovoga posla.

14. [ъ, а] Vrlo često ima naš rukopis po narodnom govoru dodano а gdje га u nikoljskom i šišatovačkom nema:

а. на крају riječi, које имају само једно сугласно а самогласнога не би имале ни једнога без тога а:

ка mat. VII 22 (твое),¹ VIII 10, X 11 (нѣже), XVIII 16, XXVI 5 (празники), мар. V 12 (ме), VII 15, 19, VIII 26 (вѣсь), IX 25, X 15, XII 14, XIII 24, luk. IV 21, VII 9, VIII 27 (гробникъ), 30, 32, IX 56, XI 49, XIII 14 (дѣнь), 35, XIV 35 два пута, XVI 16, XVIII 17, XXI 21 (нѣ), јов. I 35, II 11 (нѣ), III 15, 16 (нѣ), 18 (нѣ), 34, IV 14 (кѣ-кы), 21 два пута, 39, VI 22 (ютрѣ), 35, 47, VII 5, 31, 38, 39, 48, VIII 24, 30, 31 (нѣ), IX 36, X 42, XI 45, 48, XII 7, 12 (ютрѣ), 37, 42, 44 (ме, послакашаго). XIII 27, XV 4 (мнѣ), XVI 33 (мнѣ); isto tako često dolazi i u apostolu, iz kojega bi suviše bilo da je navodim. — Složeno: ваведѣ djel. XVI 34, вавдѣше јов. II 24, вавдаси I kor. VII 38, вавоуцити luk. XIV 24, вавлаглиште luk. XII 33, XXII 35, вавлазештихъ djel. III 2, вавлазѣють mat. IX 17, вавлазѣсть мар. II 22, вавимаше rim. V 13, вавѣстѣте II kor. VII 2, вавѣштати мар. II 2, вавѣштасть јов. VIII 37, вавсздопоу djel. XVI 26, вавѣдыте mat. VII 13, вавѣдете mat. X 5, вавидете luk. II 52, XXII 40, 46, вавиде јов. VI 22, XX 5, вавидѣть djel. XI 8, вавити јев. III 18, прѣ-вавиде rim. V 20, вавимашоу djel. VIII 11, вавимати I tim. I 4, вавоуѣтрынѣмоу rim. VII 22, вавоуѣтрынѣ I kor. V 12, вавоуѣтрыни

II kor. IV 16, вавоуѣтрыне јев. VI 19, вавадете јак. V 14, вавпрашаюштинѣ rim. X 20, вавпрашають I kor. XIV 35, вавсѣлѣти II kor. XII 9, kol. III 16, вавселенноују luk. XXI 26, јев. I 6, вавходѣште mat. XV 11, вавходите mat. XXIII 14, вавходештинѣ mat. XXIII 14, вавходештен luk. II 33, вавходен јов. X 1, вавходимѣ јев. IV 3, вавходѣ јев. X 19, вавшадѣ mat. XV 29, вавшадѣ ef. IV 10.

ка праер. mat. XI 28, XIX 14, XXVII 14, мар. IX 19, X 14, luk. I 43, IV 26, XI 6, XIV 26, XVIII 16, јов. IV 35, VI 37 два пута, 44, 45, 65, VII 37, I kor. VII 35 (благообразноу), XVI 11, II kor. VII 3, gal. II 5, ef. VI 12 (вавлѣстѣ), I јов. V 16 два пута, 17, II јов. 10.

ка pron. samo složen sa ждо: вавждо mat. XVIII 35, јов. XVI 32, djel. II 6, 7, 38, rim. XIV 12, XV 2, I kor. III 8, 10, VII 2, 7, 20, 24, XI 21, XV 23, XVI 2, II kor. V 10, IX 7, ef. IV 25, V 33, VI 8, јев. VIII 11 два пута, X 3, I pet. IV 10.

на adv. mat. IV 4, V 17, 39, VI 13, 18, VII 21, VIII 4, 8, IX 6, 12, 13, 17, 18, 24, X 20, 34, XI 8, 9, XIII 21, XVI 12, 17, 23, XVII 12, 27, XVIII 22, 30, XIX 6, 11, XX 23, XXI 21, XXII 30, 32, XXIV 6, XXVI 5, 39, XXVII

¹ Kad riječ на једном мјесту стоји више пута али није сваки пут написана тако с а, dodajem zagragjenu riječ pred kojom је тако написана.

24, mar. I 44, 45, II 10, 17 dva puta, 22, III 26, IV 17, 22, V 19, 39, VI 9, 52, VII 5, 15, 19, VIII 33, IX 13, 22, 37, X 8, 27, 40, 43, 45, XI 23, 32, XII 14, 25, 27, XIII 7, 11 dva puta, 20, 24, XIV 2, 28, 29, 36, 49, XVI 7, 13, luk. I 60, IV 4, V 14, 24, 31, 32, 38, VI 27, 48, VII 7, 25, 26, VIII 16, 27, 52, IX 56, XI 4, 8, 33, 42, XII 7, 51, XIII 3, 5, XIV 10, 13, XVI 21, 30, XVIII 13, XX 21, XXI 9, XXII 26, 42, 53, XXIII 15, XXIV 21, jov. I 8, 13, 33, III 15, 16, 28, 36, IV 2, 14, 23, V 18, 22, 24, 30, 34, 42, VI 9, 22, 26, 27, 32, 36, 38, 39, 64, VII 10, 12, 16, 22, 24, 27, 28, 49, VIII 12, 16, 26, 28, 37, 42, 49, 55, IX 3, 31, X 1, 8, 10, 18, 26, 33, XI 4, 11, 15, 22, 30, 42, 51, 52, 54, XII 9, 16, 27, 30, 42, 44, 47, 49, XIII 9, 10, 18, XIV 24, 31, XV 19, 21, 25, XVI 2, 25, 33, XVII 9, 15, 20, XVIII 28, 40, XIX 24, XX 7; isto tako često dolazi i u apostolu.

са pronom. mat. XXI 10, mar. II 7, XIII 30, XIV 69, luk. V 21, XIV 30, XVII 18, XVIII 11, XIX 2, 42, XXIII 41, 47, jov. IV 42, VI 42, VII 26, 46, 49, IX 20, 24, djel. VI 13, 14, IX 15, 20, X 32, 36, XIII 7, XVII 3, XVIII 25, 26, rim. II 27, II tim. II 19, jov. VII 4, I jov. II 6, 17, II jov. 7.

са praep. mat. IV 25, XII 30 dva puta, luk. XI 23 dva puta, djel. V 26 (иоуждею), X 2, 28 (инопламенны), XIII 7 (аньтоупа-томъ), XVIII 8, I kor. XI 32, jov. XIII 17. — Složeno: сабырають mat. VI 26, сабыраеть mat. XII 30, luk. XI 23, саблзнить mat. XI 6, luk. VII 23, саблзнымъ mat.

XVII 27, саблзнымъ I jov. II 10, саблзудение djel. IV 3, I kor. VII 20, сабрани djel. X 27, саблзудение kol. II 11, сабрышеныхъ I kor. II 6, сабрышено ef. IV 12, сабрышан jov. V 14, VIII 11, сабрышль I kor. VII 28, сабрышль I kor. VII 28, сабрышеть I kor. VII 36, I jov. III 6, V 18, сабрышанте I kor. XV 34, II pet. I 10, сабрыш-нинымъ jov. III 17, сабрышномъ I jov. I 10, сабрышеть jak. I 20, са-брышете I kor. VII 30, сабрышеть I kor. XIII 3, сабрышль I kor. XI 10, сабрышню rim. XV 2, I kor. XIV 12, 26, сабрышню rim. XIV 19 (грк. заздание), II kor. X 8, XIII 10, ef. IV 12, 16, 29, сабрыш djel. V 4, сабрышны ef. I 14, сабрыш mat. XXVI 59, mar. XV 1, luk. XXII 66, jov. XI 47, djel. XXIII 1, сабрышеть jov. X 24, сабрышнымъ luk. XII 1, сабрыш-юнте rim. XII 2, сабрышню II kor. X 18, сабрыш djel. IX 15, X 11, 16, XI 5, сабрышню rim. IX 23, сабрыш djel. X 33, сабрыш djel. VIII 23, ef. IV 3, сабрыш kol. III 14, сабрышнте djel. VII 53, са-брыш djel. 5, сабрыш djel. X 21, сабрышнихъ djel. I 21.

та mat. III 11, VIII 13, 17, 24, XI 14, XVI 20, XVIII 14, 26, XXII 7, XXVI 23, XXVII 57, mar. I 29, III 25, VI 16, 17, VIII 29, IX 29, XII 36, XIV 15, 21, XV 43, luk. I 17, 22, II 28, 38, III 15, 16, 23, IV 15, V 1, 14, 16, 17, VI 23, VII 5, 21, VIII 1, 22, 41, X 38, XI 7, 14, XV 14, XVI 1, 24, XVII 11, 16, XIX 2, 11, XX 28, 30, 35, XXII 12, XXIII 51, XXIV 25, 28, 31, jov. I 18, 33, V 11, 46, VI 57, VII 29, VIII 42, IX 12, 37, XII 49, XIII 6, 25, 26, XIV 10, 12, 21, 25, XV 16, XVIII 15, 16,

XIX 35, djel. VIII 13, X 42, XIV 11 (12), rim. X 12, I kor. II 15, ef. II 14, IV 10, 11, kol. I 17, 18 dva puta, jev. I 5, IV 10, V 2, XIII 5, I pet. V 7, 10, I jov.

b. u prvom ili u jedinom slogu iza još koje istoga sloga ili drugoga:

бадаръ, mjesto čega stoji дасаръ mat. XXVI 41, mar. XIV 38.

каз- samo u složenijem riječima: казырають mat. V 15, казыгастъ luk. XV 8, казырани luk. VI 29, I sol. II 18, казысеныи luk. XV 23, казыгастыне luk. IX 36, казыснты rim. IX 17, казыраты mat. XXIV 18, казыганыи mar. IV 38, казыгасты mat. XXVI 34, 75, mar. XIV 30, 72, luk. XXII 61, казыгасы jov. I 48, казыданы rim. XI 9, казыдаты rim. XI 35, II tim. IV 14, казыдылаты II pet. II 3, казыдыканы jak. IV 9, казысте mat. XVI 8 (rkr. казысте), казысте mat. XXV 3, казыметъ luk. XX 36, jov. X 18, XIX 38, ef. IV 31, казымоути mar. VI 8, казыматы luk. IX 3, казыматы djel. XXI 11, пръ казымле I sol. II 4, казыме jov. III 13, djel. II 34, I kor. II 9, казыдоу jov. VII 8, казыды gal. I 17, казыштаты I pet. III 11, казысены luk. XXII 27, казысештыи jov. XII 2, казысены jov. VII 30, 44, казысеныи I tim. IV 14, пръ казысеныи gal. I 16, пръ казысеныи gal. II 6, казымады II kor. VI 13, казымады jev. XI 27, казымоути mat. XVII 16, mar. IX 18, luk. XIII 24, XXI 15, казымоути luk. XIV 6, казымоути mat. XVII 19, mar. IX 28, казымоути mat. XXVI 40, mar. XIV 37, rim. IV 20, казымоути luk. XVI 2, казымоути ef. III 18, VI 11, казымоути mar. X 27, luk. XIII 33, казымоути luk. XVIII 27, не казымоути mat. XVII 20, XIX 26,

II 2, III 24, IV 13; i složeno sa же: таже luk. XXIV 13, I kor. XII 4, 5, 6, 11, II kor. III 18, IV 13, fil. I 30, III 21, jev. XIII 8.

prvoga suglasnoga kad za njim ima

luk. XVII 1, jev. VI 4, 18, X 4, казымоутии jov. V 4, казысеныи luk. XIV 26, пръ казымоутии II kor. XII 7, пръ казысеныи fil. II 9, казыма mat. XXVII 48, казыдоути fil. I 18, казыратыи I kor. III 7, казыратыи II kor. IX 10, пръ казыратыи II sol. I 3, казыратыи djel. XI 6, казымоутии mat. XII 19, казыматы II kor. IV 4, казысеныи I pet. II 23, казысеныи mat. XXVI 32, djel. X 41, казысеныи jov. VI 39, казысеныи I kor. VI 14, казысеныи I kor. XV 15, казысеныи rim. VI 5, казысеныи rim. III 11, казысеныи jev. VIII 12, казы mat. XI 11, jov. XIII 4, djel. IX 8, I kor. XV 14, 17, казыматы I kor. XV 16, 29, 32, казыматы djel. IX 7, XXVI 16, казыматы djel. XIII 16, казыматы luk. II 34, казыматы luk. VI 30, казыматы I kor. II 14, 15, казыматы luk. I 78, казыматы mat. I 19 dva puta, mar. VI 26, казыматы mat. XXIII 37, luk. XIII 34, казыматы luk. XIX 27, казыматы djel. XX 33, II jov. I 12, казыматы jov. X 28, казыматыи fil. II 6, казыматы luk. XIX 30.

казы mat. XIII 48, XXI 17, 39, XXVI 75, mar. VIII 23, XI 19, XII 8, XIV 68, luk. IV 29, VIII 54, XIII 38, XIV 35, XX 15, XXII 62, XXIV 50, jov. VI 37, IX 34, 35, XI 43, XII 31, XV 6, XVIII 29, XIX 4, 5, 13, djel. IV 15, XVI 30, XXI 30, казы mat. XII 46, 47, XXVI 69,

мар. III 31, 32, XI 4, luk. I 10, VIII 20, jov. XVIII 16, XX 11, djel. VII 57, jev. XIII 12, **взвѣшыва** I kor. V 13, kol. IV 5, I sol. IV 12, I tim. III 7, **взвѣшюу** мар. VII 15.

взвѣсмы jev. V 7.

васъ vicus мар. V 50, luk. X 38.

васъ omnis jov. XIV 17, XV 18, I jov. V 4, **васегда** mat. XXVI 11, мар. XIV 7, fil. IV 6, I sol. V 15, **васаден** II kor. XI 6, **вззден** I kor. I 5, **васежде** I kor. IV 17, **ватороу** djel. XXVIII 13, jev. IX 7.

даждь djel. XXVIII 2, jak. V 18, **даждоу** jak. V 17.

дань mat. XXIV 50, luk. IV 16, XIV 5, XXIV 29, jov. I 29, 35, 43, II 1, V 9, VI 22, 39, 40, 44, 54, VII 37, IX 4, XI 24, XII 12, 48, XIV 20, XVI 26, XX 19, 26, djel. X 40, XIII 14, XX 26, XXI 26, XXVII 19, rim. II 16, I kor. V 5, X 8, fil. II 16, I sol. II 9, V 4, II sol. I 10, ef. VI 13, jev. XI 30, jak. IV 5, I jov. IV 17, **данне** djel. II 1, **даньница** II pet. I 19, **дана** luk. V 26, XXII 34, djel. IV 9, jev. III 7, IV 7, **дань** II kor. III 14, 15, jev. XIII 8, **даннаго** mat. XI 23, rim. XI 8.

даски мар. XI 15, jov. II 15, **дашницоу** luk. I 63, **дашницахъ** djel. XXVII 44.

дак- složeno **въздахмоуъ** мар. VII 12, **издаше** djel. V 5, 10.

дашти mat. IX 18, 22, XIV 6, XV 22, 28, мар. V 23, 34, 35, VI 22, VII 25, luk. II 36, VIII 42, 48, 49, XII 53, **даштеръ** mat. X 35, 37, luk. XII 53, XIII 16, **даштере** мар. VII 26, 29, luk. I 5, jev. XI 24, **даштеры** luk. XXIII 28, djel. II 17, XXI 9, II kor. VI 18; — **pogrješke** **ташти** **injesto**

дашти jov. XII 15, **дашты** mj. **ташта** мар. I 30, luk. IV 38.

жазла мар. VI 8, jev. I 8 dva puta, IX 4, **жазла** mat. X 10, luk. IX 3, jev. XI 21.

жамышнхъ jak. IV 4.

зала mat. VII 17, XII 33.

казнemy ef. VI 11, **казни** ef. IV 14.

касмы djel. XXVII 7, **каснъ** jak. I 19, **закаснати** (грк. **заклаз-**) djel. XX 16, **закаснмь** I tim. III 15, **закасныть** jev. X 37, II pet. III 9, **закаснынь** djel. XXV 17, **незакасноу** rim. I 9.

лакомъ jev. XI 33, **лакомъ** II tim. IV 17.

лажоуште mat. V 11, **лажоу** rim. IX 1, **лажнте** kol. III 9, **лажмь** I jov. I 6, **лажь** jov. VIII 44, 55, rim. III 4, I jov. I 10, II 27, V 10, **лажоу** mat. V 33, jov. VIII 44, **лажы** mat. XV 19, XXVI 59, 60, мар. X 19, XIV 56, luk. XVIII 20, rim. III 7, XIII 9, II kor. XI 26, II sol. II 11, II pet. II 1, 3, I jov. IV 1, **лажнхъ** II pet. I 16, **лажнмь** mat. VII 15, **лажнмь** mat. XXIV 11, 24, II pet. II 1, I jov. II 22, **лажнмь** mat. XXVI 60, luk. VI 26.

лапъ složeno **прилапъши** luk. XI 11.

ласть mat. XIII 22, XXVII 64, мар. IV 19, luk. XX 23, I pet. II 23, jud. 11, **ласты** мар. VII 22, jov. I 47, djel. XIII 10, rim. I 29, II sol. II 10, 11, I pet. III 10, II pet. III 17, **ластню** mat. XXVI 4, мар. XIV 1, II kor. XII 16, kol. II 8, I sol. II 3, jev. III 13, **ластымы** II tim. III 13, II pet. II 13, **ластымы** II kor. II 13, **лаштахоу** rim. III 13, **ластеть** rim. XVI 18, **ластыте** I kor. VI 9, gal. VI 7, **ластыть** ef. V 6, I jov. III 7, **ластеште** II tim. III 13, II pet. II 14, **ласте** jak.

И 26, ластынь I jov. I 8, ласте-
стихъ I jov. II 26, областеть mat.
XXII 15, прѣластить mat. XXIV
4, II sol. II 3, прѣластеть mat.
XXIV 5, 11, mar. XIII 6, 22,
прѣластыти mat. XXIV 24, прѣ-
ластн rim. VII 11, II kor. XI 3,
прѣластени jov. VII 47, прѣластень
I tim. II 14 dva puta, прѣластуасть
I kor. III 18, ластынъ I jov. IV
6, ластынь jud. 13, ластаць mat.
XXVII 63, II jov. I 7, ластыцы
II kor. VI 8, ластауъ I jov. IV 2,
ластаунынь I tim. IV 1, ластеныъ
ef. IV 4.

ластеште splendentes mar. IX 3.

мазда luk. VI 23, 35, маздоу
mat. V 46, VI 2, X 41 dva puta,
XX 8, jov. IV 36, I kor. III
8, 14, II pet. II 13, 15, II jov.
I 8, мазды mat. X 42, djel. I
18, jud. 11, маздою djel. XXVIII
30, мазмазды II kor. VI 13, мазмаз-
дые jov. II 2, X 35, мазмаздые jov.
XI 27.

маин mat. V 19, I kor. XV 9,
маие mat. XIII 32, mar. IV 31,
I tim. V 9, маиншыкъ mat. XXV
40, маиншоуоу djel. XXVII 40,
маиншемоу rim. IX 12, маиншени
II kor. XII 15, маиншоуоуоу ef. III
8, оумаиненаго jov. II 9.

маръ složeno оумаръ jov. V 9,
оумари rim. V 7, оумарьша jov.
XIX 33, jud. 12, оумарьшоу mat.
II 19, оумарьшы djel. XXV 19,
оумарьшны rim. VII 6, I kor. XV
20, I sol. V 10, оумарьше I kor.
XV 18, оумарьшее I sol. IV 14,
оумарьшыкъ I sol. IV 13, 15.

масти luk. X 7, масть rim. XII
19, II sol. I 8, jov. X 30, I pet.
II 14, мастьтель I sol. IV 6,
мастьнынь rim. XIII 4, маштаю
luk. XVIII 5, маштаюште rim.
XII 19.

мастомъ djel. II 13.

мауъ rim. VIII 35, XIII 4, ef.
VI 17, мауемъ djel. XII 2, мауъ jov.
IV 12, XI 37, мауоу jov. XI 34.
мауъ složeno ваумауъ mar. XV 36.
мауъ slož. промауемъ mar. XV 24.
маприште mat. V 41.

рапаты djel. VI 1, рапаты I pet.
IV 9, рапатыкъ jud. 16, рапатынте
I kor. X 10, рапатыше I kor. X
10, рапатыны fil. II 14.

саде djel. IX 21.

сала složeno посала jov. XIII 16.

саминъ djel. II 17, jud. 8.

сасыца luk. XI 27, XXIII 29.

сакъно djel. XXVII 4..

саты djel. XIII 20, сатиниъ mat.
VIII 13, XV 39, luk. VII 6,
XXIII 47, djel. X 1, 22, XXI 32,
XXVII 6, 31, 43, XXVIII 16.
тагда I kor. XIII 12, тагдашны
II pet. III 6.

такъно mat. V 47, X 42, XI
27, XII 4, 24, XIII 57, XIV 17,
36, XVI 4, XVII 8, 21, XXI 19,
XXIV 36, mar. II 7, 26, V 37,
VI 4, 5, 8, IX 9, 29, X 18, XI
13, XIII 32, luk. IV 26, 27. V
21, VI 4, VIII 50, 51, X 22 dva
puta, XI 29, XVII 18, XVIII 19,
jov. III 13, V 18, VI 22, 46, XI
52, XII 9, XIII 9, 10, XIV 6,
XVII 12, 20, XIX 15, djel. VIII
16, XI 19, тауно rim. I 32, V
11, VII 7, VIII 23, IX 10, 24,
XIII 5, XIV 13, 14, I kor. I 14,
II 2, 11 dva puta, V 10, VI 3,
VII 5, 17, 39, X 13, XII 3, XV
19, затакиоуъше djel. VII 56, на-
такиоу luk. VI 38, притакисни luk.
IV 11.

тамъ II kor. VI 14, тамъ jov.
XII 22, тамне luk. XI 36, kol.
I 13, тамна luk. XXII 53, тамна
rim. XIII 12, тамнъ II pet. I 19,
таманъ jud. 13, тамныцоу mat. XIV
3, XVIII 30, mar. VI 17, luk. XII
58, XX 33, XXIII 19, 25, jov. III

24, djel. V 21, 23, 25, XII 4, 6, XVI 23, 24, тамныи mat. XIV 10, XXV 39, 43, 44, mar. VI 27, luk. III 20, djel. V 22, XII 5, XVI 27, jev. XI 36, тамныце luk. XXI 12, djel. XII 17, XVI 26, тамныцахъ II kor. VI 5, II kor. XI 23. тамныуиномоу djel. XVI 23, тамныуи djel. XVI 27.

тамныа luk. I 10.

тамыте I kor. IX 24.

таштоу mat. VIII 14.

таштъ I sol. II 1, jak. II 20, ташта мар. XII 3, I kor. XV 10, 14, таште I kor. XV 14, 58, II kor. VI 1, gal. II 2, fil. II 16, jak. IV 5, таштею kol. II 8, таштыи ef. V 6. таштегашенихъ I tim. VI 20, таштегашениа II tim. II 16. таштетоу djel. XVII 10, таштеты djel. XXVII 21, таштетоу fil. III 7, 8. таштетиниы djel. IV 25. оташтыт mat. XVI 26, luk. IX 25, оташтыти мар. VIII 36, оташтетыхъ fil. III 8.

таштаиниы rim. XII 8, 11, II kor. VIII 7, таштаине II kor. VIII 8, 16, jev. VI 11, II pet. I 5. таштыиы I sol. V 14. таштыиы II kor. V 9, таштеиите II pet. III 12, таштаише djel. XX 16. поташтыиы jev. IV 11, поташтоу II pet. I 15, II tim. II 15, IV 9, 21, tit. III 12, поташтыи II pet. I 10, III 14, поташтахомъ I sol. II 17, поташтахомы gal. II 10, поташтаиы luk. XIX 5, 6. таштыио luk. VII 4, tit. III 13, таштыиы fil. II 28.

таиъ složeno зауаиъ djel. I 22, fil. I 6, зауаиыше gal. III 3, илауаиъ luk. XIV 30, djel. VIII 35, X 37, XI 4.

тасть djel. XXVI 18, rim. II 7, 10, IX 21 dva puta, XIII 7 dva puta, I kor. XII 23, 24, I tim. I 17, VI 16, II tim. II 20, 21, jev. III 3, V 4, I pet. I 7,

II 7, IV 16, II pet. I 17, тасть jov. IV 44, kol. II 23, I tim. V 4, 17, VI 1, тастью rim. XII 10, jev. II 7, 9, тастьюи djel. XXVIII 10. тастьюиы djel. XVII 4, тастьюиыиы djel. XVII 17. тастьюиы luk. XIV 8, djel. XX 24, тастью I kor. XIII 10, fil. II 29, тастьюа jev. XIII 4, I pet. I 4, тастьюа I pet. II 6. неуасть II tim. II 20. безуасть I kor. XI 14. богоуастью I tim. II 10. безуастьюи I kor. IV 10. многоуастью jev. I 1. неуастьюиыиы I kor. XII 23. равноуастьюиоу II pet. I 1. неуастьюиыхъ rim. V 6, неуастьюиыиы I tim. I 9, II pet. III 7, неуастьюиы II tim. II 16, jud. 4, неуастьюиыы jud. 15. неуастьюиы rim. XI 26, I kor. XV 43, неуастьюиы tit. II 12, jud. 15, неуастьюиыы jud. 16, 18. неуастьюиыиы jud. 15, неуастьюиыиы II pet. II 6. приуасть djel. I 25. богоуастьюа jov. IX 31.

тады mat. II 8, VIII 4, XIII 46, XV 21, XVIII 12, 30, XX 3, XXV 18, 25, XXVI 36, 42, 44, 75, mar. I 44, VI 27, XIV 22, luk. V 14, IX 60, XIV 10, XV 15, XXII 4, jov. IX 11, djel. XII 17, тадыиы mat. XXVII 66, тадыиыиы mar. VII 30. кышады mat. IX 18, 25, XV 29, XX 11, XXVI 58, mar. III 27, V 39, VII 24, XI 15, luk. I 28, VII 36, XIX 1, 45, djel. XXVIII 8, I pet. III 22, кышады ef. IV 10, jev. IV 10, кышадыиы mat. XIV 12, mar. III 6, luk. XI 26, djel. XI 20, кышады mat. XIII 1, XVIII 28, XX 5, 9, XXIV 1, mar. I 45, VI 34, VII 31, luk. IV 42, X 35, XV 28, XXII 62, jov. XVIII 4, djel. VII 4, XII 9, кышадыиы mat. XV 22, кышадыиы mat. VIII 32, jev. III 16, кышады luk. XI 22, кышадыиы mar. III 22, кышады mat. XXVII

5, jов. XII 36, **пришадъ** mat. II 23, IV 13, 21, VIII 7, IX 18, 23, XII 44, XIII 54, XV 29, XVI 13, XXIV 46, XXV 27, XXVI 39, 43, mar. I 19, V 23, IX 12, XI 13, XIII 36, XIV 35, 39, 45, luk. VII 3, VIII 51, X 32, XI 25, XII 37, 43, XIV 9, 21, XV 6, 17, XVIII 8, XIX 23, XXII 45, jов. IV 54, XI 17, XII 12, djel. IX 26, X 32, XI 23, XVIII 27, XXI 11, XXVIII 21, I kor. II 1, II kor. XI 8, XII 20, fil. I 27, ef. II 17, **пришадъ** jов. XIX 39, XX 8, jев. IX 11, I jов. V 6, **пришадъшоу** mat. VIII 28, **пришадъши** mat. XV 25, gal. III 25, **пришадъше** mat. IX 10, XXVII 33, mar. VII 1, luk. V 7, jов. XI 33, 45, **пришадъши** I jов. IV 3, **прошадъ** luk. IV 30, jов. VIII 59, **сышадъ** mat. XIV 14, XXVIII 2, luk. VI 17, I pet. III 19, **сышадъ** djel. VIII 5, **сышадъ**

Tako i pred **р** na mjestu gdje je ono u narodnom govoru samoglasno, a Hval ga je uzeo kao suglasno: **Саргемъ** djel. XIII 7. — Tako i pred **л** u slovenskoj riječi, u kojoj šišatovački rukopis i drugi imaju griješkотъ: **калахоу** djel. XXVII 17, **калаюшти** ef. IV 14.

с. u prvom slogu iza dva suglasna:

дварн luk. XIII 25, djel. XII 13, XIV 26 (27), XVI 26, 27, I kor. XVI 9, II kor. II 12, kol. IV 3, **дваремъ** jов. XX 19, 26, **дварехъ** jов. XVIII 16, djel. V 9, **дварьин** jов. X 1, 2, djel. III 2, V 23, jak. IV 9. **дварьиннъ** jов. X 2, **дварьинца** jов. XVIII 17, **дварьинци** jов. XVIII 16.

дварьинцы I kor. XIII 1.

д. na kraju riječi megju dva krajnja suglasna:

акрамалъ luk. XIX 9.

агмацъ jов. I 29, 36, djel. VIII 32.

алыксенъдаръ djel. IV 6, I tim.

I 20.

алькастаръ mat. XXVI 7, luk.

VII 37.

jов. III 13, VI 41, 51, 58, ef. IV 10, **сышадъшымъ** djel. XXV 17. **кышаль** ef. IV 8, **дошаль** djel. I 17, **отъшаль** luk. IV 42, **прышаль** mat. VIII 29, 34, XXVI 50, mar. I 24, jов. III 2, VI 17, XV 22, djel. XXVII 9. **прышальца** mat. XXIII 15, djel. VI 5, **прышальцы** djel. II 11, ef. II 19, jев. XI 13, I pet. II 11, **сышальцемъ** I pet. I 1. **шастемъ** II kor. XI 26, **ошастемъ** II tim. IV 6, **ошастемъ** djel. XX 29, **прышастемъ** mat. XXIV 27, djel. XIII 17, I sol. II 19, III 13, IV 15, V 23, II sol. II 9, jak. IV 8, II pet. I 16, **прышастемъ** mat. XXIV 3, gal. III 23, II sol. II 8, jak. V 7, II pet. III 4, 12, **прышастемъ** II kor. VII 6, 7, fil. I 26, **прышастемъ** djel. VII 52, I kor. XV 23, XVI 17, fil. II 12, II sol. II 1, I jов. II 28.

шашътаннъ rim. I 29. **шашъты** II kor. XII 20.

скатыннъ jов. V 35. **скатыте** fil. II 15.

стакалъ I kor. III 12.

стагннъ djel. IX 11, **стагноу** djel. XII 10.

стакленицамы mar. VII 4, 8.

старъ složeno **простаръ** mat. VIII 3, XIV 31, mar. I 41.

трахатъ luk. XII 59.

аспыдамъ rim. III 13.

бадаръ, mjesto čega stoji **даваръ**, mat. XXVI 41, mar. XIV 38.

безгалсамъ djel. VIII 32, I kor. XIV 10, II pet. II 16.

безлобамъ jев. VII 26.

БСЪОТЪЛТАНЬ rim. II 1.
 БЕСПЛОДАНЬ II pet. II 8.
 БЕСЕДАНЬ luk. XX 28, 30.
 БЛАГОБРАЖАНЬ mar. XV 43.
 БЛАГОПОТРЕБАНЬ II tim. II 21.
 БОГОУТАЦЬ jov. IX 31.
 БОЛАНЬ mat. XXV 43.
 БОЛЪУАНЬ jov. XI 4, rim. IX 2,
 kol. IV 13, I sol. V 3.
 БРАШАНЬ I tim. IV 3.
 БОУРАНЬ djel. XVII 14.
 БЫСТАРЬ jov. XI 41, djel. II
 19, jev. XII 15.
 БЫХАНЬ djel. XIII 8.
 БЫУАНЬ jev. VI 8.
 БЫЗАНЬ mat. XIII 31, XVII 27,
 mar. X 21, djel. XXVII 35, ва-
 зань djel. XXI 11.
 БЫНОУТАРЬ mat. XXVI 58, mar.
 XIV 54, XV 16, jov. XX 26.
 БЫНАЛЬ mat. II 18, XXV 6.
 БЫНАЦЬ mar. XV 17, jov. XIX
 5, I kor. IX 25, XI 4, fil. IV
 II tim. IV 8, I pet. V 4.
 БЫРАНЬ I kor. I 9, VII 25, X
 II kor. I 18, kol. I 7, I sol.
 24, II sol. III 3, I tim. III 16,
 16, II tim. III 14, jev. II 17,
 III 5, jak. I 26, I jov. I 9. БЛА-
 ГОУМЫРАНЬ djel. X 2. НЕУМЫРАНЬ I kor.
 VII 14, XIV 23, 24.
 БЫТАРЬ mat. XIV 24, 30, 32,
 XIV 31, mar. IV 39, VI 48,
 51, XIII 27, djel. XXVII 14, jak.
 I 6, III 4, jud. 12.
 БЫРАНАНЬ luk. V 8, rim. VII 13.
 БОУСААЬ složeno ПОБОУСААЬ luk.
 XV 4.
 БЫСААЬ složeno ПОГЫСААЬ mar.
 IX 22.
 ДАНАСЬ luk. V 26, XXII 34,
 djel. IV 9, jev. III 7, IV 7, ДАНАСЬ
 luk. II 11, XIX 9, XXIII 43, jev.
 I 5, ДАНАСЬ mat. VI 30, XXI 28,
 XXVII 19, mar. XIV 30, luk. IV
 21, XII 28, XIII 32, 33, XIX 5,
 jev. III 15, IV 7.

ДЫКАНЬ II sol. I 10.
 ДИДРАГАМЬ mat. XVII 24.
 ДАЬГОЛЪТАНЬ ef. VI 3.
 ДАЬЖАНЬ I kor. XI 7, II kor. XII
 11, gal. V 3, jev. V 3.
 ДОБАРЬ mat. VII 17, XII 33,
 rim. VII 16.
 ДОСТОЯНЬ luk. XII 48, djel. XIII
 25, I kor. XV 9, jev. XI 38.
 ДОУХОКАНЬ rim. VII 14.
 ЕЃИНАЦЬ jev. XI 27.
 ЕСАМЬ mat. VIII 9, XI 29, XIV
 27, XVIII 20, XIX 20, XX 15,
 XXII 32, XXIV 5, XXVI 22,
 25, XXVII 24, 43, mar. V 9,
 VI 50, XIII 6, XIV 62, luk. I
 18, 19 dva puta, IV 43, V 8, VII
 7, IX 12, XIX 8, 22, XXI 8,
 XXII 27, 33, XXIV 36, 39, jov.
 III 28, IV 26, VI 20, 35, VII
 28, 29, 33, 34, 36, VIII 12, 18,
 23, 28, 33, 58, IX 5 dva puta, 9,
 28, X 7, 9, 11, 14, 36, XI 24,
 XII 26, XIII 13, 19, 33, XIV 3,
 6, 9, XV 1, 5, XVII 24, XVIII
 5, 6, 35, 37, XIX 21, djel. IV 9,
 IX 5, X 21, 26, 33, XVI 28,
 XVIII 10, XXI 13, XXVI 15,
 XXVII 23, rim. VII 14, VIII 12,
 XI 1, 13, XII 5, I kor. I 12, III
 4, IX 2, X 17, 22, XIII 2, XV
 9, 10 dva puta, XV 19 dva puta,
 II kor. I 14, II 24, VI 9, X 3,
 11, XII 11, 14, 15, gal. II 19,
 III 25, V 11, ef. II 9, IV 25, fil.
 III 3, kol. II 5 dva puta, IV 3,
 I sol. III 8, II sol. I 3, II 13, I
 tim. I 15, jev. III 6, IV 2, XII
 21, II pet. I 13, I jov. II 5, 6,
 III 1, 2, 19, IV 6, 17, V 19, на-
 сама mat. III 11, VIII 8, XV 24,
 mar. I 7, luk. III 16, XV 19, 21,
 XVIII 11, XXII 58, jov. I 20, 21,
 27, III 28, VIII 16, 23, XVI 32,
 XVII 11, 14, 16, XVIII 17, 25,
 djel. XIII 25 dva puta, I kor. IX
 1 dva puta, 2, XII 15, 16, XV

- 9, II kor. II 17, XIII 6, gal. IV 31, I sol. V 5.
 етънарахъ II kor. XI 32.
 ждрѣлаць мар. XI 4, 7.
 жиѣлаъ rim. V 17, 21, VI 22, 23, XI 15, I tim. I 16, VI 12, 19, I jov. V 11 dva puta, 13, 20, jud. 21.
 жрьвокань mat. XVIII 6, мар. IX 42, luk. XVII 2.
 захрауаъ gal. II 11.
 зимаъ mat. XVI 3.
 изаъ luk. X 35.
 изъмытаъ rim. V 17, II kor. X 15, jak. I 21.
 изъмытаъ rim. IV 20, jev. IX 17.
 искаръ fil. II 27.
 истинаъ мар. XII 14, jov. VII 18, 28, VIII 26.
 идолохатарь ef. V 5.
 коваранъ II kor. XII 16.
 коваць mat. XXIV 31 dva puta, мар. II 21, XIII 27, luk. XVI 24, II kor. III 13, jev. XI 21.
 коренатъ II kor. I 23.
 кротанъ mat. XXI 5.
 крѣпанъ mat. XIV 30, luk. XV 14.
 коуаратъ rim. XVI 23.
 коупаръ djel. XV 39.
 ланатъ luk. XII 25.
 ластаць mat. XXVII 63, II jov. I 7.
 ластауъ I jov. IV 2.
 лихонмаць I kor. V 11, ef. V 5.
 ложесаъ rim. IV 19.
 ломалъ složeno прѣломалъ мар. VI 41, djel. XX 11, XXVII 35.
 лоукаванъ mat. XII 39, luk. XI 29.
 любанъ jov. XIII 95, XVII 26, I kor. VII 3, ef. I 15, kol. II 2, I sol. III 6, I jov. III 1.
 лоуководмаць I kor. VI 15.
 мараъ djel. XII 12.
 младымаць luk. I 41, 44, II 12, 16, 23, I kor. XIII 11 četiri puta, jev. V 13.
 мрътаъ мар. IX 26, luk. XV 24, 32, djel. XX 9, rim. VII 8.
 мысаль I pet. IV 1, симсаль I jov. V 20.
 наустанъ rim. VIII 23, XI 16, XVI 5, I kor. XV 20, 23, XVI 15, jev. I 10.
 недоколаъ III jov. 10.
 немоштаъ djel. XIV 7 (8), I kor. IX 22.
 непороуанъ jev. VIII 7, fil. III 6.
 неприязанъ djel. V 3, I sol. II 18.
 нескеръмаъ jev. VII 26.
 одаръ мар II 9.
 осамъ luk. II 21.
 осьмоудесянаъ fil. III 5.
 останаъ rim. IX 27, XI 5.
 оцатъ jov. XIX 30.
 патрыарахъ jev. VII 4.
 петаръ mat. X 2, XIV 28, 29, XV 15, XVI 16, 18, XVII 4, XIX 27, XXVI 33, 35, 58, 69, 75, мар. III 16, VIII 29, 32, IX 5, X 28, XI 21, XIII 3, XIV 29, 31, 54, 72, luk. V 8, VIII 45, IX 20, 32, 33, XXII 54, 55, 58, 60, 61, 62, XXIV 12, jov. I 42, VI 68, XIII 8, 9, 24, 36, 37, XVIII 10, 15, 16, 18, 25, 26, 27, XX 3, 6, djel. I 13, 15, II 14, 22, 38, III 1, 3, 6, IV 8, 19, V 3, 8, 9, 29, VIII 19, IX 34, 38, 39, 40, X 9, 14, 21, 23, 26, 34, 47, XI 2, 4, XII 6, 11, 16, XV 7, gal. II 11, I pet. I 1, II pet. I 1.
 пегуалаъ mat. XIV 9.
 помынанъ mat. V 21, rim. III 19, I kor. XI 27, jev. V 9.
 подобанъ mat. XI 16, XIII 52, luk. VI 47, 48, 49, jov. IX 9, jak. I 6, 23, V 17. прѣподобанъ jev. VII 26.
 показанъ II kor. II 6.
 послѣданъ jev. I 1.
 пракеданъ luk. II 25, XXIII 47, 50, jov. V 30, jak. III 18, I jov.

I 9, III 7. несправеданъ luk. XVI 10, rim. III 5.

прилауанъ djel. X 10.

присирьбанъ мар. VI 26, luk. XVIII 23.

пристрашанъ jев. XII 21.

приятанъ II kor. VIII 12.

протыканъ мар. VI 48, djel. XXVI 19, XXVII 14.

пръкниацъ luk. II 7, kol. I 18, jев. XI 28, XII 23.

пръмоударъ I kor. III 18 dva puta, jak. III 13.

пслаамъ I kor. XIV 26.

пъсанъ rim. IX 27, jев. XI 12.

ранатъ djel. VI 1.

рожацъ luk. XV 16.

самоколанъ II kor. VIII 17.

снзанъ djel. XIII 1.

скободанъ jak. I 25.

скытанъ mat. XVII 5, II kor. XI 14, jев. XII 1.

сестаръ luk. XIV 26.

силаанъ djel. VIII 27, XVIII 24, rim. XX 21, II kor. IX 8, XII 10, I tim. VI 15, tit. I 9, jев. XI 19, jak. III 2.

слъпацъ mat. XV 14, мар. X 51, luk. VI 39, XVIII 35.

сосыпатаръ rim. XVI 21.

спасанъ luk. XXIII 35.

сръдъцекъздацъ djel. XV 8.

старяцъ мар. VII 3, VIII 31.

столятанъ rim. IV 19.

странипопримацъ rim. XV 23.

стоудениацъ luk. XIV 5, jев. IV 6.

соутаръ (м. соутратъ) dj. XXVII 17.

тааманъ mat. XVIII 24.

таманъ jud. 13.

тарасъ djel. IX 30, X 25.

творацъ jak. I 23, 25.

тепацъ luk. XV 27.

тнталь jев. XIX 19, 20.

трахатъ luk. XII 59.

трепетанъ dj. XVI 29, jев. XII 21.

оугоданъ rim. XIV 18, XV 3.

оужасанъ djel. X 4.

храбаръ II tim. II 3.

хръбатъ rim. XI 10.

цръканъ mat. XVI 18, XXVI 61, luk. II 27, XVIII 10, jев. II 19.

уастанъ I pet. II 6.

ураканъ djel. II 30, jев. VII 5.

юнацъ mat. XXII 4.

e. na kraju riječi pred dva suglasna: жемаснъ mat. XIX 4, gal. III 38. — моужаснъ mat. XIX 4, gal. III 28.

f. u kom god slogu u srijedi riječi:

аликсандарьска djel. VI 9, али-
ксендарьскы djel. XXVII 7, али-
ксендарьсцы djel. XXVIII 11.

касаден II kor. XI 6.

къзамъши mat. XIII 33.

къслауаскы kol. I 17.

гобазми djel. XIV 16.

гъбъльниихъ II kor. IV 3, погъ-
бъльниихъ jев. XVII 12, погъбъль-
ниихъ II pet. II 2.

дамашино mat. XI 23, rim. XI 3, дамашии djel. XX 26.

еѣупатьске jев. VIII 9, еѣоупать-
ске jев. XI 26, еѣупатьске jud. 5.

идоложрътавниа I kor. VIII 10,
идоложрътавнио I kor. X 28.

кедарьска jев. XVIII 1.

клетанное jев. VII 28.

коупарьсцы djel. XI 20, коу-
парьскыи djel. XIII 4.

ластауныи I tim. IV 1.

лоубазно djel. XXVIII 7, лоу-
базни rim. XII 10.

младыиуыскыа I kor. XIII 11.

мрътавинны rim. VI 12, мрътави-
ни rim. VIII 11, мрътавинны II kor.
IV 11, мрътавное II kor. V 5.

мрътавьскы rim. IV 19. мрътавь-
ске mat. VIII 22, luk. IX 60.

мысальо mat. XXII 37, luk. I
51, ef. IV 18.

непрътъзанью jud. 9.

обаштѣнны luk. V 10, обаштѣнны I pet. V 1. съобаштѣнны I kor. IX 23.

оканѣцы djel. XX 9, оканѣцѣмъ II kor. XI 33.

опрѣснакомъ djel. XII 3.

осааьскы mat. XVIII 6.

отауьстѣмъ mat. XIII 54, отауьстѣмъ mat. XIII 57, мар. VI 4, luk. IV 23, 24, jov. IV 44, отауьство мар. VI 1, отауьства luk. II 4, отауьстѣмъ djel. III 25.

полазѣно I tim. IV 8 dva puta, полазѣни II tim. III 16. неполазѣни tit. III 9, неполазѣное jov. VII 18.

псааьскыхъ djel. I 20.

поумѣтѣскомоу mat. XXVII 2, luk. III 1.

раканьство II kor. VIII 14.

g. u prijedlozima iza krajnjega samoglasno, i to ili kad stoje pred padežem ili kad su u složenijem riječima:

беза всакоє I tim. V 51, беза всакаго jov. VII 7, беза ути mat. XIII 57, мар. VI 4. безадиноу rim. X 7, безадиа luk. XI 24 (на послѣднемъ je mjestu skraćeno tako da д stoji nad prvimъ а, te bi se moglo čitati i безадиа).

изабрахъ jov. VI 70, XIII 18, XV 16, 19, избраа мар. XIII 20, luk. X 42, djel. XIII 7, XV 7, I kor. I 27, 28, ef. I 4, избрасте jov. XV 16, избрасте mat. XIII 48, djel. VI 5, избрахъ luk. VI 13, gal. I 15, избрахъ djel. IX 15, I pet. II 6, 9, избрании luk. XXIII 35, избрани kol. III 12, избранихъ mat. XXII 14, XXIV 22, мар. XIII 20, luk. XVIII 7, II tim. II 10, jov. VII 4, избрание mat. XIV 31, мар. XIII 22, 27, II jov. 13, избрании II jov. 1, избрании I pet. I 1, избрании I tim. V 21. избрание (subst.) rim. XI 7, I sol. I 4, II pet. I 10, избранию rim. IX 11,

разаньстѣмъ rim. III 22, X 12, I kor. XIV 7. разаньствова djel. XV 9, разаньствоуеъ gal. II 6.

сааьмьства jov. X 24.

сѣмѣуно djel. XXVI 3.

срѣдѣуиы kor. IV 5, срѣдѣуиыиы jov. IV 12.

стрѣпатѣ luk. III 5, fil. II 15.

сѣмѣмьше djel. XIII 29, сѣмѣмьшѣмъ kol. II 2.

требѣмьше djel. X 24, требѣмьше I kor. XII 12.

оугѣлѣмоу ef. II 20.

црѣкѣмьшии mat. XXIII 16, luk. IV 9, XXII 52, црѣкѣмъ mat. XXVII 51, црѣкѣмъ luk. XXIII 45.

штедарьскы rim. XII 8.

ѣрѣмьшии II pet. II 16.

сѣмѣмьшии I pet. V 13. изагна mat. VIII 16, мар. XVI 9, jov. II 15, изагнаше luk. IV 29, XX 12, jov. IX 34, 35, XV 20, djel. VII 52, изагнаа мар. V 40, luk. VIII 54, djel. IX 40, изагнахъ I sol. II 15, изагнахъ mat. IX 25, jov. XII 31, изагнамоу mat. IX 33, luk. XI 14, изагнали mat. VIII 12, jov. XII 42, II tim. III 12, изагнахъ II kor. XII 10. изагнаноу (subst.) II tim. III 11, изагнаноу II tim. III 11. изагнаноу (грк. изагнаноу) jak. V 3. изагнаноу mat. X 30, изагнаноу luk. XII 7.

мада нь luk. X 33, мада ньже jov. I 33, мада всьмъ mat. XXIV 47, luk. XII 44, мада всьмъ luk. III 20, XVI 26, XXIV 21, jov. III 31 dva puta, rim. IX 5, ef. IV 6, VI 16, kol. III 14, мада всею djel. VIII 27, I sol. III 9, мада многы mat. XXV 21, 23, мада выроу fil. III 9, мада оуумѣлѣмъ luk. VI 40.

окартышы I tim. V 18.

ода (koje svagda piše Ѡда): ода
всего djel. VIII 37, ода всыхъ II
tim. III 11, ода дьне mat. XI 12,
XXII 46, luk. V 17, VIII 22, I
kor. IV 3, II pet. II 8, ода дин
luk. XX 1, ода зла rim. XII 21,
I pet. III 10, 11, ода змы I kor.
X 9, ода сна djel. XX 9, ода тмы
(koje je napisano дмы) I pet. II 9.

h. Vrlo je rijetko bolonjski rukopis bez ovakoga a ondje gdje ga
nikoljski ima: болзунъ mat. X 1, възлещиъ mat. XIV 9, възра-
доуеъ luk. I 14, вьтороуъ luk. XII 38, истьини мар. IX 47, нь jov.
VI 68, XVIII 24, Матыъ мар. III 18, оставъ мар. XIII 34, равнь
jov. V 18, рождьстемъ luk. I 14, съ mat. VIII 11, сподобьши luk.
XX 38, сътинъ mat. VIII 5, таламъ mat. XXV 16 dva puta, 20,
24, 35 dva puta, ть luk. XXIV 33, оуцъшоу мар. XI 20. —
Gdješto što u nikoljskom rukopisu ima ovako a, u bolonjskom je skra-
ćeno te nema ni a ni ѡ: всъ (vicus) mat. XXI 2, XXVI 36, мар.
VIII 26, XIV 32, luk. XXIV 13. всъ (omnis) mat. XIII 2, 38, мар.
XVI 15, jov. III 17 dva puta, IV 53, V 22, VI 14. пришъ luk. IX
56. старъ mat. XV 2, XXVI 47, мар. XIV 43.

i. Spomenuto naprijed (pod a. i b.) ѡ и ѡз- glasi i оу, оуз-, i
izmegju riječi spomenutih pod b. koje se počinju slogom ѡ neke
imaju i оу mjesto ѡ; tako mjesto ѡ и ѡз- u nikoljskom i šišato-
vačkom ima bolonjski оу na ovijem mjestima: оу mat. X 5, XII 32
два puta, XIII 40, XXIV 20, luk. XII 39, jov. VIII 51, 52, X 28,
XI 26, 31, XII 34, 35 (ѡсъ), 46, XIII 8, XVI 28, XVII 18 dva
puta, XVIII 20, 37, I kor. V 8, VIII 13, X 5, II kor. IX 9, I pet.
IV 11, V 11. оудомъцъ djel. IX 39, оудомъцъ jak. I 27. оумъстити
mat. XIX 12, оумъстити mat. XIX 12. оумъщенне gal. V 9. оумоуътъ
djel. V 25, оумоуътъюдоу mat. XXIII 25, II kor. VII 5. оупрашате
jov. XVIII 21, оупрашахоу djel. I 6. оуселены mat. XXIV 14, djel.
XI 28. оускръщенне mat. XXII 30, оуспоминанье I kor. XI 24, i
griješkom oboje ѡ и оу zajedno: ѡоу I kor. X 5, II kor. IX 4 (pred
riječju постатъ, ὑποστάσει), ѡоустоу mat. VIII 11, luk. XIII 29,
ѡоустоу mat. XXIV 27; — a na ovijem mjestima gdje je u ni-
koljskom оу ima bolonjski ѡ: ѡ mar. XIV 2, jov. VI 58, ѡдоуица
luk. IV 26, ѡамъласть luk. V 37, ѡамъдете мар. XIV 38; — i ѡ
ima bolonjski na ovijem mjestima gdje je u nikoljskom оу: ѡ mat.
VII 13, 14, VIII 32 dva puta, XIII 47, XVII 15, XVIII 4, 5, 8, 9,
XX 1, 2, 4, 7, 26, 27, XXI 21, 28, XXV 25, 30, XXVI 6, 41, 71,
XXVII 31, мар. III 8, IX 19, 22, 42, 47, X 23, 24, 30 dva puta,
44, XI 10, 11, 14, 23, XIV 3, 12, 32, 38, 49, XV 7, XVI 5, luk.
I 20, 33, 79, II 13 dva puta, 39, III 9, 17, V 37, VII 28, 39, XVI
24, XXI 37 dva puta, XXIV 27, jov. II 17, III 16, ѡводити mat.
VII 13, 14, ѡвръшты mat. X 34 dva puta, luk. XII 5, ѡвръгоуъ

ѡтъдъръцъте јев. XII 25. ѡтъдъшам
jov. IV 8.

прѡда всини мар. II 12, luk. V
25, VIII 47, XV 10, djel. XXVII
35, rim. XII 17, gal. II 14, I
tim. V 20, прѡда всинъ djel. VI
5, прѡда мноу luk. IV 7, XIX 27,
jov. I 15, 30, djel. II 25, X 30,
XXVII 23.

разууътеъ luk. XIV 28.

mat. XIII 42, 50, върьже mar. XII 42, 43, 44, luk. XXI 3, 4, върьгоу mar. XII 44, luk. XXI 4, върьжень mar. IX 22, върьженоу mat. XVIII 8, 9, mar. IX 45, въдова luk. II 37, VII 12, въдовица mat. XXIII 13, mar. XII 40, luk. XX 47, въдовица mar. XII 43, luk. XVIII 5, XXI 3, въдовицоу luk. XXI 2, въдовице luk. IV 25, въведе mat. XVII 1, възлагъ mar. X 16, възанъ mat. XXVI 7, mar. XIV 3, възъше mar. XVI 5, въмытають luk. III 9, въмештемъ luk. V 5, въни(т)и mar. IX 25, въноуѣрюдоу mat. VII 15, въпрашае mar. IX 33, въскръшенне mat. XXII 31, въторы mar. XII 21, вътора mar. XII 31, въторою luk. VI 1, въторыцею mar. XIV 72, i gdje je u nikoljskom въоу наш има въ: въскръшени mat. XXII 31.

j. U stranijem riječima ima naš rukopis a mjesto drugih glasova, koje ima nikoljski i šišatovački na istijem mjestima: α) mjesto ε: вельзакоула mat. X 25, вельзакоули mat. XII 24, 27; сарантоу luk. IV 26; — β) mjesto ι: вельзакоула mar. III 22, luk. XI 15, 18, 19; — γ) mjesto η: драматы mat. XXVII 57, драматіе jov. XIX 38, драматіе mar. XV 43, киратмы jov. XI 44, саламьскы i саламьскы (Σαλμ) jov. VII 1, 2, саламаны (Σαλμν) djel. XIII 5, сарантоу mat. XXVIII 12; тако асоурыскы према nikoljskom исоурыскы (ὁ Σύρος) luk. IV 27; pisarska εε погрѣшка бити марини мjestо марини djel. XII 12; — δ) mjesto ο: колазъ, колазъ mat. I 5, драматы luk. XXIII 56, скрымлоуданъ djel. XXVII 14, тако još na jednom mjestu gdje je u nikoljskom o mjesto грѣккога ου: паманлока (Φανουλά) luk. II 35.

15. [ε] a. Po narodnom govoru ima наш rukopis ε gdje nikoljski i šišatovački imaju po starom slovenskom ѡ (ili mjesto njega griješkom и): gen. sing. i nom. i acc. pl. fem.: варьмаке djel. XV 12, вѣре gal. III 5, 23, гльенне I kor. II 10, ер(оу)салимске luk. XXIII 28, нѣамоке djel. XII 12 (tu može biti да је u šišatovačkom substantiv u dativu), минге luk. IV 17, крѣпке II kor. X 10, многе djel. XX 8, неспрызънне ef. VI 16, моке II pet. III 13, подвизале jov. XVIII 36, поменокне djel. X 31, правде II kor. IX 10, јак. I 20, I pet. III 14, I jov. III 10, прише luk. XXIII 55, тинне rim. II 25, те jov. X 16, темьке II kor. X 10, — nom. sing. masc. part. praes. act.: греден jov. I 15, VI 35, краден ef. IV 28, аден rim. XIV 3 два пута, 6 два пута; тако u istom obliku od glagola od koga se taj oblik sa ε mjesto ѡ, koliko mi је познато, до сада није нашао, до само u šišatovačkom apostolu, а i u njemu само на једном мјесту (II kor. XI 31), па i на том једном мјесту као да је остао неопражен, а са свјетом одговара старом руском сам (Gorski i Nevostrujev, opis. II, 2, 299) i садашњем чешком *jsa*, — то је u нашем рукопису се: хроу нс урѣка матере свое се djel. III 2, се же стипанъ испланъ доуха скета djel. VII 55, кромъ се тлоу I kor. V 3, не се безакоульскы I kor. IX 21, не се нини II kor. XIII 2, зраномъ кожныи се fil. II 6, сыръшале самъ се осоудженъ tit. III 11, i još на неколико мјеста u дијеловима којих нема u šišatovačkom; стоји i u чланку споменutom naprijed под br. 8. с.: жина себе погрѣсе се лъть .р. и .і.; u тој riječi u istom obliku има наш rukopis i ѡ mjesto ε: съ mat.

XXVII 63, luk. III 23, XXIII 50, djel. XVII 24, I kor. V 3, gal. I 14, jev. I 3, ali kako nema potvrde da je taki krnjast oblik bio u starom slovenskom jeziku, u kom bi se mogao tako okrnjiti (samo na jednom mjestu, u ohridskom apostolu u I. I. Sreznevskoga Древние славянские памятники юсоваго письма, str. 284, jev. I 3, opazio sam tako сѣ, ali je to mjesto u tom rukopisu pokvareno, jer iza te riječi ide instrumental mjesto nominativa; osim toga sam rukopis budući bugarske recensije novije, ne može biti za ovake stvari pouzdan), a nema se po čemu misliti da je u našem jeziku mogao postati taki, s toga mislim ili da će tu biti griješkom napisano ѣ mjesto е (vidi br. 22. c.), ili da je Hval imao pred sobom taj oblik napisan сѣм, kao što se nalazi u više rukopisa i u šišatovačkom (djel. XVII 24) i kao što ga i Hval ima (I pet. II 23), pa mu je napisao samo ѣ a u propustio napisati i pri tom može biti imao na umu pronom. сѣ, a gdje god i praep. сѣ; mjesto toga griješkom pisanoga ѣ ima u tom obliku naš rukopis i ѣ, kojim se inače zamjenjuje po narodnom govoru ѣ: сѣ jov. I 18, VII 50, djel. VI 8, jev. VII 4, kao što ima ѣмъ m. ѣмъ I kor. XII 18, 20; na nekoliko mjesta ina ne samo ѣ nego iza njega i е, čim je valja da Hval htio popraviti pogriješku kojom je već bio napisao ѣ: сѣ rim. XI 17, I kor. XI 7, II kor. X 2, XII 16, XIII 10, gal. IV 1, jev. V 8, VII 25, i po složenoj deklinaciji сѣм gal. II 3, tako ima е i iza ѣ: сѣ II kor. X 1; na nekoliko je mjesta taj oblik napisan i сѣ II kor. XI 31, fil. I 27, 2 sol. II 5, gdje može biti da su samo premetnuti krajnji glasovi, dakle da je griješkom napisano mjesto сѣм po složenoj deklinaciji, kao što ćemo na drugom mjestu vidjeti da ima ѣмъ m. ѣмъ (br. 22. f.), prem da na sva tri mjesta nije potrebna ta deklinacija. — I u part. praet. act. u nom. sing. masc. složene deklinacije ima naš rukopis е m. ѣ: ѣдем mat. XXI 44, luk. XX 18, ako se ne bi uzelo da je to part. praes., na što ja sada ne mogu pristati, ili da je Hval uzeo da je part. praes. — Ali ima i ѣ i ѣ gdje je u nikoljskom i šišatovačkom е u pomenutijem oblicima i u acc. pl. masc. ѣмъ luk. XXI 18, ѣмъ luk. VIII 6, ѣмъ luk. XI 48, ѣмъ luk. IX 12, ѣмъ luk. V 12, ѣмъ mar. I 9, VIII 1, XIII 24, ѣмъ mar. II 20, luk. IX 36, ѣмъ II kor. XI 4, ѣмъ jak. IV 12, ѣмъ mat. VI 27, ѣмъ jov. VI 58, XIII 18, I kor. XI 29.

b. Po narodnom govoru svoga kraja ima Hval u bolonjskom rukopisu е mjesto općenitoga ѣ: ѣкредоу mat. XXVII 64, ѣкредоше mat. XXVIII 13, ѣкреди mar. X 19, luk. XVIII 20, ѣкредеть jov. X 10, 14, ѣкредеши rim. XIII 9.

c. Ima е mjesto ѣ u slovenskoj riječi: ѣметоу mat. XXVI 67, mar. XIV 65, luk. VI 29, jov. XVIII 22.

d. Po novijem narodnom govoru, koji je pomiješao nastavke ѣмъ i ѣмъ, ima u ovom rukopisu е mjesto ѣ u nastavku ѣмъ na mjestima gdje je u nikoljskom i šišatovačkom ѣ: ѣметоу mat. XIII 42, 50, ѣметоу mar. IX 47, ѣметоу rim. I 10, ѣметоу I kor. II 11, ѣметоу jev. I 14, ѣметоу jev. IX 21, ѣметоу I tim.

III 3, *тѣхъ* tit. I 8, *тѣхъ* tit. II 2, *объштеннѣ* I kor. X 18, II kor. I 7, *объштеннѣ* I kor. X 20, *съобъштеннѣ* fil. I 7. Na jednom mjestu gdje nikoljski ima tako *е*, bolonjski ga nema: *обаштеника* luk. V 10.

е. U stranijem riječima ima *е* mjesto drugih glasova koje nikoljski i šištovački imaju na istijem mjestima: *а*) mjesto *а*: *хорезмѣ* mat. XI 21, luk. X 13, *александаръ* djel. IV 6, I tim. I 20, II tim. I 14, *александаринъ* djel. XVIII 24, *александарскѣ* djel. XXVII 34, *александарскѣ* djel. XXVIII 11, *арнефитскѣ* djel. XVII 34, *дальма* II tim. IV 10 (tako i u članku spomenutom naprijed pod br. 16. b. ima *дальмацѣ*), *дальматскоу* (*Δαλματινῶν*) mar. VIII 10, *перетени* I pet. II 9, *клинента* (*κλήματα*) gal. I 21, *клинента* II kor. XI 10, *мелехъ* jov. XVIII 10, *текеръ* djel. XXVIII 15; — *β*) mjesto *и*: *вирмен* mar. X 46, *галелѣ* djel. X 37, XIII 31, *галелѣ* djel. I 11, I, *галелѣ* djel. II 7, *кленъ* I jov. III 12, *кленовъ* jud. 11, *коренѣ* I kor. I 23, *коренѣ* I kor. I 2, II kor. I 1, *лехриѣ* djel. VI 9, *темеонъ* mar. X 46, *темотен* II sol. I 1. — Što ima *мататеу* djel. I 23, 26 sa *-еу* mjesto *-иу*, i *есен* rim. IX 25 sa *-ен* m. *-и*, *тиен* m kao da je Hval samo pomiješao ta imena s drugima; u posljednjem m stoji prvo *е* mjesto *о*. Prema šištovačkom ima naš rukopis *е* m. *и* i u imenu *оумене* I tim. I 20, ali tu stoji drugo *е* upravo mjesto *и*.

16. [*а*, *и*, *у*] *а*. Slova *а*, *и*, *у* glaseći u narodnom govoru Hvalov: *а* zavičaja jednako, stoje vrlo često jedno mjesto drugoga kao i u *и* nikoljskom rukopisu. Lasno je misliti da ta zamjena nije u oba *о* pisa na svakom mjestu jednaka, nego da često u jednom rukopisu stoji jedno od ta tri slova gdje je u drugom koje god od njih drugo *о*. Suviše bi bilo navoditi pojedince take razlike između nikoljskoga i bolonjskoga rukopisa (n. p. *дальмѣ* luk. XIII 4, gdje ne samo stoji prvo *и* mjesto *а* nego je i izostavljeno iza njega *и*), kao što b i suviše bilo navoditi mjesta gdje se pisanjem ovih triju slova razlikuje bolonjski rukopis od šištovačkoga (n. p. *блжении* I kor. VII 40, *кѣстании* II kor. VIII 22, *тѣхъ* I kor. XII 24, *мѣстѣ* I kor. XII 23, ili *старѣи* djel. XXVIII 7, gdje je takogjer slogu *и* izostavljeno skraja *и*, kao što biva i danas u narodnom govoru). Ne ću se dakle doticati onijeh mjesta gdje *и* *и* *а* stoje jedno mjesto drugoga, ili gdje je jedno od njih stojeći iza drugoga izostavljeno.

Ali, kako je poznato, u mnogim se rukopisima piše *а* mjesto *и*; tako je i u nikoljskom i u bolonjskom; ali bolonjski ima i na takim mjestima *и* ili *у* mjesto *а*, gdje *а* glasi ili može glasiti *и*, u čemu, mimogred budi rečeno, imamo svjedočanstvo da je Hval prepisao ovaj rukopis iz rukopisa u kom je na takim mjestima bilo *а*. Najprije da spomenem riječ koja u najboljim rukopisima ima *а* na kraju, a u istijem rukopisima ima i *и* mjesto njega, — spomenuću je na onijem mjestima na kojima je u bolonjskom napisana s *и* ili *и* ili *и* na kraju a u nikoljskom s *а* i u šištovačkom s *и*, — to je *и*, *и*, *и*, *и*, *и* Mat. III 15, IX 18, XXVI 53, 65, XXVII 42, 43, mar. XIII

9, XV 32, luk. II 29, VI 21 dva puta, XI 39, XVI 25, XIX 42, XXII 36, jov. IV 18, 23, V 25, VIII 4, 52, IX 19, 21, 41, XI 8, 22, XII 27, 31 dva puta, XIII 7, 31, 33, 36, 37 dva puta, XIV 29, XV 22, 24, XVI 29, 30, 31, 32, XVII 5, 7, 13, XVIII 36, djel. IV 29, VII 4, X 33, XII 11, XIII 11, 31, XV 10, XVII 30, XX 22, 25, 32, XXVII 22, rim. III 21, V 9, 11, VI 19, 21, 22, VII 6, 17, VIII 1, XI 30, 31, XIII 11, XV 23, 25, I kor. V 11, VII 14, XIII 2, 13, XVI 7, 12, II kor. IV 17, V 16, VI 2 dva puta, VII 9, VIII 11, 22, XIII 2, gal. I 9, 23, II 20, III 3, IV 9, 20, 29, ef. I 2, 13, III 5, 10, V 8, fil. I 20, 30, II 12, III 18, kol. I 21, 26, II 8, I sol. III 6, 8, II sol. II 6, 7, jev. II 8, VIII 6, IX 5, 24, XII 26, jak. IV 13, 16, V 1, I pet. I 6, 8, 12, II 10 dva puta, III 21, II pet. III 18, I jov. III 2, II jov. 5, jud. 25. Na nekoliko mjesta gdje je u šišatovačkom u toj riječi **м** ima bolonjski **з**, koje istina može glasiti i **м**, ali ću opet ovdje zabilježiti ta mjesta: **ммыз** rim. XIV (XVI) 25 (26), kol. I 24, jev. IX 26, XI 16, I jov. IV 3, tako **ммызшшшшшшш** gal. IV 25.

U svijem je pomenutijem prilikama mogao Hval po narodnom govoru pisati **н** mjesto **з** prema pravom glasu njegovu; ali je i onda pisao **н** (ili **м**) mjesto **з**, kad **з** glasi **м**, zanesavši se za pravilom po tom mu je **з**, koje je prepisujući imao pred sobom, glasilo **м**, pa uz o smećući s uma da **з** glasi i **м**; to je učinio na ovijem mjestima: **лспры** djel. XV 39, **колы** rim. VII 18, **колы** I kor. XVI 12, **светы-елы** jev. IV 15, **колы** II kor. II 16, **оуырштеметь** II kor. III 6; — imajući to ne smijemo misliti ni da je u **колыаше** djel. XV 37 što rugo nego **м** mjesto **з=м** (dakle **колыаше**), i u **молыаше** djel. XV 38 da **з** ne glasi **н** nego **м** (dakle **молыаше**); s toga ni u **доклыеть** I tim. 7 16 nije pouzdano da **м** stoji mjesto **з** a ne mjesto **м**, koje ima šišatovački; tako je napisao Hval i **прлелы** luk. X 34 i **прелыжыты** djel. XXVII 27, imajući jamačno u rukopisu iz koga je prepisivao **з** za **ж**, i ne pazeći da je tu **з=м=а**. Sve su ovo pogrješke pisarske, na posljednju (**прелыжыты**) mogao se je Hval navesti misleći da nako i treba čitati kako je napisao; istina u „trojanskom ratu“, koji je priopćio V. Jagić iz glagoljskoga rukopisa u „Prilozima k historiji književnosti“ (str. 57—72), ima **крунгъ** i **крунжъ** (na str. 68), ali je i to moglo postati na isti način kao ovo u Hvala, i dokle god nemamo jačega svjedočanstva da su u narodnom jeziku bile te nezakonitosti, dotle mislim da im je mjesto među pisarskim pogrješkama. Ali može biti da je znatnije što Hval i u komparativu iza **з** i **ч** ima ne samo **з**: **множышы** djel. XXVIII 23, kao i u nikoljskom **множте** luk. XI 31, nego na nekoliko mjesta ima **м** i **н** mjesto nikoljskoga i šišatovačkoga **а**, mjesto kojega je jamačno imao **з** u rukopisu iz koga je prepisivao kao što ga i šišatovački gdje gdje u istijem riječima ma: **множте** luk. VII 43, XI 31, 32, **множышы** mat. XXI 8, mar. XII 43, jov. IV 1, djel. XXV 14, XXVII 12, **множышы** I kor. X 1, **множышы** II kor. IV 15, **дражы** I pet. I 7, **кратышыны** I kor. I 22. Prem da je i tu mogao Hval zamjenjivati **з** svojim **м** ne mi-

mjesta gdje je u šišatovačkom **ѣ** a u nikoljskom **ѣ** ili **и**: **корень** rim. XI 16, 18, XV 12, I tim. VI 10, **jev.** XII 15, **коренню** rim. XI 17, **испоренована** jud. 12, **изметанне** djel. XXVII 18, **отыметаетъ** gal. III 15, 17, **отыметанне** **jev.** IX 26, I pet. III 21, **отыметающе** II pet. II 1, **отыметаютъ** jud. 8, **проседохуть се** mat. IX 17, **целоуште** mat. X 12, **целоканитъ** mat. XXIII 7, **соумненне** rim. XIV 1, **скърепи** jud. 13, **раскырепыють** I tim. V 11, **облъцете** ef. VI 11, **пльтеъ** rim. VII 14, **пльтеомъ** I kor. III 1; — i u stranijem riječima kao što su one naprijed: **нерен** **jev.** VII 1, 17, 21, **архнерен** (sing. nom.) mat. XXVI 62, 63, 65, **mar.** XIV 60, djel. IV 6, VII 1, XXIII 5, **jev.** V 1, 10, VI 20, VII 26, 27, VIII 1, 3, 4, IX 7, 11, 25, **архнерен** (nom. pl.) djel. V 24, **архнерен** (gen. pl.) mat. XXVI 47, **mar.** XIV 43, **luk.** IX 22, **архыерене** (acc. pl.) **jev.** VII 28, **нюден** (fem. loc. sing.) djel. II 9, X 37, XI 29, rim. XV 31, **нюден** (masc. sing. nom., pl. nom., acc., gen., instr.) djel. XVII 17, XVIII 28, XXVI 2, rim. II 17, 29, gal. II 14, kol. III 11, **нюдеомъ** I kor. X 32, **нюденсцымъ** mat. II 1, 5, **нюденскы** mat. II 2, **нюденска** **luk.** I 5, **нюденсцы** djel. X 39, XXVI 20, **нюденскыхъ** djel. XII 11, **нюденсцыхъ** djel. XIII 5, **закедеока** (ali skraćeno tako da stoji samo jedno **е** a iznad njega **д**) mat. XXVI 37, **шататен** mat. X 3, **темотен** II sol. I 1.

c. I u drugim stranijem riječima osim pomenutih pod b. ima **и** ili **ы** jamačno preko **ѣ** ne samo mjesto **е** nego i mjesto **а**; а) mjesto **а**: **шатынежа** mat. XXVII 51, **luk.** XXIII 45, **парыснмоъ** djel. XXVIII 11, **самыдлане** **mar.** VI 9, **скимьдланъ** rim. XI 9, I kor. I 23, gal. V 11, **скимьдыла** rim. XIV 13, **скимьдылоу** rim. IX 33, **трыснтин** **luk.** XIII 21; tako će biti i **коласныхъ** kol. I 2; takogjer mjesto **а**, samo što je iza **ы**, koje stoji mjesto njega, izostavljeno **и**: **ахыномъ** I kor. XVI 17, **ахыъ** rim. XV 26, **ахын** I sol. I 7, 8; — б) mjesto **е**: **алыксенъдаръ** djel. IV 6, I tim. I 20, II tim. IV 14, **алыксенъдарьскы** djel. VI 9, **алыксенъдарьскы** djel. XXVII 6, **алыксенъдарьсцы** djel. XXVIII 11, **алыксенъдранинъ** djel. XVIII 24, **елыомъ** djel. I 12, **енелыъ** (Αβελъ) djel. IX 34, **енелыю** djel. IX 33, **корыомъ** jud. 11, **лы-бьомъ** mat. XXVI 53, **лебьомъ** **mar.** V 9, 15, **luk.** VIII 30, **мельхысидикъ** **jev.** VII 1, **мельхысы(ды)къ** **jev.** VII 10, **мельхысидиковоу** **jev.** V 6, 10, VII 11, 15, 17, 21, **мель(хы)сидиковоу** **jev.** VI 20, **инлытъ** djel. XXVIII 1, **рекыкъ** rim. IX 10, **синалстовы** djel. XXVII 1; takogjer mjesto **е**, kad u slovenskom zamjenjuje grčko α, ima naš rukopis **ѣ**, koje mu je jednako **с** и **ы**: **пѣдагобемъ** gal. III 25. Na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako **ы** m. **е** u našem je **е**: **езекыъ** mat. I 10.

d. Moglo je **и** oslabiti, te postati u starom slovenskom **ѣ**, koje opet u našem jeziku sa svijem otpada; tako po narodnom govoru ima u bolonjskom rukopisu bez **и** gdje je u nikoljskom sa **и**: **сеныне** (čitaj **сенине**) mat. VIII 32, **mar.** V 12, 13, **luk.** VIII 33, XV 16, **сенинамъ** mat. VII 6, **сенинахъ** **mar.** V 16. A na više mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom **и** ima naš rukopis mjesto njega **ѣ**: а) u riječima srednjega roda na **и**: u različnim padežima **благоутръе** II pet. I 6, I tim.

VI 5, благоузырю II pet. I 3, благоузыри II pet. I 7, сванѣзелье I sol. II 8, лицемыръ mat. XXIII 28, лицемърь мар. XII 15, лицемърь jak. III 17, острѣ luk. XXI 24, стабъе I kor. III 12, цнломоудръе rim XII 3, цнломоудръемъ I tim. II 9, цнломоудръи II tim. I 7, закисныиъ djel. XXV 17. — β) u nom. pl. koji se svršuje na нмъ: голоуъе mat. X 16, господъе kol. IV 1, дънъе mat. XXIV 22, мар. XIII 19, luk. I 23, 57, XVII 22, XIX 43, XXI 6, XXIII 29, djel. IX 23, jev. VIII 8, цръе mat. XVII 25, luk. X 24, XXII 25; u том падежу i bez ъ: родителе II kor. XII 14, оуунтеле II pet. II 1, нелюбителе rim. I 31, неклеткохранителе rim. I 31. — γ) u instr. sing. koji se svršuje na ню: благоднтью luk. II 52, djel. XV 11, XVIII 27, rim. III 24, V 15, VI 14, 16, gal. I 6, 15, ef. II 5, 8, jev. III 9, XIII 9, бонзъню I pet. II 18, jud. 23, запокидъю rim. VII 8, 11, 13, любакъю I kor. IV 21, II kor. VIII 7, gal. V 13, ef. IV 2, tit. II 2, матерю mat. XIV 8, djel. I 14, мысалью mat. XXII 37, luk. I 51, ef. IV 18, неспрыжъню jud. 9, пропекъню mat. XII 41, смръню rim. V 21. — δ) u loc. dual. koji se svršuje na ню: дънъ mat. XXVI 2. — ε) u dat. sing. koji se svršuje на нѣи a пред тѣмъ свршеткомъ има н: дмътрыекы III jov. 12. — ζ) u stranijem riječima pred slogom ja: кенътъмнѣока djel. XIII 21, fil. III 5, продъдъ luk. III 19, продъдннѣ мар. VI 22, продъднн mat. XXII 16, мар. III 6, продъднн мар. XII 13, тнскръдъдъ jov. VI 23, тнскръдъдъска jov. VI 1. Na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom tako, bolonjski ima н (м): рождъмъ djel. XXVIII 3, дълателье luk. XX 10, 20, кенътъмнъ jak. III 7, частъю jev. I 7, кенътъмнѣока rim. XI 1. — Teško će biti po narodnom govoru napisao Hval sve ovo, nego će na više mjesta biti pisarska pogriješka mjesto н, kakva mislim da je i u nom. дмътрыекы djel. XIX 24. (Vidi br. 22).

17. [o]. Ima o mjesto drugih glasova, koji su u nikoljskom i šišatovačkom:

α) mjesto а u stranijem riječima: ороматъи jov. XIX 40, осонъ ('Ιάσων) rim. XVI 20, соломоуна mat. I 4, ханѣомъшъ djel. XIII 19; i na jednom mjestu gdje je u šišatovačkom samo griješkom а: трѣу посѣу (Τρυφῶσαν) rim. XVI 12.

β) mjesto е: попеломъ jev. IX 13, несарѣки mat. XXII 17, несарѣмъ djel. XXVII 24, зъведъмомъ mat. IV 21, монскомъ мар. IX 4, u ovaкој prilici gdje nikoljski i šišatovački има о u našem је е: ленътъмемъ jov. XIII 5, олмемъ jak. V 14, поупнѣмемъ djel. XXVIII 7, поупнѣмъ djel. XXVIII 8; — u stranijem riječima osim наставака има takогђер о м. е: троупѣомъ (Τρύφαινον) rim. XVI 12, олмемъ jak. V 14; на неколико мјеста gdje nikoljski има е mjesto stranoga о u našem је о: норѣданъ mat. III 13, IV 15, норѣданъ мар. I 9, норѣданъ luk. IV 1, норѣданъшъ мар. I 5.

γ) mjesto оу: протыко mat. XXV 15, djel. IV 14, садѣомъ djel. IV 1, садѣонъ djel. XXIII 6, садѣонъиъ djel. XXIII 7, собѣомъ мар. XVI 9, jov. XX 19, херѣомъ jev. IX 5; — takогђер mjesto оу, koje има nikoljski, али mjesto kojega је u šišatovačkom у, грчки u:

ακομψα rim. XVI 14, νεροϋσони јев. VII 12, 14, ολομψα rim. XVI 15, οσονομъ јев. IX 19, σονητοϋхъ fil. IV 2, σορονημικισαηма (Σοροημικισα) mar. VII 26; — на isti je način i u ovoj riječi o upravo mjesto оу, mjesto kojega nikoljski ima и uzevši u tom glasu grčko u: τροψαμ (τροβλιω) mat. XXVI 23; malo dalje (br. 18. γ.) vidjećemo da naš rukopis u stranijem riječima mjesto и ima оу, за cijelo mjesto takoga оу стоји o ovdje: σκονομψημα (σκηνοπηγиз) јов. VII 2.

δ) Po narodnom govoru ima naš rukopis o mjesto лъ, koje ima nikoljski u rieči кьнезлапоу mar. IX 8, XIII 36, luk. II 13, IX 39, XXI 34; tako i prema šišatovačkom, koji nema ni лъ: кьнезлапоу djel. II 2, IX 3, I sol. V 3, кьнезлапоу djel. XVI 26.

ε) U jednoj riječi u kojoj šišatovački rukopis po svoj prilici griješkom ima o u našem je mjesto njega ѣ: присѣпъ rim. XI 16; а u jednoj koja je за сада poznata samo iz šišatovačkoga rukopisa, i koja u njemu ima ѣ, Hval ima o: оспрожиноу I kor. VII 35, а dokle se ne nagje još u kom rukopisu dotle se ne može pouzdano reći gdje je pogriješka: korijen koji šišatovačkoj formi Miklošić (lexic.) nalazi u *ovg*, može se Hvalovoj još lakše naći u *rog*.

18. [оу] а. U stranijem riječima ima наш rukopis оу mjesto drugih glasova:

а) mjesto grčkoga o (ili ω), gdje je u šišatovačkom o: ακροϋσони I pet. II 6, απολοϋсоу djel. XIX 1, νεροϋсони јев. VII 12, 14, ποϋροϋнать djel. XVIII 1, ποϋροϋнътѣмъ II kor. VI 11, ποϋнътоу I pet. I 1, ποϋнътѣсѣмъ djel. IV 27, ποϋнътѣсѣмъ I tim. VI 13, ποϋплекъ djel. XXVIII 8, ποϋплекъмъ djel. XXVIII 7 (на posljednjem mjestu ima šišatovački иза svoga o još мъ), соломоϋмъ djel. VII 47, соломоϋма mat. I 4, соломоϋмъ mat. I 5, троϋмамъ djel. XXI 29, II tim. IV 20; tako u riječi u kojoj je i u grčkom два puta ου а u šišatovačkom oba puta o: ποϋρѣтоϋнатоу I kor. XVI 17; isto tako u jednoj riječi gdje je u nikoljskom o mjesto оу, ima наш rukopis оу: кельзекоϋли luk. XI 15, 18, 19; u članku spomenutom naprijed pod 8. b. ima оϋдѣскѣ градь (Odyssea civitas): Доротѣ домѣ оϋдѣска града; а u psalmina име *Og* (ps. 135 (134) 11. 136 (135) 20) ima takogjer оу mjesto o, i не само to nego još pred оу ima j: Юга.

β) mjesto grčkoga u, gdje šišatovački ima y ili и ili ѣ: αδραмоϋтѣсѣмъ djel. XXVII 2, ακοϋла djel. XVIII 26, I kor. XVI 19, ακοϋлоу rim. XVI 3, ακκοϋри djel. XXVII 29, 40, ακκοϋроу јев. VI 19, амѣтоϋнать djel. XIII 12, амѣтоϋнатоу djel. XIII 7, амѣтоϋната djel. XIII 8, архисоϋпагоу djel. XVIII 8, евриκκοϋдаμъ djel. XXVII 14, еϋтоϋхъ djel. XX 9, еϋοϋптѣ djel. II 10, еϋοϋпѣтѣсѣмъ јев. XI 26, еϋοϋпѣтѣсѣмъ јев. XI 29, неросоϋмъ јев. VII 24, нлоϋрма rim. XV 19, поϋмѣалъ I kor. XIII 1, поϋнаръ djel. XV 89, коϋнѣ djel. XXVII 4, коϋнѣ djel. XI 19, коϋнарѣсѣмъ djel. XI 20, коϋнарѣсѣмъ djel. XIII 4, коϋрѣмъ djel. II 10, коϋринѣмъ djel. XIII 1, коϋринѣска djel. VI 9, коϋринѣсѣмъ djel. XI 20, коϋдѣ djel. IX 32, 35, коϋдѣ djel. IX 38, коϋκκινѣсѣмъ djel. XIV 6, коϋκκινѣсѣмъ djel. XIV 10 (11), коϋκκѣмъ djel. XXVII 5, коϋстроу djel. XIV 6, 21 (22), коϋстрѣмъ djel. XIV 7 (8),

моурихъ djel. XXVII 5, моуиъпапа kol. IV 15, поуиътъскимъ (πύθωνος) djel. XVI 16, скоуъ kol. III 11, сомътоуиъ fil. IV 2, стакоуъ rim. XVI 9, соуиъсомъ djel. XIII 1, соурию gal. I 21, соутаръ (gdje su i dva posljednja suglasna promijenila mjesta) djel. XVII 17, тоуиъ ef. VI 21, kol. IV 7, тоуиъ II tim. IV 12, tit. III 12; tako i na ovijem mjestima gdje šisatovački ima γ: слоуъ djel. IX 19, 22, 26, слоула djel. XIII 2, 7, слоуе djel. XXVI 14 dva puta; tako i ovdje gdje šisatovački ima κъ mjesto grčkoga ς: слоуъ djel. IX 8, млоуи(а)ира djel. XXVII 11; tako još u jednom imenu u kom šisatovački ima mjesto grčkoga ς jedan put γ a drugi put κъ, naš rukopis ima ne samo оу, kao i mnogi drugi, nego, što se do sada još ni u jednom nije našlo ili se nije obznanilo, ima i zijeva radi j izmegju toga vokala i drugoga koji je pred njim: еюга I tim. II 13, еюгоу II kor. XI 3. — Има i наш rukopis κ mjesto grčkoga ς gdje je u šisatovačkom γ: слелъ djel. IX 1, XII 25, XIII 1, 9, слелл djel. IX 11, слеле djel. IX 17, савелею djel. XI 30, пелеъ djel. XIII 9; isto tako na jednom mjestu gdje je u nikoljskom оу: левгню luk. V 27. — Na jednom mjestu gdje mjesto ovakoga оу ima nikoljski о u našem je оу: коурииъскоу мар. XV 21; a na dva mjesta gdje u nikoljskom mjesto ovakog оу нема никакова vokala jamačno za to samo što je riječ skraćena, наш rukopis ima оу: нзмоуриъно мар. XV 23, јов. XIX 39. Na jednom mjestu gdje šisatovački ima griješkom γ m. оу, грч. ου, u našem je оу: лоуиъмъ djel. XIII 1, rim. XVI 21.

γ) mjesto н, грч. γ, ου, gdje šisatovački ima н или gdje mjesto njega ima γ: коуроуиътъ djel. XVIII 1, короуиътъмъ djel. XVIII 8, короуиътъмъ djel. XIX 1, II tim. IV 20, коуроуиътъмъ II kor. VI 11, лоуиъскаъ djel. II 10, прискоула djel. XVIII 26 (griješkom стоји прискоулоу rim. XVI 3 mjesto прискоу), поуиъно rim. XVI 1, стоуиъмъ gal. IV 3, стоуиъ gal. IV 9, стоуиъ kol. II 20, стоуиъ II pet. III 10, 12, оуконоуъ I kor. IX 17. Rekao bih da su грчки rukopisi imali на овийем mjestima ς, te je према том слову дошло u наше rukopise оу. Gdje i šisatovački u ovakim prilikama ima оу (n. p. прискоула), не поминjem; али ђу споменути да u ђланку споменutom naprijед pod 8. g. има оулоуриъ. Na jednom mjestu gdje nikoljski u ovakoj prilici има оу, u našem je н: нконома luk. XVI 8. — U riječима соуиъмама luk. XIII 4, соуиъмъ I sol. I 1, mislim da je на други начин дошло оу mjesto н; vidi br. 20. b.

b. U narodnoj riječi има оу mjesto обичнијег о: премоу II kor. II 17. може бити да је писарска погрјешка, vidi br. 22. l.

c. оу има по народном говору mjesto лъ: доуъ mat. XVIII 32, 34. — На једном мјесту стоји гријешком лъ mjesto оу: дъишелъмъ II kor. VII 1; gdje је u николјском така погрјешка, нема је u болонјском: оумоуиъты мар. V 4, недоуиъне luk. X 9.

18. [Zijev.] Da се укине zijev има наш rukopis umetnuto κ на mjestima gdje га николјски i šisatovački немају: нзраиъ u различним падежима luk. II 25, 34, djel. V 31, XIII 23, rim. IX 6 два пута, 27, 31, X 1, 19, XI 2, 7, 26, gal. VI 16, нзраиъиъмъ djel. XIII 17, јев.

VIII 10, израелѣтънѣ jov. I 47, израелѣтънѣ rim. IX 4, II kor. XI 22, израелѣтънѣ djel. XIII 16, израелѣ(с)тънѣ djel. XXI 28, ноканѣ u različnim padežima djel. I 13, III 1, 4, VIII 14, X 37, XII 25, XIII 5, 13, 24, 25, XV 37, XIX 4, ноканово djel. IV 13, XIX 3, сѣоуѣтънѣ kol. II 19; posljednja se riječ nalazi i bez toga ѣ gdje ga šišatovački ima: сѣоуѣтънѣ djel. VIII 23, сѣоуѣтънѣ kol. III 14, na jednom mjestu ima bolonjski istu riječ tako bez ѣ (сѣоуѣтънѣ) gdje šišatovački ima mjesto nje сѣѣѣъ ef. IV 3. — Da glasom *j* Hval ukida zijevanje i u imenu сѣоуѣ, spomenuto je naprijed (br. 18 3). — I *r* ima naš rukopis umetnuto zijeva radi osim mjesta gdje ga ima nikoljski i šišatovački još i u stranom imenu сѣѣѣѣѣѣ fil. IV 2, mjesto čega šiš. ima сѣѣѣѣѣѣ po svoj prilici samo za to što je prepisivač imao pred sobom to ime onako napisano kako je u našem, pa misleći da je pogriješka i želeći je popraviti napisao drugačije; da tako umetnuto *r* pred ѣ glasi i ѣ vidjećemo malo dalje (vidi br. 23).

19. [Asimilacija, disimilacija, kontrakcija.] Nekoliko oblika po složenoj deklinaciji ima naš rukopis još bez asimilacije i bez kontrakcije gdje je u nikoljskom i u šišatovačkom oboje: дѣѣѣѣѣѣѣѣ djel. XXVII 40, острѣѣѣѣѣѣ djel. XXVIII 7, сѣѣѣѣѣѣ jov. IV 4. — Na nekoliko mjesta u dat. sing. po složenoj deklinaciji ima naš rukopis sačuvano poslije asimilacije оѣ, gdje je u nikoljskom i šišatovačkom izgubljeno te zamijenjeno na poznati način novijim о ili е: ѣѣѣѣѣѣѣѣ djel. III 11, ѣѣѣѣѣѣѣѣ mat. XIII 52, соѣѣѣѣѣѣѣѣ rim. XII 3, соѣѣѣѣѣѣѣѣ I pet. II 23, оѣѣѣѣѣѣѣѣ II kor. V 15; tako i u gen. sing. masc. ima naš rukopis ѣ gdje je u nikoljskom mjesto njega po novijem načinu о: дѣѣѣѣ mat. XIII 45, ѣѣѣѣ luk. VI 45; i naš rukopis ima dativa i genitiva na rečeni način poremećenijeh ne samo na ostalijem mjestima na kojima su i u nikoljskom i u šišatovačkom taki i koja mi s toga ne treba pominjati, nego i na mjestima na kojima ih nikoljski i šišatovački rukopis imaju po nominalnoj deklinaciji, а та ѣ mjesta spomenuti natrag gdje bude riječ о deklinaciji (br. 32. b. c.).

Na nekoliko mjesta gdje nikoljski i šišatovački imaju disimilacijom сѣ mjesto ѣѣ, u našem nema disimilacije: nom. i acc. sing.: бѣѣѣѣ djel. XVII 29, бѣѣѣ I jov. IV 4, ѣѣѣѣ luk. I 15, ѣѣѣѣ mat. XXVII 60, XXVIII 1, mar. XV 37, XVI 4, luk. I 32, IV 25, XXI 11, jov. XIX 31; gen. pl.: ѣѣѣѣ I tim. IV 7, дѣѣѣ djel. XV 7, ѣѣѣѣ djel. XX 26, ѣѣѣѣ tit. II 12, ѣѣѣѣ jov. III 10, сѣѣѣѣ jak. IV 1; loc. sing. fem.: бѣѣѣѣ kol. IV 12; naprotiv ima така desimilacija na jednom mjestu gdje je u nikoljskom nema: дѣѣѣѣ luk. VIII 22; tako na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom po nominalnoj deklinaciji nom. sing. part. praet. act., te nije ni moglo biti disimilacije, ima naš rukopis po složenoj deklinaciji s disimilacijom: ѣѣѣѣ mat. XIII 52, оѣѣѣѣ jov. VII 15, ѣѣѣѣѣѣ luk. IX 62.

Glasove е i ѣ ima наш rukopis sažete u jedno ѣ, koje piše ѣ: ѣѣѣѣ luk. XXII 18. — Dva jednaka vokala jedan do drugoga (kao n. p. u ѣѣѣѣѣѣ, ѣѣѣѣѣѣ ili u složenoj deklinaciji) ne stoje gotovo nigda u

našem rukopisu, nego samo jedno, n. p. *нюдне=нюдне=нюдне*, ali kad ih rastavlja glas *j*, onda se bolje drže, kad kad bolje nego u šišatovačkom, n. p. nom. sing. fem. *прѣвѣ* jev. IX 2, *улокѣуѣсѣа* I kor. X 13, nom. acc. pl. neutr. *гредоуѣта* I kor. III 22, *дарокамѣ* I kor. II 12, *настоѣшта* I kor. III 22, *соуѣшта* I kor. I 28, *танѣа* I kor. IV 5, *такоѣа* rim. I 32, itd.; ali i tada mjesto oba stoji često po narodnom govoru samo jedno, n. p. gen. sing. fem. *нѣ* jev. XIII 17, *нѣ* jev. XVI 18, *нѣ* jev. VIII 2, *нѣ* jev. XVI 9, *нѣ* jev. I pet. III 21, *нѣ* jev. III 22, rim. VI 19, I kor. V 2, *моѣ* luk. XVIII 21, djel. II 27, rim. XI 3, fil. III 9, *скоѣ* rim. IV 19, IX 23, I kor. X 33, I kol. I 13, I tim. V 18, *тѣ* luk. X 27, nom. sing. neutr. složene deklinacije: *находѣште* mat. XV 11, *прѣспѣхѣште* ef. I 19, acc. pl. masc. složene deklinacije *соуѣште* II 1, itd.; kad kad u takim padežima mjesto drugoga *e* ima *и*, kao što se nalazi i u nikoljskom i u šišatovačkom, vidi br. 21. d. — Na više mjesta gdje u nikoljskom i šišatovačkom stoje griješkom po dva jednaka vokala, u našem nema te pogriješke: nom. pl. masc. *закрѣпѣхѣште* luk. XXII 64 (isporedi i br. 21. o.), gen. sing. masc. *крѣпоуѣшта* I kor. IX 9, *разоуѣмѣхѣште* rim. III 11, dual. nom. *моуѣмѣ* djel. XIV 20 (21), *моуѣмѣ* djel. XIV 21 (22), *поуѣмѣ* djel. XII 25, *проуѣмѣ* djel. XIII 6, *скоуѣмѣ* djel. XII 25, *смѣмѣ* djel. XIV 26; tako i nom. sing. fem. i acc. pl. neutr. *ѣ* rim. I 32, I kor. VII 13, gdje šiš. ima takogjer *аа*, ali prema pomenutijem primjerima mislim da ima griješkom.

20. [Odmetnuti, premetnuti, dometnuti vokali.] a. Odmetnuti su u našem rukopisu vokali na nekim mjestima gdje ih ima nikoljski i šišatovački:

α. po narodnom govoru iza *р*, koje samo postaje vokal, te se za njim piše *а*, odmetnuto je: α) *о* u narodnoj riječi: *острѣпоуѣмоу* djel. XXVIII 7; β) *а* i *и* u stranijem riječima: *трѣпѣзѣмѣ* djel. VI 2, *трѣпѣзоу* djel. XVI 34, *трѣпѣзѣ* I kor. X 21 dva puta, *трѣпѣзѣ* rim. XI 9, jev. IX 2, *крѣпѣстѣмѣ* djel. XI 26, *крѣпѣстѣмѣ* I pet. IV 16, *антикрѣстѣ* I jov. II 18 dva puta, 22, IV 3, II jov. 7.

β. odmetnut je vokal kojim se riječ počinje u stranijem riječima: α) *а*: *рамѣтѣ* mar. XV 43, *тѣмѣхѣ* I sol. III 1; budući da obje stoje iza prijedloga, prva iza *отѣ* a druga iza *ѣа*, lako može biti da je Hval na oba mjesta u prijedlozima na kraju čitao *а*, i samo za to propustio napisati *а* u početku tih riječi; isporedi i br. 21. o.; — β) *и*: *гѣмоуѣ* mat. XXVII 23, *гѣмоуѣ* mat. XXVIII 14, *асѣмоу* djel. XXVII 6, *асѣмоу* djel. XVII 5, *орѣдѣмѣ* jov. X 40. Ne ide ovamo što prema složenoj riječi šišatovačkoga rukopisa *исѣпѣмѣ* Hval ima prostu *сѣпѣмѣ* djel. XXVII 41. Gdje je u nikoljskom ovako odbačeno *и* i *е* ima ga naš: *нѣрѣдѣмѣсѣмѣ* mat. III 6, *сѣпѣмѣмѣ* II tim. I 5.

γ. iz sredine riječi izbačen je vokal takogjer u stranijem riječima: α) *е* između dva konsonanta: *нѣроуѣмѣ* jev. XIII 7, *нѣроуѣмѣмѣ* jev. XIII 17, tako i u *лѣкрѣмѣмѣтѣсѣмѣ* djel. VI 9 mislim da je izbačeno *е* između *к* i *р*, pa *р* postalo vokal, iza kojega bi trebalo da stoji *а*, a Hval griješkom napisao *м* (vidi br. 15. e., br. 21. g.); — β) *и* ta-

kogjer izmegju dva konsonanta: **дмѣтрѣкы** III jov. 12, **мѣмѣ** II tim. IV 20, može biti da je tako i iza **н**: **гѣнѣсарѣмѣтѣскоу** mat. VIII 28, mar. VI 53, luk. VIII 26, ali isporеди br. 21. g.; — **γ**) o ispred **а**: **мѣтѣмѣ** mat. I 9, i iza **а**: **лѣкѣмѣнѣскы** djel. XIV 6 (ali odmah за тѣмъ u stihu 10 (11) има **лѣкѣмѣнѣскы**), može biti da тѣмъ наѣномъ нема o него мѣсто нѣга **ѣ** u рѣѣи **ѣлѣмѣрѣмѣсѣмѣ** mar. III 17, ali isporеди br. 21. k. — **ѣ**) два гласа **ео** (или по шѣсатѣваѣкомъ **но**) izоста-влѣна i замѣненѣна словомъ **ѣ**: **арѣмѣмѣтѣскы** djel. XVII 34.

b. Premetnute vokale preko konsonanta ima наш рукопис s jednoga мѣста на друго u страниѣмъ рѣѣица **а**) тако да су два vokala про-мѣненѣла мѣста jedan s другимъ: **н** i **оу** (које стои мѣсто грѣкѣга **ω** i **ω**): **соуѣмѣнѣ** (**Σιλουανός**) I sol. I 1, II sol. I 1, **соуѣмѣнѣ** II kor. I 19, **соуѣмѣнѣ** (**Σιλωάν**) luk. XIII 4, **соуѣмѣнѣ** jov. IX 11, **соуѣмѣнѣ** jov. IX 7; — **β**) тако да је vocal прѣшао sa svoga мѣста на друго истиснувши sa свѣмъ из рѣѣи vocal који је био на томъ другомъ мѣсту: тако су **а** i **о** истиснули други glas a тај је други glas **н**: **салѣ-мѣнѣ** (**Σαλαμίνη**) djel. XIII 5, **лѣдонѣ** (**Λαοδικεία**) kol. II 1, IV 13, 15, **лѣдонѣ** kol. IV 16, **лѣдонѣ** kol. IV 16 (gdje griješkomъ стои **лѣдонѣ**); — **γ**) тако да се vocal ispred konsonanta gdje mu је мѣсто premetnuo samo за nj: тако **н** (**н**), које као i u nikoljskomъ стои мѣсто **е** imamo premetnuto за **р**: **ѣлѣмѣрѣмѣсѣмѣ** mar. III 17.

c. Dometnuto ima **а**) по народномъ говору на крају **е**: **тѣмѣ** I pet. IV 4, тако **ѣ**е бити i **нѣ** **ноуѣтрѣ** mar. VII 23, a мѣсто **е** има напи-сано **ѣ**: **тѣмѣ** I kor. III 21, **тѣмѣ** mar. X 14; — **β**) u страниѣмъ рѣѣица s поѣтка **а** i **е**: **арѣмѣ** јев. XI 31, **арѣмѣ** јак. II 25, naprijed pod 14. j. споменуто **асѣмѣ** luk. IV 27, **ѣсѣмѣ** јак. III 6.

d. Dometnute vokale ima наш рукопис u страниѣмъ рѣѣица i тако да исти vocal стои два пута: jedan put на свомъ мѣсту a други put међу предња или стражня најближа два konsonanta; тако има **а**: **карѣ-мѣ** (**Καρβαί**) I kor. IX 24, fil. III 14, **епѣтѣ** (**Ἐφθά**) јев. XI 32, **мѣтѣтѣ** mat. X 3 (osim mat. IX 9, gdje је i u nikoljskomъ тако), djel. I 13, **мѣтѣтѣ** djel. I 23, 26, на једномъ мѣсту gdje је u ni-колjsкомъ тако u наѣмъ је **мѣтѣ** mar. III 18; — **е**: **пѣкѣмѣ** (**Φλέγοντα**) rim. XVI 14, **ерѣмѣ** (**Ἐρμῆν**) djel. XIV 11 (12), **ерѣмѣ** (**Ἐρμῆν**) rim. XVI 14, **есѣмѣ** (**Ἐσά**) luk. III 25; — **н**: **амѣмѣ** (**Ἀμπλῆν**) rim. XVI 8, **тѣмѣ** (**τρυβλῆν**) mat. XXVI 23, gdje крајње **н** стои за цијело мѣсто **нн**; — **о**: **есѣмѣ**, **есѣмѣ** mat. I 3, **арѣ-мѣ** (**Ἀρχιππῶ**) kol. IV 17, тако i filim. 2, i u запису на крају пошљедње посланице споменуто naprijed pod 4: **арѣмѣ**; — тако још u једномъ имену u комъ су јамѣчно грѣки рукописи имали griješkomъ два једнака konsonanta заједно мѣсто једнога, те ih има i шѣсатѣваѣки растављѣна словомъ **ѣ**, a наш рукопис има рѣѣниѣмъ наѣномъ **е**: **сѣмѣ** (**Αἰνέα**) djel. IX 34, **сѣмѣ** djel. IX 33, тако u ѣланку спо-менуто naprijed pod br. 8. b. има i **ѣ** **сѣмѣ**; тако је i **мѣмѣ** (**Μέμν**) djel. XIII 6, које u шѣсатѣваѣкомъ гласи **мѣмѣ** sa **н** мѣсто **н**, које се i u другимъ рѣѣица налази dometnuto предъ **ѣ**, a мѣсто којѣга наш рукопис има **а** наѣномъ мѣни u овај пар nepoznatijem.

21. [Pisarske pogriješke u vokalima]. Pisarskom griješkom stoje u našem rukopisu jedni vokali mjesto drugih, ili su dodani suviše, ili izostavljeni ili ispremetani:

a. а и ѡ jedno mjesto drugoga: а м. ѡ gdje po narodnom govoru nije moglo biti glasa а: крѣкъ I jov. I 7, пришѣдшиа II pet. I 18, развѣштавѣше (м. развѣштавъше) djel. XVII 6, свѣштамацы (м. свѣштѣмѣцы) mat. V 15, тарасѣнниа (м. тарѣсѣнниа) djel. IX 11; na nekoлика мјеста gdje je u nikoljskom така pogriješka nema je u našem: брѣвна mat. VII 3, некрѣпны mat. XVII 17. — ѡ м. а: акрѣмъ јев. VII 6, вѣзѣмоушѣта djel. XVI 20, вѣзѣмовъ II pet. II 15, вѣсъ (ѣмси) II kor. XIII 3, голѣгѣть мар. XV 22, јов. XIX 17, 36, јев. V 3, изарѣждѣвъ јак. V 3, нмъ (dual) mat. IX 28, Исѣуъ јов. VI 19, насладѣнѣкомъ јев. XI 9, изѣуѣлѣнѣкъ јев. II 10, образѣкъно II kor. III 7, осѣвъма мар. XI 10, јов. XII 13, повѣновѣвъшаго rim. VIII 20, подрѣжахоу luk. XVI 14, покажѣть I tim. I 20, помышлѣнѣмъ II kor. V 19, самъ (fem.) rim. VIII 21, сѣр(н)нѣ rim. IV 19, сѣмѣрънѣго II kor. V 18, тѣ (nom. pl. neutr.) јов. V 36, тѣштѣнѣе јев. VI 11; na више мјеста gdje je u nikoljskom така pogriješka nema je u bolonjskom: алыѣастѣръ mat. XXVI 7, мар. XIV 3 (а иза а избаѣено је u oba), геѣнѣсарѣнѣскоу luk. VIII 26, да мар. XIV 49, јов. I 31, лопѣта luk. III 17, из mat. X 35, luk. XXI 26, некрѣпны mat. XVII 17, прѣстоуѣпѣють mat. XV 2, разгѣнѣвъ luk. XIV 21, та luk. VII 12, VIII 42, тѣшѣ luk. I 24, салъ luk. XI 27. оуѣпати mat. XIV 30.

b. а и е jedno mjesto drugoga: а м. е: аште (м. ѣште) јов. XIII 33, вѣзѣсте (м. вѣзѣсте) mat. XVI 8, вѣсалъ јов. I 14, вѣстазѣтъ I kor. II 14, из mat. XXV 42, luk. IV 2, ѡтѣвѣштавѣши mat. XXVI 62, пауѣли I kor. VII 32, растрѣзѣвъша djel. XVI 22, рѣты II kor. XII 20; — е м. а: поѣмоуѣше мар. XV 11.

c. е и ѡ jedno mjesto drugoga: е м. ѡ: сѣнде (за I sing. aor.) јов. VI 38, 42 (na пошљедњем је мјесту mogao Hval uzeti да је III sing.), глѣголюѣше luk. XIII 2, djel. XXVI 14, изѣрѣцаюѣше djel. XXVII 16, i kad ѡ po narodnom govoru glasi а: вѣзѣуѣсѣмѣ мар. XII 4, не kol. III 22, тѣште fil. II 16; gdje je u nikoljskom i шиѣатоваѣком така pogriješka nema je u našem: вѣстѣ luk. XVI 15, вѣселѣмѣ kol. I 19; — ѡ м. е: боуѣдѣть rim. XI 25, I kor. XIV 9, всѣмѣ(=в сѣмѣ) rim. IX 8, глѣголѣтъ luk. XI 18, дастѣ I kor. XIV 9, нѣмоуѣтъ јев. VII 28, нѣмѣтъ јев. X 29, обрѣштѣтъ luk. II 12, ѡтѣнѣмѣтъ luk. X 42, сѣ II kor. XIII 11, сѣмѣмѣ јак. IV 10, сѣтрѣсъ мар. IX 20, улоѣкъмѣ хоѣдѣштѣ мар. VIII 24, нѣмохоѣдѣштѣ мар. XI 20, те pogriješke не даду мислити да је што друго ѡ u ерѣсѣмѣ I kor. XI 19, тако ѣе бити i u имену аръѣмѣ (Арѣѣта) II kor. XI 32; na неколика мјеста gdje je u nikoljskom овака pogriješka нема је u нашем: хоѣштѣмѣ мар. VI 22, хоѣштѣтъ мар. VIII 34, 35, рѣѣѣте luk. IV 23.

d. е и и jedno mjesto drugoga: е м. и: вѣѣѣдѣтъ јев. I 6, е (за acc. sing. masc.) luk. XVIII 18, ѡтрѣѣѣмѣ мар. IX 21 (види i kod br. 20), na jednom мјесту gdje je u nikoljskom така pogriješka нема

je u našem: оуѣмѣ юв. VIII 40; — и (или ѡ) м. е: и (за acc. pl. masc.) мар. X 32, боудѣте јак. V 9, вѣмѣ мат. VII 27, измѣнѣ мат. XII 11, вѣлѣжѣмѣ дјел. XXVII 20, нѣмѣсѣ юв. VII 26, оложѣмѣ мар. IX 42, спасѣмѣ I тим. IV 16, оуѣмѣ I тим. V 4, ѡмѣмѣ (м. ѡестѣ) рим. XV 15, 24, I кор. III 9, ѡѣмѣмѣ II тим. IV 3; на једном мјесту гдје у николјском тако стоји и м. е, у нашем је е: дѣмѣжѣмѣ. — Овдје ћу споменути још неколико примјера у којима су ова слова промијенјена, прем да за све не могу поуздано казати да су само писарске погрјешке: у падежима прonominalне и сложене деklinације који се свршују на ѡе (ѡе) има кад кад мјесто другог ѡе у нашем рукопису и: gen. sing. fem. ѡѣ нѣмѣ мат. XXVI 27, luk. X 42, нѣже дјел. X 21, kol. IV 3, јев. II 11, сѣн јов. XV 13, рим. XI 25, соуѣмѣ дјел. XI 22, nom. acc. pl. fem. моуѣмѣ јев. IX 9, соуѣмѣ дјел. XXVIII 17; на неколико мјеста гдје је у николјском и шишатовачком тако, у нашем је без те погрјешке: gen. sing. fem. вѣмѣмѣ II кор. IX 10, моѣ мат. XIX 20, тѣѣ luk. X 27, acc. sing. neutr. соуѣмѣ II тим. II 10 (на посљедња три мјеста само мјесто два е стоји једно); на једном мјесту гдје шишатовачки има гријешком ѡе, acc. pl. masc. мјесто nom., у нашем је добро и: приѣмѣжѣмѣ I тим. V 17. — и мјесто првога од два ѡе и ѡе налази се и, и то у nom. i acc. sing. neutr.: вѣмѣмѣмѣ luk. XI 39, 40, вѣтѣсѣмѣ јев. IX 9, с тимѣ ће бити у свеzi, тумачило се као писарска погрјешка или другаѣија, што и у acc. pl. masc. i nom. i acc. pl. fem. мјесто првога од два ѡе има и: вѣмѣмѣ мар. I 38, вѣмѣмѣ дјел. XIX 1, послѣдње I кор. IV 9, проуѣмѣ мат. XXV 11, II пет. III 16, тѣмѣмѣ јак. V 11; на једном мјесту гдје је у николјском тако, у нашем је е: pl. acc. masc. нѣмѣмѣ luk. XIV 21; како у тимѣ примјерима има и (ѡ) мјесто првога е, тако има у истимѣ падежима и м. е и онда кад се свршују само на једно е: nom. pl. fem. вѣмѣмѣ дјел. II 17, глаголюѣмѣ I тим. V 13, вѣмѣмѣмѣ luk. XXII 44, acc. pl. masc. i fem. вѣмѣмѣ рим. VI 13, вѣмѣмѣмѣ мар. VI 26, нѣмѣмѣ дјел. XVIII 28, моуѣмѣ дјел. VI 11, нѣмѣмѣмѣмѣ I кор. XII 23, ѡѣмѣмѣ дјел. VI 14, тако јамачно без икакве друге вриједности и ѡѣмѣмѣ мат. X 18, тако гдје николјски има по сложеној деklinацији два е: доѣмѣмѣмѣмѣ мат. X 25; испреди бр. 32. с. γ. — гријешком има наѣ е м. и у nom. pl. masc. скоѣмѣмѣ I пет. II 16, у loc. sing. fem. горѣмѣмѣ luk. I 65, сѣмѣмѣмѣ (м. сѣмѣмѣмѣ) luk. I 79. е. е и о једно мјесто другог: е м. о: осѣлѣтѣ мар. IX 49, о м. е: сѣсо II кор. XIII 5.

f. е и оу (или ѡ) једно мјесто другог: е м. оу: вѣдѣтѣ luk. XXI 23, соуѣмѣ ef. II 20, нѣмѣмѣмѣ јов. XI 55; — оу и ѡ м. е и ѡ: хоуѣмѣмѣ I пет. II 12, юже јов. XI 45.

г. и (ѡ, ѡ) и ѡ једно мјесто другог: ѡ м. и (или ѡ или ѡ): ѡмѣмѣмѣ мат. X 23 (та је ријеч више пута цијела написана ѡмѣмѣмѣмѣ мат. XXIV 34, XXV 12, ѡмѣмѣмѣмѣ мат. XXVIII 20), бесѣмѣмѣмѣ II сол. III 6, вѣмѣмѣ (м. вѣмѣмѣ) gal. II 1, вѣмѣмѣмѣ јев. VII 27, вѣмѣмѣ јев. IX 6, глаголатѣ мар. I 34, госѣмѣмѣмѣ (dat. sing. fem.) II јов. 1, вѣмѣмѣмѣ

(dat. sing. fem. adj. poss.) luk. XIX 37, **лицемърь** mat. VI 5, **логъшнмъ** jev. IX 23, **любнъ** mar. XII 33 dva puta, **мъ** II kor. II 3, **неповѣннмъ** mat. XII 5, **нижъриноуаъ** luk. IV 29, **обѣштѣше** jev. II 14, **оцмъстѣ** jev. II 17, **послѣдоуишнмъ** mar. XVI 20, **прилоуѣштѣхъ** (gen. pl.) djel. XX 22, **провмъстѣ** I sol. I 8, **прѣдъ** (m. приндѣ) mat. IX 13, **смѣтѣ** jov. I 5, **сѣе** (m. снѣе) jev. II 15, **спръжалехъ** II kor. III 3, **съ нмъмъ** (instr. pl.) luk. XXIV 10, **тѣмъжде** (instr. pl.) II kor. XII 18, **юмоштѣнхъ** (gen. pl.) I tim. V 11, тако mislim da je i ovo, prem da bi moglo biti i supin: **родитѣ** luk. II 6, **сѣхранихъ** luk. IV 10, **оулоуитѣ** luk. XX 35, **умѣстѣ** luk. IV 16, тако ље biti i ovo prem da bi moglo biti i po narodnom govoru: **гоиннмъ** djel. IX 4, **теоринъ** luk. XIV 13, jov. VI 30; prije nego i što drugo taka ље pogrješka biti i **перѣтоммъ** ef. II 11; na dva mjesta gdje u nikoljskom tako ima љ мjesto **и**, u наѣмъ je **и**: **киннмъ** mat. I 1, **роды** mat. I 3; na jednom mjestu ima љ м. љ gdje bi љ glasilo **м**: **стѣоре љ** (šiš. стѣорен м) djel. X 5; — **и** (или љ или љ) мjesto љ: **аѣмъ** jov. VIII 45, **амътѣоумъ** djel. XI 25, **галелѣмъ** (gen. pl.) luk. XIII 2, **нмъ** (dat. pl.) jov. XIII 12, **крѣсты** luk. XXIII 26, **могы** (aor. 1 sing.) I kor. III 1, **народы** mat. IX 23, luk. XVIII 36, **нмъ** I kor. XI 8, **отѣумъ** gal. I 14, **подѣзаконнмъ** I kor. IX 20, **прѣдѣмъ** (1 sing.) luk. IV 6, **стѣклѣннѣмъ** mar. VII 4, 8, **сѣтѣннѣ** (nom. sing.) mat. XXVII 54, **сѣдѣштѣмъ** (instr. sing.) mat. XXIII 22, **сѣдѣмъ** rim. XV 18, **сѣдѣмъ** rim. XIII 10, **сѣдѣ** luk. IV 23, **сѣдѣла** mat. XX 6, 10, **оуѣжннѣ** ef. IV 1, **оуѣкрытѣ** mat. XII 13, **етѣ** (aor.) mat. IX 25; тако ље biti i **поуѣмътѣскъ** djel. IV 27, prem da na drugim mjestima ima ne samo i nikoljski **поуѣмътѣскомъ** luk. III 1, nego i šisatovački **поуѣмътѣскъ** I tim. VI 13, na kojim mjestima наѣ има bolje поуѣмътѣскомъ, **поуѣмътѣскъ**; rekao bih da je tako i u **лѣскрънѣтѣскъ** м. **лѣскръ** (Λιβεργίτων) djel. VI 9 (vidi br. 20. a. γ.); tako стои љ мjesto љ ali premetnuto sa svoga mjesta na drugo i ovdje: **архмънѣлѣ** jud. 9, **архмънѣлоуы** I sol. IV 16 (vidi i br. 20. b. i 30. c., 33. b.); na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako љ м. љ, u наѣмъ je љ: **есоромъ** mat. I 3.

h. **и** (**мъ**, **љ**) i o jedno mjesto drugoga: **и** (или **мъ**) м. о: **кнѣснѣ** djel. XIII 21, **нѣштѣнѣ** mar. III 21, **оснѣнтѣ** mar. IX 49, rekao bih da je tako љ i u **скрънѣлоудѣнѣ** djel. XXVII 14; — о м. љ (које је Hvala и): **дѣбрѣе** I pet. III 17, **оуѣздоу** djel. IX 42, м. и: **солѣю** (м. солѣю) kol. IV 6.

i. **и** i оу jedno mjesto drugoga: **и** м. оу: **нѣндѣлѣ** luk. XVIII 24; — оу м. и: **оуѣроуѣнѣ** mat. I 6.

j. **мъ** мjesto а: **рыдоуѣштѣн** I kor. VII 30.

k. о i љ jedno mjesto drugoga: о м. љ: **кнѣменѣтомъ** fil. IV 3, **отѣроуѣхъ** II kor. XII 16, **томо** jov. IX 7; — љ м. о: **кнѣмърѣѣснѣ** mar. III 17, **кѣсорокѣ** II pet. II 15, **моуѣдрѣстѣ** rim. VIII 6, **народнѣ** (dat. pl.) luk. XI 29, **обѣрѣзѣнѣ** II kor. III 7, **правѣ** mar. VII 35, тако i u ovoj riječi u kojoj наѣ rukopis ima ne samo na ovaj naѣн љ м. о, kako se nalazi još u jednom rukopisu (vidi je u

Miklošičevu rječniku), nego i mjesto toga ѡ ima а: кѣзлогласоканнемъ rim. XIII 13, кѣзлогласоканнемъ I pet. IV 3.

l. o mjesto а: оне mat. XX 34, кѣзродоваше mat. II 10, опрокдѣлъ luk. XVIII 14, tako i ovdje gdje bi samo po narodnom govoru trebalo а: дѣлстокино jев. IV 12.

m. o i оу jedno mjesto drugoga: o m. оу: бонхъ II tim. II 23, кѣрою jов. IX 38, модѣрствоуен rim. XIV 6, можы jов. VI 10, столѣжасты II kor. XII 21, тога rim. VIII 35, оконоште mat. XXII 18, онекѣлюштѣхъ luk. XII 4, оуконошѣмъ I tim. II 9, ходожинъ jев. XI 10, смо jов. XIX 33; mjesto ю: кѣзлоген mat. XIX 19. — оу m. о: оу rim. XVI 18, мноугоу djel. XVII 9, 21, ноуслѣужѣтъ mat. XX 28, соушѣлаѣтъ II kor. X 6, оустроую jев. XIII 19.

n. оу mjesto ѡ: хотѣстоу djel. XXVII 2.

o. izostavljeno je а: ште m. аште mat. XXIV 22, isporedi i br. 20. а. β.; — е: тѣхъ m. шти djel. XII 3, мѣнина m. мѣнинае luk. III 23, скроуша m. скроушае luk. IX 39; — и (kad je i i kad je j): тѣлѣштѣхъ m. тѣлѣштѣхъ luk. XII 3, тожде m. тоижде I kor. I 10 dva puta, i na kraju u nom. sing. masc. part. praet. act. složene deklinacije: кѣзлогѣ m. кѣзлоген luk. IX 62, омоуе m. омоуен mat. XXVI 23, сткоре m. сткорен rim. X 5, оууе m. оууен jов. VII 15, i u nom. pl. masc. part. praes. act. složene deklinacije, čim se složena deklinacija izjednačuje s nominalnom, te ću primjere spomenuti kod deklinacije (vidi br. 32), a ovdje stavljам neke u kojima nikoljski ima drugu pogrešku, t. j. na kraju ее m. ен: кѣзлогѣште luk. VII 49, насѣоуште mat. VIII 33, стѣште мар. XIV 70, стрѣждѣоуште luk. VI 48, соуште jов. XI 31; gdje je u nikoljskom tako izostavljeno n, naš ga ima рожден mat. II 2; — umetnuto je сувише е: крѣстѣн jов. I 33, gen. pl. пристоушаюштѣхъ jев. X 1, po tom je bez i koga drugoga značenja i окрѣстѣмѣхъ мар. VI 36, нѣзлоглаоаннемъ rim. VIII 26, dat. pl. сѣставляюштѣмъ II kor. X 12; н: нѣмѣнѣ mat. XXVI 48, мар. XIV 44, оушѣн luk. VIII 53, оуспен (aor.) luk. VIII 23, jов. XI 11, 12, оулежѣ (aor.) мар. IV 39, не бѣнтѣ се mat. XXVIII 10, нѣ менѣже mat. I 16, ѡтъ менѣиже мар. IX 21, luk. VII 45, XIII 25, II pet. III 4, нѣуекоѣже luk. IX 36, нѣменѣште мар. X 42, gal. II 9, тѣнѣшка mat. XXIII 4, бѣудѣнѣмъ luk. XXIII 43, злогѣн II tim. II 9, оѣжѣнемъ II tim. II 11, прѣболен II kor. XI 23, tako nom. i acc. sing. neutr.: кѣходѣн мар. VII 15, ткѣрен luk. VI 43 dva puta, кѣ менѣже djel. I 21, по менѣже luk. XI 22, 34, acc. pl. fem.: ен luk. II 9, VI 10, кѣ менѣже djel. XX 25, своен мар. I 18, кѣсен djel. XIII 27, соушѣн djel. XXVIII 17, tako кѣсакѣн (m. кѣсакѣ) не бѣ болы I kor. XVI 12, крѣсти се н ѡтъ новѣна мар. I 9, родити н ен luk. I 57, что же н о себѣ luk. XII 57, не прикѣсан се н мѣн jов. XX 17, послѣкѣшаго н мене jов. IX 4, по-жѣоуѣтъ же н бѣжѣмъ I pet. IV 6; — ispremetani vokali: любѣе m. любен I jов. IV 7, елѣшѣды m. елѣшѣды I kor. XI 26, соудѣштѣмъ m. соудѣштѣмъ I kor. VI 2, нѣдѣте m. дѣнѣте jов. XVIII 8, истѣн m. стѣнѣмъ djel. XVII 18, скрѣбѣмъ m. скрѣбѣмъ II kor. I 16,

надиже м. а наѣже II kor. III 17, носходъ м. о исходъ јев. XI 22, ностынн м. о истинн јов. XVIII 37. — Takogjer griješkom stoji nannы м. нынн I kor. XII 18, 20, кариакою м. въ аракию gal. I 17, прикляуаен м. прикляуаю luk. X 31.

22. [j] Pred vokalima najviše izostavlja naš rukopis j, koje se inače s njima sastavlja kao i; da spomenem samo znatnije primjere kojima se približuje narodnom jeziku: море djel. XXVII 38, мороу mar. II 13, djel. XXVII 40, оуспира djel. X 6, пастыра јев. XIII 20, царя djel. XIII 21, створоу, разороу luk. XII 18, теораше djel. VI 8, VIII 6, назарининь djel. VI 11, itd.; tako i gdje nikoljski griješkom ima j, naš je bez njega, n. p. соуштоу mar. XIV 3, сынор јов. XII 34, петроу јов. XX 2, сестроу јов. XI 28, itd. U početku riječi ima ga nekoliko puta gdje ga nikoljski i šišatovački nema: ютрын djel. X 24, ютрын jak. IV 13, ютрынго jak. IV 14, юже mat. III 10, ю rim. IX 11, u posljednjoj riječi opet ga nema gdje ga oba druga imaju: оу mar. VIII 17, јев. II 8. U stranijem riječima pred vokalom kojim se počinju ima ga dodana kao и: нрматые mat. XXVII 57, новнда, новнда mat. I 5.

23. [r, љ, љ, љ] Mjesto r u stranijem riječima pred vokalima e i a jednom i na kraju i pred a, ima naš rukopis љ (koje piše љ) u mjestima gdje je u nikoljskom i šišatovačkom r: анљель (u različn padežima) djel. VI 15, VIII 26, 39, X 3, 7, 22, XII 7, 8, 9, 10, 15, XXIII 8, XXVII 23, I kor. IV 9, VI 3, XI 10, II kor. XI XII 7, gal. I 8, IV 14, II sol. I 7, I tim. III 16, V 21, јев. I 5, 6, 7, 13, II 5, 7, 9, 16, XII 22, II pet. II 4, 11, jud. 14, анљловымь djel. VII 53, анљельским I kor. XIII 1, анљельским kol. II архманљель jud. 9, ахрманљеловы I sol. IV 16, арынељытским djel. XVII 34, еванљелые (u različnim padežima) djel. II 24, XV 7, 24, rim. I 9, II 16, X 16, XI 28, rim. XIV (XVI) 24 (25), XV I kor. IV 15, IX 12, 14, 18 (ne na oba mjesta), 28, II kor. II IV 3, 4, IX 13, X 14, XI 4, 7, gal. I 7, 11, II 2, 5, 7, 14, ef. 13, III 6, VI 15, fil. I 5, 7, 12, 16, 27, II 22, IV 3, kol. I 5, I sol. I 5, II 4, 8, III 2, II sol. I 8, II 14, I tim. I 11, II tim. 8, II 8, еванљелиста djel. XXI 8, II tim. IV 5, еванљельскою fil. I ељипать јев. XI 27, ељипта јев. III 16, ељоупти djel. II 10, ељипать јев. VIII 9, ељоупатскимь јев. XI 26, ељоуптане јев. XI 29, ељон jak. III 6, љедеоны јев. XI 32, иљеръ djel. XIII 1, пљагољемъ gal. III 25, перља djel. XIII 13, перља djel. XIII 14, перљи djel. XIV (XVI) 24 (25), прољыю djel. XVIII 23, прољымь djel. II 10, рљи djel. XXVIII 23. — Tako stoji љ mjesto r u stranijem riječima onda kad je r umetnuto zijeva radi, koji bi bio u grčkom, ali kojega slovenskom nema, jer je jedno od dva samoglasna postalo suglasno параскељымь mat. XXVII 62, левљые јев. VII 9, левљымь(и)мь јев. VII 5, левљымьтскомь јев. VII 11. Što i tu r glasi љ, to mislim da je svjedočanstvo da r nije slovenski umetak, t. j. da nije slovensko nego da je u Grka već bio u takim prilikama glas nalik na r i љ, — kao što će i mnogi drugi pojavi koje u stranijem riječima pominjem biti prešli iz grčkoga izgovora u slovensko pismo, — jer da je slovensko,

ne bi glasilo *h* nego ili *ж* ili *з*; toj misli ne smeta nego je još potvrdjuje što ima i *женинъ*, jer taj posesivni adjektiv nije u slovenski jezik prešao gotov iz grčkoga, u kome ga nema, nego je postao u slovenskom jeziku od gotovoga u grčkom izgovoru *μενη*. — Takoga je postanka *h* i u početku riječi pred *ω*, od koja je dva glasa prvi iza toga dometka otpao: *hota* mat. V 18.

Ima u našem rukopisu *г* nepretvoreno u *h* na mjestima gdje je u nikoljskom *h*: *кнѣпѣгѣмъ* mat. XXI 1, mar. XI 1, luk. XIX 29, *гемьсарѣтскоу* luk. VIII 26, *гемьсарѣтскими* luk. V 1, *геомьскаго* mat. XXIII 33, *гетсыманымъ* mar. XIV 32, *леггемъ* luk. V 27, *леггыты* jov. I 19, *некѣнтоу* luk. XI 30, *некѣнтъци* luk. XI 32; — takogjer ima *г* na nekoliko mjesta gdje nikoljski mjesto *h* postaloga od *г* ima *г*: *егьмѣтъ* mat. II 13, 14, *егьмѣтъ* mat. II 15, *егьмѣтъ* mat. II 19.

Kao što mjesto *г* ima *h*, tako i mjesto *к* ima *h* u stranoj riječi u kojoj je u šišatovačkom *к*: *маѣ(до)мыни* I sol. IV 10. — *h* i *h* piše Hval jednako.

24. [*ж*, *д*, *ж*, *шт*, *h*] Na više mjesta gdje nikoljski i šišatovački rukopis ima staroslovensko *ж*, postalo od *д*, Hval u bolonjskom rukopisu po narodnom govoru svoga zavičaja ima *д*, koje i ne piše pred svakim vokalom uzimajući da je već u njemu taj glas: *граже* luk. XIX 14, *сѣзѣмъ* mat. XVI 18, *каже* (čitaj kajenije) djel. II 19 (gdje šišatovački ima drugu riječ), *роеное* jov. III 6 (dva puta), *роени* jov. VIII 41, *вѣселениу* luk. XIII 6, *стыю* се luk. XVIII 4, *сою* jov. VIII 15, *осоуемъ* mar. XVI 16, jov. III 18 (dva puta), *осоуени* mat. VII 1, *осоуени* luk. XX 47, XXIV 20, *осоуѣте* mat. VII 1, luk. VI 37, *расоуѣте* jud. 9, *тоуемъ* jov. X 5, *тоуѣро* jov. X 5, *прихоу* luk. XIII 7, *хоже* mar. V 42, jov. V 9, VII 1, X 23, XI 54, djel. III 8, *хоже* jov. VIII 9, *вхоже* mar. VI 56, *исхоже* mat. III 5, mar. I 5, XI 19, luk. IV 37, VI 19, *исхоже* luk. IV 41, djel. VIII 7, *охоже* mar. VI 6, *охоже* luk. II 37, *прихоже* mar. I 45, luk. XXI 38, jov. III 23, XIX 3, *прохоже* mat. IV 23, IX 35, luk. V 15, VIII 1, XIII 22, XVII 11, XIX 1, djel. XV 41, *схоже* luk. X 30, 31, *всхоже* luk. IX 51, *хоже* се jov. IV 27.

Mjesto staroga slovenskoga *шт* postaloga od *т*, ima takogjer po narodnom govoru *h* gdje je u nikoljskom *шт*: *мѣте* mar. XII 41, *оуѣмѣте* mar. VII 9, *оуѣтѣ* mat. XXIV 39, *оуѣтѣ* mar. V 30, *оуѣтѣ* luk. IX 45, *оуѣтѣ* jov. XI 57; tako i u ovijem riječima, ali koje su u nikoljskom drugačije načinjene: *отѣроени* luk. IX 32, *сѣроени* luk. XXII 3, *исѣроени* jov. XIII 26. — Na nekoliko mjesta gdje nikoljski ima ovako *h*, u bolonjskom je *шт*: *мѣтѣ* jov. XIX 24, *вѣмѣтѣ* luk. V 4, *вѣмѣтѣ* luk. V 5.

I kad staro slovensko *шт* postaje od *т* ima mjesto njega bolonjski rukopis *h* gdje je u nikoljskom *шт*: *неѣ* jov. XI 38.

25. [*т*, *д*] Mjesto *т* ima vrlo često po narodnom govoru *д* u riječi *одъ* jov. VI 45, U 18 itd.

26. [*х*, *к*] U stranijem riječima naš rukopis ima *к* mjesto *х* na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom *х*: *наска* (u raz-

ličnim padežima) mat. XXV 17, 18, 19, mar. XIV 1, 12, 14, 16, luk. II 41, XXII 7, 8, 11, 13, 15, jov. II 23, VI 4, XI 55 dva puta, XII 1, XVIII 28, 39, I kor. V 7, jev. XI 28, **кръстыны** djel. XI 26, **кръстынны** I pet. IV 16, **антыкръсть** I jov. II 18, 22, IV 3, II jov. 7, **антыкръсти** I jov. II 18.

27. [м, л, м] Mjesto м има наш rukopis л jamačno griješkom: **пилины** djel. XI 19, **пилинь** djel. XXVII 12. — Na nekoliko mjesta gdje šištovački има м mjesto м, u našem je м: **оломна** rim. XVI 15, **памьпылыю** djel. XIV 23 (24), **памьпылыскоу** djel. XVII 5: nasuprot gdje u takoj prilici šištovački има м u našem je м: **памьпылыни** djel. II 10, **поушыбаль** I kor. XIII 1. Tako na jednom mjestu има наш rukopis м gdje je u šištovačkom м mjesto grčkoga π pred φ: **самьпыроу** djel. V 1.

28. [ф, п, т] Mjesto ф gdje га има nikoljski i šištovački u našem je gotovo svagda п: **альнеовъ** mat. X 3, mar. II 14, djel. I 13, **апендромъ** mat. XV 17, **вѣтыпагыю** mat. XXI 1, mar. XI 1, luk. XIX 29, **газопылакию** mar. XII 41, luk. XXI 1 (gdje griješkom стоји **газопылаю**), jov. VIII 20, **гилпен** mar. IX 3, **диотренъ** III jov. 9, **еппрасъ** kol. IV 12, **епатан** jev. XI 32, **епната** mar. VII 34, **епропродыта** fil. II 25, kol. I 7, **носниъ** (u različnim padežima) mat. II 13, 19, XXVII 57, 59, mar. XV 40, 43, luk. I 27, II 4, 16, XXIII 50, jov. IV 5, XIX 38, jev. XI 22, **носновъ** luk. IV 22, jov. I 45, VI 42, jev. XI 21, **кнѣпа** (u različnijem padežima) mat. XXVI 3, mar. XIV 53, jov. XI 49, XVIII 13, 14, 24, 28, djel. IV 6, **кнѣа** jov. I 42, I kor. III 22, IX 5, gal. II 9, 14, **книпы** I kor. I 12, **поушыбала** kol. IV 15, **омыспорокъ** II tim. IV 19, **падапа** (Πάσα) djel. XIII 6, **памьпылыни** djel. II 40, **памьпылыю** djel. XIV 23 (24), **памьпылаѣ** djel. XV 38, **фампылыни** djel. XIII 13, **памьпылыскоу** djel. XXVII 5, **парамови** rim. IX 17, jev. XI 24, **парисни** (u svakojakim padežima) mat. III 7, VII 29, IX 11, 14, 34, XII 2, 14, 24, 38, XV 1, 12, XVI 1, XIX 3, XXI 45, XXII 15, 34, 41, XXIII 2, 13, 14, 15, 23, 25, 26, XXVII 41, 62, mar. II 16, 24, III 6, VII 1, 3, 5, VIII 11, X 2, luk. V 17, 21, 30, VI 2, VII 30, 36, 39, XI 37, 39, 42, 43, 44, 53, XIII 31, XIV 3, XV 2, XVI 14, XVIII 10, 11, XIX 39, jov. I 24, III 1, IV 1, VII 32, 45, 47, 48, VIII 3, 13, IX 13, 15, 16, 40, XI 46, 47, 57, XII 19, 42, XVIII 3, djel. XXIII 6, 8, fil. III 5, **парысновъ** djel. XIII 6, **парысиска** mat. XV 6, 11, 12, mar. VIII 15, luk. XII 1, XIV 1, **парисисцы** mar. II 18, luk. V 33, VII 37, **парысискыѣ** djel. XV 5, **пелегоныта** rim. XVI 14, **пелонъ** II tim. IV 13, **пилины** djel. XI 19, **пилинь** djel. XXVII 12, **пиликомъ** djel. XXV 14, **пылипысинъ** fil. I 1, I sol. II 2, **пилинь** mat. X 3, XIV 3, mar. III 18, VI 7, luk. III 1, VI 14, jov. I 43, 44, 45, 46, 48, VI 5, XII 21, 22, XIV 18, djel. I 13, VI 5, VIII 5, 6, 12, 26, 29, 30, 31, 34, 35, 38, 39, **пилипови** mar. VIII 27, **пилиповъ** djel. XXI 8, **пилологъ** rim. XVI 15, **пилосонъ** djel. XVII 18, **пилосопыѣю** kol. II 8, **пылыть** II tim. II 17, **пистъ** djel. XXV 13, 14, **пора** djel. XXVIII 15, **проуфыи** djel. II 10, **проуфыю** djel. XVIII 23, **поуѣыю** rim. XVI 1,

Mjesto **ш**у koje bi asimilacijom postalo od **с**у i **з**у, i mjesto **ж**ж koje bi postalo od **ж** i **с**ж, ima u našem rukopisu **шт** i **жд** na mjestima gdje je u nikoljskom ili šišatovačkom mjesto prvoga **с**у a mjesto drugoga samo **ж**: **рштинноу** I kor. XI 34, **вждедати** jov. IV 13, **вждедати** jov. IV 14, VI 35. Na nekoliko mjesta u našem rukopisu mjesto takoga **жд** ima samo **ж** gdje je u oba druga **жд**: **вжжелѣше** mat. XIII 17, **вжжелете** luk. XVII 22, **нжѣлноу** luk. XV 14; tako **сажероуѣ** I kor. XIII 3, prema šišatovačkom **ждероуѣ**, ali tu nije ni moglo u našem rukopisu doći **д**, jer je **с** rastavljeno od **ж** glasom **а**.

Glasove **тъш** ima naš rukopis sastavljene u **у**: **встаюште** luk. XII 33; pred glasom **у** tako postalim ima opet i **тъ**: **обетѣуають** jov. I 11; **обетѣа, обетѣаен** jev. VIII 13; griješkom, na koju je sastanak tih glasovah naveo, ima **лоуѣшнихъ** mjesto **лоуѣшнихъ** mat. XII 45.

30. [Odmetnuti, dometnuti, premetnuti konsonanti.] **а**. Od dva suglasna jednaka sobom ili po asimilaciji, između kojih je ispalo **ъ**, u našem je rukopisu odmetnuto jedno, gdje nikoljski i šišatovački imaju oba: **саа** luk. XI 27, **еа** закона rim. VII 9, **еа** страха I kor. XVI 10, itd. — Može biti da je samo pisarskom griješkom izostavljeno **е**: **перетеа** I pet. II 9, i **а**: **млоукира** djel. XXVII 11; a doista će tako biti izostavljeno **д**: **вззкыгноуѣ** mat. III 9, **тъ**: **нзкыуѣствоуѣте** I sol. IV 1, 10; — isporodi jošte s br. 21. o.; — na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom tako izostavljeno suglasno ima ga naš: **е**: **вѣтѣе** mat. XXI 8, **вѣтѣхъ** mat. XIII 32, **н**: **гангрена** II tim. II 17, **тъ**: **поуѣмѣтскоуѣ** mat. XXVII 2.

б. Dometnuti nalaze se u našem rukopisu konsonanti gdje ih u druga dva nema: tako **д** između **з** i **р**: **вздръжьновѣше** djel. XVII 5; a nema ga na nekoliko mjesta gdje ga druga dva rukopisa imaju: **взрадовати** jov. V 35, **взрасте** luk. XIII 19, **разроушѣ** rim. VI 6, jev. II 14, **разроушѣ** ef. II 14, **разроушѣние** II kor. X 8, XIII 10, **разроушѣнии** jev. VII 16. — **т** između **з** i **вр**, па pred njim **з** postaje **с**: **растерѣста** mar. VII 35, **растерѣзе** luk. II 23; što je tako na dva mjesta, za to ne smijem reći da je pogriješka, nego volim to **т** izjednačiti s onijem u **стрѣтѣнии** i misliti da **е** pred **р** nije bilo dovoljna obrana od toga **т**. — **н** među dva vokala od kojih je jedan **ъ**: **отѣнѣмѣ** mat. IX 15, mar. IV 15, 25; tako među riječi koje u nikoljskom rukopisu glase **до нѣдѣе** ima naš rukopis umetnuto **н**, a **н** pretvoreno u **ъ**: **до нѣдѣе** (**до нѣдѣе**) mat. II 13, IX 15, X 11, 23, XII 20, XIII 33, XIV 22, XVI 28, XVII 9, XVIII 30, 34, XXII 44, XXIII 39, XXIV 34, 39, XXVI 36, mar. II 19, VI 10, 45, IX 1, XII 36, XIII 30, XIV 32, luk. V 34, IX 27, XII 50, 59, XIII 21, XV 4, 8, XIX 13, XX 43, XXI 24, 32, XXII 16, 18, 34, XXIV 49, jov. IX 18; ima umetnuto **нѣ**, i pred njim **е** mjesto **а**: **нѣмѣнѣхъ** II kor. XI 10, **нѣмѣнѣ** gal. I 21. — **л** umetnuto u imenu **сансакѣ** koliko god puta dolazi, luk. I 5, 7, 13, 24, 36, 40, 41 dva puta, 57, tako i u **снѣластоуѣ** djel. XXVII 1.

с. Premetnuti se nalaze konsonanti u našem rukopisu na mjestima gdje u druga dva nijesu; tako po narodnom govoru **тно** jov. XVI 30,

češće u stranijem riječima: ахрмерен јев. IX 11, ахрмашелокы I sol. IV 16 (isporedi s br. 21. g.), екымьдл (ἐχιδνα) djel. XXVIII 3, корнака (κορβάν) мар. VII 11, леврмьнытска (Λιβερτυων) djel. VI 9, мартана (μαρτάν ἀθά) I kor. XVI 22, поумьтсмын (πύθωνος) djel. XVI 16, соутарь (σύρτιν) djel. XXVII 17.

d. Nalazi se suglasno p dometnuto tako da stoji dva puta: jedan put na svom mjestu a drugi put meђu prednja dva glasa (isporedi s br. 20. d.): епнродыта fil. II 25, IV 18, kol. I 7, tako i u jednom od zapisa stavljenijeh naprijed pod br. 4, i u popisu glava poslanice Filibljanima, stavljenom naprijed pod br. 13.

31. [Pisarske pogriješke u konsonantima.] Griješkom su pisarskom gdje gdje konsonanti jedni zamijenjeni drugim ili izostavljeni ili ispremetani: кроудьна м. проудьна djel. XXVII 29, хоулаен м. хоулаен I kor. III 19; погоуинти м. погоуинти luk. IV 34, опрштеть м. обрштеть м. luk. XVIII 8, погыпоу м. погыбоу I kor. X 9, опрштэмоу м. обрштэ- gal. V 3; гнигамь м. кингамь I kor. XV 3, 4; дьло м. тьло rim. VI 6, дьмь м. тьмь I pet. II 9; граматой м. грамадой jak. III 5; те м. се јов. XVIII 37, словета м. словеса јов. XIX 13; позла м. посла јов. XVIII 24, заньзятн м. заньс- djel. XX 16, заздамне м. сазд- rim. XIV 19; нсрече м. нзр- mat. XIV 7, вьсдаю м. вьзд- luk. XVIII 11; уаса м. уаша mat. XXVI 39, мышласе м. мышлаше luk. XII 17, насъ м. нашъ luk. XII 30; насъ м. нашъ luk. XII 30, се м. же mat. XXIV 38, оун м. о(ть)ци јов. VI 48, уедьта м. уедьца I јов. III 7, улыють м. тьмють I kor. XV 33, мьлы м. мьдлы јев. VI 12, по правьды м. попракы јев. X 29, клетвенникомъ м. клетинникомъ I tim. I 10, прыутенню м. прьтхуенню rim. IX 33, без прытхуа м. прытхъ јев. VII 3, даблрь м. бадарь mat. XXVI 41, мар. XIV 38, разьжати м. ражизати I kor. VII 9, вь вьсхьты м. вь сьхьты I tim. VI 16, тожде м. тонаже јев. IV 11.

32. [Deklinacija nominalna, pronominalna, složena.] а. U dva strana ženska imena koja se svršuju na suglasno, i koja u šišatovačkom imaju u nominativu na kraju ъ, Hval je prema narodnom говору dodao na kraju а: дамларл djel. XVII 34, арааа јев. XI 31, арааа jak. II 25. — Nekim su riječima neki padeži gdje gdje u našem rukopisu drugačiji nego u šišatovačkom i u nikoljskom: sing. nom. u substantiva: благостына gal. V 22, смоккы jak. III 12, црькы јов. II 20, u komparativu ženskoga roda: большы мар. XII 31, горьши мар. II 21, прькынышы мар. XII 28, 29, 30. — gen. колокъ I tim. V 18, родоу fil. III 5, тьлесе I kor. VI 18, имене ef. I 21, крькы djel. XVII 26, јев. IX 18, 22, XII 4. — dat. богоу mat. XXII 21, jak. IV 7, господоу luk. II 23, rim. XVI 18, кесароу mat. XXII 21, паклоу djel. XXVIII 16, петроу djel. XII 13, апраамокы gal. III 8, архнерокы јов. XVIII 16, богокы djel. VIII 24, господекы јов. VI 23, дьнекы мар. VI 21, доухокы djel. XVI 18, законокы rim. VIII 7, нерьокы мар. I 44, luk. V 14, нсоусокы mat. XXVI 49, кесарокы мар. XII 14, корьинлекы djel. X 7, мьрокы I kor. IV 13, gal. VI 14, монсокы јов. V 46, петрокы мар. XIV 70, янаниокы djel.

VIII 12, **тытѣмъ** tit. I 4, **връменѣмъ** I sol. II 17. — а сс. у riječi ženskoga roda, koje u nom. glase **любѣмъ**, **цръкѣмъ**, у нашем је рукопису у основи на крају **ѣ** на мјестима гдје је у шишатовачком **окъ**, па мјесто **ѣ** наш рукопис има **а**: **любѣмъ** rim. V 8, XV 30, I kor. XIV 1, II kor. II 4, 8, fil. II 2, kol. I 4, 8, III 14, I sol. V 13, II sol. III 5, I tim. VI 11, II tim. II 22, I pet. IV 8, II pet. I 7, I jov. III 16, IV 16, II jov. 3, jud. 21, **цръкѣмъ** djel. III 1, 2, 3, 8, XIV 26 (27), XVIII 22, XX 28, XXI 26, 28, 29, rim. XVI 5, I kor. III 17, XV 9, II kor. XII 13, gal. I 13, ef. II 21, V 25, 27, fil. III 6, skraćeno **цръкѣмъ** I kor. XIV 4. — **в о с.** **сѣмѣмъ** mat. VIII 29, IX 27, XV 22, мар. V 7, X 47, 48, luk. XVIII 38, 39, јев. XII 5, **лазарѣмъ** јов. XI 43, **аманѣмъ** djel. IX 10, **братѣмъ** djel. XXIII 5, I kor. XVI 14, **братѣмъ** fil. I 12, **каримѣмъ** mat. XVI 17. — **instr.** **цръкѣмъ** mat. XXIII 16, 21, 35, ef. III 10, III jov. 6, и са **ѣ** (**акъ**) у основи гдје је у шишатовачком **окъ**: **лоубѣмъ** I kor. XVI 14, II kor. V 9, gal. V 6, ef. IV 16, VI 7, I sol. III 12, I tim. I 14, види још под br. 16. d. — **loc.** **градоу** luk. XVIII 2, **данѣмъ** luk. II 69, **дарѣмъ** I tim. IV 14, **нѣмѣмъ** luk. I 33, **сѣмѣмъ** мар. IX 12, **оуѣ** (t. j. **оуѣ**) mat. VII 3, **дѣмѣмъ** djel. XXVIII 13, јев. IV 8, **тѣмѣмъ** I kor. XII 18, jud. 9, **божѣмъ** I tim. III 15. — Pl. **nom.** **сѣмѣмъ** gal. III 26, IV 6, **оуѣмъ** I kor. XII 26, 27, јев. III 17, **пастѣмъ** ef. IV 11, **слоужѣмъ** II kor. XI 15, види још под br. 16. d., **моужѣмъ** djel. II 5, **кѣмѣмъ** djel. XX 29, **нѣмѣмъ** djel. IV 1, XIV 12, јев. VII 21, 23, IX 6, **архѣмъ** јов. XII 10, djel. IV 23, XXV 15, **нѣмѣмъ** јов. IV 9, djel. II 5, IX 23, XXI 11, 27, XXV 15, XXVIII 29, I kor. I 22, gal. II 13, 15, **пѣмѣмъ** djel. XXIII 8, **сѣмѣмъ** djel. IV 1, XXIII 8, **госпоѣмъ** luk. XIX 33, djel. XVI 19, **кѣмѣмъ** luk. XXIII 35, **моужѣмъ** mat. XIV 35, luk. XXII 63, **стражѣмъ** djel. XII 6, испреди br. 21. d.; **гѣмѣмъ** стоји **nom. pl.** мјесто **nom. sing.**: **нѣмѣмъ** djel. V 24, XIV 12 (13), **архѣмъ** djel. V 21. — **gen.** **гѣмѣмъ** luk. I 77, rim. III 25, **кѣмѣмъ** мар. II 6, VIII 31, **данѣмъ** djel. XXI 27, XXVIII 14, gal. I 18, **моужѣмъ** djel. IV 4, VI 3, XIX 7, **мѣмѣмъ** gal. IV 10, jak. V 17, **цръкѣмъ** II kor. XII 13, види још br. 19. — **acc.** **цѣмѣмъ** mat. X 18, испреди br. 21. d. — **voc.** **лицѣмъ** mat. XIII 14, 23, luk. XI 44, **моужѣмъ** djel. I 11, II 14, 22, 29, XXIII 6, XXVII 25. — **instr.** **сѣмѣмъ** djel. IX 15. — **loc.** **нѣмѣмъ** mat. XXVIII 15, **распоужѣмъ** mat. XXIV 41 (пошљедње се може читати онако како је у николјском, гдје је **а м. ѣ**), **жѣмѣмъ** mat. XXIV 41, **атѣмѣмъ** I sol. III 1, **сѣмѣмъ** luk. I 4, jud. 15, **оуѣмѣмъ** II kor. XII 12, **връменѣмъ** I sol. V 1.

b. У pronominalnoj deklinaciji има наш рукопис у genitivu јед. **на** крају по народном говору а гдје је у николјском и шишатовачком **е**: **оуѣ** неѣ rim. XIII 3, **коѣмъ** mat. XV 13, тако чеће у сложеној deklinaciji, види под c.; прва riječ има у нашем рукопису не само са **а** на крају него и без prvoga sloga takogjer по народном говору: **га јов.** XIX 37. — **loc. sing.** са и **м.** **е** пред **мѣ**: **сконѣмъ** I kor. VII 37, **пѣмѣмъ** II sol. II 1. — **dual. gen. i loc.** са **нѣ** или **ѣ** на крају гдје је у другима **нѣ** и **оуѣ**: **нѣ** luk. XXIV 16, djel. XVI 25, XVII 6, **оуѣ**

нню mat. VIII 30, luk. V 2, djel. III 5, днню, днню mat. II 16, XVIII 16, mar. XIV 1, luk. IX 3, 13, jov. IV 43, VIII 17, днню mat. XIX 28, XXVI 2, обню, обню mat. XX 24, XXI 31, XXVI 14, XXVII 17, 21, mar. XIV 10, 20, 43, luk. XXII 3, 47, jov. I 40, VI 71, XX 24; prema tome i u složenoj deklinaciji шдднню jov. I 40, i gdje složena stoji mjesto nominalne: продонню djel. XII 11; na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom tako u našem je ою i ою: мою luk. I 44, VII 45, jov. XIII 8, ткою luk. XIX 42, скою luk. II 28, обншеною luk. XXIII 39.

Od interrogativnoga нн nalaze se neki oblici drugačiji nego što su na istijem mjestima u nikoljskom i u šišatovačkom: sing. nom. fem. нот mat. XVI 26, mar. VIII 36, XII 28, luk. VI 32, 33, 34, IX 25, rim. III 1, I kor. IX 18, XV 32, II kor. VI 15, I pet. II 20; — sing. acc. masc. нон djel. VII 49, — sing. acc. fem. нон I kor. XIV 6, gal. V 2, I sol. III 9, I jov. III 12, — sing. instr. masc. neutr. ноннь djel. X 29, I kor. XV 35; — pl. nom. i acc. neutr. нот I sol. IV 2, jev. V 12, — pl. acc. fem. ное mat. XIX 18, — pl. gen. ннхъ II tim. III 14; — pl. dat. ноннь jev. III 17, 18; — i složeno са нн i же u nom. sing. masc. ннннже, ннннже rim. XIV 7.

Izmegju riječi koje potpadaju pod pronominalnu deklinaciju ima naš rukopis neke α) po složenoj gdje su u nikoljskom i šišatovačkom po pronominalnoj: nom. i acc. sing. masc. тн XII 21, нсань luk. II 23, djel. II 36, rim. II 1, III 4, IX 33, X 13, I kor. VI 18, IX 22, XI 4, XV 30, II kor. IX 8, X 5, XIII 1, gal. III 13, ef. V 5, fil. II 11, IV 7, II tim. II 19, jev. III 13, jak. I 19, I jov. II 23, 29, III 3, 4, 6 dva puta, 9, 10, 15, IV 2, 3, 7, V 1 dva puta, 18, II jov. 9, едннъ I kor. XII 11, I tim. VI 16; — gen. sing. masc. нсаного luk. XII 15, djel. XII 11, I sol. V 22, II sol. III 6, II tim. IV 18, tit. II 14, jev. VII 7, еднного mat. XVII 8, mar. VIII 28, IX 8, rim. III 12, jev. XI 12; — pl. acc. masc. нннъ mat. XX 3, XXI 36, XXII 4, I kor. XIV 19, II tim. II 2; — β) po pronominalnoj gdje je u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: nom. sing. masc. тъ jov. IV 12, едннъ mat. XXIV 36, XXVIII 16, nom. sing. fem. нсана I kor. XV 39, nom. sing. neutr. еднно mat. XXI 19, — gen. sing. masc. нсанного jev. XII 6, еднного jud 4, — nom. i acc. pl. fem. ннъ mar. XV 41, luk. VIII 3, едннн luk. XXIV 12; — γ) po pronominalnoj gdje je u šišatovačkom po nominalnoj: sing. dat. masc. нсаномоу jev. VI 16; — δ) po nominalnoj gdje je u šišatovačkom po pronominalnoj: dat. sing. fem. нсанъ rim. III 2 (ali tu može biti da je Hval iza н, koje je čitao н, izostavio н, i tada bi bilo po složenoj); — ε) po nominalnoj gdje je u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: gen. sing. fem. толины II kor. I 10, acc. sing. neutr. еднно mat. XXI 19.

c. U složenoj deklinaciji ima naš rukopis dat. i loc. sing. masc. bez asimilacije gdje je u šišatovačkom s asimilacijom i kontrakcijom: днхнштоуемоу djel. XXVII 40, седнннъ jev. IV 4, tako u dat. јот на једном mjestu gdje je u šišatovačkom ili po pronominalnoj deklina-

ciji ili s asimilacijom i kontrakcijom takom da mjesto *oy* stoji *o*: *ошрѣньмоуемоу* djel. XXVIII 7. U istom padežu ima naš rukopis sačuvano poslije asimilacije i kontrakcije *oy* gdje je u nikoljskom i šišatovačkom na pomenuti način zamijenjeno glasom *o* ili *e*: *исцѣлѣньмоуемоу* djel. III 11, *несесноуемоу* mat. XIII 52, *соуштоуемоу* rim. XII 3, *соудѣстоуемоу* I pet. II 23, *оушрьмоуемоу* II kor. V 15. I druge padeže ima naš rukopis po složenoj deklinaciji s redovnom asimilacijom i kontrakcijom gdje su u nikoljskom i šišatovačkom tako poremećeni po pronominalnoj: gen. sing. masc. *добраго* mat. XIII 45, *злаго* luk. VI 45; loc. sing. masc. neutr. *блжннмъ* djel. IV 21, *вѣлѣмоуемъ* mat. I 12, *несеснмъ* (*несеснѣмъ*) mat. VIII 11, XI 11, XVIII 4. Ali i naš rukopis ima padeža složene deklinacije poremećenijeh po narodnom govoru tako da su jednaki s onima pronominalne deklinacije, i to gdje su u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: sing. gen. masc. neutr.: *блжнмога* tit. II 13, *гредоуштега* luk. III 7, *гѣхоньмога* rim. VIII 2, *тоуждѣго* rim. XIV 4, sing. dat. masc. neutr.: *лоуѣшемоу* јев. VII 19, sing. loc. masc. neutr.: *вълоуѣшеноу* ef. I 6, *въторомъ* tit. III 10, *вътумомъ* јев. VI 27, *гѣшномъ* мар. VIII 38, *улоуѣтѣскомъ* мар. IX 12, luk. XVIII 31, pl. gen. *гѣлѣмъснѣхъ* luk. V 17, *иудѣснѣхъ* luk. V 17, pl. loc. *гѣлѣмъснѣхъ* luk. IV 44, *иудѣснѣхъ* djel. XIII 5, *мноуѣхъ* luk. II 36, i gdje je u šišatovačkom po nominalnoj: sing. gen. *доуѣхоньмога* I kor. X 4, loc. sing. *скетомъ* rim. XIV 17, pl. loc. fem. *мноуѣхъ* I tim. VI 10, (isporedi br. 10. 19.).

Često ima naš rukopis oblike po složenoj deklinaciji gdje su u nikoljskom i šišatovačkom po nominalnoj i na protiv; to je najviše došlo od tuda što su neki padeži nominalne deklinacije u narodnom govoru izlazili iz običaja i što je Hval mjesto dva jednaka glasa na kraju, kojima se jedna deklinacija razlikuje od druge, pisao samo jedno (vidi br. 19) i što je krajnje *n*, kojim se takogjer razlikuje jedna deklinacija od druge, često izostavljao a često bez potrebe dometao (vidi br. 21. o.):

a) u bolonjskom po složenoj gdje je u drugima po nominalnoj: sing. nom. (i acc. kad je jednak s nom.) masc. *адрѣмоуѣтѣскы* djel. XXVII 2, *аликсѣндѣрѣскы* djel. XXII 6, *кежомы* djel. XXVII 6, *вѣсѣгѣмѣмъ* II sol. I 9, *вѣрны* kol. III 7, *вѣтны* II sol. I 9, *гонимы* luk. VIII 29, *добры* II tim. II 3, *доуѣснѣи* I kor. II 14, *зѣлѣмѣи* јев. XVIII 15, 16, *нѣтѣи* јев. I 12, *нѣстѣмъ*, *нѣнѣстѣмъ* I kor. IX 25, *нѣрѣмѣскы* djel. VI 7, *иудѣскы* мар. XV 2, 18, *мноуѣтѣмъ* mat. XIII 46, *многѣи* јев. VI 5, *недоуѣжѣи* luk. XIII 11, *незѣлѣмѣи* gal. I 22, *неуѣнѣтѣи* мар. III 30, VII 25, *носимѣи* djel. III 2, *обѣнѣдѣмѣи* luk. III 19, *пѣстѣлѣмѣи* јев. VIII 3, *пропѣкѣдѣмѣи* fil. I 18, *прѣроуѣскѣи* djel. XIII 27, *прѣмоуѣдрѣи* I kor. I 20, III 10, *сѣлѣмъскы* јев. VII 1, *сѣмѣрѣнѣмъскы* djel. VIII 5, *скѣтѣи* djel. VIII 18, 19, XV 8, *сѣмѣмъи* luk. IV 15, *цѣрѣскы* јак. II 8, *улоуѣтѣскѣи* djel. XVII 26, *жѣнѣмъскы* djel. VI 1, fem.: *блѣгѣодѣтѣмъ* luk. I 28, *вѣлѣкѣмъ* djel. VIII 10, *въторѣмъ* mat. XXII 39, *нѣстѣи* I tim. V 5, *тѣрѣдѣи* јев. V 14, *оуѣбогѣи* мар. XII 42, 43, neutr.: *блѣгѣо* rim. VII 19, *вѣтѣмъ* јев. IX 12, *дѣбрѣо* I pet. II 12, *дрѣвѣо* мар. IV 5, *нѣстѣо* gal. II 10, ef. VI 22, *кѣнѣжѣо* II pet. I 20,

ѡбѣное II kor. IV 17, несесное mat. III 2, IV 17, VII 21, XIII 24, 44, 45, 47, XVIII 3, 23, XIX 23, XXII 2, XXIII 14, XXV 1, новое luk. V 37, 38, masc. part. praes. act.: благословен jев. VI 14, благогворен djel. XIV 16 (17), богатен rim. X 12, болен jов. XI 1, djel. XXVIII 8, варлен мар. IX 32, виден djel. XIII 11, jев. XI 27, вхлещен mat. XXVI 20, jов. XIII 23, възвхлещен luk. X 34, възходен mat. XX 17, мар. I 10, luk. XIX 28, глаголен мар. VIII 33, гомен rim. IX 31, gal. I 23, fil. III 6, 14, греден jов. I 15, VI 35, зрен luk. IX 62, изгочен мар. I 39, нмжен luk. III 11, нсходен luk. XXI 37, djel. IX 28, нштен mat. XII 43, luk. XI 24, XIII 6, 7, клеплен jов. XII 33, крѣстен jов. X 40, локен luk. V 10, мнен djel. III 5, мнжен jов. VI 14, молен jud. 3, одржен luk. XIV 7, оходен mat. XXIV 14, мар. XIII 34, нмен mat. XI 19, luk. VII 34, приноден luk. XVI 18, приемлен djel. XXVI 2, I pet. II 23, прорнжен I kor. XI 4, просен jов. IX 8, прѣлажен jов. X 1, прѣходен jев. IV 12, рѣжден gal. IV 24, свѣтен jов. V 35, снѣжен I tim. IV 5, снржен мар. III 5, снен мар. IV 38, djel. XII 6, соуден djel. XXIII 3, соумнен jak. I 6, сѣджен rim. VII 13, сѣзидлен мар. XV 29, сѣден luk. XXII 69, ткочен mat. VII 26, jud. 3, оумираен jев. XI 22, оумишлен luk. III 18, оуцен mat. IV 23, мар. I 22, VI 6, XII 35, luk. IV 31, V 17, XIII 10, XIX 47, XXI 37, XXIII 5, jов. VI 59, VII 28, VIII 20, I kor. IV 17, kol. II 18, ходен mat. VI 48, djel. III 8, kol. II 18, хотен luk. X 29, djel. XII 4, XX 7, XXVII 43, II kor. I 17, XI 32, jев. VI 17, цжен mat. IV 23, IX 35, ѡжен мар. XV 43, djel. X 24, ѡден mat. XI 18, rim. XIV 3, 6 dva puta, part. praet. act.: млоуцен mat. XIII 52, пришады jев. IX 11 стѣоры djel. XVII 24, възложе(н) luk. IX 62, оуце(н) jов. VII 15 (na posljednja je dva mjesta pisarskom griješkom izostalo н, vidi br. 21. o.); — sing. gen. masc.: вѣвномьскаго mat. I 17 dva puta, вѣвномьскаго jов. I 23, докраго jak. III 13, единочедаго luk. VII 12, прѣстаюшѣаго II pet. II 14, рѣждаюшѣаго gal. IV 4, рѣспѣтаго I kor. I 23, снрьтѣнаго jak. III 8, ѡлокѣтѣнскаго мар. XIV 62, djel. VII 55, fem.: драгне мар. XIV 3, многочѣтѣныне jов. XII 3, моурьскыне djel. VIII 27, неправедныне djel. I 18, снмѣнскыне gal. IV 24, снрьтѣныне djel. XIII 28, тѣпныне rim. XIV (XVI) 24 (25), оумрьштѣленныне rim. IV 19; — sing. dat. masc.: хромоу djel. III 11, влодоуштоу luk. II 2, млоештоу luk. XI 1, рѣзоумьвѣлоуштоу jak. I 23, соуштоу luk. XXIII 7, jов. V 13, сѣдештоу I kor. XIV 30, ткочештоу mat. VI 3, хочештоу jев. VIII 5, вѣлшоу I pet. V 4; — sing. acc. masc. (osim primjera spomenutih kod nominativa): ншѣдшѣ мар. VII 30, рѣншѣ djel. XXIV 14, сходештѣ djel. VIII 26, fem.: влогоу I tim. I 19, новоу luk. V 36, огньоу mat. XVIII 9, соуштоу luk. XIII 16; — sing. voc. masc.: възлюбленн III jов. 5, вѣрѣнн mat. XXV 21, 23, нспѣннн djel. XIII 10, i u posesivnoga adjektiva kojemu je voc. kao nom.: неспрѣжѣннн djel. XIII 10, tako još na jednom mjestu gdje je u nikoljskom mjesto vokativa nominativ: рѣзкрашѣннн mat. XVII 17; — sing. instr. masc. neutr.:

лиѣселокыиъ djel. VII 53, gal. III 19, божиниъ rim. VIII 14, X 17, II kor. XI 1, fil. II 6, kol. I 10 (божыиъ), II pet. III 15, велыиыъ mat. XXIV 31, mat. XXVII 46, 50, mar. I 26, IV 41, V. 7, 42, XV 34, luk. I 42, IV 33, 38, VIII 28, 37, XVII 15, djel. VII 59, VIII 7, XIV 9, (10), XVI 28, кырынныъ tit. I 9, господинныъ jев. XII 5, jak. V 10, доуховыиыъ ef. I 3, крѣпкыиъ jев. V 7, малыиыъ jев. II 4, 9, многыиъ II kor. III 12, VIII 4, 22, I sol. I 5, II 2, нероукоткоренииъ kol. II 11, оутирикеиинныъ II kor. III 18, посланииыъ I pet. I 12, прѣмоудрыиъ rim. XIV (XVI) 26 (27), скетыиъ I kor. XVI 20, скободинныъ jak. II 12, тешныиыъ djel. XX 9, тытовыиъ II kor. VII 6, христовыиъ rim. XIV 10, XV 19, II kor. V 10, gal. I 12, VI 12, I pet. I 3, III 21, ымстыиъ II tim. II 22, ылозтѣуьскыиъ djel. XVII 29, ef. III 5; — sing. loc. masc. neutr.: жельзѣиыиъ ef. VI 20, нѣписцииыъ djel. XI 5; — pl. nom. masc.: кидештен luk. VIII 10, кидѣиштен mar. V 16, глаголюштен mat. XVII 10, хрѣштен luk. XXIII 35, немекидештен jud. 23, самѣиаштен luk. XVIII 26, соуштен II kor. XI 19, хоуаштен I pet. III 16, fem.: многѣ luk. VIII 3, neutr. дроуѣгаз mat. XIII 5, пѣльскѣз rim. VIII 13, IX 8, ыстѣкѣрипогаз djel. X 12; — pl. gen. апостольскыиъ djel. VIII 18, добрыиъ I pet. II 12, еуменниъ jов. VI 9, покановыиъ jов. III 25, мрътеиыъ jев. VI 1, нокыиъ II pet. III 13, нѣл(ъ)нииъ II kor. III 3, прокаженниъ luk. XVII 12, сѣмдытѣльствоваиыиъ djel. VI 3, сырииъ jов. XIV 18, сыгрѣшьшыиъ II pet. II 4; — pl. dat. masc. neutr.: вѣлгыиъ jев. X 1, божыиъ jев. IV 9, V 12, господинныъ I sol. IV 15, готовыиъ tit. III 1, двоскопныиъ I tim. III 8, демоиъскыиъ I tim. IV 1, добрыиъ jев. X 24, доуховыиыиъ I kor. III 1, жинныиъ rim. VI 11, зѣлиныиъ I kor. I 2, израилскыиъ djel. IV 10, XIII 24, кроткыиъ rim. XVI 19, лышенииыъ I tim. VI 5, многыиъ rim. IV 18, мрътеиыиъ rim. VI 11, непороуныиъ ef. I 3, неприхѣиинныиъ ef. VI 11, нерасткоренииыъ jев. IV 2, прѣмоудрыиъ rim. XVI 19, скарѣиенииъ tit. III 2, скетыиъ ef. I 3, христовыиъ I pet. V 1, ымстыиъ I tim. III 8, ылозтѣуьскыиъ kol. II 22, part. praes. i praes. act.: бѣишныиъ jев. IV 3, вѣлаюштынныъ djel. XXVII 27, кидештынныъ djel. XXVIII 6, кѣжде-лаюштынныъ II kor. IX 14, кѣхѣраиѣиѣиштынныъ I tim. IV 3, глаголюштынныъ djel. IV 1, XXVIII 19, дѣиштынныъ rim. II 15, жикѣиштынныъ jев. X 33, ндоуштынныъ djel. X 9, нмоуштынныъ djel. VIII 7, искоуштынныъ djel. XXVII 30, исповѣдаюштынныъ jев. XIII 15, мыноуѣиштынныъ djel. V 7, оуѣкозештынныъ djel. XXVIII 10, пѣиштынныъ djel. XXVI 14, покорѣиштынныъ I pet. III 22, постештынныъ djel. XIII 2, прихѣиштынныиъ II kor. VII 5, прѣвѣлдоуштынныиъ rim. XIII 1, растѣиѣиштынныиъ I tim. VI 5, слоужештынныъ djel. XIII 2, сѣмѣиѣиштынныиъ I kor. XI 18, соуштынныъ djel. XVI 21, XX 7, rim. V 6, 8, II pet. I 8, сѣраѣиштынныиъ I kor. IV 4, сѣдештынныиъ I pet. IV 4, сѣиѣиштынныиъ kol. II 2, сѣиѣиштынныиъ djel. XXV 17, XXVIII 17, творештынныиъ djel. XXVI 20, XXVII 30, kol. I 10, троужѣиѣиштынныиъ djel. XXVII 18, ыиѣиштынныиъ djel. XXVIII 6, I kor. I 7, II pet. III 11, fem.: божыиъ I kor. IV 1, VII 19, кырынныиъ I tim. III 11, галатскыиъ gal. I 2, сѣиѣиштынныиъ djel. XXVII 20,

тлннмъ I kor. IV 1, умстымъ I tim. III 11, тлсннмъ fl. I 13; — pl. acc. masc. fem.: богатымъ jak. II 5, вѣтхмъ mat. IX 17, изреднмъ tit. II 14, ластнмъ jud. 13, магдалинскы мат. XV 39, многмъ mat. VIII 16, XIII 58, mar. I 34 dva puta, испыштоуюмъ II kor. X 2, шокмъ mat. IX 17, mar. XVI 17, luk. V 38, нзмъ mat. XV 31, самарннскымъ djel. VIII 25, сидонскы мар. VII 24, слзпмъ mat. XV 30, стрлннмъ I pet. II 11, улоктлмъ mat. XV 9, I pet. IV 2, neutr.: добрлх jov. X 32, мырмъ rim. XIV 19, премоудрлх I kor. I 27; — pl. instr. masc. neutr.: божымъ luk. XII 8, 9, jев. XI 25, даждокымъ djel. I 16, добрымъ I tim. VI 18, желнзнымъ luk. VIII 29, злымъ III jov. 10, изрлнлскнмъ djel. IX 15, изрлнлскымъ djel. IV 27, многымъ I tim. VI 12, разлнчннмъ luk. IV 40, fem.: божннмъ rim. XII 1, влуннмъ jud. 6, жнтннскымъ II tim. II 4, многымъ djel. XX 19, XXVIII 10, II kor. II 4, многоцннмъ I tim. II 9, прилоуушнмъ djel. XX 19, разлуннмъ jев. II 4; — pl. loc. fem.: божнхъ II sol. I 4, камсннхъ II kor. III 3, козлхъ jев. XI 37, македонскыхъ II kor. VIII 1, непризлннхъ I pet. IV 3, оууухъ mat. VII 15, роукоткорснхъ djel. XVII 24, хрнстоуухъ I pet. I 11, IV 13; — dual. dat. instr. желзнымъ djel. XII 6, изрлнлскнмъ mat. XIX 28, нспрлжннмъ jев. VI 18, ѡткрлстнмъ djel. IX 8, створлнмъ rim. IX 11.

β) u bolonjskom po nominalnoj gdje je u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: sing. nom. masc.: жрновлмъ mar. IX 42, luk. XVII 2, нспрлждлмъ luk. XVI 10, нспрлждлмъ jak. III 18, прлсклштлмъ djel. II 20, протлмъ djel. XXVII 14, сллблдлмъ jak. I 25, сллмъ I tim. VI 15, part. praes. act.: босъ I jov. IV 18, встлс rim. XV 12, вхлде jov. X 2, влроуе jov. III 15, гллголe djel. X 7, дллс jov. III 20, нде djel. VIII 40, нмъ jov. III 29, XIV 21, I jov. III 3, V 12 dva puta, нсплмъ I kor. XIV 16, млгмъ jak. IV 12, млс luk. V 16, нлнос rim. III 5, млсуе rim. II 21, олклстлс jak. IV 11, олсудлс rim. XIV 22, jak. IV 11, 12, ѡтлмъ luk. X 16 na oba mjestu, jov. XII 48, I jov. II 22, 23, пскмъ mat. VI 27, псблждлс I jov. V 5, псннлс luk. II 51, псднлс I kor. IX 25, прлпллс I kor. VI 16, 17, прлрнцлс I kor. XIV 3, протнлс rim. XIII 2, прлмъ II jov. 9, прлжлмъ II sol. II 3, прлждлс mat. XXVI 46, прлстоулс II jov. 9, рлдоуе luk. XIX 6, слстлвлс II kor. X 18, сллждлстлс I jov. V 6, VIII 18, сллс mat. XXIII 12, luk. XIV 11, XVIII 14, слс мар. XV 39, jov. III 29, XII 29, сллс I jov. III 24, хлс djel. XVII 23, хлс rim. IX 22, хлс jov. VI 58, XIII 18, I kor. XI 29, part. praet. acc.: нлдлмъ luk. XII 47, нлскрлмъ rim. VIII 11, ef. I 20, длмъ II sol. II 16, хлмъ fl. I 6, хлмъ II kor. I 22, ѡткрлмъ luk. XII 9, порлждлс I pet. I 3, нлбрлс gal. I 15, прлннмъ jak. I 25, прлнлмъ jov. XII 12, сллс jев. VII 1, tako na jednom mjestu gdje u šišatovačkom mjesto nom. pl. stoji nom. sing. po složenoj deklinaciji, ima naš po nominalnoj: слс I jев. I 14, fem.: влрл mat. XXII 39, влрл rim. VI 23, дсблс jov. I 39, доуковл rim. VIII 6, змъ II kor. V 1, нлднскл

mar. I 5, посаждана mat. XXVII 64, палътаска rim. VIII 6, I jov. II 16, пръка mat. XXII 38, ськръшена rim. XII 2, тамина luk. XXII 53, цръка mat. XXVII 51, mar. XV 38, южаска luk. XI 31, neutr. (nom. ili acc.): благо rim. VIII 28, I pet. III 16, 17, III jov. 11, браучно mat. XXII 11, соуе I kor. I 25, възвѣщено II kor. VIII 5, въздоуелено I kor. IV 17, въноуране mat. XXIII 26, luk. XI 40, jev. VI 19, горьно jak. III 11, добро I sol. V 15, I pet. III 11, драго I kor. III 12, елтънско jov. VII 35, желътно djel. XXVIII 20, исто rim. IX 17, fil. I 6, лъко rim. III 1, мьло luk. XII 32, могуено luk. XVI 28, немощно I kor. I 25, неоубеделено I pet. I 4, ноко mar. XIV 25, осноуднено luk. XII 33, осмо luk. XIII 16, писано luk. XXII 37, послъдне luk. XIV 9, продаю djel. V 4, пръко jak. III 17, сьнъно luk. VIII 32, сьтно mat. XIII 19, 20, 22, 23, слатно jak. III 11, слокесно rim. XII 1, ськръшено jak. I 4, ѹсно I kor. XIII 10, ѹслаено ef. V 13; — sing. gen. masc. neutr.: волешта luk. VII 10, въстакша II tim. II 8, галелымска mat. XXI 11, гасоушта mar. IX 43, гредоушта mat. XVI 28, XXVI 64, mar. XIII 26, jev. XIII 14, даюшта I tim. VI 17, нънемагаюшта rim. XIV 1, нюдыска jov. XVIII 39, могоушта mat. X 28, сьсѣдана mat. XXVII 15, скета djel. IV 31, IX 17, сьдонаска luk. VI 17, сьдешта mat. XXVI 64, luk. VIII 35, fem.: къуны tit. II 7, еѣпъатъске jev. VIII 9, нърицаюште djel. X 1, присъпуюште II kor. III 10, скроушенны mat. XII 20, соуште jov. IV 9; — sing. dat. masc. зѣждоуштоу luk. VI 48, искоуштоу mat. XIII 45, мокоу luk. V 39, отъмьлоуштоу luk. VI 29, показаноу jev. VIII 5; — sing. acc. fem.: большоу jak. IV 6, крѣмьноу jev. XI 25, въселенноу luk. II 1, къуноу mat. XXV 46, II kor. V 1, галелымскоу mat. II 22, геньсарытскоу mat. XIV 34, горьноу jak. III 14, гредоуштоу jev. II 5, десноу luk. VI 29, djel. III 7, достоинноу luk. XV 12, нънъдоушоу luk. VIII 46, кылыкыскоу djel. XXVII 5, кромънъноу mat. XXII 12, XXV 30, нъпоинъноу mat. XXVII 4, нъправедноу II pet. II 15, мокоу I jov. II 7, 8, огньноу mat. XVIII 9, нъмьлымскоу djel. XXVII 5, поганьскоу I pet. IV 3, прѣнроудноу jov. XIX 5, роукотвореноу, нероукотвореноу mar. XIV 58, урькленноу mat. XXVII 28, neutr. (osim spomenutih naprijed kod nominativa): бькъше luk. VIII 34, въходеште mat. XV 11, гнѣлоуште jov. VI 27, доууше jev. VIII 6, X 34, XI 35, могоуште jak. I 21, пришьдъше mar. IX 1, прѣзымьлоуште jov. VI 27, jev. X 34, соуште kol. II 14, твореште luk. III 9; — sing. loc. masc. neutr.: нокы mat. XXVII 60, kol. II 16, скеты mat. XXIV 15. — pl. nom. masc.: кидеште jov. IX 39 dva puta, въходеште luk. VIII 16, въдоуште I sol. IV 5, jak. IV 14, въроуште jov. VI 64, VII 39, кырокъкъше tit. III 8, jev. IV 3, глаголюште mar. XIII 11, jev. XI 14, гредоуште djel. IX 7, женоуште rim. IX 30, жьноуште djel. II 5, 14, зѣждоуште mat. XXI 42, mar. XII 10, luk. XX 17, нмоуште I kor. VII 29, I sol. IV 13, I tim. VI 2, коушенште I kor. VII 30, мьмоходеште mar. XV 29, мьнѣште gal. II 6, 9, падъше luk. VIII 14, пасоуште luk. VIII 34, приходеште djel. I 10, пришьдъше luk. XXIII 48, jov. XI

45, djel. XVII 21, приемяште jov. V 44, jев. VII 5, прорекыше I pet. I 10, противляюште rim. XIII 2, прѣдъидоуште luk. XVIII 39, разоумяеыше II jov. I, свѣдѣтельствуюште I jov. V 7, слоуженше I kor. IX 13, слышаше luk. VIII 14, слышеште luk. VIII 21, djel. IX 21, свеште I sol. V 7, стрѣгоуште mat. XXVIII 4, соуште luk. VII 25, XXI 21, II kor. V 4, gal. III 7, 9, ef. II 13, kol. IV 11, tit. III 15, сѣмоуштаюште gal. I 7, сѣкорыше jov. V 29, сѣдеште mat. IV 16, ткореште rim. I 32, троуждаюште I tim. V 17, трѣбоуюште I kor. VII 31, оумарыше I kor. XV 18, оуниаюште I sol. V 7, ходеште luk. XI 41, хождыше jев. XIII 9, хотеште gal. IV 21, I tim. VI 9, fem.: былыше mat. XI 21, 23, luk. X 13, XXIV 22, множише mat. XI 20, neutr. (nom. i acc.): асиска djel. XXVII 2, безъдоушана I kor. XV 7, безъдына mat. XII 43, безъдына luk. XI 24, быляюшта mat. XXVII 54, luk. IX 7, XXIII 48, djel. VIII 13, бышла mat. XVIII 31, XXVIII 11, кетѣха mat. XIII 52, кымытаема jov. XII 6, кыпоутрына luk. XI 39, добра tit. III 8, достонна luk. XXIII 41, djel. XXVI 20, доуховына I kor. II 13, закономна rim. II 14, землына I kor. XV 40, зѣла mat. XV 19, мар. VII 21, 23, исходешта mat. XV 18, лоуыша rim. II 18, мекына mat. XI 8, мрътаина rim. VIII 11, непороуна fil. II 15, мока mat. XIII 52, II kor. V 17, ѿбануаема ef. V 13, польуна tit. III 8, послѣдына mat. XII 45, танна mat. XIII 11, мар. IV 11, тешна mat. XXIII 4, тѣсина luk. XIII 24, оугодѣла jov. VIII 29, улокутъска мар. VIII 33; — pl. dat. masc.: неодоумслештемъ luk. XXIV 4, многомъ мар. IX 26; — pl. acc. masc. fem.: болеште mat. IV 24, X 8, luk. IV 40, IV 2, еныше mat. XI 21, 23, jak. III 9, бѣсныы mat. VIII 16, вѣроуюште rim. III 22, вырокыаше jud. 5, глаголюште jov. XIX 24, гонеште rim. XII 14, гредоуште mat. III 7, живоуште djel. IX 22, зѣла luk. VI 35, идоуште djel. XXVI 13, нмоуште I kor. XI 22, кылыоуште luk. VI 28, коуноуюште mat. XXI 12, мар. XI 15, лауоуште luk. I 53, лежеште jov. XX 5, лоуѣште luk. VI 32, tit. III 15, мнмошыдыше djel. XIV 15 (16), множанше djel. XXV 14, могоуште II tim. III 15, наиздаюште I sol. V 12, нарицаюште djel. IX 21, нехъзѣлагодытыне luk. VI 35, ниште mat. XXVI 11, мар. XIV 7, luk. XIV 13, послѣдыше djel. II 17, jak. V 3, II pet. III 3, приходеште jев. VII 25, продаюште mat. XXI 12, мар. XI 15, luk. XIX 45, прорекыше djel. VII 52, противкеште II tim. II 25, скештлюште mat. XXIII 17, слышакыше jov. XVIII 21, слышеште djel. X 44, смрътны djel. II 24, стоеште мар. III 34, соуште mat. II 16, luk. VII 25, rim. XVI 11, ef. II 5, II tim. II 19, сѣдеште luk. I 79, XXI 35, ткореште mat. XIII 41, rim. II 2, троуждаюште I sol. V 12, хроми mat. XV 30, luk. XIV 21, хоужоужытыне djel. XVII 22; — pl. voc. fem.: ероусалымске luk. XXIII 28; — pl. instr. masc.: плауоушты rim. XII 15; — dual. nom. моелешта djel. XIV 21 (22), млоуыша djel. XIV 20 (21), неразоуына luk. XXIV 25, понмыша djel. XII 25, пропета mat. XXVII 44, мар. XV 32, прошыдыша djel. XIII 6, скомъуаыша djel. XII 25, смотрыша djel. XIV 6, соушта luk. IX 32.

γ) Miješanjem riječi jednoga reda s riječima drugoga reda i pisarskom griješkom nalaze se padeži poremećeni u našem rukopisu: za sing. nom. fem. složene deklinacije **пѣтѣишѣ** I tim. V 6, za dual. nom. neutr. **вѣдѣште** luk. X 23, za pl. nom. masc. složene deklinacije **раздрѣшашѣ** II kor. X 5, **сподобашѣ** luk. XX 35 (gdje je u nikoljskom druga pogrješka, t. j. nominalna deklinacija mjesto složene), za isti padež nominalne deklinacije **соушты** djel. XVII 29, za pl. acc. neutr. **соуштыѣ** luk. XI 41. Na nekoliko mjesta gdje su u nikoljskom i šištovačkom take pogrješke, nema ih u našem: nom. sing. fem. **соуштыѣ** djel. XI 1, dat. sing. fem. **богѣишѣ** djel. IX 37, acc. sing. neutr. **соуште** II tim. II 10, nom. pl. masc. **коеште** djel. XIII 16, **застѣпаюште** I tim. III 12, **множанше** djel. XXVII 12, **соуште** I kor. XII 12, vidi još br. 19. 21. d. o.

33. [Konjugacija.] a. Na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom infinitiv, ima naš rukopis **тъ** mjesto **ти**: **глаголатъ** mar. I 34, **любитъ** mar. XII 33 dva puta, **родитъ** luk. II 6, **схранитъ** luk. IV 10, **приноситъ** jov. XVI 2, **оулоуитъ** luk. XX 35, **умѣтъ** luk. IV 16; ali o tom vidi kod br. 21. g.

b. Praesens. I sing. u glagola koji ga može imati bez ličnoga nastavka nalazi se tako bez nastavka gdje je u šištovačkom s njim: **вѣды** (**вѣдѣ**) II kor. IX 2; u tom nastavku mjesto **ѣ** ima jednom **и** jamačno pisarskom griješkom: **прѣдѣи** luk. IV 6, vidi br. 21. g.; ima i po novijem narodnom govoru načinom koji sam kazao u „Oblicima“ od god. 1863 na str. 57 drugoga izdanja: **теорѣи** jov. XIV 12; **заклѣишѣ** I tim. III 15; griješkom ima dodano **тъ** kao da je treće lice mn. **вѣспрьсноуѣ** mar. XIV 28. — II sing. ima sa **и** mjesto **си**: **зѣи** mar. XIV 12, luk. XVII 8 (ali isporedi br. 31); po narodnom govoru bez krajnjega **и**: **гоишѣ** djel. IX 4, **теорѣи** luk. XIV 13, jov. VI 30, ali vidi i br. 21. g.; na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako u našem je **и**: **иѣишѣ** jov. XIX 11. — III sing. bez ličnoga nastavka po narodnom govoru gdje ga nikoljski ima: **зѣоудѣ** jov. XII 38, **изгѣи** jov. X 3, **скѣдѣишѣ** jov. VIII 18; s nastavkom **тъ** gdje nikoljski mjesto njega ima **ти**: **боудѣтъ** luk. XII 52, **пытѣтъ** mat. VI 26, **пороудѣтъ** mat. VIII 35, **подобѣтъ** mar. XIII 7, **посѣтъ** mat. XXI 3, **сѣблюдѣтъ** jov. XII 7, naprotiv ima u našem **ти** gdje je u drugima **тъ**: **вѣздаѣтъ** luk. XIV 14 (na tom mjestu nema naš rukopis dativa **ти**, može biti da je sastavljen s tijem oblikom), **докѣишѣ** mat. VI 34, **можѣтъ** mat. VII 18, gal. IV 30, **вѣстанѣтъ** mat. XXIV 7, **вѣстанѣти** mar. XIII 8, luk. XXI 10, **исходѣти** jov. XV 26, **подобѣтъ** luk. XXI 9, **послѣжѣтъ** mar. X 45, **теорѣи** mar. IV 32, **разсѣдѣти** I kor. VI 6, **уѣишѣ** mat. XVI 2, **уѣишѣ** mat. XXVI 3; isporedi treće lice množine. — I pl. s nastavkom **мѣ** gdje je u šištovačkom **и**: **есѣи** djel. XVII 28, rim. XIV 8, XV 1, I kor. III 9, II kor. II 15, III 5, I jov. IV 11, **вѣсамѣ** rim. VI 15, i gdje nikoljski i šištovački imaju **мо**: **ствѣишѣ** luk. III 14, **живѣи** djel. XVII 28; s **и** gdje je u druga dva **мѣ**: **вѣгѣслоѣи** I kor. IV 12, **отѣтрѣсѣи** luk. X 11, ali to može lako biti pisarska pogrješka po br. 21. g.; s **мо** gdje je u druga dva **мѣ**: **есѣи** luk. XVII 10, jov.

IX 40, djel. II 32, X 39, **нѣсмо** jov. VIII 41, **нмамо** I kor. XI 16, **можемо** jov. XIV 5, **моуѣсмо** I jov. III 18 (upravo imperativ), **прѣдѣсмо** II kor. IV 11, i gdje je u šisatovačkom **мы: есмо** djel. V 32, rim. VIII 16, I jov. III 16. — III pl. ima po narodnom govoru bez nastavka gdje je u nikoljskom s njim: **снѣдоу** mat. XXIV 29; s nastavkom **тъ** gdje je u nikoljskom **ти: боудоутъ** mar. XIII 8, **нсплоутъ** luk. XIV 35, **прнмоутъ** luk. XVI 4, **сѣсѣрають** jov. XV 6, i opet s **ти** gdje je u nikoljskom **тъ: всануають** mat. XXIII 5, **ѡтъпоуштають** mat. IX 5, mar. II 5, 9, luk. V 20, VII 48, **ѡтъпоуштають** luk. VII 47, **оуиштають** mat. XI 5, samo na nekima od ovijeh mjesta nema u našem rukopisu dativa **ти**, te bi se moglo misliti da je sastavljen s tijem oblikom; isporedi s br. 21. g. — I dual. s nastavkom **ѡ** gdje je u nikoljskom **ѡ: можеѡ** mar. X 39, **просѡѡ** mar. X 35.

c. Imperfect. mjesto cijeloga umetka **ѡ** vrlo često ima samo **ѡ** (**н, ѡ**) gdje je u nikoljskom i šisatovačkom cio: **вѣѡ** mat. XIV 21, XV 38, luk. II 4, IV 29, VII 12, IX 14, XXIV 10, jov. XIX 42, djel. XIX 7, XXVII 37, XXVIII 8, **ѡста** djel. IV 13, XIV 6 (7), 25 (26), **ѡсте** rim. VI 17, 20 dva puta, **ѡхоу** i **ѡхоу** mat. XV 1, XXVII 54, 55, mar. I 36, II 6, 15, 25, III 8, 21, IV 10, 36, V 40, VI 31, 34, IX 6, X 32, luk. I 65, V 7, 17, 29, VI 3, VIII 37, 40, 45, IX 18, 32, XIV 1, XV 1, jov. IV 8, IX 8, XI 19, XII 20, XX 19, 26, djel. I 13, 14, II 5, 42, IV 31, VIII 16, X 12, XI 20, XII 12, XIII 1, XV 38, XVII 21, XX 8, XXI 9, 29, XXVII 4, XXVIII 7, fil. III 7, jov. II 15, **вѣѡхоу** djel. XXVII 40 dva puta, **ѡдыѡ** (t. j. **ѡдыѡѡ**, **ѡдыѡѡ**) mar. XII 41, **ѡдыѡхоу** mar. III 11, jov. VI 2, **ѡдыѡѡ**, **ѡдыѡѡ** mat. XXV 26, XXVII 18, mar. IX 6, XV 10, luk. XIX 22, jov. II 24, 25, VI 6, 64, XIII 11, XVIII 2, XX 14, **гредѡхоу** jov. IV 30, **дадыѡѡ** mar. XI 16, **нмѡѡ** mat. XXVII 16, **нмѡхоу** jov. XII 9, **нмѡхоу** luk. XXIV 11, **нмѡхоу** luk. XXIV 37, jov. XIII 29, **нѡ(нѡ)-ѡдыѡхоу** luk. XIX 14, **прѡхоу** djel. XXIII 9, **разоуѡмѡхъ** rim. VII 7, **растыѡѡ** luk. II 40, **стыдыѡхоу** luk. XIII 17, **смѡѡ** mar. XII 34, **смѡхоу** luk. XX 40, **трыпѡхоу** jov. XII 20, **ѡдыѡхоу**, **ѡдыѡхоу** (ѡдыѡѡ) luk. VI 1, XV 16, XVII 27, 28, **ѡдыѡхоу** (ѡдыѡѡ) jov. VI 17, djel. XXVII 13; — vrlo rijetko ima cio umetak **ѡ** gdje je u dva druga samo **ѡ: вѡдыѡѡѡ** I kor. XII 2, **ѡдыѡхоу** luk. IV 41, **ѡдыѡѡ** jov. XI 42, **снѡдыѡѡ** mat. XXVI 55, **хотѡдыѡхоу** djel. XXVIII 18. — S umetkom **ѡ** i **ѡ** izmegju nastavka za vrijeme i ličnoga nalazi se na mjestima gdje u nikoljskom i šisatovačkom nema nikakoga umetka, i to u drugom licu mn. i dv.: s **ѡ: жнѡдыѡѡѡ** kol. III 7, **гредѡдыѡѡѡ** djel. VIII 36 (šiš. **нѡдыѡѡ**), **жнѡдыѡѡѡ** djel. XV 35, **поѡдыѡѡѡ** djel. XVI 25, **поѡдыѡѡѡѡ** djel. XV 12, **пропоѡдыѡѡѡѡ** djel. XIII 5, s **ѡ: моѡдыѡѡѡѡ** I kor. III 2, **теѡдыѡѡѡѡ** gal. V 7, i na jednom mjestu gdje je u šisatovačkom umetak **ѡ: вѡдыѡѡѡѡ** I kor. XII 2; a nalazi se bez takoga umetka gdje ga nikoljski ima: **вѡдыѡѡѡѡѡ** luk. XXIV 14. — Ličnoga nastavka u trećem licu mn. nema na jednom mjestu gdje ga šisatovački ima: **оуѡдыѡѡѡѡѡ** djel. I 6. — Ima taj oblik po narodnom govoru od glagola **моѡ** s nepretvorenim **г** i **ѡ**, gdje je u nikoljskom pretvoreno: **моѡѡѡѡ** mar. V 3, 4, VI 5.

d. Aorist. Od tri vrste aorista nalazi se u našem rukopisu svaka — gdje je u nikoljskom i šišatovačkom koja god od njih druga, ali tak — da se najobičnija nalazi rijetko gdje je u drugima koja druga, a vrlo često koja druga gdje je u nikoljskom i šišatovačkom najobičnija:

α) najobičniji, slabi aorist s umetkom izmegju osnove i nastavka — gdje je u nikoljskom i šišatovačkom jaki: *изидохъ* jov. XVI 27, XVII 1 8, *придохъ* jov. XII 27, *въидоста* luk. XVIII 10, *прѣдоста* jov. I 39, *въидосте* jov. IV 38, *идоше* II kor. V 17, *въидоше* II jov. 7, *изидоше* I jov. II 19, *оукредоше* mat. XXVIII 13, *истопоме* luk. VIII 33, jev. XI 29, *исъхоше* mat. XIII 6, — gdje je u drugima slabi s nastavkom *х* i bez umetka: *ведоше* jov. IX 13, *продоше* jov. XIX 37, *принесоме* mat. II 11, *отъеръзоста* jov. IX 10, *отъеркоше* jev. XII 19, *прорекохъ* gal. V 21, — i bez umetka gdje je u drugima slabi s nastavkom *с*: *прѣмехъ* jov. X 18, *възехомъ* mat. XVI 7, *принесе* II sol. III 6.

β) jaki gdje je u drugima slabi s nastavkom *х* i umetkom: *изиде* II kor. II 13, *прѣдъ* mat. X 35, djel. X 29, XX 18, *обрътъ* luk. XV 6, djel. XIII 22, XVII 23, *иде* mat. IV 20, 22, mar. XI 4, *въиде* I 6, *иде* mat. III 1, *въиде* mat. XIV 24 (25), *изиде* mar. XIV 16, *прѣдета* djel. IV 23, VIII 36, X 21, XII 10 dva puta, XIII 14, XIV 23 (24), XVII 1, XXV 13, *прѣдета* luk. II 44, djel. XII 10 (gdje je je napisano *прѣдета*), *сиде* mat. XIII 4, *обрътета* mar. XIV 16, djel. XIII 6, *сидета* djel. XIII 14, *сидета* djel. VIII 38, *прѣдомъ* mat. XXV 39, djel. XXI 8, XXVII 8, XXVIII 14, 16, *прѣдомъ* I jov. III 14, *прѣдомъ* djel. XXVII 4, 7, XXVIII 13 (gdje je napisano *прѣдомъ* m. *прѣдомъ*), *обрътомъ* djel. V 23 dva puta, XXIII 24, rim. V 2, *въидомъ* djel. XXVIII 11, *отъеръгомъ* djel. XXVII 19, *въидомъ* mar. IX 28, djel. XV 10, XXVII 16, *изидомъ* I kor. XI 21, *постигомъ* fil. III 16, *изидете* mat. XXVI 55, mar. XIV 48, luk. VII 24, *прѣдете* djel. X 21, *въидоу* djel. I 13, *въидоу* V 13, *отъердоу* djel. IX 18, *обрътоу* luk. VIII 35 (gdje nikoljski ima griješkom *обръштоу*), djel. V 10, 22, *въергоу* djel. I 26, *оужасоу* djel. X 44, XII 16. — Mjesto *обрътета* griješkom stoji *обръштета* mar. XI 4, gdje je u nikoljskom slabi s umetkom; mjesto take pogriješke u nikoljskom (*обръште*, *обръштоу*) ima dobro bolonjski: *обръте* mat. XXVI 40, 43, *обрътоу* mat. XXII 10.

γ) slabi s nastavkom *х* bez umetka gdje drugi imaju slabi s umetkom: od osnove *вед* III pl. *вѣше* djel. XVII 19, od *вѣт* III pl. *поуше* djel. XXVIII 10, od *вѣз* III pl. *отъеръше* mat. XXVII 52, djel. XII 10, II kor. VI 11 (tako i djel. V 23, ali je tu u šišatovačkom particip.), od *рек* I sing. *рѣхъ* djel. XI 8, od *тек* I sing. *тѣхъ* (t. j. *тахъ*) gal. II 2, fil. II 16, III pl. *прѣтише* (t. j. *прѣтѣше*) djel. III 11, *прѣтише* (t. j. *прѣтѣше*) mar. VI 55 (gdje nik. a. ima *обидоше*, a nik. b. *объеркоше*), tako i od *въкъ* III pl. *извѣше* mat. XXIII 48, ali je tu u nikoljskom particip.

δ) slabi s nastavkom *с* bez umetka gdje drugi imaju slabi s umetkom i nastavkom *х*: od osnove *вед* I pl. *възхомъ* mat. XXV 38, III dual. *възвѣста* luk. II 27, II pl. *оужасте* mat. XXV 36 (na tom mjestu

stoji griješkom **д** nad **а**), 43, od **клад** III pl. **кълалсе** djel. XXVIII 10, od **ад** I sing. **асъ** djel. X 14, od **без** III dual. **отъвѣста** djel. XIV 25 (26), I pl. **отъвѣсомъ** djel. XXVII 2, od **нес** I pl. **кълнѣсомъ** (t. j. **кълнѣсомъ**) I tim. VI 7, — i gdje je u drugima slabi s nastavkom **х** bez umetka: od **н** I sing. **прнесъ** djel. XX 24, I kor. XI 23, II kor. XI 24, XII 16, gal. I 12, fil. III 12, II tim. III 11, I pl. **объесомъ** luk. V 6 (gdje **ник.** a. ima **оесѣ** се, a **ник.** b. **еше**), **прнесомъ** djel. XXVIII 21, rim. V 11, II jov. 4, III pl. **кълзесе** djel. XX 9, **поесе** mar. IV 36, tako i od **нес**, ali griješkom **прннесе** m. **прннѣсе** III pl. mat. XIV 11.

S ličnim nastavkom ima I sing. od osnove **сы** na mjestu gdje je u šišatovačkom bez nastavka: **сымъ оугаждѣаъ** gal. I 10. — III sing. u glagola u kojih ima lični nastavak nalazi se bez nastavka na mjestima gdje je u nikoljskom i šišatovačkom s nastavkom: **оумрѣ** mar. XII 22, XV 44 dva puta, luk. VIII 53, rim. VI 10; i opet s nastavkom gdje je u nikoljskom bez njega: **прострѣаъ** mar. III 5, luk. VI 10, tako **пѣаъ** jov. IV 12, gdje nikoljski ima griješkom praesens; može biti griješkom mjesto aorista stoji praesens, te se čini da je aorist s ličnim nastavkom: **прѣдѣаъ** mat. XXV 19, **оумрѣаъ** mat. IX 24. Mjesto nastavka **аъ** ima jednom i **тъ** (ako nije pogriješka po br. 21. g.): **етъ** mat. IX 25, a na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako **тъ** u našem je **аъ**: **дастѣ** mar. VI 28. — III pl. jakoga aorista nalazi se takogjer s ličnim nastavkom gdje je u nikoljskom bez njega: **кълмоуѣаъ** mat. XVII 16, luk. IX 40, a na nekoliko je mjesta bez nastavka gdje je u nikoljskom s njim: **прѣдоу** jov. IV 40, **сѣдоу** mat. XXIII 2, **нзѣрѣдоу** mat. XIII 48, **кълрѣдоу** luk. XXI 4. — Treće lice jed. ima po narodnom govoru okrnjeno gdje je u nikoljskom cijelo: **да**: luk. VIII 51, **отѣда** luk. VII 42.

e. Imperat. ima po narodnom govoru poremećen gdje je u nikoljskom cio po starom slovenskom: **даи** mat. XIV 8, mar. X 21, luk. XI 5, XII 58, XIV 9, XV 12, XVI 2, XVIII 22, jov. IV 7, 10, 15, IX 24, **подѣи** luk. VI 29, **продѣи** mat. XIX 21, mar. X 21, luk. XVIII 22; a na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako, u našem je **даждѣ** luk. XI 3.

f. Partic. praet. act. od osnove **мѣ**, gdje se u šišatovačkom zamjenjuje u tom obliku osnovom **мѣа**, ima u našem rukopisu **прѣдѣмѣ** djel. XXVII 5, i **прѣдѣмѣ** djel. XXVII 16, 28, XXVIII 12 osim mjesta gdje je posljednje i u nikoljskom. — Pisarskom griješkom mjesto **оугаждѣи** stoji **оугождѣи** mar. VI 22, **скѣвождѣи** m. **скѣвождѣи** rim. VI 18, 22, **рождѣи** m. **рождѣи** gal. IV 29, **кълмоуѣмѣаго** m. **кълмоуѣмѣаго** mat. III 16; gdje nikoljski griješkom ima **прѣстѣ**, dobro je u našem **прѣстѣ** mat. III 16. — Mjesto partic. praes. act. **сѣтѣи** stoji griješkom adjektiv **сѣтѣи** jев. II 11, takogjer mjesto partic. **жнѣи** ima adj. **жнѣи** luk. XV 13.

g. Partic. praet. pass. od osnova koje se svršuju na **и** ima s promjenom toga glasa na **ѣ** gdje je u nikoljskom bez te promjene: **сѣпрѣсѣи** luk. XVIII 34, a opet ima bez te promjene gdje je u šišatovačkom s njom: **отѣпрѣсѣи** I kor. XI 13, **покрѣсѣи** II kor. IV

3, непокрисеною I kor. XI 5, измѣнены јев. X 23, а по том и substantiv покрисение I pet. II 16.

34. [Neke riječi.] Ima riječi u našem rukopisu koje glase malo drugačije nego u nikoljskom i šišatovačkom ili mjesto kojih oba druga rukopisa imaju druge; mislim da će biti bolje da neke između njih ovdje spomenem:

Adverbia koja glase тогда i тагда, иногда i нѣгда, вѣсегда i вѣсѣгда ima na nekoliko mjesta naš rukopis u prvom obličju gdje ih nikoljski i šišatovački imaju u drugom, i na protiv; naš ih ima sa o i e gdje su u oba druga sa ѣ: тогда djel. IV 8, XXIII 3, XXVIII 1, kol. III 4, II sol. II 8, јев. XII 26, иногда ef. II 13, вѣсегда јов. XI 42, XII 8, XVIII 20, i opet sa ѣ ili mjesto njega sa а gdje je u šišatovačkom о: тагда I kor. XIII 12, i po tome adjektiv тагдашныи II pet. III 6.

Adverbia koja su u običaju sa оу i с ѣ i с а na kraju, ima naš rukopis sa оу gdje su u nikoljskom i šišatovačkom sa ѣ: вѣсоудоу luk XIX 43, ѡть коудоу, ѡть соудоу јак. IV 1, ѡть коудоу же јев. V 8, ѡть тоуд(оу) мар. VI 1; ѡть тоудоу djel. XIV 25 (26); i opet sa ѣ (и) gdje su u nikoljskom sa оу: вѣсоуди luk. IX 6, иногда јов. X 1, ѡть соуды mat. XVII 20, ѡть тоуды mat. IV 21, VIII 9, IX 27, XII 9, XIV 13, XV 21, 29, мар. I 19; tako i sa а gdje je u nikoljskom с оу: ѡть тоуда mat. XI 1, i opet sa оу gdje je u nikoljskom mjesto njega ѣ: ѡть коудоу же mat. XII 44.

Na kraju riječi ima kao suglasno j (и) dodana partikula gdje su oba druga rukopisa bez toga dodatka: казден I kor. I 5, вазден II kor. XI 6, вѣден I kor. I 20, XII 17 dva puta, 19, gal. IV 15, јев. II 6, IV 4, вѣдѣи I kor. I 20 dva puta, таком mat. XII 45, таи (masc.) јов. XIII 6, тои mat. XII 1, тои (ѣхѣи) mat. VIII 12, XIII 42, 50, XXV 30, luk. XIII 28; na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako j nema ga u bolonjskom: та luk. VI 35.

Relativne riječi gdje ih ima nikoljski i šišatovački rukopis, često su u našem prema novijem narodnom govoru zamijenjene interrogativnim, tako ima: кон m. нже mat. VII 24, 26, XII 49, мар. II 25, IV 10, V 3, 40, luk. V 7, VI 3, VIII 45, XV 7, XVI 20, јов. I 9, XIX 37, коєга m. ѡгоже mat. XV 13, коє mat. III 10, мар. XIII 25, luk. XXIII 55, кою m. юже mat. II 9, кониъ djel. VI 10. — что m. ѡже luk. I 21. — како m. ѡкоже luk. VI 31. — докле m. до ѡдеже јов. XII 35. — Tako i mjesto ѡгда ima Hval češće po narodnom govoru interrogativno када (да никоу же не покыдетъ ѡже вѣдѣше, тако када сынъ ѡкоульскы изъ мрътвыхъ вѣскрьснетъ) мар. IX 9, luk. VI 13, XII 55, (что есть знаменне, када хотеть сы быти) luk. XXI 7, XXIV 32, јов. II 22, djel. II 1; kad u slovenskom iza ѡгда ide же, tada oboje, ѡгда же, Hval obrće na ovijem mjestima u и када (и када предають вы) mat. X 19, XXI 40, XXV 31, мар. XIII 14, luk. VII 1, XXI 9, djel. XII 6. — Isto када u negaciji složeno sa ни i на kraju sa же, koje Hval tu пише по narodnom govoru ѡе, dakle никадѣе, ima na jednom mjestu gdje je u šišatovačkom николиже: не саргашанте никадѣе II pet. I 10.

Ima i više narodnijeh riječi koje u našem rukopisu stoje mjesto starih slovenskih, n. p. a mjesto же: а Петаръ прилежаше тѣмъмъ djel. XII 16; ааи т. наи: ѿ здеини ааи ѿ пини kol. II 16; лоудъ т. боуи: оуподобити се моужоу лоудоу mat. VII 26; уекати т. жьдати: уекати ѿсентоканѣ djel. I 4; маинькати: ономоу подобает расти, а мит маинькати се jov. III 30. Ali ove i ovake riječi kao i druge osim onijeh malo prije spomenutih, mislim da je bolje da se nagju megju razlikama koje sam sada rad pokazati.

III

OSOBI NE U TEKSTU.

Sve razlike izmegju Hvalova rukopisa bolonjskoga i nikoljskoga i šišatovačkoga koje nijesu spomenute naprijed, stavljam ovdje po redu u kom stoje knjige u Hvalovu rukopisu.

Mat. I 3 Азара ѿтъ Тамари. 4 Амнѣдава. Амнѣдава. 5 ѿтъ Роути. 6 Есен. 7 Акмоуда, Акмоуда. 8 Ась. Аспапата. Норама, Норама. 9 Нолтама. 10 Езекит. 12 Зорокекеля. 13 Зорокекель. Елиакима, Елиакимъ. riječi Ахаза u том stihu до Ахима u stihu 14 нема. 15 Мататана, Мататана. 16 из несеже роды се. 19 см пражеданъ. 20 звы се глаголе емоу. 21 грѣхъ. 25 сынъ скон.

— II 1 вѣхъмъ придоу. 4 книжники людскы, въпрашаше гды. 7 отан. 13 вѣстакъ. ти рекоу. 16 прѣдылихъ его. 18 плачушты уедъ. 20 вѣстакъ. его, нды. 22 оубоувъ се. 23 Назарѣтъ. пророки, зко.

— III 3 мѣсть реуемы. 4 оусытъ. 6 крыштахоу се всн. 10 лежытъ; есако. 12 къ роукоу. пѣкель. 14 а ты лм. 15 Нсоушь реуе. 16 ѿтъко-рше се. доухъ скеты. 17 благоволюхъ.

— IV 2 послѣдъ възавля. 4 реуе емоу. 6 на роукахъ. 7 пакы реуе. Нсоушь: писано. нсоушыни. 11 прыстоупише. 13 и прынада. 15 Галелѣиъ езыхъ. 16 въ тыи и сынъ смрътны. великъ; и сѣдеште къ страни и сѣзътъ къснѣ нмъ. 18 мрѣжоу. 21 отъцемъ ню, и та. riječi и възѣа з u том stihu до по немъ u stihu 22 нема. 23 прохотѣше Нсоушь. 24 нзуде слоухъ. мѣсеуине н.

— V 1 же Нисоушь. сѣде тоуи. 2 и ѿтьерьзъ оуста скозъ оууаше се глаголе: 3 блаженны ништы доухомъ, зко тыхъ мѣсть царство небесное. 4 блаженны плачушты се, зко ты оутыишеть се. 5 блаженны кротыцы, зко ты насытѣтъ земли. 6 блаженны алычушты и жеждоушты прѣвды, зко ты насытѣтъ се. 7 блаженны мылостыкы, зко ты помылованы боудоутъ. 8 блаженны хысты сръдцеи, зко тѣ бога оузреть. 9 блаженіи смѣраюшты се, зко тѣ сынои божии нарекоутъ се. 10 блаженны изагнаны правды ради, зко тыхъ мѣсть царство небесное. 11 блаженны есте егда помосеть вамъ, иждемоутъ вы и рскоутъ есаки з(ъ)ль глаголь на вы лажоушты мене ради. 12 раддоушты се и несеяте се, зко мѣзда ваша многа мѣсть на небесыхъ. тако бо изагнаше и пророки, иже быше прѣжде васъ. 13 вы есте соль земли: аште соль обоуѣтъ, умъ осолытъ се? ни ка уемоуже боудѣтъ к томоу, такмо да нсыпана боудѣтъ вамъ и попираема уловзкы. 14 вы есте свѣтъ всемуу мѣроу. не можеть градъ оукрыти се вѣроу

горы стое. 15 ни кажи҃ають скыт(н)льнмыа и поставлають его вѣдѣ сподомъ, на на скыштамцы и скытыть всмыъ, нже въ храмѣни соудѣ. 16 тако да проскы(тн)ть се скытъ вашъ прѣдъ уловѣкы, да оудзреть дѣла вѣша добраѣ и прослакеть отѣца вѣшего, нже ҃сть на небесыхъ. 17 не мнѣте ꙗко прѣдъ разорыты закона нлы пророкы. не прѣдъ разорыты нз испавннѣннѣ. 18 аминь бо глаголоу вѣмъ, до нѣдыже прѣдетъ несебо и земаа, ꙗота едина или едина урышта не прѣдетъ ѡтъ закона, до нѣдыже вѣса си боудѡуть. 19 нже бо разорнѣт единоу заповѣдѣ сыхъ малыхъ наоудѣтъ уловѣкы тако, манн наредуетъ се въ царьсткн небеснмыъ. 20 глаголоу бо вѣмъ ꙗко аште не нзбоудеть правдн вѣше павѣ кннжннкы и парыси, не мнѣте вѣмыти въ царьство небесное. 21 слышасте ꙗко реуено бысть дрѣвнмыъ: не оубыешы; нже оубыеть, покынамъ ҃сть соудѡу. 22 азъ же глаголоу вѣмъ ꙗко всакн гвѣкае се на брата своего нспннтѣю, покынамъ ҃сть соудѡу. нже реуетъ братѡу скоемоу: рака, покынамъ ҃сть снмышѡу. нже реуетъ: боуе, покынамъ ҃сть ꙗеоин огнныъ. 23 аште оубо прннесешы даръ тѡнъ къ олтарѡу, и тоу помемешы ꙗко братъ тѡнъ нмать нѣуто на те, 24 оставы тоу даръ тѡнъ прѣдъ олтаремъ, и нды прѣжде смѣры се съ братомъ тѡнмыъ, и тогда прншѣдъ прннесешн даръ тѡнъ. 25 боуды оубѣштѣае се съ соудеремъ тѡнмыъ скоро, до нѣдыже есы съ нмыъ на поуты, да не прѣдасть тебѣ соуданн, и соуданъ те прѣдастъ сло(у)зы, и въ тѣмннцоу те вѣвержетъ. 26 аминь глаголоу тебѣ: не нздешы ѡтъ тоудѡу до нѣдыже вѣздасы послѣднн коньтратъ. 27 слышасте ꙗко реуено бысть дрѣвнмыъ: не прѣлоубѣн стѡрышы. 28 азъ же глаголоу вѣмъ ꙗко всакы нже вѣзрытъ на женоу съ похотыю, юже лоубы стѡрытъ с нею въ срьдѣцы своемъ. 29 аште же око тѡе десное съблѣжнѣетъ те, нзѣмы е, и вѣрзѣн е ѡтъ себе; оудѣте ты бо ҃сть да погнбнеть едынъ ѡтъ оудѣ тѡнхъ а не все тѣло тѡе вѣвержено боудеть въ ꙗеоноу. 30 и аште десна роука тѡѡхъ съблѣжнѣетъ те, ѡтъсыцы ю и вѣрзѣн ю ѡтъ себе; оудѣте ты бо ҃сть да погнбнеть едынъ ѡтъ оудѣ тѡнхъ а не все тѣло тѡе ндетъ въ ꙗеоноу. 31 реуено же бысть дрѣвнмыъ: нже аште поустытъ женоу скою, да дасть ен кннгы распоустышые. 32 азъ же глаголоу вѣмъ ꙗко всакы поушѣае женоу скою разѣмы словесе лоубѡдѣааго, тѡорытъ ю прѣлоубы дѣлаты. нже подѣпѣгоу поемлеть, прѣлоубы дѣстѣ. 33 пакн слышасте ꙗко реуено бысть дрѣвнмыъ: не въ лѣжоу кльнѣшы се, вѣздасы же господѣвы кльѣткы тѡе. 34 азъ же глаголоу вѣмъ: не кльнѣте се ѡтъноудѣ, нн небоуъ, ꙗко прѣстоуль ҃сть божнн, 35 нн земаю, ꙗко подѣмножые ҃сть могама его, нн бр(о)с(о)н(о)мъ, ꙗко градъ ҃сть велыкаго цара. 36 нн главою тѡею кльнн се, ꙗко не можешн едннгоу класа бѣла или урына стѡорнтн. 37 боуды же слово вѣше: ен ен, и нѣн нѣ. лѣхо сые ѡтъ непрѣзѣмы ҃сть. 38 слышасте ꙗко реуено бысть: око за око, и зѡубъ за зѡубъ. 39 азъ же глаголоу вѣмъ: не прѡтѣмыте се злоу; на аште кто те оударнѣтъ въ десноу лѣнѣтоу, обрѣатѣ емоу и дроугоу. 40 и хотешѡуемоу соудъ прѣѣты с тобою и рызоу тѡею вѣзѣты, ѡтъпоустн емоу и срауыцоу тѡею. 41 и аште кто те поемлеть по силн напнрнште едынѡ, нды с нмыъ дѣш. 42 просешѡуемоу оу тебѣ дан, и хотешѡемоу ѡтъ тебѣ зѣтѣ не ѡтъкратѣ. 43 слышасте ꙗко реуено ҃сть: вѣзлоубышы нскрѣпаго тѡеого и вѣзѣне-

навыдныи крага ткоего. 44 азъ же глаголюу вамъ: лоуѣйте крагы ваше и благословите калмоуште вы, добро творѣте неманидешнымъ васъ и молѣте се за творешнымъ вамъ напастъ и за изгонеште вы. 45 да боудете сынове отъца вашего, иже есть на небесыхъ. яко слышце свое сызъти на сзаны и на благие и даждь даждыти на праведныи и не на праведныи. 46 аште лоуѣте лоуѣеште вы, кою мздоу имате? не мытарѣ ли тожде творѣть? 47 и аште целоуете дроугы ваше такмо, что амко творите? не мытарѣ ли тожде творѣть? 48 боудѣте же и вы съвершени яко и отъцъ вашъ небесни съвершени есть.

Mat. VI 1 вынемѣте мылостыи ваше и не творѣте прѣдъ людьми. 2 на слышныихъ. въспрымоути. 4 видѣти. 5 лицемѣри. распутияхъ. 6 затвори. выдѣти. 7 яко и. 8 отъцъ вашъ яко трѣбоуете всыхъ. 11 насытити. 12 остави намъ. мы оставляемо. 13 избави мѣ. пѣта дини. 14 пѣта и предъ аште ni предъ вамъ. 15 аште вы вѣ. вамъ съграшенихъ вашъ. 16 посмраждающе лица. постеште bez се. въспрымоути. 17 гласу свою. 18 видѣти те въ тины, ни выдѣсть. 19 и не скрываете себѣ скровышты. 23 и все тѣло. ашти ли оубо свѣтъ. 24 никиже бо рабъ не можетъ. или бо единого възлоуѣнъ а дроугаго възненавидѣти. 25 ашуетъ. работати и мздомы. 25 что есте или что. облыуете се. больша есть. 26 лоуѣшы ихъ есте. 28 крини. ни троуждають се. 29 облые. 30 аште вы же стѣо сельное. паше вы. 32 езици мѣра сего. трѣбоуете всыхъ сихъ. 34 на юрьма. довлѣты бо.

— VII 1 и не осозѣте. 2 намѣрѣти се. 3 въ оцы. 4 братоу ткоемоу. а се. 7 отъверзоути се. 8 обрѣштеть, талмоуштоуемоу отъверзоути се. 9 кто отъ васъ. егоже слыи свои въспроситъ. 10 емоу? или аште кто ча проситъ, еда скорыню подѣсти емоу? 13 глаголюу, мнози же. въходѣте ныи. 14 обрѣтають се. 15 вынемѣте. 16 отъ рыпы. 17 а рѣко добро плодъ. 18 не можеты бо. 19 всако оубо. посылаемо бысть. вымѣлаемо. 22 и не тконимъ ли именемъ бѣси. и не тконимъ ли именемъ сыи. 23 вси дѣлающе беззакония. 24 мѣъ и сы творитъ я. 25 сндоу дѣды. придоу рѣкы. 26 мѣъ и сы не творен ихъ, оуподоути се моужоу лоудоу. кон сѣзда свою храмниоу. 27 и сндоу дѣды. 28 до храмныи тон, основана бо бысть на пѣсцы. 28 словеса сы и. 29 оууеи яко власть имѣ, и не.

— VIII 3 роукоу космоу и Нсоусъ. 4 виждѣ и. архыеромъ. даръ ткон. 5 оисыи въ. 5 и приидѣшоу емоу. моле и, и на колѣно падае. 6 и глаголе. 8 омъ же отъвѣстакъ реуе: иксамъ достѣи. рыци слокомъ, нсцытѣсть. 9 глаголе семоу: нди, идеть. 10 обрѣтомъ. 11 запада. и Нсакомъ. 12 скръжыти. 13 и нсцѣлы отрокъ его яко въ. 15 и въсташы слоужаше. 18 многи народы. повелы ныи нты. 19 книжныи реуе. 20 пѣта и предъ глагола. 22 емоу: оставы. 24 троусъ великы бысть. 25 погыземо. 26 омъ глагола. что тако страшныи. вътроу. 28 отъ жалы нсходѣшта. миноути поутемъ. 30 въ. 32 стадо по брѣгоу. 33 пасоуште скыне. вса и о.

— IX 1 Нсоусъ въ корабль. 2 ослабленъ. лежешта. 2 реуе ослабленомоу: отъпоуштаютъ се. 3 въ себѣ: сы. 5 оудобѣе рѣшти: отъпоуштаютъ се. или рѣшты ослабленомоу. 6 домъ скон. 8 таковоу (u rkpsu. дѣлкоу) власть. 9 прохoden Нсоусъ отъ тоуды. именемъ Мататы. 10

емоу възлежештоу въ домоу его. 13 шдыше наоууыте се. призеати при—
веди́ны. 15 реуе же. 15 постеть се въ те дны. 16 на рызы. 17 аште
ли же ны. въ мѣхы мовые вѣтѣты. 18 пета и pred си. етерь кнез
въшады. глаголе: господы. роуцы, и ожикеть. 19 нѣзаше. 21 яко аште
приксноу се. 24 глагола нмь: не оумреть. 26 вѣсть по все(и). 27 про—
ходештоу. помилуѣи на. 28 пета и pred пришьдышоу. глагола нмь. се
створити? глаголаста. 29 въ оунию нмь. 30 нмь оун. нмь глаголе. оукзеть.
31 она же шдышл. 32 нѣмь вѣснл. 33 бысть же нзагнаноу вѣсоу, про—
глагола. 34 о кнезы вѣсовь. 35 и проповѣдае. 36 народи многи и. тко
овѣце. 37 глагола оуееникомь.

Mat. X 1 оба на десете. дѣсть нмь снлоу и власть. 2 на десете. Ан—
дри. 3 Врытоломьн, Мататси мытарь, альпеовь и Клекем. 4 и Симонъ
камамыскы. 5 на десете. Нсоуь, заповѣдавъ. ни оу градъ. 7 ходеште про—
повѣдате. 8 оуыштанте. 11 пета и pred въ мѣже. 13 пета и pred аште
домъ тл. прѣбоудеть мтерь вѣшь на мснь. не боудеть домъ тѣ достотнъ.
14 словесе вѣшего. и прѣхъ. 16 яко и змые. 17 вѣмелыте. прѣдадети
бо вы на сынмышта. 18 скѣдыне вснмь сзыкомь. 20 боудете глаго—
люште. глаголетъ. 22 всымы сзыкы. 23 сынъ уловѣуьскы придеть. 25
iza rījeѣи оуѣнтель пета его. яко и господинь. 26 еже не ѡтыкрыть
се. таемо. 27 слышасте, проповѣдате. 28 не могоуштыхъ оуѣнти; ска—
жоу вѣмь кого оуѣонте се. тѣло и доушоу. ѣсонны огньи. 30 глагола
вѣше. 31 мнозыхъ пѣтиць. 32 вслкъ оубо. исповымь и азъ. 33 и азъ
ѡтвѣргоу се его. 40 а нже приемасть мене. послѣзашго мене. 41 пета
prvoga и. а приемен прѣкѣдннкъ. 42 напонтъ вы единого ѡтъ малыхъ.

— XI 1 Нсоуь заповѣдае. на десете. 3 глаголе емоу. 4 тже самъ
шаста и вѣдыста. 5 и инштн. 6 нже аште. 7 ка народомъ. 8 сѣ нже
мекька. 10 пнсано вѣсть. 11 глаголю вѣмь. 12 дѣме. царьство божье. 16
комоу же. отроуиштемь. 17 глаголють: сопѣхомь. 19 дроуѣ мытаремь.
прѣмоудростю. 21 вн снлн вѣлн. пенелы сѣдсште. 22 неже лы. 24 со—
домъсѣи и земан гоморьсѣи ѡтрадыне боудеть неже ли вѣмь. 25 ѡтвѣ—
кештавъ Нсоуь реуе. ѡткрыль еси малдыньцемь сконмь. 26 бысть бла—
гоколеные.

— XII 1 оуѣеници же възлѣкѣше се. 3 възлѣкѣ. хлѣбъ. недостотно
бысть емоу. 5 въ соуботоу нерые соуботоу сквернеть. 7 аште ли же.
миколиже оубо вистс. 8 господъ бо вѣсть. 10 соухоу роукоу нмѣ. вѣ—
лншн. 11 пета и iza въздвнгнеть. 18 благоволи. 19 распоуытѣхъ. 20
вѣмѣмьшты се. 22 слѣпъ и нѣмь; нсцѣлы его. 24 изгонь сѣ вѣсь. кнезы
вѣсовь. 25 царьство раздылае се. домъ раздылае се. 26 царьстве. 27
пета и pred аште. изгонеть вѣсы. 31 вѣлсымнѣ ѡтпоуѣстнть се сы—
номъ уловѣуьскнмь. на доухъ скеты вѣлсымнѣстѣ. 32 на сынъ уловѣуь—
скаго. 37 и словесы сконмы осоуднше се. 38 ѡтъ тебе змѣненне етерь. 39
онъ же реуе. лоукавнѣ и прѣлюбодѣн. 40 боудеть сынъ. земле. 41 сѣ ро—
домъ сынъ. номьны(но)ю. 42 ѡтъ коньца. прѣмоудросты соломоуше. 43
и проходнтъ. обрѣштеть. 44 обрѣштеть праздно, пометемо и оукрашено.
45 нннхъ люштышнхъ (u rkpsu. лоуушнхъ.) 47 реуе же етерь ѡтъ оу—
ееникы его къ немоу. 48 рекъшоуемоу: кто. 49 пета и pred реуе. кон
есть. братъ мон.

Mat. XIII 1 въ те дѣни. 2 вѣлѣноу самоу въ народъ при моры. 4 оа падоу. позоваше е. 5 земле много. прозеке. 6 н за не. 7 подаи е. 8 пѣта а пред дроугаъ. на добры землі. 10 пристопльше же оуѣеници его рѣше. 11 ѡтъкештавъ реуе нмъ. 13 разоумиють. 14 оуслышеть, н не нмоуъ. оуѣреть н не нмоуъ. 15 пѣта н пред оушнми. 16 вѣднста. слышаста. 17 прѣведници. тже въ слышыте. 18 притѣоу сиюштаго. 20 н дѣше. прнсмалоуъ. 21 пѣта н. нмоуъ. съблажняють. 22 се ьсть. подвѣзляють. 23 разоумиаетъ, тко подобаетъ. теорити. 24 н нноу. 25 прѣде врагъ емоу. 27 рѣни господниоу. пѣвель. 29 пѣта нмъ іза реуе. с нмъ пшениоу. 30 обоѣ коупно расты. смопъ. 31 н нноу. 32 зѣлые. кытѣхъ. 33 н нноу. въскыслю вса. 36 Нсоуъ прѣде въ домъ. пѣвель. 39 въспѣи ьсть. жетва коньунна вѣкоу ьсть. 40 тко бо. съжнгають е. 42 скръжыть. 43 проскытеть се тко н слынце. 44 коупыть. 46 вѣсеръ, шадъ. елико нмать. 47 събравше. 48 пѣта рѣвога н. нже егда испѣлише, нзѣлѣше на кран, нзѣбравше. 50 скръжыть. 51 тогда глагола. 52 домоутоу уловѣкоу. 54 отауъстве. прѣмоудрость н сила. 55 не си. сынъ тектеомовъ. Нѣковъ, Носипъ. 57 въ ѡтауъствы своѣмъ.

— XIV 3 н свежа н. 4 достонъ ты. 5 оуѣоѣкъ се. 6 дѣмевы. 7 въспросиши. 8 взоуѣна бысть. 9 нечуданъ. радн н въздѣжстнхъ с нмъ пожелы. 10 послалъ спѣкоулатора. 11 дѣше ю. 12 тѣло его. въшадъше възѣстнше. 14 н сшадъ. 15 градъце коупеть себѣ брашна. 19 народомъ. 22 оуѣнды Нсоуъ оуѣеникы. 23 еднмъ бѣ. 24 нже бѣ. 25 прѣде к нмъ. 26 они же вѣдѣвъше ходѣшъ н по мороу. пѣта н пред ѡтъ страха. 27 глаголе: оупиканте. 28 ѡтъкештавъ. пѣта н пред реуе. 29 нзѣлѣ нс корабла Петаръ. по водахъ. 30 вѣды же вѣтаръ крѣпакъ, н оуѣоѣ се. н взоуѣны. 33 пѣта н пред соуштни. 35 познаше н моужы. н послаше.

— XV 1 въ Нсоусоку. 2 прѣданиа. 5 пользокала. 6 разорыть. 7 ли-чѣмѣре. 9 въ соуѣ. 11 уловѣла, на нсходѣшта нз оуѣта, то скернытъ уловѣла. 13 ѡтъкештавъ реуе. насладыть. 16 еднмауѣ. въ безоуѣны естѣ. 17 разоумиете. 18 гѣеѣи н та до помышленнѣи у 19 stihu пѣта. 19 лажысѣдѣннѣ. 20 скерныште. оуѣмыкеннма роуѣлама. 21 прѣде въ страмоу. 22 взоуѣни глаголюшти. помѣлоуи ни. 23 пѣта глаголюште. 28 ѡтъкештавъ реуе си Нсоуъ. тко въ тѣ уасъ. 29 н нде. 30 слѣпыѣ бѣдныѣ многы. 31 вѣдѣште. бѣдныкы. 32 не хоштоу не вѣдѣшъхъ. 33 въ поусты. въсыты хѣбъ толыкъ народъ селыко. 34 пѣта н пред глагола. 36 пѣта сконмъ. 38 а вѣдѣшъхъ бѣше. 39 вѣлѣзе. магдалннскыѣ.

— XVI 1 нскоушляште въспросыше. 3 дѣмъ зымлнъ. дресело. ли-чѣмѣре. не можете расоуѣдатѣ. 4 прѣлюбоудѣи. оставъ отнде. 5 възѣты хѣмъ. 6 вънемѣлѣте. 8 н реуе. 9 пѣты хѣбъ пѣты тисоуштама. 11 о хѣбнхъ възмѣлѣи рѣхъ камъ. 12 храните же се. 13 н пришадъ Нсоуъ. сына лш. 16 ѡтъкештавъ же Петаръ реуе емоу. 17 пѣта н ѡтъкештавъ. Нсоуъ же. 19 царьства небеснаго, егоже. егоже аште раздрѣшнши. 20 ннкомоуѣе рекоуъ. 21 мауѣтъ Нсоуъ сказати. н нскоушѣмоу бытѣи н оу-сысѣоу быты. 22 поемъ Петра. прнрѣкаты. млостныѣ господи. се быти тебѣ. 26 оташтытъ. нзмѣноу на доуши скоѣи. 27 амѣлѣи свѣтымъ ско-нымъ. по дѣанью. 28 аминъ глаголю. до нѣдыже вѣдѣтъ.

Mat. XVII 1 днь. възксде н. єдинь. 2 н ризн. тко сєть. 3 хєнстє а се ємоу. 4 н аште. трн кровн. Монсыю. пєта гієсі Намн єдинь. 6 оу— уєннцн єго. 7 не оубонтє сє. 8 възксдє жє. 9 н пєта. сходєштнмь жє. запрѣты нмь. не повѣдѣнтє вѣдєннє сєго. 10 Намн подовлєть. 12 Намн оубо прндє. 17 до колѣ вы трѣпѣю? прндєтє мн є. 19 прнстоуѣлѣмє оууєннцн єдиномоу. 20 некурьство. лнмь бо. гороушнє, рєчєтє. 21 сємє сн жє родь ннуымьжє не можєть нзытн. 23 оуєннють н. 24 н прншѣдѣшнмь нмь. дндрагымь. не дѣстє лн дндрагымь. 25 кь домь вьнмдє. мннтє. 27 врьзы възмы.

— XVIII 1 кь Нсоусоу оууєннцн. 3 рєчє нмь. н не боудєтє тко жє дѣтн. 4 снзрѣть сє. 5 отрочє сє таковоє. 6 жрьмовѣн. 7 скандѣлѣн прнходєть. 8 оуѣкрѣзы. дѣт. 9 нежє дѣт оуы. 10 блоудєтє н. оуѣ ма— лыхь. 12 .с. н .ф. 13 нежє лн о. с. н .ф. 15 ндн, облнчн мєждоу. 16 дѣлѣ. 17 аштє лн жє. аштє лн н. боудєть тко. н тко мытарь. 18 раздрѣшнмь. 19 аштє оуѣ вѣсь дѣл скєштѣтѣ. прснтѣ. боудєть нмь. 20 нам трѣ. е сѣмь по срьдѣ. 21 Истрь рєчє. колнко крѣтѣ. оуѣпоуштоу лї. пєта нмь нмь іза сєдѣмь крѣтѣ. 23 оуподобыло сє єсть. цєсароу. 24 мауьнштоу. 25 н не нмьпоуштоу. уєсо въздѣтн. продѣдєть н жєноу. нмьшє. пєта н іза оуѣ— дѣтн. 26 падѣ жє оубо. 27 дѣлгь ємоу оуѣпоустн. 28 ємь н дѣлѣашє. 29 молашє сє глаголє: господь. тн въздѣмь. 30 дѣлгь єго. 31 бѣмьш. сѣлѣ— лншє н. 32 прнзѣвѣь господннѣ. злы рѣбє лоуѣкы. 33 ткожє н азъ тє. 34 тогда разгнѣхѣь сє. 35 прѣгрѣшєннѣ.

— XIX 1 прѣдѣлѣ магдалинѣскнє. 6 сѣуетѣлѣ єсть. 7 глагола нмь Нсоусь. 9 подьннгою. 14 останаѣтє дѣтн. нмь прнходѣтн. 15 н оуѣтѣ. 18 прѣлоуѣы. 19 нскрѣнѣго сѣого. 21 Нсоусь: єдиногѣ єсѣ не доконь— уѣлѣ: аштє. нмѣннє сѣое. 23 неоуѣдобѣ єсть богѣтоу вѣннѣтн. 24 оуѣдо— бѣє єсть камнѣлоу. нежє лѣ. царьство нєбєснє. 27 ндємь. 29 прнмєть, жнєотѣ.

— XX 1 пѣкы подобьнє єсть. вннѣградѣ. 3 шѣдѣ. 5 вь шєстоуєю гѣ— дыноу н вь. 6 вь єдиноу нѣ дєсєтє ншѣдѣ. стонѣтє вьсь. 10 н тн прн— єшє. 11 пєта сѣого іза господамь. 12 створнлѣ єсн. 15 пєта мн іза сѣонхь. 16 боудєть прѣкн послѣднн н послѣднн прѣкн. мнози жє боу— доуѣтѣ хѣлѣмь. 17 вѣлѣ нѣ дєсєтє оууєннѣкѣ сѣогѣ єдннѣ. 19 н .г. днь. 22 южє азъ нню. нмьжє азъ крѣштѣю сє. 23 нмь Нсоусь. уѣшоу оубо мѣю нспнєтѣ. крѣштоу сє. 24 н пєта. слышѣвѣшє жє дєсєтѣ. 25 єзыкомь оу— стоєтѣ нмь. 28 ткожє сымь. нзбѣвлєннє многымь. 29 Єрнхє. 30 поутн, слышѣвѣшл. възксѣтѣ н глаголушѣтѣ. помнѣлоу нмь. 33 госпадн пєта. намь оуѣн. 34 прозрьмѣтѣ нмь оуѣн.

— XXI 1 .в. оууєннѣкѣ сѣогѣ. 2 лєнє възходєштѣ вѣ моу. 3 аштє кто рєчєтѣ. єго трѣбоуєтѣ. 5 пєта н прѣд вьсѣдѣ. ждрѣбє с нмь. 6 н стѣко— рыстѣ. 7 н възложышє врьхоу нхь. 8 множыннє нѣродн. вѣтѣмь оуѣ дрѣвѣ. прѣдѣ нмь ходєштє. 11 хѣлѣхоу глаголушѣтє. 12 продаюшѣтнмь. 15 створн Нсоусь. нєгодѣвлѣшє жє. 16 єн пєта. магдамѣцѣ сьсѣоушѣтнхь. 18 ютроу жє вькшѣоу. 19 вѣдѣ сѣоковннцѣоу. н прндє. лєнє оуѣшє. 20 н вѣ— дѣвѣшє пєтѣ. оууєннцн жє. 21 Нсоусь, рєчє. боудєть сѣ. 23 прншѣдѣшѣоу. н кннжннѣцѣ н старѣцн. облѣстню. 24 вь н азъ. рєчєтє мь. облѣстню. 25 вь сєбн дроуѣгь нь дроуѣгоу. пєта ємоу. 26 єсн бо нмьоуѣ Нѣкѣлѣ тко.

27 реуе нмь и ть. глаголю камь. 28 .л. уеды. 30 пришады. азъ ндоу. 32 не есте. и не раскаясте се. ктроу. 33 оплотомь оградн. 34 дьлателемь. плодъ его. 35 пема ргвога и. нмьше дьлателе. окого бнше, окого же камениемь побнше, окого оуенише. 36 паны же. 37 сына своего глаголе: оустыдеть се. 38 къ себь. оубыемь его. 39 пема ргвога и. нмьше же нзведоме камь. 41 плодъ. 42 уьли въ книгахъ. 45 притяе его. 46 пема ргвога и. нснахоу еты и.

Mat. XXII 4 оуготовахъ, юмаци мон и оупытна еса нсполена соутъ. пема соутъ иза готока. 6 нмьше. нмь, и бнше. 7 разгьлакъ се зъло. свое кое, и. съжеже огнемь. 8 оубо готокъ. 9 призовете е. 10 окрзтоу. 11 одъше. 12 сьмо не. одъшъ. 13 възьмте и крзьте въ. скрзьмъ. 15 да областеть и. 17 достонть ли кьносъ дати Кесаревн. 19 склехъ. 20 ннпсанине. 23 и въ ть днь. кьпрашахоу. 24 уеда. женоу его. 25 въ. ожени се и оумреть, и не нмъ. 26 треты. седмаго. 28 седмы. 29 и оуькештакъ. 30 а въ оускръшение оубо. 31 къскръшени бо. 32 на когъ жымыхъ. 34 и събраше се въ коупи. 36 больша мьсть. 37 мысалью твою. 39 своего. 42 се минть камь. 44 положоу. нодьможне. 45 нарицаеть господа. сынъ мьсть. 46 сыташе.

— XXIII 2 сядоу. 3 съблюдете. 4 къскладають. 5 келмѹють подьметы рызи своихъ. 6 праждевъзлаглинъ. 7 и не нарицаете се. 11 болы въ васъ да боудеть камь слоугъ. 12 нже късноситъ се. смьрае се късноситъ се. 13 горе камь книжицъ. далече молеть се. 14 книжицы и парисы, лицемьри. ии кьходештныи оствлааєте. 15 творите сына ѳеомы соутоуьша. 17 смьштаюште. 18 пема ргвога а. 23 книжинцы. лицеиры. коуминъ. тешка законъ. 24 поглаштаюште. 25 оуцштаете кьнишнне. парисыди. пьлыи соутъ. 26 парисыды. боудоутъ. кьнишннъ. уыста. 30 бнмь былъ. не бнмь оубьшныици. 33 како можете оубъжати. 34 се слоу. книжики. оубенете и тепете. 37 ргвога и пема. иен иен. нзбкшъ. колъ крзть. кокомъ съмыреть. подь крмыи. 38 пема и. 39 камь, тко не. кьднми мене.

— XXIV 1 пема ргвога и. 4 и оуькештакъ. 8 болмзнемь. 11 лажимъ пророци. 13 пема и. спасень боудеть. 14 и тогда. 15 и запноустынине. стобштымь. разоуцзеть. 20 быжъство. 21 бо тогда скрьь. 22 не би се пркратылы дьни. за нзбранихъ радн, еже нзбьра. 24 тко прьлстыти. 27 късходитъ. боудеть примастене. 28 ндъже бо боудеть. 31 д.-хъ. 33 тако и кы. 35 нммондета. 38 бьхоу прьжде. 39 боудеть пришастыиы. 40 боудоутъ .л. 41 жрькенехъ. 43 господинь храминн. бьдыль кы оубо и не би далъ. 44 и кы. тко не мныте въ нъже уась. 45 пыштоу свою. 46 господинь скон. 47 нманинемь. 50 и въ уась, въ нъже. 51 скрьжыть.

— XXV 1 дькамь. 2 .е. 4 прнемьше. 6 срзтение его. 7 дькы. 9 оуькештакъше. 10 ндоуштымъ же. 11 послъдъ. проуые дькы ты. 12 реуеть. кась, оуь боудоу есте. 14 оходен. рабы свое. 15 пема ргвога и. дьл. абые отьде. 17 дьл. 19 не по многоу. прьдеть. съ ними о словесы. 20 прьстоупны дроугою прьобръть. 21 пема ргвога и. реуе же. слъгы и кьрныи. 22 таланта, реуе. .л. прьобрытомъ нмъ. 23 многымъ. 24 талантъ, реуе. уловъкъ жестокъ есы. нъсы сылаъ. ндоуже нъсы.

25 въ землоу. свое. 26 жьноу, ндѣже. 29 бо дано. нзбоудеть емоу. аште минть се. 30 рѣка възъмѣте и крѣзѣте. кромышнюу. скрѣжѣть. 31 и тогда сѣдетъ. слави свое. 33 поставѣтъ. 34 десноюу его. 35 въждедахъ бо се. оукѣсте, ali griješkom nad ѣ стоји д. 37 праведнымъ. пѣма и pred матроухомъ. 38 когда те же. въѣтсомъ. пѣма и ѣза нага. 39 когда те же. 40 реуе. 42 въждедахъ бо се. 43 оукѣсте. не одмѣте ме. носы-тысте. 46 праведныици.

Mat. XXVI 1 пѣма и pred реуе. 2 пропетие. 3 нарицаемаго. 4 нмоуѣ. 7 пѣма prvoга и. алыѣастаръ. емоу на главоу. 8 пѣма и. 9 моуро се. 10 троудъ. о имѣ. 12 възъмѣтши моуро се. 13 створише pogriješka. 14 на десете. 17 къ Нсоуѣсоу оууеници его. да оуготоуаеъ теѣъ наскоу. 18 монни. 20 на десете. 21 реуе нмъ Нсоуѣ. 22 едины наждо. 23 омъ же реуе. къ трокилы. 24 и сынъ же. добрыѣ бо емоу бы бѣло. 25 прѣдаки. пѣма и реуе. 26 благословыи. 28 грѣхомъ. 31 разыдоуѣтъ се окѣце. 33 реуе: аште. азъ николиже съелахъмоу се. 34 реуе же. три кратъ. 35 с тобою оумрати. 36 сѣдыте зды тоу. 39 падъ. уѣса си ѡтъ мене. ѣко азъ. 40 и приде. обрѣте. побѣдыти. 42 шадъ въторицею. 43 обрѣте. нмъ ѡун теготнѣ. 45 къ роуцѣ. 47 пѣма prvoга и. алыѣ еште емоу глаголюшюу. на десете приде и. дрѣколенъ. 48 то естъ. нмѣти. 49 prvoга и пѣма. 51 ѡтъ соуштыхъ. оудари. 52 тѣон. 53 или дѣа на десете лыѣиона амѣельска. 55 ѣко тако. 56 оставѣше и и бѣжаше. 57 нмѣше. 58 нз далѣе на дѣоръ архыеріонъ. комыниоу его. 59 въсь сѣламы. 60 обрѣтахоу. сѣидителемъ лажыкыи. пѣма и ѣза пристоуиашимъ. послѣдъ же пристоуиыста дѣа. 61 црѣкакъ сѣмо, и трыи. 65 тѣ-боуемъ сѣидитѣльства. 66 минть намы. 67 пакосты. 69 камы стоуѣше. ты бѣ. 70 късими, глаголе. 71 бѣ. нахаратьскыи. 72 пѣма того ѣза улоуѣка. 73 и ты. 75 и шадъ.

— XXVII 1 ѣко оуѣнти безъ его. 2 поуиатъскомоу. осоудѣше и. 6 крѣкн его нѣсть. 7 створише. скоудыльныиуе. погребение странникомъ. 8 нареуѣтъ се. 10 даше на. 11 въпроси гѣмонъ. 12 и нивѣсоже ѡтъѣ-штакаше. 14 глаголоу, ѣко. 15 егоже прошахоу. 16 Варлаоу. 23 створи зѣло. 24 пры(и)мъ. 28 склѣкше. 29 ѡтъ трыиѣ въилѣцъ. нокалмахоу се. и роуѣахоу. 30 плоуѣахоу. прѣнемѣше. кнѣхоу по. 31 склѣкше. обѣлкоше въ. 32 да понесетъ. 34 пѣти оуѣтемо кыио. въкоуѣше не хотѣ. 35 ждрѣи. 36 стрѣжахоу ихъ. 37 съ естъ. 40 црѣкѣкъ. съзидѣи. 41 парысы и старѣци. глаголоуште. 42 да сѣидѣтъ. 43 оупѣам. сынъ божн есамъ. 45 .ѡ.-ѣ. 46 боже, боже мон. 48 едины, прѣнемъ. испѣльмъ ѡуѣти. 49 остави нымъ да. 51 катынезѣма. 52 тѣлеса поуиѣаюштихъ сѣмѣта вѣсташе. 53 его грядъ. 54 сынъ божн. 55 тоу жѣни. 57 богаты сы ѡтъ Нараматѣ. 60 нже нѣуѣе. възѣламы. и отидѣ. 61 бѣ. сѣдѣшти. 63 омъ ластацъ. пѣма реуе. 64 еда како. прѣкыхъ. 65 реуе нмъ. пѣма ѣкоже вѣсте.

— XXVIII 2 кѣлыи быстъ. 3 бѣ. малыиѣ. 7 скоро шѣдѣши. оу-ѣеникомъ, ѣко. тоу оуѣрѣте ме. 8 prvoга и пѣма. ѡтъшѣдѣши скоро. текоста. 10 братын. 12 створише. 13 оукредоше намы. 14 безъ не-уѣлы. 15 створише, ѣкоже. нюдмахъ. 16 едины. 17 кнѣкыише по-клонѣше се. 19 крѣстѣште въ. 20 оуѣеште кѣюсти всѣа, елико азъ зѣ-повѣдаю.

Маг. I 2 оуготокуыть. теон прѣ тобою. 3 створѣте. 4 поуѣстии ню-денсѣмъ. 5 къ нордѣнѣсѣмъ 6 къ класѣмъ. оуѣстѣмъ. акрѣдѣ. 7 проповѣдае. гредѣтъ по мнѣ крѣпѣи мене къ сѣдѣ мене. сапогѣ. 10 въсходѣн. 11 с небесе бысть глаголе. 13 дѣи .м. и пошты .м. бысть тоу. 15 царство небесно. 16 брата томоу. выѣтаюшта мрѣжоу. 17 гредѣта по мнѣ. створоу км. рыбарѣ. 18 и по немъ. 19 оуѣрѣ Нѣкока. 20 и по немъ. 21 соуботоу на сѣмѣиштыхъ оуѣаше с. 23 сѣмѣиштыхъ уловѣмъ. 27 глаголюште. келѣтъ доухоу неустымы нсходѣти. 28 нзѣде слоухъ. 29 та сѣ Нѣкокомъ. 30 дашты. 31 огнь абые. слоужаше емоу. 32 выѣшоу. 34 нмоуште недоугы. 35 ютро побрѣгоу. въстѣмъ нде. 36 гнаше нже бѣхоу с нимъ; обрѣтыше. 37 нсхоуъ. 38 ргвога и пѣта. нмъ Нсоусъ. проповѣдаемъ; на се бо нзѣдѣ. 39 и бысть проповѣдае на. по ксен. 40 глаголе. хомѣши, можѣши. оуѣстѣти. 41 милосрѣдовакъ же Нсоусъ, и. нстымы се. 42 ѡтъ него проказа. 44 а ннимоуѣе. твоѣе, еѣе. 45 проносути. мѣстыхъ бѣ.

— II 3 .д.-мъ. ндѣже бысть, и прокопѣмъ. на немъже сѣлѣаше. 5 и глагола. дръхѣи уѣдо, ѡтъпоуштаюты се грѣси. 6 кнѣжѣишѣ сѣдѣште. 8 къ сръдѣцѣхъ сконѣхъ. 9 уѣто бо. ѡтъпоуштаюты се грѣси теон. 10 на землѣи ѡтъпоуштаѣти, и глагола. 11 домъ скон. 12 нзѣде възѣмъ одѣ прѣдѣ кснѣмъ. стѣмъ вѣдѣкомъ. 13 къ мороу, и късѣ. 15 емоу възлѣжѣстоу. и се мноуѣ. 16 pred вѣдѣмъ пѣта и. хдоушѣ. 17 грѣшѣишѣ на покаянѣе. 18 емоу тѣ. 19 пѣта и pred рѣе. до нѣдѣмъже с нимъ мѣсть жѣишѣ. нмоуъ сѣ собою. 22 къ мѣхъ мѣиѣе възѣмъ. 23 емоу ннмохѣдѣти. соуботоу. класѣе. 24 соуботоу. не достѣнтѣ теорѣти. 25 глаголаше. 26 дѣмѣтѣмъ. хѣмъ. не достѣнно бѣ мѣсты нмъ тако нѣрѣмъ едѣишѣ. и соуѣишѣ. 27 уловѣи рѣдѣ, а не. господѣ мѣсты сынъ уловѣуѣскы соуботѣ.

— III 1 уловѣмъ тоу. 3 онъ же глагола. 4 добро творѣмъ. зло теорѣти. 5 скръѣи и окамѣиѣна. прострѣтъ, и оуѣтерѣи се. 6 како бѣ. 8 и сѣ(оуѣс)лѣмъ. и прѣдоу. 10 да бѣ се прыкосмоуѣи. 11 доуѣсѣ неустѣмъ егда хѣхоу и. 13 прѣзѣл, нже. самъ; и прѣдоу. 14 и да поснѣлѣтъ. 16 Сѣмоуѣи нмѣ. 17 нмѣна въмѣрѣѣсѣмъ. 18 Андрыѣ, Пѣлѣи и Врѣтоломиѣи и Мѣтѣ. 21 еѣи и. 22 кѣльѣмоуѣмъ. кнѣзѣ бѣсѣ. 23 оуѣишѣи свое. глаголаше и нмъ. 24 ргвога и пѣта. рѣдѣмъ. 25 рѣдѣмъ. 26 сама на се. рѣдѣмъ. 27 сѣсоудѣ. 28 вѣснѣмъсѣтъ. 29 на доухъ светѣ. 31 прѣдоу же къ нмоу. 32 кѣи стоѣтъ нштоушѣ. 33 онъ же ѡтъвѣшта нмъ глаголе. мѣти мѣхъ, и кто соуѣтъ. 34 глаголе. 35 нже мѣште теорѣтъ колоу ѡтъѣа мѣеѣ, сѣ брѣтъ мѣи и мѣты и сѣстры соуѣтъ.

— IV 1 оуѣиѣе сѣ. сѣдѣти. на землѣи сѣдѣаше. 2 много прѣтѣмъи. 3 сѣиѣи и сѣиѣ. 4 ова пѣдоу. пѣиѣе небеснѣе. позѣбаше ѣ. 5 землѣ много. 7 а дроуѣе. 10 ргвога и пѣта. егда же. бѣхоу с нимъ. на дѣсѣте, о прытѣмъ. 11 кѣишѣишѣ. 15 слово, егда. ѡтъ сръдѣца. 19 пѣуѣмъ. слово подѣмълѣють. бѣмълѣють. 20 соуѣтъ сѣмъмъ. прѣмълѣють сѣ. на .л. и на. 21 не да ли на сѣмъшѣишѣ. 22 уѣто тѣеи. бысть пѣтѣиѣи, на прѣдѣтъ. 24 еѣе сѣишѣиѣ. 25 нже нѣмъждѣ мѣште. 28 къ сѣмъ землѣ. по томъ же пѣишѣиѣ. 29 нѣста жѣтѣа. 30 царство небесно. 31 гороушѣмоу хѣмоу. 32 пѣта въснѣиѣи боудѣтъ. еѣо пѣиѣмъ. 36 ѡтъпоушѣтѣ нѣрѣдѣи

и повсе ткоже бысть. 37 и каѣни. ладню, тко юже покрывати. 39 бысть тишина. 41 юсть сѣ.

Mar. V 1 полъ къ страноу геньсарытскоую. 4 могаше его оумоуыти. 5 бѣше каѣне. 7 къза и. пѣта глагола емоу. Исоусе сыноу. 9 име юсть. име мнѣ юсть леѣмонъ. 11 бѣ. скипно много. 13 аеме повелѣ нѣ. неустнѣ, киндоу. 14 а пасоуште. къ градыхъ и къ селыхъ. rijеѣи кидати — бѣвшее пѣта. 15 и придоу пѣта. и бысновакышаго се. слышаша. леѣмонъ. 18 молаше се бысновакы, да. 20 и иде. къ Дека-полымъ. 21 бысть при моры. 23 къзложн. 24 с нимъ. 26 есе ское мнѣ-нне. на павѣ. 27 слышашаши о Исоуси, приидѣши. 29 тко цѣла юсть. 30 прикосноу се мнѣ и рызн. 31 глаголаше. кидати ли народъ оугни-таюшѣ те, и глаголаши. 32 съгледаше се. бысть, приде. 35 емоу гла-голоуштоу. нимъ оумратъ. 36 на такмо. 37 брата нѣкока пѣта. 40 нѣзгнѣкъ каѣн есе, поетъ. 41 отроуе, глагола еи. таланта коумѣ. 42 лѣ-тома тко. оужасахоу. 43 никтоже не. реуе нѣ.

— VI 2 слышаша оуути е. примоудростѣ. роуками. 3 си. сынъ тектеоноу. съблѣжахоу. 4 рождены скоемъ. 6 днѣлахоу се. немыр-ство. 7 на десете оууеника скотъ. павѣтъ слати. 8 на поуты. похсикъ. 9 и ни облаути се. 11 не приемлоути кѣ. прѣхъ, ежѣ. могама каѣни. къ дѣи. 12 и шѣдѣше. 14 оуслышаша. и глаголаше, тко. 15 юсть; а ни глаголахоу. пѣта тко единъ оуѣ пророкъ. 16 пѣта сѣ юсть. 17 скѣзаша къ тамницоу оуѣрѣже. ожени. 18 достонѣ. 20 кидѣ моужа. послѣшаше его и много. 21 прикляуштоу же се дѣи. 22 продѣ-дѣла. нимъ, реуе. хостешн, и. 23 полъ. 25 къ цѣроу сѣ тамтанинѣ. 26 прискрѣлѣнъ бысть. 28 дастъ дѣицы. 29 и придоу. 31 прихо-дѣште и оуѣходѣште. поѣтъ колѣ. 33 кидѣше и гредоушѣ. познаше и. придоше тамо. 34 народъ. 35 уасоу многоу. пристоупашѣ. его, глаго-лахоу. 36 пѣта и оу есехъ. себѣ брашна. 38 онъ же реуе. оукидѣте. оукидѣшѣ глаголаше емоу. дѣа. 39 е есе на сподѣ и на сподѣ. 40 по .р. и по. 41 дѣи. и благослови. приломаша хѣбъ. 43 .ки. 45 кѣрны е. 46 къ гороу. 47 бѣ корабель. 49 кидѣшѣ по мороу ходѣшѣ. не-пштелекише прѣхранию. 51 хѣло изъ лѣхъ. 54 нѣдѣшнѣ же. 55 прѣ-тыше (t. j. прѣтыше) къ есоу. и тко. 56 къ вѣсѣ или къ градѣ. елико се аште принасахоу емоу.

— VII 2 пѣта ргвога и. хдоушѣ хѣбъ. хѣзырахоу. 3 и нарысе небо и еси старѣци иуденсцы. троушѣте. 4 и нѣа. приесте. 5 оууеници тко не ходѣтъ. 6 о вѣсѣ Исанѣ. 7 къ соуѣ же. 8 уѣаиомъ. стаклени-цамы, нѣа. творѣтъ. 11 пользоваѣ се еси. 15 тко нѣтъже. исходешѣ изъ оуѣтъ соуѣтъ скѣрѣнѣшѣ. 18 неразоумѣны. пѣта не разоумѣете ли. изъ канидоу. 19 лѣнѣдротѣ. истрѣблѣ. 20 исходеште. то скѣринѣ. 21 изъ поутрюдоу бо оуѣ сръдѣа. прѣлюбодѣтинѣ. любодѣтинѣ. оу-быство. 22 тѣдѣи, лѣжы, обыди. сто(у)доушнѣ. грьдѣи. 24 и иде. 25 слышашаши. еиже нѣмѣ дѣшнѣ. 27 остана нимъ. 28 она же реуе емоу. 29 Исоусѣ же реуе. дѣшѣте еи. 30 она же шѣдѣши. 31 глаголаше. декапо-лыскимъ. 32 глаголаша. роуцы. 33 понѣ единъ. 34 къздахоуѣ еишѣа. 35 прѣхъ. 36 они павѣ изъ лѣхъ дѣлахоу се. 37 прѣхѣлѣхъ проповѣдахоу.

Маг. VIII 1 и въ ты дѣны. Нсоуь же призванъ. 2 прѣсудыть. 4 нема ргвога и. его глаголюште. толникъ народъ на поустыни. 5 хлѣбъ нмате. 6 народохомъ. 7 благословеннѣ. прѣдложити bez и ти. 8 и зше. 9 ти-соуште здышихъ. 10 въ гороу дельматъскоу. 11 нема ргвога и. 12 съ родъ. знаменне родоу семоу. 13 оставль въ корабль иде пакы. 14 хлѣбъ, разбѣ. нема не рѣд нмѣахоу. 17 что мыслите въ себѣ. 18 кидити. 19 прѣломихъ петн тисоуштамъ. възесте. .кѣ. 20 нема ргвога и. устырѣмъ. и кохико. исполненихъ. 22 молише и. 23 на нь роуцы и въпра-шаше, аште. 24 дряко. 26 домъ скон. 33 възрѣвъ на Петра и. хвратити емоу. на улоуѣтъска. 35 спасти, погоуѣнть. 36 а оташтыти. 38 светими сконни.

— IX 2 .з. дѣнь. въезде и. сцѣгло единъ. 3 зѣли. яко снѣгъ. обла-ити. 5 добро намъ. и створимъ зды три кровн. текъ единъ. 7 облакъ осниае, и приде. 8 не выдыше тѣмю Нсоуьса единаго. нема съ собою. 9 тѣмю мада сынѣ. 11 что глаголють. 12 и оустроить. 15 оужасахоу се и прѣштоуште цѣлыахоу. 16 книжъникъ. 17 отъ народа реуе емоу. 18 идѣже колиждо. разбѣнть и пѣны. ижденоути, и не. 19 нектранъ и разпраштемъ. въ васъ. принесете. 20 сътрѣсь и падъ. 22 въержень и въ кодоу да би погнѣаль. 24 глаголаше. 25 нема и ргвога ni drugoga. ижити. вѣнѣти. 26 мрътакъ, яко многоу. 27 емъ за роукоу. 28 емоу въ домъ о семь оуѣеницы въпрашахоу единого. его изагнати. 30 Гале-лю, хотѣше бо. 31 .г. 32 разоумѣше. 33 въпрашаше: что. 34 боли мѣсть. 35 пригласи. на десете. быти въ васъ. 37 приемиетъ; иже аште мене. послакшаго мене. 38 отъвѣшта емоу. 41 нме мое. 42 а нема. обзожыть. 43 роука твоѣ съблжжиаеть те. неже ли. нмоуштоу въерженоу быти въ. 45 добра. и хромоу, неже двѣ. въ родъ огна. 47 добра. нмоу-штоу въерженоу быти въ роужство огненое. 49 вса бо огнемъ осолетъ се. 50 унмъ ю осолите.

— X 1 нюдъскыи по оноу. нмѣ, пакн. 3 хвратѣди. 4 поустити. нема е. 5 нема и. отъвѣштавъ же. Монсын написа. 6 створилъ богъ. 10 о семь оуѣеници. 12 поустѣшы моужа посагнѣть. 14 царство не-бесное. 15 царства. отроче се. 16 благослови. на не роуцы. 17 исхо-дештоу же. поклонн. да нмѣмъ жыкоть ктумѣ. 18 благъ мѣсть. 19 ски-дтелоуи. 20 отъвѣштавъ реуе. 21 продан и дан. на небеснѣхъ. крѣсть скон. 23 възрѣвъ глагола. нмоуште. 24 неоудобъ емоу мѣсть роггѣѣка. 25 камилоу. 26 глаголюште къ себѣ: то кто. 27 не вѣзможно мѣсть. отъ бога възможно. 28 тогда иауеъ. 29 Нсоуьс реуе нмѣ. 30 и отъца. 32 десете. 34 .г. 35 нема емоу иза глаголюшта. просыма, то. 38 про-сыта. крѣстыты се. 39 можева. 40 шоую мене. 42 оустоеть нмѣ. ве-лици обладають. 43 не тако да боудеть оу. 44 а иже. въ васъ быти. 45 да послужыты. за избавленые многыи. 46 придоу въ Ерихоу. отъ Ерихе. 49 емоу: оуѣван, и вѣстанн. те Христось. 50 вѣстанъ приде. 51 да ты створоу. 52 и нди.

— XI 1 .к. 2 приведѣти е. 3 кто вамъ. трѣбуеътъ, абие же. послѣтъ з. 5 что се. 7 на не. 8 ризн свое постылахоу по поуты. кѣе разѣахоу. 9 въ снѣгъ по немъ. вѣнѣахоу по немъ ходѣште и прѣд нимъ, глаго-люште. 11 Ер(оу)са(или)и Нсоуьс. десете. 13 аште юже что. оберѣте на

сидоме се. кинжыинци и старьци. 54 бѣ. 56 пѣта рѣвога н. лажы. 59 то тако не бысть. 60 по срьды ихъ. 61 въпроси и глагола. 62 уло-
кыскаго сѣдешта о десмоу. 63 растрѣза. сенднтельства. 64 осоуднише
быти. 65 мауеше естеры. по ланетоу. 66 приде едина ѿтъ рабни. 67
Исоусомъ назараниномъ. 68 и нзиде же ванъ. 69 рабни. 70 галелн-
зинъ. 71 еже глаголете. 72 мауеть плакаты се.

Mat. XV 1 лѣмы еште. кинжыинны. и кедоме. 2 въпроси Пилать.
5 нувесоже ѿтвѣснтаваше. 7 бѣ. въ новы оуениство. 8 якоже присно.
11 ѿтпоустыть. 13 възопыше. 16 въмоутарь на дворъ. прнтворъ. при-
зваше. 17 обальше. 18 целыкати и глаголюште. 19 козын. покланяхоу
се. 20 съелъкоше с него. обалькоше. нзведоме и на пропетые. 21 поу-
рннскоу. да казметъ крьсть его, ѿтъцоу алнксенъдровоу и роуповоу. 22
прикедоме Исоуса. Гольгата. 23 нзмоурьно кымо. 24 пропашше разды-
мыше. ждрѣмъ. 25 бѣ. 26 цесарь. 27 десмоу и единого. пѣта его. 28
писанне. 29 сконни глаголюште. 31 съ кинжыинки дроуѣ къ дроуѣ глаго-
люште. 32 Христе царь. поношаста емоу. 33 шестн, н. 34 десетоу. ели,
ели, елыма. 35 кнждъ яко. 36 оцъта, възнахъ. да выдимъ. сннметъ.
39 бѣ. 40 пѣта и рѣд Магдалинн. 41 еже. 43 ѿтъ Раматне. и та.
царства божнѣ, и пристоупалъ кинде. 44 въпросы аште. 46 сызмъ
осытъ е плаштаннцю. нже бѣ. 47 гды полагахоу н.

— XVI 5 о десмоу ихъ. одъана. 6 пропетаго, нѣтъ хды, въста бо.
7 тоу видите н. рѣхъ. 9 въскрьсь же Исоусъ. 12 гредоуштыма съ села.
пѣта ндоуштыма на село. 13 и нѣма не еше кѣры. 14 на десете. яко
вѣдѣше. 17 нждемоуѣ, езыки. 19 глаголанн.

Luk. I 1 повѣсты. 3 и мнѣ. 4 оутвѣржденнѣ. 5 ѿтъ рода авыана.
нме еи. 7 неплодыма. 11 надильнаго. 12 видѣхъ, страхъ. 13 н реуе. 13
сына. 15 и кннѣ и сннкера. 16 обратнть къ. 17 нмнн. и обратнть срьдѣца
отѣцъ. моудросты праведныхъ, оуготовати лоудн скръшенихъ. 20 боудеть
си. къ вѣршениа скотъ. 21 быше. уо класннть. та бѣ. нмъ роукою. 25 мнѣ
створи. къ дѣны, къ неже. 28 благодѣтънахъ. 29 о словесихъ. целоканне.
31 сынъ. 35 скето, нареуеть се. 36 мѣсець шесты мѣсть еи. неплодыми.
38 Марнѣ къ емоу. 39 нюдннскы. 41 целоканне. 43 пѣта рѣвога н.
44 целоканнѣ. пѣта радостами. 48 скоен. 51 скоєю, растоуни. 52
възнесе. 53 лауоуште испалннть благне, н. 54 н прнеть. скоего номе-
поуѣ. 56 трн. 58 жнкоуште рождение. възвелнупалъ господъ. 60 его,
реуе. 62 помазхоу. нарешн е. 63 нме емоу. 64 н лѣне езыкъ. его, гла-
голаше благословѣте. 65 горьнне. 66 уо отроуе. 70 вснхъ скетнхъ. 74
нз роуки неаавѣдештѣхъ врагъ. 79 пѣта рѣвога н. проскытити сндеште
къ тымъ и сѣни смрътнне.

— II 1 нзде догма. 2 пѣта рѣвога н. бысть. 7 прѣкннмѣцъ. бысть.
8 поштьмоу. 10 благовѣсткоу. 11 господъ Христось. 12 знаменне.
лжешть. 14 улохъцыхъ и благословенне. 15 н бысть. на мебо анѣлан,
улохъци н. гласъ. 16 Марню н. 17 глаголаннмъ къ нмъ. 18 н днкенше
се. 21 осамъ дѣнын. нарѣше нме. нареуеное анѣломъ. 23 всакы мла-
динацъ. ложеснѣ. 25 бысть. уловѣкъ съ праведнѣмъ. уекае оутѣшениѣ. доуѣхъ
бѣ къ немъ. 26 бысть. дажде виднть. 27 отрока. 29 прнеть е. 32 въ ѿтъ-
крѣзение езікомъ, н. Нзраканъ. 33 бысть. 34 благовѣстн Семеомъ. 35

— VIII 1 на десете. 2 н болъзми н доухъ злихъ, н Маритъ, шар-
дземн. иж неже изагна бмсь .з. 3 н Анна. Хоузданы. 4 н реуе притюу
н нмь. 5 се нмзде снен н светь. ова пдоу. позобаше ж. 6 габенин
земаини. 7 къзде трини. 9 въпрашаюу же оууенин. 10 реуе къ нмь.
ксть дано. таниа. ендеште н. 12 слово сзано. 13 ѿтпадаютъ. 14 сам-
шакше слово. псуалы н сладсты житисные н богатства въсходеште по-
давазеть се. плодъти се. 15 а еже. дръжеть. н. 16 полагають, ма на
скитъини. 17 тасно. 18 блаудеть оубо, еже. 21 се мати. 22 дмь. реуе
н нмь. 23 хдоуштимъ. оусне Н(соусъ). 24 погнбемъ. тиниша велнхъ. 25
оубоуеише се. коды, послоушають. 26 гемьсаритскоу. 27 ншдъшнимъ же.
моужъ нмто ѿт гроба. много лтъ. жыаше. 28 н възоупникъ. Нсоусе
вззаранине. 29 похишташе, н безакоу. стргоуште, н растръзде. н го-
шымъ. поустине. 30 н въпроси Нсоусъ глаголе. нмь ксть. 32 бг. молише
и, да ея не въиндоуть. нмъ въинты въ не. 33 н въиндоу. н дене оу-
стрын се. езеро, испомаше. 34 ендъеише же пласоуште скыне. къ гра-
дъти. 35 обретоу 37 молаше. области гемьсаритские. 38 изидоу. 41
моуъ, нмемъ. 42 кно ѿт деню на десете. 43 .и. нн ѿ единомъже.
45 гнстоуть те. 47 косноу се, новѣда емоу. 50 на такмо въроуи, спа-

сена. 51 Петроу, Никовоу, Ноканову. 52 пема ен. отроковици нѣсти оумрѣла. 53 видѣште. 54 нѣзгнѣвъ. 55 доухъ ен ка моу. покѣ(дѣ)ти

Luk. IX 1 Нсоусъ оба на десете. исцѣлѣти. 3 на поутѣ. 4 пема ргвога н. 5 приемяють въ. нѣз града. н прахъ. 7 уетѣртокластѣнь глаголемо бѣ. riječi Ноканъ до яко пема. 9 пема ргвога н. реуе же Нокана, егоже. то ѣсть сѣ. 10 възвратѣше. 11 цѣлениѣ исцѣлѣше. 12 пристоупѣлѣше. десете. обрѣштоутъ себѣ. яко на поустѣ. 13 намъ вѣсти здѣ. оубо ни ни. 16 н приеми .е. хлѣбъ. н възрѣкъ. дастъ. народомъ. 17 насытитѣ се, н възвѣше нѣзѣнѣмъ. .вѣ.-те комѣнѣмъ. 20 ме глаголете 22 .г. 23 н възметъ. скон, по все. 24 нже погоубѣти. рѣди, спасетъ 25 приобрѣтетъ. ѡтамитъ. 26 н сынъ. 27 соутъ етери. 28 дѣмъ осмы поемъ. Никова завѣдомока, възиде. 31 о исходы. комѣуати. 32 отегобѣни 33 .г. сѣни. видѣ нже. 34 осниден, н оубоѣше се. 36 о снхъ. 41 приведе сына. 42 стресе се. отрока, н подѣсть. 44 въ роуцѣ улокѣнь грѣшникъ. 45 не разоумѣше сего, бысть же. въпросити его. 47 помышлениѣ сръдѣцѣ. 48 отроуе се таковоѣ. пема а пред нже. аште мене приемиетъ. пославаго мене. въ вѣсь. вѣшти ѣсть. 49 Ноканъ реуе. 50 пема ргвога н. реуе же. 51 его въ Ср(ѡсали)мъ. 52 самаритѣскоу. 54 н реуеъ. 55 пема въ иза еста. 57 идѣши. 58 пема ргвога н. реуе же. небескиѣ. 59 реуе же. 61 повелѣи ѡтъвѣштати. 62 роукоу своєю. царѣство небесное.

— X 1 .о. н .к. по двѣма проповѣдаты. 6 аште ли нѣ, мѣръ вѣмъ н камъ. 7 дѣлатель мѣсти. 9 недоужьниѣ, нже соутъ оу нихъ. царѣство небесное. 11 прилѣпѣши на насъ. при могахъ вѣшнихъ. царѣство небесное. 12 содомомъ. 13 Кнѣсандо. 14 неже ли. 15 Каперѣмоуѣ, до небесе възнесешы се. 16 пославаго мене на оба mјesta. 17 глаголюште: н бѣси покиноуютъ се намъ, господа. 18 нмъ Нсоусъ. 19 вѣсь дѣ. 21 Нсоусъ доухомъ. 22 не вѣсть кто ѣсть отѣцъ, такомо сынъ, н кто ѣсть сынъ, такомо отѣцъ. 23 видѣште. 25 створи дѣ. 27 възлоуѣн. сръдѣцѣ твоего. доушею твоею. 28 творен. 30 сѣлькѣше. н отыдоу. 31 по приключен. 32 такожде н. 33 самаритѣнинъ. н приде. видѣвъ мѣлосръдѣка. въсаждѣ на скон. приведе н. 35 на ютрѣн. прѣнѣжнѣши сѣ мѣле. 39 н сен. нарицѣмъ. 40 ставѣши же реуе. иза слоужити пема ти. 42 едино же ты.

— XI 1 н бысть соуштоу. н молештоуемоу се. 3 даждѣ намъ дамѣсь. 6 н идѣ. 7 ѡтъвѣштаетъ емоу глаголе. юже бо. дѣты. 8 вѣставъ. дроутъ емоу ѣсть. 9 глаголю камъ. ѡтѣрьзоутъ се. 10 обрѣштѣтъ. ѡтѣрьзоутъ се. 11 оу ѡтѣца сынъ скон въспроситъ. 12 въспроситъ. подѣсть. 14 бысть егда нѣзгнѣвъ. нѣзгнѣмову бѣсоу проглагола. 15 кнѣзи бѣсовъ. 17 помышлениѣ ихъ. раздѣлѣть. 18 раздѣли. како стамѣтъ. нѣзгнѣмъ бѣсы. 19 нѣзгнѣмъ бѣсы. камъ соудне. 21 ороуждѣ се. домъ скон. 22 раздѣлѣти. 23 пема н. 24 н прохондѣти. обрѣштѣтъ. глаголетъ: възвратѣтоу се. домъ скон, ѡтѣ моудожѣ. 25 обрѣштѣтъ прѣздѣмъ. 26 понимѣтъ сѣ собою дроугыхъ .з. бывѣтъ. 28 слово, н. 29 глаголати Нсоусъ: родъ доука-ванъ знаменѣ. 31 н яко. прѣмоудрость соломовуемоу. 32 показѣше се проповѣдѣю номѣн(но)ю. множе. 33 въ крокъ. скишѣмъ. 35 тѣмъ боудѣтъ. 36 тамнѣ. боудѣтъ свѣтло. блѣстѣнѣмъ. 38 прѣвѣе обѣда прѣсты

се. 39 кыпшинне ставленыца мисы оцѣштлесе. 40 кыпшинне. 41 си вса миль унста. 42 десетини. си подобаше творити. 44 крѣхоу ихъ. 50 про-
изкелмаъ на земли. 51 и оть крѣкн. 53 къ мнѣ, мауеше. прѣстатн о
множештыхъ. 54 алуштыхъ.

Luk. XII 1 мауеть же. 2 ннѣтоже мѣсть. 4 по томъ не могуштинъ.
5 кого оубоите се; оубоите се нмоуштаго. 6 петь. кинини мѣсть пѣме-
земля. 7 не оубоите се оубо. доуушы есте. 8 яко всакы. исповѣсть его.
10 на доухъ скеты. 11 ницъ уто реуете. 15 комоу жыкоть его мѣсть на
отъ ннѣнкъ. 19 добро лежеште. 20 еже. 22 есте и пиете. тѣломъ вѣ-
шны. облыете се. 23 бола. 24 враны. хранилишта. 26 ни мала. можете,
о проушнхъ. 27 крини. ни троуждають се. облые. 28 трава. соушты а
ютрѣ. вьмытамы. 30 нштоутъ; трѣбоуемъ. 31 нштнте прѣжде. 33 не-
осмоудиемо. татъ не приклинитъ се. 36 отькрьзоутъ се. 37 егоже гос-
подинъ. тако обрѣшеть. 38 лоубо кьтороу стражоу. третню придеть.
39 си же. вьдѣлъ ен оубо. ен дѣлъ. подькоплати храмнии свое. 40 тако
и вы. яко не мнѣтъ вѣ мѣже ухъ. 41 емоу Петаръ: к мѣмъ. 42 вѣрши
ракъ. господинъ поставитъ. жнто мѣрное. 43 тако творешта. 45 пннѣ
съ пышнѣмъ. 48 и не створъ достоянъ. малѣ. мно(ж)ые. 49 огнь. и
вѣзгорытъ се. 50 кобулетъ се. 51 раздоуеиы. 52 петь. раздѣлені. 53
некѣста. 56 хлѣбенинъ и времеи. 57 уто же н. 58 егда бо гредешы
къ кнезоу. 59 трахатъ.

— XIII 1 и въ то вѣрие приклоуише се. 2 быше пѣе всѣхъ гале-
лышъ. 4 дѣлѣнышы пѣе. 5 вси тожде. 6 глаголюу вѣмъ притѣю сѣю.
7 пѣта рѣвога н. реуе же. пѣта поскуеши ю. 8 окопѣю ю. 10 соу-
боты. 11 нмоушн доухъ. недоужны. нн. лѣтъ се вьсклонити. 12 ю господъ.
своего. 14 отьвѣштавъ. достонъ да приходеште цѣлеть се. 15 отьвѣ-
штавъ же къ нмоу Нсоусъ н. аицѣмѣре. напѣзеть н. 16 осмо на де-
сете лѣто мѣсть. ен раздрѣшити. оузы къ. 18 цѣрьство небесно. 19 го-
роушнмоу. вѣтѣмъ. 21 трыснтин. вьскысѣю вса. 22 прохотше Нсоусъ.
Ер(оу)салимы. 24 глаголю бо вѣмъ яко мнозы. 25 реуетъ: не вѣмъ. 26
разпоуштыхъ. оууналъ нн. 27 реуетъ: амынъ. оть мене проклеты въ огнь
вѣчны. 28 скръжытъ. егда. 32 онъ же реуе. кобулю. 33 ютры и въ третъ.
34 нен Нер(оу)салиме, ен Нер(оу)салиме, нзѣнѣши. колъ кратъ. кокошь
свое гнѣздо под крылн. 35 глаголю бо.

— XIV 2 троудъ, бы. 3 цѣлыти. 4 отьпоусты н. 8 уасмынъ хлѣбныхъ
тебе боудеть. 10 мѣсты, на егда придеть. боудеть ти радость. 11 смѣ-
рае се вьзноситъ се. 12 хлѣбшмоу: егда. сконхъ. рожденинъ твоего.
еда колы. 13 н слѣпн. 14 вьздѣсты бо се. 15 слышавше же етерѣ. реуе
къ нмоу. 17 рабы свое. 18 нман. 19 реуе: соупроуѣ. нман. 21 по-
вѣдѣ. хромы вьведы. 23 вьннн сѣмо. 24 вѣере мое. 27 пѣта рѣвога
н. гредеть. 28 кто оубо. еже на. 30 мауамъ хдѣти. 31 десетѣмъ ти-
соушты. 35 мѣсть, вѣмъ нсплоуѣтъ.

— XV 1 н послоушашють. 2 кинжыицы и парисне. съ интарн при-
емлетъ. 4 .с. и .ф. на горахъ, н. обрѣтеть. 5 радоуе се о мен. 6 дроуѣ
и соусѣдъ. мою, юже погоуеиныхъ. 7 радость бываеть. .с. и .ф. праведъ-
ныи. 8 .л.-тъ драгамъ. скѣтнѣмъ ннѣ си. хлѣбниноу, нштеть. обрѣтеть. 9
обрѣтѣши ю. дроуѣ и соусѣдъ. 10 бѣваеть о единомъ. 13 събравъ мѣни

сынъ все. 15 посла на. 17 натиныкъ есть. азъ же гладомъ. 18 немо
прѣдъ. 19 нтсамъ достотнъ. 20 оузра отъцъ. 21 сконхъ. 22 въпоуо.
позы его. 24 ожнн, изгубль. 25 бѣ. 26 въпрашае: что. 27 хана
емоу. теллацъ питомъ. н яко. 28 разгнѣваъ се не хотѣше прити. 29
работю. 30 нздъ. хана. 32 подобаетъ. ожнн, изгубля.

Luk. XVI 1 же къ. 2 дан. 3 хлѣбати се стыждоу. 5 скоемоу. 6 н.
7 нанини .п. 8 моудро. 9 глаголоу вамъ. 11 не бысте били. 12 вамъ
дасть. 13 ниниже бо. дѣтма. или бо единого. 14 есмъ. 15 якоже есть.
16 н къ ел не моудитъ. 17 урьшты пасты. 18 прѣлюбен теоритъ. поу-
штенничею. 20 бѣ. 24 възгласи н реуе. омоутъ. 25 поминан. въсврьмъ.
а Лазаръ. 26 между нами. възмоути. 27 реуе же: молоу. отъе, послн
оу. 31 въри не нмоути.

— XVII 1 уловѣкоу томоу. придоути. 2 единого отъ малыхъ снхъ.
4 седмирицею днѣмъ сгрѣшнть. седмирицею днѣмъ обратитъ се. 5 гос-
подени. 6 висте соукамени сен. 9 повелѣмъ. пѣта емоу. 10 есмо; еже.
11 Самарнею. Галелнею. 13 гласъ скон. 14 нсумстнше се. 15 съ гла-
сомъ. 16 пдѣ. самарытиннъ. 17 не десеть ли нсумстнше се. 18 а деветь
гдѣ не обратъ се възвръштнше же се даше. 19 спасетъ. 20 когда придетъ.
отъкештн. н реуе. 22 вѣднты сына уловѣйскаго. 23 Христосъ, се окъдмъ.
24 малынъ. н осмыты се. дѣмъ соудны. 27 ннѣкоу, женакоу се. 28 та-
кожде же. 33 нже погоуентъ ю. 34 нощъ нже. единого поемоути н еди-
ного остакають. 35 пѣта ргвога н. единого поемоути, а дроукоу оста-
кають. 36 два на селѣ, единого поемоути н единого остакають. 37
ндѣже троупъ.

— XVIII 1 глаголаше же прѣтѣкоу нмъ. 2 етеръ бысть въ единомъ
градоу. а уловѣкъ не срамоуе се. 3 масти мѣ. соупрѣ. 4 аште н. стнѣ
се. 5 маштаю. приходешти хастонть. 8 сткоритъ маштенне. оръ обер-
штеть (rkps. опр-) н. 9 надѣюшнмъ се яко соутъ. н оуниуѣжаюшнмъ.
11 стѣмъ. прѣлоубоде. 12 соуботоу. 13 оуны възвесты. мнлостнѣхъ,
боже. 14 глаголю же. смѣрае се възноснть се. 15 нмъ приносешнмъ.
16 призванъ. 17 отроуе се. 20 не прилоубы сткорншы, не оукреды. 21
вса съхранихъ отъ юности мое. 22 еси не доконуалъ. продамъ, н дамъ. 23
пѣта слышавъ. бѣ. 24 же Нсоусъ. быкша реуе. 25 оудобне же есть.
27 не възможно отъ уловѣкъ, на. 28 ндемъ. 29 яко ннктоже. царствъ
рады божи. 30 възприметъ се. 31 на десете. 32 хлѣпоути его. 33 оу-
внютъ, н .г. 34 гласъ. 35 принажи се Нсоусъ. пѣта просе. 36 пѣта се.
38 пѣта ргвога н. 39 Нсоусе сымоу. 40 приближаюштоу же се. въпросы
н Нсоусъ. 41 да ти створоу тебѣ. 43 ндѣаше.

— XIX 1 Занхен. бѣ. бѣ. 4 хотѣше ннпоути. 5 възрѣкъ Нсоусъ н
вѣды н. Занхеню. мн подобаетъ. 6 прнеть н въ домъ скон. 7 есмъ ранъ-
такоу: яко. 8 Занхен. аште кого унмъ есамъ. уетерътычею. 11 се. мнѣ.
12 възврати. 13 сконхъ, н прѣдасть. 14 не(на)кндыкоу. 15 възврати прн-
емъ. како. 16 ткоу прѣдыла .п. 17 реуе н немюу. добры н върны. бѣ
въранъ. 18 глаголе: господы. 20 третъ прнде. 21 положмъ. нтсы сѣла.
22 пѣта ргвога н. 23 въздасть пѣнезннномъ. възель быхъ свое съ лы-
квою. 27 мон. не вѣхотѣше. прнведѣте е сѣмо, нскъзѣте. 29 н посла.
оуееника своу. 30 не вѣсѣде отъ уловѣкъ. отърышмъ прнведѣта мн е.

31 въпрашеть, тако. 32 реуе нма Нсоуь. 37 радоуиште же се. вьсѣхъ, же. 38 небесы, слава. 40 ѡтъвештаъ реуе тѣ нмѣ: аминь. 43 острогы. 45 продаиште и коупоуиште. 47 нскахоу како бы погубены.

— Luk. XX 1 црѣкы. 2 рѣше смоу. 3 Нсоуь реуе. 3 кы азъ единого словесе. 5 глаголюште: аште. реуеъ оубо: по уто не въроуахте. 6 лоудие бо. побнютъ насъ. быти пророка. 7 пема рѣвога н. ѡтъ коудоу естъ. 9 н науеъ къ людемъ. въздасть дѣлателемъ. 11 дроугаго раба послати. досадыше смоу, н. 12 н того. 13 оустыдеть се. 12 кидѣхше же дѣлателе н. оубенемъ н, н наше. 15 н оубенше bez potonjega н. 16 дѣлателе си н киногорадъ прѣдасть нмѣмъ дѣлателемъ. 17 писано естъ. 18 пема рѣвога н. на немъже падеть. 19 оубоуше се народа. притѣоу сню реуе. 20 да би прѣдали. 21 пема кѣмъ. на ка истинноу. 22 достонть ли кинось дати намъ. 23 ластъ. 24 образъ сѣ. 26 ксы дыкнше се. н оуфмьуаше. 27 пристоупише. не быти въскрѣшению. братъ его женоу его. сѣше брата своего. 29 бѣ. поеть. н оуирѣть. 30 женоу его. 31 такожде же. 32 послѣдъ же всѣхъ оуирѣть жема. 33 пема женоу. 37 яко глагола бога. 39 ѡтъвештахше етери. 40 смѣхоу. инуесоме. 42 самъ оубо. нсаламьсныхъ. 43 твоє подножию. 44 самъ оубо Давидъ господа. пема н. 46 кѣмемъте. 47 лише осоченные.

— XXI 1 же Нсоуь. кѣмѣтаиште. газопыла(ки)ю. 2 кидѣхъ. кѣмѣтаиштоу. 3 пема рѣвога н. пема же. 4 бо ѡтъ. си. 5 омъ же реуе. 6 иза, поуже. 7 въпросише н. 9 не оу коуини. 11 по мѣста боудоути, страхоке н хилменъи келмъ. 12 н въ тамниче. 15 протнвѣти се всн. 16 родомъ н братнею. 17 кѣмъи сѣуки. 20 разоумѣете. 21 на горы; нже. нсходеть; нже. нсходеть. 22 маштению соути. вса писаниѣ. 24 по-върленимъ улоуѣкы. 25 н боудоути. 26 небескые. 27 оузырѣте. на обла-чѣмъ небеснихъ. 28 пема рѣвога н. снмъ тако бывати. 30 кѣдѣте о себѣ быкѣишта вѣста. близъ кѣтъ н жетѣ. 31 быкѣишта. яко н близъ. 34 кѣмемъте. 37 бѣ же въ дѣмѣ.

— XXII 2 кѣмъ би. боухоу бо се. 3 скарноуинни. на десете. 6 нснѣкѣды, нскаше. 7 бысть подобно. 9 да оуготоваеки. 11 господниѣ доуоу. 12 постылаиоу. 13 шѣдша же оуеинни н. 14 десете. 15 съ кѣмъ исти. 16 исти с кѣмъ. коуѣуаеъ се царѣство кѣмъ. 17 реуе: при-иѣте. 18 пити до нѣдѣже. 20 пема глаголе. 23 нскаты се въ себи, кон. 24 прѣ. быти боли. 25 н кѣмъи обладають. 27 не кѣдѣжен ли. 29 кѣмъ хѣзѣтъ мон. 30 пнѣте съ мною. моєн въ царѣствы. десете. 31 просъ вѣсь. 34 три крѣтъ. 35 лишенъ естѣ. 37 писано естъ. скомъ-уають се. н еже съ безаконныкома. 39 въ гороу елыоньскоу по обы-уабо скоемоу. 40 быкѣи. 42 отѣе мон. 43 оукрѣпѣ. 44 бѣ въ по-дѣвѣмъ прѣлѣжнмъ. яко н. 46 реуе нмѣ. 47 на десете. нмѣ глаголе. 49 кѣмѣишта. 51 н ѡтъвештаъ Нсоуь. останаыте. кѣмоу н въ оубо, нс-ѣкѣи н. 53 соуштоумоу с. н не есте мене, ны простѣсте роукоу. 54 нмѣше. кѣзѣдѣше въ дворъ. 56 оузырѣкѣи н рабниа етера сѣдѣшты при сѣзѣшты. бѣ. 61 смоу Нсоуь: прѣжде. три крѣтъ. 63 дръжахоу н. 64 въпрашахоу н. прорѣци нмѣмъ Христе. оударен те. 66 архмере же н. старѣцы н. кѣдоме Нсоуь. 67 нмѣ Нсоуь. нмѣте. 68 поустите ме. 70 н нмѣ реуе.

Luk. XXIII 1 прикедоше къ Пылатоу. 2 раззержашаюшть. въззержашаюшть. 3 въпроси глаголе. ѿтъкештавъ реуе. 4 азъ никоеже. н томоу въ Ёр(оусли)ны. 8 много врьмень. 9 пема ргвога н. ннвесоме ѿтъкештаваше. 11 же Нродъ. н пороугахъ се, обильк. н въззержаты. 14 раззержашаюшть. нн единое кынн не обрътаю о уловѣци семь. 15 ннвесоме. 22 показавъ оубо. 23 прѣлежахоу всн. архьерисци. 25 н ѿтпоустн въсаждаемаго. прѣдасть колы. 26 яко ведоше. ннше. коурыныска. помести крѣсты. 28 къ ннмъ реуе. 29 сасца. 30 горамъ: покрите ны, н каменню: падѣте на насъ. 31 ть въ соуся. 33 егда прикедоше н. крамысво, н тоу. 34 же н. метаюште ждрѣмъ. 35 с ннмъ. себе. аште кестъ сынъ. 36 роугахоу же се н конны. 38 бѣ. 39 надъ ннмъ кннгамн. ннудыскы. 39 ннмъ. 40 нн лн тмъ. въ томъ. ескы. 41 еже дѣлаховы. 43 боуденшы въ рѣн. 44 бѣ же. декетне. 45 раздѣра. 46 възглашъ Нсоусъ гласомъ велнемъ реуе. 48 на позоръ. 51 бѣ. 53 сынамъ обнть. нстуены въ камены. 54 н днь же. 55 пришьле ѿтъ. кндывъше. 56 драматы н.

— XXIV 1 носеште. съ ннмъ. 2 ѿтъкаленъ. 6 хды, вѣста бо. 7 пема глаголе. .г. 9 въззержатнше. десете. 10 Магдаалыны Марнѣ. н Марнѣ нѣковѣла. 12 едннн; нде. въ късь ѿтъ стады стоимы. 15 прыблжы се нѣдаше. 16 позмаста. 17 стезѣте се. 18 Ёр(оусли)нн. въ днн сы. 19 нма: о комъ. нже бѣ. 20 како прѣдаше н. 21 съ треты днь. 23 анѣла. глаголють жыва. 24 пема ргвога н. 29 молюста н, глаголюшта. 30 н благословы н прѣломъ дѣше. 31 позмаста н. 32 къ нма. 33 сыкоупльше се. на десете. нже бѣхоу съ ннмъ. 35 яко се нма позна. 37 н оубоувѣше се. 39 моуѣ, яко. кндыте ннмоушта. 43 н проуе. 44 словеса моу. псалмыхъ. 46 н .г. днь. 47 пема ргвога н. 49 сѣдѣте. ошѣуѣте се. 50 роуцы свон.

Јов. I 3 ннвесоме не бѣ(сть) еже бѣ(сть). 4 животь бѣсть. 5 сымътътъ се. обоуѣтъ. 7 ннмоутъ тымъ. 9 бѣ сѣтъ истнныны. 11 приде, свон. 12 прыеть, дѣсть. 13 нже нн. 14 слово нхъ плѣтъ бѣ. ннмоуѣдаго. 15 греден. 17 а балгодытъ. Нсоусъхрнстомъ дама. 19 въпросеть: тмъ. 20 пема исповѣдѣ. 21 есы тмъ. пема н рѣд глагола. 22 о себѣ. 25 въпросише н глаголюште, н. нн Нанѣ. 26 ѿтъкешта нмъ. 29 въ ютрѣ. вѣды. 30 нже н. бѣ(сть) 32 яко голоуѣкъ сѣходештъ. 33 въ водѣ крѣстентн. нма нже. 37 слышаста оба. 38 н глагола. 39 жыкѣше. декета. 40 бѣ. Амдрѣн. обню. 42 вже сказѣтъ се. 43 ютрѣ. обрътъ. 45 пема ргвога н. пророцыхъ. 47 нзравнѣтннъ кестъ. 49 царъ нз(ранн)евъ еси. 50 ѿтъкешта. кѣроуешы амъ.

— II 2 бракъ. 3 кыноу. 4 пема ргвога н. Нсоусъ: жено, не оу приде годнна моу. уто мнѣ н тебѣ. 6 пема лежештъ. 8 глагола нмъ. пема нма. 9 водоу; пригласы. 11 сѣтвори Нсоусъ. знаменнѣмъ въ. 14 пѣисзныны. 15 врькы, нзагна все. 16 н реуе. 18 н ѿтъкештавъше ннудѣ, рѣше. 19 Нсоусъ реуе. 20 емоу ннудѣ. .м. н .г.-ю сѣздама. цркъмъ. лн ю трѣмъ дньмъ въздвнгышны. 22 словеса его. 23 бѣ. ннмоу же. 25 уто бѣ.

— III 1 бѣ. нме емоу Ннкодѣмъ. 2 оуунтелоу. 3 ѿтъкешта. 4 мѣтеры свое(н). 5 ѿтъкешта. 7 не уоудѣте се. 8 хоштѣтъ, дышѣтъ. 8 прыходѣтъ. тано всакы. ѿтъ доуха кестъ. 9 ѿтъкешта. 10 ѿтъкешта. 11

кѣмъ глаголемъ. 12 камъ рекоу. 16 нмоуедаго. 18 нмоуедаго. 19 тѣмоу
лауе. 20 не кидѣтъ сѣта. да обамуеъ се. 22 крѣшташе с. 23 бѣ же
Ноканъ. прихотѣоу и нмоу. 24 бѣсть Ноканъ въсаждень. 25 бѣ. о оуи-
штенью. 26 бѣ. 27 ѡтвѣшта. 28 скндительствоуеъ. 29 радоуеъ се.
30 мнѣ маинькаты се. 33 пѣта н. 36 сымъ божыѣ на оба mjeſta.

Јоу. IV 3 оставъ. и нде. 5 сымоу своемоу Носымоу. 6 година же
бѣ яко шеста. 7 пѣта ргвога н. погрѣсты. 9 глагола емоу. самарыньска.
самарыньскыѣ соуште. самарыньхъ. 11 а стоуденацъ. 12 стоуденьцъ сѣ, и
тѣ нѣ него пыть. 13 ѡтвѣшта. реуе: всаки. воды се. въждедѣтъ. 14
въслышѣоушѣ се. 15 ни жеждоу. поурьпати воды. 16 нди н. 17 не
имамъ. 18 пѣтъ. 20 кланати се подобаетъ. 21 пѣта ргвога н. 21 въ-
роу нмѣ. 22 егѣже кѣмъ. нмоуе. 24 гїеѣи доухъ — емоу пѣта. 28 жена,
нде. 30 пѣта ргвога н. 31 сими. 33 емоу принесе. 34 пѣта ргвога н.
35 .д. 36 юже и жнен. съмырѣтъ. 38 а въ въ троудѣ. 39 скндитель-
ствоуиште. вса. 40 придоу. самарыньскыѣ. 41 крѣвахоу. 42 крѣвахоу.
въ истинноу Христосъ спасъ всемоу мѣроу. 43 ѡтъ тоудѣ, нде. 44 самъ
же. 45 кидѣше вса. придоу. 46 бѣ. 47 сымъ егѣ. 50 словеси уло-
вѣхъ. 51 сѣ раби. 52 же години. бѣ. седмоу. 53 разоумѣ. бѣ. кѣ-
рѣка словеси.

— V 2 нмоушѣ. 3 въ тѣхъже. слѣпѣ, хромы. уаюштыхъ. 4 водоу,
нже. 5 бѣ же тоу етеръ. нмѣ. 6 лежѣшта, разоумѣхъ. 7 вълазѣтъ. 8
и въдѣмъ. домъ скон. 9 бѣ. 10 и не достонѣтъ. своего. 12 скон. пѣта и
ходѣ. 15 нже стѣорѣ. 16 н нскахоу. 18 се тѣораше. 19 Нсоусъ реуе.
якоже. 20 больша сѣхъ тѣорытъ н. 21 якоже ѡтъцъ. егѣ хоштѣтъ жы-
вѣнѣ. 23 нже посла. 24 камъ, слоушаен. 25 ожнѣоутъ. 26 такожде
дастъ и сыновы. 28 вси мрътѣ соуште оуслышѣтъ. 29 пѣта ргвога
н. 30 мое, на колоу. 31 аште лѣ. о мнѣ самоу, н. 32 егѣ скнд-
ительствока. 35 свѣтен. 36 азъ же не нштоу коле мое, на колоу по-
слазѣшаго мѣ, яко имамъ. яже стѣороу, скндительствоуѣтъ. 37 ѡтъцъ,
скндительствоуѣтъ. 38 ни словесе. прыбѣкаюшта въ сѣбѣ. посла тѣ. 39
животъ, и тѣ. 44 нмоуедаго. 46 Монснѣ, и мнѣ бѣсте кѣроу нмѣан.
о мнѣ бо.

— VI 2 ндѣаше. 3 сѣдѣаше. 4 бѣ. 5 Нсоусъ, вѣды. хлѣбъ, 6 что хоте.
7 Пилатъ реуе. пѣнехъ коушымъ хлѣбъ, не докѣтъ. примѣмъ. 10 бѣ. 11
хлѣбъ. 12 глагола Нсоусъ. 13 ѡтъ пѣти. 14 уоуднше се видѣхъше зна-
менѣхъ яже стѣоры. глаголахоу: сѣ, 15 въсхитѣтъ, и сѣтѣорѣтъ. въ гороу
та единѣ. 17 вѣдѣхоу на омѣ. не оу бо бѣсть пришлѣ въ нмѣ. 19
грекъше же. или яко .л. 22 не вѣидѣ Нсоусъ сѣ оуѣеники своимѣ. 23
ни корѣамъ придоу. въздакъше госнодеки. 24 не бѣсть тоу на оуѣе-
ниѣ. 26 ѡтвѣшта. ясте хлѣбъ. 27 дасть камъ. 28 рѣше же емоу.
29 ѡтвѣшта. 30 знаменѣе тѣ тѣорышѣ. 32 не Монсин дасть камъ
хлѣбъ истиннымъ с небесе. дасть камъ с небесе хлѣбъ истинный. 34 рѣше
же емоу. 36 яко и не вѣидѣте мѣ. 37 дасть мѣ. 38 послазѣшаго мене.
39 дасть мѣ ѡтъцъ. ѡтъ нмѣхъ никѣгоже. вѣскрѣшоу н. 40 вѣроуен
въ него. и азъ въскрѣшоу н. 41 азъ хлѣбъ. 42 сѣ лѣ. сымѣ. 43 ѡтвѣ-
шѣшта. 44 никѣгоже бо. ѡтъцъ мон. 45 мѣсть же. 51 нже даъ емоу.
пѣтъ мѣтъ мѣсть, юже азъ даю. 52 можѣтъ имѣ. 53 пѣта Нсоусъ. 57

жнѣ ѡтъцѣ. 61 в(ѣ)днѣ. рече же. 62 бѣ. 64 етери не втроуѣште. пѣпа pošljednjega н. 65 емоу дамо ѡтъ. 66 мноуы н. 67 десете. 68 глаголи бо. 70 ѡтъкешта нмѣ Нсоуѣ рече. 71 скармьотскаго. пѣпа и ѡза прѣдаты. на десете.

Јов. VII 1 хозше. нюдѣе каменемѣ побыти. 2 бѣ. 3 рече же емоу. да оуѣеныцы. 4 творитѣ, нштѣтъ. 6 а вѣмѣ мое вѣсѣгда готоко естѣ. 7 мене же прѣжде. 8 възидете. не испльни се. 10 не тѣко тѣм. 13 ни-ктоже. глаголаше страха рѣди нюдѣска. 15 днѣлахѡу се народѣ. см. 16 ѡтъкешта нмѣ Нсоуѣ. 19 пѣпа и. никтоже оубо творитѣ. 22 ѡтъ ѡтъцѣ. 24 на вѣ прѣкѣдѣны. 25 ѡтъ бр(оуслѣн)мѣ. не се ли. 26 нмѣуосоже глаголютъ емоу. еда кто ѡтъ кнѣзѣ рѣзоуѣмѣ. 27 оуѣвѣстѣ. 28 възел же н. Нсоуѣ, глаголе. 29 азѣ вѣмѣ. 30 не оу бо бѣстѣ. 32 и народѣ. си о немѣ. 36 пѣпа и pred идѣже. 37 послѣднѣ дамѣ. 41 естѣ вѣ истинѡу. 42 тѣко ѡтъ вѣнтлѡмскаго града ѡтъ стѣмене дѣвѣдока. 43 народѣмѣ. 44 ети, и никтоже. 45 кѣ нѣрнѣсѡмѣ и архѣмерѡмѣ. нмѣ тѣ. 46 слоуѣгы и рѣше. глаголь улоуѣуѣскѣ тѣкоже слѣ улоуѣкѣ глаголетѣ. 50 Никодѣмѣ, пришады. 53 пѣпа prvoga н.

— VIII 1 елѣмѡнскоу. 2 ютроу. 3 пѣпа prvoga н. поставише. 4 и глаголаше. 5 побыти. 6 нмѣли нѣуто. 7 и вѣсклѡнѣ се, рече. естѣ, вѣрѣзи. 8 вѣсклѡнѣ се. 10 никтоже лѣ. 11 еи Нсоуѣ. 12 рече нмѣ. пѣпа глаголе. 14 самѣ азѣ. ѡтъ коудоу приѣ и кѣмо гредѡу. 16 соуѣждѡу, соуѣдѣ. на и азѣ. 17 вѣшемѣ. 19 аште бѣсте вѣдѣмѣи мене. 20 глагола Нсоуѣ. тѣко не оу бо бѣ прѣшлѣ годѣ. 21 Нсоуѣ: ндоу. 23 пѣпа prvoga н. глаголаше же нмѣ: кѣ. пѣпа а pred азѣ. нѣсамѣ ѡтъ сѣго. 24 rĭjeđi нште — вѣшнѣх пѣпа. 25 пѣпа и pred рече. рече же. тѣко глаголю. 29 оу-годѣмѣ емоу творѡу. 30 вѣроуѣлахѡу. 36 аште сѣмѣ кѣ оубо. 39 азѣ еже. 40 нмѣни нштѣте. оуѣнты. еже слышѣхѣ. стѣкорѣмѣ. 41 емоу нюдѣе. 42 любѣмѣи бѣсте и. 44 улоуѣкѣ оуѣбынѣцѣ. 46 вѣрѣ не емѣте. 48 самѣрѣ-тѣмѣи. 49 Нсоуѣ и рече. 52 сѣрѣты не нмѣтъ вѣкоуѣсмѣ. 53 творѣни боу. 54 Нсоуѣ, рече. ѡтъцѣ слакен. 55 пѣпа и pred аште. 56 ѡтъцѣ нмѣмѣ. вѣдѣвѣ вѣзрѣдовѣлѣ. 57 и нѣмоу нюдѣе. .н. 59 пѣпа и pred нѣидѣ. пѣпа хѡждѣше.

— IX 1 нмѣогредѣ. 2 оуѣеници его. сѣ. 3 сѣ. послѣкѣшаго и мене. 7 и оуѣмѣ сѣ. 8 нже бѣхѡу. просѣтель бѣ. см. 9 rĭjeđi тѣко — глаго-лахѡу пѣпа. 11 и оуѣмѣмѣ. 13 и вѣдоше и. бѣ. 14 бѣ. 16 гѣрѣшлѣмѣ сѣ знаменѣмѣ. 19 родѣ сѣ. 22 сѣ рѣста. сложѣли бѣхѡу. боуѣдѣтѣ сѣмѣништѣ. 23 рѣста родѣтѣла. нмѣтъ о сѣбѣ. 25 rĭjeđi ѡтъкешта — естѣ пѣпа. 27 юже, не. и кѣ. 30 rĭjeđi и отѣрѣзе оуѣи мон пѣпа. 31 вѣмѣ бо. 34 отѣрѣзе оуѣи кто. 35 обрѣте и Нсоуѣ. 36 рече емоу. 37 Нсоуѣ: вѣдѣлѣ еси, глаголен. 40 етерѣ ѡтъ нѣрнѣсѣ. и рѣше. еда мѣ. 41 нмѣли гѣрѣхѣ.

— X 1 двѣрѣмѣ, на прѣлазен. 3 глашѣетѣ по нмѣнѣ. 5 не ндоуѣтѣ, тѣко не знаюуѣ. 7 двѣрѣ. 9 двѣрѣ. спасѣтъ сѣ; вѣмѣндѣтъ. 11 азѣ есѣмѣ пѣстирѣ добѣрѣ; доуѣмоу сѣю полагѣю. 12 нѣсоуѣтѣ. рѣсѣхѣтѣтъ, и. 13 нѣрѣдѣмѣтъ. 14 знаю мое оуѣе. знаюуѣтѣ нмѣ мое. 16 тѣже. боуѣдоуѣтѣ. 18 никтоже не. на и азѣ. пакѣ положѣмѣ. 22 бѣ. 24 же нюдѣе. 27 знаю е, по тоуѣмѣ же не ндоуѣтѣ, на по нмѣ гредѡуѣтѣ. 29 нхѣ вѣсѣхѣтѣмѣ.

31 нюдые каменые. да побыють его. 32 Нсоуьс и реуе. шеттете на ме. 33 яко ты уловѣиь творыни. 38 да диломь. разоумьете. 39 нскахоу же нюдые пакѣ ети его; изыде. 40 бѣ. 41 инедыного. бѣ.

Јов. XI 1 бѣ. 2 бѣ. 3 лоукаше. 4 Нсоуьс, реуе. 5 любаше же Нсоуьс. 6 пѣта бѣ. 7 оуеиникомь сконимь. 8 повѣти, пакѣ. 9 Нсоуьс и реуе. десете. 11 ндоу, и. 12 пѣта господи. 13 мнѣхоу. 17 Внтанню, обрѣте юже .д. дѣни нмоушта. 18 бѣ. 19 оуѣ Нюдые. 20 сыдѣаше. 22 на ныны же. 23 Нсоуьс: не рѣхъ лы ти, яко. 25 же еи. 26 живи ет-роуѣи. 29 вѣста скоро, и. 30 нѣже. 31 скоро вѣста. нѣсмь. плауемь. 32 вндыкышы паде. бѣ зды бѣль. 33 вндыкѣ. 34 и глаголаше. 36 како и любаше и. 37 ли см. 38 бѣ. 41 оуи скон. 43 велыкымь. 44 кира-тымь. 45 принадыше къ Марыты. 46 повѣдаше нмь елико створы. 47 сыбраше же се. и самилы. многа створи. 48 пѣта намь. 49 реуе нмь. 50 не помышляете яко пѣта. 51 пѣта за люди. 52 пѣта prvoga и. на за уѣда. и сыбереть е. 53 како бѣ. 54 не зѣмь и томоу. 5(п)ремь. 55 бѣ. 56 пѣта prvoga и.

— XII 1 .г.-ю. вьскрѣси Нсоуьс. 2 пѣта тоу. 3 нарядѣ. многоцѣль-ныи, и. испѣлаше. 4 скарыотьскыи. пѣта на крају и. 5 даты се ни-штымь. 6 дѣнте. съблюдетъ е. 8 вьсегда бо ниште имате съ собою. мене не вьсегда. 9 разоумьуюштоу же народоу многоу. нюдѣ. вьскрѣси Нсоуьс. 12 празнникѣ, слышавьше. 13 кыи оуѣ пиникѣ, изыдоу. зѣваху и глаголюште. благословень. 14 и вьсѣде. 16 его яко смь прѣжде. 17 вьскрѣси его. 18 слышавше сътворьше змѣненне. 19 нѣте. 20 вѣхоу же самыи. кыш(ь)дѣшнѣхъ с нимь. 23 нмь. 25 а немлкенден. свое. въ жи-вотѣ вѣуьны. 26 ходитъ: нѣже. да боудеть. 29 слышавьше. 30 мене. 32 и аште. 35 докле скѣтъ. не имать. 36 сынове скѣта. 39 вѣровати въ нѣ. 41 славоу божью. 42 оуѣ оуѣ. исповѣдахоу. сымышта. 43 уло-вѣуьскоу неже лы. 42 на аште. rїjесї емоу — соуджоу пѣта. на спа-соу. 48 а оуѣмытае. еже азъ. 50 заповѣдь. реуе мѣ.

— XIII 2 кеуероу выкышоу. нскарѣотьскоу. 4 ризы, приемь. и при-носѣа. 5 и по томь вьлѣа. 6 пѣта и рѣд глагола. 10 трыбоують. естѣ бо унѣ. 14 ногы вѣше. оумыкати дроуѣ дроуѣ. 16 послаъ. 19 нмѣте. 21 и вѣзхоути се. 23 бѣ. 25 пѣта тако. 26 нскарѣоуѣанымоу. 27 твори скоро. 29 да нѣуѣо ништымь дасть. 30 хамьб онѣ, нзиде; бѣ же дѣмь поштѣ. 31 тогда глагола Нсоуьс. 32 въ себѣ, дѣне. 33 уѣда. мало вѣмѣ. мене, якоже. 36 не можете. нѣте. 37 Симонѣ Петарѣ. по уѣо ныни не многоу. положоу за те. 38 Нсоуьс и реуе. скою.

— XIV 1 вѣше, ни оуѣтрашаеть. 2 аште ли же, рекаль. 3 rїjесї и аште — вѣмь пѣта. азъ есамь. 5 камо поутѣ. 7 познаете. 9 вѣди и оуѣца. 10 азъ глаголахъ. не глаголахъ. прыбыкаеть. 11 нмѣнте мнѣ. нмѣте мнѣ. 12 творить. творить. 14 въ нмѣ оуѣца моего. 16 оуѣца моего. и дасть. 17 зѣнаете, яко. 21 съблюдетъ. вѣзхоуѣлоу, и вѣлоу сѣ. 22 скарыотьскыи. 24 съблюдетъ. 26 якоже рѣхъ. 28 яко азъ рѣхъ. 31 зѣпоказѣмь.

— XV 2 пѣта prvoga и. нзмѣтають. отрѣблѣають ю. 4 яко розгѣ. 5 въ немь, сткоритѣ. не можете. 6 вѣлагають ю. 7 и емоу же. 12 см. 15 вѣсь рѣмь. уѣо творить господинѣ. 16 на и азъ. и плодѣ принесете,

и плодъ вашъ приимаетъ. 17 пѣта дроуга. 18 миръ въ. 19 изабрахъ въ ѡтъ всего мира. неманиднѣ въсь миръ. 20 азъ глаголахъ: ижесть. господина. аште мене. нждечоуть; аште. 21 твореть. 24 и(м)ни грѣхъ. виднше мѣ. възменив(идѣ)ше мѣ.

Јов. XVI 1 съблжизаете се. 2 слоужьбоу богоу приносыйте. 3 и съ твореть вамъ, яко не познаше отьца ми мене. 4 на си глаголахъ вамъ, да егда придетъ година, поминанте съ яко азъ рѣхъ вамъ. съхъ же вамъ не прѣхъ не рѣхъ, яко с вами бнхъ. 5 нини же ндоу къ посланимоу мѣ. и никтоже ѡтъ васъ не впрашае мѣ: камо идешы? 6 на яко съ глаголахъ вамъ, скръбъ испльнитъ срьдця ваша. 7 на и азъ истинноу глаголахъ вамъ; оуные иесть вамъ да азъ ндоу; аште бо не ндоу азъ, на-ракалыть не придетъ къ вамъ; аште вы же ндоу, послоу и къ вамъ. 8 и пришады оны облыунты въсь миръ о грѣсѣ и о правды и о соуды. 9 и о грѣсы оубо, яко не втроують къ мѣ; 10 о правды же, яко къ отьцоу гредоу и к томоу не выдыте мене; 11 о соуды же, яко князь мѣра сего осоужденъ бысть. 12 еште много имамъ глаголати вамъ, на не можете носыти нини. 13 егда же придетъ оны доухъ истинныи, иаставытъ въ на всакоу истинноу. не о себи бо глаголаты имать, на елико аште оуслышѣтъ, глаголаты имать и гредоушта възвыстытъ вамъ. 14 оны мѣ прославить, яко ѡтъ моего приимлетъ и възвыстытъ вамъ. 15 еси елико имать отьцъ, мохъ соуть; сего ради рѣхъ яко ѡтъ моего приимлетъ и възвыстытъ вамъ еси. 16 въ мали к томоу не видите мѣ, и пакн въ малы оузрыте мѣ; яко ндоу къ отьцоу. 17 рѣше же ѡтъ оуемникъ его въ себѣ: что се иесть еже глаголетъ намъ: въ мали не видите мене, и пакн въ малы оузрыте мѣ; яко ндоу къ отьцоу? 18 глаголахоу же: что иесть се еже глаголетъ въ малы? не кимъ что глаголетъ. 19 разоумѣ же Нсоусъ яко хотыхоу и впрашаты, и рече имъ: о семь вы стезаете се между собою яко рѣхъ: въ мали не видите мене, и пакн въ малы оузрыте мѣ. 20 аминь аминь глаголоу вамъ яко въсплауєте се и възрыдаете вы, а въсь мырь оузрадоуетъ се, вы же печальны боудете. на печаль ваша къ радость боудеть. 21 жема егда раждаетъ, печаль имать, яко придетъ годъ еи; егда же родить отроуе, и томоу не поминѣ скръбѣ за радость яко роды се уловѣтъ оу въсь мырь. 22 и вы же оубо печальны боудете, пакны оузроу вы яко оузрадоуютъ се срьдця ваша и радости ваше никтоже не възметъ ѡтъ васъ. 23 и въ тѣ данъ мене не помолыте ни-уесѡже. аминь аминь глаголоу вамъ, аште уесо просыте оу отьца въ нме мое, дастъ вамъ. 24 до селы не просыте. — 26 въспросыте. 28 и пакны. мѣрь, ндоу. 29 его: нини. прнтьеу никкоже. 30 впрашаеъ те. 33 имате съ. оупванте.

— XVII 1 възведъ. 2 سموу даль. всакон. 3 rijeći се — жикоть пѣта. 5 славою, еже. 6 еси даль. 9 даль еси. пѣта твои соуть. 10 пѣта ргова и. мохъ твои соуть, и яко еси твои мохъ соуть. 12 погыбальныи, на да. 14 якоже азъ ѡтъ сего мира. 15 не глаголоу да възмениш. 21 якоже и ты. 23 пѣта ргова и. 24 да и ты боудоуть. мою, еже. 25 правдыны, въсь. яко ты.

— XVIII 2 нже прѣдѣше. 3 слоугъ. 4 кидыкъ. 5 они же рѣше: Нсоусъ. 7 же впрости. назираиши. 10 нмъ можъ, и оудари раба архы-

ерноа. Мелехъ. 11 вънзун. 12 тисоуштынни. 13 къ Нънны. 15 архмериомъ. 16 нзиде же оууеникъ. 17 глагола рба. еда тм. 18 стоахоу же слоугы. 19 пема н оууени его. 20 оуунхъ км. 21 оупрашае. пема се. рхъ камъ азъ. 23 аште азъ. н скидательствоуо. 24 Ынла. 25 рше же. еда тм. онъ же оуърже се. 26 кротограды. 28 оскеринитъ се мѣсто. 30 оуъркештше н. 31 понмате км, но закономъ. 32 на да. 34 се тм. 35 архмерые те прѣдаше мнѣ. 36 подымзале се км. кмль архмерыомъ. 37 пема н прѣд всамы. 38 о немъ. 39 оуърпоуштаты единого на паскоу. пема оубо. 40 бѣ.

Јов. XIX 2 пема ргвога н. конни же сплетъше трѣнокъ вънѣшъ. обѣлоше. 3 по линоу. 4 Пилатъ, н. нзкождоу камъ камъ. 6 н възоупнише глаголюше: пропни. глагола. понмате км. азъ не. кмны ннокже. 7 нашемъ. 11 Нсоуъ, н рече емоу. ме болы. 12 оуъ толы. Кесароу. 13 Гольгаты. 14 бѣ тко. 15 възмы н пропни, глагола. 16 прѣдасть нмъ. н ведоше. 17 Гольгаты. 18 ндѣже пропеше н. 19 же титалъ. 20 оуъ Нюдме. ндѣже пропеше н. 21 архмерые: не нишы цдра нюдиска, тко. 22 Пилатъ н рече нмъ. 23 .д. уести. конноу уестъ ихъ. саткамъ. 24 ждрѣмъ. себѣ ризн его, н о метазмы моен. ждрѣмъ. же си. 26 любаше Нсоуъ. 28 юже створинше се. 30 скръшнше се. 31 параскевѣнтъ. н възоути. 33 видѣше юже. 34 ребра прокоде, нзиде. 35 видѣвъ скидательствоа. 37 кныги рше. на нь кон га н прободоше. 38 татъ. пема гїебї н поелъ — нсоусоко. 39 носе. нзмоурино. алыгоустино. алырстино. 40 ткоже — погрѣлати пема. 41 бѣ. ндѣже пропеше н. въ немъже не бм нинтоже нконоже положень. 42 ткоже блнзъ. положиста н.

— XX 3 оууеникъ, ндоа. 4 текоста. 6 же Симонъ. въ гробъ прѣжде. 8 .в. оууеникъ. виднѣ. 9 кныги. 10 пакы оууеника въ себѣ. 12 .в. амѣла. 13 плауешн се? кого лм нштешы? глагола нма: възеше (гкр. въже). 14 н се рекъшы. 15 уто плауешн се, н кого нштешы. кротоградъшынь. емоу: господы, аште. гды есы. 16 она же обрѣштшы се. 18 видыхомъ. 19 соушты же позды. соботоу, дваремъ. 23 дръжеть се камъ. 24 на десете. 25 азъ. 26 осы данъ. глагола нмъ. 27 видѣ роуцы мон, н принеси роукоу ткою н въложи въ ребра мотъ, н не боуды нектранъ на въранъ. 28 оуъркешта Тома н рече емоу: господъ мон, богъ мон. 29 глагола емоу Нсоуъ: тко видѣки ме върова, а блжешы не видѣмше н върова(въ)ше. 30 многа же нна знаменитъ створы Нсоуъ прѣдъ оууеники сконмы, котъ нзсоути пїсана въ кныгахъ снхъ. 31 сї же писана быше да въроу нмате тко Нсоуъ сынъ божын есть н да въроушете въ нме его жыкоть въуни нмате.

— XXI 1 По семь тѣи се Нсоуъ пакы оууеникомъ сконмы на мори тыкерьдѣсцымъ. тѣмъ же се сѣцы: 2 въхоу въ коуны Симонъ Петаръ н Тома нзрицаемы блнзницъ, н Матананъ нже бм(сть) оуъ Камъ Галелыскыме, н сына заведымоа, нна .в. оуъ оууеникъ его. 3 глагола нмъ Симонъ Петаръ: ндоу рибн локыты. глаголаше емоу: ндемъ н мы с тобою. нзудоу н въздоу въ корабль, н въ тоу мошть не еше нитесоже. 4 ютроу же бмкшоу ста Нсоуъ пры брѣзы, н не познаше его оууеници тко Нсоуъ вѣсть. 5 глагола же нмъ Нсоуъ: дѣты, нмате лм уто снѣдно? они же оуъркештавъше емоу рше: нѣ. 6 онъ же рече нмъ:

вѣрьзѣте о десноѹю страну мръжоу и обрышитете. вѣрьгоу же и к то-
моу не можахоу прѣвлѣшты ѿть множьства рыбѣ. 7 глагола же оуѣмныѣ
егоже лоуѣлаше Нсоуѣ Петроу: господь ѣсть. Сымонъ же Петаръ самъ-
шавъ тко господь ѣсть епеньдытоу прѣпѣсакъ се, кы бо нагъ, и
вѣрьже се къ море. 8 а друзѹы оуѣмныѹы корабльцѣмъ прѣдоу, не быше
бо далече ѿть земле на тко .с. ллхатъ, влѣкоуште мръжоу рыбѣ. 9 ткоже
излѣзоу на землоу, видыше огнь лежешть и рыбоу на немъ лежештоу
и хлыбъ. 10 глагола нмъ Нсоуѣ: принесыте мѹ ѿть рыбѣ еже есте
мыны. 11 влмызъ же Сымонъ Петаръ излѣзѹе мръжоу пльноу великыѣхъ
рыбѣ .р. и .г., и толнкоу соуштоу не прѣтрѣже се мръжа. 12 глагола
нмъ Нсоуѣ: прндыте и обыдоуште. и никтоже не смѣше ѿть оуѣмныѣхъ
его вѣпрашатѣ: ты кто еси? вѣдоуште тко господь ѣсть. 13 прѣде
же Нсоуѣ и прѣметъ хлыбъ и дастъ нмъ, и рыбоу такожде. 14 се юже
третѹцею ткмъ се Нсоуѣ оуѣмникомъ вѣстакъ ѿть мрътвѹы. 15 егда же
обыдокаше, глагола Симоноу Петроу Нсоуѣ: Симоне ноньнынъ, лоуѣвши
ли ме пѹе снхъ? глагола емоу: ен господь, ты вѣсы тко лоуѣлоу те.
глагола емоу: пасы агньце мое. 16 глагола емоу пакы вѣторыцею: Си-
моне ноньнынъ, лоуѣвши ли ме? глагола емоу: ен господь, ты вѣси тко
лоуѣлоу те. глагола емоу: пасы окъце мое. 17 глагола емоу третѹцею:
Симоне ноньнынъ, лоуѣвши ли ме? оскрьбъ же Петаръ тко реѹе емоу тре-
тѹцею, и глагола емоу: господь, все ты вѣсы, и ты вѣси тко лоуѣлоу
те. глагола емоу: пасы окъце мое. 18 аминъ глаголоу тебѹ, егда бы(сть)
юнь, потѣсаше се самъ и хотѣше ткоже хотѣлаше, егда же състарѣшѹы се,
влѣдѹжешѹы роуцѹы тѣонъ, нмъ те поѣшеть, и вѣдетъ те ткоже не хо-
шешѹы. 19 си же реѹе клепле коѣю сирѣтѹю прославить бога. и смъ
рекъ глагола емоу: нды по мнѣ. 20 обрати же се Петаръ вѣды оуѣ-
мыка егоже лоуѣлаше Нсоуѣ ндоушта къ слѣдѣ, нже влѣдеже на кеуѣры
на прѣсы его и реѹе: господь, кто ѣсть прѣдѣленъ те? 21 сего выднхъ
Петаръ глагола Нсоуѣсоу: господь, а са что? 22 глагола емоу Нсоуѣ:
аште хоштоу да та прѣбываѣтъ до ндыже прѣдоу, что ѣсть тебѹ? ты
по мнѣ греди. 23 нзыде же слово се къ братѹю тко оуѣмныѣ тѣ не
оумреть. не реѹе же Нсоуѣ тко не оумреть, на аште хоштоу да та прѣ-
бываѣтъ до ндыже прѣдоу, что ѣсть тебѹ? 24 се ѣсть оуѣмныѣ сѣ(ъ)-
дѣтельствоѹе о снхъ, нже и напысѹ сѹ, и кѣмъ тко истыннѹю ѣсть сѣн-
дѣтельство его. 25 соутъ же нмѹ многа тже стѹоры Нсоуѣ, тже аште
по едѹиномоу писана бывають, ни самомоу, мьноу, кѣсѣмъ мѣроу вѣмѣ-
стыты пышѣмѹхъ снхъ кнѹгъ. амынь.

Djel. I [šiš. 1]* 2 заповѣда. нзбрл, н. 3 прѣдъ нмнѣже ста. къ мно-
зихъ. нмъ глаголе. 4 уекати ѿбнтоканѣ. 5 оубо крѣсты. 6 пѣта они.
снѣдѣлаше же оуѣпрашагоу. нзранлѣко. 7 нѣсть вамъ разоумыкаты. тже.
положи своѣю областѹю. 9 се рекъ. подѣеть его. оуноу нмъ. 11 влѣзѣсѣ
се на небо ѿть влѣсъ такожде и прѣдетъ ткоже вѣдѣтѣе его ндоушта.
[šiš. 2] 13 н Тома. Мататен. и Сымонъ Зѣлото. 14 трѣнѣште нно-
доушно. и Марѣею. 15 н къ сѣмъ дѣлѹи (и rukopisu кѣсы едѹинѹи) ста.
бы же нѣрода уѣды къ коуѣны. 16 моуѹы братѹѣ. подобаше хѣмѣти се

* Zagragjeno šiš. s brojem pokazuje na kojoj je strani štampanoga šisatovač-
koga apostola dio poregjeni s Hvalovijem rukopisom.

исаинию семоу. 17 редь слоужьбы сен. 18 проседе се по срьдм. 19 сконь езыхомь. 20 приметь. 21 подобаше. оть слыдышнхъ с нами. како хято. Исоусъ въ ны. 22 въскръшению. сдиномоу отъ сего. 23 нже се нареуе. Мататею. 25 мысто свое. 26 въергоу ждръбы. из Мататею.

Djel. II [šiš. 3] 1 книше. нмодоушню. 2 оть небесе шоумь. въсь храмь. 3 езыци разднлаюште. и сѣде из. кождо. 4 пѣта ргвога и. якоже доухъ. 5 говѣни. 6 гласоу томоу. яко слышахоу. пѣпа ихъ. 7 не си ли си въсь соутъ. 8 въ нже родихомъ се. 9 Партине и Мидине и Саламинтине. междоу рѣками. 10 и въ странахъ. 11 глаголюште нини. 12 днвшахоу же се въсь и стежахоу се. [šiš. 4] 14 моужне жнкоуште. разоумно да естъ. 15 нештоуєте. годниа третыхъ. 19 катине дыма. 20 слыныце обратыть се. дажде. [šiš. 4] 22 реуе Петарь къ лоудемъ: моужые. пѣта син иза словеса. назаринина. якоже и сами. 23 сего нареуе свѣтъ. проповѣданнемъ богомъ. безаконныхъ. 24 въскръсы. емоу оть мен. 26 възрадова се. 27 ми даси. 28 животъ, испльниши. 29 съ оупканиемъ ѿ патырѣсы. 30 оубо кѣды. клеткою, еюже. 31 въскръшени нсоухристовы. 32 въскръсы. емоуже мы нма въсь есмо свидѣтеле. 33 възнесъ се ѿбытоканне. слышасте и видѣсте. 35 до ндыже подылохоу. 36 богъ створыль. Исоусъ, егоже. 27 слышавшымъ же нмъ. [šiš. 6] 38 Петарь же реуе къ нмъ. отьдѣшнхъ грѣхонъ. 39 ѿбытовано. 40 пѣта ргвога и. сего лоукакаго. 41 оми. приемъше слово его къ сласть. 42 трѣпеште нмодоушно молитвою и шолемемъ. хлѣба. 44 страхъ же бы изъ вснхъ, въсь же вырочаше и быхоу въ коупы, нмахоу вса обштенъ. 45 и стежаниа нмымыа пролазхоу и раздылахоу въсьмы, егоже лште кто трѣбоваше. 46 по все же днмъ ндыхоу въ цркви нмодоушно ломеште по домомъ хлѣбы, и приемахоу брашно къ радостъ и въ пространые срьднъ, 47 хвалеште бога, нмоуште благодѣть къ въсьмы лоудемъ. господь же прѣлагаше спасаюште по все днмъ цркви.

— III [šiš. 6] 1 въ коупы же Петарь. 2 ис урѣка. егоже полагахоу. рекомны црквиныи красныи. 3 молаше и. 6 оу мене. нмамы, се ти дашь. Назаринина. 7 въздвиже и. оуткрѣдыта. глѣзъни. 9 и видѣвшнхъ и въсь лоудые ходешть и хвалешть бога, 10 змахоу же и яко съ пысть сѣденъ мылостыне рады въ кратыхъ краснѣхъ црквиныхъ, испльнише се уоудъ и оужасъ о прѣклоуаюшнмъ се емоу. [šiš. 7] 11 дръжештоу же. къ прѣтворъ нрыцаюшнхъ се соломоуны оужасны всѣ. 12 видѣвъ же Петарь ѿтѣвѣтаваше къ лоудемъ: моужы изравильсцы, что уоудыте се о сѣмъ? нмамы и ны что възвѣраете, яко своєю мы сылою нмамы благоверемъ сткороухомы ходыты? 13 богъ акрамовъ, нсаконъ и нтконъ, богъ отыцъ нашыхъ прославы отрока своего Исоуса, егоже вы оубо прѣдѣсте и ѿтѣвѣраете се его прѣдъ лщемъ оубо пилатовымъ, соуждышоу ономоу поустыты. 14 вы же свѣтлаго и прѣведнаго ѿтѣвѣраете се, испросите моужа оубыниоу дѣты камы. 15 а владыкоу жызнѣ оубысте, егоже богъ въскръсы нзъ мрткыхъ, емоуже мы есмо свидѣтеле. 16 о кѣры нмены его сего, егоже видѣте и кѣсте, оуткрѣды нме его, и кѣра тже нмъ дѣсть емоу все члѣны прѣдъ всѣмъ камы. 17 и нмы браты кѣды яко невидѣннемъ створысте якоже и кнѣзы камы. 18 богъ же тже прѣжде реуе оусты въсьхъ пророкъ сконхъ моужоу прѣеты Христоу, сконьъа тако. [šiš. 7]

21 на небесы. тже глагола. 22 бо реуе къ отьцемъ нашимъ. богъ нашъ. о всемъ. 24 и вси же. Самона. по редоу, елико. дъни сынъ. 25 завета. отьцемъ нашимъ. 26 камъ прѣжде. благомышть.

Djel. IV [šiš. 8] 1 глаголюштымъ же нмъ къ людемъ. црквинымъ. 3 на оутрѣ. 5 на оутрѣ, и събраше се кнезъ. старъцы. кингоуе. 6 и Ола архирен. елико быше. 7 поставише. и въпрашахоу н. 8 испави. 10 назаранина. распесте. 11 съ естъ камень оукорені отъ насъ зыждоуштыхъ, съ бы къ глагоу оуглаоу, и нѣсть о нмъ ни о единомъ спасеннѣ. 12 нѣсть бо много имене подъ небесемъ дамо къ уловѣцыхъ о немъже подобаетъ спасты се намъ. [šiš. 9] 13 выдеште же петрово оупавише. не книжна нѣста мь проста, и. 14 протнко рѣшты нмъ. 15 сте-захоу же се. 16 бысть нмъ, ксмы. не можемъ отьверѣшти се. 17 ѿ имени семь ни единомуу уловѣкоу. 18 призваше т заповѣдаше. не ештаты и ни. нсоусоки. нема Христовѣ. 19 рѣста к нмъ. 21 прѣз-прѣштѣше. не обрѣтаюште. кси славѣхоу бога о быкышымъ. [šiš. 9] 23 отьпоуштенѣ же быкыш прѣдѣта. 24 ннодоушнѣ. створымы. 26 събраше се къ коупи. 27 на истинноу. на свѣтаго отрока твоего. израильскимъ. 29 запрѣштеннѣ. ксмы оунавннемъ. 30 роукою ткою. уоудесемъ быти. именемъ скстымъ отрока твоего. 31 помолышымъ се нмъ и подвиже се. на немъже быхоу събрами, испавнише се. съ оупавннемъ. 32 народоу же кыровѣкшоу бы срьдѣе и доуша едина, нмѣнне едино, и ннедѣмъ нн-уесоме отъ нмыннѣ своего глаголаше свое соуште, на быше нмъ все окъ-штено. 33 и келыю сылоу въздѣхоу свидѣтельство апостолы кскръ-шенню господа Нсоухранѣ, благодѣть же бы келыѣ на всыхъ. 34 не бы бо нишѣ нысѣдѣмъ въ ныхъ, на елыко стежалы быхоу села нмы домы, продаюште приношахоу цѣноу проданыхъ, 35 и полагахоу прѣдъ ногами апостольскимы даръ нже комоуждо егоже трыбоваше. 36 Носы же на-реуены Варнава апостолъ, нже естъ сынъ оутишениѣ, левгитъ, коуира-нинъ родомъ, нмѣ село, и продавъ е принесе цѣноу и положи прѣдъ ногами апостольскимы.

— V [šiš. 10] 1 моужъ же. продаста. 2 кыдоушты же и жены. при-несе уесть едноу и положи прѣдъ ногами апостольскимы. 4 продаво бысть тебѣ властѣно. 5 слышавъ. страхъ келыкъ. се. 6 пѣта ргова и. кыставше же. стрѣнше, и нзисѣше погребоме и. 8 аште на толыцы село. 9 дварехъ. нзисоушѣ те. 10 нго, нздаше. мрътоу, нзисѣше. 11 страхъ келымъ на всен. 12 роукамы же апостольскыма знаменнѣ бы-вахоу и уоудеса къ лоудехъ многа, и быхоу ннодоушно ксы къ пры-творы соломоуны. 13 проуыхъ же никтоже не сызше прѣдѣпыти се ихъ, на келнуахоу се лоудѣе. 14 пѣуе же прылагахоу се кыроукуште госпо-девы народъ, моужн же и жены, 15 тко и на поуты нзшошахоу не-доужныи и полагахоу на постѣлахъ и на одрыхъ да гредоуштоу Петроу помѣ стѣнь осинить единого ихъ. 16 прихотѣше же и народъ отъ кскръшнхъ градъ къ Ер(осо)лимъ приносеште недоужныи и страждоуште отъ доухъ нечѣстыихъ, нже нцылахоу се. 17 кыставъ же архирен и кси нже с нмъ соуштыѣ ересь садокыска, испавнише се завысты, 18 и възложыше роуки свое на апостолы и ксѣдѣше е къ тамныцоу лоудьскоую. 19 анѣль же господень отьверѣзе двары тамныцы, нзкедъ же е реуе: 20 идите и

ставьше глаголюте лоудемъ въ цркви ксе глаголы жызыи сен. [šiš. 11] 21 слышавше же кыи доу из ютры къ црквѣ и оууахоу лоудѣ. арьхире, иже. съзваше зборъ. 22 възкратыише. 23 тамницоу оубо шбрытомъ зукореноу и. твердыю и страже стоеште. 24 црквыи, и арьхирен, и дивлахоу се. 25 яко сы моужыи. 26 приеде же. побнють е. 27 въ сыныишти. 28 хощете мнесте. 29 Петаръ и апостолы. 30 роукыи есте и обыише и. 31 десницею оубо. Израилевы и останаише. 32 скеты дастъ. 33 они же слышавше дивахоу се и скешахоу оубыты е. 34 кастахъ же етеръ къ сыныи парыси именемъ Гамалыи законооуытель уастахъ ксыи лоудемъ, повелы мало что апостоломъ истопыти. 35 реуе же к нимъ: моужи израиляси, дымилите себя о уловцыи сыхъ что хощете сткортити нмъ. 36 прѣжде бо сыхъ дны вѣста Текта глаголе себе соушталыкого велика, емоуже прилпнше се уысло моужи яко .д. стл. иже оубыиень бысть и кси елико послоушахоу его разыдоу се и бише въ ниуте. 37 по семь вѣста Нюда галелыиинъ къ дин илписаныи и обраты лоуды многе въ сѣдѣ себе. и та погыи и кси елико послоушахоу его разыдоу се. 38 и се нмни глаголоу камъ, 39 оустопыте 39 оутокъ сыхъ и оставите е, 40 аште ксть 40 оутокъ свытъ сл или дѣло се, разорытъ се; 39 аште кн что бога ксть, не можете разорыты его, еда како богосварыицы ошрштете се. 40 послоушавше же его и призваше апостолы, быише 41 зашрштине нмъ не глаголаты о имени семь нсоусовы, и 42 оуштыше е. 41 они же оубо иднахоу рдоушете се 42 оуштыи сыныи, 43 яко нмне рады нсоусова сподобише се досажденые прыеты. 42 ксе же дин въ црквѣ и по домоу не пристахоу оушете и благокыстоушете Нсоуа Христа.

Djel. VI [šiš. 12] 1 въ дини же ты. 2 призваше обл. народа оуеыи. оставаше. 3 кась .з. моужы. трѣбоваишемъ сыи. 5 испланиа. 7 слохо божыи. въ кзры. [šiš. 13] 8 стыпани же сл. 9 етерыи. алксандарьскы, иже. 10 премоудрости и доухоу. 11 нхоуштыи моужы. 12 съгнаше же люды. възхытише и приедохе из. 14 се, нзмнати обнчан.

— VII [šiš. 13] 1 се тако ксть. 2 въ Мессопотамыи. даже. 4 тогда ншадъ. по оуиртыи. въ менже. 5 из мен. нозы его. и обешта даты ю емоу въ оудръжыи и сымени его по немъ не нмоуштоу емоу уеда. 6 глагола же кцы богъ яко боудеть сыме его приишцы въ землоу тоуждоу, и пореботеть е и озабеть е .д. стл лхъ. 7 езыкоу, емоуже пореботаютъ, соуждоу азъ, реуе богъ, и по семь нзѣдоути и послоужети ил нштыи семь. 8 и дастъ емоу богъ зкхътъ обрѣзаныи, и тако роды Нсака и обрѣза и и въ динъ осмы, Нсака Нзкова, Нзковы обл из десете патрѣи. 9 и патрѣи сы възракнокаише Носнл продлше въ Египатъ, и бѣ богъ с нимъ, 10 нзбави и 11 оуштыи ксрѣи его и дастъ емоу благодати и премоудрости прѣдъ Парлономъ цзремъ египатскимъ, и поставыи властелина надъ Египтомъ и изда ксиомъ домоу ксиомъ. 11 прыде же глэдъ из ксоу землоу египатскоу и ханлонскоу и ксрѣи велии, и не обрѣтахоу сытосцыи оушцыи ншы. 12 слышавъ же Нзковъ соуштемъ жыто въ Египты, посла оушце наше прѣжде. 13 и кторое съ позмани бысть Носыи братыи ксиомъ и кыи бѣ Парлономъ родъ носыи. 14 послаи

хотьскы и звяздоу бога кшего Рсплнх. образї. еже сткорысте пока-
зати се нмь, и прселоу кы далсеу Кыкылома. 44 крокъ скыдательскоу
къ отьцемъ нашымъ кы поустини. якоже поклѣхъ глголс Понсмови стко-
рнн по образоу нже кѣды. 45 сгоже и кытѣше прнспѣше отьцы нашн
съ Нсоусомъ кы одрыжнѣе езнкомъ. еже нзрнпоу бога. отъ лмца отьць
ншнхъ. до дѣне дзндокл. 46 нже обрѣте благоднть прѣдъ богомъ. нс-
просы обрѣстн селенне бога нѣкокл. [šiš. 14] 47 храмъ. 51 о тоу жь-
кыскысн (тсжекынн?). 52 прѣдддѣтелс. 53 нс сакрлннсте н. 54 же се.
55 се же Стнплнхъ нсплнхъ доуха. уловѣуьскаго. 56 затлнкоуькысн. нно-
доушнмо. 57 нзкѣдѣше клнн. юноше етера нзрнцсмаго Слѣл. 59 покло-
нѣнъ. пѣта глголс.

Djel. VIII 1 Слѣл же къ нзколсн с нншы оуѣытн н. бысть же
къ днмъ ты гонснмъ велнс на прѣклѣхъ ср(осо)лннскоу, н всн расмаше
се по стрлнхъ кы Нюдѣн же н Слѣлрнн разкы апостолѣ. 2 стрѣннше
же стпллмъ моужы бллговѣрнны н сткорыше нлѣхъ о немъ. 3 Слоуъ
же озлоблшс прѣклѣхъ по домохъ ходс. клѣс же моужы н жнны н вѣдѣ-
тѣше кы тлннцоу. 4 расклнн же нрндоу бллговѣтскоуьштс слоко. [šiš. 15]
5 Шлнлнъ же. слѣлрннскы. 6 Шлннснмъ ннодоушнмо. 7 нноко бо нмоу-
штнмъ. пѣта н прѣдъ кыпннштс. 8 нспллшс. 9 кы градъ, коренѣы творе
н днѣн днѣ сзнкоу слѣлрннскоу. глголс бытн етера себе селнхъ. 10 се
естс. 11 кореннмъ дѣкы творшс. 12 нсоусхрнстовы. 13 втрокѣ. келн-
нмъ. 16 кдннгого же. Хрнста. [šiš. 15] 18 кнѣкѣ же. 20 стѣжати сре-
роу. 22 злобы свое, н. 23 жѣкѣ. 24 помолѣта се н. глголсста. 25
омѣл же оуѣо. слѣлрннскы. [šiš. 16] 26 анѣслъ же. Газотѣ, ьсть бо. 27
глѣмю, нже. 30 н слыша уѣтоушнѣ. 31 лшѣ нкто нс нлстакыть мене.
32 се къ: яко овѣца на злколѣнѣс кѣдснмъ бысть н. стрѣгоуштнмъ безглѣ-
снмъ. 34 о комъ. пѣта се їза глголѣть. 35 пѣта Хрнста. 36 пѣта
рѣвога н. нкоже гредѣлхотѣ. н сѣта клжннхъ. 39 доухъ свѣты. [šiš. 17]
40 кы Газотѣ. нѣс. кы градѣхъ н кы селнхъ.

— IX [šiš. 17] 1 Слѣл же ьштс. 2 на лнштѣ ллпнсаны. лшѣ нѣкс. да
скѣзѣнї. 3 прнблнжаты. отъ небесс. 4 пѣта нмоу. 5 реусъ же мы: кѣто
ьсн. 6 влстлнн. ндн. 7 н моужн же ннѣдннгогоже кнѣштс. 8 влстѣлѣ. отъ-
крѣстнлз оуымъ. ннѣдннгогоже. зл роукоу же ннѣшс кѣксдошс н. 9 не вн-
дѣн, нн. ннѣть. 11 же реусъ. нрнцлсмы прѣкы. нюдокы Слѣл нменемъ Та-
расннннл. 12 роуцы. 13 отѣкѣштѣлѣ. Лнлнхъ реусъ. моужн сснмъ. злѣ. 14
кѣсе нзрнцѣюштс. 15 н нмоу господѣ. 17 кѣзложн. н реусъ. Нсоуъ ѣвлѣе
ты се. по нмоужс гредѣлшс. нлплнншн сс. 18 отѣплдоу смоу. яко уѣ-
хоуѣ, н прозрѣ же н ѣне встѣлѣ. [šiš. 19] 19 бысть же Слоуъ. 20 н ѣне.
21 слышѣштс се. нс се лн. рлзроушнкын кѣсс. кѣдѣть къ. 22 рлзроушнмо.
Слоуъокы. стрѣжлхоу. 25 поннѣше нсдншс сѣкѣтѣшс. 26 ьсть оуѣеннхъ.
27 покѣмъ прнѣде н. кѣко на поуты кѣды господѣ, н яко. 28 кѣходс. о
нменн господѣ Нсоуѣл. 30 братнхъ скѣдошс. 31 Слѣлрнн н Глѣслнн. [šiš.
20] 32 бысть же. сннтї къ. 34 пѣта Нсоуъ. одрѣ скон. 35 Сѣслронѣ.
36 еже творашс. 37 н омыкѣсн. 38 Лоуѣды н Пѣннс. кы нсн. кы нмоу
лѣ. 39 кѣксдошс н. покѣзѣюштс однѣдоу н рнзы. 40 же клнн. тѣлоу сн.
41 н емъ ю. пѣта прнзѣлѣ — постлн. 42 кы господѣ. 43 ьштѣ же
лѣмъ нногї прнѣштн смоу кы Нопы оу етера Снмома оусллрл.

Djel. X [šiš. 20] 1 моужь же. Кориниль. италискы. 2 богоу киноу. 3 и кидькь вѣдныне. Кориниле. 4 прѣдъ бога. 5 и нима оубо. 6 съ оекы-
тылю. естерл. 7 глаголе Коринилеку, приглась. своихъ конна благокѣрна
отъ слоужештыхъ. 8 нма кса посла къ. 9 приближающымы се къ. ше-
стоую годиноу. 10 прѣлауань. готокештемъ же се. 11 велюу. на уетырѣ
крае покрѣстоу. на земли. 12 уеткерьногоа. 14 реуе к немуу. николиже
ясь ксакого скерныма. 15 глахъ пакы кѣторичею. 16 и аене. 17 якоже
къ себѣ поминшаше Петарь уто оубо ксть вѣднине еже кѣды, и се
моужы послани отъ Коринила, ти въпросьше домоу симонова сташе прѣдъ
браты, 18 и възгласьше кѣпрашахоу: аште ксть Сѣмонъ нарицаемъ Петарь
сѣде кнѣзъ? 19 Петроку же помышляющтоу о в(н)дыны реуе емоу доухъ:
се моужы нштоутъ тебе. 20 на ваставъ слѣзы и нды с кими кинесоже
не соумнен се, за не азъ послахъ е. [šiš. 22] 21 слышь же. къ моужемъ
реуе. 22 прѣведань. бога, са всымъ домоу своимъ отъ вьсего. 23 на
оутрѣ. с нимъ идоу нже отъ Нѣппине. 24 съзвѣкъ родъ скон и трѣбаль-
шее дроугы. 25 егда же бысть. 27 кинде, и оберте. 28 кы вѣсте.
моужоу нюденскоу. прѣзѣпати се и смѣшати се съ иноплеменины. пема
нъ. мнѣ же. показъ. скерныма. 29 и бе- соумненыма. конны словомъ. 30
д.-го дѣне. къ .ѡ.-ю годиноу. къ своемъ домоу. и се моужь. 31 Кор-
инилоу. поменоваме. 32 ксть оу етера Симома оусмыра при мори къ до-
моу его. 33 саткоры приде. прѣдъ бога пришли есамъ оуслышати. поке-
лѣныма. [šiš. 24] 34 отирызь же. разоумькаю. зрен соудытъ богъ. 35 на
къ вьсакомъ кѣзѣцѣ. 36 слово же кыжнѣе. благокѣстоуе. 37 глаголы
бывшесе. по кьсен. проповѣды Новама. 38 пема Христа. силоу, нже
пронде. с нимъ бѣ. 39 свѣдѣтеле. къ страин же нюденымы. егоже оу-
бнше и. 40 къ третын дѣнь, дѣсть. 41 не кьсныма. касирьсковени. 42
соудъ жикыныма. 43 отъдѣниа грѣхомъ. кьсакомоу вѣроуюштоуемоу. [šiš.
25] 44 еште глаголюштоу. 45 обрѣзаныма кѣры, елико. яко къ езыцыма
пролаз се. 48 Христа. прѣзѣти оу ннхъ.

— XI [šiš. 25] 1 слышавьше. 2 оберзаниа кѣрѣ. 5 къ оужлсы вѣ-
днине. на уетыри оуглы кнсештоу (и rukopisu кесештоу). 6 вѣзрѣвъ
смотряхъ. уеткерьногоа и зѣтры. 8 яко николиже кьсако скерныно. не-
уисто не вѣидеть. 9 кѣторычею. яже богъ оуинстиль ксть. ѡскерныни.
10 третичею. кѣзеше се кьса. 11 и се абые етеры моужне сташе прѣдъ
храмомъ, къ немьже вѣхоу послани отъ Кесарые на мнѣ. 12 реуе же мы
доухъ нты с нимъ инуесоже не соумнештоу се. придоу же съ мною и
си шесть братые, и кьиндомъ къ домъ моужа. 13 сказа же намъ како
вѣды къ храмы своемъ амѣла ставша и рекьша емоу: пошамъ къ Номъ
моужы, и призоку Симома нарицаемаго Петра, 14 нже реуетъ глаголы
къ тебѣ, къ ннхъже спасешы се ти и в(ь)сь домъ твои. 15 кьнегда же
науетъ съ глаголати, нападѣ доухъ скеты на не, якоже и на кы въ на-
уетыцы. 16 поменоухъ же глаголь господьнъ, якоже глагола: Новама
оубо крѣстытъ водоу, кы же крѣстысте се доухомъ скетыма. 17 аште
оубо равнама дѣръ дѣсть нмъ богъ, якоже и оинимъ вѣроуавшымъ на гос-
пода Исоуса Христа, азъ кто силамъ быхъ кѣзрѣамыты бога. 18 слы-
шавьше же сы оумльухше и славахоу бога глаголюште: оубо и езы-
комъ дѣсть богъ показнине къ животъ. [šiš. 27] 19 рѣсмыни же отъ

Djel. XII [šiš. 26] 1 кз крѣме же оно възложы. 3 дѣнии ѡпрѣсѣ-
комъ. 4 въсадн въ .д. устѣрѣто(днєв)номъ. 5 стрѣжахоу. 6 извести Нродъ.
дѣмъ оужема желѣзныма. стражы же стрѣжахоу таминцоу. 7 възбѣоудн
глаголюе. 8 амѣль к нємоу. плєснн. по мнѣ нты. 9 нєма prvoga н.
бѣмѣомѣты. же сѣнь. 10 желѣзныѣ възходѣштаѣ въ градъ. ѡтѣкрѣше сє.
пѣша и ѣза нма. стагноу етєры. 11 бѣмъ въ сєбѣ. сѣоего, нзєтъ. нро-
дожню и ѡтъ въсѣлѣго. [šiš. 28] 12 смотрь же прѣде. нолѣокє. 13 прѣ-
стоуѣн рѣснн. Родыѣ. сказѣ стоємѣта Петра прѣ(дъ). 16 ѣ Петаръ прѣ-
лєжѣше. ѡтѣрѣзѣше же н оужасоу сє. 17 братнн сєн. 18 бѣмнн же
днєвы бѣ мѣльѣ вѣмѣмѣ оу вонннхъ кѣмо сє оубо Петаръ дѣ. 19 Нродъ
же нѣнсѣкѣвъ егѣ н нє ѡвѣртѣ възстѣзѣвъ стражє покєлѣ ѡтѣвєстѣ є, н
сѣмѣдѣ ѡтъ Нюдѣ въ Кєсарыю н жыкѣлѣс. 20 бѣ же Нродъ гнѣвалє сє
нѣ тоуранн н сндоуланъ, н нндоушнѣо же прѣдоу к нємоу. н оумольшє
сн вѣлѣста постѣльннѣкѣ цѣрєкѣ прошѣахоу мѣра, за нє пытѣтн сє зємѣмъ
нхъ ѡтъ цѣрѣствыѣхъ егѣ. 21 въ нѣроуытѣ же дѣнь Нродъ ѡбѣмѣ сє въ рѣ-
зоу цѣрѣсноу н сѣдѣ нѣ соудѣмѣты глѣголашє к нмъ. 22 нѣроды же
възгѣлашѣшє глѣсѣ бѣжын ѣ нє уловѣуѣсны. 23 дѣнє же порѣзы егѣ дѣ-
лѣмъ господѣмъ, за нє нє дѣстѣ сѣмѣы бѣгоу, н бѣстѣ урѣвѣын (ткр. урѣ-
мѣмъ) нздѣлѣ нздѣсѣ. 24 нє словѣ бѣжєе рѣстѣнѣшє н мнѣжѣшє сє. [šiš.
28] 25 Нѣкѣмѣлѣ нѣрѣцѣмѣлѣго.

— XIII [šiš. 28] 1 нарицашы Ниѣрь. Лоукыи кофринныи. Продоу
уеуертокласинкоу. 2 оулоуунте мы Кармавоу. призывах е. поташтыше
се и моаше се и възложыше. 4 снз же оубо. и оуь тоудоу. корабли
кофнарьсцмы. 5 бывша въ Салымаы. нмзста. 6 нема ргвога и. до
Падана. етерл коренѣца. нмудыныи. Карысоуьс. 7 вѣ. Саргемъ Павломъ,
моужемъ. Слаоула възысна. словесе божыт. 8 Юлма влѣхавъ. иски. 9
Сакъ же, и Павлъ. исплыи се. 10 въсакоен. [šiš. 29] 13 оуьвезыше
же се оуь Пата иже с Павломъ. Перѣъ Фампынлыи. оулоууы се оуь
нмю. възкратыи. 14 Писидеы. 15 къ нмы. аште есть слово ва каю. 16
пзрвельсцы. слышнте. 17 възвесты къ пришастыме ихъ, и ммышцую.
18 пнтъ. 19 разоръ кзмыкъ .х. хамлоньсѣ, раздылы. 20 до уетыри сать
и петь десеть лѣтъ. нема по снхъ. 21 оуь тоудоу просише. 22 Давида
на царьство. Давида сына несеова. 23 по шентованую. 24 нема ргвога
и. прѣдъ аицемъ вѣнетыт его. показнѣ. [šiš. 256] 25 ремеме обынѣт
его. 26 моужи братнз, сынове рода. 27 жнеоуштыи бо. 28 просише оу.
petna pošljednjega и. 29 писаннѣ. 31 иже и зки се. 33 зко и каторныи
исалыи пишеть: сынъ есы тн, азъ дмась родѣхъ те. 34 а зко възкрѣ-
сывъ есть оуь мрътвыхъ к تموу не ваздра(шта)юшты се въ истяине,
такъ рече: зко дмъ вѣмъ прѣподобна Давида вѣрла. 35 тымыже нмды
газголетъ: не дасы прѣподобномоу своему вѣдыты истяинѣ. 36 Давида

оубо въ скон вѣкъ послоужь свѣтотъ божыи оуспе и прѣложь се къ отъ-
цемъ сконымъ и вѣды иставиѣ. 37 а егже богъ въскрѣсе, не вѣды истави-
ныѣ. 38 вѣсто оубо да боудѣтъ вѣмъ. моужь братыѣ, тко сныи вѣмъ ѿтъ-
даныи грѣховъ пропокухлеть се. 39 и ѿтъ всмьхъ ныѣже не моглъ есте
въ законы монсиовы опрѣдѣти се о семъ вслкъ вѣроуси опрѣдѣлеть се.
40 в(а)оудыте оубо да не приѣдетъ на вы реуеное въ пророцыхъ: 41 вѣ-
дыте неродыны, и оудыните се и оузырѣте и нсуеэните, тко дѣло азъ
дылаю въ дныи вѣмъ, дѣло емоужь не имате вѣры ети, аште кто по-
вѣсткоуеъ вѣмъ. 42 нсходсште же нма молахоу въ дроу(гоу)ю соуботоу
решты нма глаголыи сѣс. 43 рашьдыноу же се збороу въ сѣдѣи ндошъ
мнозы ѿтъ нюдѣе и уастыиъ пришацѣ по Павлы и Варнамы, ткоже
глаголюшѣ нмъ нзвѣштѣа еѣ приивѣаты въ благодѣти божыи. 44 вы
гредоушѣтоу же соуботоу мало се не вѣсь градъ събра послоушѣа сло-
весе божыѣ. 45 кидыкыше же нюдѣе и народы испльнише се закысты
и въ прѣкѣ глаголахоу глаголасыиъ ѿтъ Павла хоуеште н. 46 дрѣ-
зюуыкыша же Павла и Варнама рѣста: къ вѣмъ въ лыпо прѣжде глаго-
латы слово божыѣ, а по нѣнже протыкните се и недостонни себе тео-
рыте вѣуныѣ жызыи, се обрѣштѣмъ се въ езыкы. 47 тако бо запю-
в(ѣ)да нмъ господѣ: положыхъ те въ скѣтъ езыкыи быти тебѣ къ спѣ-
сеные до коньца землы. 48 слышѣште же езицы родоуахоу се и слыла-
хоу слово божыѣ, и вѣроуаше емыко бнхоу оууыиыи въ жызыи вѣу-
моу. 49 проноуаше же се слово господне въ всенъ страны. 50 нюдѣе же
накхдыишъ уастыкыѣ жєни и говєнии и старѣишныи градныѣ, и въздыгоу
гонєныѣ на Павла и Варнамоу, нзгнѣаше тѣ ѿтъ прѣдымъ сконхъ. 51 оуа
же истрєсшѣа прѣхъ ѿтъ ногъ сконхъ на не, приѣдѣа въ Нконнию. 52
оууыиыи же испльнахоу се радостыи и доуха света.

Djel. XIV 1 бысть же въ Нконнии лѣне кинидѣа къ слыиыште ню-
денско, и глаголахота тѣко тко вѣроуаше нюдѣе же и слыиѣ народъ
многъ. 2 протыкѣшѣн се нюдѣе и въздыгоу и озлобыше доуше езы-
комъ на братыю. 3 много же оубо лѣто прѣбыише дрѣзюиште о господѣ
св(и)дытєльствоуишѣтоу о словєсыи благодѣтыи своє и даюште оуоудєса и
зыиасныѣ быкѣа роуцкыи нхъ. 4 раздымъ же се народъ градъ, оуыи бн-
вахоу съ нюдєн, оуыи же съ апостолыи. 5 ткоже бысть оустрѣхыиыѣ езы-
комъ нѣже нюдєномъ съ кнєзыи сконныи досадыи и кнєиинємъ побыти т.
[šiš. 23] 6 смотрыша же прѣыжлєстѣ. градъ лоукаиискыѣ. Дєвєрь. giješ
и въ ѿблѣстѣи пєшѣа. 7 (8) Лоустрѣхъ. хроуъ ѿтъ. ннколиже ходиѣа бѣ.
8 (9) сѣ слышѣаше. 9 (10) нмє господѣа Исоуєс(х) Хриєстѣ. на ногоу своєю
простѣ, и въскоуи. 10 (11) лоукаиискыи. оуподобыше се узловѣкомъ и.
11 (12) нарицахоу же. 12 (13) къ вѣлѣтомъ. 13 (14) нскоуыстѣа. 14 (15)
подобѣа вѣдѣа вѣмъ. 15 (16) нмѣишѣаше родыи. ѿстѣа. 16 (17) нѣ
оубо. вѣмъ. вѣременѣа говѣзѣа. вѣшѣа. 17 (18) народыи. прѣвѣкаюшѣиыи жѣ
нмѣа и оууєшѣиыи, 18 (19) придоу ѿтъ Антиохыѣ Нконныѣ нюдѣе, и глѣ-
голюишѣиыи нмѣа съ оуѣкѣиинємъ нахлѣдѣше народыи ѿтъстоуѣиыи ѿтъ нмѣа
глаголюиште тко ннѣсѣже рѣсмотыиєа глаголєтѣа, на все лѣжєтѣа. и нмѣа
дыше народыи, и кнєиинємъ побнѣкыше Павла нзѣлѣкоше сѣ вѣмъ нзъ гра-
дыишѣ оуѣлѣрѣшѣа. [šiš. 30] 19 (20) окрѣсть же ставѣиыи оууєиинѣи
выставѣа кнєиинѣа къ градъ. и въ ютѣи нзидѣа съ Варнамоу. 20 (21)

градъ томъ. 21 (22) и яко. въ царство божие вѣннѣ. 22 (23) нмъ въ прѣкѣ поны. молюша. прѣдста. въ нсгоже въроваше. 25 (26) юдоу быста прѣдана благодѣты божын въ дѣло. 26 (27) прошѣдша. 27 (28) пришеста же тоу вѣршени не мала съ оуусиннѣ.

Djel. XV 1 И етеры съшадше с нимъ оуъ Нюдѣ оууахоу братиоу: **2** яко аште не образаете се по обыаю монсымоу, не можете спасти се. **2** быши же распръ и стезанию не малоу Павлоу и Варнакы с нимъ **3** шарише възыскати Павла и Варнакы и етери нмъ оуъ нмъ на апосто- **4** ломъ и старцемъ въ Ер(осо)лиимъ о въпрошенъ семь. **3** послани же оуъ **5** прѣкѣ прохотхоу Поушннию же и Самарыю повѣдающе обраштенны **6** езыкомъ, и творахоу радость велию всен братын. **4** приш(ь)дша же въ **7** Ер(осоли)имъ прѣста быста цркъвою и старцы и апостолы, сказахъ же **8** елико створы съ нима богъ. [šiš. 31] **5** въставше же. обрѣзати се нмъ. **7** моужы браты. **8** срьдцекѣдѣцъ. нмъ дакъ нмъ. **9** нисеже разамъ- **10** стѣвохъ. **10** егоже ни отцы нмъ ни мы. **11** якоже оны. **12** знаменнѣ **13** оуодесл. **13** по оумлуени же нмъ оуѣвеша Иаковъ: моужн браты **14** по слоушантѣ мене. **14** Со(у)меомъ повѣда якоже прѣжде богъ избра при- **15** еты оуъ езыкъ лоуды нмѣни скомоу. **15** и се едию гласеть словеса **16** пророуьскѣхъ, якоже естъ писано: **16** по семь обрѣштоу и, и съзыждоу **17** крѣоу дакиноу пѣдшын и а раскопанѣхъ его съзыждоу и исправлоу, **17** **18** яко да възвѣштоутъ (грк. ваѣзвѣштоутъ) проуы уловѣци господа и всн **19** езыцы, въ нмъже ирицаеть се нмѣ мое на нмъ, глаголетъ господъ **20** творен вса си. **18** выдома оуъ въка соутъ богоу вса дѣла его. **19** **20** нмъже азъ соудю не стоужати обрѣштаюшнмъ се оуъ езыкъ къ богоу, **21** **20** на илннати нмъ огрѣбатѣ се оуъ отрѣбъ неприязннмъ тѣлесъ и **21** оуъ лоубодѣннѣ и оудѣленнѣ и оуъ крѣвы, и еже вы себя не ва годъ **22** естъ, нмъ не творѣте. **28** Монси бо оуъ дрѣвленыхъ родъ на все **23** грады проповѣдающе его нмѣть въ съборннѣхъ по все соудоты утѣмы. **22** **22** тогда иакохъ се апостоламъ и старцемъ съ всею цркъвою иза- **23** брѣдше моужн оуъ нмъ послати въ дѣлнхъ съ Варнакою и Павломъ **24** Нводоу ирицаемаго Карсакоу и Силоу моужа нароуыта въ братын, **23** **24** на писавше роукою своєю се: апостолы и старцы и браты жнкоу- **25** **25** шнмъ въ дѣлнхъ и въ Соурын и въ Килыкын братын нмѣ оуъ езыкъ **26** **26** раздохаты се. **24** по неже оубо слышахомъ яко етеры оуъ насъ нмѣдше **27** **27** възвѣдоуше вы словеса развѣраштающе доуше вѣше глаголюште обрѣ- **28** **28** зати се и блѣсты законъ, нмъже не разамѣстѣвахомъ, **25** иакохъ се **29** **29** въ нмъ бѣшнмъ въ коуны избрѣвѣше моужы послати къ вамъ съ възлоу- **30** **30** бленима иама Варнакою и Павломъ, **26** уловѣкома продавшима доуше **31** **31** свое за нмѣ господа изшего Исоус(а) Христа, **27** послахомъ Нюдоу и **32** **32** Силоу, и та словомъ сказышѣ сежде нста. **28** иакохъ бо се ске- **33** **33** тоуоу доухоу и нмъ ннкторыеже больше възложыты вамъ теготы развѣ- **34** **34** сыхъ моуждннхъ: **29** огрѣбаты се оуъ отрѣбъ неприязннмъ и оуъ **35** **35** крѣвы и оуъ оудѣленнѣ и оуъ лоубодѣннѣ, оуъ нмъже себѣ сълоу- **36** **36** дающе благо творѣте. създравы боудѣте. **30** послани же сндоу въ дѣл- **37** **37** нхъ, и събравше народъ въздѣша кнны на дѣлѣ напысамы. **31** про- **38** **38** уахъ же възрѣдоваше се о оуушннѣхъ. **32** Нюда же и Сила, и та **39** **39** пророка соушѣ, словомъ многымъ оутѣшѣста братыю и оутѣрѣдыста.

33 створыша же лѣто ѡтъпоуштена быста съ мѣромъ ѡтъ братыѣ нѣ апо-
столомъ. 34 извоумъ же се Снамы приенити тоу. [ѡѡ. 31] 36 Павелъ къ Вар-
накы. възвратыша се да. 37 Новама нарицаемаго. 38 ѡтъстоуиашаго
ѡтъ нею ѡтъ Пампылѣ. 39 ѡтънде къ Коупарь. 41 прохознаше же Соу-
рыю и Кылыкыю потерждае.

Djel. XVI 1 Бысть же и къ Деревы и къ Лоустры; и се оуѣшны
етерь бы тоу именемъ Тымотен, сынъ жени нюданыи некыры, отъца
же елзнина, 2 иже свидѣтельствованы бысть ѡтъ братыѣ къ Лоустры и
къ Никонны. 3 семоу въсхоты Павелъ да с нимъ изыдетъ, и понимъ и
образа нюде(и) рады соуштыхъ въ оныхъ мыстыхъ; кѣдыахоу ко ксы
отъца его яко елзны бѣше. 4 якоже прохаждахота грады, придахота
нимъ хранимы иракы соуждыше ѡтъ апостолъ и ютъ старыѣ иже къ Ер(оу-
са)данымъ. 5 цркы же оуѣтерждахоу се кыроу и прымыахоу къ уыско по
есе днѣ. 6 придета же къ Проуѣиу и галльскоу землоу. възвратено
же бысть нмѣ ѡтъ скетаго доуха глаголаты слово къ Асин. 7 пром(ь)дыша
же къ Моусыю покоушаста се къ Вытаныю нты, и не дастъ нмѣ доухъ
Нсоусовъ. 8 промдыша же Моусыю снидета къ Троадоу. 9 и с(ь)въ
къ се къ пошты Павлоу: моужъ македоняныи етеръ бысть стое и
моле и и глаголе: мымоуеъ къ Македоннию помоуи нмѣ. 10 якоже самъ
кѣды, абые възискахомъ изыты къ Македоннию, разоумыаюште яко прѣ-
зха ны богъ проповѣдати нмѣ. 11 ѡтъвезыше же се ѡтъ Троады къ
прѣмъ здомъ въ Самотракы, къ оутрѣ же къ Неаполь, 12 ѡтъ тоудоу
же къ Пиллпы, иже естъ прѣмые уѣсты македоньскне грады Колоны.
кѣхомъ же къ семь градоу живоуште дны етеры. 13 ка данъ же соу-
ботныи изидемъ вамъ изъ града прѣ рѣцы, нѣаже мныаше се молиты-
виште соуште; и сѣдыше глаголахомъ съмдышныи же се женамъ. 14 и
етера жена именемъ Лоудыѣ пырпырополнѣ града тоуатырьскѣ утоушты
бога слыша, еиже господъ ѡтъвѣрзе срьдце вынматы глаголемыи Па-
вломъ. 15 егда же се крсты и домъ ен, оумолы ии глаголоушты: аште
творыте ме кариоу соуштоу къ господоу, выадыше къ домъ мои прѣ-
боудыте. и прыноуды ны. [ѡѡ. 32] 16 бысть же ндоуштыи нмѣ на
молиткоу, раба етера. доухъ поумытскы. срѣте нѣ. многа дѣаше. кѣкъ-
ствоушты. 17 къ сѣады ндоушты Павелъ и насъ. проповѣдають вамъ.
18 твораше въ многы дны. стоужъ же. ѡбраты се рече доухомъ.
изнды изъ. 19 нѣ, нмыше. кѣтуахоу. 20 привеадыше ѣ. 21 прымѣти. 22
растрѣахъ. 23 и кѣрьгоу. 25 полоуиоштые. молиткоу творешта по-
зхотѣ. оужныи. 26 ѡтѣрѣзыше же се абые. 27 въспреноуеъ жее се.
кндыкъ. двари тамници, извѣахъ. мнѣаше изъенгноуеъше оужныи. 28
же Павелъ. 29 пѣта и рѣд трепетанъ. прыпадъ. 30 изведе ѣ. 31 Христа,
спасени. 33 понимъ. 34 кѣведъ же ѣ къ домъ, и постави. домомъ кѣ-
роканъ. 35 и яко данъ бысть, послаше стратызы паллуныи глаго-
лоуште ѡтъпоустыты ѣ уловѣа она. 36 сказа же стражъ тамныиыи
словеса сы павловы: яко послаше стратызѣ да ѡтъпоуштена боудѣа;
ныны оубо излѣзъша нѣаѣа са мѣромъ. 37 Павелъ же рече к нимъ:
быеъше ны прѣдъ лоудыи не осоуждена уловѣа римлянина соушта въса-
дыше къ тамницоу, и нини лы тан ии изведѣтъ? ии оубо, изъ прѣм(ь)дыше
сами ны да изведоутъ. 38 сказаже же паллуныици стратыгомъ глаголы

снѣ, и оубоѣше се санишакѣше яко римлянина еста. 39 и пришадыше оученише 2, изведыше же 2 молахоу изити из града. 40 иш(ь)дыша же ис тамнище кинидета къ Лоуды, и кидыкѣша братию оутышниста ю, и изидета.

Djel. XVII [šiš. 33] 1 прошедыша къ Тесалоникъ. зворъ нюденискы. 2 и нимъ киниде. 3 оуѣ мрътвнхъ въскрьсноути, и яко. 4 жеиъ иже. 5 въдрькнокаше. противалюште се нюдые не мало понимыше. приш(ь)дыше къ домъ. 6 и не овертыше ню. разкештакше ксоу. и ты сѣмо придоу. 7 и си. протнико илоукомъ. 8 смоутише же народы и граждане санишесте се. 9 и приемше мнто оуѣ Асона и проуихъ по редоу поустнише е. 10 братыи же абые ностыи одаслаше Павла и Силоу въ Беръ. тже приш(ь)дыша къ самамъ нюдениснѣ идета. 11 си же бѣхоу добръиша рода солоуиискихъ, иже приети слоко съ кснмъ прыкзтоу по все дны искоуште киниъ, аште се тако естѣ. 12 мнозы же оубо оуѣ ннхъ въроуаше и оуѣ говзмихъ зенъ саниискихъ и оуѣ моужъ не мало. 13 егда же оуеъдыше со-лоуииснѣ нюдзе яко и къ Беръ Павломъ проповѣдамо бысть слоко бо-зые, придоу и тамо дѣвжоуште и моуѣште народы. 14 оуѣпоустыше же тогда абые Павла ити на поморые, остаа же тоу Сила и Тимотен. 15 прожодаюштан же Павла, кѣше и до Атыиъ, и приемше заповѣдь къ Силаи и Тимотию да въ скорѣ придеа и немоу изидета. [šiš. 235] 16 къ Атыиыхъ же ждоуштоу ею Павлоу раздражаше се доухъ. непри-зъиискихъ тѣлесъ испльиъ. 17 на снѣишнхъ. по все дны къ прылоу-хдоушнмъ сѣ. пѣта съ нимъ. 18 с нѣиы. ови же: тоуждыхъ вѣсовъ про-повѣдиыъ. въскръшеные проповѣдають нмъ. [šiš. 34] 19 понимыше же и, на арыскъ лѣдъ кѣше. пѣта не рѣдъ можемъ. глаголемое тобою. 20 оубо хощетъ се быти. 21 нлы слышатн. 22 атыиысцы. 23 невидыма. егже оубо. сего оубо. 24 створы мѣръ. съ небоу. 25 роуны уловѣу-скые оубожденнѣ. трѣбоуѣтъ. дасть. дыханне доуха на все. 26 въ вѣсемоу. 27 и иже оубо медалеуе. 28 живемъ. несамъ. [šiš. 236] того бо и родъ. 29 камениоу нлы зѣлинию (т. нѣзѣиоу). 30 нектѣждѣствѣ. вѣзды ка-зѣти се. 31 соудыты жыкнмъ и мрътвнмъ и ксен. вѣроу дакъ въскръ-шеные. 34 прѣлипыше се немоу въроуаше. многы.

— XVIII [šiš. 250] 1 по семь же оуѣлоуы се. 2 и обрѣтъ етера кѣдокииъ именемъ Апоулоу поумьтишннѣ родомъ мѣкопрш(ь)дыша оуѣ Нѣталые, и Прискоулоу жемоу его, зѣ не покелъ Кладды оуѣлоуыты се кснмъ нюдюомъ оуѣ Рима, пристоупы и нмъ. 3 и зѣ не бѣхоу нно-кѣзѣишны, жыкѣше оу мен и кѣашаше, бѣхоу бо кѣзѣиоу оуѣмарын. [šiš. 250] 4 на снѣиышнхъ. 5 и якоже снѣидета оуѣ Мекедоные Сила же и Тимотен, тоужаше доухомъ Павелъ же заскѣдытѣльствоуе нюдюомъ свѣати Христа Исоуса. 6 протыкешнмъ же се нмъ и хоуѣшнмъ истрѣсь рѣзѣиъ свое рѣе и нмъ: крѣкъ кѣша на гѣлѣхъ кѣшнхъ; уѣистъ азъ; оуѣ се нлы въ езыкы ндоу. 7 и прышады оуѣ тоудоу приде къ домъ етера именемъ Тита Ноуста уѣоушта бога, емоуѣ бы храмъ къс краи самъ-шнхъ. [šiš. 250] 8 Крыспъ. 10 druga polovina зѣ не лоудые itd. 10ji pred prvom зѣ не азъ. 11 сѣде. мѣсѣцы .2. оуѣе въ ннхъ словесы. 12 Галылазѣиоу же антоупатѣоу соуштоу въ Ахын нападоу ннодоушнѣ ню-дѣе на Павла, и прикѣдоше на соудыште, 13 глаголоуште: яко кромѣ

закона съ развраштаеть уловъкъ уысти (ікр. уыстнсты) бога. 14 хотештоу же Павлоу ѿтврѣсты оустѣ рече Галлелыонъ къ нюдномъ: аште бы неправда коѣ или обидѣ зла и ѿт нюдѣн, по словесы оубо быхъ по слоушашъ васъ. 15 аште вы стезамнѣ соутъ о словесы и о нмышнхъ: о законѣи вѣшемъ, сами видѣте, соуды бо лѣзъ снмъ не хощтоу быти 16 изагна е ѿт соудышта. 17 нмыше же вси елѣин Состенѣ архысоу нагога былаху прѣдъ соуднштемъ, и нмысоже не рѣдѣше Галлѣонъ семь. 18 Павль же еште прыбнѣ дмы много и цѣловѣкъ братымъ вьсѣдъ къ прѣвозу ѿтвѣзе се въ Соурыю и с нмъ Прискоула и Апоула пострѣгыше главы въ Кенхреѣхъ, нмѣлаху бо молнтоу. 19 прѣста жъ къ Етесы, и та оставы тоу, самъ же вьшѣдъ въ снмышѣ стезашъ се с нюдѣн. 20 молсштымъ же се нмъ да боле лѣта прѣбоудѣтъ оу нмъ и не обешѣ се, 21 на ѿтвреуе се нмъ рекъ: ꙗко подобѣтъ мы всамъ гредоушты прѣзникъ сткорнты въ Ер(осоли)мы; пакы же възвѣрштоу сѣ: вѣмъ богоу хотештоу ѿтвѣсты се ѿт Етеса. [šiš. 35] 22 и сьшѣдъ къ Кьесарію. 23 створы. етере, прѣходе. галлскою. все оуѣнны. 25 горе. вѣды тѣлю. 26 снмышнхъ. 27 оумолыше. прыеты, нже. 28 нюдѣнъ.

Djel. XIX [šiš. 36] 1 бы же соуштоу Аполоусоу. ѿбратѣ тоу. 2 и рече нѣ аште. 3 къ нмъ Павль. 4 крѣщеннемъ. 5 слышавше же сын. Нсоусъ Христа. 7 .вѣ.-те. 8 вьшѣдъ же Павль. стезѣ се прыпнрѣ. 9 ꙗкоже етеры крѣплаху се и протыклаху се злословешѣ поутъ прѣдъ народомъ, ѿт стоупѣѣ ѿт нмъ ѿтлоууы оуѣнны по все дмы стезѣ се къ оуѣн лншты моууытелѣ етера. 10 се же бысть по двѣ лѣты, ꙗко вснмъ жи коуштымъ въ Асын слншѣты слово господне нюдномъ же и елѣномъ. 11 сыли же непростые твораше богъ роукою павлею, 12 ꙗко и къ недоу жннмъ прыношаху потныѣ его глѣвотеже и оуброусыце, и цѣлы бываѣѣ ѿт недоуѣѣ, доусы же неуыстн нсхождѣху ѿт нмъ. 13 нмѣше жъ етеры ѿт скытаюштыхъ се нюдѣе обѣзныкъ нѣрыцѣты на нмоуште доухъ злы нме господа Нсоуса Христа глаголюште: закннѣемъ въ Нсоусомъ, егоже Павль проповѣдѣтъ. 14 вѣху же етеры сымоке Скен гын жыдовына архыерѣѣ творешѣ се, седамъ нхъ. 15 ѿтвѣштѣѣ жъ доухъ злы рече: Нсоусъ зѣнаю и Павла скѣды; вы же кто естѣ? 16 скауе уловѣкъ на не, въ немъже бы доухъ злы, и одолѣвъ оукрѣны сѣ на не, ꙗко пѣзы и оуранены нзбѣгыноуѣше ѿт храма того. 17 се жъ зѣвы бысть снмъ нюдномъ же и елѣномъ жыкоуштымъ въ Етесы, и нѣ паде страхъ на все, и вѣлыуашѣ се нме господа Нсоуса. 18 и мнозу ѿт вьроувѣшыхъ прыхождѣху нспокыдаюште и сказѣюште дѣла своѣ. 19 мнозы же ѿт створѣшыхъ удры снѣзѣше кныгнъ сьзыждаху е прѣзъ вснмы, и смѣрѣше цѣмоу нхъ, и обрѣтоу сребра .е. тамъ. 20 такождъ ѿтмоудѣ слоко господне растѣашѣ и вьзможе. 21 ꙗкоже скончуашѣ сѣ, вѣложы Павль въ доухъ прошаѣ Македонію и Халлію нты въ Ер(осоли)мы рекъ: ꙗко бнвоу ми тоу по томъ подобѣтъ ми и Римъ вѣдыт 22 послѣ же въ Македонію двѣ ѿт слоужештыхъ смюу, Тимотѣѣ Ереста, самъ прыбывъ лѣто въ Асын. 23 бысть же въ то крѣме малы не мала о поуты. 24 Дмытрѣ бо етеръ нменемъ, среброковаѣѣ, творѣ тѣлѣла сребрѣна Арытемыдн, даѣше казннкомъ сьдѣланнѣ не мала, 25 сѣ събравъ и проуеѣе тоѣ казны рече: моужы, вѣстѣ ꙗко ѿт сего дѣлѣ

мых иманне наше есть. 26 и видите и слышите яко не тауую естесъ
съ не малъ есоу асыю Павелъ съ прѣпрѣвъ обрати много народъ галголе
яко и есоути бозы творены роукыи улоукъскими. 27 и не тауую
моудити се естесъ малъ сы въ облауенне приты, на и великыи богыи
Артемиди цркъкы ни въ ужоже творити. велити же се рзгорити ве-
лыиуствоу ем, юже еса аснъ и вселенъ утеть. 28 слышавше же и
бывше зросты испави выпытхоу галголоуште: великыи Артемые етесъ-
ска. 29 и наплени се в(ъ)сь градъ метежа, и оустрымыше се ииодоушию
въ позорыште, вьсхытыше же Гатъ и Арихнстархъ македонини по-
дроуга павлова. 30 хотештоу же Павлоу вынны въ народъ, възбрамахоу
же емоу оуеуныцы. 31 етеры же оу асытныи кнези соуште емоу
дроузы послаше к нему, молаху и не вадаты себе въ позорыште. 32
дроузы же оубо дроугое мзутъ выпытхоу. бѣ бо цркъкы еса смоуштеи
и множише не в(ъ)длаху есо рдды придоу. 33 оуъ народа же иза-
браше Аликсendra изведшыи иудыи, Аликсendarже помазъ роу-
кою хоташе оубежити народоу. 34 рзгоуыиъ же яко жидовинъ
есть, гласъ бысть единъ оуъ всихъ яко въ двѣ уаса выпыштинъ: ве-
ликии Артемые етесъска. 35 безъ малыи же створъ народъ кинжинъ
сета: моужыи етесъсцы, кто бо есть улоукъ, иже не вѣтъ етесъска
града на влалсты соушта велици Артемиды и Дыопетовы? 36 безъ оу-
бѣтъ соуштинъ сынъ подобаетъ вамъ безъ малыи кнты и ииуесоже недо-
стоини створити. 37 приедосте бо снъ моужа ни цркъкымаго оуирадшоу
ни хоуештоу богыи наше. 28 аште оубо Димитрие иже и с нимъ ка-
зини ииоутъ ка комоу слоко, коупцы соутъ, и амтоупатн соутъ, да
иосилоутъ дроугъ дроуга. 39 аште ли уо о ииомъ иштете, въ законъ
цркъкы да рздришнть се. 40 бѣдно (гкр. бодно) бо ны есть понмъ
приматы кова о длаишемъ днеки, ииединноже выи соушты, и иенже
не възможемъ въздаты слокои о сьвершени семъ. и се рекъ, оутоусти
цркъкы.

Djel. XX 1 По оставлени же малыи призвакъ Павелъ оуеуенни и оу-
тѣшъ, лобзакъ же е изыде нти въ Македонию. 2 прошьдша же страны
ты, и оутыи е великимъ слокомъ приде въ Елладоу. 3 створы же мѣ-
сецы .г., быкшоу кокоу на нь оуъ ииуден хотештоу емоу оубежесты се
въ Соурию, бысть волею емоу възвратити се скрозъ Македонию. 4
с нимъ же иде до асые Сосипатаръ Берини, солоуианниа же Архи-
стархъ и Секоуида и Ган дервыини и Тимотен, асннниа же Тоухынъ
и Троупини. 5 сы же прѣжде шдаше насъ въ Троады. 6 ми же оуби-
сомъ се по днехъ опрысиауинъ оуъ Пилппъ, и придоу к нимъ въ Тро-
адоу до петы днъ, идаже приеихомъ днъ .з. [šiš. 36] 7 въ единоу же
оуъ соуботъ сьбраиомъ соуштинъ. галголаше к нимъ хотен изити. 8 идаже
бѣхомъ. 9 сяды. възесе мрѣтѣ. 10 реуе: не пѣштоунте. 13 ми же
шѣдше въ корабль оубѣтсомъ се въ асомъ, оуъ тоудн хотеште поети
Павла; тако бо не бы покелѣтъ хотен самъ пѣшъ нти. 14 якоже оустри
се измъ въ асонъ, вьсаждыше и придоу въ Митоулиноу. 15 и оуъ
тоудоу оубежыше се въ ютрии пристахомъ въ прѣмо Хою, въ дроугы
же пристахомъ въ Самоу. и облегыше въ Трофилы въ дроугы придоу
въ Милитъ. [šiš. 37] 16 соудн бо. ииоу ады етесъ. ташташе бо се

емоу, аште възможнѣ бѣ бѣло, емоу въ петниностьны дѣнь быти. 17 по-
славъ въ ѿѿсѣхъ. црквиныи. 18 приѣхъ въ Асию. 19 прилоуѣшныи се.
20 нинѣсоже. 22 прилоуѣштыхъ ми се въ немъ. 23 по всѣхъ грады смѣ-
дытельствоуѣть. 24 словесы. себе. теуемыи мое. 25 въ немже приѣхъ. 27
вамъ съѣхъ. 28 вынимайте себя. доухъ светы постави. 30 раздѣраште-
нитъ. 32 предаю вы, братые. 33 и златоу и рызамъ. не вѣсхотѣхъ. 35
застоупити. поменѣте. 37 много же плауъ бысть всимъ, и нападѣше на
выю павловоу облабыхахоу и, 38 болѣше плауе же о словесы еже рече:
ѣко к томоу не оузырѣ лица моего. прокождяхоу же и въ корабль.

Djel. XXI 1 ѣкоже бысть ѡтвѣсты се намъ, истрыгыше се ѡтъ нѣхъ
въ примъ хвѣше придоу въ Конь, дроугы же въ Родъ, и ѡтъ тоудоу
въ Патаръ. 2 и обрѣтыше корабль везомы въ Поуинкию, вѣсидѣше ѡтъ-
везохоу се. 3 възинкиоуѣшоу же Коуироу, и оставѣше и о шою адъ-
хоу въ Соурыю, и пристахоу въ Тоуры, тоу ко бѣше кораблоу изло-
жыты брѣме. 4 и изобратѣше оуѣеныи прѣвнхоу тоу днѣ .з., иже
Павлоу глаголахоу доухомъ не вѣзати въ Ер(оуца)лины. 5 егда же бысть
намъ скончѣаты дѣнь, нѣидѣше идѣхоу прокождаштыи ны всимъ
съ женами и дѣтми до вѣны града. и поклонѣше колѣни при мори по-
моухоу се. 6 и лобзавѣше себе, вѣлѣзѣше же въ корабль ѡтвѣсомъ
се; они же възвратѣше се въ скоу сы. 7 а ми прѣвѣше ѡтъ Тоура
пристахоу въ Птылеманды, и лобзавѣше братыю прѣвнхоу дѣнь единый
оу нихъ. [ѡѡ. 38] 8 въ ютрѣ же нѣидѣше иже о Павлѣ придоу. екли-
ѣзѣмъ. седѣмы, прѣвнхоу оу него. 10 дѣнь много. ѡтъ Нюдѣ
иеръ пророкъ. 11 естъ поѣсъ сы. 12 оуслышахоу се, молахомъ се мы
же и дома жнкоуштен не вѣсходити. 13 ѡтвѣсѣхъ Павлѣ. тауую све-
зѣмъ исамъ въ Ер(оуца)лины. 15 по днѣхъ же сыхъ оуготовкѣше се
въздомъ въ Ер(оуца)лины. 16 придоу же с нами и ѡтъ оуѣеныи иже
ѡтъ Кесарѣ везоуште о немже обнѣамъ Малиасоноу естероу коупрѣ-
мноу дрѣвельноу оуѣеникоу. 17 бывшныи же намъ въ Ер(оуца)лины въ
сласть прнѣше ны браты. 18 въ настѣхъ же дѣнь вѣнде Павлѣ
с нимъ къ Нѣкоу, всы же събраше се старцы. 19 и цилокавъ е ска-
зѣше по единомуу комо(у)ждо ихъ ѣко створи богъ въ езыцѣхъ слоу-
женѣмъ его. 20 оны же слышавѣше прославѣше бога рекѣше емоу:
вѣндышы мы братѣ колѣно тамъ естъ нюдѣн вѣровакшыхъ, и всы рѣкѣ-
телезъ законоу соуѣ. 21 малоуѣены же соуѣ о тебѣ ѣко ѡтстоупѣ-
ныи оуѣышы ѡтъ Монсиѣ соуштен въ езыцѣхъ всыхъ нюдѣн, глаголе
не обрѣзѣаты нѣмъ уѣдѣ сконхъ ни по обычаю нѣмъ ходыти. 22 что оубо
есть се? всѣко подобѣть снмы се народоу; слышѣтъ бо ѣко прнѣхѣ
есы. 23 се оубо стори еже ты глаголемъ: соуѣ въ насъ моужы .д.
моуѣтѣоу нѣмоуште о себя. 24 снѣ поѣмъ оуѣсты се с нимъ, нѣидѣ
на нѣхъ да остроужоуѣти сн главы и да разоуѣмыють всы ѣкоже соуѣ
малоуѣени о тебѣ нѣуѣкоже естъ, на да прнѣвѣлѣши и ти хрѣме законъ.
25 а о вѣровакшыхъ езыцѣхъ мы напнсахомъ соуждѣше нѣуѣсоже такоу
сълоуѣдѣты нѣмъ, тауую храниши се ѡтъ трѣбъ и крѣвы и ѡтъ оуѣдѣле-
ныи и лоуѣодѣлыи. [ѡѡ. 39] 26 тогда Павлѣ понѣмъ. заповѣдѣниѣ. дѣни
ѡуѣашѣниѣ. за единого когождо. 27 хотѣхоу се .з. дѣнь скончѣаты.
нападѣше вѣсь. 28 нзрѣвнѣхъ. съ естъ. оуѣенъ вѣсаждѣ все. 29 Троу-

Djel. XXII 1 Моужы браты и оцы, слышнте мон ытьвэть нже
кь камь. 2 слышавыше же яко еврыскимъ езникомъ възгласи, пауе же
сткорыше безумьныи, и реуе: 3 азъ оубо есмь моужь жидовнымъ рождень
кь Тараси кирикисцинымъ, въ(с)питанный же въ гради семь при ногоу Гамма-
лаада, наказанъ по истинны оуоу законоу, равнители си божи, якоже есмь
всѣ есте дамасъ. 4 и азъ же поутъ же гонихъ до смърти сvezде и прѣ-
дае къ талинцѣ моужн же и жены, 5 яко архереысе свидѣлѣствоуять
о мнѣ и ксы старцы, ыть нмѣхъже кныгы на дыстѣ напнсанн прнемъ
кь брати кь Дамаскѣ нѣдахъ привести соуштее тоу сvezданн кь Ер(оу)са-
лань, да моуеуть е. 6 бысть же мы ндоуштоу и прыближаюштоу се
кь Дамаскоу кь полоудие кь незлопоу с небесе областа свѣтъ многу
о немъ. 7 пада же на землы слѣшахъ гласъ глаголюущѣ мнѣ: Слѣдуе
Слѣдуе, уто ме гонимы? 8 азъ же ытьвештахъ: кто еси господы?
реуе же кь мнѣ: азъ есмь Исоусъ назараннинъ, ероже ты гонимы. 9
соуштинъ же съ мною свѣтъ оубо въздыше и оужасни бнше, а гласа не
слышаше глаголющато кь мнѣ. 10 рѣхъ же: уто створоу господы?
господы же реуе кь мнѣ: вставъ нды кь Дамаскѣ, и тоу реуено ты
боудеть о всемъ еже ты есть повелѣно створыти. 11 якоже оубо не
въидяхъ ыть славы свѣта того водимъ ыть соуштинъ съ мною въидѣ
кь Дамаскѣ. 12 Аманнъ же етеръ моужь благовѣранный по законоу свѣдѣ-
тельствованъ ыть всыхъ жывоуштыхъ кь Дамасцы нюден, 13 пришадъ
кь мнѣ и ставъ реуе мы: Слѣдуе брате, прозры. и азъ въ тѣ уасъ
въззрыхъ на нь. 14 онъ же реуе: богъ отцѣ нашыхъ нзколы те разоу-
мыты хотѣныи его и кидаты прѣвѣдникки и слышаты гласъ ыть оустъ
его. 15 яко боудешы св(и)дѣтель емоу кь всимъ уловѣкомъ, тже вѣды
и слышл. 16 и нынѣ уто дѣлывшы се? вставъ крѣсты се и ытьмы
грѣхы нарекъ нме господи Исоусъ. 17 бысть же мы възвращѣштоу се
кь Ер(оу)салань и молештоумоу се кь црквы быхъ кь оужасы. 18 и
въидыхъ глаголюущѣ мы: поташты се, нзиды кь скоры ыть Ер(оу)са-
лань, за не прнемлоу ты свѣдѣлѣствѣ о мнѣ. 19 и азъ рѣхъ:
господи, самн вѣдѣть яко азъ бнхъ въсаждае къ талинцоу и кые по
самымытемъ взоуоуште кь те, 20 и егда нзавѣзше се крѣвъ Стѣпана

свидѣтеля (тѣ)его (тѣр. свидѣтельство его), азъ быхъ стою и пошѣася оубыство его, и стрѣгъ ризы оубиваюшѣмъ его. 21 и реуе къ мнѣ: нды, яко азъ далече въ езѣны послѣоу те. 22 послѣоушаоу же его до сего словесе, и въздвѣгоу гласъ скон глаголюште: въземлы ѿтъ землѣ такозго, не подобаетъ бо емоу жити. 23 възвѣщаюшѣмъ же нмъ и помытаюшѣмъ ризѣ, и прѣхъ възмытаюшѣмъ въ испаръ и- дьеръ, 24 пожелы тѣсоушѣмъ въвести и въ плькъ рекъ рѣмѣмъ истезати и, да разоумѣють за коу выноу тако кыпѣхоу ва мѣ. 25 егда же протегоу и врьвмы, реуе къ стоешѣоу сатникоу Павль: аште уловѣка римлянина и неосоуждена лѣтъ камъ юсть быти? 26 слышавъ же сатникъ пристѣоупль къ тѣсоушѣмъ сказа: что хошѣмъ створити? уловѣкъ бо съ римлянинъ юсть. 27 пристѣоупль же тѣсоушѣмъ реуе емоу: глаголы мы, аште уловѣкъ ти римлянинъ еси? онъ же реуе: еи. 28 ѿтъвѣштавъ же тѣсоушѣмъ: азъ мною цѣною стежахъ градъ съ. Павль же реуе: азъ и родыхъ се въ немъ. 29 дѣе же ѿтѣстоупише ѿтъ него хошѣмъ вѣстезати его; тѣсоушѣмъ же оубоу се разоумѣвъ яко римлянинъ юсть и яко бы сѣзѣлъ. 30 ва ютрѣ же хотѣн разоумѣти истыноу что оклекѣтають нюдѣе, раздрѣшъ ѿтъ оузы и повелѣ прѣити архьерномъ и всемоу збору, и приведе Павла постави въ нхъ.

Djel. XXIII [šiš. 40] 1 възрѣвъ же. моужн братѣ. свѣстѣю благою. 2 въ оуста. 3 повѣлѣмъ. 4 архьерню ли. 5 архьерен юсть. 6 и възѣоупи. моужѣе братѣ. парѣснн и сынъ парѣснѣ есамъ. 7 распра въ парѣснѣхъ и садокѣнѣхъ. 8 амѣла. доуха. парѣснѣе исповѣдахоу обоѣ. 9 кельн. етеры кнѣжнѣнѣ. о уловѣцы. аште ли. глагола или апостолъ. 10 разстрѣзѣють. възхѣштѣшы ѿтъ срѣдѣ нхъ, въвести же къ. 11 нѣстоешѣоу. 12 възхѣшоу же дѣеи створѣше етеры ѿтъ нюдѣн коу, проклѣли себе ни юсты ни пѣти до нѣдыже оубыють Павла. 13 вѣше же боле .м. створѣшѣхъ клѣтѣоу сѣю въ себѣ. 14 нже събракъше се къ архьерномъ и старцѣмъ рѣше: проклѣтѣмъ заклѣлы се есамъ не вакоусыты нѣуе-соже до нѣдыже оубыемъ Павла. 15 ныны оубо скажѣте тѣсоушѣмъ коу и съ сѣмъомъ яко да ютрѣи сведѣтъ къ камъ, яко хошѣмъ истыѣ разоумѣти еже о немъ, а ми прѣжде дѣжде не пристѣоупитъ, готови есамъ оубѣити. 16 слышавъ же сынъ сестры павловн коу, прѣшѣвъ възѣхъ въ плькъ сказахъ Павловы. 17 прѣзѣхъ же Павль единого ѿтъ сатникъ реуе: юмотѣ сего ведѣ къ тѣсоушѣмъ коу, нмѣтъ бо нѣтуо сказати емоу. 18 онъ же поемъ приведе къ тѣсоушѣмъ коу, и реуе: оужнѣмъ Павль прѣзѣхъ ме оумолѣ юмотѣ сего прѣкѣсти к тебѣ нмоушта нѣтуо глаголаты тебѣ. 19 понмъ же и за роукоу тѣсоушѣмъ и ѿтъвѣдъ възпрашѣше: что юсть еже нмѣшы сказати мы? 20 реуе же: яко нюдѣе свѣшташе оумнѣити тебе яко да ютрѣи сведѣшы Павла въ самѣмъ яко хошѣ что истыѣ възпрашати о немъ. 21 ти же оубо не послѣоуши нхъ, лѣють бо его ѿтъ нѣхъ моужѣ боле .м., нже проклѣли себе ни юсты ни пѣти до нѣдыже оубыють и, и ныны готовы соутъ уаюште обыкѣнѣмъ тѣо-его. 22 тѣсоушѣмъ же ѿтъпоусты юмотѣ повелѣвъ никоуоужѣ повѣдѣти яко глагола къ мнѣ се. 23 прѣзѣхъ же двѣ етера ѿтъ сатникъ реуе: оуготовѣмъ кон двѣ сты съ ороужѣемъ, яко да ндоутъ до Кесарѣе, и сѣмоузынѣ .о. и стрѣлацъ .с. ѿтъ третѣзго уаса нмѣшѣ, 24 скотъ же

подвѣсты да васадишь Павлиа проведеть до Пилика коекоды, 25 на-
писавъ книги на листъ нмоушть образъ сѣ: 26 Клавдын Лоусыѣ сла-
вномоу коекоды Пиликоу рэдоваты се. 27 моужа сего ныше нюдѣ и
хотѣху оубыти и. и пристоупа азь сѣ кон сконни отехъ и оубыди
ѣмо римлянинъ мѣсть. 28 хотен же разоумѣти виноу. снже рады понмахоу
ѣа нѣ, съведохъ и въ самыи нхъ. 29 егже обрѣть понмъ приемлоушта
о стезани закона нхъ никакоже достотнъ сырты и оузамъ вни нмоушта.
30 сказаноу же быешоу мы кокоу на моужа хотеша быти ѡтъ нюдѣн,
ѣвнѣ послахъ и к тебѣ запрѣшть рѣшникомъ глаголати ѣже на нѣ прѣдъ
тобою. съдракъ боуды. 31 конны же по повелѣннomoу понмѣше Павлиа
вѣдомѣ и объ мошѣ въ Антыпатрыдоу. 32 въ юртѣи же оставаше
сѣ моужамъце нты с нмѣ възвратнше се въ плкъ. 33 нже въшадъше
въ Кесарію и въздавъше книги на листъ написаны коекоды поставише
прѣдъ нмѣ Павлиа. 34 проуать же коекода и въпрощъ кое областы мѣсть,
нѣ слышавъ ѣко ѡтъ Кылѣкыѣ, 35 да послоушаю тебе, реуе, егда и гла-
голоуште на те придоутъ. повелѣкъ въ прѣткоры нродовы стрѣшты.

Djel. XXIV 1 По петы же дамъ слѣзе архьерен Аманыѣ сѣ етеры
старцы и риторомъ Терьтоуромъ, нже сказаше коекоды на Павлиа. 2 при-
званоу же емоу бывшоу нхуеъ бесыдоваты Терьтоура глаголе: многъ
мѣтъ оулоушаюшѣ тобою и исправленнѣмъ викаюштыиъ езыкоу сѣмоу
твоиы строеннѣмъ, 3 въздѣ же и всоуды приемлемъ слакин Пиликсѣ
сѣ всею хвалою. 4 на да не плуе троуждаю тебе, молоу послоушаты
тѣ насъ въ кратцы твоемоу смотреннѣмъ. 5 обрѣтъше бо моужа сего гоу-
вѣтелъ и коушты кокъ вснмъ нюдномъ нже по всен въселемын, застоу-
пѣнѣи же нзлоренсцы нересы, 6 нже и црѣкавъ покоуцы се оскрѣныти,
егже и есомъ мы, и по законоу нашѣмоу въсхотѣхомъ соудыти емоу.
7 пришадъ же Лоусыѣ тысоушѣныиъ сѣ мно(го)ю моуждею ѡтъ роуки
нашыѣ ѡтъведе и, 8 повелѣкъ глаголоуштыиъ на нѣ прыти к тебѣ,
еже възможешы самъ вѣстѣзавъ о всемъ разоумѣты, о немъже мы гла-
големъ на нѣ. 9 сложыше же се нюдѣи глаголоуште сѣмоу тако быти.
10 ѡтъвѣштавъ же Павлиа номаноушшоу емоу коекоды глаголаты: ѡтъ
многъ лѣтъ соушта те соуднѣю праведнѣи езыкоу сѣмоу съскѣды рѣдѣ
ѡтъвѣштаю еже о мнѣ, 11 могоуштоу ты разоумѣты, ѣко не коле мы
мѣсть двою на десете двоу ѡтъ неплыже възидъ поклонити се въ Ер(оу-
са)лиимъ. 12 и ни въ црѣккы обрѣтоу мене къ комоу глаголоушта нлы
рѣзкыиъ теорештѣ къ народоу ни въ снмышты ни въ градѣ. 13 ни прѣтѣ-
воуты мнѣ могоутъ о немъже ныны на ме глаголоутъ. 14 исповѣдаю
ме се тебе ѣко въ поутѣ, въ нмъже глаголоутъ ереса, тако слоужоу оуоу
богоу втроуе всымъ, ѣже къ законѣ и въ пророцыѣхъ написана соутъ. 15
оуфѣлныиъ нмѣ на бога, егже и самы сѣ улютъ въскрѣшеннѣ хотеште
сѣмъ ты мрѣткыиъ праведникомъ же и неправедныкомъ. 16 о семъ и азь
повѣзизю се непороушмоу свѣстѣ нмѣты къ богоу же и къ уловѣкомъ
воуисно. 17 по мнозыѣхъ же лѣтыѣхъ прѣдъ мылостыиѣ створыты въ езыкѣ
сѣмъ он и прыиошѣныѣ, 18 о нмъже обрѣтоутъ ме оуыстникыиъ се въ црѣккы
етѣры ѡтъ Асыѣ нюдѣн не сѣ народомъ ни са мльвою. 19 нмъже подо-
бѣетъ прѣдѣ те прѣтѣ и глаголаты еже нмоутъ на ме. 20 нли самы да
рѣвоутъ кою обрѣтоу въ мнѣ неправдоу ставышоу мы въ снмышты. 21

или въ единомъ семь гласы, еже възвоупнихъ въ нихъ стое: яко о въскрѣшеніи мрътвыхъ азъ днась соудъ приемлюѹ отъ вась. 22 слышавъ же се Пилникъсѹ отъглад(гола)ше нмъ, истые вѣды тже о поуты, рекъ: егдаже Лоусыъ тысоуштыннѹкы снндеть, оуѣды тже о влск. 23 повелыъ же сатныкоу стрѣнты Павла, нмѣты же ослабоу н нн единомоу възвѣр-ныты сконны емоу слоужыты нмъ приходыты к нмоу. 24 по двехъ же етерыхъ пришдъ Пилникъсѹ съ Дроусилнею женою скоею соуштею нюд-дылиною призвель Павла н послоуша его о кѣры нсоухрановы. 25 глаголюштоу же емоу о правды н о възвѣдржани н о соуды хотештнмъ быты, прѣстрашавъ бивъ Пилникъсѹ отъвѣшта: иннашныи нмѣ нды, годъ же примыъ призовоу те. 26 тожде н ндѣе се яко мнѣ дастъ се емоу отъ Павла яко да отърышытъ н, тымъже н уеште прихиде н кесѣдо-ваше с нмъ. 27 дѣтма же лѣтома коньуавшнма се прнметъ нзытннѣка Пилникъсѹ Порькыъ Писта; хотен же благодытъ створыти ннюдомъ Пы-ликъсѹ оставы Павла свезанъ.

Djel. XXV 1 Фысть же въшадъ въ власть по трехъ днехъ възмдъ къ Ер(оу)салимъ отъ Кесарые. 2 сказаще же емоу архыерые н стары-шныи жидовскыи на Павла, н молахоу н, 3 просеште благодыты на нь яко да послетъ н въ Ер(оу)салимъ лажоште оубыти н на поуты. 4 Пысть же повелъ стрѣнты Павла въ Кесарын, самъ же хотен въ спорѣ нзыты, 5 нже оубо въ влск, реуе, соутъ снлннн, са мноу шдѣше еже ысть на моужа сего да глаголете на нь. 6 пожыке же въ нмъ дны не боле .1. съшадъ въ Кесарыю въ ютрѣн сѣдъ на соудышты повелъ да прн-кѣдоутъ Павла. 7 прншдѣшоу же емоу о немъ сташе съшдѣше отъ Ер(оу)салима нюдые, многи же н тешкы кннн глаголюште на Павла, нхъже не можахоу прнткноуты, 8 отъкештакаюштоу емоу: яко нн ва хѣ-комы нюденыцы нн ва цркъвы нн ва Кесарын ыесо сыгрѣшыхъ. 9 Фысть же хотен ннюдомъ благодытъ обештаты отъвѣштавъ Павлоу реуе: хомтеши ли оу Ер(оу)салимъ шадъ тоу о семь соудъ прнеты прѣдъ мноу. 10 реуе же Павелъ: на соудышты кесарови стое есамъ, ндѣже мы достонѣ соудъ прнеты, нюдѣн нмыумъже обыдыхъ, яко н ты добрые разоумывалешы. 11 аште оубо несправедно н достонно смръты створихъ что, не отъметаю се оумрѣты; аште лын ннѣтоже ысть еже сы на ме глаголютъ, ннктоже нмъ не можеть мене даты. Кесара нарицаю. 12 тогда Пысть съвапрашавъ се съ свѣтннны сконны отъкешта: Кесара нарицалешы, къ Кесароу да ндѣшы. [šiš. 41] 13 днѣмъ же етерѣмъ нннѣоубышымъ, Агрппа. 14 якоже нннѣоубышымъ. Пы-ликъсѹ. 15 на нь прѣ. 16 обыуавъ. прѣжде дажде на ньже глаголютъ прѣдъ лнцемъ нмѣтъ глаголюштен мѣсто же отъкѣтоу прнметъ оу грѣ-ховны. 17 заклсннмъ же. створъ. 18 ннедыноеже. прыткнхтоу. 20 не дооумые же азъ о стѣзаныхъ смъхъ глаголахъ аште колнть нты въ Ер(оу)салимъ н тоу соудъ прнеты о снхъ. 21 Павлоу же нарекышоу се блѣуд-денѣоу быти емоу на сѣластовъ соудъ покелнхъ храныты до ндѣже н въшлоу къ Кесароу. 22 Агрппа же къ Пыстоу реуе: хотыхъ н азъ уло-вѣка того послоушаты. омъ же реуе: ютрѣ оуслышышы. 23 ва ютрѣ же прншдѣшоу Агрппыю н Вѣрыннѣ съ велыкою грѣдостыю, н въшдѣшнма нма въ послоушавыште съ тысоуштыннѣкѣ же н моужы града дроугомъ соуштынмъ, н покелыкъшоу Пыстоу прнвесты Павла, 24 н реуе Пысть:

Агрыпо царю и вси пришедшии съ нами моужы видѣте сего о немъ же
всѣ народы нуденскыи позна въ Іероусалимъ и зды вѣнчуютъ: не
одолеать емоу жити къ томоу. 25 азъ же разоумѣхъ и нудесоже до-
стоинно сирѣты створаша, и самомоу же семоу нарекошю себѣнста, соу-
дѣхъ послати м, 26 о немъ же что нзвѣстно писати господехы моемоу
и е имамъ. тѣмъ же прыведохъ и прѣда въ, и пауе прѣда те, Агрыпо царю,
эко да вѣстезанною быкошю обрѣшю что написати. 27 несмысленно бо
мы се слоушюу оужныма неже соутъ на нь выни не назна-
снати.

Djel. XXVI [šiš. 251] 1 Агрыпа же Павлоу. нема емоу. 2 оть ню-
ден, царю Агрыпо, нештою бо себе блажена хотен прѣдъ тобою оть-
вѣтъ створити днась. 3 пауе же оумѣтели те соушта свѣтъ нудыскоу
обмылемъ (ркп. обмылемъ) же и стезаннемъ. тѣмъ же молоу ты се съ тръ-
пѣннемъ послаушати мене. 4 жити оубо мое еже оть юности мое
быкоше ис прѣхъ въ езыцы моемъ въ Ер(оус)алимъ выдѣтъ всы жидове.
5 и зключите ме ис прѣхъ, аште хотеть свидѣтельствовать, эко по
истини ересы. нашенн жыхъ съ парыси. 6 и ныны о оупѣлихъ быкошымъ
къ оцѣмъ нашимъ обитованнъ оть бога стою соудъ прывемлен, 7 къ
немъ же омы на десете колѣны наши виноу мошъ и дѣмъ слоужеште на-
дѣлють се оулоуыты, о немъ же надѣжды азъ понимамъ есамъ, царю Агрыпо,
отъ нуден. 8 что невярно соудытъ се оть всахъ аште богъ мрътвые
вѣскрѣшлетъ? 9 азъ же мнѣхъ себе на име Исоуса наздравниа многа
протыкиа створити, 10 эже и створыхъ въ Ер(оус)алимъ и многы све-
тъхъ азъ затворыхъ въ тѣмныцы область прывѣтъ оть архыерен, оубы-
вѣченымъ же выключити нмъ прѣлагахъ свѣтъ скон. 11 и на всихъ
съшмышнихъ многаншты моуе е моуждахъ хоулыты, изъ анха же вра-
ждоуе на не гонахъ и до вѣнчанныхъ градъ. [šiš. 251] 13 дѣмъ выдыхъ,
Агрыпо царю. сызныне слымауно обсызѣвша. 14 глаголоуште еврѣискою
бесыдоу. вѣтъ протыкоу остьмоу пѣрты. 15 Исоусъ наздравниа. 16
вѣданы и станы. сего ради. 17 нема ргвога и. нзбѣлае. 18 оуи мхъ,
и. непрѣзныни. грѣховъ и уасть въ освѣщеннхъ. въ ме. 19 Агрыпо
царю. небескомоу вѣленю. 20 и прѣжде. 21 сего ради ме нмѣше ню-
дѣмъ въ црѣкы хотыхоу ме растрѣзати. 22 помощь оубо оулоуытъ эже
отъ бога до сего дне стою свидѣтельствоуе малоу же и великоу нуде-
соже кромѣ глаголе эже пророцы глаголаше хотеша быти и Моисыи,
23 аште моукоу прывемлетъ Христось, аште прѣхы оть вѣскрѣшениа
мрътвыхъ свѣтъ хоштеть проповѣдаты лоудемъ и езыкомъ. 24 се же
емоу бесыдоушюу Пысть же велнемъ гласомъ реуе: бысиши се, Павле;
многы те кнigy въ неистовѣство съкращають. 25 оны же реуе: не
бышоу се, славы Пысте, на истинны и цѣломоудрѣ глаголы отьвѣшта-
вѣю. 26 вѣстъ бо о сыхъ царь, къ немоуже и съ оупѣваемымъ глаголоу,
не тѣмъ бо се емоу о семь нудесоже, вѣдѣ, вѣстъ бо въ оуглы ство-
рено се. 27 емлешы ли вѣроу, Агрыпо царю, пророкомъ? вѣды эко вѣ-
роуешы. 28 Агрыпа же къ Павлоу реуе: въ малѣ ме прѣпрѣдешы крѣ-
стѣмъ быти. 29 Павле же реуе: моуахъ оубо бымъ бога въ малѣ и
въ мноу не тѣмъ тебѣ на и всимъ послоушаштнмъ мене днась быти
тѣмъ же эже и азъ есамъ рахы оузы сыхъ. 30 и сѣмъ ренкошю емоу вѣста

тогда царь и коевода, Верьники же и съдешты с ними, 31 и ошъдыше бесыдовахоу къ себѣ глаголюште: яко инуеosome достоинно смръты или оузыамъ творыть уловѣкъ съ. 32 Агрипа же Пистовы реуе: оутипоуштенъ можаше быти уловѣкъ съ, аште не бы Кесарѣ нарекаль. (ostatka nema).

Djel. XXVII [šiš. 41] 1 намъ оутивести се. ни и етеры. Ноуамъ оути. сикластовы. 2 хотештоу. македоньскоу солоуиьскому. 3 шъдыше. 4 приѣдомъ Коупрь. 5 приѣдыше. 7 кизны ѣдоуште едеа. 8 едеа же. пирнцалемо. 9 съблзномъ. постъ бѣ юже. 10 не тауыю брѣмны корабельному. 11 нлоукира. глаголемымъ Павломъ. 12 нестроеноу же пристаништоу соуштоу на прѣзымленые. свѣтъ створыше. тоуд(оу). възмоуоути сшъдыше въ Пилникъ оушныты. къ лѣвы и къ къ хороу. 13 оутибезъше же се къ кран. 14 по многоу. протыканы нмъ вѣтаръ. нрипцалемъ. 15 кльнмъ плоуэхомъ. 16 прѣлхыше. 17 въ соутаръ оутипадоути. влзху се. 19 брѣме корабельно. 20 малѣ, оутиети се. гомезмоуты. 21 тогда Павалъ реуе ставъ. 22 молю въ оупекаты. 24 далъ ти богъ. 25 оупеканте, моужые. 27 яко дамъ бысть .ди.-те влзюштымъ се. прыблжыты се къ етеры страны. 28 нзымтрише глѣбноу и оуерѣтоу. прылхыше. нзымтрише и оуерѣтоу. 29 .д. 30 ис корабля. нзъкысышымъ. хотеть котыкы простратъ. 31 реуе Павалъ къ. въ кораблы, въ гомезмоуты не можете. 33 .ди.-те дамъ днась. не ѣдыше прыблжаете, инуеosome не прыемлоуште. 34 оути главы калъ. 35 рскъ же се и възамъ. похвали. прѣломалъ хлѣбъ и нлауеъ. 37 бѣше же насъ въ корабля вссѣде. 38 оульгуыше. 39 естероу разоуиъвахоу. аште възмоуоути нзъкышти. 40 оутинымъ. дыхлюштоуемоу. 41 мѣсто сапью оустанкше корабль. носоу оубо оутѣрѣдышоу се стланеть, а крмыа. оути быдъ кльныхъ. 42 скътъ бысть, да. кто же. 43 многоуштымъ плавати. въскоуыше нзгити прѣжде. 44 на етерыхъ съсоудыхъ. тако бѣше ксы спасены до краъ.

— XXVIII [šiš. 44] 1 и спасени быкъше, тогда. Милытъ. 2 все ны. 3 нзлзъшн сѣкноу къ роукоу и. 4 яко же кыдыше. кысешъ хъгыр. жыты не оставы. 5 омъ же оубо оутитресь. не прые нмуеosome зла. 6 пасти се напрасно мръткоу. улюштымъ нмъ и кидештымъ. емоу боудоушта. глаголахоу бога соушта. 7 окръсть же мѣста. Поуплыекы, 'нже и. 8 поуиланскъ. кышадъ и помолы се и нсчылы. 9 прихаждаху нсчылѣкаху. 10 оутивозештымъ же се. 11 парысимовъ. 12 и оути ныхъ прѣлхыше къ Саракосу прѣлхыхомъ. 13 оути моудоуже обшъдыше сындохомъ въ Рнѣын. прѣидомъ къ Потыюль. 14 прыблти оути нхъ .з. дымъ. 15 и оути тоудоу. лныско порѣ. тевернъ. похвалы. 16 прѣдасть оужинны. стргоуштымъ конномъ. 17 сшъдышнымъ же се. моужн братнъ. протыкыша створъ. 18 поустыти ме. не бысть инединоеже кынн смрътине. 19 пелѣа глаголати. 20 сыю оубо. 21 прынесомъ о тебы. или уто. 23 сказаше. царство. 24 нема ргвога и. послоушахоу. 25 нестроени. рекъшоу Павлоу. оутицемъ кашнымъ. 26 и не разоумыете. оузрите и не оутидыте. 27 снхъ. оушнымъ. 28 оубо да боудеть. ты оуслышеть. 29 се емоу рекъшоу. стеламые въ себѣ. 30 дѣтъ. въсакымъ оупканнемъ.

Jak. I [šiš. 185] 1 расъамые. 2 нманте. напастъ. кѣри каше сѣдѣканти. 4 ни о едыномъ. 5 оути бога. 6 оути вѣтаръ възмытасемоу. 7 уловѣкъ тѣ. 8 декоушнымъ. въ кыснхъ поутѣхъ сконхъ. 10 за не яко

приметь тѣхъ мнѣхъ. 11 въснѣ бо слышѣ съ зноемъ, нсоушъ тѣ-
шоу, и чмѣтъ ен ѡтъмѣде, и красота амыа ен погмѣе; тако и богаты
нѣ оусхождѣны скоемъ оубедѣтъ. 12 блаженъ моужь нже прятрѣннѣ
шанасть, зко нсоушѣнъ бмѣ, приметъ кѣмѣцъ жыжнн, нже обешта го-
сподѣ доубештнмъ его. 13 ннктоже кѣ напастъ въпадѣтъ да не глаголетъ:
зко ѡтъ бога напастъ мы нстѣ. богъ бо нѣстъ нлпстѣнннхъ зломъ, не
шанастьмѣ же ннедннго. 14 на комоуждо напастъ бмѣлетъ ѡтъ свое по-
жоты, и влауны и прѣлаштѣнъ бмѣлетъ. 15 по томъ же похотъ нспражня
бмѣлѣмъ раждаетъ грѣхъ, а грѣхъ сконьуаѣтъ се раждаетъ смрътъ. 16 не
мластѣте се, братѣе моѣ възлюбленѣе. 17 всако даѣмѣе благо и всако
даръ сѣершѣнъ съ кыше нстѣ сходен ѡтъ отьца скѣтѣлѣ, ѡтъ негоже
нстѣ възмнѣнѣтъ нн разлнчнмъ осннѣннѣ. 18 въскотѣмъ роды мы скокомъ
рѣспотѣ бнѣтъ намъ кѣ наустѣмъ етеръ сѣзданню его. [ѣѣ. 186] 19 тѣмъ же
братѣе. а нас(а)мъ. трѣпаннѣ кѣ гнѣмъ. 20 нзбѣтанъ зломъ. 22 не та-
чмѣ. 23 скоемъ. 24 бо секе. 25 кѣ законъ смъ. скокодѣмъ, н. не по-
скоушннмъ, змѣтаннѣ бмѣлетъ. скоемъ боудѣтъ. 26 кѣ вѣсъ кѣранъ, не
оужѣтѣе. мластѣтъ. 27 ѡтъца смъ нстѣ. смроты. и нескрѣпа.

Як. II [ѣѣ. 186] 1 братѣе моѣ. 3 подьможнмъ моемъ. 5 ннштѣмъ
нѣтрѣ, богатынѣ кѣ кѣтрѣ. царѣствоу. обешта господѣ. 8 зко самъ. 9 ѡбел-
нѣмъ. 11 не оубѣмѣмъ. любѣмъ стѣорншн. законпрѣстоушнннхъ. 12 зко
нѣскономъ. 13 теорѣштоумоу. [ѣѣ. 188] 14 козъ бо нстѣ польза, братѣе
моѣ, аште глаголетъ нто. 15 аште братъ нлн. 16 не даѣтъ се. 17 аште
нѣмъ не нмѣтъ. 18 на рѣуетъ. свою ѡтъ дѣлѣ сконѣхъ. 19 на нсузѣмѣтъ.
аште нн же разоумѣмъ хоштѣмъ. 22 поспышмъ се дѣломъ, н. 23
прокл. нарѣуетъ се. 25 пѣта рѣвога н. 26 зкоже.

— III [ѣѣ. 189] 1 оушнтѣе боудѣте, братѣе моѣ. 2 силѣмъ охлѣ-
мѣтъ вѣсе. 3 въснмъ тѣломъ. 4 соушнтѣ ѡтъ. малнмъ крѣмнѣомъ, зкоже.
кѣ оудмѣхъ кашмѣхъ. назе около. оналаетъ се. 7 зѣтрѣ. пѣмѣе и гадъ.
орѣснмъ. оумоуають се. 8 не можѣтъ. 9 тѣмъ благословнмъ. тѣмъ нлѣ-
мъ. по образѣ. [ѣѣ. 190] 11 еда можѣтъ. ѡтъ тогожде. тоунтн слѣтѣно.
2 смонѣмъ маслнннмоу. слѣтѣкоу теорѣтъ. 14 не лѣжнтѣ на рѣспотѣ.
5 н доушѣмъ. 16 тоу н.

— IV [ѣѣ. 190] 2 скарнтѣ се и борѣте се. 4 сего кражда божѣ.
оуѣтъ скѣта сего, крагъ. 5 закѣмѣмъ. кѣ вѣсъ. [ѣѣ. 191] протннтѣ же
дѣмъколу. 8 дѣодоушѣмъ. 9 пѣта и плаунтѣ се. 10 прѣдъ богомъ.
1 оклѣкетѣмъ. оклѣкетѣмъ. нлѣмъ осѣуждѣе. оклѣкетѣмъ. 13 кола
чмѣмъ. смъ. 14 жнѣотъ кашъ. по томъ же. 15 то н пожнѣмъ. 16 грѣ-
шнмъ кашмѣхъ. 17 теорѣмъ н не теорѣштоумоу.

— V [ѣѣ. 192] 1 кола. здрѣзѣмъ ѡ. 3 рѣжда юже кѣ послѣужѣ-
мѣ. 4 кѣмѣтъ. 5 оупѣтѣмъ срдѣца. заколенѣмъ. 7 пѣта братнѣ. 8 н
мъ до прѣмѣстѣмъ господѣ, н оутѣрѣдѣте. прнѣанжн се прнмѣстѣмъ
оснѣдѣмъ. 9 соудѣмъ. [ѣѣ. 253] 10 прнѣмѣте братѣе моѣ. прѣроки, нже.
1 пѣта и нтедрѣ. 12 зѣмѣю н ннѣомъже мнѣю. же се слово. да на
соудѣннѣ не капѣдѣте. 14 црѣкѣмъ. стѣорѣтъ. помѣзѣмъ оумѣмъ. 15
обештаго, нсѣмѣетъ господѣ. 16 нсѣмѣетѣ. мнѣомъ можѣтъ. поспышѣ-
теорѣмъ смъ. 17 подѣбанъ крѣдѣмъ. ѡдѣждѣтъ. .г. лѣта н .г. мѣсѣмъ.
8 даѣтъ дѣждѣ. прозѣе н стѣорн плодъ сконъ. 19 зѣмѣоудѣтъ кѣ вѣсъ

отъ рясноты. обернѣтъ кто. 20 късть. обернѣтѣсь. отъ заблужденѣхъ поутѣ.

I Petr. I [šiš. 192] 1 расытѣнѣхъ. Поуѣнѣтоу и Галатоу и Кападокии и Асси и. 2 по проповѣданѣхъ бога и отъцѣ. окроплени. 3 въ оупѣваніи. 6 разлѣчѣнѣхъ напастехъ. 7 вѣше много дражѣе. гмѣлоуштаго. и уасть. 8 прославленю. 11 прѣжде послѣушьствоуе. сазвѣхъ, еже по семь. 12 благоуствѣнованѣхъ. 13 тѣмъже припоуслѣше се къ урѣсла помышленіи вѣшего трѣзвѣнѣте се отъноуѣхъ оупѣанѣте на приноснѣмоу ю вѣмъ благоуѣтѣ вѣленѣмъ исѣохристовѣхъ. 14 тѣко уѣда послѣушанию не прѣобрѣзѣюште се къ похотѣ прѣвѣло неувѣждѣствѣ вѣшего, 15 на по позвѣнѣмоу ю вѣ светѣмоу и вѣмъ скѣты о вѣсемъ житиѣ боуѣтѣ. 16 за не пишѣть: скѣты боуѣтѣ, за не и азъ скѣты есѣмъ. 17 и аште отъца нариѣдѣте соудѣшѣаго не на лица на по дѣлоу комоуѣждѣ, въ страхъ прииѣстѣмъ вѣшего аѣто живѣтѣ, 18 кѣдоуште тѣко неустѣнѣнѣхъ среброу и златѣмъ извѣленѣхъ бысте отъ соудѣшѣаго житиѣ вѣшего отъцѣ прѣданѣхъ, 19 на драгоу крѣвѣю тѣко агнѣца непороуна прѣушѣа Христа. 20 прозрѣнѣхъ же прѣжде сложенѣхъ вѣка вѣлѣше се къ послѣднѣхъ лѣтѣхъ вѣсь радѣ, 21 кѣроушѣтѣхъ нѣмъ на бога въскрѣшѣаго изъ мѣртѣхъ и сазвоу емоу дакѣшѣ, тѣко да вѣра вѣша и надыѣда боуѣтѣ на бога. 22 доуше вѣше очнѣшѣше въ послѣушаниѣхъ рѣснотѣхъ доухоу, въ братѣлоуѣне нелицѣмѣрѣно, отъ ушѣа срдѣца възлѣуѣхъ себѣ вѣноу, 23 порожденѣхъ не отъ сѣмене неустѣнѣхъ на неустѣнѣхъ слокоу живѣа бога и прѣмѣвѣишѣа въ вѣкѣ. 24 за не всѣа плѣть тѣко трава, и всѣа слава уловѣушѣа тѣко цѣвѣть травѣнѣ, оуѣсанѣ трава и цѣвѣть еѣ отъпаде. 25 а глаголь госнодѣнѣхъ прииѣвѣстѣ въ вѣкѣ. се же еѣсть глаголь благоуствѣнованѣхъ въ вѣсѣ.

— II 1 Отъвѣрѣше оубѣ всѣакоу злобоу и всѣакоу лѣсть и лицѣмѣрѣхъ и завѣнѣхъ и всѣ клетѣхъ, 2 тѣко новѣроуеы мѣадынѣнѣ смѣслѣное и нескѣрѣнѣно мѣтѣко възлѣуѣхъ, да о нѣмъ възрастѣте въ спасѣнѣе. 3 по неже въкоушнѣте тѣко благо госнодѣ. 4 къ немоуѣже прихѣдѣште, каменѣхъ жыкоу, отъ уловѣхъ оубѣ неклоуѣушѣванѣоу, отъ бога же извѣбранѣоу, 5 и вѣмъ тѣко каменѣе жыко зѣждѣте се храмѣ доухоукаѣхъ, скѣтнѣтельство скѣто, възнѣсты доухоукиѣхъ жѣртѣхъ приѣтѣе богѣвѣ Исѣохристомѣ. [šiš. 193] уастанѣхъ, вѣроуѣнъ въ нѣ не постѣдыть се. 7 стѣворнѣше зѣждѣоушѣтѣнѣ. приѣтѣанѣнѣю. 8 о нѣмъже прѣтѣнѣкають се. 9 нерѣтемѣ. обѣновѣнѣ. 10 неѣа бѣжнѣ. нѣогдѣ не помѣлованѣхъ. [šiš. 195] 11 доушоу. 14 нѣмъ шлѣмомѣ. 15 обѣоуѣзѣвѣюште. неувѣждѣство. 16 скѣбѣоушѣе, и не. прикрѣенѣе. 18 не тауѣю. 21 бо зѣванѣ. 22 не оберѣте се. 23 моуѣкоу. 24 еѣгоже вѣзѣоу нецѣлѣште. 25 бысте бо тѣко овѣе блѣуѣдѣште, на вѣзѣвѣратѣште се нѣны къ пѣстыроу и еѣписѣкоуноу доушѣхъ вѣшѣхъ.

— III 1 Такоже жеѣнѣ да повѣноуѣють се моуѣжемъ скѣонѣмъ, да нѣже прѣтѣнѣнѣтѣ се слокоу житнѣмъ жеѣнѣскѣмъ бѣ- слокоуе наѣнѣенѣ боуѣдоуѣтѣ, 2 вѣдѣвѣше еже съ страхѣмъ житѣе вѣше. 3 нѣмъже да еѣсть не вѣнѣнѣшѣе плѣтенѣе вѣлѣсъ нѣнѣ полѣганѣе зѣлѣа нѣнѣ оуѣнѣе рыѣхъ лѣпѣта, 4 на тѣнѣнѣхъ срдѣца уловѣхъ, къ неустѣнѣхъ и крѣтѣаго и мѣлѣу(а)лѣвѣаго доуѣхъ, еже еѣсть прѣдѣ богѣмъ мѣноуѣѣнѣно. 5 тако бо нѣогдѣ скѣтѣе жеѣнѣ оупѣанѣюште на бога оуѣкрашѣакоу себѣ повѣноуѣюште се скѣонѣмъ моуѣжемъ, 6 тѣкоже Сара послѣушѣа Авѣраѣа госнодѣмъ зѣвоушѣтѣ еже быѣла уѣда до-

Брѣ творѣшѣ и не боѣшѣ се иже многогоже страха. 7 моужы такожде
 съ своимъ жєлємъ жывоушѣ тѣко немощныишѣ уѣсты жємьсѣмъ възда-
 юшѣ уѣсты, тѣко соушѣ въ коупѣ нєслѣдныишѣ разлѣмьныи благодѣты
 жємьсѣмъ не прѣкрашѣти се молытѣмъ вѣшныи. 8 конѣмъ же кѣмъ едѣ-
 номыслѣмъ, мѣлосрѣдѣ, шѣдѣтѣмъ, брѣтѣмъ, покорѣмъ, 9 и не въз-
 даюшѣ зла за зло, ни кѣветѣмъ за кѣветѣмъ, възпѣть же благословѣшѣ,
 въздоушѣ тѣко на се зѣмьныи быстѣ да благословѣмъ нєслѣдѣмъ. [šiš. 196]
 10 дѣмъ добрѣ. 11 пѣма рѣвога и. да оуѣмъ се. пѣма на крају и. 12
 оуѣмъ, лицѣ. злоѣ. 13 рѣмъ. 14 ашѣ страждѣте. 15 господа же.
 16 окѣветѣмъ. 17 доброс. колы божни. моужѣ. творѣшѣ. 18 при-
 едѣть кѣмъ. оуѣмъ. ожѣ. 19 сѣмъ. 20 прѣмъ. 21 прѣмъ. 22 прѣмъ.
 23 1 за образъ свои и ни спѣсѣ. пѣмъ. 2 пѣмъ.

I Petr. IV [šiš. 197] 1 приѣмъ. моужѣ. 3 мѣмъ. ско-
 лоушѣмъ. похотѣмъ. въздоушѣмъ, въ лихѣмъ. мѣмъ. 7 приѣмъ. истрѣмъ. 11 просѣмъ. [šiš. 198] 12 тоу-
 доу. 14 ашѣ помосѣ. бѣмъ. на вѣсѣ доушѣ поуѣмъ. 15 тѣмъ
 16 тѣмъ тѣко тоушѣ. 16 въ уѣмъ сѣ. 17 мѣмъ соудѣ. 18 и ашѣ. не-
 уѣмъ же и грѣмъ. 19 бѣмъ.

— V [šiš. 198] 1 тѣко старѣе и кѣмъ. бѣмъ. 2 въ вѣсѣ
 естѣ. 3 и не тѣко. 4 приѣмъ. [šiš. 249] 6 подѣ кѣмъ роужѣ бо-
 жѣ. 7 възкѣмъ на мѣ. 8 дѣмъ естѣ рыкѣ. нишѣ кого поуѣмъ.
 9 емоужѣ кѣмъ. тѣмъ. 10 вѣмъ. приѣмъ. сѣмъ. 11
 12 да. пѣма да оуѣмъ. оуѣмъ кѣмъ. 12 рѣмъ. бѣмъ.
 13 нешѣ стѣ. 13 сѣмъ. доушѣ.

II Petr. I [šiš. 199] 1 рѣмъ. 3 приѣмъ. мѣ. 4 бѣмъ.
 бѣмъ. мѣмъ. похотѣмъ. сѣмъ. 5 пѣма рѣвога и. сами же се.
 тѣмъ. вѣмъ. вѣмъ. вѣмъ. 6 въ добродѣмъ. 6 въ разѣмъ. тѣ-
 мъ. 7 въ тѣмъ. 7 въ тѣмъ. 7 въ тѣмъ. 8 мѣмъ.
 9 мѣмъ. 10 сѣмъ. тѣмъ. не сѣмъ. [šiš. 254] 11
 12 бѣмъ. 12 о сѣмъ, нѣмъ. въ мѣмъ. 13 мѣмъ. 14 мѣмъ. 15 мѣмъ.
 16 мѣмъ. 16 мѣмъ. 17 мѣмъ. 18 мѣмъ. 19 мѣмъ.

— II [šiš. 201] 1 мѣмъ. прѣмъ. мѣмъ. оуѣмъ. 2 въ сѣмъ
 поуѣмъ. мѣмъ. рѣмъ. 4 мѣмъ. сѣмъ. 5 мѣмъ. 6 мѣмъ. 7 мѣмъ. 8 мѣмъ.
 9 мѣмъ. 10 мѣмъ. 11 мѣмъ. 12 мѣмъ. 13 мѣмъ. 14 мѣмъ. 15 мѣмъ.
 16 мѣмъ. 17 мѣмъ. 18 мѣмъ. 19 мѣмъ. 20 мѣмъ. 21 мѣмъ. 22 мѣмъ.
 23 мѣмъ. 24 мѣмъ. 25 мѣмъ. 26 мѣмъ. 27 мѣмъ. 28 мѣмъ. 29 мѣмъ. 30 мѣмъ.

пакн обезаѣше се побѣжденн бжеиють. бже же нмь послѣднѣ горьшѣ прѣвмъхъ. 21 лоуѣ бо бмьстѣ нмь не разоумѣты поутѣ праведнаго пакн разоумѣвше възвратыты се ѡтѣ прѣданыѣ нмь скетне заповѣды. 22 лоуѣмъ же се нмь рѣснотымаѣ прѣтѣа: пакъ възвратѣсе се на свое бжѣотымѣ, и скыма нумьмъшы се къ калѣ тыменымъ.

II Petr. III [šiš. 202] 1 сые оубо, възлоуѣленымъ. въ немже. 2 скетнымъ пророкы. заповѣды. 3 разоумьмюште. 4 ѡтѣ немлиже оубо ѡтѣмъ. вѣсе тако. 6 тагдашнымъ мѣрѣ потопленъ. 8 ѡтѣ господа днь. тысоуште. 9 закасноты. ѡбѣтокымъ. закаснѣнне. на нмъхъ. 10 ндоутѣ, стоухыѣ же гороушты рѣстѣтѣ. на немъ. 11 снмъ оубо вѣсымъ. бмътѣ камъ. 12 божнѣ днь. стоухыѣ гороуштыѣ. 13 новѣ землѣ. 16 о семь. немалоуѣени. развратѣють се. 17 кмъ же възлоуѣлена оубо братыѣ. на ласты. 18 къ благодѣтѣ. нашего и спаса. въ днь.

I Jov. I [šiš. 250] 1 и еже кндѣхомъ. 2 кндѣхомъ и сѣдѣтельствоуемъ. 3 прнѣстѣе еже. 4 и се. радостѣ наша. 5 вѣстѣ, юже. 6 рѣсноты не теоримъ. [šiš. 204] 8 не нмѣмъ, себе ластымъ, и рѣсноты. 9 ѡтѣпоуштытѣ грѣхы. 10 лажѣ стѣкорьхомъ, и словесе.

— II [šiš. 204] 1 се пншоу. ходатаѣ нмѣтѣ. 2 на о вѣсемъ. 3 и аште. хранимъ. 4 рѣсноты божне. 5 сѣлоуѣдетѣ, въ рѣснотѣу. 6 дльжымъ есамъ, ткоже и онъ. да ходытѣ. [šiš. 205] 7 братыѣ моѣ, не мокоу. 8 мѣстѣ рѣснотымаѣ. сѣтѣ рѣснотымаѣ снѣ. 9 а брата. 10 сѣбѣлазымъ. 12 ѡтѣпоуштытѣ се. нмѣне моего радн. 13 юноты. 14 юноты. на вѣсѣ. 16 оумю грѣдыма жмътѣ. [šiš. 207] 18 дѣтѣ, послѣднѣ. мѣстѣ, ткоже. тымъже. 19 прѣвмъмъ бн оубо с нами. нѣсоутѣ вѣсы ѡтѣ пакъ. 20 пѣма доухъ. вѣсе. 21 вѣстѣ рѣсноты. лжѣ ѡтѣ рѣсноты. 22 таумю. 23 пѣма нспокѣдаѣн — нмѣтѣ. 26 се пакнсаѣхъ. 27 рѣснотымаѣ мѣстѣ и нѣстѣ лажѣ. 28 пѣма и нмъмъ — ѡ нмѣмъ. егда тѣнтѣ се. ѡтѣ него къ прѣшѣстѣмъ.

— III [šiš. 208] 1 како любѣмъ. 2 тко оуѣрымъ и ткоже мѣстѣ. 3 ткоже онъ. 5 тѣмъ се. 6 не сѣгрѣшѣстѣ. не кѣды. разоумѣтѣ его. 8 не-прнѣзѣнъ нсконмъ. [šiš. 208] 9 сѣгрѣшымъ. 11 вѣстѣ, юже. 12 за кою кншоу и закла. 13 пѣма вѣсѣ. 14 къ смьртн въ вѣкы. 15 пѣма и ро-četku вѣсамъ. и немѣвидѣн. жнѣота вѣумѣго не нмѣтѣ. 16 положнѣ. 17 жнтне нмѣтѣ. 19 ѡтѣ рѣсноты. 20 зазрнѣ срьдѣце на пакъ. болнмъ боу. нашего, нже нѣзѣстѣмъ вѣсе. 21 зазрнѣ на пакъ, оупѣаннѣ. [šiš. 209] 22 егоже аште прѣснмъ. тко заповѣдн. теоримъ. 23 нго сына. 24 заповѣдн нго въ немъ. та въ немъ.

— IV [šiš. 210] 1 вѣроуѣтѣ. нскоушѣнтѣ доухъ. къ мѣрѣ. 2 божнѣ, и доухъ. 3 антѣмърѣстѣ, еже кмъ слышѣстѣ. 4 болы нже къ вѣсѣ мѣстѣ. къ мѣрѣ. 5 и глаголютѣ и мѣрѣ послоушѣстѣ нхъ. 6 разоумьмемъ. доухъ рѣснотымаѣ. 8 разоумѣтѣ. 9 любѣмъ рожнѣ тѣн се. къ мѣрѣ. боудемъ о немъ. 10 възлюбн пакъ. сына своего. о грѣсхъ. 11 пѣма аште. [šiš. 233] 12 не кѣды. любнмъ себе. 13 къ немъ жнѣмъ. дастѣ пакъ. 16 вѣроуѣхомъ тко любѣмъ. къ боу прѣвмѣстѣ. 17 къ мѣрѣ семь. 18 нзлагѣстѣ се. [šiš. 211] 20 пѣма възлюбѣмъмъ.

— V [šiš. 211] 1 рождѣнаго о семь. 2 ѡтѣ, него разоумьмемъ. 3 се бо. божнѣ, егда бога лоуѣмъмъ, и заповѣдн. 4 вѣсамъ рождѣны. нбѣмъ-

бо се гнѣвъ божии с небесе на всако нечестиве и неправдоу уловѣкомъ съдѣржештнмъ рѣсноу въ неправдѣ. 19 за не разоумное богоу не имѣть въ нихъ, боги бо нмъ тѣмъ. 20 не(н)дымаго отъ създаныхъ мѣръ тварнымъ помншлемымъ выдѣть се, и присно же соштыи силѣ его і божество быти нмъ неопытнмъ. [šiš. 47] 21 прославише и похвалише. 22 быти се. 23 пема ргвога и. уетверьногыхъ. 24 неумстотомъ досаждаты смъ тѣлесемъ. 25 нже прѣтнныне рѣсноу божью въ лажоу и поумше и послужыше твары пѣуе творца, еже есть благословленіе богу въ вѣки аминь. 26 сего ради прѣдѣсть є богу въ похоты досажде нмъ ихъ; жемн же оубо ихъ нзмнныше родытельскою подобоу въ неродытельскою; 27 такожде и моужы оставльше родытельскою подобоу женьска полоу рѣдѣше се похотыю своею дроугъ на дроуга, моужы на моужы и стоудъ сѣднѣюште, и мѣздоу, тѣже подобаше нмъ въ стоудѣ себѣ приемоуште. [šiš. 48] 28 неискоушени. створиши нмъ. 29 пема ргвога и. лыхонмнмъ, злобы. злукысты. 30 богомръзны. 31 неразоумнымы. 32 разоумныште. волоу.

Rim. II [šiš. 48] 1 такожде бо твориши. 2 имѣть божии. 3 ли же се одрѣжаны (može biti pogriješka mjesto оудръ-). 5 жестоушествыю. гнѣвъ тѣлеснѣ. 8 же оубо рѣсноты, повинуюштнмъ. 9 нюдѣмнмъ. сѣлѣмнмъ [šiš. 55] 10 слава же. 11 на лица зрѣмнѣ. 12 бе- законѣ оба рѣта емыко закономъ. осоудѣть се. 15 послужытельскоушнмъ-н-мъ свѣтсы. гла голоуштымы. пема нмъ. [šiš. 49] 17 ты нюдси. 20 наказытель. нмѣ разоума и рѣсноты. 21 млоууе бо. себе не. 22 глаголен: не прѣлоуѣ створишы. 23 пема и. 25 аште законоу прѣстоупленнѣ еси. акровѣ ствыѣ. 26 акровѣстныѣ. оправданыѣ. акровѣстныѣ 27 акровѣстныѣ.

— III [šiš. 51] 2 много пѣуе по вѣсацы. тѣко вѣроваше се нмъ. 3 убо оубо. 4 да не боудѣть. пема то. богу рѣснотыванъ. прѣприни не соудыты ты се. 5 по уловѣкоу. 7 рѣснота божнѣ. 9 прѣспылы быкомъ 10 праведны. 12 и до едымаго. 13 отъверсты грѣтѣмъ своимъ лаштахомъ се. 15 скоры ногы ихъ пролызѣты крѣвъ. 16 скроушение и страсть и поутѣхъ ихъ. 17 и поуты мѣрѣ не разоумѣше. 18 имѣть бо страха божыѣ прѣдѣ оуымъ ихъ. [šiš. 55] 19 вѣмъ же. законныимъ глаголетъ се. оустѣ занмоуѣ се. 20 о дѣламъ закона. 24 пема и. пема Іисоусѣ 25 быкышнхъ прѣжде грѣхъ. 26 вѣры нсоусовы. 27 кѣде оубо похвала затворы се. конны закономъ? дѣлѣ ли? нѣ, на закономъ вѣры. [šiš. 60] 28 вѣроу уловѣкоу. 29 а не и єзникомъ. пема имѣть. 30 пема и. 31 да не боудѣть. пема то.

— IV [šiš. 60] 2 аште оубо. оправды се, нмѣть. 4 а дѣлаюштоумоу мѣзда не вѣмныты се по благодѣты на по дѣлоу. 5 а не дѣлаюштоумоу вѣроуштоу же на оправдаюштаго неутыѣлѣ приуытаѣть се вѣра его въ правдоу, 6 тѣкоже и дѣлѣмъ глаголетъ блаженство уловѣкоу, емоу же боги приуытаѣть правдоу безъ дѣлѣ: 7 блажены, нмѣже отъпоушени соутъ безаконныѣ, нмѣже прикрыше се грѣсы ихъ. 8 блаженъ моужъ, емоу же не вѣмннѣть господѣ грѣхѣ. 9 блаженство се се оубо на образѣмъ нмъ и акровѣстныю; глаголемъ бо: приуытаѣть се Аврамоу вѣра въ правдоу 10 како оубо приутѣ се емоу, въ обрезыны нмъ сошстоу въ акровѣстны? не въ образѣмъ ни (pogrješka mjesto нѣ) въ акровѣстны. 11 а

Знаменіе пріестъ образаніе пугать правды кѣры акровѣстныцы быти
 емоу отцю всимъ кѣроуштымъ необразанемъ пріесты се и тѣмъ
 правды. 12 и отца образаніе не нже отъ образаніе тѣуно на и прѣ-
 лаганушымъ се къ стонамъ акровѣстныскы кѣры отца нашего Аврама.
 13 и не закономъ бо обытоканыѣ Аврамоу нѣмъ сѣмены его быти емоу
 на слѣдникуу емоу кѣроу на правдоу кѣры. 14 аште бо нже отъ за-
 конѣ на слѣдникуу, испразны се кѣра, и разоры се обытоканые. 15 закономъ
 бо гнѣвъ сѣдыкаеть, нѣже бо нѣсть законѣ, тоу ни прѣстоупленіе. 16
 сего рады отъ кѣры да по благодѣты боудеть нѣзвѣстныо обытоканые
 емоу сѣмены его. и не же отъ законѣ тѣуно, на еже отъ кѣры Авра-
 моу, нже нѣсть отца всимъ намъ, 17 ꙗкоже нѣсть писано: ꙗко отца
 многымъ сѣукомъ положихъ те, прѣмо емоу же кѣроу богоу жыкоу-
 штоу моу мрътвыи и марицаештоу моу не соушты ꙗко соушты. [šiš. 52]
 18 на слѣдникуу многымъ. 19 пѣти оумрыштыкленыи. мрътвыи ло-
 жесамъ. 20 не (griješka mjesto нь). да въ славоу богови нѣзвѣстанъ
 быти. ꙗкоже обещта. 24 въскрьшышаго. 25 оправданыи наше.

Rim. V [šiš. 61] 1 миръ нѣмъ Нсоусомъ. 2 нѣмъ же прикеденне. къ
 немъ же стонъ. 3 не тѣуно. 5 божиѣ. 6 соуштымъ немощнымъ. оумреть.
 7 оубо нѣктоже. 8 сѣставляеть. соуштымъ. оумреть. 9 спасемъ се нѣмъ
 отъ. 10 его сынъ. [šiš. 53] 11 Христомъ, нѣмы. 15 благодѣтыю его.
 [šiš. 54] 17 приемоуштен. въ жизнь въцарити се. 18 уловкы въ осоу-
 жденне. уловкы въ оправданы. 19 грѣшныи еише. 20 нѣже бо оумножи
 се. 21 царствоу смирѣ, ꙗко благодѣть.

— VI [šiš. 54] 1 наежымъ. 2 да не боудеть. пѣта то. нже оумрѣ-
 хомъ. 3 елико. 4 пѣушемъ с нимъ. 5 по подобію смирѣтыю. въскрьше-
 нныо его. 6 кѣдоуште. 7 оправды се. 8 ꙗко и жыкы. 9 пѣта се. вѣста.
 мрътвыи еже оумреть. 10 еже оумрѣ. [šiš. 66] 13 ꙗкоже нѣз. вѣшн.
 15 да не боудеть. пѣта то. 16 послоушасте. или послоушаниѣ. [šiš. 66]
 19 ꙗко и нѣмы. правды рабы. 21 кон оубо. нѣхте. 22 пореботысте
 се. въ жизнь. 23 грѣхъ.

— VII [šiš. 56] 1 разоумѣсте, братыи. 2 живимъ моужемъ. моужъ
 ен. 3 тѣмъ же. моужъ ен. 4 тѣломъ грѣховнымъ. 5 оудихъ мѣшнхъ. 6
 оуцарьшнмъ же. въ обновленыи. 7 да не боудеть. пѣта то. разоумѣхъ.
 9 ке- законѣ. 10 въ животы. 11 грѣхъ бо. 12 свѣта нѣсть и блага. 13
 мнѣ бысть. да не боудеть. пѣта то. да не боудеть грѣхъ. [šiš. 57] 15
 еже сѣдыкаю. пѣта се сѣдыкаю. 16 пѣта аште — хоштоу. 18 въ мнѣ
 грѣхъ. творити доброе. 19 и не. 20 юже не. пѣта не. 23 воуюштоу.
 пѣтыаюштоу моу. 24 пѣта ѿ. 25 хвалоу бога.

— VIII [šiš. 58] 1 о Христы Нсоуси не по пѣти. 3 немощство-
 ванне. своего сына. подобие. 5 а нже доуховнѣ моудрѣствоуютъ. 7 пѣ-
 тьскѣ. покиноуютъ се. 8 богоу оугодити. 9 нѣсть снего. 11 въскрьшъ-
 шаго. 12 не пѣти. [šiš. 72] 14 елико. 15 доухъ. въсыменнѣ. 17 уеда,
 и на слѣдникуу. по неже съ. 18 къ хотештин. 19 уѣтине. 20 соуети бо.
 21 самъ творѣ скободѣть отъ. нѣстѣныю. [šiš. 59] 22 творѣ съ нами.
 23 сами въ мауетакъ. нѣмоуште мн. 24 оупканне. уто и оупкаеть. 26
 въздыханыи изглаголаннѣмы. 27 приповѣдаеть по свѣтыхъ. [šiš. 238] 28
 въсѣмъ же ꙗко любештымъ. 29 за не еже прѣжде мѣреуе, и прѣжде раз-

оушы съобразны. 30 сие и прослави. 32 прѣдасть, како оубо и съ нимъ
вѣса. 34 оумрѣи, наеу и въскрѣсе. приповѣдаеть о насъ. 35 нагота и
бѣда нѣмъ. 36 охъе. 37 семь всемъ. 38 вѣлѣсть. 39 глѣбниа. казюмѣсть.

Rim. IX [šiš. 76] 1 рѣснотоу глаголю. сънослоушьствоуишнѣмъ. 2
молихъ. 4 вѣснѣние. 5 снѣ. вѣлгословлѣмъ богу. [šiš. 59] 6 ѡтъ Изра-
виль, сн Изравиль. 7 на и о Нсацы. 8 сн рѣуъ, тко не уеда пѣлѣснаа
на уеда божнѣ. 10 Нсака ѡтъца нѣшего. 11 блага нѣмъ. 12 рече снѣ
тко. 14 да не боудеть. пѣта то. 15 глаголетъ. пѣта неже аште не
милоуиоу. 16 текоуштоуиоу, на мылоуиштоуиоу богу. 17 вѣз(д)вѣгнѣтъ
моу, и. нѣе твое. [šiš. 61] 20 ѡтвѣштакѣн. пѣта нѣ. 21 мнѣшнѣ
ѡкъ же. 22 принѣсь. 24 на ѡтъ. 25 Ёсен. нарекоу не лоудѣе мѣмъ, и
не вѣздоубленѣмъ вѣздоубленѣмъ. 26 мѣмъ вѣ. 28 сконъубавѣн и окрѣмѣтъ
30 постигоу правѣдоу, тже. 31 вѣ законъ правды.

— X [šiš. 72] 6 сн рѣуъ Христа. 10 срьдѣчѣмъ. [šiš. 62] 14 при-
зовѣтъ. безъ проповѣдаюштаго. 15 проповѣдають. 18 изидѣу вѣ вѣсо
землю. вѣ конѣцъ. пѣта на нѣзыцѣ. 20 ѡбрыштоу. вѣпрашаюшнѣмъ о мнѣ

— XI [šiš. 63] 1 да не боудеть. пѣта то. изравильнѣмъ. 2 о Изра-
вильнѣмъ уто. 3 единѣ, искоутъ. 4 глаголютъ. нже се не поклоннѣе коленѣмъ
каламѣмъ. 6 аште ли благаднѣтъ. 7 егѣже нѣштѣтъ. 10 ѡтъиоудъ снѣмъ
11 глаголю бо. да не боудеть. пѣта то. 2 прѣгрѣшѣнѣе. богѣлѣствоу
[šiš. 64] 13 есамъ азъ. 14 аште ли како раздражоу вѣ снѣ. 16 прѣсѣмъ
свѣтъ; аште. вѣткѣмъ. 17 вѣткѣмъ. свѣтѣрѣномаслнѣмъ. вѣ нѣмъ, прѣуеснѣмъ
18 вѣткѣмъ. тн корѣне. 19 вѣткѣмъ. 20 невяръствоу ѡтъломнѣе се. 21
аште и то, тн ѡтъсѣуѣмъ. 23 и онѣ же. 24 роднѣлѣнѣмъ. ѡтъсѣуѣ се
тн же свѣтѣрѣномаслнѣмъ. нероднѣлѣмъ. [šiš. 65] 25 разоуиѣкѣтн брѣтѣмъ
тѣнѣе семъ. 26 всѣмъ Изравиль. ѡтъ Сноиѣ изъбавленѣмъ. 27 са нѣмъ. 28
дарованнѣ и зѣаннѣ. 31 да и снѣ. 33 глѣбниа.

— XII [šiš. 81] 1 вѣ брѣтѣмъ. 2 слѣбразюиште. прѣбразюиште. бѣ-
гоугоднѣ и сѣрѣшѣнѣ. 3 благадѣтъ дѣшоу. прѣмоудрѣтн. оумоудрѣте сѣ
вѣ чнѣмоудрѣе. [šiš. 67] 4 тѣлѣсѣ. 5 мнози оудѣ нѣднѣо. 6 дарованнѣ
аште ли же. 7 вѣ слоужѣннѣе. аште ли оуѣннѣе вѣ оуѣннѣе. 8 аште ли
оуѣтѣшѣннѣе вѣ оуѣтѣшѣннѣе. 10 большѣ стѣорѣште. 11 тѣмътѣннѣмъ же нѣ
лѣнѣстнѣмъ. 12 прѣтѣрѣпѣлюиште. 13 трѣбѣкѣнѣмъ. 15 пѣлѣкѣтн сѣ. 16
вѣ дроуѣгоу. сѣпрѣмѣлоуиште. 20 лѣуѣтъ. нѣпѣтн, iza čega пѣта и. оуѣмъ
огнѣмъ.

— XIII [šiš. 86] 2 прѣемѣлоутъ. 3 хѣштѣннѣ ли же. 4 слоуѣа есѣ тѣ
нѣ бо нѣспѣтн мауѣ носнѣтъ. мастьнѣмъ вѣ. 5 нѣстъ покѣиѣкѣтн сѣ. 6 сѣмъ
бо раднѣ дѣмъ. прѣтѣрѣпѣлюиште. 7 нѣмоуѣже оуѣрѣмъ. нѣмоуѣже дѣмъ. 8 тѣмъ
же. сконъубавѣн. лѣжѣ. самъ сѣбе. 10 сѣдѣкѣтъ. [šiš. 218] 11 и сѣ вѣ-
доуиште вѣрѣмѣ тко уѣсѣ оубо вѣмъ ѡтъда снѣ вѣстѣтѣ, нѣмъ. нѣмъ нѣстъ
12 и ѡбѣлѣцѣмъ сѣ оубо. 13 вѣздоуѣлѣсѣкѣннѣмъ нѣ нѣмътѣмъствоу нѣ лѣ-
бѣдѣннѣмъ нѣ стоуднѣннѣмъ нѣ рѣвѣннѣмъ нѣ. 14 господѣмъ нѣмъмъ

— XIV [šiš. 218] 1 прѣмѣлѣте. 2 вѣсѣ. 3 тѣдѣн нѣ. нѣ тѣдѣн. прѣмѣтн
и. 4 сѣоѣмоу господѣмъ. 5 ѡкъ бо соудѣтъ д(ѣ)нѣмъ уѣрѣзъ дѣмъ, ѡкъ жѣ
соудѣтъ на вѣсѣ дѣнѣ, нѣждѣ бо сѣоу мнѣмъ да нѣзѣмѣтъ сѣ. [šiš. 92]
7 нѣнѣжѣ бо. нѣнѣжѣ сѣбѣ. 8 господѣмъ оумнѣрѣмъ; аште бо жнѣемъ
господѣмъ есамъ. 9 пѣта на. ѡжнѣтъ, да и. [šiš. 68] 10 нѣмъ тѣто

13 се соудѣти. 15 погубеши. 16 камн оубо. 17 царство. 18 оубогами бо-
гоу, искоушени. [šiš. 217] 19 тамъже оубо мырнѣхъ. и тже. 20 здоу-
штоумоу притыканиемъ. 21 месѣ. братъ твои притыклетъ се или съблѣ-
жнелъ се или. 23 како, иже. 24 (XVI 25) оутвердыты вы. по про-
показанню. и по отыркению тинны. 25 (XVI 26) познавъше се.

Rim. XV [šiš. 82] 1 есмы и. 3 себѣ оубогами, иже. 6 инодоушью.
[šiš. 69] 8 по рѣсноты. 9 испокыи се тебѣ. о имени твоёмъ. 12 ези-
комъ. оупеаютъ. 13 въ оупекани сеи и слоу. 14 и самъ о'вѣсь азъ. 15
дръзѣ. 16 искоухристоу. [šiš. 70] 18 слокомъ и деломъ. 19 и знаменъ.
доуха светаго, тко. ѿ Милыта окръсть. ивѣлѣнемъ христовымъ. 21
писано: възрадетъ. о немъ, иже. 22 тамъ же прѣ. 23 не нмѣ. много
лѣтъ. 24 прѣдоу же. 27 доухомъ. ихъ мзѣщи. 28 ндоу камы. 29 испль-
шение благословенъ. [šiš. 96] 30 вы браты. 31 протыкыи въ Ню-
ден. скетыи боудеть.

— XVI [šiš. 71] 1 днѣкомнцоу. кеснхренъсцы. 2 да примите. нбо
злостоупница. 3 Прискоулоу и Аноулоу поснѣшныи. 4 на и въсе. 5
домашнюю. 7 тже еста въ апостолѣхъ, тже прѣжде мене быста о
Христу. 9 нашего о Христа, и Стахоу. ми о господы. 12 пѣта Па-
трока, Анермы. с нимъ. 15 Ннерѣхъ. съ нимъ. 16 цркъвы въсе. [šiš. 73]
17 мою же вы браты. 20 камн дини.

I Kor. I [šiš. 74] 2 соудите. мѣста, тамъ же нмѣ. 3 ѿтца нашего
и господа и господа Нсоу. 4 о какъ о благодѣты. [šiš. 87] 10 вы
браты мои. нсоудѣти. 13 еда же Пакъ. 14 хвалоу бога моего. 16 то-
моу не вѣдѣ. 18 нзгыблѣшныи оубо. [šiš. 227] 20 ндѣн прѣмоу-
дры, ндѣн ннгоуе, ндѣн. 25 боуе божье.

— II [šiš. 228] 1 словеси или. възкыштае. 2 распѣта. 3 и азъ въ
шеснотѣ и страсы и трепеты мнози быхъ къ вамъ. 4 и слово мое и
пропокидъ мои не по прѣмоудросты улокуысцы слокомъ на въ прѣтѣты
доуха и силы, 5 да въра ваша не боудеть въ прѣмоудросты улокуысцы
на въ силѣ божьи. [šiš. 109] 7 кожно прѣмоудростъ. въ тинноу. 8 еиже.
никтоже не разоумѣ. 9 и оухо не слыша. любештныи его. [šiš. 74] 10
доухъ бо. глѣни. 11 нкто бо. 14 можемъ. доушени не кастѣзаетъ се.
15 ни ѿт единогоже вѣстѣзаетъ се.

— III [šiš. 75] 1 могу. 2 пѣта нъ ни — можете. 3 ни единако
бо нмѣтсцы. 4 аполосохъ. 5 слоужителе, нмѣже. 6 наслѣдхъ, Анолосъ
панон, а. 8 приемлетъ. [šiš. 93] 11 никтоже не можетъ. 14 пѣта н.
15 отышты. [šiš. 75] 18 въ какъ. 20 разоумѣеть. 21 тмѣ же. 22
аште Пакъ, аште Анолосъ, аште Кипа. пѣта соудѣти.

— IV [šiš. 115] 1 тиннымъ божымъ. 2 егоже прѣушѣтаетъ се въ. 3
ка велико. 4 себѣ сзѣдѣни. 5 сѣтъ сръдѣны. [šiš. 76] 8 и еште оубо
да кацарысе се. с камн кацарымъ се. [šiš. 97] 9 мноу бо тко богъ ны
послѣдныи апостолы. 10 мы же бесуасны. 11 донѣдышнаго. 14 не
срамѣе. о семь нпнышоу се. наказае. 16 подобни мнѣ. [šiš. 120] 17
иже о Христу. 18 ни гредоуштен же. 19 нъ къ слоу. 20 царствыи.
21 с нмѣнцемъ. или съ любавью.

— V [šiš. 120] 1 слышѣти се. отъоу нмѣты. 3 сѣцы. [šiš. 228]
6 не добра похвала наша. не вѣсте лы тко малъ. 8 лоукавства, на ка
STAR. III. 9a

БЕСКЕАСНИ УНСТОТЫ И РАСНОТЫ. [šiš. 77] 9 ЛЮБОДАНЦЕМЪ. 10 СЕГО, НАМ
ЛЮХОНЫЦЕМЪ НАМЪ ХЫШТЫНЫКОМЪ НАМЪ. 11 НАМЪ MJESTO ЛН ŠEST PUTA. ПИ-
ИЦА. НЕ ТЫТЫ. 12 КМОУТРИНЫМЪ.

I Kor. VI [šiš. 77] 1 НИЖЕ. 4 ЖЫТНСКА БО. СЕИ ПОСАЖДАТЫ Е. 5 ТАКО
ОУБО МЯСТЬ ЛЫ. НИЕДИНЪ. РАСОУЖДАТИ. 8 ЛИШЛЕЖЕ БРАТНЮ. 9 НЕПРАВЕДИНИ
ЦАРЬСТВА. НЕ ЛАСТЫТЕ СЕБЕ. ТКО НЕ ЛЮБОДАНЦЕ. ПРЕЛЮБОДАНЦЕ. МАЛАКМЕ.
10 ЦАРЬСТВА. 11 НА ТОГДА. ОПРАВДЫТЕ СЕ. ХРИСТА, И ДОУХОМЪ БОГА НА-
ШЕГО. [šiš. 206] 12 КОЕГО. 13 БОГЪ СЕ. 14 ЖЕ ГОСПОДА. И НАСЪ. 15 СТВО-
РОУ И ОУДА. 18 ИЖЕ АШТЕ. 19 НАМЪ. ДОУХОУ СКЕТОМОУ.

— VII [šiš. 78] 2 СКОМУ ЖЕНОУ. 4 ЖЕНА СКОНЫМЪ ТЯЛОМЪ НЕ ВЛАДДЕТЬ.
ТАКОЖЕ ЖЕ И МОУЖЪ СКОНЫМЪ ТЯЛОМЪ НЕ ВЛАДДЕТЬ. 5 ПРАЗНЮЕТЕ. НАМЪ
ВЪ КОУНЫ БОУДЕТЬ, ДА НЕ БЛАЗНИТЬ ВАСЪ НЕПРИКЪЗЪ ЗА ПЯТЫННЕ ВЛШЕ. 7
ХОШТОУ БО ДА ВЪСИ УЛОВЪЦЪН БОУДОУТЬ ТКОЖЕ И АЗЪ. ДА ИМАТЬ. ОВЪ ЖЕ
ОУБО СИЦЫ, ОВЪ ЖЕ СИКО. 8 ГЛАГОЛЮ ЖЕ ЮНОТАМЪ. ПРЕБООУДОУТЬ ТАКО ТКОЖЕ
И АЗЪ. 9 ОУЗДРЪЖЫТЬ СЕ, ДА ПОСАГЛЮТЬ. КЕСТЬ НЫМЪ. 10 ОЖЕНИИ(Ш)НЫМЪ.
РАЗЛОУУАТЫ СЕ. 11 РАЗЛОУУАЕТЬ СЕ. МОУЖЕМЪ СКОНЫМЪ. МОУЖОУ ЖЕНЫ НЕ ОТЪ-
ПОУШТАТЫ. 12 А ПРОУУМЪ ГЛАГОЛЮ: АШТЕ. ИМАТЬ ЖЕНОУ. ДА НЕ ОСТАВЛЕАТЬ
ЕН. [šiš. 79] 14 СВЕТИТЬ СЕ ЖЕНА. А ОУБО УЕДА ВАША НЕУНСТА, А ОУБО
НЫМЪ СВЕТА. 15 ПРИЗВА. 16 НАМЪ. 17 КОГОЖДО ЖЕ. ПРИЗВА БОГЪ, ТАКО.
18 ОБРЪЗАНЪ КТО БЫСТЬ. 19 АКРОВЪСТВЫЕ. 20 КЪ ЗВАНЪ ВЪ МЕМЪЖЕ ЗЕЛМЪ
КЕСТЬ. ДА ПРЫБ(ЫК)АЕТЬ. 22 СКОБОДИНЪ О ГОСПОДЫ. 24 БЫСТЬ, БРАТЫЕ. [šiš.
80] 25 О ДЫКАХЪ. 27 ПРИКЪЗЛШН СЕ. ОУТЪРЪШЛШН ЛЫ СЕ. 28 АШТЕ ЛН
ОЖЕНИШН СЕ, НЕ САГРЪШНЛШ ЕСМЪ. АЗЪ ВЪ. 29 ПРЕКЪШТЕНО. ДА ИМОУТЬ. 32
ОЖЕНИКЪ. ОУГОДИТЬ. 33 ОЖЕНИКЪ. ОУГОДИТЬ. 34 ОУГОДИТЬ. 35 ОБРОЖИНИЦОУ.
НЕОУШТОУПИМО. [šiš. 81] 36 ПОСАГАЮТЬ. 37 НЕ ИМАТЬ ВЪДЫ, ВЛАСТЬ ЖЕ
ИМОУТЬ. 39 ЖЕНА ПРИКЪЗЛА. МОУЖЪ ЕН НА ОВА MJESTA. 40 НИЖЕ.

— VIII 2 АШТЕ ЛЫ КТО ИМЫТЬ СЕ РАЗОУМЫТИ УТО, НЕ ОУ РАЗОУМЪ
ТКОЖЕ ПОДОВАЕТЬ РАЗОУМЫТЫ. 3 АШТЕ ЛН КТО ЛОУЕНТЬ, СА РАЗОУМЪ СЕ
ОУТЪ НЕГО. 4 О ТДЕНИ БО ИДОЛОЖРЪТАВИНЫМЪ ВЪМЪ ТКО НИЕДИНЪЖЕ ИДОЛЪ
КА МЪРЫ И ТКО НИКТОЖЕ БОГЪ НЫМЪ ТАУУЮ ЕДИНЪ. 5 НБО АШТЕ И СОУТЬ
РЕКОМЪ БОЖИ, АШТЕ ЛЫ НА МИБЕСИ, АШТЕ ЛН НА ЗЕМЛЫ, ТКОЖЕ СОУТЬ БОЖЫ
МНОЗЫ И ГОСПОДЪЕ МНОЗЫ, 6 НА НАМЪ ЕДИНЪ БОГЪ ОУЦЪ, ИЗ НЕГОЖЕ ВСАУЪ-
СКАЗЪ И МИ ОУ НЕГО, И ЕДИНЪ ГОСПОДЪ ИСОУСЪ ХРИСТОСЪ, НЫМЪЖЕ ВСАУЪСКАЗЪ
И МЫ ТЫМЪ. 7 НА МЪ ВЪ ВСЫХЪ РАЗОУМЪ. ЕТЕРЫ ЖЕ СКЫСТЫЮ ИДОЛОУ ДО
СЕЛЪ ТКО ИДОЛОЖРЪТАКМО ТДЕТЬ, И СКЫСТЪ НЫМЪ НЕМОШЪНА СОУШТЫ СМЕРЪ-
НИТЬ СЕ. [šiš. 214] 8 БРАШНО ЖЕ. НА АШТЕ ТЫМЪ. 9 ЖЕ БРАТЫЕ. 10 НЕ-
МОШЪНА СОУШТЫ. 12 СЫГРЪШЛЮШТИМЪ. ТЕПОУШТИМЪ. СЫГРЪШЛЕТЬ. 13 МЕСА.

— IX [šiš. 214] 1 ХРИСТА ГОСПОДА. 2 ВАМЪ ОУБО. [šiš. 101] 3 КЕСТЬ
СЪ. 5 И ТКО И КИНА. 7 МАСАЖДАЕ. НАМЪ КТО ПАСЕТЬ. [šiš. 82] 15 НИЕДИ-
МОГО. ДА СЫ ТАКО. НЕЖЕ ЛЫ ДА КТО ПОУКАЛОУ МОЮ. 16 ПОПА АШТЕ НЕ
БЛАГОУКЪСТВОУЮ. 18 КОЖ ОУБО МИ КЕСТЬ ПОЛЪЗА. БЛАГОУКЪШТАЕ. [šiš. 244]
19 СКО(БО)ДЫ. 21 БЕЗЛАКОМЪНЫМЪ. 22 ВЪСАУЪСКИЕ. 24 ВЪ СТАДЫЮ. 25 ОНИ
ОУБО. 26 АЗЪ ОУБО. АНЕРЪ. 27 ПОРАБОШТОУ Е. ПРОПОВЫДИНЪ. НЕКЛОУТЫ-
МОКАНЪ.

— X [šiš. 245] 1 ВАМЪ НЕ ВЪДЫТЫ, БРАТЫЕ. 3 ТШЕ БРАШНО. 4 ПО-
САЖДЕСТВОУЮШТЕ. [šiš. 83] 8 ЛОУБОДЫСМЪ. ЛОУБОДЫАШЕ. ТРЫ ТРЕТЫЕМОУ
ДЕСЕТЫ ТЫСОУШТЫ. 10 ГОУЕНТЕЛЪ. [šiš. 83] 13 ПРИМЕТЬ. ВЪРАМЪ ЖЕ БОГЪ.

16 благословенныѣ, иже. обѣщенныѣ. кровнѣ исouxрнстовы. тѣла христова. 17 яко единѣ. 20 якоже жроуѣ. бѣсомъ жроуѣ а не богомъ. быти. 21 бѣсовьснѣ. 24 [šiš. 125] да нштеть. дроужекнаго. 25 къ разамьныцѣ. ннѣтоже. 26 коньцѣ ии. 27 прѣдъпоставляемо. ннѣтоже. 28 похвалѣшаго камѣ. [šiš. 84] 29 въс кою. 30 похвалоу се. 31 творыте, все въ славоу божью творыте. 32 ннѣсомъ и. быкнѣ цркви божьѣ. 33 не нште свое.

I Кор. XI [šiš. 84] 1 якоже и азъ. 2 вже прѣдахъ. 4 въсакы моужъ. 5 пѣта ргвога и. дѣюшти нан. едино. остроуғанне. 6 строугаты се. 7 божнѣ съе нсть. 8 нсть бо. [šiš. 85] 9 сазданъ моужъ. 10 сего рады жѣна. 12 всѣ. 14 аште моужъ оубо. 15 кѣмъ раститъ. ен данъ. 16 въпорамьнѣ. божьѣ. 17 се же запрѣштае не хвалоу. нъ къ мѣне сходьты се. 18 распрѣ къ вѣс соуште. 19 ересымъ бнѣаты. 21 веуераетъ къ снѣденнѣ, овъ. опыкаетъ се. 22 не нмате храмъ. [šiš. 227] 23 къ мошть. 24 похвалѣнѣ. и ѣдыте. 25 иель крѣть аште пыете. 26 исповѣдѣнте. 27 иже вѣтъ. или пыеть. 29 расматрае. 30 вѣс соуѣ. 31 расоуждали, не. 32 господа и. осоудымъ се. [šiš. 88] 34 раштимоу.

— XII [šiš. 240] 7 комоуждо. 8 по томъжде. 9 нсцѣленнѣ. 10 дѣмѣ. дроугомоу же сказаннѣ езыкомъ. 11 дасть едны. [šiš. 88] 12 нмате. едино соуѣ тѣло. 13 аште рѣмы. свобода. 15 ѡтъ тѣла, не ѡтъ сего нсть ѡтъ тѣла. 17 окомъ, кѣден слоухъ. 18 на ннѣ же положи богъ къ тѣлѣсы. 20 на ннѣ же. 21 глава роукама. 22 трѣбальше. 23 не-тастьмынны соуѣ. пѣта благокоуштенство лнше нмоуѣ. 24 пѣта а благобразннѣ машин. 26 радоують се въси оудове. [šiš. 237] 27 въ же. уести его. 28 пѣта и. пророцы. застоуплѣннѣ. пѣта родн. езыкомъ. 29 оуумтеле. 31 рѣкьмоуѣ. прѣсннннѣ.

— XIII [šiš. 237] 1 или яко коуныбаль зѣцѣмы. 2 таннѣ. 3 саже-гоуѣ. ннѣкоже мы польза. 4 лоуѣн трѣпнѣ, блажитъ, лоуѣн не заки-дѣтъ. 6 радоуѣтъ же се. о рѣсноты. [šiš. 89] 8 аште кѣзѣцѣ. нспра-зѣнтъ се. 11 егда же. смншлахъ яко младѣица, моудрѣствовалъ яко младѣица. 12 кѣднѣ бо нмы. яко и познѣмъ.

— XIV [šiš. 90] 1 равьмоуѣ. 4 глаголен бо. 5 боли бо нсть. [šiš. 90] 6 нмы же, братѣ. 7 нштѣан. 8 безкыстанъ гласъ. троубѣ. оугото-кытъ се. 9 тако. аште не разоумѣа слокеса дастъ. анерь 10 родъ гласъ-ннѣхъ. 12 рѣкьмтеле. да кы. 15 помолоу се. 16 аште бо. речѣтъ се. тѣ не вѣтъ. 17 хвалышы се. [šiš. 129] 20 оумомъ бнѣанте. младннѣу-ствоуѣте и оумы же. 21 кѣзглаголоуѣ. 22 къ знаменн. 23 глаголоуѣ езыки. кѣнѣдетъ же етеръ неразоумьнѣ нан некыранѣ. дѣтъ. 24 нераз-оумьнѣ. 25 и тако таннѣ. бнѣаетъ. къ рѣснотѣ [šiš. 91] 26 нсть, братѣ. 28 не боудѣтъ глагольнѣкъ въ цркви. 30 прѣмъ да. 35 къ домоу. 37 ннѣтъ се пророкъ быти или доухомъ. разоумѣеть се якоже. 38 да не разоумѣнѣтъ. 39 братѣ моѣ. равьмоуѣ. глаголати къ кѣзѣкы. 40 въсѣ же си.

— XV 1 Сказю же вамъ, братѣ, еванѣльнѣ, еже благокыстыхъ вамъ, еже и прѣстѣ, въ немъже и стонте, 2 нмыже и спасѣте се, цѣмъ слокомъ благокыстыхъ вамъ, аште сѣдрѣжыте, разкы аште не въ соуѣ вѣроуѣте. 3 прѣдахъ бо вамъ еже и прѣсѣ, яко Христосъ оушрѣтъ грѣхъ

нашихъ по книгамъ, 4 и яко погребень бысть, и яко вѣста въ днь .г. по книгамъ, 5 и яко тѣмъ се Книпы, по томъ же единомуу на десете, 6 по томъ же тѣмъ се боле петы сать братые единою, ѿтъ нихъже мно-жанше применяють до селы, друзѣ же и поуише. [šiš. 104] 8 послѣдъ же. 9 апостола, за не. 10 благодѣтню же. 11 и тако. [šiš. 93] 12 про-повѣдасть се. 13 пѣта аште — иѣсть. 14 вѣра наша. 15 лѣжы сѣм-дытеле послѣушѣствованы ехомъ. [šiš. 259] 20 нмы же Христосъ. 21 по неже бо. 23 христовы въ прышасты. 24 царѣство. власть и всако владыуство и слоу. 25 подобасть бо емоу царѣствовати до нѣдыже положить все врагы свое подѣ ногами сконма. 26 послѣдны врагъ раз-дроушты се смрътѣю. 27 вса бо покору подѣ моу его; егда же ре-уесть яко вса покорема соуѣ емоу, тѣмъ яко разѣмъ покорѣшоу емоу всауьскѣ. 28 егда же покоретъ се емоу всауьскѣ, тогда и самъ смѣ покоритъ се покорѣшоу емоу всауьскѣ, да иѣсть богъ всауьскѣ въ всыхъ. [šiš. 94] 29 а уѣто. 30 по уѣто. 31 братые моѣ, еже. Исоусы госноды нашемъ. 32 по уловѣноу. коѣ ми польза иѣсть. тѣмъ. 33 тѣмъ бо оеы-хан бл҃гы. 34 истрѣзѣнте се. праведно. 36 не оживетъ лѣ. 38 дасть. [šiš. 132] 39 пѣть такожде. пѣть рыбамъ. 40 небескѣ. небескымъ. 41 мѣсецоу, нма. 42 въ истыинѣ. 44 иѣсть и тѣло дѣховьно. 45 доуѣ жы-котворешъ. 46 на не прѣжде доуѣховное, на доуѣшечное, по томъ же доуѣховное. 47 прѣмъ уловѣны ѿтъ землѣ прѣстѣнь, въторы уловѣны го-сподѣ ѿтъ небесе. 48 яко оуѣ прѣстѣнь, тако въ прѣстѣнны, и яко оуѣ небескы, тако и въ небесцы. 49 и якоже облыкохомъ се въ тѣло прѣ-стѣнго, тако да облыемъ се въ тѣло небескаго. 50 се же рекоу, бра-тыѣ, яко пѣть и крѣвь царѣскѣ божыѣ насладокаты не можеть, ни тѣмъ неистѣмъ насладѣть. 51 се тѣмъ глаголоу: всѣ оуѣбо не оуѣнемъ, всы же нѣмъныи се. 52 въ атомъ, въ магноевни оуѣ, въ послѣднемъ троуѣлемъ; въстроуѣмъ бо, и мръѣмъ въстанѣмъ неистѣмъныи, и мы нѣмъныи се. 53 подобасть бо не(т)ѣмъноу сѣмоу облышты се въ неистѣмъныи, и мръѣмъноу сѣмоу облышты се въ немръ-тѣвѣство. 54 егда же истѣмъно се облыетъ се въ неистѣмъныи, и мръ-тѣмъно се облыетъ се въ немрътѣвѣство, и тогда боуѣтъ слоко пи-санное: пожрѣта бысть смръѣ побѣдоу. 55 кѣден ты смръѣ побѣда? кѣден ты аде жало? 56 жало же смръѣ грѣхъ, сыла же грѣхоу законъ. 57 богу же благодѣтъ дѣюшѣмоу намъ побѣдоу госнодемъ нашимъ Исоусомъ Христомъ. [šiš. 136] 58 тѣмъ же братые моѣ кѣдоу-бл҃енѣтъ, тѣрѣды.

I Kor. XVI [šiš. 136] 2 по единомуу. каждо васъ да. боуѣтъ въ васъ. 3 сѣ пошлоу. [šiš. 94] 5 бо прохождѣу. 6 ознмлаю. 8 пѣтѣмъныи. 9 великыи и поспѣшныи, и прѣтѣмъныи. 11 да никтоже оуѣбо не оуѣкорѣтъ его, проводите же его мѣромъ. 12 и всако и не бѣ колы. [šiš. 110] 13 блѣудѣте и стоите. 15 стыпѣмъныи, якоже. 16 покинѣете се. 19 до-мѣмънѣю цѣрковню. 22 мартама. 24 Исоусы госноды нашемъ.

II Kor. I [šiš. 95] 1 цѣркѣ божыи соуѣштен. 2 бога отѣца. 4 нѣз-бывають страданѣ. и оуѣтѣмъныи. 6 нмы же и мы страждемъ. 7 стра-стѣмъ, такожде и. [šiš. 140] 8 неѣдѣти, братые. ни жыкѣты. 9 нмы-хомъ. 10 нѣзбавы ни, нѣзбавлѣать. нѣзбавѣтъ насъ. 11 поспѣшаютьтѣмъ.

къ вась много. [šiš. 96] 12 прыпростини. къ вась. 13 нишемъ. еже
утете. 14 и до коньца разоумѣсте. 17 лѣхотою. или еже. [šiš. 116]
21 нѣхыште. 24 кѣрою бо.

II Kor. II [šiš. 116] 1 прыты къ камъ. 2 тауую приемлен. [šiš. 97]
5 стоуждлю. 6 показанъ. 7 оудѣати и оутышмы. 8 оутѣрдыты. 9 бо
писахъ. 10 оудѣасте. исочхристокы. 11 да нѣ разоумѣаемъ. 12 оу-
тѣржоме келыщы. обрѣмѣ. [šiš. 98] 14 пѣта шеклюштвоуемоу — его.
15 боготи же къ спасенихъ. 16 овымъ же оубо. 17 крѣпаштвоуоуотъ
слово. не тѣко изъ унстоты.

— III [šiš. 98] 1 сѣстакленихъ. 2 нленихъ. [šiš. 99] 4 надыждоу же
такоу. 6 нже оудокоты нѣ. оумрыштыкы. жнѣтъ. 7 къ камени. 8 доуха.
[šiš. 143] 14 оутѣржастъ. 15 на до данасъ. 16 къ богоу, къземлѣ. 18
мы вѣси. тѣко оуѣ господь.

— IV [šiš. 99] 1 слоужены се тѣкоже помилковани не стоужаеми си.
2 на оутѣржакоты се. ни снѣрженисте словесе. клениемъ рѣспоты. къ
искон. 3 то къ гыбальнымъ. 4 разоумъ немыренихъ. [šiš. 120] 7 прѣ-
спини. 10 мрътвость. да и жыкоть. 13 кѣре. 14 вѣспраси. 15 оу-
множи се. нѣхытѣуѣстоуѣтъ. [šiš. 100] 16 стоужаеми. ваноутрини об-
наклаеми се дѣлы. 17 и по прѣспинию. прыспини. 18 пѣта рѣвога не.
ждоуштемъ намъ не кидимыхъ на невидимыхъ.

— V [šiš. 148] 1 земляна наша. тѣла. нмамъ оуѣ бога. 2 небесное
желаште обамыты се. 4 на прѣоблѣшты се. мрътвѣно. 5 створен же.
6 вѣсегдѣ. кѣдоуште. 8 къ богоу. [šiš. 102] 10 примемо. сѣднѣемъ. 11
же и къ. 12 сѣстаклаеми камъ. по вась. къ сръдѣце. 13 аште лѣ разоу-
мыхомъ. 15 жнѣоуштен не себѣ. [šiš. 102] 16 тамъ же мы. Христа по
нлѣти. не разоумыхомъ. 17 тѣкоже о Христа. вѣсауѣская нока. 18 вѣсауѣ-
скаѣ же оуѣ бога сымръшѣго нѣ. смѣрени. 19 помышлени (кр. по-
мышлени).

— VI [šiš. 125] 1 поснѣнѣште не молимы. 2 спасени. спасени. 5
нестроенихъ. 6 пѣта къ уншенихъ. 7 словеса рѣспоты. божни, ору-
жьи прѣкѣднѣ. 8 лѣстѣи и рѣспоты. 9 показани и не. 10 не нмоуште.
[šiš. 103] 11 коуруштыны. 13 пѣта кѣдоуште. тожде вѣхуахуѣ. оу-
пространите. 14 прѣдрѣжѣште немырени. безаконию, и кое. 16 или
кое. цръ(к)ѣ. вы бо есте цръкы бога. нмы богъ. 17 ихъ, и неумстоты
ихъ не прикѣсѣте се, и оуѣлоуѣте се, глаголетъ господь.

— VII [šiš. 103] 2 лѣхонмахомъ. 3 рыхомъ. 4 много ми оуѣнѣны
и къ камъ, и. оутѣшению. 5 оуѣнѣтѣрѣдоу болѣхъ. 7 тауую. оутѣшасъ,
новѣдѣи. 8 и оскръбыхъ. аште лѣ и. тѣко епистоли. 9 на показни
божы, оскръбѣсте, да ни. оуѣштыте. 11 се бо само истое, еже на бо-
жы оскръбѣты се камъ, колѣно сѣдѣ къ вась тѣштани, на оуѣкѣтъ,
на негодоканѣе, на страхъ, на вѣдоуѣленѣе, на рѣшенѣе, на масть; о
всемъ сѣстаклѣсте себе уысты бѣты къ вѣштѣ. 12 оубо аште и писахъ
камъ не обѣндыѣаго радѣ, на обѣндыѣаго радѣ, на хѣ не тѣхыты се тѣ-
штанию вѣшѣмоу еже по вась къ намъ прѣдъ богомъ. 13 сего радѣ оу-
тышномъ се о вѣшемъ оутѣшени, лише же пѣуѣ вѣзрадокахомъ се о
радѣсты тытокы, тѣко покон се доухъ его о вѣсѣхъ вась, 14 тѣко вѣмоу
хѣлѣхъ се о вась, не посрамѣ се, на тѣко вѣса къ рѣспотѣ глаголахомъ

вамь, тако и похваленые наше еже к Титоу рѣснота бысть. 15 и оутроби его изъ лиха въ васъ есть въснормиашоу есыхъ васъ въ послоушанье, яко съ страхомъ и съ трепетомъ прѣстѣ. 16 радоую же се яко въ всемъ дръзая о васъ се.

II Кор. VIII [šiš. 152] 1 сказаемъ. вамь, братые мои. 2 богатство пространства. 4 слоуженнѣ, нже. 5 дрѣвие богови. 6 оумолити намъ Тита, да якоже прѣжде наудеть, тако и конбуасть се въ васъ и благоудыть сию. [šiš. 105] 7 якоже въснмъ. 8 лоубеи ваше. 9 разоумите бо. да и вы. 10 съкѣсть даю о всемъ. тауую. 11 якоже спыхъ. 12 пѣта кто. 13 издрькены. 14 изъбь(ть)уство. радость и равенство. 16 также. [šiš. 105] 19 тауую. на и свѣсть. 21 прѣжде примышляюште. тауую. 22 съ нмь. многаншты. 24 поклонне оубо. хвалению же.

— IX [šiš. 106] 1 къ вамъ. 2 македонянемъ. 3 да не похваление боудете. 4 къ оупостаты сен. 5 и прѣдьюдоу оуготоветъ. готовити тако. лихонмание. [šiš. 133] 6 снен штеде и пожнеть. снен о благословены. 8 же есть. благоудъ изобилуаты. 10 прѣкде кашеи. 11 же. [šiš. 107] 12 тауую свѣтыхъ. изъбь(ть)уствоуште. 13 ѡбѣщены. 15 неспокыдымыи.

— X [šiš. 107] 1 сказаемъ же вамъ самы азъ. лице. 2 смѣты. 3 и въ плати. кони. 5 разоушашоу въсакоу. 6 пѣта и къ. готово. 7 аште ли кто. помышлаеть. такоже. [šiš. 108] 8 бо ахъ. похвалоу се. юже дастъ. 9 пѣта мь. 10 тѣла. 11 яко тыже есми. пѣта не соуште. 12 смѣ не соуштимъ дѣломъ соудити нмъ. смѣраюште себе. 13 безмырнѣ похвалны се. еюже. богъ намъ. 14 яко бо. досегоштымъ. до васъ бо. 15 растоуште вѣры. 18 на егоже.

— XI [šiš. 156] 1 еште да есте. 3 также зинѣ. въ Христа. 4 приемаете. или евангелие. 5 прѣзыхъ апостолю. [šiš. 108] 7 створихомъ. 10 есть бо рѣснота. заеметь. кнменьныхъ. 11 лоублоу васъ. 12 еже тебору, да ѡтснкоу. и обрѣштоу. 13 такоу бо ажы апостолю. прѣдѣразоуште. 14 приѡбразоуе. 15 келые оубо уоудо. 17 к сен. 19 приемаете. 20 пѣта ме. кто вы потдаеть. келюумъ. быеть вы. [šiš. 252] 21 глаголоу. 23 моудрствоуе глаголоу. многаншты. 24 .е.-тъ .и. 25 три кратъ. тришѣ испрокъже се ладнѣ. глѣбыи. 26 поутма шастемъ многаншты. поустыиныхъ. ажы братые. 27 подкызани. многаншты. въ жежды. поштеи многаншты. 28 нападени. 29 и не изнимаю. раждыаю. 30 похвалыты мы се. [šiš. 136] 31 и отъць господа Исоуса. 32 стѣнарахъ Арыты. стрѣжаше града Дамаска. 33 быхъ изъбыхахъ.

— XII [šiš. 137] 2 .ди.-те. въсхыштенъ бывъши. 3 аште ли въ тѣлѣ. 4 лыть есть. 5 тауую. 7 дастъ бо. 8 тры кратъ господа молихъ, да. 9 благоудѣтъ; сила. [šiš. 111] 10 силанъ быхъ. 11 не боудоу немоудрѣ. ѡтъ васъ. прѣзыхъ апостолю. аште ли же. 12 о мнѣ. 13 что бо. 15 аште не науде. лоубымъ. 16 васъ. 17 послахъ вамъ. 18 възнимъ. [šiš. 111] 20 раты, клетемъ. 21 показьше.

— XIII [šiš. 112] 1 третыцею се. или трехъ. 2 яко быхъ и не се нмъ. [šiš. 112] 4 аште и раснеть. н(зъ) силы. нбо мы. 5 нмъ не хвалете. 6 искоушешую. 7 да мы. сътворите. 8 нисеже бо не можеть на рѣсноту. по рѣсноты. 9 радоуемъ же се. 12 любзаниемъ. еси свѣти.

Gal. I [šiš. 113] 1 Христомь богомь н. въскрьшымь нзъ. 2 галаты-
скимь. 6 благодѣтѣю. 10 н единаѣ. не бы биль. 11 ѡтъ мене яко нѣсть
по улоукѣю. 12 прнесъ ни малоуиныхъ се. 13 иногда. гонихъ. пѣта ю. 14
много прѣмь монмь. ракинтель. 15 нс урѣка материна. 16 благовыштоу.
17 къ древинимь. 19 тауыю. 20 а еже. 21 камнѣта Соурню н Килы-
нию. 22 нюдѣискихъ. 23 тауыю же слышеште быше. благокыштасть.

— II [šiš. 114] 1 по томь жс. понмь. 2 единниъ же мнѣштнмь
нмь, еда. текоу лѣ тыхъ. 3 елынниъ, моужденъ. 4 прѣкашѣдъше же
лжее братин, нже прѣкындоу. 5 ни кз уасѣю. рѣснота. къ вась. [šiš.
115] 6 биты уто. богъ лицз. 7 акровѣсткы. 8 обрѣзаннз поспѣхока.
къ езики нты. 10 тауыю. истое ткориты. [šiš. 116] 11 лицы. 12 дажде.
13 лицѣмътрлше. лицѣмърѣсткы. 14 къ рѣсноты. 15 нюдѣе а не. 16 за-
кона. къ Христа въровахомь. закона. [šiš. 144] 17 обрѣтомь. 19 распѣть.
20 жвкоу же юже. не ѡтъмѣтаю се благоднты божые. 21 аште бо за-
кономь правда, оубо Христось тоуѣ оумрѣть.

— III [šiš. 117] 1 рѣсноты не покорыты се. оунма монмь. н рас-
пѣть. 4 прнесѣе тшоутѣ; аште же н тшоутъ. 5 оубо влмь. къ вась
смы. 6 тхоже. [šiš. 165] 8 прѣжде бо благокыстокаше. 9 благосло-
воутъ. 10 въ кннгзхъ законьниыхъ. 11 яко оправданы. 12 о мыхъ. [šiš.
229] 13 ѡтъ клѣткы закона, вѣкъ за ны клѣтка. [šiš. 117] 16 не гла-
голетъ же: съменемь. съмени, еже. 17 быши по уетырѣхъ стыхъ н трѣхъ
десетыхъ. 18 аште бо. наслздованнѣ, еже. 19 прѣстоупленыхъ. лиѣело-
ныхъ. 20 еднмоу нѣсть. богъ едино. 21 законъ данъ. [šiš. 118] 24
тымъже законъ пѣстоуиъ нмь данъ. 25 пѣдагоѣмь. 27 крѣстыхомь се.
28 нѣсть нюдѣн н нѣсть. 29 съме авраамѣ нѣсте н.

— IV [šiš. 118] 1 наслздыннѣ млада нѣсть. 3 нодъ стоухъмь мѣрз
норзбѣштннъ быхомь. 4 скогѣ, раждающаго. н бнклаюшта. 5 касыменѣе.
6 сръдѣца влмѣ, вѣпне. 7 тымъ же юже. Нсоусомь Христомь. [šiš. 119]
8 не соуштинъ родомь богомь. 10 соумните се, мѣсецы. 11 тшоутъ. 12
моаю се. 14 напасти моен яко въ. 15 нѣден. дады мы бысте. 16 влмь
ыхъ рѣснотѣю. глаголе. 17 добрѣ. ракиноутѣ. 18 ракиноваты. тауыю. 19
въобразыть се. 21 глаголыте. [šiš. 231] 22 писано бо нѣсть яко Акрамь.
едннъ. скободимѣ. 23 нже къ. скободимѣ обытованнемь. 24 едннъ оубо
ѡтъ. 25 Агарь бо Синахъ. прилагаетъ се. работаетъ же. 26 вышин. 29
родъ се. 30 не можеты бо наслздовати. рабыни.

— V [šiš. 121] 1 еюже Христось насъ. 3 дльжнъ. 5 вѣры надежде.
7 теуашѣта добрѣ. рѣсноты не по(ко)рыты се. 10 надыю се о вась. много
мысамѣ. же вы. [šiš. 122] 11 азъ же братѣе. уѣто н единаѣе. оубо
врѣста. 12 разкращаюште. 13 тѣуыю. пѣта боудѣть. 14 скогѣо яко
самъ себе. 15 снзденъ боудѣть. 17 въ себы. хѣштѣта. ткорыта. 19 сто(у)-
доложество. 20 ндолотрѣено. кражды. раздражаны. 21 мнзлвѣсты, оу-
быства. кззлогласованы. ткорештымъ танокат. царѣстка. [šiš. 169] 22
а нладъ. 23 тразилемѣе. закона. 24 Христа Нсоуса палтыю распѣше
страстѣмь.

— VI [šiš. 170] 1 кѣпадѣть. пѣта доухомь. 2 тегѣтоу. сконулаелъ
се. 3 аште бо мнмъ се кто быты уто, ннѣтоже съе, оумомь лѣстыть
себе. 4 дѣло же скѣе да нскоушастъ каждо н тогда оу себя тауыю по-

хвалены да нмать а не къ дроуґоу. [šiš. 123] 5 да понесеть. 6 обѣ-
штаеть же се. оуґештоуґоу и. 7 не ластыте себе. 8 яко вьснѣмь. 9
пожнѣмь неослабляюште. 10 тѣмь же. [šiš. 148] 13 обрѣзати се, тѣмь.
крѣстомъ христовымъ. 13 закономъ хотеть вѣ. похвалеть се. 14 похвалытъ
се тѣмь. мнѣ мѣръ распеть се и азъ мѣроу. 15 лроуґкѣмь. 16 Нз-
ракины божыѣ. 18 каинны, братыѣ.

Ef. I [šiš. 123] 1 и соушнѣмь. 2 и господа. 3 къ небескыѣхъ. 4 сло-
женыѣ мѣра. скетыѣмь непороуѣныѣмь. къ любакъ. 5 нареуе. 7 и оуґданые.
богатыстоу. [šiš. 124] 8 еиже нзъбы(тъ)уѣствоуа. и разоуґомь. 9 благо-
воленю, еже. 10 и крѣменемъ. 11 вѣсе. 12 намъ къ похваленыѣмь салы
его. 13 слово рѣсноты. екаиґелыѣ спасеннѣ нашего. 14 нже. къ сла-
вѣныѣ. 16 помышанне. [šiš. 174] 18 богатыство. 19 по насъ. 20 юже.
21 владѣуѣствоу. тѣмь.

— II [šiš. 126] 1 прѣгрѣшеныхъ. 2 доуґа аирьмаго дѣнствоуґштоу-
моу. 3 нашемъ. помышленнѣ. [šiš. 152] 6 небескыѣхъ. 7 приемоуґште
богатыство. своею. 9 не оуґ дѣлѣ. [šiš. 179] 11 тѣмь же помныте. 12
пѣта нѣ. обытованыѣ и. къ мѣры. 13 нсоуґхристовоу. [šiš. 156] 14 та
бо нѣсть. едынн прѣгражденые. 15 оуґпраждѣнъ. 17 вѣмъ близиннымъ. 18
принедееныѣ оуґбо къ едынѣ. 20 соуште. 21 сзъданыѣ. 22 сзънданте.

— III [šiš. 126] 1 ради азъ. о вѣсѣ мзънѣхъ. 3 якоже. 5 улоуґуґ-
скымъ, якоже. 6 сьмьслѣдникомъ. [šiš. 127] 8 да дастъ мы се. 9 та-
ныѣ. 10 небескыѣхъ. 11 вѣкъ. 12 къ надыаныѣ. 13 стоуґжаты. 17 вѣсе-
лыты се доуґомъ его Христау. 18 глѣбнѣ. 19 прѣспыюште. 21 вѣна
вѣкъ.

— IV [šiš. 161] 1 молоуґ же оуґбо вѣсѣ. оуґжнны. 3 слоуґзы мѣра.
4 къ едынѣ оуґнваныѣ. 5 едыннъ господъ и едыма. 6 оуґцѣ вѣсымъ. къ
вѣсѣмъ насъ. 7 дѣлѣ се. [šiš. 246] 8 дѣлѣмъ. 9 тѣмь. къ ннмашнѣе
уѣсти. 11 оуґи же пророцы. 12 слоуґженыхъ. [šiš. 128] 14 да не боуґ-
демъ. валаюште се и скытаюште къ. улоуґуґсцы (гкр. црѣуґуґсцы). 15
рѣсноту глаголюште къ лоуґбавѣ. 26 улѣнны. вѣсакѣмъ хуґею дѣлѣмъ
по дѣланню. конждо. [šiš. 128] 17 пѣта нхъ. 19 оуґлоуґжѣ прѣдѣше.
сто(у)долоуґжѣстоу. лхонманнѣ. 20 оу Христа. 21 аште вѣ оуґбо. рѣснота
о Нсоуґсы. 22 по похотѣмъ лѣстнныѣ. на божыю. рѣсноты. [šiš. 130]
25 рѣсноту. якоже. 28 краден нже. трѣбоуґштыѣ. 29 пѣта рѣвога и.
трѣбоуґамъ. 31 гнѣвъ и хрѣстъ и кѣуѣ. 32 дарѣва намъ.

— V [šiš. 182] 2 вѣзлоуґен мы. по насъ. приношеные жрѣтѣу. бла-
гоуґханыѣ. 5 неуґыстаѣ. 8 свѣтъ нѣстѣ. [šiš. 47] свѣта. 9 правѣдѣ и
рѣсноты. 11 пѣуе же обѣуґанте. 13 все бо вѣклѣмо. 14 оскыты. 15
блѣуґдѣте оуґбо опасно како ходыте, не яко моуґдры на яко прѣмоуґдры,
16 нсоуґплаюште вѣрѣе, яко дѣмъ злы соуґты. 17 сего рады не бы-
ванте безоуґмы, на разоуґмыкаюште что нѣсть вола господина, 18 и не
оуґныканте се вѣномъ, къ немъже нѣсть блѣуґдѣ. на пѣуе нспѣлѣманте се
доуґомъ, 19 глаголюште себе къ псалмыѣхъ и пѣнны и пѣснѣхъ доуґ-
хоуґныхъ поюште и. прѣпоюште къ срьдѣцыѣхъ капыѣхъ госпѣдеу, 20 хва-
лѣште всегда о вѣсѣхъ къ нмѣ господа нашего Нсоуґа Христа оуґа и бога,
21 покиноуґште се дроуґгъ дроуґоу къ стрѣсы христовы. 22 жены ско-
ныѣ моуґжемъ поуґныюште се яко госпѣдеу. 23 за не моуґжъ глаго нѣсть

жены тако и Христосъ глава есть цркви, и та есть спаситель тлаоу. 24 на тако цркви повиновають се Христовы, тако и жены своимъ мужемъ о всемъ. [šiš. 131] 25 мужы любите. 28 тлеса свои. любите бо свою жену, себе любите. 29 нитже бо никомже свое плоть изненавды, на вытять ю и греть ю, такоже и Христосъ црковь. 30 тако оуды есамъ тлеса его, отъ плоти его и отъ кости его. 31 сего ради оставитъ убожъкь отца своего и мать свою, и прѣлпнеть се къ жене своей, и боудета оба въ плоть единою. 32 таина сь велика есть, азъ же глаголю въ Христа и въ црковь. [šiš. 131] 33 обаже и мы по единомуу. тако да любите такоже и себе.

Ef. VI [šiš. 131] 2 обывающе. 3 благо тебе. 4 пятице. и въ наоучены. 5 господы своимъ. с трепетомъ. 6 таую. 8 и отъ господя. аште рабъ. 9 прѣштенною. на небеса. обывающе. [šiš. 170] 10 прочее же, братие мои. 11 облачете. 12 въ владумьствоу. мзроу дръжители. злобамъ. поднебеснымъ. 13 вси на оба mјesta. 14 рхнотою. [šiš. 132] 18 молиткою молеште се и моленнымъ. и въ се. 21 о господи слоужитель.

Fil. I [šiš. 133] 1 Павелъ апостолъ. 4 всегда и въ всякомъ молитвы мои за все. творен. 5 въ обытении. 6 надѣвъ се се исто. съершны до днѣ. 7 мнѣ моудрствовать. какъ заныти мы въ срьдци вы. [šiš. 134] 9 всякомъ. 10 искоушати вамъ. 11 похвалоу божью. 12 камъ келоу братъ. евангелию приде. 13 Христа въ всемы соудышты и проути въсыхъ. 14 и множесты. надѣвъше се. пауе дръзати. 15 они же и пета а они за благоволение. 16 лежоу. 17 дроузы же отъ рвения Христа. 18 рхнотою. 19 по поданию. нсоухристовымъ. [šiš. 135] 21 жыты о Христы. 23 оудрожоу се. желаные ны раздръшаты. 26 изъмыкаетъ о Христы Нсоусы въ мны. 27 таую. евангелию христовоу жыете, да аште. аште кромы. тако стонте. 29 таую. примати. 30 слышасте.

— II [šiš. 136] 1 аште етеро оубо молены. аште етеро оутѣшеніе. аште етеро обѣштеніе. милосръдне штедроты. 2 исплныте. ннодоушны. 4 цынждо. дроужениаго цынждо. пета васъ. [šiš. 255] 7 не себе. раба. подобые убожкомъ. 8 обрѣте се образомъ. распетую. 9 дасть. пауе всего мене. 10 и о. небесныхъ. [šiš. 137] 12 тѣмже братие мои. принастемъ моему таую, на мны. с трепетомъ. 12 съдмаанте. 13 дѣн. 15 стрѣпати. къ мзры. [šiš. 138] 17 на аште. слоужьба вѣрѣ. 18 и мы радоуице се. 19 о господи Нсоусы. благодоушою. 21 Христомъ (м. христомъ). 22 знаете, тако. 24 надю се. [šiš. 138] 25 своимъ мнѣ. слоужителя трѣбовающе моему. 26 и тоуже. 27 таую, и мене. 29 примате оубо. уасно. 30 съ доушою. лишение къ.

— III [šiš. 139] 1 прочее же братие мои. 2 псы. 3 плоть. 4 нде азъ нме надѣваны въ плоть; аште мнѣ нмъ надѣлаты се въ плоть, азъ пауе. 8 и вса. [šiš. 139] 9 нѣте. 11 аште тако сътъкноу се въ васкрѣшеные. 12 гоню же, аште. и постижень. 13 не непштою. 14 зѣмыаю. вразую. 15 съкрѣшеные. моудрствоуемъ. камъ богъ. 16 въ неже. о томъже правды. 17 братие мои. 18 тже многашды. 19 урѣво богъ. слава стодомъ. [šiš. 241] 20 отъ моудроуже укаемо господи Нсоусы Христа спасителя нашего. 21 по дажнемъ.

и лроуьстены, каткаръ, Сноуъ, рабъ, скободъ, въ есихъ. [šiš. 194] 12 оуацѣте се. смѣреноу моудрость. кротость и трѣпыхъство. 13 Христоу подастъ. 14 слоуъ. 15 мырь да. въ неже. 16 слово хрстово. кселятъ се ка кы обнѣлно, ксакон. оуѣните се. и о благодѣти. [šiš. 146] 17 творите. все въ нмѣ. оуѣца нмѣ. 20 родитель о всемъ. есть оугодно. 22 тауую. припростыни. 23 оуѣ доуше дялѣнте. а не яко. 24 оуѣ бога. работѣнте. 25 приемлетъ. нѣже нѣстъ. обниованыѣ.

— IV [šiš. 146] 3 и о насъ. еиже ради и. 5 нскоуѣлаюште. 6 да кыласть. 9 скажетъ камъ. [šiš. 147] 11 оуѣшению. 12 рабъ хрстовъ. 13 и о соуѣтнхъ. Ладокын. 14 Лоука балы кылоуѣленыи. 15 соуѣштоую въ Ладокын. домашноую еи прѣкаъ. 16 ладокысци. Ладокые. 17 конѣ-укастыи. 18 с камн.

I Sol. I [šiš. 149] 1 Соуѣтны. и оуѣци. 2 поминаные ваше. 3 троуѣ и любѣ. 4 братые кылоублемѣ. 5 тауую. 8 тауую. каша нѣде же въ боуѣ. 9 нзкыштають. рѣсноуѣкноу.

— II [šiš. 150] 1 кѣсте, братые. 2 на и прѣжде. въ Пылыписнихъ (rkr. пылмыснхъ). 4 нскоуѣны быхомъ. 5 ласканыѣ. 6 нскоуѣтны. 8 кылоубыхомъ. тауую. [šiš. 151] 9 помынѣте бо братые. моуѣте бо и данъ. 11 скотъ си. 12 царство. 13 въ рѣсноуѣ. 14 яко тожде. 16 пѣта и. 19 оуѣканые нмѣ.

— III [šiš. 153] 2 сѣноспышника. оуѣрѣдыты. 3 яко ка се лежымъ. 4 бысты, и кѣсте. 5 разоуѣтн неприѣзмъ кѣшоу ѣтроу, едѣ. троуѣ вашѣ. 6 кѣшоу, и яко. 9 кою оуѣо хѣлоу. 10 данъ и моуѣте. 11 богъ и оуѣца и господъ. 12 нзѣмъ(тъ)уѣствоуѣтъ лоуѣакыю дроуѣ кы дроуѣгоу.

— IV [šiš. 154] 1 тѣмъ же оуѣо, братые. моуѣмъ о Христѣ. 2 о господѣ Нсоуѣсы. 4 стежѣлѣты въ скетыни и унстоты. 5 сластны похоты. 6 ни лхонмѣты. послоуѣствокахомъ. 7 ка скетыноу. 8 оуѣтѣ. дѣлѣшаго доуѣхъ скон ка нмъ скеты. 9 трѣбоуѣтъ да пишѣте. 10 нбо творите. 10 Маѣ(до)мыни. 11 пространо дѣтѣ безѣластвокѣты. [šiš. 258] 13 не велю же камъ кыдыты, братые. 14 яко Нсоуѣс оуѣрѣтъ. с нмѣ Нсоуѣсомъ. 15 не спѣностыгнемъ. 16 яко самъ. и въ гласт. 17 с нмѣ кыкытны се въ срѣтѣние. на (а)нерѣ.

— V [šiš. 155] 1 и о вѣтѣмнхъ. 2 въ рѣсноуѣ. въ моуѣты. 3 нзѣдѣтъ на нмѣ. и не нмоуѣтъ. 5 сыны скыта. 8 соуѣште да. лоуѣѣе. 9 спасеныѣ. [šiš. 155] 11 пѣта нкоже и творите. [šiš. 194] 14 моуѣмъ же кы, братые. оуѣрѣждѣнте немощныи. 15 доброе гѣте въ. 17 пѣта toga stiha. 18 нстъ воли божии. 19 доуѣхъ не оуѣлѣнтѣ. 21 кѣсе. сѣрѣшѣте. 23 камъ доуѣхъ. приѣшѣтѣ. [šiš. 156] 24 нже и стѣорытъ кы. 26 кѣсоуѣ лоуѣзѣмѣмъ скетымъ. 27 кы богомъ, проуѣстн.

II Sol. I [šiš. 157] 1 божы и оуѣцы. 4 нмѣ подобѣтъ похвалѣтн. 5 нрѣвѣдѣаго соуѣда божыѣ. 6 оскрѣѣлаюштымъ нмѣ скрѣбыю. 7 оскрѣ-мыемъ. с небѣсѣ анѣѣлы и сыхоу его. 10 нѣше кы данъ.

— II [šiš. 158] 2 и яко. 3 не кто кѣсъ ни. ни по единомъ казѣмъ-стоуѣ. 4 кѣсакаго. нмѣ уѣлѣнтѣ. емоу сѣсти. въ кѣсъ се. 7 безѣконныѣ, тауую. оуѣ посрѣды. 8 егоже господъ Нсоуѣс. 10 нсправѣдны гнѣлоу-штыи. любѣѣ рѣсноуѣиѣ. 12 кѣроуѣлѣшен рѣсноуѣ. благоколѣиѣ. [šiš.

159] 13 хвалити. доуха. кзы рѣсноты. 14 поосужденне. 15 аште ли же словомъ аште ли. 17 оутѣрьдыть кы.

II Sol. III [šiš. 159] 1 проуеи же, братые. о насъ, да. 2 пѣта рѣвога н. 3 оутѣрьдыть кы. 4 творыты н створысте. 5 исправити каша. [šiš. 160] 6 камъ, братые. бесуниньно (грк. бесуиньно). 8 тауую. отеготыты. 10 мѣда же. 11 бесуниньно. 12 безымальствѣ. 13 стоужанте. 14 кашего. знаменанте кыганы. прымышанте се емоу. 16 миръ кь кы кь всакомъ.

Jevr. I [šiš. 219] 1 многоразлуньно. глаголакь отъцемъ нашимъ пророки на послѣдкы. 2 кыкы створы. 3 пѣта н ѡбразъ оупостаси него. 4 толыкь лоууы. елико н. 5 пѣта кь. ѡтъца. мнѣ. 6 кькодетъ. глаголетъ же. 7 амѣломъ глаголетъ. пал(еишъ). 8 кыкы. 9 номаза тебе богъ твои ѡмъемъ. 10 н ты кь мауѣтанъ, господи. 12 не сконьмають се. [šiš. 222] 13 кь комоу же когда ѡтъ амѣла рече.

— II [šiš. 222] 3 еже злукно. о господы. [šiš. 240] 4 доуха скета дѣанымъ. 5 о немъже глаголемъ. 6 кьден. уловѣтскы. 7 оумалымъ есмъ. малымъ уыномъ. кынѣуалъ кесн. 8 н кьса. под нозы него, покорыти нмоу. непокоренъ. 9 малымъ уыномъ. 10 мауельнныи спасеннъ нхъ. пѣта се. [šiš. 230] 12 н по срѣды. 14 по неже бо дѣты ѡбѣштыше се. 15 пѣта рѣвога н. 16 оубо кьден приемлетъ. 17 н юдоу. оцмстыты. 18 пострадкы. напастнымъ.

— III [šiš. 231] 1 тѣмъ же братые светѣ. небескомоу. 2 створъшоумоу ю. 3 сподобыты се. уастъ. сътворыкы. 4 ни ѡтъ едѣного, а створыкы. [šiš. 175] 5 н Монси. пѣта оугодины. послушанне. 6 тко н сынъ. есамъ домъ. 7 тѣмъ же ткоже. оуслышнте. 9 .м. 11 клеть се. кындоути. [šiš. 221] 12 блондѣте братые. етеры. лоуклекно н нектѣрстытъ. 13 донѣдѣже дѣнь. 14 мауѣткы. [šiš. 175] 17 .м. 18 тауую протыкельнымъ се.

— IV [šiš. 176] 1 ѡтъ насъ лишень быти. 2 благокыствоканн. пользова. слоуха. слышавъшыхъ. 3 клеть се. кындоути кь покоиште мое. сложеннѣ мирьнаго. 4 кьден. 8 ен те. 10 кышадъ. покоитъ се. 12 уламокъ. мозговъ. соудитъ помышлемую. 13 прѣд мнѣ, кьса. [šiš. 222] 14 архыерытъ, промѣдъша. съдръжны. 15 не пшамъ бо скетытелъ не немогоушта. кьсауьскы. 16 оупваннемъ. благодѣти. н да.

— V [šiš. 223] 1 приемлетъ. н поставлетъ тже. 2 о немыждѣствоуштыхъ. 3 тако н. 5 тако н. 6 кыкы. [šiš. 243] 7 н съ слѣзаны. н бо оуслышамъ. гокумы. 10 пѣта рѣвога н. [šiš. 177] 12 н енсте. 13 прыуѣштаеть. неנסкоушень 14 нмоуштымъ же. нскоушениа же кь смотреную.

— VI [šiš. 177] 1 оставаше. полагаюште основаны. 3 велытъ богъ. 4 небескаго. доуха скета. 5 снлн. 6 прыуѣствоушоте се. 7 пѣта съходештаго — дѣжда. [šiš. 223] 9 придръжешта се спасеную. 10 дѣлавашего. 12 нслаздоуштымъ. [šiš. 224] 13 клеть се совою. 14 глаголе: кь рѣсмотоу благословен. 16 уловѣци же. кьмоути се, всакомоу. прѣксковою. 17 о неже пауе хотен. обытованы. клѣтку. 18 неже анкоуфроу. кькодеште кь каноутрыне.

— VII [šiš. 178] 1 стѣа царекъ. 2 нмоу же н. 3 ѡтъца н. матере н. оуподобленъ же. 4 выднте лы. дастъ. 5 десѣтьствокати. [šiš. 247] 7 мнен

отъ боаьшаго благомышлаетъ се. 8 сѣден. оумыряюште улоуѣци. 11 аште же. людемъ бо. законени. 13 глаголють се, колѣна на нмѣ. нмѣже не. 14 Нсоуьсь, о немъже. 15 н ашме. подобно. 16 нльтьскыє вѣ. жи-вота разроушныи. 17 нема бо. [šiš. 178] 21 глаголюштоумоу к немѣ. вѣкы. 23 прыенкаеть. 24 вѣкы. 25 тѣмъ же спасти. къ господекы. прѣ-показаетъ [šiš. 230] 26 нескерьянѣ. грашникъ съ вышинкѣ. 27 жрътву казносуть. 28 архирене нмоушть. по законуу. вѣкы.

Jevr. VIII [šiš. 230] 1 глака же глаголемыхъ. 2 рѣснотыны, юже. [šiš. 239] 5 н стынныи. небесныи. створыты. вѣждъ бо, сета, н ство-рыты. 6 нема prvoga н. [šiš. 180] 8 бо глаголетъ. 9 заветуу, нже. радыхъ. 10 заветавлю. дае. въ смысалыхъ н на срьдцыхъ ихъ. 11 не влоууесть. банжнаго ского. глаголетъ господъ. отъ малыхъ н до. 12 безаконыи ихъ не казъпоменоу. 13 ѡбетьа прѣвыи. състарѣ. нстѣныи.

— IX [šiš. 232] 1 нмѣше оубо. скыныи. 2 скыниѣ. свѣтлыи н трынежа. прѣдъложенне даѣа. глаголють се свѣтаъ свѣтыи. 4 нмоушты кадымыицоу златоу н скыныи. ѡкованоу въсоудѣ. прозееноуеы. 5 ѡсы-лаюште. ѡ менже мыи нѣсть. 7 нже приносить. [šiš. 180] 9 менже прѣдътеуа. 10 тауиу. належеште. [šiš. 225] 12 выиде въ свѣтаъ ед-иному. 13 повеломъ. 14 оцстыть. рѣснотыеномоу. [šiš. 181] 15 нсла-дыа. 16 сырѣи трыи мѣсть выелѣти. заветавлюштаго. 18 прѣвыи себ-штены мѣсть бес крѣкы. 19 въсе съсоуды покрони. 23 по потрѣмъ оубо небескыхъ смѣа. сама же небеса. 24 рѣснотыныи. 25 многоишты. све-тыхъ. 26 многоишты приматы моукоу. сложеныхъ мырѣаго. въ ѡтѣме-жаныи грѣха жрътвуою скою вѣы се. 27 н вѣкоже лежыть улоуѣкомъ единою оуирѣты, по томъ соудъ прѣны, 28 тако н Христось единою прыкеде себе възнесе многыхъ грѣхы, вѣторое безъ грѣха вѣыты се уе-люштыи его выроу въ спасеные.

— X [šiš. 182] 1 нмѣ. 3 каждо лѣто. 4 крѣкыю юиуею н кожлею ѡтъпоуштаты. 5 тѣмъже вхожен въ мѣрь глаголетъ: жрътвы н прино-шенныи не вѣскоты, тѣло же съвершыи мы есы. 6 олоуѣактоматы н о-грѣсы не вѣзиска. 7 тогда реуе: се придоу въ свѣтыи кинжыи, ни-сѣно бо мѣсть о мнѣ створыты колоу твою боже. 8 выи глаголетъ вѣко жрътвы н приношенныи н олоуѣактоматы н о грѣсы не вѣскотѣ ни благовои, 9 еже по законуу приносить се. тогда реуе: се прыдоу створыты колоу твою, боже. ѡтѣмлетъ прѣво да вѣторое поставыты. 10 о менже вои скештеныи есамъ приношеннемъ тѣла нсоуьхристоа единою. 11 н всаки архирен стонѣ на всаки дѣи слоужен, н тѣжде многоишты приносе жрътвы еже инкогдаже не могоуть ѡтѣты грѣхы. 12 онъ же единою прынесъ жрътвуоу выноу сѣде о десноуу бога, 13 троуаго жде до нѣдыже положить се вѣзисы его въ подыножыи ногама сего. 14 единыи бо приношеннемъ съверхова выноу свѣтыи. 15 сен-дытельствоуеъ же нмѣ доухъ свѣтын по реуеному оубо прѣжде: 16 съ заветъ нже заветавлю къ мыи по оныхъ днѣхъ, глаголетъ господъ, дае законы мое на срьдцыхъ н въ помышлѣныхъ ихъ маишоу е. 17 послѣдъ глаголетъ господъ: н грѣхъ ихъ н безаконыи ихъ не казъпоменоу к томоу. 18 а нѣдже ѡтѣдныи смѣа, к томоу нѣсть приношенныи о грѣсы. [šiš. 224] 19 нмоуште оубо, браты. 20 нмѣ поуѣ. 21 великаго. бо-

жю. 22 рѣснотыкымы. нзѣштеные. 23 бо естъ. 24 разоумышлемъ. лоуке. 26 прыетыю разоума рѣсноты. 28 ѡтѣрьгы се оубо закона. 29 колѣцы моуцы. 30 въздамы. пкы глаголетъ. [šiš. 222] 32 моуцы. 36 трыпынне. пѣта трыбѣ. 37 гредеть и прыдеть. 38 лште об(н)метъ се, не благовольтъ доуша моѣ о немъ. 39 мы же нѣсамъ обынованню въ погы(бѣ)ль, на ктры въ с(н)бѣдыные доушы.

Јевг. XI 1 Естъ же ктра издыемымъ вѣштемъ оупостась, облыуемые невидымымъ. 2 въ се бо и скндытельствованы быше старцы. 3 ктрою разоумышлемъ съкрышыты се кткомъ (гкр. вѣкомъ) глаголомъ божинымъ а не ѡтъ видимыхъ кндымымъ быты. 4 ктрою множанше жрѣтыѣ ѡбѣа пѣуе Катна принесе боговы, еюже послоушествованы бысть прѣкѣданы, скндытельствоуштоу о дарохъ его богоу, и тоѣ радѣ оумаръ и еште глаголетъ. 5 ктрою Емохъ прѣстаклемъ бысть не видѣты смрѣты, и не обрыташе се, за не прѣстакы и богъ, прѣжде бо прѣставленыхъ его скндытельствованы бысть оугодыты боговы. 6 безъ ктры же не възможно оугодыты, ктрокаты же подобастъ прихощештоумоу къ богоу, яко естъ и възыскаюштымъ его мзды въздадѣтель его въздасть. 7 ктрою приповѣдамо бысть Москы о невидимыхъ не ю, и оуговѣвъ створы коулуеъ въ спасеные домоу своему, нмъже осоуды мырь и по вырьныи прѣкды бысть насладникъ. [šiš. 182] 8 хотѣ. [šiš. 242] 9 тоуждоу. крокъ. насладникомъ. 10 основаные. 11 тѣла. пѣта и на крају. 12 оумрышть-кленне. небескые. 13 въздѣкше и цѣлоуаше. 14 глаголоуште бо тако-кѣтъ цѣлоуѣють. 15 быше вѣyme. 16 небескаго. нмъ. [šiš. 183] 18 глаголамо бысть. 19 помыслѣкъ. въскрѣсыты. 22 оумнраен о нсходѣ (гкр. и осходѣ) сыномъ. 23 родыкъ се. яко кндыше. царека. 24 велыкъ. парамовы. 25 нзволы. кожыныи. вѣременоу сѣлстѣ нмѣты грѣха. 26 възвѣраше бо. 27 цареке. 28 прикоснеть се нмъ прыкынацъ. 29 еѡупѣтае. 30 ерхоньскыи. 31 ктрою ѡраллѣ блѡуднѣ. протыкельшыи. сходникы. [šiš. 220] 32 и Епатан, о Дакндѣ. 33 пѣта снн же, пѣго нже. царьствыѣ. 34 тоуждыхъ. 36 раныи. еште же и оузамъ, тамнѣн. 37 оушникое-ннемъ мауд. мылотахъ, въ козынхъ. 38 въ пропастехъ и въ вѣрѣнѣхъ зсмыльнѣхъ. 40 лоуе о насъ нѣуѣто.

— XII [šiš. 248] 1 тѣмъ же оубо толнкъ. ѡѡжешть. облакъ свѣтѣла. всакоу, оудобѣ. 2 зауельныкѣ ктрѣ. распетые. ѡ стоудѣ не брѣгъ. прѣстола божыѣ. 3 прѣкословыѣ. ослабляюште се. 6 показастъ, быеть. 7 богъ которы. 8 любодѣшныи бысте. 10 годѣ бы нмъ. на польздоу. 11 всако же показаныи въ нѣстоешѣе вѣyme не мнѣты радѣсть бнты, на пѣуалъ; послѣды же плодъ мѣрамъ нлоууеннемъ тымъ въздасть правды. 12 тѣмъ же ослаблены роуки и ослаблена колѣна оустрабѣте, 13 и стазы правыи створѣте ногаи вашымъ, да не охромое съвратѣте се, нсцѣланте же пѣуе. 16 еда кто лоубодын или скрѣмытель, якоже Нсѣа, нже за тѣдъ едыноу ѡтѣдасть прыкынауство свое. 17 кѣсте бо яко и по томъ хотен насладоваты благословленне ѡтѣрѣженъ бысть. показанно бо мѣста не обрѣте, нде съ слѣзѣми възыскавъ его. [šiš. 257] 18 огнемъ, къ. 19 глаголоуштоумоу. слышавше ѡтѣрекше се. 20 прикоснеть се горѣ. 21 Моисн бо. 22 небескомоу. позороу тѣмъ, амѣель. 23 црѣкавъ прыкынацъ напысамыхъ. въсыхъ. 24 нока христовѣ. глаголюште.

II Tim. I [šiš. 169] 4 желе. 5 ткоен мѣлцемирыныѣ. нзвѣстно. 6
кже выи рады. възграваты ддръ божын. възложению. 8 постыждоу.

свезанымы. 9 не по дѣломъ нашимъ, на по скоемѹ прозрынию и благодыты дани намъ о Христы Нсоусы прѣжде лѣты вышнихъ, 10 зѣахшы же се ныны просвѣщеннемъ спасителя нашего Нсоуса Христа, раздроушшаго ны оубо смръть, просвѣшшаго жыкоть и менсталиные екамѣлыемы, 16 къ неже положемъ быхъ азъ проповѣдникъ и апостола и оучитель езыхомъ. 12 еиже кини рады се и приемлю, на не постыждоу се, вѣды бо къ нѣже вырокахъ, и прыпыраю се, яко слышавъ естъ прѣданые мое съхраныты въ д(ъ)нь оны. 13 образъ нмѣи създаниемъ словесемъ, тже слышавъ оть мене въ кѣры и лоуебкы тже о Христы Нсоусы. 14 доброе прѣданые съхраны доухомъ светымъ жыкоуштымъ къ насъ. 15 вѣсы лы се яко отьвратыше се оть мене вси иже въ Асимъ, оть нмѣхъ же естъ Поуѣль и Ёрмоѣень. 16 да дасть же милость господь оинсыпоровоу домоу, яко многашты не покон, и оужа моего желызнаго не постыды се, 17 на быкъ въ Румы таштѣне възыска мене и обрѣте. 18 да дасть емоу господь обрысты милость оть господа къ днь оны. и елыко въ Ётесы послоужы мы, добрые ти вѣсы.

II Tim. II [šiš. 219] 1 ты оубо, уедо, възмаган. 2 слышасте. 4 ѡбсзае. 5 аште ли и моукоу. 7 тже глаголоу. 8 вѣсташа. 10 късе. соуште. слакою вѣую. [šiš. 200] 11 оумрѣхомъ, с нмѣи н. 12 и въцаримъ се. 14 и занослоушествоуи прѣдъ господемъ. пѣта не скопопрѣнрати — слышештимъ. 15 рѣснотыкое. 16 таштеглашменат. 17 гангрена. 18 рѣсноты. глаголюшта. остроуѣсте. 19 нмѣи. отьстоупы. [šiš. 170] 20 тауыю. на и дрѣвени. скоудальни. уастъ, овы. 22 ююстымыхъ. 23 макашанихъ стезанихъ. 24 трѣпмыкоу. 25 нмѣи господь показанне. рѣсноты. 26 възникмоути.

— III 1 се же разоуми яко къ послѣднен дны боудоутъ вѣрмѣа лоуѣта. 2 боудоутъ бо улоуѣци самолоуѣцы, сребролоуѣцы, грѣды, келнуабы, хоульницы, родытелемъ протыкы, неваблагодытны, неспрѣподобны, нехлетохранытеле, нелоуѣбны родытелемъ, скардыкы, неодрѣжесте се, некротыцы, неслаголоуѣцы, 4 прѣдательны, маглоуѣзносъливы, сластолоуѣцы пауе неже лы боголоуѣцы, 5 нмоуште образъ благовырыѣ, снли же его отькрыгыше се. и сыхъ отьвращаи се. 6 оть сыхъ бо соутъ поныраюштен къ домы, плымлюште жемѣицѣа събраныа грѣхы, въкодѣмъ похотымы раздыуымны; 7 всегда оуѣшесте се и нико-лыже въ разоумъ рѣснотыкы прыты не могушта. 8 ткоже и Аманыи и Амбрыи протыкысте се Монсыюкы, тако и сѣ протыкѣтъ се рѣсноты, улоуѣцы растлыкыше оумомъ, неискоушены о кыры. 9 на и възмесоутъ се пауе, безоумые бо нхъ тѣны боудѣтъ вснмъ, ткоже и оинхъ бысть. [šiš. 200] 10 ты же послѣдокан. любьен, страсты. 11 нзагнаныю. моуѣшныемъ, ткоже. тко нзагнаныѣ. нзбавить. 13 лоукавымы улоуѣцы и бонты. ластеште н. 15 пѣта prvoga н. [šiš. 171] 16 богодыханы.

— IV [šiš. 171] 1 цѣрѣствоу. 2 проповѣдан. запрѣштан и молы. трѣпѣнии и оуѣени. 4 рѣсноты. бѣжнѣ же. [šiš. 244] 5 ты же трѣзѣи се къ. 7 подвѣзыхъ се. 8 штедымъ се. тауыю. на и всымъ. [šiš. 172] 13 прѣнеси, пауе. кожыцы. 14 мы зло. 15 протыкы се. 19 Прыска. 20 Ёрста оставы.

Tit. I [šiš. 255] 1 по кѣры нзбѣранымъ богоу и разоумоу рѣсноты иже по благокырю, 2 въ оупоканые жызыны вышныѣ, юже обытова не-

лажи боги прежде лмы взыныхъ, 3 звы же вримены своими слою свое проповыдаишемъ. еже прядано мы бысть по повелыиному божию и слышателя нашего. [šiš. 255] 4 по обштенн. отъца н. 5 по ксе. [šiš. 172] 7 хоулоу блоуду нмы. 7 не гныкыкоу. оуенцы. 8 праведникоу. 9 протыкеште се облыуати. 10 соути бо мнозы непокорымы сочесловесницы и оуомыстыцы, пауе же соуште отъ обрызаныхъ, 11 еже подобаетъ въздръжати, иже все домы остроути оуеште ихъже не подобаетъ примытка мшела рады. 12 реуе етеръ отъ нихъ, свои нмы пророкы: врытине присно лажн(и)цы, злы звырие, оутробы празны. 13 послоушстве се ксть рыснотико; еже кыни рады обзнузен отъснучено да сздравы боудути въ втры, 14 внемлоуште нюдескыхъ бзснн и злпокиды уловзускы, отъераштаюштынхъ отъ рыснотыкылаго. [šiš. 173] 16 дмъ отымытають се. соуште и повыныни.

— II [šiš. 173] 2 пета унстомъ. 3 старнцамъ же. много. 6 юмоты. молоу моудрствовати. 7 добрымъ дмломъ. незавиднымъ. 8 протыкыные посрамить се. не нмы глаголати. [šiš. 245] 12 нзддаюштымъ нмы. 13 уеклюште блаженнога. 14 нзредныи. равнытеле. [šiš. 255] 15 се глаголы и млы и облыуан съ ксакыемъ повелыинымъ. нерадны.

— III [šiš. 255] 1 повыновати н. 2 сварынинымъ быти, ксаккоу кротости зкляюште. 3 быхомъ бо и мы иногда неразоумныи и протыны блоудеште и работаште по покотемъ ластынымъ и сластемъ разлыунымъ въ злобы и зкысти жыкоуште, мрыцы соуште, немакыдеште дроугъ дроуга. [šiš. 245] 4 проскыты се. 6 иже. [šiš. 252] 9 бо мнозы. 10 по прыкмоу и кторомъ. 11 сыгръшлатъ самъ се осоужденъ. 13 да нмытоже нма слоудно боудеть. 14 пета ргвога да. оууетъ же се. о добрыхъ.

Filim. 1 Павелъ скезанъ нсоухристовъ и Тымотен братъ Пылнмоу възлоуэаеному и сыпоспынникоу нлшемому, 2 и дмыпрн възлоуэаены сестры и дрхыпоповы соуштоумоу конноу съ мамы и домашныне ты прыкы, 3 благодать вамъ и мъръ отъ бога отъца нашего и господа Нсоуса Христа. 4 кхалоу бога моего всегда помымамы ты творе въ молитвахъ моихъ, 5 слыше твою втроу и лоубавъ юже нмашы къ господоу Нсоусоу и къ всимъ светымъ, 6 яко да обштенныи выри твои сдмано боудеть въ разоумъ ксакыа блага иже о Христы Нсоусы въ насъ. 7 радостъ бо нмашы многоу и оутыхоу о лоубы твои, яко оутробы светыхъ поуыше, брате, тобою. 8 тымъ же и много дръзновеныи о Христы нмы повелыкаты достоештее. 9 лоубе рады пауе молоу такоу съ яко Павелъ молитвенныкы, ныны же и скезанъ Нсоусомъ Христомъ. 10 молоу о уеды моемъ, еже родыхъ въ оузахъ моихъ Онисима, 11 неклоууымаго ты иногда, ныны же тебы и мнъ благопотрѣма, егоже послахъ, 12 ты же и, сн рзу мою оутробоу, свою прими, 13 егоже азъ хотыхъ оу себе оудржати да ве (ш. въ) тебе мы мѣсто слоужыть въ оузахъ евангелыа. 14 бес твои же коле нмысоеже не вискотыхъ сткоруы, да не яко по моужды благое твои боудеть, на по колы. 15 неглы бо сего рады разоууы се въ ухъ, да кышудана его примышы, 16 не яко раба и томоу, на пауе раба, брата възлоуэаена зало же мнъ, колымъ пауе тебы, и въ паты и о господа. 17 аште бо нмашы ме обштынника, прми яко мене. 18 аште ли уныи омыды те, нмы дмжамъ ксть, се мнъ прыуты. 19 азъ Павелъ напысахъ

роукою моею, азъ искоуилоу се, да не рекоу ты яко и самъ собою мнѣ еси длъжанъ. 20 ен брате, азъ ты се искоуилоу о господы, поком мою оутробоу о господы. 21 надыавъ се въ послушаны твоемъ выпысахъ ты вѣды яко пауче сже глаголоу створишы. 22 коупно же и готовы мы обмытихъ, оупеаю бо яко молитвами влшыми дарокливъ боудоу вѣмъ. 23 целоуетъ те Епѣпрасъ съплатиыкъ съ мною о Христы Исоусы, Маркѣ, Арыстархѣ, Дымасѣ, Лоукѣ, съспосышныцы мон. 25 благодать господа нашего Исоуса Христа съ доухомъ влшымъ. аминь.

Trojanska priča

bugarski i latinski

na svijet izdao počastni član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

DR. FR. MIKLOŠIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 13 listopada 1870.

I. UVOD.

Dvoje me je namjerilo da izdam na svijet bugarsku priču o trojanskom ratu. Prije svega misljam da je vrijedno pokazati da je i u kojoj je formi trojanska priča, koja je u germanskih i romanskih naroda tako veliku ulogu igrala, i po slovenskim narodima bila rasprostrta: u to se nijesam rad pobliže upuštati, nego samo napominjem da nijesam mogao ni u koga drugoga naroda naći izvora bugarskoj priči. B. Kopitar (Hesych. 45) upućuje na češki, poljski ili magjarski izvor i na usmeno pripovijedanje: inseruit nescio ex quo fonte historiam troianam medii aevi, putes e bohemico aut polonico aut hungarico ore exceptam, cum *Θηλοῦμν* vocetur Oileus. Po A. N. Pipinu (Očerk literat. istorii starinnyh pověstej i skazok russkih 53—62. 306—316) ova priča nije prevedena, nego je samostalno preradjena (pereskaz) po kakvom latinskom ili u opće zapadnom evropskom izvoru. Za taki izvor govore ne samo imena Ajakš, Aiax, Ežeona Hesione, Ipiter, Jupiter, Jakupa Hecuba, Junaa Juno, Neptenabuš, Neptunus, Teziš Theseus, Urikšeš, Ulyxes, Venuša Venus, nego i imena koja se svršuju na uš, za lat. us: Dardanuš, Prêjamuš, Troiluš itd., koji završetak i u drugim jezicima slovenskim stoji prema lat. us; za to govori i ime Divoškordia *Ἐρις* od lat. discordia. — A osim toga spomenik je znatan prilog za poznavanje bugarskoga jezika.

Obznanjeni ovdje tekst priče o trojanskom ratu nahodi se u kožnom rukopisu vatikanske biblioteke, zabilježenom u Asemana brojem 1, a sada 2, u kom ima 205 lista u malom fol. (u početku nema dva ili tri lista). Rukopis, slikama ukrašen, bi pisan oko godine 1350 za bugarskoga cara Jovana Aleksandra: sija kniga izložena byst, iz grčkog azyka Alexandru carju. Sam prijevod nije stariji. U njemu je Breviarium historiae metricum (*Σύντομος ἱστορικὴ διὰ στίχων*) Konstantina Manasije (grčki od Im. Bekkera. Bonn 1837), i to isti tekst koji se nahodi u rukopisu patrijarske biblioteke u Moskvi pisanu

1345, i koji je nalazeći se u rusko-slovenskom rukopisu XVI vijeka ušao i u Nikonov ljetopis. Iza pripovijetke Manasijine o trojanskom ratu, koju je iz rukopisa patrijaraške biblioteke izdao I. Biljarski u svojoj knjizi: O sredne-bolgarskom vokalizmê, ide u vaticanskom rukopisu priča, oko koje se ovdje bavimo, i koju Vostokov naziva „narodna skazka.“ Skraćenu nalazimo istu priču u rukopisu Rumjancovske biblioteke XVII vijeka, u kom je takodjer i Breviarium Konstantina Manasije, i u drugim rukopisima u kojima su hronografi. Vidi A. N. Pipina očerk 54. 306. Najbliža je našem tekstu trojanska priča koju je naštao Pipin 306—316: ona kazuje iste stvari istijem redom. Potekla je iz bugarskog izvora, koji je mnogo bliži bio grčkomu originalu nego li naš popularni tekst.

Tekst se ovdje štampa od slova do slova po prijepisu, koji je preda mnom, samo sam sve skraćene riječi stavio cijele držeći se u tom običaja zapadno-evropskoga, koji od toliko stotina godina uklanja iz štampe skraćivanja. Slova, o kojima bi pri razdrešivanju mogla nastati kakva god sumnja — a to su ponajviše *ѣ* i *ѧ* — stavio sam u zagradu.

Prijepis je prvijeh godina poslije četrdesete pisao neki francižkan iz Portugalske, koga je B. Kopitar u Rimu učio staromu slovenskomu jeziku, da bi ga pripradio za učitelja toga jezika u propagandi. Prijepis je dakle učinio čovjek koji je znao stari slovenski jezik, ali kome je mnogo koješta bilo nerazumljivo; on sam kaže: *fateor, me non satis quod scripsi intellexisse, unde maiori attentione opus fuit, cum fere omnia signa singillatim aspicere oporteret, satis magno labore, quem pro te libenter suscepi.* Nije čudo što je Portugalcu bilo koješta tamno, kad se uzmu na um tegobe koje su u spomeniku: ta ni sami ne možemo sve protumačiti. Kad se opet isporedi original, može biti da će se još koje mjesto razjasniti.

Da ne bih o svojem tumačenju teksta ostavio sumnje i da bih za historiju trojanske priče prinio prinos, koji bi mogli upotrebiti i oni koji ne znaju staroga slovenskoga jezika, dodao sam latinski prijevod, koji se koliko je god moguće približuje tekstu. Vlastita imena imaju u njemu formu koja im je u originalu.

Za jezik ove priče veli Vostokov da je bugarski ili srpski: „skazka pisana na prostom bolgarskom ili serbskom dialektê XIV vêka, značiteljno uže raznjašćemsja ot toga slovenskago ili drevnjago bolgarskago jazyka, na kotoryj perevedena lêtopisъ Manassieva.“ Opisane ruskih i slovenskih rukopisej Rumjanc. muzeuma 385. Treba samo pogledati u tekst, pa se vidi da mu je jezik bugarski, i to — nasuprot jeziku crkvenijeh knjiga — vulgaran, t. j. upravo bugarski. Od tuda ima spomenik za nas više značenje nego li prijevod kronike Manasijine, krojeni po zakonima staroga slovenskoga jezika.

II. PISMO. GRAMATIKA. LEKSIKON.

Na nekoliko lista što idu pokazaće se karakter jezika koji je u spomeniku. Ovamo pripada: A. pismo. B. gramatika, i to 1. nauka o glasovima: a) nasalni vokali. b) *ѣ*, s. c) epentetično l. 2. nauka o obli-

cima, i to a) deklinacija: sing. gen. složene deklinacije u mušk. i sredn. rodu. β) konjugacija a) I. i II. sing. praes.; b) I. i III. plur. aor.; c) infinitiv; d) prvi glasovi verba мс. 3. nauka o postajanju osnova: komparativ i superlativ. 4. sintaksa: a) мъ kao relativno. b) enklitične forme ро i моу. c) зн. d) nepotpuna kongruencija. e) futurum. C. leksikon.

A. Pismo.

Kako je u najviše ćirilskih rukopisa, tako i u ovom nad prvijem vokalom u riječi stoje znaci, spirit i akcenti, ali bez dosljednosti. Spiritus lenis: а, едннх, ѣ, именокаше, о, оѣлоуша, оу, мѣно itd. Spiritus asper: ѧ, ѧблѣхъ, ѣ, ѣменокѧ, ѧ, ѧбратѧ, ѧлоуша i ѧлоуша, ѧстанѣхъ, ѧстарѧ, ѧтока, ѧтрокѧ, ѧ, ѧкуарѧ, ѧтока, ѧ(тъ)ца itd. Nekoliko puta stoji spiritus lenis s ostrim akcentom: ѣма, ѣменѣхъ uz ѣма i ѣменѣхъ, ѣменокѧ, ѧ(тъ)ца, ѧгнѧ, ѧ(тъ)чѣхъ. Redje se nalazi teški akcentat udvojen: ѣѣ, ѧѧ, тѧ, тѧѧ. Ovi znaci dolaze od nastajavanja da se slovenski rukopisi spolja izjednače s grćkima, ne vrijede dakle ništa za jezik: ali ih opet nije dobro smetati s uma, jer mogu pomoći da se dozna kad je i gdje je koji rukopis postao.

U rukopisu su riječi samo interpunkcijom rastavljene jedna od druge.

B. Gramatika.

1. Nauka o glasovima.

a. Nasalni vokali.

Vara se Vostokov 390 misleći da se tijekom što ж i оу ne stoje jedno mjesto drugoga, dokazuje „polnoe suščestvovanie v XIV vĕku nosovago zvuka v jazykĕ bolgarskom,“ a na to je došao za to što nije opazio da mjesto ж može stajati ne samo оу nego i ѣ. Bugarski jezik XIV vijeka, na koji se ovdje stežem, ima znake za nasalne vokale, ali samijeh nasalnijeh vokala nema, jer nasalni vokali staroslovenski prelaze u tako zvani neodređeni vokal, koji sam u prvoj knjizi svoje komparativne gramatike 268 pisao slovom ѣ, a koji sada, da bi se uklonila svaka sumnja, za Lepsijem pišem ѧ. Po tome ne treba ж i ѧ čitati kao а i е, nego kao ѧ. Kako se može to dokazati? Prije svega valja promisliti da se zamjena jednoga znaka drugim samo onda može razumjeti kad se uzme da oba pokazuju isti glas, a to je istina koju su već drugi poznali. A kakav može biti taj glas? Ne može biti drugi do onaj koji i danas ima bugarski jezik na istijem mjestima. Ova se misao potvrđuje i formama kao мѣдрѧ 5 за мѣдрѧ.

U razlaganju koje ide biće odvojeni slučaji u kojima stoji ѧ od onijeh u kojima valja uzeti da je је.

1. 1 ж за ѧ: мѣ, повѣзохъ, цѣ; ovamo ide i едннх: разѣхъ едннх госпождѣ не зѣа sed unam dominam non vocavit; нѣхъ едннх ѣмѣхъ ех uno poculo; ѧт(ѣ) едннх страны ab una parte.

2. ѧ за ѧ: са sunt: оуѣнѣ са нѣтези 5. кон са са денѣмѣле 5. нѣхъ 2. кон са зѣднѣхъ трѣхъ трон на рѣканѣ 6.

3. ѣ за ѧ u sredini: мѣдрѧ 5.

4. ѣ за ѧ pred vokalima i na kraju a) тѣхъ моуѣ два puta; b) подѧн ѧ зѣ ѧмѣ моуѣтѣ да еам (Cvĕtana) pro ea cervā; зѣ скохъ дѣчѣрь чѣтѣмѣ госпождѣ. Što ima на рѣкѣ шимонѣхъ, tu stoje ѣ за ѣ.

2. Nauka o oblicima.

a) Deklinacija.

Sing. gen. složene deklinacije ima u masc. i neutr. završetak **oro** mjesto **aaro**: **вѣлого** 7. 10. **высокого** 11. **подобного** 7. **златого** 8. **пракорнѣистого** 7. **пространного** 7. Danas se nalazi **-ego**: **višnego** boga, boga **malego**, **ednego** sina, konja **šarenego** itd. **Milad.** 7. 32. 91. 141. uz **-ega**: **onega** kralja, **zdravega** **zdravca** 41. 473. **-oga**: konja **krilatoga** 214. **-ago**: **česnago** kuma 466. Ali se čini da je **-ega** i **-oga** uzeto iz srpskoga kao što je **-ago** iz staroga slovenskoga.

β) Konjugacija.

a. I. i II. sing. praes. Lični je završetak I. sing. praes. kad kad **-mъ** mjesto **-и**, a II. **-ишь** mjesto **-и**: a) **оставаишь, проливаишь**; b) **вратишь, любишь, мандишь, остаишь, похваляишь, приимеши, поустыишь, хощеши, узостаиши**.

b. I. i III. pl. aor. I. pl. aor. ima lični završetak **мы** mjesto **мъ**: **свѣтохмы** 2. **проутохмы** 2. **хтѣхмы** 10. **домдохмы** 10. — III. pl. aor. svršuje se na **х**: **бѣхъ, покѣзохъ, похѣахъ** itd. za stsl. **бѣша, покѣзоша, похѣаша** itd.

c. Infinitiv. Često se svršuje na **тъ** mjesto **ти**: **не можемъ сѣдѣтъ** 2. **хощетъ разоритъ** са 2. **не може его погубѣтъ** 2. **за не го не ще(шь)** на **опатъ доукаѣтъ** 9 itd. Drugi su primjeri gdje je riječ o futuru. — Krajnje je **т** ili poznije otpalo, ili se, ako je ranije otpalo, uplivom staroga slovenskoga sačuvalo. Tijem se otpadanjem izgubio infinitiv, jer se u mnogim prilikama izjednači sa III. sing. praes., gdje je također otpalo **т**, i sa III. sing. aor., koji je još u starom slovenskom redovno odbacio **т**. A tijekom nasta potreba da u naknadu za infinitiv dodje verbum finitum i konjunkcija. I tu je dakle oslabljavanje glasa naniželo znatne sintaktične promjene. Nije inače bilo ni u novom grčkom, gdje se redovnim otpadanjem glasa v infinitiv izjednačio sa III. sing. praes.: **τυπῶ ἢ βασιλεῖα μου λαμβάνει** (mjesto **λαμβάνει**) **κατ' ἑτος τὴν μὲν** itd. **Acta et diplomata** 4. 284.

d. Prvi glasovi glagola **ес**. Oni u toga glagola kad kad otpadaju: **смь**: **азъ смь сама** 9. **си ес**: **макото х си уюаъ** 2. **мако си бесѣдоуаа** 3. **по неже си пошеаъ** 5. **поустыаа ма ста оба царѣ** 8.

3. Postajanje osnova.

Komparativ i superlativ. Komparativ postaje kad se pred pozitiv stavi partikula **po**; može se **po** staviti i pred komparativ: **побогатъ, подоберъ, подобѣ, поскоро, похрасеръ, полѣпшаа** 2. — Superlativ postaje kad se partikula **naj** stavi pred pozitiv ili pred komparativ: **мамаѣша, мамѣдръ; мамѣпѣша** i skraćeno u starom slovenskom nepoznato **мамаѣша**. I **мапша** samo ima značenje superlativa: **коа естъ ѿт(ъ) нас(ъ) мапшаа**.

4. Sintaksa.

a. **мъ** kao relativno. Forme koje stoje u svezi sa **мъ** upotrebljavaju se redovno kao relativne: **рѣка, коа са именоваше мамѣнтоуша** 1. **море, коа са хощѣше перемѣни море** 1. **коа естъ ѿтъ насъ полѣпшаа, тоа ездѣ** itd. 2. **азъ мамы, кто ще мамы слѣзѣ оутоаити** 11. **про слѣзѣхѣ**

ОПЛОУША КРАЛЪ, ТО ИМЕНОВА СКОНЫЪ ИМЕНЕМЪ. 1. КАМЕНЪ, КОИКАГО НЕ МОЖАХЪ ДЕНГМЪТИ ДВА ВЕНЕЗЪ 10. ДО КОЛЪ СТОИТЪ КАМЕНЪ МАДЪ БРАТЫ, НЕ МОЖЕТЪ(Ъ) СА ТРОА ПРЪЖТИ 6. КОГЫ БИХЪ(Ъ) ВИДѢЛА 6. ГДЕ ИДѢШЕ, ВСЕ СКАДЪ СТРОАШЕ 2. ЗИЗДАШЕ СА ТРОА, КЪДОУ ОНИ РЕУАХЪ 3. Може se relativnomu къ dometnuti то: КОНТО МОУ СА ОУТЪ(Ъ)ЦЪ БЪ НАРЕКАЪ. 2. ОНАККОЗИ ОРЪЖНЕ, КАККОТО МИ БЪ И ПРЪЖДЕ ДАЛА 9. Rijetko dolazi staroslovensko relativno: АЖЪ, ЕЖЕ СА ЗОВАШЕ ДОУДОМА АЖЪ 1. ОУУАРЪ, СМОУЖЕ БЪ ЖЕМА РОДИЛА СЫНА 2. ВЕНЕЗЪ, ИЖЕ ПОГОУБИША КОМОУТЪ 5.

b. enklitičke forme го i моу. Enklitičke pronominalne forme III. lica u jedn. го i моу, u starom slovenskom nepoznate, nijesu rijetke: ПРИЖСТА ГО 3. ПОВРЪЖЕ ГО ПРЪДЪ РАКОМЪ 5 itd. да МОУ НЕ БЪДЕТЪ СКАДЪ 2. КОНТО МОУ СА ОУТЪ(Ъ)ЦЪ БЪ НАРЕКАЪ 2 itd.

c. зѣ. Pronominima онъ, съ, тѣ често se dodaje зѣ, kojim jačaju: ОМОЗЪ, ОМОГОЗЪ, ОНАЗЪ, ОНАМЪЗЪ, ОНАККОЗЪ; СНАЗЪ, СЕЗЪ ЕСЕ, СИККОЗЪ; ТОЗЪ, ТОНЪЗЪ, ТНЕЗЪ: ТНЕЗЪ ВЕНЕЗЪ 5.

d. Nepotpuna kongruencija. U partic. praet. act. II. i praet. pass. често nema kongruencije: КАКО БИ ТРОА НЕ СТОАЛЪ 3. ОУБИЕ СА ВЕНЕЗЪ КОМОУТЪ occiderunt heroes cervam 5. КОИ СА СА ДЕНГМЪЛЕ QUI profecti sunt 5. СЕБЪ СЪТЪ НАИШЛЕ СЪМРЪТЪ 5. ТА БИХЪ ТРОИ КОРАБЛЕ ПОТОНЪЛЕ 6. БЪХЪ ПЪНИЛЕ ВЕНЕЗЪ 8. ЗА НЕ Е АГАМЕНЪ РИЖЕОУША ПОПА ДЪЩЕРЕ ВЪЗЛАО 8. isporodi на КОЕМЪ(Ъ) (ЦИТЪ) БЪ ПИСАНО ОБРАЗЪ 7. Taj nedostatak dolazi i danas: зѣби испаднале Milad. 3. да би ми те ветар исушило! 8. собрале се Прасковчене 10. пилци пропеале 10. нито ветеръ ни е повеало 36 itd.

e. Futurum. Futurum se казује кад се infinitiv sastavi sa praes. glagola ponajвише sprijed okrnjenoga ХОУАТИ, које се u starom slovenskom бити rijetko: ХОУА ТА СЪТКОРИТЪ 3. КОИКА СА ШЕ КРЪБЪ ПРОАНАТИ 4. ПРОУРАТЪ(Ъ) СИ ШЕТЪ СЫНА. 5. ТО СЪСТАВИТЪ СИ ШЕТЪ КОЛОМЪ 5. КРЪБЕ, КОИКА ШЕТЪ БИТИ ЗА СЛЕНЪ 5. НЕ ШЪ ТЕБЕ ОСТАВЕНТИ 6. ПОИЕСТЪ ШЪ МОЖ ГЛАБЪ ГОЛЪ ПОДЪ(Ъ) ТРОНСКИМЪ ЗИЗДЪ 9. НЕ ШЕТЪ ГО ВИДЪТИ 9. КТО ШЕ НАША СЪЗЪ ОУТОЛИТИ 11.

C. Leksikon.

АРМАТОСАТИ armare 9. 11. od aor. grč. ἀρματώνω.

АРМАТОСЪ f. СЪВЪЗЪЕ ПРЪИМОУШЪ С НЕГО АРМАТОСЪ ЕСА БИЕ stsl. АРМАТОСЪ ВЪСЪ OMNIA ARMA 9. ПОИДЕ ПОДЪ(Ъ) СКОЖ АРМАТОСИА stsl. ПОДЪ СКОЖЕМЪ АРМАТОСИМЪ 8.

КЕСЕЛНЕ nuptiae 2. на КЕСЕЛНИХЪ 2. тако i u Pipina 308.

ВЕНЕЖСТВО fortitudo 7.

ВЕНЕЗЪ, ВЕНЕЗЪ homo fortis 2. 3. miles 4. съ ДОБРЫМИ ВЕНЪЗИ СЪИ РЕУЕ (upravo СИРЪУЪ) СЪ ДЪТЫМИ БОМЪРСКИМИ Pipin 307. ВЕНЪЗЪИ, СИРЪУЪ БОМЪРЪ КООРЪЖЕННИХЪ 315.

ГАБЕЛОТА: СТЪЛА ГАБЕЛОТА 6. po svoj prilici u svezi mhd. gabilôt n. kleiner Wurfspiess, iz fc. gavelot, javelot.

ГОКОРИТИ u значенју kojega nema u starom slovenskom, loqui 2. 3.

ДАКНО ut: ИЗЪДИ ПОДЪ(Ъ) ТРОЖЪ НА БРАШЪ, ДАКНО БИ СОДЕАЪ(АЪ) НЕКТОРЮ ИРАЮ exi, ut vincas Hectorem regem 8. НАПРАВИ МА БЪ ТВОЕМЪ ОРЪЖИ, ДАКНО СА БИ ВЪЗВРАТИАЪ ЕКТОРЪ(Ъ) КРАЛЪ ОУТЪ(Ъ) НАСЪ(Ъ) ut discedat 9.

ишѣхъ (сына его) предъ(хъ) фарижа, дакио са би възвратилъ ut recederet 9. направи сына своего и поустѣ его полнишпероу, дакио са би сѣмѣ оухранило отъ(хъ) трож ut conserveretur semen 11.

дѣорѣа servitium, ministerium 3.

долъ: азъ дамъ емоу три доли злата 3. Mjesto mi nije sa svijem jasno. три мѣры Pipin 308.

кастѣа м. на високомъ кастѣи in alto castello 6.

коула: сѣдахъ въ коулахъ sedebant in turri 10. Turskoj riječi u sredini XIV vijeka ne bi se čovjek nadao. Ali ja mislim da je pisarska pogriješka mjesto коула.

окоа castra 9. одаѣа plur. окоаица 11. vergl. grammatik 3. 223.

прива narratio: о кралехъ прива. U natpisu. реве царю прива снхъ 8. stsl. притѣа.

проусъць gradarius: плагорникъстого проусца 6.

риза и значенју кошуља 2; u Manass. знаѣ риза ἐσθής, ἱματισμός.

роуцагъ regio 4. испoredi magj. ország. рѣцагъ Pipin 309.

рѣзанъ lucta 5. 6.

стража: вѣзѣ мошна въ трож дело на стража на високомъ кастѣи 7. до кола стонѣ дѣло на стража на високомъ кастѣи 7. тамно ми је. тента, tentorium 6.

тригатиъ: и пилъа урѣлѣна кина тригатиъ изъ единъа уаши 4. тамно је. U Pipina 309 samo пѣмхоу урѣлѣно кинѣ.

оуръ, svagda u plur. оуроке itd.: вси кѣлижне и вси оуроке грѣтѣи 7. оуѣи екторъ .з. оуроѣ грѣуьскихъ(хъ) 9. ѿ грѣу'стѣи царне и кѣлижне и оуроке саракин'стѣи 10. ѿ оуроке грѣуьстѣи, не дакѣнте аналѣмоу оражне то 10. кѣлижне и оуроке 10. Iz tih mjestâ izlazi da оуръ знаѣ dominus, magnas ili tako što. Zlo dakle tumači ruski prepisivač govoreći: .з. уороѣ грѣуьскихъ, же естѣ сѣдмъ полкоѣ. Pipin 313.

фарижъ equus 2. 6. 7 itd. фари f. id. 8. тако i u Pipina 315.

хилѣмъ galea 4.

ходило calx pedis 9. пѣснѣ Pipin 314.

хоро chorea 4.

шѣпа, upravo шана, danas šepe, grst. Mjesto je nerazgovijetno radi značenja riječi долъ i шана.

III. TUMAČENJE VLASTITIH IMENA.

Između vlastitih imena koja dolaze u spomeniku neka su tako nagrgjena da se ne mogu poznati. Ovdje ću navesti i ona koja se mogu poznati i ona kojih ja nijesam poznao:

абѣкоумъ: отокъ крѣсѣъ зѣло, въ томъ отоцѣ бѣше единъа лѣпа кошоуѣа кнѣзъ и пророуѣа именѣмъ фелѣмъ госпождѣ 5.

агаменъ, агамено, агменъ Agamemnon. агменъ Pipin 309.

алѣѣандръ, алѣѣандръ фарижъ, парижъ krivo фариѣ Alexander Paris. алѣксандръ фарижъ Pipin 308.

андрѣфѣа, екторѣна Andromache. Екторѣиѣ Pipin 312.

анѣидѣшъ 6. Anchises.

апридѣжъ кралъ 2. други него приндѣшъ.

аѣилѣшъ, аѣилѣшѣ, аѣилѣшѣ, krivo аѣилѣслѣшъ Achilles.

паражна: tako se zove zemlja, u kojoj Polymnestor vlada 11.
паражна Pipin 315.

палагинскъ: Menelaus zavojšti na палагинскимъ роуцагы 4. палагинстѣн китежѣн 5. 10.

паламиндешъ, приндучекъ сынъ 5. паламедежно, прѣндучекъ сынъ 5. Palamedes. паламиндъ, придековъ сынъ Pipin 310.

палешъ Pallas 2. пелешъ 5. isporedi минтра.

парижъ Paris: паридъ, парин Manass. фарижъ Pipin 307.

пелешино море 1 tako i u Pipina 307. isporedi фелеша.

пелешъ 2. krivo пелешъ 2. фелешъ 2. krivo ферелешъ 5. ферлешъ 6. Peleus. велешъ царь Pipin 307. U 5. i 6. zove se Achil ферелешекъ, ферлешекъ сынъ: ахиласъ бѣ сынъ царя касты, а нидъ пинешъ ферелеша Pipin 316.

петнучекъ сынъ, пилоташъ 6. isporedi пилоташъ.

пилоташъ, петнучекъ сынъ 6. može biti Polypoetes, sin Pirithov.

полндкороушъ Polydorus. полндворъ Pipin 315.

поликсена Polyxena.

полипестеръ, —ерь Polymnestor. полимнестеръ Pipin 315.

потроколоушъ, потриколоушъ доуникъ Patroclus. патроклаѣ Pipin 312.

придежскъ phrygius: придежскимъ отокомъ 7.

приндучекъ, приндучекъ: isporedi паламиндешъ.

прижѣа, grad koji je gradio приндешъ, odgovara Phrygia.

прижинскъ phrygius 8. isporedi придежскъ.

приндешъ, пришедъ кралъ 1. jamačno Phrix. приндешъ Pipin 306. Vostokov misli da пришедъ može biti slovenski i načinjeno kao оушидъ δραπέτης, ali se to ne može držati.

прѣмоушъ, прѣмоушъ, прѣмоуша, прѣмъ; прѣмоушекъ, прѣмоушекъ Priamus: u Manass. приамъ.

рагоуилъскъ: рагоуилъстѣн китежѣн 5. 7. 10.

рендешъ кралъ Rhesus. Ovdje ga ubi Ulis a ne Diomed 7. поведе бѣлого фарижа рендеша кралъ 7. 10.

риженда, рижеоуда Chryseis. реужда Pipin 311.

рижеоушъ, рижеоушъ 8. Chryses. Tako i u Pipina 311.

рогафарижъ konj Tivurcerov: а лажаше тивоу(р)черъ подъ сконмъ фарижешъ, кон са зоваше рогафарижъ 6.

саракиньскъ 10. саракинскъ 5. срацинскъ 7. od slova do slova saracenicus.

складрионъ 7. valja da Scamandros.

соломоннуъ 5. шоломоннучекъ сынъ 5. 6. Telamonius. амкшъ, соломонниковъ сынъ Pipin 310. амкшъ соломоннучекъ 311. uz ем теламониниъ 314.

тебоушъ богъ 8. тебохъ 2. тебоушъ (mjesto феоушъ) бѣ гаслѣникъ 3. jamačno Phoebus. тебоушъ Pipin 308. тебугъ 311.

тежешъ китежъ 6. Theseus.

телеспонъ jamačno Telephos: isporedi фелеспонъ.

тетидъ 9. krivo тишомъ 2. Thetis.

тивоучеръ 6. 10. тивоучеръ 8. тивоучеръ 6. дицеоушекъ сынъ 10. днучекъ сынъ 6. Teucer.

троада Troas.
 тронлоуша, тронлоуша Troilus. тронаъ Pipin 307.
 тронскъ troicus.
 троа, троа, трон Troia.
 оүрникшешъ, оүрекшешъ, оүрекшншъ, оүрескшншъ, оүре-
 кншъ, оүрекшъ Ulyxes. оүрекшншъ Pipin 310.
 фдрижъ Paris.
 фелеспонъ, фелеспонъ 7. Isto se čeljade zove i телеспонъ.
 фелеша, коа обладаше морскимъ вѣзнами и вѣтромъ;
 кошоѹта внаы и пророуица именемъ фелешъ госнождъ;
 обрѣтше кошоѹтъ внаы пророуицѣ фелешъ госнождъ 5.
 пелеша 5. U drugim se izvorima zove келеша: нѣкажъ жена, именемъ

IV. BUGARSKI TEKST I

Повѣсти о нѣкѣстоуаиныхъ (ъ) вѣщен еже о краахъ прѣуа
 и о рождѣнихъ (ъ) и прѣвѣаиныхъ (ъ).

I. Бѣше въ прѣвое вѣрма единъ краа(ъ), нже са зовѣше именемъ
 пришедъ краа, и бѣше зѣло богаты, и понде въ нѣкон д(ъ)нѣ локъ ло-
 кити, понеже драго моу бѣше локити, и донде на морскимъ отокомъ, и
 обрѣте единъ ѿт(ъ) отокъ лѣпъ и красенъ келми, оу коего ѿтока ѿт(ъ)
 единъ страны тѣуаше великое море, а ѿт(ъ) дроугыѣ страны тѣуаше рѣка,
 коа са именоваше кашантоуша рѣка, а ѿт(ъ) третна страны тѣуаше того
 отока море, кое са зовѣше пелешинно море, а ѿт(ъ) ѹетерѣтымъ страны
 того отока стоаше лѣгъ, еже са зовѣше доѹдома лѣгъ, а ѿт(ъ) патуа
 страны того отока стоаше жиндол(ъ), на коемъ растѣхъ цѣсти много-
 рахунини. и видѣ то пришедъ краа, яко добро есть, и пѣуа зѣздати
 град(ъ), и сѣзѣзда градъ до старости своа, и нареѹе нѣа градоу томоу
 своимъ именемъ, да мѣ е нѣа прижѣа градъ. по томъ прѣидешъ краа(ъ)
 оstarъ, и роди с(ы)на своаго именемъ онлоуша краа, и поржун емоу
 зѣздати градъ, а самъ поун ѿт(ъ) смрѣти своа. [2] и кон краа он-
 лѣша сѣтвори сыаное дѣло, вѣще прижѣа ѿ(тъ)ца своаго по смрѣти
 его, и цѣо пѣны сѣзѣзда онлоуша краа, то именова своимъ именемъ,
 да моу бѣдетъ нѣа нѣаѿнѣ градъ. и по томъ онлоушъ краа рѣди
 с(ы)на своаго ламедона, краа великаго, и поржун емоу зѣздати грады,
 а самъ поун ѿт(ъ) смрѣти своа. и ламедонъ краа великимъ и тои
 именова на своа нѣа грады своѣ ламедонна градъ, и по семъ ламедонъ
 краа великимъ оstarъ, и роди с(ы)на своаго именемъ шарикоуша краа,
 и заповѣда емоу зѣздати грады, а самъ поун ѿт(ъ) смрѣти своа. по
 томъ шарикоуша краа сѣтвори сыано дѣло, вѣще прижѣа по смрѣти
 о(тъ)ца своаго, и цѣо бѣ зѣздаа, своимъ именемъ да моу е нѣа шар-
 коушѣа градъ. и по томъ шарикоушѣа краа рѣди с(ы)на дѣрдаиша краа,

велеша, коихкоутиши, емаже пророуицоу шарицахоу, иже окладаше коихке-
пиемъ морскими колнами, оу немаже оуениша кошоутоу боемре агамеша
царя Pipin 310. фелешн (велеша) treba цкѣтаноу Iphigeniju на ѓrtvu
prinijeti.

цкѣтаниа, tako se zove Iphigenija дѣщи агамеша царѣ 5. 10. tako
и u Pipina 311.

шариноушиа Assaracus.

шариноушиа grad koji sagradi Assaracus.

шнмоншескѣ Simois: на рѣкѣ шнмоншескѣ 3. на шнмоншескѣ брѣзѣ
4. кѣ шнмоншескѣ брѣзѣхѣ 11.

иунаа 2. Iuno.

иукоуша Hecuba: емака Manass. иуама Pipin 307.

LATINSKI PRIJEVOD.

Historia de rebus certis, narrationes de regibus
et de eorum genealogia et vita.

I. Erat primis temporibus rex quidam, cui nomen erat Prišed rex,
et erat valde dives, et ivit quodam die venatum, delectabatur enim
venatione, et venit in litora maris, et invenit litus quoddam pulchrum
et iucundum valde, cuius litoris ab una parte fluebat magnum mare;
ab alia fluvijs, qui appellabatur Kašantuša fluvijs; a tertia parte eius
litoris fluebat mare, quod vocabatur Pelešae mare; a quarta parte eius
litoris erat nemus, quod vocabatur Dudoma nemus; a quinta vero
parte eius litoris erat vallis, in qua crescebant flores varii. et vidit
Prišed rex hoc pulchrum esse, et coepit urbem condere, et condidit
urbem usque ad senectutem suam, et appellavit urbem eam e suo
nomine, ut esset ei nomen Prižia urbs. postea Priideš rex consenuit,
et genuit filium suum nomine Oiluš regem, et iussit eum condere
urbem, ipse vero requievit morte sua. qui rex Oiluša fecit magnum
opus, plus addidit, quam pater eius [aedificarat], post eius mortem.
et quae condiderat Oiluša rex, nominavit e suo nomine, ut esset ei
nomen Hion urbs. et postea Oiluš rex genuit filium suum, Laomedontem,
regem magnum, et iussit eum condere urbes, ipse vero requievit morte
sua. et Lamedon rex magnus et ipse appellavit e suo nomine, quae
aedificarat, Lamedoniam urbem, et postea Lamedon rex magnus con-
senuit et genuit filium suum nomine Šarikuša regem, et iussit cum
condere urbes, ipse vero requievit morte sua. postea Šarikuša rex fecit
magnum opus, plus addidit post mortem patris sui. et quae condi-
derat, e suo nomine (appellavit), ut eis nomen esset Šarikušia urbs.
et postea Šarikušia rex genuit filium Dardanuš regem, et iussit eum
condere urbem, ipse vero requievit morte sua. et Dardanuša rex fecit

и рече емоу зиждати градъ, а самъ поуи ѿт(ъ) сѣмрѣти своєа. и дѣр-
даноуша краалъ сѣтворн велико дѣло, вѣще призиждѣ по сѣмрѣти вѣрнѣи
си, и на рече на свое нма дѣрданиѣ град(ъ). и по томъ дѣрданиѣша краалъ
родн с(ы)на тронлоушѣ краалъ, и рече емѣ [3] сѣзиздати град(ъ), а самъ
поуи ѿт(ъ) сѣмрѣти своєа. и по томъ тронлоуша краалъ сѣтворн велико
дѣло, вѣще призиждѣ ѿт(ъ) о(тъ)ца своєго, и на рече трон градъ. тро-
нлоушѣ же краалъ родн прѣймоушѣ краалъ.

II. И прѣймоушѣ краалъ нмѣше женѣ, именемъ икоуна госпожда. и въ
единѣ ноцѣ вѣдѣ сѣмъ икоуна госпожда, и оужасе са, и вѣста ѿт(ъ)
сѣна своєго, и прокни сѣмъ мѣжоу своємоу прѣймоушоу краалю, и рече
емѣ: родихъ главна, и вѣзиде на небо, и пакы вѣзекратнѣ(ъ) са на де
въ море, и излетѣшѣ изъ морѣ искры, и падошѣ на трон, и ногоуѣ тронъ
град(ъ). и слышавѣ то прѣймоуша краалъ и мыслѣше, що хоцѣтъ се быти.
и призеа къса пророкы и вѣлхы, мѣдрѣца и бохтры и ижеина людѣ,
малы и великы, троады града, да рѣкѣтъ емоу о сѣмъ. и рѣкошѣ емоу
пророци его сѣе: господинѣ краалю, родит(ъ) са ѿт(ъ) жены твоєа
с(ы)нѣ, за коєго хоцѣтъ(ъ) изгорѣти трон градъ и разоритѣ са, и не
останѣтъ камень на камени. слышавѣ то прѣймоуша краалъ и иде въ
полатѣ, и рече женѣ своєй: ѿ икоуно госпожде, егда родити с(ы)на,
не храни его, [4] нѣ покелн, да оубѣжѣтъ его. и рече емоу икоуна го-
спожа: господинѣ краалю, великѣ рада есмѣ емоу быти; и по томъ
егда родн икоуна госпожда с(ы)на своєго, и вѣдѣ его лѣна и красна
великѣ, и сѣмнѣи са матерн своєй, и не може его погоуѣнтѣ, нѣ покн
его въ брауники и сѣ нимъ много добытка, сребра и злата, и даст(ъ)
его единому юноши, и рече емоу нести и покрѣпи его далече ѿт(ъ)
трон градъ. и створи отрокъ тако. и обрѣте его ѿвѣаръ старѣ, емоу же
въ жена роднаа с(ы)на, и несе его пастырѣ женѣ своєй, и рече еи:
вѣсхрани ми отрока сего. и быст(ъ) тако. и растѣше тако скоро великѣ.
и егда сѣтворн .з. лѣт(ъ), тогда идѣхѣ отроуати оѣтъ на поле съ ѿ(тъ)-
цемъ своимъ, и играхѣ около добытка. и ѿбѣрѣнаго отрока на рече
парижѣ пастырекниѣшѣ. парижѣ свѣждааше двѣ колы, и бодѣхѣ са, и кон
прѣмагаше, томоу вѣнаше вѣвѣцѣ ѿт(ъ) чѣвѣтѣа, а кон не прѣмагаше,
томоу вѣнаше ѿт(ъ) сламы, и полагаше нмѣ на рогуѣ. и егда бѣше
юноша париж(ъ), хождааше съ добрымъ вѣтезѣ, и играаше, и прѣмагаше
их(ъ) въ закон играѣ. [5] и тоу прободѣ единого вѣтезѣ за шитѣ прѣд(ъ)
кралемъ апридежемъ. и в то вѣрѣа женѣше се фѣлѣшѣ краалъ, госпожда
им(ъ) тиномъ, и призеа къ сѣбѣ фѣлѣшѣ краалъ, гдѣ уюаше добрымъ вѣтезѣ
и юнѣмъ, и нарижа пастырекниѣша и добрымъ госпожда по хорѣ тон. и
оуѣздѣше то три вѣны пророуицѣ, коѣ бѣхѣ наплѣтѣшѣа въ морскимъ

magnum opus, plus addidit post mortem patris sui, et appellavit (urbem) e nomine suo Dardaniam urbem. et postea Dardanuša rex genuit filium Troiluša regem, et iussit eum condere urbem, ipse vero requievit morte sua. et postea Troiluša rex fecit magnum opus, plus addidit, quam pater eius (aëdificarat), et appellavit (urbem) Troiam urbem. Troiluš rex vero genuit Prêjamuš regem.

II. Et Prêjamuš rex habebat uxorem, nomine Jakupam dominam. et nocte quadam Jakupa domina vidit somnium, et perterrita est, et surrexit a somno suo, et patefecit somnium marito suo Prêjamuš regi, et dixit ei: peperit titionem, qui ascendit in caelum et iterum revertens cecidit in mare, et evolarunt e mari scintillae, et ceciderunt in Troiam, et deflagravit Troia urbs. et auditis his Prêjamuša rex secum reputabat, quid haec futura essent. et accersivit omnes fatidicos et inagos, sapientes et magnates et humiles homines, parvos et magnos, Troiadis urbis, ut interpretarentur sibi somnium. et dixerunt ei fatidici eius haec: domine rex, nascetur ex uxore tua puer, propter quem deflagrabit Troia urbs et excindetur, neque manebit lapis super lapidem. audiens haec Prêjamuša rex intravit palatium, et dixit uxori suae: o Jakupa domina, quando pepereris puerum, ne serva eum, sed iube interfici. et dixit ei Jakupa domina: domine rex, valde laetor, quod haec fient. et postquam peperit Jakupa domina puerum suum et vidit eum pulchrum et iucundum valde, miseruit matrem pueri, neque eum potuit perdere, sed involvit vestibus sericis et cum eo multum divitiarum, argenti et auri, et dedit eum iuveni cuidam, quem iussit puerum ferre et proicere procul a Troia urbe. et fecit servus ita. et invenit puerum opilio senex, cui uxor pepererat filium, et attulit eum pastor uxori suae et dixit ei: enutri mihi puerum hunc. et factum est ita. et adolescebat valde cito. et cum esset septem annorum, pueri ambo ibant in campum cum patre suo, et ludebant circa pecus. et inventum puerum (copilio) nominavit Pariž pastoris-filium. Pariž committebat duos boves, et pungebant inter se et uter vincebat, ei nectebat coronam e floribus; uter vero non vincebat, ei nectebat (coronam) e stramine, et imponebat cornibus eorum. et quum Pariž esset iuvenis, ambulabat cum fortibus heroibus, et ludebat, et vincebat eos in quolibet ludo. et ibi transfixit hervem quemdam scuto tectum coram rege Apridež. et eo tempore nuptias faciebat Feleš rex, in matrimonium ducens dominam Tišom. et accersivit Feleš rex, sicubi audiebat (esse) fortes heroes et iuvenes, et Pariž pastoris-filium et pulchras dominas,

отоцѣхъ, и дондошѣ на омо веселіе: рѣхъ єдинѣхъ господѣхъ не хѣа, хѣае
 єхше сѣдѣнѣа, именѣхъ днєкошѣкорѣа: гдѣ нѣхше, все сѣдѣхъ строахше;
 хѣа то не хотѣхъ а хѣати, да моу не бѣдетъ сѣдѣхъ междоу сѣлѣомѣ и
 болѣхъ на веселіихъ. и ѿна господѣа мышлѣахше на ср(ѣ)д(ѣ)ци своємѣ,
 кохъ би могла сѣдѣхъ вѣстѣти тамо хѣа омоуи нехѣаніе. и искоа хѣахъ
 абѣлѣхъ, и написа на нєи кнѣжнѣа писмѣа, и она слоаа глаголахъ: кохъ
 єсть ѿт(ѣ) вѣсѣхъ трієхъ господѣхъ и пророуицѣхъ полѣншаа, тои бѣди про-
 роуи(ци) сна хѣлаа абѣлѣа. и дѣдѣ а отрокоу своємѣ, и рѣує ємоу:
 нди и вѣрѣхъи а вѣ окоуици фелешѣа краля. и вѣхемѣхъ оуєроуємѣ ѿт(ѣ)
 стола, [6] и нѣхъхъ добрѣи вѣтєхъиє, игрѣахъ на фѣрижѣхъ, а добрѣхъ го-
 спѣдѣхъ градѣхъхъ вѣ окоуицихъ пелешѣа краля, и градѣхъ на прѣждѣ трѣ
 кнѣи и пророуицѣа, и обрѣтошѣ оиѣ хѣлахъ абѣлѣхъ, и проуѣтошѣ на нєи
 онаа слѣкєсѣа, нѣже глаголахъ: коа єсть нѣнѣлѣа ѿт(ѣ) вѣсѣхъ тріє(хъ) сѣ-
 стрѣицихъ, тои бѣди сна хѣлаа абѣлѣа. и раскарѣхъ сѣа оиѣа рѣди абѣлѣхъ,
 и позѣахъ сѣа вѣ трѣхъ прѣдѣ тебѣа бога и прѣдѣ нѣпѣтерѣа пророка. и
 стѣахъ прѣд(ѣ) нѣмѣа, и вѣпросишѣхъ нѣхъ, и рєкошѣ: коа єст(ѣ) ѿт(ѣ) нас(ѣ)
 нѣнѣлѣа, тои дѣнѣ снѣ абѣлѣхъ. и рѣує нѣмѣхъ тебѣхъ богѣхъ и нѣпѣтерѣхъ
 пророкѣхъ: господѣа, не можємѣ вѣмѣхъ ѿ сѣмѣхъ сѣдѣти, нѣхъ понѣдѣте тамо
 на опѣтѣ прѣд(ѣ) парѣжѣа пѣстырєкнѣуицѣа, тамо сѣа є обрѣло. и тамо дѣ
 сѣа и расѣдѣти. и вѣхѣратнѣшѣ сѣа ѿт(ѣ) трѣа, и дондошѣ прѣдѣ парѣжѣа
 пѣстырєкнѣуицѣа, и рєкошѣ ємоу: господіє, обрѣтохѣмѣ снѣхъ хѣлахъ
 абѣлѣхъ вѣ ѿкоуицихъ пелешѣа краля, и проуѣтохѣмѣ на нєи кнѣжнѣицихъ
 слѣкєсѣхъ, и снѣко сѣахѣоуєтѣхъ: коа єсть ѿт(ѣ) вѣсѣхъхъ лѣпшѣаа, тои бѣди
 сна хѣлаа абѣлѣа; да покѣждѣ нѣмѣхъ, кохъ єсть ѿт(ѣ) нас(ѣ) нѣнѣ-
 лѣпшѣаа; тои пророуици дѣждѣ снѣхъ абѣлѣхъ хѣлахъ. и рѣує нѣмѣхъ парѣжѣа
 пѣстырєкнѣуицѣа: понѣдѣте, господѣа, и сѣвѣлѣцѣте сѣа. хѣае єхше на
 нѣхъхъ) єисєрѣиє и хѣлатѣ и драгоє каменіє и сѣнѣлѣа роуѣа, и пондошѣ
 вѣ окоуицихъ пелешѣа краля, и сѣвѣлѣкѣше сѣа прѣдошѣ вѣ рѣзѣхъхъ) прѣд(ѣ)
 нєго, и нѣауѣтѣ юнѣа гѣворити парѣжоу: прѣсѣдѣи нѣмѣхъ снѣхъ хѣлахъ абѣлѣхъ,
 и покѣждѣ мєнѣ нѣнѣлѣпшѣхъ, и обѣлѣстѣа єсѣмѣхъ богѣтѣєвѣомѣхъ, да не бѣдетъхъ)
 улоєкѣхъхъ побѣгѣтѣхъ ѿт(ѣ) тєбє. и пакѣи вѣторѣа вѣлѣхше господѣа, єнѣже нѣмѣа
 пѣлєшѣхъ, рѣує парѣжоу: прѣсѣдѣи нѣмѣхъ снѣхъ хѣлахъ абѣлѣхъ, и покѣждѣ мєнѣ
 полѣпшѣаа, и обѣлѣстѣа єсѣмѣхъ вѣтєжѣєвѣомѣхъ, да не бѣдетъхъ) хрѣбрѣишѣа вѣ-
 тєжѣа ѿт(ѣ) тєбє. и пакѣи трѣтѣа рѣує, єнѣже нѣмѣа вєноуѣшаа господѣа, нѣ-
 рѣжѣоу пѣстырєкнѣуицѣа: прѣсѣдѣи снѣхъ хѣлахъ абѣлѣхъ, и покѣждѣ мєнѣ нѣнѣ-
 лѣпшѣаа, обѣлѣстѣа бѣо єсѣмѣхъ лѣубѣкнѣхъ, да ти дѣмѣхъ добрѣа лѣубѣкѣхъ, да ти
 лѣубѣкнѣа нѣмѣтѣхъ добрѣхъхъ господѣа, и да ти дѣмѣхъ добрѣаа господѣахъ єлєєхъ,
 цѣрицѣа грѣхъ)у(ѣ)сѣкѣа, мєнєлѣаоуѣша [8] цѣрѣхъ жєиѣхъ, коа є нѣнѣлѣпшѣа
 вѣ вѣсѣхъхъ) грѣхѣхъхъ, нѣакогѣо жѣ сѣа и прѣѣкѣє улоѣхъ. и да ти дѣмѣхъ нѣбо

(quae erant) in terra ea. et comperientes hoc tres vilae fatidicae, quae erant pulcherrimae in litoribus maris, venerunt ad nuptias illas. unam vero dominam non vocavit, quia erat rixosa, nomine Dievoškordiam: ubicunque ibat, rixam excitabat; ideo eam vocare nolebant, ne esset rixa inter hospites et magnates in nuptiis. illa vero domina cogitabat in corde suo, quam rixam posset ciere ibi, quia non erat vocata. et procudit aureum malum et inscripsit ei litteras, et litterae illae dicebant: quae e vobis tribus dominabus fatidicis pulcherrima est, ei fatidicae sit hoc aureum malum. et dedit id servo suo, et dixit ei: i et proice hoc in pomarium Feleš regis. et sumpserunt sudaria de mensa, et iverunt fortes heroes et agitabant equos, pulchrae vero dominae invenerunt in pomarium Feleš regis, et praecedebant tres vilae fatidicae, et ivenerunt aureum illud malum, et legerunt in eo verba illa, quae dicebant: quae est pulcherrima e vobis tribus sororibus, ei sit hoc aureum malum. et rixatae sunt inter se propter illud malum, et citarunt se in ius Troiam ad Teboh deum et ad Ipiter prophetam. et steterunt coram eis, et interrogarunt eos, et dixerunt: quae nostrum pulcherrima est, ei date hoc malum. et dixerunt eis Teboh deus et Ipiter propheta: dominae, non possumus vobis in hac re iudicare, sed redite ad Pariž pastoris-filium, ubi malum inventum est, ibi etiam res diiudicabitur. et reverterunt Troia, et venerunt ad Pariž pastoris-filium, et dixerunt ei: domine, invenimus hoc aureum malum in pomario Peles regis, et legimus in eo litteras, et ita dicit (inscriptio): quae vestrum pulcherrima est, ei sit hoc aureum malum. dic ergo nobis, quae nostrum sit pulcherrima; ei fatidicae da hoc malum aureum. et dixit eis Pariž pastoris-filius: ite, dominae, et exuite vos. erant enim opertae margaritis et auro et gemmis et sericis vestibus. et intrarunt in pomarium Peleš regis, et postquam se exuerunt, venerunt interulis indutae ad eum, et coepit Junaa loqui ad Pariž: adiudica mihi hoc aureum malum, et declara me pulcherrimam, habeo enim in potestate divitias, neque erit homo ditior te. et iterum dixit alia domina, cui erat nomen Paleš, et dixit ad Pariž: adiudica mihi hoc aureum malum, et declara me pulcherrimam, habeo enim in potestate fortitudinem, neque erit fortior heros te. et iterum tertia dixit, cui nomen erat Venuša domina, ad Pariž pastoris-filium: adiudica (mihi) hoc aureum malum, et declara me pulcherrimam, in potestate enim habeo amorem, et dabo tibi bonum amorem, te amabunt pulchrae dominae, et dabo tibi pulchram dominam Helenam, reginam graecam, Menelauš regis uxorem, quae pulcherrima est totius Grae-

нма, да ти бѣдетъ нма алехандръ флрижъ, и да ти покѣмъ о(тѣ)цѣ и матере: ѿ(тѣ)цѣ ти естъ прѣамоушь кралъ и мати ѡкоупѣ госпожда троѣ града, а нѣси ты оногози старца с(ы)мъ. и слышавъ то флрижъ пастырскыицѣ и приѣди кемоуши госпожди златѣ абаѣжъ, и възвесели са келми въсѣмъ ср(ѣ)д(ѣ)чемъ своимъ. и како ую и исправи ѿ(тѣ) вемоушъ госпождѣ кралевъ с(ы)мъ, и понде и възѣ прощеніе ѿ(тѣ) старца ѿ(тѣ)цѣ своего, конто моу сѣ ѿ(тѣ)цѣ бѣ изрекалъ, и понде въ троѣ градѣ, и приѣлжи сѣ под(ѣ) троѣ на рѣжъ нарицаемѣа кашантоуша, и тоу ѡбрати кемоушь госпождѣ на мен, и пришедъ реуе къ мен: госпожде кемеушь, любн ма, да та любѣ. и ѿ(тѣ)вѣща емоу оннень: ѿ алехандре флрижо, нннѣ ма любншь, мѣ прѣидетъ крѣма, и оставнши ма. и реуе ен алехандръ: ѿ госпожде онненьше, не хоѣмъ азъ тебе оставити; егы ли та ѡстѣла, тогы снѣзи рѣка кашантоуша въснѣтъ да потечетъ. и постави с нѣа прѣвое любеве, и възѣ ѿ(тѣ) нежъ вѣнецѣ, и понде въ троѣ, и изыдошъ противѣ емоу тронстин витези и тронскимъ госпождѣ и самъ прѣамоуша кралъ и ѡкоупѣ госпожда тронскѣа, и приѣста го и въведоста въ полатѣ, и веселѣхъ са въсѣмъ ср(ѣ)д(ѣ)чемъ ѿ немъ.

III. Призва же прѣамоушь кралъ всѣ пророкы и крауекы и вѣстѣла и нижиѣа люди тронскимъ, и реуе: кто ми хоѣтъ помагати въ тронскомъ дѣлѣ, азъ дамъ емоу три долы злата. и слышастѣ то двѣ дѣлакола земнѣа, и придоѣта прѣд(ѣ) кралѣ, и рекоста емоу: мы хоѣмъ створити троѣ, да нма дѣси и маю зман. и мауастѣ зниздѣти троѣ. и тебоушь бѣ гѣслѣннѣжъ, и гѣдѣше въ гѣслѣ, и зниздѣше сѣ троѣ, кждоу ѡни реуѣхъ. а мептенѣбоушь нменемъ идѣше въ море, и ностѣше нзъ морѣ варъ и камение пригоѣа и водѣ. и зниздѣхъ троѣ, кждоу ѡни реуѣхъ. и егы съкѣрѣшѣста въсе дѣло тронское, и придоѣта прѣд(ѣ) прѣамоуша кралѣ, и рекоста емоу: даждѣ нма маю ѿ(тѣ)вѣтѣ, еже на сѣ рекѣлъ. и слышавъ то крал(ѣ) и показа нмъ три шѣны рѣкожъ [10] и реуе нмъ: да вы снѣ долы масыпа до краѣ, снѣ бо вы ѡбѣщѣхъ. и видѣста ѡна, шко нхъ прѣвари, и разгнѣвѣста сѣ, и рекоста емъ: мы есѣмъ створнѣа троѣ градѣ, мы хоѣмъ и оумислѣти како го и расыпати. и пондоѣта ѡнѣмъ пророуицѣмъ, кожъ сѣ разгнѣвѣхъ зѣ ѡнѣмъ абаѣжъ, и мауашъ прорицати ѡ злѣмъ дѣлѣ троѣ града, како ен троѣ не сталъ до крѣмене, нѣ да сѣ бѣ разорнѣ(ѣ) въ прѣамошеко крѣма. и по снхъ идѣше наѣрамѣдро госпожда на рѣжъ шнмоншеѣ, и тоу приѣлжи сѣ къ мен ипнтеръ пророкъ, и реуе ен: наѣрамѣдро госпожде, приди къ мнѣ, да ти покѣмъ въсѣ тѣнны тронскимъ, ѡо хоѣтѣ(ѣ) быти, нѣ сѣ не похѣлѣи тронскимъ госпождамъ, како сѣ бесѣдоѣла съ ипнтеромъ пророкомъ:

ciae, qualem iam antea esse audiisti. et dabo tibi novum nomen, erit enim tibi nomen Alexander Fariž, et indicabo tibi patrem et matrem: pater tibi est Prêjamuš rex et mater Jakupa domina Troiae urbis, neque es senis illius filius. et auditis his Fariž pastoris-filius adiudicavit Venušae dominae aureum malum, et laetatus est valde toto corde suo. et ut ea audivit et comperit a Venuša domina regis filius, ivit valedicturus seni patri suo, qui pater eius nominatus erat, et profectus est Troiam urbem, et appropinquavit Troiae ad fluvium dictum Kašantuša, et apud fluvium eum invenit Veneuš dominam et accedens dixit ei: domina Veneuš, ama me, et te amabo. et respondit ei Oineš: o Alexander Fariž, nunc me amas, sed veniet tempus, et deseres me, et dixit ei Alexander: o domina Oineuša, non deseram te; si vero te deseruero, fluvius hic Kašantuša retrorsum fluat. et cum ea primum amorem iniit, et sumpsit ei coronam; et intravit Troiam, et obviam venerunt ei troici heroes et troicae dominae et ipse Prêjamuš rex et Jakupa domina troica, et exceperunt eum, et introduxerunt in palatium, et laetati sunt de eo toto corde.

III. Accersivit vero Prêjamuš rex omnes fatidicos et magos et nobiles et humiles homines troicos, et dixit: qui me adiuvabit in aedificanda Troia, ei dabo tres valles auri. et audierunt hoc duo diaboli terrestres, et venerunt ad regem, et dixerunt ei: condemus Troiam, dabis nobis et nos nosce. et coeperunt aedificare Troiam, et Tebuš erat fidicen, et fidibus canebat, et aedificabatur Troia, qua imperabant. qui vero Neptenabuš vocabatur, ibat in mare, et ferebat e mari calcem et lapides advehens et aquam. et condebant Troiam, qua illi imperabant. et cum absolvissent omnem aedificationem Troiae, venerunt ad Prêjamuš regem, et dixerunt ei: da nobis mercedem, quam nobis promisisti. et auditis his rex ostendit ter volam manum, et dixit eis: has valles vobis implebo ad marginem, has enim vobis pollicitus sum. et viderunt se deceptos esse ab eo, et irati sunt, et dixerunt ei: nos Troiam urbem condidimus, nos quoque sciemus, quomodo evertamus. et iverunt ad eas fatidicas, quae iratae erant propter malum illud, et coeperunt praedicere de infausta aedificatione Troiae urbis, Troiam non duraturam esse, sed dirutum iri tempore Prêjamuš regis. et post haec Kaštrandra domina ivit ad fluvium Šimoiš, et ibi accessit ad eam Ipiter propheta, et dixit ei: Kaštrandra domina, veni ad me, ut tibi dicam omnia mysteria troica, quae futura sint, sed ne gloriare coram troicis dominabus, te collocutam esse cum Ipiter propheta: si

IV. Н ѿт(ъ)рнихъ са въ море, и отиде въ грѣки, и приста под(ъ) дворѣ менелайшевъ, и оубѣдѣвъ то менелай царь и изыде противъ емы далече, и цѣлова его, и рече емоу алехандръ фариж(ъ): ѿ господине царю, да увѣст(ъ) цар(ъ)ство тѣ, азъ же приидох(ъ) слоужити тебѣ злата ради или сребра ни на нѣмѣ добытъ, нѣ да видѣ, кою мѣст(ъ) усть на твоёмъ дворѣ или кою довол(ъ) на устьи двора цар(ъ)ства тѣ. и слышавъ то менелай царь и обвесели са ср(ъ)д(ъ)цѣмъ, и пошлѣ его въезде въ полѣтъ цар(ъ)скаго кѣ елеме [12] царница, и сѣдѣша на единомъ трапезѣ, и пѣхъ урѣклена книга триглагола изъ единыхъ ушъ менелайшевъ царь и алехандръ фарижъ и елени царница. и по томъ егда приидохъ оубероушъ и омыслихъ ѿт(ъ) стола, тогда написовахъ алехандръ фарижъ урѣкнѣмъ(ъ) книжѣмъ на бѣломъ оубероушѣ, и тако говорѣше: елени царнице, любя ма, да та любя. и елени царница оумѣлаше книжѣ, а менелай не познавахъ ни слова. и поустѣ м(е)нелай царь братоу своему агамеиу царю, и рече емы: оубѣждѣ, брате мой, како ми ест(ъ) богъ пособитѣ, и хотѣтъ мой дружина мои слоужити, и бѣди о семь веселѣ. и слышавъ се агамей царь и озлоби са ср(ъ)д(ъ)цѣмъ, и рече: азъ о семь веселѣ есмѣ, яко есѣ самодръжца, а о семь нѣсмѣ веселѣ, еже маю дружина слоужити мамѣ. да блуди са того, да не приндет(ъ) убождѣе добро, и възметѣ мамѣ усть, и бѣдет(ъ) томоу велика у(ъ)сть, а мама велика срамота. и поустѣ братоу своему. слышавъ се менелай царь и озлоби са ср(ъ)д(ъ)цѣмъ, и рече: како мѣст(ъ) драга моя усть братоу моему. и на всѣхъ д(ъ)ньхъ писаша алехандръ урѣкнѣмъ книжѣмъ на бѣломъ(ъ) оубероушѣ, а елени царница мѣлаше. и въ единыхъ д(ъ)ньхъ при[13]звѣ елени царница алехандра кѣ полѣтъ, и рече емоу тихими бесѣдами: ѿ але-

enim gloriata eris, efficiam, ut tibi non credant. et illa venit ad troicas dominas, et coepit praedicere et loqui: proficiscetur frater meus Alexander Fariž in Graeciam, serviturus Menelao regi, et adducturus est inde Helenam reginam graecam, dominam, Menelaus regis uxorem, quae est pulcherrima totius Graeciae, et deflagrabit propter eam Troia urbs. et illa haec loquebatur, illae vero ei non credebant. et Alexander Fariž patri suo Prêjamus regi quotidie supplicabat, dicens: mitte me in Graeciam servituum Menelaus regi, unde mox revertar. sed Prêjamus rex nolebat eum mittere neque tamen potuit eum retinere. tandem misit eum in Graeciam servituum Menelaus regi. et paravit Alexander Fariž navem suam, et sumptis pretiosis vestibus et auro et margaritis et aliis multis variis donis ipse ascendit navem cum servis suis.

IV. Et profectus est in mare et abiit in Graeciam, et appulit ad aulam Menelaus, et comperiens hoc Menelaus rex obviam ei venit procul, et salutavit eum, et dixit ei Alexander Fariž: o domine rex, sciat maiestas tua, me non venisse servitum tibi propter aurum aut argentum aut propter alia bona, sed ut viderem, qualia sint convivia in tua aula et quae abundantia in conviviis aulae maiestatis tuae. et auditis his Menelaus rex laetatus est corde, et exceptum eum introduxit in palatium regium ad Helenam reginam, et consederunt ad eandem mensam, et bibebant rubrum vinum . . . ex eodem poculo Menelaus rex et Alexander Fariž et Helena regina. et quum sumerent sudarium et aqualem de mensa, Alexander Fariž scribebat rubro vino in albo sudario, et ita loquebatur: Helena regina, ama me, amabo te. et Helena regina noverat litteras, Menelaus vero ne unam quidem litteram noverat. et misit Menelaus rex ad fratrem suum Agamen regem, et dixit ei: scito, frater mi, mihi deum auxiliatum esse, et socii mei mihi servient, et laetare de his rebus. et auditis his Agamen rex iratus est corde et dixit: ego laetor, quod sumus autocratores, at non laetor, quod socii nostri nobis servient. cave, ne veniat aliena fortitudo, et sumat nostrum honorem, et sit ei magnus honor, nobis vero magnum dedecus. et misit ad fratrem suum. auditis vero his Menelaus rex iratus est corde, et dixit: non est cordi honor meus fratri meo. et quotidie scribebat Alexander rubro vino in albo sudario, Helena vero regina tacebat. et die quodam vocavit Helena regina Alexandrum in palatium, et dixit ei suavis verbis: o Alexander Fariž, remove audaciam tuam a me, si enim compererit dominus meus Me-

ѡандрѣ фарижюу, остави дръзость свою ѡт(ъ) мене, аще бо оуѣзистъ господини мои менелѣ царь, то хоуѣт(ъ) та оуморити злѣ. и рече еи алеѡандръ: ѡ господѣ моѣ елемо, да вѣси, о моѣи слоужбѣи нѣст(ъ) ниѣ оброкъ, нѣ ми еси ты оброкъ. азъ нѣсмѣ пришеаъ, да слоужѣи на златѣ или бисрѣ, зѣне тронская полата едина вѣше ниатъ злата и сребра нежелѣи грѣуьская дръжава. и егы бѣи видѣаа тронская витезѣи, не бѣи рекла, витези сѣтъ нѣи господини и властеле. да господѣ моѣ елемо, готовѣ есмѣ приѣти мѣкѣи, нежелѣи длѣго мѣжунѣи бѣдѣи по твоѣи лѣпотѣ. и рече еиѣ елемо царица: ѡ алеѡандрѣ, не оставѣаъ тебѣ вѣ крѣвниѣ, нѣ ест(ъ) подобно рѣши такомоу витезоу, кон видѣтъ сѣлнѣи лѣпотѣ, и любитѣ. вѣ д(ъ)иѣ тѣи приде глас(ъ) менеллоушоу царю, ико ѡт(ъ)вѣрѣе са роуцагѣи клякинскимѣи, и рече менелѣ царь(ъ) по грѣцѣх(ъ) силѣи конскѣи сѣбрати и понти на палатинскимѣи роуцагѣи. и вѣдѣе то алеѡандръ фарижъ, и створи са болемѣ, и леже вѣ царь(ъ)скон полатѣ, и та полата вѣше онаа роухомѣи сѣлнѣи(ъ) и златом(ъ) [14] и бисром(ъ). и рече емоу менелѣ понти сѣи ниѣи на конскѣи. и рече емоу алеѡандръ: ѡ господини царю, немоуѣеи есмѣ до зѣла, да аще станѣи, радѣ есмѣ послѣдовати царь(ъ)ствоу ти. и по силѣи отидѣ менелѣ царь на конскѣи. и вѣи нѣкѣи д(ъ)иѣ повѣде елемо царица дѣвѣица хоро играти и сѣи грѣуьскимѣи господѣи по градюу. видѣвѣе то алеѡандръ фарижъ и рече своимѣи отрокомѣи: прикѣзѣте ми брѣзѣи катрѣгѣи да видѣи знаменне моѣ, егы прикѣзѣте. и приѣмѣкоуѣи егѣи юнаѣи брѣзѣии корабѣи егѣи, и дѣвѣиѣи златѣи хилемѣи его на копѣи. и видѣвѣе алеѡандръ и вѣзатѣ елемѣи царицѣи под(ъ) пазоуѣи своѣи, и вѣзѣи сѣи на вѣрѣзѣи корабѣи скон сѣи отроки своимѣи и ѡт(ъ)ринѣи сѣи на море, и доплѣи под(ъ) трѣи градѣи. и приста на шнѣиошѣи брѣзѣи. и оуѣвѣдѣеи тронстѣи витези и тронскимѣи господѣи и не хотѣи изѣити противѣи емоу, ни едѣиѣи витезѣи, ни едѣиѣи ѡт(ъ) отрокѣи, зѣне вѣдѣиѣи колѣика сѣи ѣи крѣвѣи пролѣати под(ъ) трѣи зѣ елемѣи царицѣи. и изѣиѣи противѣи емоу ѡт(ъ)цѣи его прѣиѣмоуѣи кралѣи и мѣи егѣи икоуѣи господѣи, и жѣи прѣиѣмоуѣи алеѡандра зѣи рѣиѣи, [15] а икоуѣи господѣи елемѣи царицѣи, и вѣкѣиошѣи а вѣи полатѣ своѣи.

V. И слышѣаъ менеллоуѣи царь, ико вѣзѣи алеѡандръ фарижъ елемѣи царицѣи, и ѡт(ъ)ринѣи сѣи вѣи море, и отидѣ под(ъ) трѣи, и озлоби са сѣи(ъ)д(ъ)ѣиѣи велѣи, и вѣзѣрати сѣи вѣи клякинскимѣи дръжавѣи. и оуѣвѣдѣеи силѣи братѣи его агѣиѣи царь и сѣиравѣи(ъ) сѣи скоро приде кѣи менеллоушоу царю. и жалѣиѣи велѣи, глѣгол(ъ)ѣи: колѣика сѣиѣиѣи дѣвѣиѣи сѣи ѣиѣи. и сѣиравѣиѣи силѣи конскѣи, понти подѣи трѣи, и приде напѣрд(ъ)и амѣиѣи, шѣиѣиѣиѣи с(ъ)иѣи, сѣи .л. катрѣиѣи на помѣиѣи мѣи(лѣ)оушоу царю

nelaus rex, male te perdet. et dixit ei Alexander: o domina mea Helena, scito, mei servitii non esse aliam mercedem, sed tu mihi merces es. non veni, ut servirem propter aurum aut margaritas, quoniam troicum palatium unum plus habet auri et argenti quam graecum imperium. et si videres troicos milites, non diceres, milites esse, sed dominos et magnates. domina mea Helena, paratus sum (potius) ferre cruciatus, quam ut diu exerceam propter tuam pulchritudinem. et dixit ei Helena regina: o Alexander, non culpam tibi attribuo, sed necesse est ita loqui heroem, qui videt tantam pulchritudinem et amat. illo vero die venit nuncius Menelaus regi, defecisse ab eo regionem kaakiicam. et iussit Menelaus rex in Graecia magnum exercitum colligi et proficisci in palagicas regiones. et comperit hoc Alexander Fariž et simulavit aegrum, et decubuit in regio palatio, et palatium cinctum erat panno serico et auro et margaritis, et iussit eum Menelaus proficisci secum in bellum. Alexander vero dixit ei: o domine rex, valde aegrotus sum; quando surrexero, libenter sequar maiestatem tuam. et postea profectus est Menelaus rex in bellum. et die quodam Helena regina duxit virgines saltatum cum graecis dominabus per urbem. visis his Alexander Fariž dixit servis suis: advehite mihi celerem navem, et videam signum meum, quando advexeritis eam. et appulerunt iuvenes celerem navem eius, et sustulerunt auream eius galeam in hasta. et visis his Alexander prehendit Helenam reginam et conscendit cum ea celerem navem suam una cum servis suis, et provecti sunt in mare, et venit ad Troiam urbem, et navem appulit in ripa Šimoš. et his rebus compertis troici heroes et troicae dominae noluerunt ei obviam exire, nullus heros, nullus e servis, quoniam sciebant, quantum sanguinis profusuri sint ad Troiam propter Helenam reginam. et exiit ei obviam pater eius Prêjamuš rex et mater eius Jakupa domina, et prehendit Prêjamuš Alexandrum manu et Jakupa domina Helenam reginam, et introduxerunt eos in palatium suum.

V. Et certior factus Menelaus rex, rapuisse Alexandrum Fariž Helenam reginam, provectus est in mare, et profectus est Troiam, et iratus est corde valde, et revertit in kaakiicas regiones. et auditis his frater eius Agameno rex, collecto mox exercitu, venit ad Menelaus regem. et lugebant valde, dicentes: quantum dedecus factum est nobis. et collecto magno exercitu ut proficiscerentur Troiam, venit primum Ajakš Šolomonič filius, cum triginta navibus in auxilium Menelaus

БЕЗЪ ЗАПОВѢДИ. И ПО ТОМУ ПРИИДЕ ПАЛАМИДЕШЬ, ПРИИДУЕШЪ С(Ы)ИЪ, СЪ .А. КОРАБЛИ БЕЗЪ ЗАПОВѢДИ. И ПО СИХЪ(Ъ) БѢШЕ ЕДИНЪ(Ъ) УЛОКЪКЪ МЖДРЪ, ОУРЕКИШЕШЬ ИМЕНЕМЪ, АРТЪШЕВНУЪ С(Ы)ИЪ. И ОУКЪДЪ ТО, И СТВОРИ СА БѢСЕНЪ, И МАУА ПЪСЪКЪ ОРАТИ А СОЛЪ СЪАТИ, ДА СЯ ТОЛНКО НЕ ПРИУАСТИТЬ ТРОНСКОИ КРЪБИ. И БѢШЕ ДРОУГЫИ УЛОКЪКЪ МЖДРЪ, ИМЕНЕМЪ ПАЛАМЕДЕШНО, ПРИИДУЕШЪ С(Ы)ИЪ, ИЖЕ ПРИСТАПНЪ РЕУЕ ЦАРЕМА: ВЪ ИСТИНЪ СЪ ОУРЕКИШЕШЬ МЖДРЪ УЛОКЪКЪ, И ОУТ(Ъ)МЪТАЕТ(Ъ) СЯ ТАКОКОЖЪ ХЫТРОСТИА, ДА СЯ НЕ ПРИУАСТИТЬ ТРОНСКОИ КРЪБИ. [16] ДА ПОУСТИ, ДА ВРЪГЪТЪ С(Ы)ИА ЕГО ПРЪДЪ(Ъ) ОРАЛОМЪ(Ъ), ДА АЩЕ БЖДЕТЪ БѢСЕНЪ, ТО ПРЪОРАТ(Ъ) СИ ЩЕТЪ С(Ы)ИА; АЩЕ ЛИ ИТЪСТ(Ъ) БѢСЕНЪ, ТО СЪСТАВИТЬ СИ ЩЕТЪ КОЛОКЪ НЕ ОРАТИ. И ПОУСТИСТА ОБА ЦАРЪ АМЪКША СОЛОМОННУА, И ОУХЪТИ МОУ С(Ы)ИА, И ПОКРЪЖЕ ГО ПРЪДЪ РАЛОМЪ, И ОУРЕКИШЕШЬ СЪСТАВИ КОЛОКЪ НЕ ОРАТИ. И ПОВЕДЕ ГО НАМЪКШИШЬ ПРЪДЪ(Ъ) ОБА ЦАРЪ, И РЕУЕ ОУРЕКИШЕШЬ КЪ ЦАРЕМЪ: КОЛНЪ(Ъ) БИХЪ(Ъ) ТИЦАТ(И) СЪ БѢСНЫМЪ ПСОМЪ ПО СЪАТОУ ЗА .Г. АЪТА НЕЖЕЛИ БИДЪТИ ТРОНСКОМЪ КРЪБЕ, КОЛНКА ЩЕТЪ БЫТИ ЗА ЕЛЕНЪ ЦАРИЦЪ. БѢШЕ ЖЕ И АЦНАЕШЬ ХРАБРЫИ ПАУЕ ВЪСЪХЪ(Ъ) ГРЪКЪ, ФЕРЕЛЕШЕВЪ(Ъ) С(Ы)ИЪ. И ОДЪА СЯ ВЪ ЖЕНЪ(Ъ)СКОЕ РЪХО, И ПОИДЕ СЪ ГОСПОЖДАМИ ПО ГРАДЪХЪ, ЕДА СЯ ТАКО ОУТАНЪ, ДА СЯ НЕ ПРИУАСТИТЬ ТРОНСКОИ КРЪБИ, ЗАМЕ ВЪДЪШЕ, КОЛНКА СЯ ЩЕТЪ(Ъ) КРЪБЪ ПРОАПАТИ ЗА ЕЛЕНЪ ЦАРИЦЪ. ПО СЕМЪ ИСУЪТОСТА ОБА ЦАРЪ ВОИСКЪ, КОРАБЛЕИ ТЫСЪЩА И .РО., И ОУТ(Ъ)РИНИЖША СЯ ВЪ МОРЕ, И НОНДОМЪ ПОДЪ(Ъ) ТРОЖЪ, И ПРИСТАШЪ ВЪ ЕДИННОМЪ ОУТ(Ъ) ОТОКЪ КРАСЕНЪ ЗЪЛО, ИМЕНЕМЪ АБАКОУМЪ, И ВЪ ТОМЪ ОТОЦЪ БѢШЕ ЕДИННА АЪПА КОШОУТА БИЛЫ И ПРОРОУИЦА, ИМЕНЕМЪ ФЕЛЕСЪ ГОСПОЖДЪ, [17] КОА ОБЛАДАШЕ МОРСКОМЪИ БЪЛЪМИ И ВЪТРОМЪ(Ъ), И БЪНИШЪ ОНЪ КОШОУТЪ БИТЕЗН АГАМЕНА ЦАРЪ, ПОМЕЖЕ ЗНААХЪ. И ВЪЗЪДЪ ТО ФЕЛЕСЪ ГОСПОЖДЪ, И РАЗГЪИЕЛ СЯ ВЪЛИИ, И ПОУСТИ ВЪЛИКОМЪ БЪЛИИ НА МОРЕ, ДА ПОГОУЕНЪ ВСА КОРАБЛА ГРЪЦКОМЪ ДО КОНЦА. И ПРИСТАШЪ ВЪ ТОМЪ ОТОЦЪ, И ОЗЛОБИ СЯ МЕНЕЛЕ ЦАРЪ ВЪЛИИ, И ПРИЗВА ПОПА КАЛКАША, И ВЪПРОСИ ЕГО, ГАЛГОЛА: ПО УТО БЫСТЪ(Ъ) СЕ, И ХОЦЕМЪ ПОГЫИЖТИ ВЪ ОТОЦЪ СЕМЪ? И РЕУЕ ЕМОУ ПОПЪ КАЛКАШЪ: ОУБНАЕ СЯ БИТЕЗН ОБЪРЪТШЕ КОШОУТЪ БИЛЫ ПРОРОУИЦЪ ФЕЛЕСЪ ГОСПОЖДЪ, И ПРОГЪИЕЛАА СЯ Е НА НИХЪ(Ъ), И ПОУСТИЛА Е БЪЛИИ НА МОРЕ, ДА ПОГОУЕНЪ ВСА ГРЪЦКОМЪ КОРАБЛА: А БИТЕЗН БИТЕЗН СЪАТЪ АГАМЕНА ЦАРЪ, ИЖЕ ПОГОУЕНШЪ КОШОУТЪ ФЕЛЕСЪ ГОСПОЖДЪ, И ТАКО ВЪЛИТЪ: ДО КОЛЪ МИ НЕ БЖДЕТЪ(Ъ) ДЪЩИ АГАМЕНА ЦАРЪ ЦЪАТАИ ГОСПОЖДЪ ПРЪАЪПЪ, НЕ ХОЩЪ НИХЪ ПОУСТИТИ. И СЛЫША ТО МЕНЕЛЕ ЦАРЪ, И СКАЗА БРАТЪ СВОЕМОУ АГАМЕНОУ ЦАРИЮ. И ОУВЪДЪШЪ АГАМЕНЪ ОЗЛОБИ СЯ ВЪЛИИ, И НЕ СЫАШЕ МИ ЕДИНЪ ПРЪСТАПНИ БИТЕЗЪ КЪ ЕМОУ, ЗАМЕ БЪ ГИЪКЕНЪ(Ъ). И ПРИСТАПН КЪ ЕМОУ ЕДИНЪ УЛОКЪКЪ НАИ МЖДРЪ ВЪ В(С)ЪХЪ(Ъ) ГРЪЦЪХЪ(Ъ), ИМЕНЕМЪ ВРЕКЪШЪ, И РЕУЕ: О ЦАРИЮ [18] ГОСПОДИНЕ, ОСТАКИ ГИЪКЪ СКОИ, И ПОУСТИ ЗА СКОЖЪ ДЪЩЕРЕ ЦЪАТАИ ГОСПОЖДЪ, И

regi iniussu. et postea venit Palamideš, Pridič filius, cum triginta navibus iniussu. et tum erat homo quidam prudens, Urekšeš nomine, Lartēši filius. et comperit haec, et simulavit dementem, et coepit arenam arare et salem seminare, dummodo ne attingeret troicum sanguinem. et erat alius homo prudens, nomine Palamedežno, Priidič filius, qui accedens dixit regibus: revera Urekšeš prudens homo est, et hoc modo recusat attingere troicum sanguinem. mittite me, ut proiciam filium eius ante aratrum: si demens est, aratro scindet filium suum; si vero demens non est, sistet boves, ne arent. et miserunt ambo reges Ajakš Solomonič. etprehendit filium eius, et proiecit eum ante aratrum, et Urekšiš stitit boves, ne ararent. et duxit eum Iaijakšiš ad ambos reges, et dixit Urekšiš regibus: malim currere cum rabido cane per mundum tres annos quam videre troicum sanguinem, quantus futurus est propter Helenam reginam. aderat vero etiam Acilleš fortior quam omnes Graeci, Fereleši filius. et induit muliebrēm vestem, et ambulavit cum dominabus per urbes, ut ita se absconderet, ne attingeret troicum sanguinem, quia sciebat, quantum sanguinis effusuri sint propter Helenam reginam. post haec recensuerunt ambo reges exercitum, naves mille et centum septuaginta, et provecti in mare profecti sunt sub Troiam, et appulerunt ad quoddam litus valde iucundum, nomine Abakum, et in eo litore erat pulchra cerva vilae fatidicae, nomine Felešae dominae, quae praeerat fluctibus maris et ventis, et occiderunt eam cervam heroes Agamen regis, quia sciebant. et comperit hoc Feleša domina, et irata est valde, et magnos fluctus mari immisit, ut omnes naves graecorum funditus perderet. et appulerunt ad id litus, et iratus est Menelaus rex valde, et accersivit sacerdotem Kalkaš, et interrogavit eum, dicens: cur hoc factum est? cur peribimus in litore hoc? et dixit ei sacerdos Kalkaš: occiderunt milites inventam cervam vilae fatidicae Felešae dominae, et irata est eis, et fluctus mari immisit, ut perderet omnes naves graecas. hi vero milites sunt Agamen regis, qui occiderunt cervam Felešae dominae, et illa ita dicit: quamdiu non habebo filiam Agamen regis Cvētanam dominam pulcherrimam, non dimittam eos. et audivit hoc Menelaus rex, et dixit fratri suo Agamen regi. et auditis his Agamen valde iratus est, et ne unus quidem heroum ausus est ad eum accedere, quoniam erat iratus et accessit ad eum homo prudentissimus omnium graecorum, nomine Urekš, et dixit: o rex domine, mitte iram tuam, et arcesse filiam tuam Cvētanam dominam, et sacrificā eam pro ea cerva, quoniam profectus es cum fratre tuo, ut recuperares honorem

ПОДАН Ж ЗА ОНЫ КОШОУТЫ, ПОМЕЖЕ СЯ ПОШЕЛЪ СЪ БРАТОМЪ СВОИМЪ, ДА
 МАНДЕШЬ У(Ь)СТЬ, А СРАМОУЖ ДА ОСТАВИШЬ. И КОН СА СА ДЕНГИЖЕ ГРЪЦНЫХ
 ВОЕКОДЫ И САРАКИНСТІИ ОУРОВЕ И МАКИНСТІИ И ПАЛАГІНСТІИ И РАГОУНА-
 СТІИ ВЕНЕЗІИ, ДА СНЕ СЕБѢ СЖЪ НАИШЛЕ СЪМРЪТЪ, А ТЕБѢ СРАМОУЖ, И НА-
 ИШЛО СА Е МНОГО ГОСПОЖДѢ ВЪ КДОКНУЬСТКО, АЩЕ ТОЛНКО НЕ ПОУСТИШЬ ЗА
 СВОЖ ДЪЩЕРЪ. И СЛЫШАЕЪ ТО АГАМЕНЬ ЦАРЬ И ОСТАВИ ГИЗЕЪ И СРЪДЕЖ
 СКОЖ, И ПОУСТИ ЗА СВОЖ ДЪЩЕРЪ ЦЕЪТАМЪ ГОСПОЖДѢ. И О(Ъ)ПОУСТИСТА
 ОБА ЦАРѢ ОУРЕКНИША, АРТЪШЕКА С(Ы)НА, И НАПРАКИ ОУРЕКНИШИЪ СВОИ БРЪ-
 ЗЫИ КОРАБѢ, КОН ПРОБНЕШЕ СИЛНЫХЪ МОРСКОХЪ ВЪЛЫИ И ДОПЛОУЕЪ ПРНСТА
 ПОДЪ ДВОРЪ АГМЕНА ЦАРѢ, И ДОНДЕ КАТОМЕЩРНЦИ ЦАРНИЦИ. И РЕУЕ СИ: НА-
 ПРАКИ СВОЖ ДЪЩЕРЪ, И ДАН Ж ПОВЕСТИ ПОД(Ъ) ТРОЖ. И РЕУЕ ЦАРНИЦА: КАКО
 СЕ МОЖЕТЪ БЫТИ ЕЖЕ ПОВЕСТИ ДЪЩЕРЪ МОЖ ТАМО? И РЕУЕ СИ: О ГОСПОЖДЕ
 ЦАРНИЦЕ, ДА ОУЧЕСИ, ЯКО УМИРНИЖ С(А) И СЪЕДИНИИЖ С(А) ТРОАМЕ СЪ ГРЪКЫ,
 [19] И ПОКРАТИИЖ ЕЛЕНЪ ЦАРНИЦЪ БЕЗЪ РЪКЛИИ, И ХОЩЕМЪ ДАТИ ЦЕЪТАМЪ
 ГОСПОЖДѢ НАШЪ ЗА ЕЛЕНОУША, ПРЪКМОУШЕКА С(Ы)НА, ВЪ ТРОЖ. И СЛЫШАЕЪ
 ТО ЦАРНИЦА И ОБЕСЕКАИ СА СР(Ъ)Д(Ъ)ЦЕМЪ ВЕДМИ, И НАПРАКИ СВОЖ ДЪЩЕРЕ,
 И ДАСТ(Ъ) А ОУРЕКНИЮ ПОВЕСТИ ПОД(Ъ) ТРОЖ. И ВЪКЪЖЕ Д(Ъ)НЬ ПОНЕДЕ А,
 ВЪ ТЪИ Д(Ъ)НЬ ПРЕСТАИЖ ВЪЛЫЕННА МОРИЮ, И ВЪ ТЫХЪ МОЩЬ ПРИНДЕ ПЕЛЕСИ
 ГОСПОЖДА КЪ АГАМЕНОУ ЦАРИЮ, И РЕУЕ ЕМОУ: ОСТАВИ МИ БЕЗЪ БОЛЗИИ СВОЖ
 ДЪЩЕРЪ ВЪ СЕМ(Ъ) ОТОЦЕ, АЗЪ БО МНОЛОСТНКА СИ ХОЩЪ БЫТИ И ХРАНИТИ
 ДОКОЛИТЪ. И ЕГДА БЫСТ(Ъ) ЗА УТРА, ОПОНИЖ А ЕННО, И ОУСНИИЖ А, И
 ОСТАВИИИЖ А СПАЩЪ, И О(Ъ)РНИИИЖ СА ГР(Ъ)У(Ь)СТІИ КОРАБЛЕ ПОД(Ъ)
 ТРОЖ НА РАТЪ.

VI. И НАПРЪД(Ъ) ИДЪШЕ МАНАКША, С(Ы)НЪ ШОЛОМОННУЕКЪ, И ОУРЕКНЕСИ,
 АРТЪШЕКА С(Ы)НА. И ИЗЫДЕ ПРОТНЕЖ ИМЪ ПРЪМОГЫИ ВЕНЕЗЪ ЕКТОРЪ КРАЛЪ
 И С ИНЫЪ ТРОНСТІИ ВЕНЕЗІИ АНЦИДЕШЪ И ЕТЕНОРЪ И ЕНОШЪ, И СТЪЛЪЛЪШЕ
 ЕКТОРЪ КРАЛЪ СТЪЛЪЖ ГАБНОТОЖ, И ВЪ ЕДИИО ПОУЩЕНІЕ ПОТАПАЛЪШЕ ТРИ
 КОРАБЛА ГРЪЦКЫА, И ЦНТЪШЕ И АИКИШЪ, ШОЛОМОННУЕКЪ С(Ы)НЪ, СВОИМЪ
 ЦНТОМЪ ЗОРЪНЫМЪ, И ЗАШН[20]ТИ .ХІ. КОРАБЕИ ГРЪУ(Ь)СКОХЪ(Ъ) О(Ъ)ЖИ-
 ВОГО ОГНѢ НЕКТОРОКА. И ПО ТОМЪ ИЗЫДОИЖ ГРЪУЬСТІИ ВЕНЕЗІИ НА РАТЪ, И
 ИЗЫДЕ ПРОТНЕЖ И ЕЛЕНОУШЪ, ПРЪКМОУШ(Е)КЪ С(Ы)НЪ, БРАТЪ АЛЕХАНДРЪЕЪ,
 И МАУА СА БЫТИ ПОДЪ ТРОЖ, И ОУРЕКА ЕЛЕНОУШЪ ТИКОУЦЕРА, ДНУЕКА С(Ы)НА,
 И ЛЕЖАШЕ ТИКОУЦЕРЪ ПОДЪ СВОИМЪ ФАРИЖЕМЪ, КОН СА ЗОВЪШЕ РОГАФАРИЖЪ,
 И ЛЕЖАШЕ ВЪ ТРОНСКОМЪ ПРАСЪ, ПОБЛАДЪЕЪ О(Ъ)Ж СЪМРЪТНАГО СТРАХА, И
 БЛИЗЪ НЕГО БЪ ОУРЕКНИИШЪ, И НЕ СМЪ ЕГО ОТАТИ, ИЖ ГО ИЗДА АИКИШЪ, ШО-
 ЛОМОННУЕКЪ С(Ы)НЪ. И ПО ТОМЪ ИЗЫДОИЖ ГРЪУЬСТІИ ВЕНЕЗІИ И ВОЕКОДЫ
 ПОД(Ъ) ТРОН, И ПОСТАВИИИЖ УРЪКЕМЪ ХЪСТАЕМЪ И БЪЛЫХЪ ТЕНТЫ, И СТАИИЖ
 ПОДЪ ТРОЖ. И ПОДЕ МЕНЕЛАЕ ЦАРЪ И ОУРЕКНЪ НА ВЪРЪ ПРЪКМОУША КРАЛЪ, И
 МАУАСТА ГОКОРНИ ПРЪКМОУШОУ КРАЛЮ ВРАТИТИ НА ОПАТЬ ЕЛЕНЪ ЦАРНИЦЪ

et dedecus averteres. et qui profecti sunt graeci duces et sarakinici domini et kaakiici et palagiici et raguilici heroes, hi sibi ipsis comparabunt mortem, tibi vero dedecus, et invenientur multae dominae in viduitate, nisi arcessiveris filiam tuam. et auditis his Agamen rex deposuit iram et indignationem suam, et accersivit filiam suam Cvêtanam dominam. et miserunt ambo reges Urekiš, Lartêši filium, et paravit Urekšiš celerem navem suam, quae acta per violentos fluctus maris appulit ad Aulam Agamen regis, et venit ad Klentomeštricam reginam, et dixit ei: para ad iter filiam tuam et sine conducamus eam Troiam. et dixit regina: quomodo hoc fieri potest, ut mea filia illuc ducatur? et dixit ei: o domina regina, scito troianos cum graecis pacem fecisse et reddidisse Helenam reginam sine pugna, et nuptum dabimus Cvêtanam dominam nostram Heleno, Prêjamuš filio, Troiae. et auditis his regina laetata est corde valde, et ad iter paravit filiam suam, et dedit eam Urekš ducendam sub Troiam. et quo die eam abduxit, eo die cessarunt fluctus maris, et ea nocte Peleš domina venit ad Agamen regem, et dixit ei: relinque mihi sine timore filiam tuam in hoc litore, ego enim misericors ero ei, et nutriam eam satis. et quum esset mane, inebriaverunt eam vino, et sopiverunt, et reliquerunt dormientem, et profectae sunt graecae naves Troiam in bellum.

VI. Et praeibant Iaiakša, filius Šolomon, et Urekšeš, Larteš filius. et exiit contra eos validus heros Ektor rex et cum eo troici heroes Ancideš et Etenor et Enoš, et iaciebat Ektor rex iaculum, et uno iactu demergebat tres naves graecas, et defendebat graecos Ajakš, Šolomonič filius, suo scuto splendido, et salvavit septendecim naves graecas a vivo igne Nektoris. et post haec graeci heroes exierunt in pugnam, et exiit contra eos Ielênuš, Prêjamuš filius, frater Alexandri, et coepit pugnare sub Troia, et vicit Elenuš Tivurcer, Dič filium et iacebat Tivuceer sub suo equo, qui vocabatur Rogafariž, et iacebat in pulvere troico, pallidus a terrore mortis, et prope eum erat Urekšiš, neque ausus est salvare eum, sed salvavit eum Ajakš, Šolomonič filius. et post haec exierunt graeci heroes et duces sub Troiam, et constituerunt rubra vexilla et alba tentoria, et substiterunt propre Troiam. et iverunt Menelauš rex et Urekš in fide Prêjamuš regis, et coeperunt suadere Prêjamuš regi, ut redderet Helenam reginam sine pugna, ne propter eam effunderetur multum sanguinis, et multi heroes perirent. et vo-

БЕЗ РЪВАНН, ДА НЕ ЗА НЕА РАДИ ПРОЛѢТЕ(Ъ) СА ВЕЛИКА КРЪВЪ, И МИОЗН
ВНТЕЗН ПОГЫБНѢТЪ. И ХОТѢШЕ КРАЛЪ КРАТИТИ А. И ОУБѢДѢ ТО АЛЕХАНДРЪ
ФАРИЖЪ, И ДОНДЕ, И ХОТѢШЕ ПОГОУБИТИ МЕНЕЛЛОУША ЦАРЪ И ОУРЕКШИША,
[21] АЩЕ НЕ БИ НХ(Ъ) ПРЕМЫШЪ ЗАСТАПННЪ. И ОУБѢДѢ ТО ДОМЕША ГО-
СПОЖДА, И ДОНДЕ НА ФАРИФА АЛЕХАНДРА, И МАУА СА КАРАТИ СЪ НИМЪ, И
РЕЧЕ: Ѡ АЛЕХАНДРЕ, ПОМЪНИ ТОЗН, ЕГДА АЗЪ ТЕУАХ(Ъ) СКОНИА БОСАМА ПО-
ГАМА ПО МОРСКОМОУ ОСТРОМОУ ПЪСКОУ БЕЗ ПОКРИВАЛА ИС ТВОЕГО ПЛАКОГРИ-
ВЪСТОГО ПРЪСЦА, И РЪХ(Ъ) ТИ: АЛЕХАНДРЕ ФАРИЖОУ, НИИТЪ МА ЛЮБИШЪ, А
ПО ТОМЪ ПРІИДЕТЪ(Ъ) ВРЕМА, КАКО МА ХОЩЕШЪ ОСТАВИТИ. И ТЫ СА МИТЪ
КАЗНИШЕ: НЕ ЦЪЖ ТЕБЕ ОСТАВИТИ, ЕГЫ ЛИ ТА ѠСТАВА, ТОГЫ СНАЗН РЪКА ДА
ПОТЕЧЕ ВЪСПАТЪ. ТОГЫ ВЪЗА ЕЛЕМЪ ЦАРИЦЪ, А МЕНЕ ЕСИ ОСТАВННЪ. ДА СЕ
ХОЩЕТЪ(Ъ) СА ЕА РАДИ ВЕЛИКА КРЪВЪ ПРОЛНТИ ПОДЪ(Ъ) ТРОЖ, И МИОЗН ПО-
ГЫБИЖИ(Ъ). А ЕГЫ ТЫ ИДѢШЕ ВЪ ГРЪКЫ НА ДЕОРЕМЪ МЕНЕЛЛОУ ЦАРЮ, ТОГЫ
СА АЗЪ(Ъ) МОЛѢХЪ МОР(Ъ)СКОН ВНАЪ, ДА ОУСТАВИТЪ МОР(Ъ)СКИМЪ ВЪЛНЫ, ДА ТЫ
ИДЕШИ СЪ ВЕСЕЛЕМЪ СРЪ(Ъ)Д(Ъ)ЦЕМЪ. А КОГЫ БНХ(Ъ) ВИДѢЛА, ПОЖЛ(Ъ) СИ ЕЛЕМЪ
ЦАРИЦЪ, ИДЕШЪ, ТО ПАКЫ УМОЛНЛА БНХ(Ъ) ВНАЪ, ТА БНХЪ ТВОИ КОРАБЛЕ ПО-
ТОИЖЛЕ. И ОСТАКИ ОНИЕШЪ ГОСПОЖДА АЛЕХАНДРА, И ПОНДЕ НА ЕЛЕМЪ ЦАРИЦЪ
КАРАТИ СА С НЕА, И РЕЧЕ ЕИ: ПОМЪНИ, ЕГЫ ТО МЫ ТРИ СЪДЪКОМЪ ВЪ МОР(Ъ)-
СКОМЪ ОТОЦЪ, И ДОН(Ъ)Е ТЕЗИШЪ ВНТЕЗЪ, И ВЪЗА [22] ТЕБЕ ИЗ МЕЖДА
НАС(Ъ), И ПО ТОМЪ(Ъ) ТА Е ВЪЗАЛЪ МЕНЕЛЛОУШЪ ЦАРЪ, А СЕЗН СИ ВЪ ТРЕ-
ТНА ПОСТЕЛА ПРЪЛЮБИ СЪТВОРИЛА, А МЕНЕ ИЗГНАЛА. ДА СЕ ХОЩЕТЪ(Ъ) СА ЗА
ТЕБЕ ВЕЛИКАЯ КРЪВЪ ПРОЛНТИ. И СЛЫШАВЪ ТО МЕНЕЛЛЕ ЦАРЪ И ОУРЕКШЪ И
ИЗУДОСТА ИЗ ТРОЖ, И ДОНДОСТА ВЪ ГРЪЦКЫН СТАНЪ, И КАЗИСТА ВЪСЪМЪ,
КОА НИ(Ъ) БЪ СЪМЪРТЬ ОБЩАА ѠТЪ(Ъ) АЛЕХАНДРА ѠТЪ(Ъ)ЛЪУЕНА. И ПРИЗВАСТА
ОБА ЦАРЪ ПОПА КАКАША, И МАУАСТА ЕГО ВЪПРАШАТИ: ПОВѢЖДЪ МАМА, КОА
СА ЗДАНІА ТРѢБЪ ТРОИ НА РЪКАМЪ, КАКО ЛИ МОЖЕМЪ ТРОЖ ПРѢЖИ? И РЕЧЕ
НИМЪ ПОПЪ КАКАШЪ: ПРЪВОЕ ТРѢБЪ ДОВЕСТИ АЦНЛЕЕША, ФЕРЛЕШЕВА С(Ъ)МА,
И ДРОУГОЕ ТРѢБЪ ПРИВЕСТИ ПИЛОТАША, ПЕТНУЕВА С(Ъ)МА, СТЪЛОЖ ГАБНЛО-
ТОЖ, И ДО КОЛЪ СТОИТЪ ДѢЛО НА СТРАЖА НА ВЪСОКОМЪ КАСТЕЛН И ОБРАЗЪ
МИНИТРЕ ГОСПОЖДА, И ДО КОЛЪ СТОИТЪ КАМЕНЬ ВЕЛИКЫ НАДЪ ВРАТЫ, ТАКО
СЪТЪ ПРОРОУИЦА ПРОРЕКЛА, НЕ МОЖЕТЪ(Ъ) СА ТРОЖ ПРѢЖИ.

VII. И СЛЫШАВЪ ТО ОУРЕКШЕШЪ И ЗЪЛОЖИ СКОЖ ГЛАВЪ НА СРАЩЪ, И
СТВОРИ РЕМЕНЕМЪ СТАЛЪБЪ, И ЗАВРѢЖЕ А, И ВЪТЪЗЕ МОЩНА ВЪ ТРОЖ ДЕЛО
НА СТРАЖА НА ВЪСОКОМЪ КАСТЕЛН, [23] И ВЪЗА ОБРАЗЪ МИНИТРЕ ГОСПОЖДА,
И ДОНДЕ НА ТРОНСКАЯ ВРАТА, НА НХ(Ъ) БЪ РЕНДЕШЪ КРАЛЪ, И ОУБИСТЪ(Ъ) ЕГО,
И ИЗВЕДЕ БЪЛОГО ФАРИЖА РЕНДЕША КРАЛЪ, И ДОНДЕ ВЪ ГРЪЦ(Ъ)СКИН СТАНЪ
СЪ ВЕЛИКОМЪ УЪСТНА. И ВЪЗВЕСЕЛИШЪ С(А) ОБА ЦАРЪ И ВСА ВОЕКОДЫ И
ОУРѢКЕ ГРЪ(Ъ)Ц(Ъ)СТИ. И ПОУСТИШЪ ИДИТИША, ДА ИЩЕТЪ(Ъ) АЦНЛЕЕША, И ИСКА
ЕГО ВЪ МИОЗНЪХЪ, МЪСТЪХЪ И ОТОЦЪХЪ(Ъ) И ГРАДЪХЪ, И НЕ МОЖЕ ГО НАИТИ,

lebat rex reddere eam. et comperit hoc Alexander Fariž, et venit, et interfecisset Menelauš regem et Urekšiš, nisi eos Prêjamuš defendisset, et comperit hoc Aoneša domina, et venit contra Farif Alexandrum, et coepit rixari cum eo, et dixit: o Alexander, memento, cum ego currerem nudis pedibus per acutam arenam maris sine tegumento propter equum tuum albam iubam habentem, et dicerem tibi: Alexander Fariž, nunc me amas, at veniet tempus, quo me deseres, tu mihi iurabas: non te deseram; si vero te deseruero, hic fluvius fluet retrorsum, tum sumpsisti Helenam reginam, et me deseruisti. ecce multum sanguinis propter eam effundetur ad Troiam, et multi peribunt. cum tu ires in Graeciam serviturus Menelao regi, tum ego precabar vilam maris, ut sisteret maris fluctus, ut tu ires laeto corde. et quum viderem, te duxisse in matrimonium Helenam reginam et te reverti, tum iterum precata sum vilam, et (nisi id fecissem), demersae essent tuae naves. et reliquit Oineš domina Alexandrum, et ivit ad Helenam rixatura cum ea, et dixit ei: memento, cum nos tres sederemus in litore maris, et venit Teziš heros, et rapuit te inter nos, et postea duxit te in matrimonium Menelauš rex, et ecce in tertio lecto adulterium fecisti. et me expulisti. ecce propter te multum sanguinis effundetur. et auditis his Menelauš rex et Urekš exierunt Troia, et venerunt in castra graecorum, et narrarunt omnibus, quae mors communis ipsis ab Alexandro destinata esset. et accersiverunt ambo reges sacerdotem Kalkaš, et coeperunt eum interrogare: dic nobis, quibus aedificiis opus est ad expugnandam Troiam, et quomodo possumus Troiam capere? et dixit eis sacerdos Kalkaš: primum adducendus est Aciles, Pherleš filius, et secundum adducendus est Pilotaš, Petič filius, cum iaculo, et quam diu stat opus in custodia in alto castello et imago Minêrvae dominae, et quamdiu stat lapis magnus super portam, ita fatidicae praedixerunt, Troia expugnari non potest.

VII. Et auditis his Urekšeš caput suum commisit in discrimen, et e loro fecit scalas, et admovit eas, et noctu Troiam intravit rapturus opus, quod erat in custodia in alto castello, et rapuit imaginem Minêrvae dominae, et venit ad troicam portam, ad quam erat Reideš rex, et interfecit eum, et eduxit album equum Reideš regis, et venit in graeca castra cum magno honore. et laetati sunt ambo reges et omnes duces et domini graecorum. et miserunt Iaijakš, ut quaereret Acileš, et quaesivit eum multis locis et litoribus et urbibus, neque

и донде на єдинѣ ѿт(ъ) оток(ъ) лѣшѣ и красенѣ велми, кон са зовѣше
 каакадиновѣ оток(ъ), и въ томѣ отоцѣ бѣше пиргос(ъ) красенѣ, и въ
 томѣ пирсѣ бѣше краля именемъ коета краля(ъ), и ѹ того бѣ краля .е.
 дѣщерѣи и .с. ацнлешѣ. и възврати са под(ъ) трож, и исповѣда имѣ,
 яко исках(ъ) его по вѣсх(ъ) градох(ъ), и не могох(ъ) обрѣсти его. и
 ѡзлюбиста са оба царѣ и вси вел(ъ)мѣже грѣуѣсти. и поустиста на ны
 оурекшеша искат(ъ) ацнлеша, и направи зрекшешѣ скон морабѣ мно-
 гоуѣстнымъ вѣсромѣ и златомѣ и роукомъ златыми и краснымъ юнакомъ, и
 поведе бѣлого фарижа рендеша краля, [24] и приложи на немѣ свѣ-
 тлое ѡрѣжне и шитомѣ, на коем(ъ) бѣ писано образѣ пространного
 свѣта, сл(ъ)н(ъ)це и мѣс(а)цѣ и звѣзды и боурѣ и лакомыи мѣуѣ орѣша
 краля, кон въсегда желалаше тронскыѣ крѣке. и ѿт(ъ)рнихъ са на море,
 и понде искати ацнлеша, и приста на тоиже отокѣ, въ немже бѣ коета
 краля, и оуѣздѣ то коета краля, и изыде противѣ емоу, зѣше моу бѣ
 бѣнжмѣи, и въведе его въ полатѣ, и ѡбѣдовахъ на єдиномъ трапезѣ. и по
 ѡбѣдѣ рече оурекшиишъ краля: ѡ господинѣ, да бѣ кралев(ъ)ство ти,
 поустнишѣ ма оба царѣ, и дашѣ дарѡвы твоимѣ дѣщерымъ а моимъ
 сестрамъ, да покелѣи ныѣ, да изыдѣт(ъ) на морскыи отокѣ, да си въз-
 мѣтѣ что є коемъ драго. и повелѣ краля изыти въстѣмъ господѣмъ изъ
 двора на море. и мауашѣ възнимати, что кола любитѣ, а ацнлешѣ стоаше
 погладоуѣ ма фарижа яко соколь на птицѣ, и минѣ мно него, и рече:
 сѣи фарижѣ подобенѣ єсть подоборого витеза. и снѣ орѣжѣе на егокѣ
 широуѣи плещи [25] и сѣи шитѣ на егокѣ крѣпкѣи мышцѣ. и слышѣхъ
 то зрекшиишѣ и положи емоу скон мѣ рѣцѣ на рамы его, и рече къ ацн-
 лешемоу: ѡ божиа дѣвнѣ, не оустрашѣи са ѿт(ъ) трож, ѡжидаетѣ тебе
 троа на разореннѣ. и тоу прѣкарѣи оурекшешѣ ацнлеша, и поведе его под(ъ)
 троа. и дондоша на придежскыѣ отокы, и въ томѣ ѿтоцѣ бѣшѣ витези
 некороа краля, соулиуникѣ фелеспомѣ сѣ минѣ, и хотѣхъ да погубѣати
 ацнлеша и зрекшѣи, и понде противѣи ацнлешѣ ма бѣломѣ фарижи, и
 оуѣи фелеспома соулиуника и егокѣ дроуѣжнѣ, жеребонѣ витеза и ска-
 дриѡмѣ и мѣуѣстнѣаго нермѡмѣ. и възѣ ацнлешѣ телеспома соулиуника
 дѣщерѣи бриженѣа господаѣ, кола бѣше изаѣтѣа въ тронскаѣ страмах(ъ),
 и поведе а под(ъ) трож, и дондоша въ грѣуѣстѣи стѣмѣ сѣ велкомѣ
 уѣстнѣ, и обвѣселѣи са ѡба царѣ и вси велѣжне и вси оуѣровѣ
 гр(ъ)цѣи и срацниѣстѣи и кахкѣиѣстѣи и рагоуѣлѣстѣи витези. и тво-
 рѣше бранѣ некторѣ краля, и поражааше множѣство грѣуѣскыи(ъ) вѣ-
 тезѣ на вѣсѣ д(ъ)мѣ, и мно[26]гѣмъ велѣмъ(же) погубѣлаше, и боаше
 са гласа ацнлешѣа.

eum potuit invenire, et venit in quoddam litus pulchrum et iucundum valde, quod nominabatur Kalkadini litus, et in eo litore erat turris pulchra, et in hac turri erat rex nomine Koeta rex, et huic regi erant quinque filiae et sextus Acileš. et rediit Troiam, et narravit eis: quaesivi per omnes urbes, neque potui eum invenire. et irati sunt ambo reges et omnes magnates graecorum. et miserunt iterum Urekšeš quaesitum Acileš, et instruxit Urekšeš suam navem pretiosis margaritis et auro et vestibis aureis et venustis iuvenibus, et duxit album equum Reideš regis. et posuit in eo splendida arma cum scuto, in quo picta erat imago totius mundi, sol et luna et stellae et tempestas et avidus gladius Oreš regis, qui semper troicum sanguinem appetebat. et proventus est in mare, et profectus est quaesitum Acileš, et navem appulit ad idem litus, in quo erat Koeta rex, et comperit id Koeta rex, et obviam venit ei, quia consanguineus eius erat, et introduxit eum in palatium, et coenabant ad eandem mensam. et post coenam Urekšiš dixit regi: o domine, sciat maiestas tua, miserunt me ambo reges, et dederunt dona filiabus tuis et meis sororibus, praecipe eis, ut exeant in litus maris, ut accipiant, quod cuique carum est et iussit rex omnes dominas ex aula exire ad mare. et coeperunt sumere, quod cuique placebat; Acileš vero stabat spectans equum, ut accipiter avem, et praeteriit eum, et dixit: hic equus meliore heroe dignus est. et arma haec latis herois eius humeris et scutum robusto eius brachio conveniat. et auditis his Urekšiš manus suas humero eius imposuit, et dixit ad Acileš: o divina virgo, ne perterrere Troia urbe, expectat te Troia a te delenda. et decepit Urikšeš Acileš, et duxit eum Troiam. et venerunt in litora Pridežica, et in eo litore erant heroes Nekror regis, iaculator Felespon cum eis, et voluerunt perdere Acileeš et Urekš, et contra eos progressus est Acileeš albo equo vectus, et occidit Felepon iaculatorem et eius comites Žerebon heroem et Scadrion et impium Iermon. et sumpsit Acileeš Telespon iaculatoris filiam Brižeidam dominam, quae erat pulcherrima in troicis regionibus, et duxit eam Troiam, et venerunt in castra Graecorum cum magno honore, et laetati sunt ambo reges et omnes magnates et omnes domini graeci et sracinici et kaakiici et raguilici heroes. et faciebat bellum Nector rex, et occidebat magnum numerum graecorum heroum quotidie, et multos magnates perdebat, timebat autem vocem Acileš.

VIII. И егда быст(ъ) въ нѣкыи д(ъ)нь, и направн са аццлешъ, и понде под(ъ) скож арматосна и сконныи хнзашеннемъ протнѣж ектороу кралю, и ставша са полюбенста са, и жста са за рѣжж, и въ тѣи д(ъ)нь не хотѣста са быти. и бѣхъ плиннлє грѣуьстѣи китези тронскыи страны, и прикеле бѣшъ рнжеоуша попл дѣщере рнжеоудж госпощдж, кол бѣше млнлѣпншаа въ тронскыи страны. и кндѣеъ ж агамєно царь лѣвѣ и краснѣ велмн, и възд а себѣ. а рнжеоушъ бѣ попъ с(ы)нъ тебоуха бога. и въздѣ то тебоух(ъ) богъ, и разгнѣва са велмн, и поустн сконн(ъ) вѣлшєннемъ велнкъ недѣгъ въ грѣуьскѣи конскѣ, и мнози помнрадж. и въпросн аццлешъ калкаша попл: по уто разгнѣва са на нлс(ъ) богъ, и хоцємъ погымѣти? и реує калкашъ попъ: зѣмє агамєнъ царь рнжеоуша попл дѣщере вѣздало, рнжеоушъ попъ с(ы)нъ жст(ъ) тебоуха бога, и реклѣ є тебоух(ъ) богъ: домдеже не поврататъ рнжеоудж госпощдж ѡцоу ея, [27] не хоцєтъ сѣи недѣгъ прѣстатн ѡт(ъ) грѣуьскыи конскы. слышавѣ(ъ) же сє аццлешъ шедъ реує мємєллоушоу царю прнуд снѣ. и смѣ за рѣжж аццлешъ рнжеоудж госпощдж и възвратн ж къ ѡцоу є. и ра(з)гнѣ(авѣ) ж(є) са агамєнъ царь възатъ жєнѣ аццлешъ, и разгнѣва са аццлешъ, и не хотѣше нзыти на ратъ на ектора, и поустнста ѡбѣ царѣ оурекнєшна и тнкоуєра къ аццлєшоу, и рекоста аццлєшоу: господннє, оставн скон гнѣвъ, и възмн орѣжнє, и пондн протнѣж ектороу кралю, да бн са оставнлѣ грѣцкыи конскы. аццлешъ же ннуьсѡжє ѡт(ъ)вѣщѣ-каашє. и поустнста ѡбѣ царѣ аццлєшоу брѣжєндж госпощдж, да разгѡ-ворнтъ єго. и нлудѣтъ бєсѣдоватн къ мємоу: поустнла ма ста ѡбѣ царѣ, да ма прѣймєшъ на ѡпат(ъ), и оставн гнѣвъ, та нзыдн под(ъ) трѡж на брань, дабєи бн ѡдолѣ(лѣ) нєкторю кралю. а аццлешъ ннудожє ѡт(ъ)-вѣщѣл. и направн са аццлєшъ, и пондє на нєктора, и възд аццлєшъ камєн(ъ), коего не можѣтъ двѣ китеза дєнгнѣти, [28] и нлмздн и оуддрн ектора краля, и поклѣкнѣ екторъ и єгова фѣрнѣ на зємѣ, и обращ(ъ) с(а) реує: нѣст(ъ) сѣи оуддръ ѡт(ъ) грѣцкыиныхъ оуддръ, нѣ єст(ъ) прнжннскыи крѣвѣи. и въпросн єго: кто єсн ты? и реує смѣ: аз(ъ) єсмѣ нлнѣкшъ. и екторъ реує: правѡ реклѣ єсн, нѣсн ты ѡт(ъ) грѣуьскыи(ъ) китезъ, нѣ сн ты ѡт(ъ) прнжннскыи крѣвѣи, а єжєиѣ госпощдѣ мнѣ єст(ъ) сєстра. и дадє моу, ектороу, своєго златѣго мєуѣ, и реує моу: ѡношн са смѣ златымъ мєуємъ по орѣжннєу своємоу. да егда ндєшн на рѣкѣи, да азъ ѡт(ъ) тєбє нє погымѣж, а ты ѡт(ъ) мєнє. и пондє екторъ въ трѡж. и прншєд(ъ) реує братоу своємоу алєѣандрѡу фѣрнѣжоу: нє тєбє радн лн прндє брань сна, на трѡж, и азъ тєбє радн крѣвѣу своѣу про-лнєамъ, а ты нє хоцєшн ннкогы сѣ множ нзыти на рѣкѣи. и реує понтн. да єгы ста за оутра, и направн са алєѣандръ, и пондє на брань.

VIII. Et die quodam armavit se Acileš, et egressus est sub sua armatura et suo signo contra Ektorem regem, et substiterunt et osculati sunt alter alterum, et prehenderunt manu alter alterum, et eo die noluerunt pugnare. et populati erant graeci heroes troicas regiones, et adduxerant Rižeuš sacerdotis filiam Rižeudam dominam, quae erat pulcherrima in troicis regionibus, et videns eam Agameno pulchram et venustam valde, sibi eam sumpsit. erat vero Arižeuš sacerdos filius Tebuh dei. et comperit id Tebuh deus, et iratus est valde, et misit magia sua magnum morbum in graecum exercitum, et multi moriebantur. et interrogavit Acileš Kalkaš sacerdotem: cur iratus est nobis deus et cur peribimus? et dixit Kalkaš sacerdos: quia Agamen rex Rižeuš sacerdotis filiam rapuit, Arižeuš (vero) sacerdos filius est Tebuh dei, et dixit Tebuh deus: donec non reddiderint Rižeudam dominam patri eius, morbus hic non cessabit a graeco exercitu. auditis vero his Acileš profectus dixit Menelauš regi verbum hoc, et prehensam manu Acileš Rižeudam dominam reddidit patri. iratus vero Agamen rex sumpsit uxorem Acileš, et iratus est Acileš, et noluit exire in bellum contra Ektorem. et miserunt ambo reges Urekšeš et Tivučer ad Acileš, et dixerunt ad Acileš: domine, mitte iram tuam, et sume arma, et egredere contra Ektorem regem, ut desistat a graeco exercitu. Acileš vero nihil respondit. et miserunt ambo reges ad Acileš Brêžeidam dominam, ut persuaderet ei. et coepit ad eum loqui: miserunt me ambo reges, ut me reciperes, mitte iram, et egredere ad Troam in bellum, ut vincas Nectorem regem. Acileš vero nihil respondit. et armavit se Aiakš, et egressus est contra Nectorem, et sustulit Aiakš lapidem, quem duo heroes movere non possunt, et invectus est, et iecit lapidem in Ektorem regem, et in genua subsedit Ektor et equus eius humi, et conversus dixit: non est hic iactus e graecis iactibus, sed (qui iecit) est prižico sanguine. et interrogavit eum: quis es? et dixit ei: sum Iaiakš. et Ektor dixit: recte dixisti, non es e graecis heroibus, sed es e prižico sanguine. Ežeona domina mihi est soror, et dedit ei, Ektori, suum aureum gladium, et dixit ei: cinge te hoc aureo gladio super arma tua, ne, quando in pugnam proficisceris, ego a te occidar, neque tu a me. et profectus est Ektor Troiam, et cum venisset, dixit fratri Alexandro Fariž: nonne propter te exercitus hic venit contra Troiam? et ego propter te sanguinem meum effundo, tu vero nunquam mecum egrederis in pugnam. et promisit se egressurum. et cum mane surrexisset et se armasset Alexander in pugnam exiit. et comperit id Menelauš rex, Alexandrum Fariž pro-

и оубѣдѣ менселоушъ царѣ, яко александръ фариж(ъ) идеть на рѣканѣ, и на радн са менселоушъ царѣ. и понде протнѣж емоу, и намзидста са, и зрка менселе александра фарижа, и лежаше въ тронскомъ прасѣ. [29] и крацѣ са менселе царѣ и хотѣше его погубити до конца, и приспѣ веноуша господжа, и створи великѣ мѣгѣж, и не може го ѡбръсти, нѣ убѣже въ трож. и кидѣ его елима царица, и реуе емоу: ѡ алексадре фарижоу, кидѣ говорѣх ти, протнѣж не нсходи менселоушоу царю, зѣме бо є похраберѣ ѡт(ъ) тебе. а ты еси поубѣтеѣ господинѣ и подоберѣ нгрѣцѣ нграти и веселити са съ господжамн. видѣх(ъ) бо, яко твои жал-ти власн лежаѣх въ тронскомъ прасѣ. аще не би братѣ твои екторѣ краля възбраннаѣ грѣуьскимъ витезом(ъ), да приндешн въ трож.

IX. II агне екторѣ краля(ъ) бнаше грѣцкѣж вож. ацилешѣ же сѣдѣше и гладѣше. и приде отрок(ъ) ацилешекѣ именемъ потрнколоушѣ доушнѣж, кон бѣше съ нимѣ едино малѣко сѣлѣ, и реуе емѣ: ѡ господинѣ ацилешекѣ, прими свое ѡрѣжне и скон фарижѣ, и понди под(ъ) зѣмленнемъ протнѣж екторѣ кралю: [30] аще ли не хоуешн, да поустн мене, и на-прави ма въ твоємѣ ѡрѣжн и под(ъ) твоимѣ зѣмленнемѣ, дакио са би възвратнаѣ екторѣ краля ѡт(ъ) нас(ъ). и поустн его ацилешекѣ, и видѣ екторѣ краля зѣмленне ацилешево, и оубоа са и еговѣ фарижѣ, и науа бѣжати, и пакы братнѣ(ъ) са реуе: нѣст(ъ) ми срамотѣ ѡт(ъ) добра витеза оушрѣти. и науаста са бити. и оуби екторѣ потроколоуша, и при-каза его фарижоу его кѣ оплшн, и повѣзуе его въ трож. и радѡуаше са, мѣла, яко ацилеша оуби. видѣвѣ то ацилешѣ и жалостенѣ бѣст(ъ) велимн, и поустн матерн своен тетнши господжа въ елины, и реуе еи: допоустн ми омаквожн ѡрѣжне, какеото ми бѣ и прѣжде дѣла. аще ли ми не дѣси, да помест(ъ) шѣж мож глажѣ голѣ под(ъ) тронскимъ зѣнзѣ, и к томоу мене не видншн. и слышавѣ то тетнша господжа и понде въ горѣ кал(ъ)камоушѣ коваую, под(ъ) конмѣ бѣ .т. малых(ъ) дѣакоа(ъ), [31] и даде емоу много зѣлта, и реуе емоу носкоро исковати всѣма ѡрѣжнѣ. и искова ѡрѣжна добра, и пѣстн тетнша господжа ацилешоу с(ы)моу своемоу под(ъ) трож. и въ кон д(ъ)мѣ принесено бѣст(ъ) ѡрѣжне то, въ тѣмѣ же ноуѣ видѣ сѣмѣ жена ектора краля екторѣа го-спожда, и разбоудн са ѡт(ъ) сѣмѣ своего, и науа плакати жалостно, и ставши нѣде прѣд ложницѣж сѣскра своего прѣймоуша краля. и слышавѣ то прѣимѣ краля и реуе: є кто нѣст(ъ) прѣдѣ мож ложницѣж въ полоу ноуѣ и толико плауеѣ? и реуе господжа: господинѣ, єко смѣ азѣ сама, и нѣсмѣ прѣвое приходила ни говорила, и нинѣ ти говорѣ, и мола тѣ, не ѡт(ъ)поушан с(ы)ма своего въ оутрѣшнмн д(ъ)мѣ на рѣканѣ на ацилешекѣ, зѣме го не ѡрѣшѣ на ѡпатѣ доуакатѣ. и слышавѣ то прѣимѣмѣ

ficisci in pugnam, armavit se Menelauš rex, et exiit contra eum, et invecti sunt, et vicit Menelaus Alexandrum Fariž, et iacebat in pulvere troico, et conversus Menelaus rex volebat occidere eum, venit vero Venuša domina, et fecit magnam nubem, neque potuit eum invenire, sed fugit Troiam, et vidit eum Helena regina, et dixit ei: o Alexander Fariž, utique monebam te, ne exires contra Menelaum regem, quoniam fortior te est. Sed tu es honoratus dominus et potior in ludendo et iocando cum dominabus. certo flavi capilli tui iacerent in pulvere troico, nisi frater tuus Ektor rex impediisset graecos heroes, ut Troiam redire posses.

IX. Et mox Ektor rex fugabat graecos milites. Acileš vero sedebat, et spectabat. et venit servus Acileš, nomine Potrikoluš Dončik, qui cum eo idem lac suxerat, et dixit ei: o domine Acileeš, cape arma tua et equum tuum, et proficiscere sub signo (tuo) contra Ektorem regem. si vero (hoc facere) non vis, mitte me, et arma me tuis armis et tuo signo, ut discedat Ektor rex a nobis. et misit eum Acieleš. et vidit Ektor rex signum Acileš, et perterritus est ipse et eius equus, et coepit fugere, et iterum conversus dixit: non mihi dedecus est a bono heroe occidi. et coeperunt pugnare. et occidit Ektor Potrokoluš, et alligavit eum caudae equi eius, et traxit eum Troiam. et laetabatur putans, se Acileš occidisse. visis his Acileš contristatus est valde, et misit ad matrem suam Tetišam dominam in Graeciam, et dixit ei: mitte mihi talia arma, qualia mihi et antea dederas; si vero mihi ea non dederis, feram caput meum inerme ad troica moenia, neque amplius me videbis. et auditis his Tetiša domina intravit montem ad Kalkanuš fabrum, sub quo erant trecenti parvi diaboli, et dedit ei multum auri, et iussit eum cito cudere omnis generis arma. et cudit arma bona, et misit Tetiša domina Acileš filio suo Troiam. et quo die allata sunt ea arma, ea nocte somnium vidit uxor Ektoris regis Evtropia domina, et expergefata est e somno suo, et coepit flere miserabiliter, et surgens accessit ad cubile soceri sui Prêjamuš regis. et auditis his Prêjam rex dixit: quis est ante meum cubile media nocte, et ita flet? et dixit domina: domine, ecce sola sum, neque loquuta sum; et nunc ad te loquor, et precor te, ne mitte filium tuum crastina die in pugnam cum Acileš, quia non revisurus es eum. et auditis his Prêjamuš coepit interrogare eam surgens. et narravit ei somnium, quod viderat: exiit e Troia magnus ursus et ex exercitu graeco aper, et coeperunt pugnare, et occidit aper ursum, et ia-

иауа а въпрашати въсташе. и сказа емоу стѣхъ, еже видѣ: иууде из
 троа велика меука а из грѣхъ[32]скыа конскы вепрь, и иауаста са бо-
 рити, и постѣе вепрь меука, и лежалше на тронскомъ прѣсѣ, и въелѣе
 а въ грѣхъскыи околь, и к томоу не видѣхъ, камо са дѣи. да аще
 поустнѣхъ нектора, то не щешъ го видѣти. и слышалъ(ъ) то прѣймоушъ
 кралъ и иауа а тѣшнѣти тѣхыи бѣсѣдами: ѿ господине, не злосрѣди са,
 мы хошемъ створити, что есть добре. и провождѣ въ ложницѣ еж. и
 егы быст(ъ) за оутра, и иаправи са екторъ кралъ на брань, и иуудомѣ
 протнѣхъ емоу тронскыахъ господжа и мати егова иакоуна господжа и жена
 егова андрофѣа господжа и сестры его каширандра и полнхшени, и въз-
 бранѣхъ емоу, да не би нсходилъ из брань. он(ъ) са не хотѣше оста-
 вѣти, и въза жена егова с(ы)ла его, и метѣхъ прѣд(ъ) фаржѣа егова,
 дакмо са би възкратилъ. а он(ъ) са [33] не хотѣше възкратити, и реуе
 емоу жена его андрофѣа господжа: о екторе, поукаам мене мало. и шедѣ
 в ложницѣ своѣ съелѣе съ себе свѣтлое роухо, и обѣе урѣмы ризы,
 и иде прѣд(ъ) него, и ста прѣд(ъ) фаржомъ, и реуе: ѿ екторе кралю,
 да вѣси, аще са ннѣ не вратнѣхъ, то снкози цѣ роухо носити по
 тебѣ. и тако екторъ не вратн са, и понде протнѣхъ ацнлешоу. и състаша
 са не бнста са въ тѣхъ—(дѣхъ), и поставѣнста срокъ бнти са за оутра.
 и въ тонзи д(ъ)хъ оуби екторъ .з. оурокъ грѣхъскыхъ(ъ). и за втра
 иууде екторъ кралъ, и иауаста са бнти съ ацнлешемъ(ъ), и иаиуди
 ацнлешъ ектора, и вѣа его, и прободе, и мртѣхъ на де на зѣма, и въза
 го ацнлешъ, и замесе на свои стѣхъ. и видѣхше тронстѣи великѣе и
 и господжа и иауаша жалостно плакатн. и въза прѣймоушъ кралъ на
 себе иица и хѣды ризы и гѣсан, и понде къ грѣхъскѣа конскѣ, и иауа
 пытати ацнлешевѣ [34] катоуна, коего е днес(ъ) богъ поукалъ, да ма
 напонтъ и иарѣмнтъ грѣшнаго и страшнаго. и донде на ацнлешевѣ ка-
 тоуна, и иауа гѣсти въ гѣсан жалостно велики, и дѣаше емоу ѿт(ъ)
 веуера своѣ мѣсти и пнѣти. и егы быст(ъ) по веуери, и легошѣ инаи
 спати, оуспѣшѣхъ и стражнѣ, и въставѣхъ прѣймоушъ и иауа нскати с(ы)ла
 своего нектора кралѣ, и обрѣте его на постели мр(ъ)тва съ ацнлешемъ
 лежѣща, и видѣхъ его прѣймоушъ мртѣва и въздѣхнѣхъ ѿт(ъ) ср(ъ)д(ъ)ца
 велики. и видѣхъ(ъ) то ацнлешъ и оустраши са, и реуе емоу: кто еси ты?
 и реуе он(ъ): азъ есмъ прѣймоушъ крал(ъ), и иицѣ с(ы)ла своего ектора
 кралѣ. и реуе емоу ацнлешъ: аще ты еси прѣймоушъ, то азъ ѿт(ъ)
 страха твоего мртѣхъ есмъ. и реуе прѣймоушъ: не бѣи са, господине,
 ѿт(ъ) млада того иѣсмъ створилъ, да спѣаи витеха погоубѣа, и прѣмѣ
 с(ы)ла своего ектора. и реуе емоу ацнлешъ: да азъ то створа, да азъ
 помѣ[35]сѣ ектора на своєю плещоу въ трѣхъ по вѣрѣ и клатѣхъ прѣ-

cebat in troico pulvere, et traxit eum in graeca castra, nec amplius vidi, quo devenerit. si miseris Iektorem, amplius eum non videbis. et auditis his Prêjamuš rex coepit consolari eam mitibus verbis: o domina, ne irascere, faciemus, quod bene erit. et comitatus est eam ad cubile eius. et cum factus esset dies, Ektor rex armavit se ad pugnam, et obviam iverunt ei troicae dominae et mater eius Jakupa domina et uxor eius Androphia domina et sorores eius Kaštrandra et Polikšena, et impediabant eum, ne exiret in pugnam. ille vero desistere noluit, et sumpsit uxor eius filium eius, et posuit ante equum eius, ut reverteretur. ille vero reverti noluit, et dixit ei uxor eius Androphia domina: o Ektor, exspecta parum. et ingressa cubile exiit se seria veste, et induit nigras vestes, et accessit ad eum, et substitit ante equum, et dixit: o Ektor rex, scito, nisi nunc redieris, talem pro te feram vestem. at ne ita quidem Ektor rediit, sed profectus est contra Acileš, et congressi eo die non pugnarunt, sed constituerunt, se pugnuros esse postero die. et ea die Ektor occidit septem dominos graecos. et postero die exiit Ektor rex, et coeperunt pugnare Ektor et Acileš, et invectus est Acileš in Ektorem, et vicit eum, et transfixit, et mortuus cecidit humi, et sustulit eum Acileš, et tulit eum in tentorium suum. et visis his troici magnates et dominae coeperunt miserabiliter flere. et sumpsit Prêjamuš rex humiles et detritas vestes et citharam, et profectus est in exercitum graecum, et coepit quaerere tentorium Acileš: quem hodie deus honoravit, ut mihi potum et cibum praeberet peccatori et peregrino. et venit ad tentorium Acileš, et coepit fidibus canere miserabiliter valde, et dedit ei (Acileš) de coena sua cibum et potum et post coenam decubuerunt poti dormitum. obdormierunt etiam custodes. et surgens Prêjamuš coepit quaerere filium suum Iektorem regem, et invenit eum in lecto mortuum cum Acileš iacentem, et videns eum Prêjamuš mortuum suspiravit e corde valde. et visis his Acileš perterritus est, et dixit ei: quis es? et dixit ille: ego sum Prêjamuš rex, et quaero filium meum Ektorem regem. et dixit ei Acileš: si tu es Prêjamuš, ego terrore tui mortuus sum. et dixit Prêjamuš: ne time, domine, a puero id non feci, ut dormientem heroem perderem, sed peto filium meum Ektorem. et dixit ei Acileš: ego hoc faciam, ut feram Ektorem in humeris meis Troiam in fide et iureiurando Prêjamuš, me incolumem ingressurum esse et egressurum. et mane sublatum Acileš Ektorem regem tulit Troiam. et traditus est troicis dominabus, quae coeperunt flere. et dixit Prêjamuš ad Acileš: eamus in templum iuraturi alter

вмоушекъ, да здралео вьмидѣ и пакы нзыдѣ. и за утрѣ вѣземь ацнлешь ектора кралѣ и понесе го вѣ трож, и прѣдлѣшѣ го тронскымъ господѣмъ, и науаша его плакати, и реуе прѣвмоушь ацнлешоу: пондѣкѣ вѣ цр(ѣ)кѣ вѣ клати са дроугъ дроугоу, зло не мыслити, да би съма оставишѣ в(ѣ) трон, и да ти вѣдамъ моѣ дѣщерь полнѣшеиѣ господѣ, козто е мнѣ хлѣпша вѣ всѣхъ господѣхъ тронскыхъ(ѣ). и пондоста вѣ цр(ѣ)кѣ, и кѣ са прѣвмоушь прѣвое, и ѿт(ѣ)стѣпи, и поклякнѣ ацнлешь клати са, яко не рѣкаты трож. и тоу са вѣ скрѣлъ елѣмоушъ, прѣвмоушекъ с(ы)мъ, и оудари ацнлеша вдовентоѣ стрѣлоѣ вѣ патѣ, замѣ вѣ кесѣ арматосамъ, толико ходила его безъ желѣзѣ. тогда ацнлешь пад(ѣ) на зѣмѣ издѣше. и видѣхъ(ѣ) то прѣвмоушь кралѣ озлоби са велии. и съкляуе прѣвмоушь с него арматосѣ всѣ, и ѿт(ѣ)поустѣ обѣма цѣр(ѣ)мѣ, и смѣзѣ нѣма, како нѣма вѣрѣ изломнѣшѣ. да аште велии, да тѣло [36] его прѣнесѣ и вѣмѣ. и пѣлѣшѣ велии, видѣше орѣжне ацнлешево. и порѣуистѣ прѣвмоушоу кралю съжѣши тѣло его и вѣспѣати вѣ крѣуагѣ, да створимъ гробѣ его на дѣлеуион зѣмѣ. и слышѣхъ(ѣ) то прѣвмоушь кралѣ(ѣ) и съжѣше пл(ѣ)ть егѣ, и ксѣппѣ вѣ златѣ(ѣ) крѣуагѣ, и ѿт(ѣ)поустѣ цѣремѣ. и видѣшѣ цѣрѣ и уроке гр(ѣ)цѣтѣ днѣишѣ с(ѣ), глаголѣ(ѣ)ше: ѿ силѣ и славо ацнлешева, како та не съкѣземъ(ѣ) в(ѣ)си градѣ и отоци, а мнѣ едины златѣ(ѣ) крѣуагѣ мѣстѣ(ѣ) та пѣмъ.

X. И науѣ оүрекшншѣ проситѣ орѣжне его, и не давалѣе его нѣмѣшѣ, нѣ реуе: ѿ грѣу(ѣ)стѣи цѣрне и велижѣе и уроке сѣракнѣ(ѣ)стѣи и клѣкнѣстѣи и пѣлагѣнѣстѣи и рѣгоуѣнѣстѣи кнѣтези, не давалѣе вѣрекшншоу орѣжѣи ацнлешева, не ымѣетъ(ѣ) бо с нѣмъ вѣмъ работѣти, нѣ е даиѣе аѣакшоу, коѣто ымѣетъ и носитѣ. и пом(ѣ)мѣте, когы азъ прѣидохъ(ѣ) съ .л. корѣи на помоуѣ вѣмъ безъ заповѣдѣ, а вѣрекшншѣ(ѣ) са вѣ стѣорилѣ вѣсенѣ, тѣ пѣськѣ орѣше, а солѣ сълѣше, да са не прѣуастѣ тронскон крѣи. и пакы ѿт(ѣ)вѣща [37] оүрекшншѣ, и реуе: ѿ оүрѣке грѣуѣстѣи, не давалѣе аѣакшоу орѣжне то, нѣ помѣнѣ(те), егы хѣхѣмы вѣ ѿтоцѣ оѣомъ ѿт(ѣ) зѣмѣ боура погымѣти за оѣмъ кошоуѣ, и не смѣ понѣти нѣмѣшѣ на оѣатѣ(ѣ) вѣ грѣкы за цѣѣтѣны господѣ, нѣ пондохъ(ѣ) азъ, и прѣведохъ а, и стѣшѣ вѣлѣннѣ морскѣ, и вѣ пондѣсте съ кесѣлѣмъ подѣ(ѣ) трож. да прѣсѣждѣте оүрекшншоу орѣжѣе то. и реуе нѣмѣшѣ: ѿ грѣцѣтѣи оүрѣке, не прѣсѣждѣте оүрекшншоу того орѣжѣи, прѣсѣждѣте е аѣкшоу, коѣ хоуѣте поуѣстѣно съ нѣмъ вѣмъ работѣти. и помѣните то, егы дондохѣмы подѣ(ѣ) трож на брѣмѣ, и урѣа елѣмоушѣ, прѣвмоушекъ с(ы)мъ, тѣвоуѣцѣрѣ, днѣоуѣшева с(ы)мъ, и блѣзъ него вѣ оүрекшѣшѣ, и не смѣвалѣе его отѣти, и отѣхъ(ѣ) бо го азъ аѣакшѣ. дѣдѣте мнѣ то орѣжѣе. и реуе оүрекшѣшѣ: ѿ грѣуѣстѣи оүрѣке, помѣ-

alteri, nos sincere et simpliciter acturos, ut semen relinquas Troiae, et ut tibi dem filiam meam Polikšenam dominam, quae pulcherrima est omnium troicarum dominarum. et ingressi sunt templum, et iuravit Prêjamuš prius, et recessit; et in genua cubuit Acileš, ut iuraret, se Troiam oppugnaturum non esse. et ibi se abscondiderat Elenuš, Prêjamuš filius. et percussit Acileš venenata sagitta in calce, quoniam totus erat armatus, calces tantum sine ferro erant. tum Acileš humi cadens mortuus est. et visis his Prêjamuš rex iratus est valde. et exiit Prêjamuš eum omnibus armis, et misit ambobus regibus, et narravit eis, quomodo fides violata esset: si iubetis, corpus eius vobis adferam. et fleverunt valde, videntes arma Acileš. et mandarunt Prêjamuš regi, ut cremaret corpus eius, et ut conderet (cineres) in urnam: ut faciamus sepulcrum ei in terra longinqua. et auditis his Prêjamuš rex cremavit corpus eius et (cineres) condidit in aurea urna, et misit regibus. et videntes reges et domini graeci stupuerunt, dicentes: o robur et gloria Acileš, omnes urbes et omnia litora te capere non poterant, et nunc unam urnam auream non imples.

X. Et coepit Urekšiš petere arma eius, sed ea dare nolebat Iaiakš, sed dixit: o graeci reges et magnates et domini saracinici et kaakiici et palagiici et raguilici heroes, ne date Urekšiš arma Acileš, nescit enim eis vobis servire, sed date ea Aiaks, qui ea gestare scit. et mementote, me venisse cum centum navibus opem vobis ferentem iniussu. Urekšiš vero simulabat dementem et arenam arabat et salem seminabat ne partem haberet in troico sanguine. et respondit Urekšiš et dixit: o domini graeci, ne date Aiakš arma haec, sed mementote nos perituros fuisse in litore illa tempestate propter illam cervam, et Iaiakš non ausum esse reverti in Graeciam, ut adduceret Cvêtanam dominam, sed me profectum esse, et adduxisse eam, et tranquillatos esse fluctus maris, et vos profectos esse laeto corde Troiam: adiudicate Urekšiš arma haec. et dixit Iaiakš: o graeci domini, ne Urekšiš haec arma adiudicate, adiudicate ea Akš, qui honorifice vobis eis serviet. et mementote, nos Troiam ad bellum venisse et ab Elenuš, Prêjamuš filio Tivucer, Diceuš filium, victum esse et prope eum stetisse Urekšiš neque ausum esse servare eum et eum servatum esse a me Aiakš: date mihi haec arma. et dixit Urekšiš: o graeci domini, mementote, me caput meum commisisse in discrimen

иѣ(те) то, егы азъ заложихъ(ъ) свою главу на срашѣ, и пондохъ(ъ) въ трохъ пошнѣ, и створи(хъ) есѣ намъ еже на похвалѣ, и изведохъ много фарижа рендеша кралѣ, а того погоуельши, и дондохъ(ъ) [38] къ намъ съ великоу устьнѣ. дайте мнѣ то оружје, и не дадите е наманшоу, кон не оумѣтъ инединоу емы устьн сътвори(ти). и рече аманшъ: ѿ грѣхъ(ъ) твоихъ оуѡве, помѣните то, егда пондохъ(ъ) противѣ екторуу кралю, и въздохъ великимъ камешъ, коликаго не можахъ дингити два китеза ѡт(ъ) зема, и оударихъ ектора кралѣ, и покляхъ ектора и егоу фарижъ на зема. да присядите мнѣ снѣ оружје, а не дадите е оурекшоу на плѣшнѣ главу. и кауа гокорити оурекшѣ тѣхымъ бесѣдамъ: ѿ господина царѣ и еси егои келмѣжне и оуѡве, да кѣсте, азъ инуѣсого прошѣ, иж мене поустните, да докедѣ ацилешѣ, и прикедохъ го къ намъ да мнѣ него прошѣ емы, дадите его мнѣ, само да ѡт(ъ)кедѣ и поставѣ, гдѣ того смѣ и въздѣ. тогда царѣ и еса воесоды и оуѡве грѣхъ(ъ) твоихъ, кон съдѣхъ въ коуѣ, и науахъ погладовати дроугъ на дроугъ, и не мѣхъ, что ѡт(ъ)вѣрати оурекшншоу, и дашѣ емы [41] оружје ацилешко, да мнѣ не би просилѣ ацилешѣ. и видѣ то аманшъ, и иза своимъ малыи меуѣ, и прободѣ са на томъ мѣстѣ за жалость свою. и озлоби са о томъ въстѣ конскѣ грѣхѣ и ѡбѣ царѣ, и видѣ то оурекшешѣ, како са озлобистѣ ѡбѣ царѣ и еси болѣе его, и рече оурекшешѣ ѡбѣ царѣма: не злобистѣ са, господа мои, иж да кѣстѣ извѣстно, азъ емы хощѣ то створи(ти), како хощѣмъ трохъ прѣхѣти лѣстѣ.

XI. И видѣ(хъ) то мноупа господѣ тронскѣ, ико хощѣ(хъ) са троа сконуати, и направи с(ъ)на своего меншего, коего зовѣше полндѣкороушѣ, и поустѣ него на ѡнѣ полѣ морѣ полннещѣроу кралю, кон кралювалѣ по еси пагажи, и многа съ мнѣмъ злата и сребра, дадено са би съма оухранѣо ѡт(ъ) трохъ и оумысли оурекшншѣ, и царѣма покелѣ поустити въ грѣхы и донести мѣдѣ и стѣкло и косѣкъ, и створи зѣло красѣ фарижа сѣра, и изѣра .т. китезѣ храбернѣхъ, и арматосавѣ по[42]сѣди въ немъ(ъ), и въстѣ конскѣ зашедъ(ъ) съкры са, и корабѣ потанихъ са въ шимоншехъ(ъ) брѣзѣхъ. и изыдохъ изъ трохъ а околища грѣхъ(ъ) твоихъ, и видѣхъ фарижа лѣпа и красѣ велики, и повѣдашъ тронскимъ господѣмъ, и рекошѣ: аще би съи фарижъ былѣ въ трон, помного моу би лѣпотѣ приемыло. и рекошѣ тронскимъ господѣмъ: прикедѣте его намъ, да го еидимъ. и сътворишѣ противѣ емоу сѣни, и покѣзохъ его въ трохъ, и дондохъ до вратъ градоу, и не може еидити едино оухо въ вратѣ, и бѣше великъ камень надѣ враты градоу. и хотѣхъ ѡт(ъ)вѣнти оухо фарижоу, и не дадохъ тронскимъ господѣмъ, иж рекошѣ съташѣи камень, иже бѣше надѣ враты, и пакы хощѣмъ, рече, зазвиздати подобѣ. а фа-

et ingressum esse Troiam noctu et fecisse omnia, quae nobis laudi esse possent, et eduxisse album equum Reideš regis, ipso occiso, et me venisse ad vos cum magno honore: date mihi haec arma, neve date ea Iaiakš, qui nullum honorem vobis facere scit. et dixit Aiakš: o graeci domini, mementote, me profectum esse contra Ektorem regem et sustulisse magnum lapidem, quem non poterant tollere duo heroes humo, et percussisse Ektorem regem, et in genua procubuisse Ektorem et eius equum humi: adiudicate mihi haec arma, neve ea Urekš calvo capiti imponite. et coepit loqui Urekš mitibus verbis: o domini reges et omnes eorum magnates et domini, scitote, ego nihil peto, sed misistis me, ut adducerem Acileš, et adduxi eum ad vos: nunc a vobis peto eum, date mihi eum, tantum ut referam et constituam eum, ubi eum inveni. tum rex et omnes duces et domini graeci, qui in turri sedebant, coeperunt alius alium spectare, neque quidquam habebant, quod responderent Urekšiš, et dederunt ei arma Acileš, ne peteret Acileš ipsum. et vidit hoc Aiakš, et extraxit parvum suum gladium, et illo se transfixit propter tristitiam. et iratus est propterea totus exercitus graecus et ambo reges. et vidit Urekšeš, iratos esse ambos reges et omnes eorum magnates, et dixit Urekšeš ambobus regibus: nolite irasci, domini mei, sed scitote pro certo, me effecturum, ut Troiam capiamus dolo.

XI. Et videns Jakupa domina troica, perituram esse Troiam, armavit filium suum natu minimum, quem appellabat Polidvoruš, et misit eum trans mare ad Polinešter regem, qui regnabat per totam Pagaza, et cum eo multum auri et argenti, ut semen troicum servaretur. et commentus est [dolum] Urekšiš, et reges iussit mittere in Graeciam et adferri aes et vitrum et ceram et fieri valde pulchrum equum, et elegit trecentos heroes fortes, et armatos in equo constituit, et exercitus surgens abscondidit se, et naves abscondiderunt se in ripis Šimoiš, et exierunt (Troiani) e Troia in castra graeca, et viderunt equum pulchrum et iucundum valde, et narraverunt troicis dominabus, et dixerunt: si hic equus Troiae esset, multum pulchritudinis accederet urbi. et dixerunt troicae dominae: adducite eum nobis, ut eum videamus. et fecerunt tentoria equo convenientia, et vexerunt eum in Troiam, et venerunt ad portas urbis, una vero auris in portam intrare non potuit. et erat magna petra super portam urbis, et vulerunt effringere aurem equi, troicae vero dominae non permiserunt, sed iusserunt frangi petram, quae erat super portam; iterum, di-

xerunt: (portam) condemus melius, equum vero ne mutilate. et diruerunt portam, et invexerunt equum in urbem. et cum intus esset, milites vitrum fregerunt capulis ensium, et repente exsiluerunt et occiderunt magnum numerum hominum, et ceperunt urbem, et venerunt naves e mari et milites, qui in terra erant, et impleverunt urbem, et coeperunt occidere troicos heroes, et alios in mare proiecerunt. Alexander vero Fariž et Helena regina educti sunt ex alta turri ad Menelaum regem, et dixit ei Helena regina: o domine rex, tua maior culpa est, cur me cum Alexandro Fariž reliquisti? ut me sua infidelitate deciperet. et respondens ei rex dixit: o domina regina, scito, me effecturum esse, ut nemo alius inde ab hoc tempore te decipiat aut corrumpat. et ambos, Helenam et Alexandrum, securi percuti iussit, et ita interierunt. et eductae sunt Jakupa, domina et omnes troicae dominae et occisa est Polikšena domina in tumulto Acileš, quia propter eam interiit, et Jakupa mater eius, in partitione data est Urekšiš, et eam cum reliquis dominabus abduxit et sua quisque abduxit. et troicae dominae coeperunt flere, et consolabatur eas Jakupa regina, dicens: tacete, filiae meae, nolite flere, habeo, qui nostras lacrimas supprimat.

XII. Et comperit Polinešter rex Troiam interiise, et iussit occidi Polidvoruš, filium Prêjamuš, et mandavit, ut in mare proiceretur. et eo venerunt naves graecae. et sumpsit Jakupa hydriam, ut aquam hauriret, et invenit filium suum mortuum, et magna voce exclamavit fleus. et auditis his Polinešter rex exiit consolaturus Jakupam, et appropinquavit troicis dominabus consolaturus eas. tum hae cum adortae transfixerunt. et videntes haec cives lapidibus eas cooperuerunt. et revertit rex Menelaus cum omnibus graecis cum magno honore, postquam Troiam per decem annos et septem menses obsederunt. et ita interiit regnum troicum ante Christum natum anno trecentesimo sexagesimo, indictione septima. et ita deus superbos humiliat, et semen impiorum delet, uti propheta praedixit, dicens: vidi impium superbientem et sese extollentem, et praeterii, et non inventus est locus eius amplius, quoniam deus iustus est, et iustitiam amat, et vias impiorum delet, et suo brachio superbis adversatur, et recta ambulantes dat gratiam, neque bono privat ambulantes innocenter. hunc decet omnis gloria, honor et adoratio, patrem et filium et sanctum spiritum nunc et semper et in saecula saeculorum. amen.

V. PRIMJEDBE.

- I. **жидолъ**: pisarska pogrješka mjesto **ждолъ**, u Pipina **юдолъ**.
 II. **бравини**: право **бравини**. **и** i **ы** često stoje jedno mjesto drugoga.
 — **ѣа цитъ**: **ѣа цитомъ**, kao u Pipina.
 — **пастырению**: право **пастыренинню**.
 III. **на** inače se nalazi samo kao acc., a nikad kao dat. Ali ispredi **мы** dat i acc.
 VI. **ис твоего палкопрнѣтского прѣсца** mjesto **оуѣ твоего**.
 — **мы** mjesto **мы**.
 — **измеждѣ** mjesto **измеждоу** može biti da je pogrješka Portugalčeva.
 VII. **божина** stoji u prijepisu: može biti mjesto **божнна**.
 IX. **ѡ господине** mjesto **ѡ госпожде**. isto tako XI.
 X. **ероки** mjesto **ему**, t. j. **царю**; tako i poslije **еро** mjesto **ему**.
 XI. **много съ нимъ злата** mjesto **много** itd.

VI. LITERATURA.

- Assemani, I. S., *Kalendarium ecclesiae universae*. Roma 1755. vol. V. str. 203—207.
 Biljarskij, P., *O sredne-bolgarskomъ vokalizme po patriaršemu spisku lëtopisi Manassija*. S. Peterburg 1858.
 Čertkovъ, A. D., *O perevodě Manassiinoj lëtopisi*. Moskva 1842.
 Idem, *Opisanie vojny v. k. Svjatoslava protivъ Bolgarъ i Grekovъ*. Moskva 1843.
 Kopitar, B., *Hesychii glossographi discipulus*. Vindobona 1839. De *Manassis chronico metrico* etc. 44. 45.
 Mai, A., *Auctorum veterum nova collectio*. Codices slavici bibliothecae vaticanae, 1820 opisao ih Michael Bobrowski, profesor na universitetu u Vilni. Tomus V. Roma 1831. Pisac naziva jezik u spomeniku „slavo-serbica dialectus.“
 Palacký, Fr., Psaní P. J. Šafaříkovi. Časopis museum českého. V Praze 1837. str. 364. 365. Putovanje po Italiji godine 1837. str. 69. 70.
 Рупинъ, A. N., *Očerky literaturnoj istorii starinnychъ pověstej i skazokъ russkichъ u Učenija zapiski II. otdělenija imp. akademii naukъ. kniga IV*. S. Peterburg 1858.
 Šafařík v. Palacký.
 Ševyrevъ, S., *O slovenskichъ rukopisjachъ vaticanskej biblioteki u Žurnalu minist. narod. prosvěšč. XXII. 2*. 1839. str. 106—114.
 Vostokovъ, A., *Opisanie russkichъ i slovenskichъ rukopisej rumjancovskago muzeuma*. S. Peterburg. 1842. CCLXIX. str. 382—391. CCCCLIV. str. 748.

S A D R Ź A J.

- I. Uvod.
 II. Pismo. Gramatika. Leksikon.
 A. Pismo.
 B. Gramatika.
 1. Nauka o glasovima.
 2. Nauka o oblicima.
 a) Deklinacija.
 b) Konjugacija.
 3. Nauka o postajanju osnova.
 4. Sintaksa.
 C. Leksikon.
 III. Tumačenje vlastitih imena.
 IV. Bugarski tekst i latinski prijevod.
 V. Primjedbe.
 VI. Literatura.

КРМЧАЈА КЊИГА

српскога писма, XIII—XIV вијека

описао почастни члан југославенске академије знаности и умјетности

И. И. СРЕЗНЕВСКИ.

Предано у сједници филолошко-историчкога разреда југославенске академије знаности и умјетности 13 листопада 1870.

Рукопис, који се овдје описује, својина је ускрснога ново-јерусалимскога манастира, а у попис истога манастира унесен год. 1776—1777 оваком опаском: „коричая старописанная въ поддестѣ въ переплетѣ бархату тоусиннаго, писанная въ святѣхъ горѣхъ въ обители хилендарској Григоріемъ епископомъ Рашскимъ въ лѣто 6803^с.“ Данас нема више уз рукопис листа са записом, у којем бјеше назначено и мјесто и вријеме, када и гдје је писан; али тај не пропаде са свијем него се чува у другој збирци старина, како ћемо показати ниже. Рукопис овај писан је у четвртини, на красној кожи (пергамени), доста лијепом руком, у један ступац — на првијем листовима доста на широко (по 23 врсте на страну), касније све сабијеније (по 28 и по 31 врста на страну).

На првом листу нема ништа старинскога. На другом листу по-чима рукопис овако:

ѿ гн спси .: . ѿ гн поситши .: .
СЬ КОГОМЪ ПОУНИАЮТ СЕ СНІЄ
книгы. Глѣшые грѣхѣхъ ѣзыкомъ.
номоканонъ. Сказаѣмыѣ нашимъ ѣзыка
нъ законоу правило. Слово ѿ стѣхъ вѣсе
лѣмьскыхъ седми сборъ. гдѣ и кога и на кимѣ
книго ихъ събра се.

Под овијем насловом долази пријеглед од седам васиљенских сабора, то је исто што има и штампана крмчаја књига као и Рјазанска (од г. 1284), д. 1.: *Подобаѣтъ вздѣти всакомоу кр-
тниниоу . . .*

л. 11. Н ѿше ѿ всьхъ стьхъ съборъхъ. ѿ ѿ врьменѣ уиноу ѿхъ. и котормъ по котормъ бысть :. То је преглед од 16 васиљенскихъ и покрајинскихъ сабора до 2 никејскога, за једно ш њиме. Исто има штампана крмч. и Рјаз. л. 7. Умах за пређашњимъ: Вѣдомо же боуди ѿ се. ꙗко изложении съборомъ не бѣ по уиноу ѿхъ ни по врьменемъ.

л. 15. обр. **НСТАЛКОВАННІЕ СТИХА ГЛ҃ЕМАГО** Гл҃ ꙗко хе бе маша помилуѣи изъсѣ. То исто у рјаз. на л. 10.: кождо слово речемаго стиха.

л. 18 обр. **НСТАЛКОВАННІЕ СТ҃ГО ИЗЪОБРАЖЕННІА** ктры жеже кестъ. Вьроуѣ въ единого бг҃а. У рјаз л. 12: Знамении кестъ вьроуѣшему сѣ стое изъображеніе . . . Свршетка нема, а нема ни чланка, који у Рјаз. л. 14 за овијемъ слиједи: Н толковании мѣтъ ѣже мѣоуѣи ны гл҃ ꙗко хъ . . . Оуѣнтъ ны ꙗко подобаетъ молити . . . Овогъ једногъ и другога нема за то, што је на томе мјесту у рукопису нестало из средине двају листовъ, на којима ово бјеше.

л. 20. Прологъ. рекъше предисловіи. Сведѣшаго стави правила въ четридесете титлы :. Исто у штамп. У Рјаз. л. 15. Телеса оубо по побѣни вѣрствѣныи примающе пише . . . То је прва половина Фотијевскога предговора к номоканону.

л. 22. Другоже предисловіи сведѣшаго правила. Нже по петамъ сѣборъ. ѿ шестѣго же ѿ седмѣго ѿ ѿже по сѣхъ. Н приложѣшаго и сѣветѣшаго сѣ правили съ ꙗвльскимъ жѣ. Н съ прѣже бывшихъ. стьхъ своръ :. То исто у штамп. У Рјаз. л. 16.: — Прѣдъ реченомъ оубо предисловіи. ѿмелѣже крѣтимъскѣ проповѣдѣ . . . распростре сѣ . . . Ово је друга половина Фотијевскога предговора, управо Фотијева, а довршује овако: Н крѣме же никто да оуѣствѣ. въ неже варни сѣмъ съвѣоуѣнихъ кестъ оубо на тисоуѣоу лѣтъ разумѣемо на шесторицоу же семъ вьсходе . . . прѣвѣшѣше же ѿ снѣ. ни же до три сѣтъ лѣт. теуении оуставѣ. въ деветѣдесетъ прѣвомъ лѣто дошѣ. Подѣ зарѣиимъ сѣмъ ѣмъ. прѣдѣлающе дѣиѣнии извѣдохъ :. Въ лѣто. г. т. сѣ. ѿтъ наѣла мироу :. Овако је и у грчкомъ изворнику (Voelli et Justelli Bibl. juris sap. vet. II. 793), само што пошлѣдње опетовано биљежење времена не долази у врсти него са стране, на окрајку.

л. 23. **ТИТЛЫ ПРАВИЛОМЪ СѢУСТАНИИ** ѿ побѣныи кождоу титлоу главамъ. Исто и у штамп. У Рјаз. л. 17: — Грани л. главъ ли. главл л. ѿ вгословѣи ѿ ѿ правокрѣи вѣрѣ . . . Номоканонъ Фотијевъ али безъ назначивања императорскихъ установа хѣѣмѣуа и безъ схолија. Само у овакову непотпуну обличју познато је сада ово Фотијевско дјело у словенскомъ пријеводу. Да су и хѣѣмѣуа била у словенскомъ пријеводу, баремъ некоја, указује се касније.

д. 45. **СВѢДѢНІЕ ПОМОКАНОУ. СРЪУ. ЗАКОНОУ** прѣклоу ѿ ѿзложеніе соущаго въ книгахъ снхъ съестиниѣ. свѣдѣннхъ прѣклоу. У Ряз. то исто д. 34 (али не свѣдѣннхъ него кѣдѣннхъ) То је извод чланака, по најприје онијех, што долазе за изводом, на броју их 64, а посліје онијех, који бијаху веч сприједа, по другоме бројењу 6.

д. 47. обр. **ИЗЛОЖЕНІЕ ПРАВИЛОМЪ АПЛЬСКИМЪ ЖЕ И ОУСКИМЪ. ИМѢИ И ТАКОВАНІЕ АЛЕКСИ ДИМКОМЪ. И ЗАКОНОХРАНИТЕЛИ. АРИСТИНА.** Под овимъ опѣнијемъ насловомъ долази много чланака, пореданијех исто овако у штамп. и у Ряз. и др. Само што ондје (у рускимъ пријеписима) нема примједбе, која је овдје додана под текстомъ: "Аристини жена бѣше. и семъ манастирь у црнградѣ нарицають се аристинни. и ѿ того манастиря бѣше съ Алексіи димкомъ. и законникъ. и того ради нарицають се аристини".

д. правила стыхъ апль. Штамп. гл. .л., Ряз. гл. .л. д. 36. Издагање и објашњења Аристинска нијесу свагдје сачувана, именито: канони 7, 23, 24, 29, 41, 43, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 69, 70, 71, 73, 75, 77, 78, 79, 84, 85 наведени су по потпуномъ тексту; тумачења кан. 47, 54 по Аристину с додацима; тумач. 28 по потпуномъ тексту и по Аристину; тумач. кан. 49, 50, 52, 53, 55, 66, 73, 75, 78, 82, 84, 85 по Зонари; тумач. кан. 37, 38, 41, 44, 72 — посебно, тумач. кан. 57, 58, 59, 60, 68, 74, 76, 83 — по потпуномъ канону, а 68 с додаткомъ из Зонаре.

д. 64. д. **СГО АПЛЬ ПЛАЛ. ПРАВИЛА ЦРКОВНАМЪ.** .зг. — без тумачења, као и у штамп. гл. .л., у Ряз. гл. .л. д. 50. Ка канону 6, гдје се међу осталијемъ установљује „скриць или гоудьць или смыуць“ итд. „да прѣстамоутъ“ по грчкомъ само *ἡσυχάζειν* ἢ *κλιμακίζειν*, додана је под текстомъ примједба, која овако гласи: Гоусли оубо дѣи именимоутъ. иже гоудетъ прѣсты гудьць нарицають се. а иже посмыцае класиномъ лѣуцѣмъ скриплетъ. смыуць именуоуетъ се.¹

д. 65. д. **Оубо стью вѣховисю аплоу петра и павла правиль.** .зг. без тумачења, као и у штамп. гл. .л., у Ряз. гл. .л. д. 51.

д. 67. д. **Всѣхъ стыхъ апль. коупно правиль дѣи** — без тумачења, као и у штамп. гл. .л., у Ряз. гл. .л. д. 53.

д. 67. обр. д. **СТЫН ВЪСЕСИЕНЬСКИН. ИЖЕ въ Никей прѣвнѣи сборъ бысть.** .зг. Въ цѣтко Костантина великаго . . . правиль .л. У штамп. гл.

¹Руски зове се онај класиини лоууцьцъ управо смычекъ, као и у пољскомъ јез., чеш. smyčec, луж. срб. smyčk.

д. 99. .лї. ПРАВИЛА СТОГО И ВЪСЕЛЕНЬСКАГО УСТВРЪТАГО СБОРА ИЖЕ ВЪ ХАЛКИДОНЪ. ТРИДЕСЕТЕ. Штамп. гл. .лї., Рјаз. гл. .лї., д. 91. Увод по Зонари, кан. 1 у потпуном тексту, тумачење 8. канона по Зонари и потпуном тексту, 26-га по Аристину и Зонари, 27-га посебно, 29-га по Аристину с додатком. Све остало по Аристину.

д. 106. обр. .дї. ПРАВИЛА СТОГО И ПОМЪСТНАГО СБОРА. ИЖЕ ВЪ САРДИНИИ. РЕКЪШЕ ВЪ СРЪДЦИ ДВАДЕСЕТИ И ЈЕДНО. — Штамп. гл. .дї., Рјаз. гл. .дї. д. 78. Увод по Зонари, остало по Аристину.

д. 111 обр. .єї. ПРАВИЛА СТОГО И ПОМЪСТНАГО СБОРА ИЖЕ ВЪ КАРФАГЕНЪ. СТО ТРИДЕСЕТЕ И ѿСМЪ. — Штамп. гл. .єї., Рјаз. гл. .єї. д. 104. Канони 24 и 84 по пуноме тексту; кан. 18 садржи уједињене каноне Аристинове 19, 20, 21. Послије кан. 45 долази тумачење кан. 45 и 46 заједно, а сам канон (καὶ οὐκ ἔστιν ἐπιστρέφον δευτέρως εἰς μεταβολήν) јест изостављен (тако овдје као и у штамп. и Рјаз.). Канона 68 (Иже ѿ поганискихъ ѿбыванъ стварима пиروه. да боудоуть ѿвержени) и његова тумачења (ништоже ѿбывае крѣпѣмоу с некрѣпимъ) нема у Аристину (имао би по Аристину доћи послѣ 71). Тумачења канона 24, 41, 46, 63, — по Зонари; кан. 22, 60, 61, 82 — посебни. У канону 79 састављен је текст с тумачењем у једно, а за тијем додано: Се разумно правило.

д. 141. .зї. Ѡ СТОРОШНИМЪ СЕ ВЪ КОСТАНТИНИ ГРАДѢ Ѡ АГАПИИ. И ГАВАНИ. ПРЪЦНИМА СЕ Ѡ ПРЪСТОЛЪ. Штамп. гл. .зї., Рјаз. гл. .зї. д. 110.

д. 141 обр. .зї. ПРАВИЛА ШЕСТАГО ВЪСЕЛЕНЬСКАГО СБОРА. ИЖЕ ВЪ КОНСТАНТИНИ ГРАДѢ ВЪ ТРОУЛЪ ПОЛАТЪИМЪ. Штамп. гл. .зї., Рјаз. гл. .зї. д. 141. Све по Аристину, осим кан. 67, који је наведен по пуноме тексту, и што су премјешћени канони 83, 84, 85 (= 85, 83, 84) и 92, 93, 94 (= 93, 94, 92); а између тумачења оно код кан. 62 — извађено је из Зонаре, а оно код 69 посебно. У штамп. има неколико разликости: на почетку долази посланица на цара по старинском пријеводу, код 1. канона нема биљешке о саборима, пријевод 61 канона није исти.

д. 162. .лї. ПРАВИЛА СЕДМАГО ВЪСЕЛЕНЬСКАГО СБОРА ИЖЕ ВЪ НИКЕИ. ВЪТОРОМЪ СЪБРАСЕ ДВАДЕСЕТИ И ДВЪ. Штамп. гл. .лї., Рјаз. гл. .лї. д. 163. Све по Аристину. У штамп. придодан је такођер пријевод 1 канона по потпуном тексту.

д. 167. обр. .ѿї. ПРАВИЛА. ИЖЕ ВЪ КОСТАНТИНИ ГРАДѢ БЫШЕМО ПРЪВМО И ВЪТОРОМО СБОРА. ВЪ ЦРКВИ СТЫХЪ АПЪЛЪ. Штамп. гл. .ѿї., Рјаз. гл. .ѿї. д. 170. Увод по Зонари, канон 6 и 11 понешто другачије него ли у Аристину; у штамп. кан. 6 по потпуном тексту.

л. 169. обр. .ѣ. ПРАВНАА ТРНИ НЖЕ ВЪ КОСТАНТИНН ГРАѢ къ прѣименитѣи цркви бжїе моудрости. рек'ше къ стѣи софїи събрак'шаго се сбора. нже сед'мы сборъ оутврдѣи. Штамп. гл. .к., Ряз. гл. .к. л. 172. Канон 1 и 3 по Аристину, 2 по потпуном тексту (у штамп. у два пријевода).

л. 170. .ѣа. СТАГО Н ВЕЛИКАГО ВАСНАНА. ѿ ПОСЛАНИИ, нже къ амфилохию. кѣпоу ѣконїи́скомоу. ѣ къ диѿodoroу. и къ нѣтъмъ нѣтъмъ посланимъ. Штамп. гл. .ка., Ряз. гл. .ка. л. 173. Готово све по Аристину, ван што су канони 23, 52, 62, 63, 64, 66, 77, 78, 80 по потпуном тексту, некоји с додацима из другијех канона; кан. 24 из тумачења Аристинова, кан. 60 по Зонари, тумачење кан. 49 посебно, 61 по Зонари и Аристину. У штамп. и Ряз. употребљено је мјесто кан. 80 тумачење, а канон по излагању Аристинову изостављен: Многоземци скотьски соуще. ѿбауе оубо по уетырехъ лѣтѣхъ приети да боудутъ. Кан. 85 није ријеч по ријеч онако у штамп. и Ряз. како је овдје: Њко же къ зеленихъ тако и къ мѣстѣхъ. ѿ врьдизаго потрабномъ изенраемъ. зеление ѣ и уемеръ. месо же гниїи или країиїе. нь ѿбауе ѣ скнзлаго бобоу. не можеть мсти. кто оумъ ѣмъ. ни пьсни меса прикосмет'се. лце не велика моужда мзидеть'. по моужди же кто мдъ безаконїи не створилъ ѣ. У Ряз. нијесу приписане ријечи скнзного бо(боу), у штамп. глѣа гипсова, у изворнику: *ὁστροδισος* — у старинском пријеводу потпунога текста употребљена је овдје ријеч белетъ.

л. 186. .ѣе. ТОГОЖДЕ ѿ ВРѢМЕНН СЪГРѢШАЮЩИХЪ ПРАВНАА .к. и шесть оу кратьца. Штамп. гл. .кв., Ряз. гл. .кв. л. 191.

л. 187. .ѣг. Тогожде ѿ томъ. колика и какова соутъ мѣста кѣфити-мїамъ рек'ше запрѣщенїемъ. Штамп. гл. .кг., Ряз. гл. .кг. л. 191.

л. 187. обр. .ѣд. Тогожде наказание прозвоутероу. ѿ бжѣтъмъ слоужбѣ и ѿ приуещениї и ѿ нерадеїнихъ ѿ запрѣщенихъ. Штамп. гл. .кд., Ряз. гл. .кд. л. 192.

л. 188. обр. .ѣе. Тогожде великаго васнана. послание къ григорию бгослов'цоу. ѿ миншесцамъ строїиїи. Штамп. гл. .ке., Ряз. гл. .ке. л. 193.

л. 192. .ѣз. ѿ ПОСЛАНИИ. СТАГО. ТАРАСИИ. АРХИЕПІПА Кошѣстантинїи граѢ. къ адриїноу папѣ римьскомоу главы разлунно (мјесто — уны). ѿ оуказаниї бжѣтъмъ писаниї еже не поставлѣти на мѣздѣ. Ряз. гл. .кз., л. 197. То је извод с додацима одломака из дјела апостолскихъ, из правила апост., из 3. књиге царева, из 4. књиге царева, из тумачења пророчанства Исаїїина од Василица, из ѣгове посланице на епископе, који бјеху под ѣмъ, из живота св. Ивана Зла-

тоустога, из правила халкид. сабора прав. 2, из посланице Генадијева на епископе, из правила ђ васиљенскога сабора пр. 22 (Beveregii συνοδικον II, 6, 2—3). У штамп. потпун пријевод (Beveregii συνοδικον II, 184).

д. 194. **кз.** **СТГО ДИΩΝΗΣΙΩΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ** о томъ когда подобаетъ въ великую соудботу пѣ оставити . . . Тогожде о соуднихъ безъ ѡбщении страха же ради. сирѣчьмаго приѡбщлющихъ се. во томъ оустраелиющихъ. — Штамп. гд. .кз., Ряз. гд. .кз. л. 199.

д. 194. обр. **ки.** **Стго Петра александрскаго свщенномученика** правила о ѡвергышихъ се въ време гонимии и пакы кающихъ се правила .ди. Штамп. гд. .кз., Ряз. гд. .ки. л. 199.

д. 195. обр. **кф.** **Стго григорий. еппа** новыи кесариие уоудтворѣд. о вышнихъ въ мншестви евр'вар'. Штамп. гд. .ки., Ряз. .кф. л. 200.

д. 196. обр. **л.** **Великаго ѡдмисни архиеппа александрскаго** къ апоуноу мовахоу о сьблж'ниющихъ се въ мшн . . . ѡ друугаго посланиѣ блондинкомъ (извађено из исте посланице) . . . Тогожде о оуздиконныхъ книгахъ. ѡ деветата посланиѣ праздинуьскаго. Штамп. гд. .кф., Ряз. гд. .л. и .лж., л. 201 и 202.

д. 197. **лж.** **Ѡ посланиѣ къ роуфиниимоу:** годъ бысть. иже моуждею прилазены вышѣ ѡвергоше се . . . Штамп. у гд. .кф., други извод, Ряз. гд. .лж. л. 205. (послије гд. .лж. с тижем припоменом, да из заборава није стављено на своме мјесту).

д. 197. обр. **лб.** **Стго григория егослов'ца ѡ словесъ ѡ тахъже** книгахъ . . . **Стго ам'филохий и селеоукоу ѡ тахъже** книгахъ . . . Штамп. гд. .л., Ряз. гд. .лж. л. 202.

д. 198. обр. **лг.** **Стго Григорий моуьскаго. и антонио еппоу меленитиньскому** правила .и. Штамп. гд. .лж., Ряз. гд. .лг. л. 203.

д. 200. **лд.** **Тимоф'ий архиеппа александрскаго. едимого ѡ ста и пети** десетъ стыхъ ѡцъ . . . правила .еи. Штамп. гд. .лж., Ряз. гд. .лж. л. 205.

д. 201. **лж.** **Феофила арх'иеппа александрскаго. възглашеніи** егоякелению. настав'шоу въ нецзлю. всахъ же правила .ди. Штамп. гд. .лж., Ряз. гд. .лж., л. 206.

д. 202. **лз.** **Курна архиеппа александрскаго. ѡ посланиѣ** иже къ домиоу правила .е. . . Тогожде ѡ посланиѣ къ пендапольскимъ. и къ лугинскимъ еппомъ правила .д. . . Тогожде къ максимоу дид'коноу . . . Тогожде генадию архимандритоу . . . ѡ посланиѣ къ икалогию александрскагоу. Штамп. гд. .лж., Ряз. гд. .лж., л. 207.

д. 203. **лз.** **Тогожде ѡ правокзрий. глава .ви. на несторий.** Штамп. гд. .лж., Ряз. гд. .лж., л. 208.

л. 204. .лн. Гемаднѣ архиепѣ кон'стантини града. иже тогда създѣ-
шаго се стго скорѣ. ѿ посланиа къ вѣсѣмъ испѣомъ. У штамп. потпун
пријевод, али није старински. У Рјаз. извод из Аристина, исто као
и овђе; гл. .лн., л. 209.

л. 204. обр. .лѳ. ѿ посланиѣ ѿ кон'стантинѣ града скорѣ къ марь-
тоѹриу испѣоу амѣтѣхнѣскомоу. ѿ томъ изко приимати еретикъ при-
ходецѣмъ къ скорѣнѣ цркѣ (такѣ). Штамп. гл. .лж., Рјаз. гл. .лѳ. л. 210.

л. 205. .лм. Главѣ великимъ цркѣ рек'ше стѣмъ софимъ. замечатѣл'ны
златоу пѣуатию црѣ Ноустинѣмъ. О рѣзѣхъ приѣзжающихъ къ цркѣмъ.
Штамп. гл. .лн., Рјаз. гл. .лм. л. 210.

л. 205. обр. .лм. Димитриѣ. мѣтрополита нѣзнуьскаго. ѿ ѿ шокитѣхъ
и ѿ хацицѣрѣхъ. Штамп. гл. .лѳ., Рјаз. гл. .лм. л. 211.

л. 206. .лб. ѿ масленицѣхъ иже соутъ нмѣ глѣмъ бгомѣмъ бл-
боѹмъ (. . τῶν τῶν Βασιλικῶν). У штамп. други одјел гл. .лѳ., Рјаз.
гл. .лм. л. 211.

л. 206. обр. .лг. Петра. архиепѣ амѣтѣхнѣскаго. къ вѣсѣтѣхнѣскомоу
архиепѣоу. бѣ же сѣ. при патрѣнар'сѣ. кон'стамѣтѣни града а'лѣксѣй . .
Леѳѣмъта архиепѣмъ бѣлгарьскаго ѿ трѣхъ посланиѣхъ. ѿ тахъже опрѣсѣ-
цѣхъ. прѣваго посланиа. Штамп. гл. .лм. Рјаз. гл. .лг. л. 212. Из по-
сланица Леонта бугарскаго наведен је само један одломак у ѿ.
врста; у заглавку позива се исто онако на три посланице као у
Аристина (Beveregii συνδικῶν II, 6, 22).

л. 207. .лд. Блаженѣго нмѣа урьморизѣцѣ. послание посланѣе къ хѣ-
риклиу презбѣтерѣу. соѹроко напаѣдающеу ил сѣгрѣшѣющеу. И глѣющеу
Недовѣрѣи на покаяниѣ исповѣданѣе оустѣмъ аще ѿ дѣла постыжѣ-
скаѣ не боѹдоутъ. Штамп. гл. .лм., Рјаз. гл. .лд. л. 212.

л. 209. обр. .лѳ. .лс. ѿ свѣтѣхъ бж'тѣхнѣхъ новѣхъ запо-
вѣднѣхъ. иже къ бж'тѣхнѣмъ наслѣдн црѣ ноустинѣмъ. ил рѣзѣнѣхнѣхъ запо-
вѣдн. сходѣще се подобѣю сѣ бж'тѣхнѣмъ и свѣщенѣмъ правнѣмъ — ἐκ τῶν
μετὰ τὸν κώδικα θεῶν νεῶρων διαλέξεων τοῦ τῆς εὐσεβείας Ἀγάζεως Ἰουστινι-
άνου διάφοροι διαλέξεις συναΐδουσιν ἐξαίρετῶς τοῖς θεοῖς καὶ ἱεροῖς χάρισσι . . .
Розенкамѣа обозрѣниѣ кормчей книги, прилож. VIII, 21, ср. F
Heimbachii Ἀνέκδοτα II, 202. Штамп. гл. .лм., Рјаз. гл. .лѳ., л. 211.
Ова збирѣа од 87 глава, што се приписује Јовану Схоластику, б
јаше позната и у другомъ словенскомъ, старијемъ пријеводу, који
сачувао у Јефрему крмч. XII. вијека.

л. 232. обр. .лж. **НОВАЯ ЗАПОВѢДЬ. БЛГОУЧ'ТНЕАГО Ц'РА
К'СНА КОМНИСА:** Leunclavii juris graecoromani tomi-duo I, 70. III
гл. .лг., Рјаз. гл. .лж. л. 239.

л. 261 обр. .л҃г. Униѣ рекше молитвы ѿицѣнню. И примиреню кляушихъ се. молитва надъ кляушимъ се — — молитва другамъ надъ кляушимъ се. Ряз. гл. .л҃г. л. 273.

л. 262. .л҃д. Вѣдѣнїе извѣстно ѿ томъ. како подобаетъ быти бжтѣ-номуу приношенню. Въ стѣи слоуж'бѣ ѿ хлѣбѣ и ѿ уаши приношенїи. ѿ проскоурѣ и ѿ книгъ. Ряз. гл. .л҃д. л. 274.

л. 262. обр. .л҃е. Заповѣди Леоѣна прѣмощаго црѣ и сна его ко-стантинѣа баггород'маго. Закона. градскаго главы разану'ны. Въ уѣты-рехъ десетехъ грамѣхъ. ѿ нихъ же двадесети и ѿсмай . . . ѿ поставле-нїи кепѣ и прозѣутерь ѿ. Штамп. гл. .л҃м., Ряз. гл. .л҃е. л. 274. То је — *ὁ πρόχειρος νόμος* цара Василија, Константина и Лава, ср. у издању Zachariae: 1—258.

л. 325. обр. .л҃з. ѿ БЕЗАКОН'НЫ'НХЪ БРАЦѢХЪ. Сирѣчь ѿ крѣ-восмѣщенїи. Иже на пагоубоу стадоу хѣоу нїи въ мирѣ прорастоме. Сисинїи свщен'маго архїеппа константинѣа града. и соущаго съ нимъ стаго сбора. Штамп. гл. .л҃м., Ряз. гл. .л҃з. л. 328 обр. У тој глави долази послїе вводнаго говора не само „свѣтаѣ“ (*τὸς*) патри-ярка Сисинїа (као и у Leunclavii jur. gr. rom. I. 197), него и „ѿ тогожде сбора“ рїѣшенїе поводомъ тїѣм, што „всхотѣ нѣктоу закономъ брака соужити'нцоу поѣти дѣщерь втораго братоуѣда ско-его, — писанїе патриар'ха изложено ѿ Нѣона книгохранителя. и ѿно-полнта ѿ поѣмшнѣмъ второую братоуѣдоу скоѣмъ матере, — о нѣкоѣмъ съѣташнѣмъ скоѣмоу снои бракоуѣ (*sic!*) дѣщерь нѣкоѣмъ подѣ вла-стїю соущоу безъ воле ѿца ѣе, — ѿ тѣхъже брацѣхъ (прѣдѣдѣщоу Алаки'нѣю прѣосвщен'номуу и вселен'скагоу патриар'хоу . . .), — ѿ нїомъ главы (Множнцѣю нѣмъ нѣнде моужемъ ѿнѣмъ днѣти се . .), — Извѣстно раздѣленїе въз'бранїемъ и закон'нымъ бракомъ (радинѣ. мїханѣ. братсестра днѣа. Възбранїемъ бракъ съ), — Раздѣленїе бракоѣ. възбранїемъ и повелѣнїемъ. иже не ѿ крѣве бывающаго сродѣствѣ. нѣ ѿ присконїи днѣвъ бывающаго прилоуѣнїемъ брака рекше свѣтѣствѣ.

л. 337. обр. .л҃з. ГЛАВЫ ЦРКОВНЫЕ. ВЪПРОСЫ ПРАВНАНЫ и ѿвѣсти-сто сбора. въ'сшаго въ днѣ прѣосвщен'аго и вселен'скаго патриар'ха константинѣа града нѣколы. въпрошени ѿ Нѣона мнѣха и малѣальнѣа. Штамп. гл. .л҃г., Ряз. гл. .л҃з. л. 341.

л. 341. .л҃н. ѿвѣти прѣблѣженаго мнѣрополнта Нраканїскаго мнѣнты. прѣдложенымъ ѣмоу прошенїемъ. ѿ констан'тина кепѣ нѣм-фїлѣа. Штамп. гл. .л҃д., Ряз. гл. .л҃н. л. 345. Leunclavii: I, 310.

л. 343. обр. .л҃ѣ. ИЗЛОЖЕНїЕ РЕКШЕ ВЪСПОМНАнїе быв'шаго црѣкаго мѣднїнїи при Констан'тинѣ и Романѣ. ѿвомоу оубо црѣкоу-

юроу. ѿкомоу же тогда црква ѿца самоу поученоу соуцоу. Штамп. гл. лк., Рјаз. гл. лк. л. 347. Leunclavii I. 104.

л. 346. обр. ѿ. ПО ВЪПРОСОМЪ П ПО ѦВѢТОМЪ БЕСѢДА СТО димѡха ѡкръсение. Рјаз. гл. х. л. 253.

л. 351. ѿ. СТО ІСНІФАНІА. АРХІЕПІНА КУПРСКАГО града костантинска. Ѧ кресехъ всахъ кресемъ шри соутъ ѿ прькоѡбразнымъ устыре. Рјаз. гл. хл., л. 358. Cotelerii I. 278.

л. 370. ѿ. СТО ИНКУФОРА. ПАТРИАРХА КОСТАНИНА града. Спо-вѣданиа ѡклеветующихъ крѣпкимъ рекше ѡ кингоуниахъ. ѿже соутъ ико-ноборци . . . И ѿше ѡ кресехъ и ѡ наусельницехъ кресемъ. ѡ съборныхъ ѿже въ стыхъ ѡца нашего . . . Софроній патриарха керѡмьскаго. и прило-жениа ѡ того и до ннѣ . . . Рјаз. гл. хл. л. 377.

л. 373. обр. ѿ. ТИМОѦІА ПРОЗВІТЕРА. СТЫЕ И ВЕЛКІЕ ЦРКВЕ костантинска града. Къ нѡаноу презвѣтероу и съсоудохранителю стые бже иже въ халкиопратни. разлунѣ (мх. ѡ разлунѣ) приходещихъ къ благо-устьити нашеи крѣ. Рјаз. гл. хл. л. 380. У штампаномъ има изводъ изъ ове расправе по Никону Црногорцу. Cotelerii: III. 377.

л. 384. Ѧ расколахъ. Наричающихъ се раскоуднихъ: други одѣла главе ѿх. — Рјаз. то исто л. 390: Cotelerii III, 405.

л. 392. ѿ. Ѧ патриарха мавьника. како подобаетъ принимати ѡ крес-сий приходещимъ къ стѣи бжии съборитѣ ѿ апѡстѡли црквѣ. Рјаз. гл. хл., л. 397.

л. 398. обр. пошѣдѣе врсте носе овај заглавак:

Гл ис хѣ бе нашъ помилоуи насъ. аминъ. аминъ. аминъ.
Скоп'уаше се. вгѡдѣхнокен'имъ. снѣ. кнѣгъ. помома
номъ. помощію стые тронце. и силою жнѡтко
рѣшаго крѣта. и мѡтѡли прѣхѣтымъ блѡгѣице наше бже
и всахъ стыхъ аминъ . . .

л. 398. ИѦАНА ДАМАСКИНА ИЗЛОЖЕНІЕ ВЪРЪ. Въ крѣтѣцѣ:
Въпросъ. Которымъ крѣмъ исн. Ѧвѣтъ. Хрѣтѣиѣ. — — —

л. 398. обр. Кирила архіеписѡпа александрскаго бесѣда съ несторнимъ еретикомъ . . . югда бжѣтѣно инсѡниа похѣдаѣтъ рождѣство хѣо ѡ шриа дѣце . . . краја нема; л. 398, пошѣдѣи, завршује ријечима: „Несторниѣ рече. В'сама мѣи ѣдиносоушномъ себѣ раждаѣтъ . . . нѣсть оубѡ немѡу мѣи. аше нѣтъ (sic!) ѣдиносоушнѣи ѣи нѣсть. како бо немѡу мѣи тоу-ждемѡу соушѣ.“

Такавъ је тај знаменити рукопис, како се дан данашњи чува у ускрснои манастиру, красно увезан и сачуван, али безъ оногъ на-приједъ споменутогъ записа, безъ краја, и безъ неколико листова у

снаго языка. нмѣ же ѿблнсташѣ рекше нстлькованы быше. н блгтню бжн-
 ю мѣсно снкіють. нескѣннѣ тмоу ѿгонеце. н все проскѣпаше скзтоу
 разоумнымъ. н ѿ грѣхъ нзбавлѣюще. Всако оубо оуунтель рекоу же мѣпѣ
 или презвѣтеръ или нмѣ кто оуунтельскнй самъ прздрыже. аще снхъ кннгъ
 не вѣсть добра. То нн самъ себѣ знаеть кто вѣсть. прнннкоуѣ же въ
 глаголенюу бгдѣхнковенныхъ снхъ кннгъ. вѣкоже въ зръцалѣ самъ се оузрѣтъ
 каковъ вѣсть. н каномоу пѣбаетъ мѣмоу быти. н дрѣугые познаеть н
 млоуунтъ. нзнде же на свѣтъ нашего языка бжтвномѣ сѣ писаннѣ. потѣ-
 шаннѣмъ н любобню многою н желаннѣмъ. нзалада ѿскѣпелаго бгѣуствн-
 ваго н прѣѿскѣпѣнаго н прѣваго архнєппа всеѣ Срьбьскыѣ землѣ. курь
 Сакы. снл прѣпѣбелаго ѿца Снмѣѿна. прѣваго наставннка всѣхъ Срьбьсцѣхъ
 землѣ. Сѣ же блгѣуствнвыи архнєппъ н кралевство ѿбновнѣ н ѿстн
 въ Срьбьсцѣхъ землѣ. Писаны же быше кннгы снѣ мною моужемъ зѣло
 грѣшнзъмъ. нже оубо ѿбразомъ мннхъ архнєрѣхъ сломъ. мѣпѣ Рашнѣ
 Грнгорнѣ вѣторы. тогда жнвоущоу мн въ домоу стыхъ алѣ нже въ Расѣ.
 Написхъ же ѣ домоу прѣстыѣ Бце хнландарьскнѣ. нже въ стѣхъ горѣ.
 Н молю васъ гдѣнѣ н ѿцн н братнѣ. по ѿбѣшаннѣ стго сбора вашего
 н наставннка нашего прѣже выкшаго нгоумена Курнѣка. н пакн насто-
 ящаго наставннка вашего нгоумена 'арскннѣ. оупншнтѣ мѣ оу помѣнѣ.
 н помѣноунтѣ брата вашего н сѣслоужьбннка Грнгорнѣ. за то бѣ н по-
 троуднхсѣ ѿ снхъ кннгѣхъ. неклѣ бнхъ стымн вашнмн мѣтвѣмн ѿставлѣ-
 ннѣ прнмѣлѣ велнknхъ грѣхъ мѣнхъ. Молю же поунтающе н прѣпнсоую-
 щемъ. сѣ многоу вынманнѣмъ уѣтѣте н прѣпнсоунтѣ гдѣ радн. не моужѣте
 нн оуѣтн нн прнложнтн. помѣже нѣ ннѣтоже крнко мѣ нсправлѣмо н
 прѣправлѣѣ. двѣшн бѣ н трншн прѣйдѣхъ н не ѿставнхъ нн єдннѣного
 слока нн стрѣкы. Снѣ бѣ кннгы писаны бышѣ нзъ архнєппѣхъ кннгъ. н
 самъ азъ грѣшнны Грнгорнѣ потроуднхсѣ н нс тѣхъ кннгъ. нсправнхъ снѣ
 кннгы. да не соут ннѣтоже крнко. ѿцн н братнѣ молюсѣ н прнпѣю
 възбѣхнѣтѣ нѣ гоу ѿ мнѣ грѣшнзъмъ.

Смѣрѣны мѣпѣ Рашнѣ Грнгорнѣ вѣторнѣ. мѣмоужѣ ѿуѣство грѣбѣ. мѣтн
 же землѣ. а богѣтство грѣсн.

Снѣ стымъ н бжтвнымъ кннгы глѣмымъ закон'ннѣ. написашѣсѣ въ днн
 бгѣуствнваго н стороднѣаго гнѣ краля Оуроша. тогдѣ стѣлства дрьжѣщоу
 прѣклѣло 'Юскѣстаѣню вѣторѣмоу написѣ же ѣ мѣпѣ Рашнѣ Грнгорнѣ вѣ-
 торнѣ. въ домоу стыхъ алѣ. Лѣто же бѣ. г. ѿ. г. Сѣврѣшншѣсѣ. Бгѣн.
 на славоу. нмнн. амннѣ.

Овај је запис истом руком, истијем правописом писан као н чи-
 тава књига. По томе нема ни каквог сумње, да се је тај запис
 наодио у књизи још тада, кад су год. 1776—1777 састављали

опис ускрснога манастира, те да је књигу писао Григорие II епископ рашки, али не године 6803, како се каже у опису или бар у извадку из описа, већ г. 6813 т. ј. 1305 г. посл. Исукр.

Важност овога споменика за српску књижевност не стоји само у времену, када је писан, него и у томе, што су Срби XIII—XIV вијека сматрали преводитељем крмче књиге свога архиепископа Саву, што су дакле вјеровали, да пријевод крмче књиге није старији од конца XII или почетка XIII вијека, имајући ваљда какав такав темељ, на којем су оснивали учествовање преосв. Саве код пријевода или распрострањивања крмче књиге. А важност његова за књижевност руску стоји у том, што је готово подпунома једнак с Рјазанском крмчом књигом г. 1284 и с другима преписима ове књиге тог истог извода, највише уважавана, као што се види по томе, што је био употребљен и код штампања крмчије. Не може се ипак муком мимоићи, да је крмчаја књига постала познатом у Русији именовито у том изводу раније него ли и у којем другом. Да не говорим о другијем доказима, који такођер нијесу незнатни, припоменут ћу, да је у XIII вијеку крмчаја позната била у два друга извода, и да у посвема особитом изводу, гдје је текст канона свагда потпун, и нема ништа из Аристина и Зонаре, сачувао се у Ефремској крмчији (синод. п. 227) XI—XII вијека.

Ogledi stare hrvatske proze.

IV.

Život Aleksandra Velikoga.

Po tekstu rudničkom, poredjenom s više drugih rukopisa

IZDAO PRAVI ČLAN V. JAGIĆ.

*Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 13 listopada 1870.*

Najmilijim predmetom zabavne književnosti srednjega vjeka bijaše život Aleksandra Velikoga, kako ga je pripovijedanje potonjih vremena i naroda, baštinka staroga svijeta iskitilo prema svojemu mišljenju i svojoj fantaziji. Nijedan narod, koji se već u srednjem vijeku latio pera da piše, plodi i izvodi djela književna, ne zaboravi na toga junaka, kojega gorostasna veličina bacaše sjenu ličnosti i djela svojih daleko iza sebe, izvan granica staroga grčko-rimskoga svijeta. Potraživati, kako je taj predmet kod raznih književnosti zastupan, dovesti ove razne radnje u međusobnu svezu, razabirati gdje i kada je koji noviji elemenat u cjelokupno pričanje unesen te napokon razgalivši priču svesti je na prve historijske izvore — to je liep zadatak nove, komparativne, nauke literarno-historijske. Riešenju toga zadatka već je znatno prokrčen put posebnimi istraživanji o pojedinih Aleksandridah ili pričah Aleksandra Velikoga. O tome ima veoma bogata bibliografija, iz koje hoću da navedem bar znatnija djela:

Fabricius *Bibliotheca graeca* ed. Harless. Hambg. 1790 ss. T. I lib. 2. cap. 10. Tom. III lib. 3. cap. 2. — St. Croix *Examen critique des historiens d'Alexandre le Grand*. Paris 1804. — F. (Favre?) *Vie d'Alexandre le Grand* u *Bibliothèque universelle de Genève* 1818. — Jules Berger de Xivrey *Notice de la plupart des manuscrits grecs, latins, et en vieux français, contenant l'histoire fabuleuse d'Alexandre le Grand connue sous le nom de Pseudo-Callisthène. Suivie de plusieurs extraits de ces manuscrits* (1834) u *Notices et Extraits des Manuscrits*. Paris 1838. Tome XIII, 2 partie. — Joh. Ge. Th. Grässe *Die grossen Sagenkreise des Mittelalters*. Dresden 1842. — id. *Trésor des livres rares et précieux etc.* Dresden 1858 s. v. Alexander. — Florian Frocheur *Histoire romanesque d'Alexandre*

le Grand, ou Recherches sur les différentes versions du Pseudocallisthène à propos d'un manuscrit de la bibl. roy. de Belgique u *Messenger des sciences historiques et archives des arts en Belgique* Aunée 1847. — Guillaume Favre *Recherches sur les histoires fabuleuses d'Alexandre le Grand*, u *Mélanges d'histoire littéraire*, Tome II Genève 1856. — le comte de Villedeuil *Légende d'Alexandre le Grand au XII siècle, d'après les manuscrits de la bibl. nat.* Paris 1853.

Najstariji grčki izvori dovode do tako zvanoga Pseudo-Kalistena, kojega je tekst kritički izdao K. Müller u Didotovoj zbirci, pod naslovom: *Arriani Anabasis et indica — Reliqua Arriani etc.* — *Pseudocallisthenis Historiam fabulosam ex tribus codicibus nunc primum edidit Carolus Müller*, Parisiis 1845. Na temelju istoga teksta izradjena su najnovija istraživanja o Pseudokalistenu u knjizi: Julius Zacher, *Pseudocallisthenes. Forschungen zur Kritik und Geschichte der ältesten Aufzeichnung der Alexandersage*. Halle 1867. Grčki tekst, kako dokazuju znatne razlikosti onieh triju rukopisa, koje upotrebi K. Müller, bijaše tečajem vremena puno mienjan, množen i raširivan: prema tomu se razlikuju i prijevodi raznieh, istočnih i zapadnih jezika. Latinski prijevod imamo od nekoga Julija Valerija, koji je izdan po prvi put od Angela Mai: *Julii Valerii res gestae Alex. Mac. Translatæ ex Aesopo graeco* 1817 u Milanu, za tim po drugom rukopisu u gori pomenutom izdanju grčkoga teksta od K. Müllera, o drugih rukopisih istoga Julija Valerija raspravlja J. Zacher u pomenutoj knjizi 35—41. Iz prijevoda Valerijeva učinjen bi vrlo rano izvod, koji po prvi put izda J. Zacher: *Julii Valerii Epitome, zum erstenmal herausgegeben*, Halle 1867 (sr. W. Wackernagel u *Zeitschrift für deut. Philologie* I, 119). Oviem izvodom turenio bi do skora cielo djelo Valerijevo u zaborav. Prijevod Valerijev poznaše i upotrebljavaše nepoznati pisac djela: *Itinerarium Alexandri* (izdan od Angela Mai u Milanu 1817 uz prijevod Valerijev, za tim u zbirci Müllerovoj), kojemu je vrijeme ustanovio Letronnes (u *Journal des savants* 1818) između g. 340—345. Ovomu je itinerariju posvetio posebnu raspravu K. Kluge: *De Itinerario Alexandri M. Vratislaviae* 1861, kojega je rezultate Zacher u toliko pomjerio, što dokaza da je pisac itinerarija crpao iz Julija Valerija: tim je određeno i vrijeme kad je mogao Julijo Valerij prevesti Pseudo-Kalistena (sr. Zacher n. n. m. 48—84).

Vrlo rano bijaše prevodjen grčki tekst Pseudokalistenov na istočne jezike, kao na Armenski u 5. vjeku, izdan u Mletcih 1842 kod Mekitarista pod naslovom: *Padmuthiun Acheksandri Maketonazwui*, u isto doba na sirske (gl. *Zeitschrift d. deutsch. Morgenl. Gesellschaft* VIII, 835; IX, 780); sr. o tome, orijentalnom, ogranku Aleksandrove priče Fr. Spiegel *Die Alexandersage bei den Orientalen*, Leipzig 1851; M. E. Stern *zur Alexandersage*, Wien 1861, Heineman Vogelstein *Adnotationes quaedam ex litteris orientalibus petita ad fabulas quae de Alexandro magno feruntur*, Vratislaviae 1865; *Beiträge zur Alexandersage* u *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums* 1866.

U 10. vieku donie iz nova Archipresbyter Leo iz Carigrada (920—944) grčki tekst priče Aleksandrove u Napulj te ga po želji gospodara svoga, kneza Ivana, prevede na latinski, onako kako mišljaše da će ugoditi svojem vremenu i njegovu mišljenju; ovo djelo, poznato pod naslovom „*Historia de proeliis*“ (izdano mnogo puta, ali kritičkog novijeg izdanja nema još) posluži kao osnov zapadnoj Evropi za sve potonje priče i životopise Alexandra Velikoga. Među najranije zapadne ljetopisce, koji upotrebiše latinsko djelo arhipresbitera Leona, spada Ekkehardus Uraugiensis (izdan u Pertzovih Monumenta Germaniae Historica T. VIII. Scriptores T. VI).

Istoga arhipresbitera Leona držaše se, bar u glavnom, južno-franceski svećenik Alberik Besançonski, koji se nije potpun sačuvao, sr. Paul Heyse *Romanische Inedita auf italienischen Bibliotheken*, Berlin 1856; K. Bartsch *Chrestomathie de l'ancien français*, Leipzig 1866; gledaj takodjer Pfeiffer's Germania II, 449 (članak od Bartscha). Po Alberikovu djelu bit će izradjen onaj život Aleksandrov francuski, o kojem se do sada samo nešto znade iz bilježaka K. Bartscha: *Beiträge zu den romanischen Literaturen* u Jahrbücher für romanische Literatur XI, 168. Podpuna franceska Aleksandrida iz 12. vieka ima još od nekoga popa Lamberta i njegova nastavljača Aleksandra Bernayskoga, sr. Henri Michelant *Li Romans d'Alexandre par Lambert li Tors et Alexandre de Bernuy*, Stuttgart 1846; i Lambert le Court et Alexandre de Bernay, *Alexandriade* ed. Le Court de la Villethassez et Eugène Talbot. Paris 1861.

Po franceskom djelu Alberika Besançonskoga izradjen, da gotovo preveden je život Aleksandra na njemački jezik od popa Lambrechta; najnovije izdanje Heinr. Weismann *Alexander. Gedicht des zwölften Jahrhunderts vom Pfaffen Lanbrecht*. Urtext und Uebersetzung nebst geschichtlichen und sprachlichen Erläuterungen, so wie der vollständigen Uebersetzung des Pseudo-Kallisthenes und umfassenden Auszügen aus den lateinischen, französischen, englischen, persischen und türkischen Alexanderliedern. Frankfurt a. M. 1850. O vriednosti njemačke pjesme gledaj uz druge literarne historike sud G. G. Gervinusa u Geschichte der deutschen Dichtung V. Aufl. I. 333.

U 12 vieku sastavi opeta nov život Alexandra Velikoga latinskim jezikom u stihovih M. Filip Gualther ab Insulis (Lile) prozvan de Castellione (Chatillon), od kojega ima najnovije izdanje: *Ph. Gualtheri Alexandreis* ed. Muelldner Lips. 1863. Ovo djelo steće si u brzo velik ugled, njega držahu se kao uzora mnogi potonji pjesnici raznih naroda to romanskih to germanskih, kao n. pr. španjolski pjesnik Joan Lorenzo Segura de Astorga sr. Ferd. Wolf, Studien 71. Nego za nas je najvažnije to, što je na osnovu istog Valterova djela spjevana češka Aleksandrida, koje su dielovi najposlije štampani u Výboru knjizi I. i u Jirečkovoj Autologiji. Sr. raspravu Vaclava Nebeskoga *Alexandreis česká* u čas. čas. muz. 1847 II. 1 i 136, Šemberin članak u Sitzungsberichte der könig. böhmisch. Gelehrten-gesellschaft 1859, 30 i hist. lit. vyd. 3, 102; Jireček *Anthologie etc.*

2 izd. sv. I, 31. Bibliografske podatke podaje uz Jungmanovu historiju literature još I. I. Hanus: *Dodavky a doplňky* I. 8 č. 48. Potanko ispitivanje češke Aleksandride, u kojem bi dakako i svi dojačniji rezultati sabrani bili, jošter ne dostaje češkoj književnosti. Nego ima u češkom jeziku takodjer prozom pisani životopis Aleksandra Velikoga, o kojem gl. Jungman *hist. lit. české* str. 68 č. 121; odlomci štampani su po rukopisih 15. vieka u drugoj knjizi Výbora i Jirečkovo Antologiji. Ovak prozaički životopis — zar prievod gori pomenu-toga djela liber de proeliis? — izdan je štamptom g. 1513 u Plznu.

I poljska književnost dobi preko zapadne Evrope životopis Aleksandra Velikoga, koji je već štampan g. 1550 u Krakovu pod naslovom: *Historia o żywocie i znamienitych sprawah Alexandra Wielkiego króla Macedońskiego*, i kasnije više puta, sr. Maciejowski *Dod. do piśm.* 359, Пыпинъ Очеркъ лит. исторiи стар. повѣстей и сказокъ, 37. Iz bližega nije mi poljsko djelo poznato.

Dok su u češku i poljsku literaturu utjecali izvori latinski (i njemački) zapadne Evrope, medju tiem crpaše slovinski jug i istok izvore svoje za život Aleksandra Velikoga iz izvora bizantinskih, dakle iz raznih, što više što manje izmijenjenih recenzija grčkoga teksta Lažikalistenova. Najranije, kako se danas misli, ukaza se život Aleksandra Velikoga u staroslovensku (starobugarsku, starosrbsku, starorusku) književnost preko onieh zbornika, koji su osobito u starijoj ruskoj književnosti poznati pod imenom Hronografa. Za to je pitanje o dobi i izvoru staroslovenske Aleksandride tiesno skopčano s istraživanjem slovinskih hronografa, o čemu imamo iz novijega vremena vrstno djelo rusko Andrije Porova: Обзоръ хронографовъ русской редакціи Москва 1866, svezke 2. (Sr. obznanu tog djela od dra. Fr. Račkoga u „Radu“ knjizi XIII. str. 213). Važno bi bilo, da se može potvrditi misao kneza Obolenskoga (sr. Временникъ императорскаго московскаго общества исторiи и древностей російскихъ, Москва 1851) str. XVI, da je obširan život Aleksandra Velikoga, dakle recimo djelo Pseudokalistenovo, prevedeno na starobugarski jezik već istodobno s prievodom ljetopisca bizantinskoga Joana Malale, za koji se uzima da ga je po prvi put preveo s grčkoga pop Grigorije u vrieme cara bugarskoga „knjigoljubca“ Simeuna (sr. u mojoj historiji književnosti str. 70). To izvode odatle, što u rukopisu arhivskom (t. j. u arhivu ministarstva inostranih djela u Moskvi) 15. vieka, koji nije nego priepis iz rukopisa 13. vieka (od g. 1261) ima u samoga Malalu, medju 7. i 8 knjigu po diobi grčkog teksta, umetnut obširan život Aleksandra Velikoga (книги Олксандръ sr. Временникъ ib. str. XXXV), pak i u „elinskom“ (grčkom) ljetopiscu, kojemu pripominje više rukopisa, podieljenieh u dvie redakcije, A. Popov, dolazi na istom mjestu t. j. iza knjige Malaline 7 a ispred 8, život Aleksandra Velikoga. Po tome i A. Popov misli, da „составитель еллинскаго лѣтописца не самъ внесъ Александрiю въ свой трудъ, а нашелъ ее слитою съ хронографомъ Малала“, Обзоръ I, 29. Nego kako ni A. Popov ne drži misao svoju posvema utvrdjenom, tako hoću i ja da rečem, gdje mi se čini da je

slaba strana ovoga dokazivanja. Kaže se za popa Grigorija, da je preveo hronograf Malalin: koliko i što je preveo, to se po onome jednom zapisu u arkivskom rukopisu jedva tako izvjestno kazati može, kako se obično uzima. Dobro je cielu neizvjestnost onog zapisa istaknuo g. Sreznevski u Древніе памятники письма и языка югозападныхъ Славянъ 1865 str. 25. Ali uzmimo, da i jest sigurno, da je pop Grigorije preveo čitav ljetopis Malalin, niti rukopis arkivski, opisan od kneza Obolenskoga u Vremenniku knj. 9, niti elinski ljetopisac donose hronograf Malalin u običnom redu, kakav je u izvorniku grčkom, nego je slovinski tekst Malalin isprekidan raznimi umetci iz tekstova sv. pisma staroga zavjeta i apokrifskih knjiga (sr. u Vremenniku str. XXIX, XXXI, XXXII, XXXIV itd.). Pita se dakle, kada bješe Malalin slovinski tekst ovako ispremiešan? Jer tada bit će bila umetnuta unj i Pseudokalistenova Aleksandrida. Da li upravo od samoga Grigorija? Sreznevski govori istinabog (n. n. m.): вставки изъ книгъ ветхаго завѣта и другихъ были сдѣланы первымъ переводчикомъ — ali ja ne znam, kakovih ima za to dokaza. Po onome, što Obolenski (Vremen. LX) kazuje, da je u arkivskom rukopisu tekst Malalin podjedno s ostalim sadržajem podieljen na glave i slova, kako nema u grčkom izvorniku, nasuprotiv da se u onih rukopisih (koji su to, ne kaže se iz bliže), gdje je tekst Malalin pokraćen, sačuvala izvorna razdioba teksta Malalina, kako je u grčkom, — po tome, velim, moglo bi se suditi, da je izvorno svakako preveden bio hronograf Malalin upravo bez onieh drugih unosaka, dakle i bez Aleksandride. Još je i to znatno, što u arkivskom rukopisu nema kraja druge i čitave treće knjige Malalina hronografa (sr. Vremennik, XXVI) a u elinskom ljetopiscu ima odlomaka takodjer iz 3 knjige (A. Поповъ Обзоръ I, 22). Sad bi samo još valjalo saznati, da li elinski ljetopisac pretpostavlja, da su njegovi odlomci Malalina hronografa izvadjeni iz slovinskog gotovog prievoda i to upravo onoga koji je u arkivskom rukopisu sačuvan? Поповъ veli istinabog „списокъ Малаалы по еллинскому лѣтописцу отличенъ отъ Архивскаго“ (29) — ali razumije li on tu upravo drugi tekst? Ta na drugom mjestu (II, 17) govori on sam ovako: Такъ называемый Еллинскій и Римскій лѣтописецъ носитъ на себѣ несомнѣнные слѣды славянскаго состава а не перевода съ Греческаго. Въ основѣ его положенъ древній переводъ Іоанна Антиохійскаго Малаалы, со вставками изъ другихъ источниковъ.“ Svakako je sastavljač elinskog ljetopisca umio posve dobro razlikovati pojedine sastavine svoga djela te na priliku spominje izriekom, gdje se prašta s Malalom te nastavlja s Hamartolom (sr. A. Поповъ I, 70); pa ipak već prije toga mjesta unosi iz samoga Hamartola i iz drugih tekstova odlomke u Malalin ljetopis.

Po mojem dakle mišljenju, koje ovdje izložih onako, kako se može o tome u nas govoriti, — nije ovo pitanje jošte riješeno. Nego za sada treba da se zadovoljimo tiem, što bar znamo, da je arkivski rukopis samo priepis ili kopija starijega, njemu u sadržaju posvema jednaka, spomenika iz XIII. vieka, u kojem već bijaše za cielo i Aleksandrida.

Na pitanje, kakav je tekst one Aleksandride, koju već toli rano (t. j. svakako bar u 13. vjeku) ujedinjavahu s hronografom Malalinim i drugimi nekimi tekstovi u ljetopisne zbornike — „ellinske ljetopisce“ — ne može se puno odgovoriti. Najpoglavitijega teksta, na ime upravo arhivskoga, nije, što bih ja znao, nakon Obolenskoga nitko kasnije upotrebljavao: njegov dakle odnošaj napram tekstu Aleksandride tako zvanieh elinskih ljetopisaca nije nam jošte objašnjen, niti znamo, da je to jedna te ista Aleksandrida, niti jesu li njihovi tekstovi bar srodni medju sobom. Za Aleksandridu elinskih ljetopisaca crpemo bar nekoliko crtica iz A. Popova. O tekstu života Aleksandrova, koji se nalazi u prvoj (originalnijoj) redakciji elinskog ljetopisca uči on, da se puno podudara s tekstem grčkim Pseudokallistenovim: описываемая редакция еллинскаго лѣтописца представляетъ древнѣйшій, неиспорченный видъ Александрин, близкій къ греческому тексту (I, 29). Tekst druge redakcije čini se da će biti istovetan, dakle jednoga izvora, samo što ima nekih izmjena, pokraćenja, premještaja, itd. o kojih pitanje govori A. Popov I, 79. Obje redakcije elinskoga ljetopisca razlikuju se dakle u Aleksandridi od prilike onako, jedva što više, kako u grčkom tekstu izdanja parižkoga rukopisi A, B, C.

Nasuprotiv ima u hronografu stare redakcije, (ova obilježja uzimam u značenju, koje im daje A. Popov) posve drugačija Aleksandrida. Već naslov „изгнаніе отъ хожденіа цара Александра Македонска“ pokazuje, da je ovdje napram potpunomu tekstu elinskih ljetopisaca nešto pokraćeno; ali što je u jednu ruku tekst pokraćen, to su u drugu uneseni takovi komadi, takove pripoviedke, kakovih ondje nema. Za to i izvodi A. Popov „что составитель Хронографа пользовался иными списками Александрин“ (I, 119).

Znamenito je to, da se pripoviedke, unesene u Aleksandridu hronografsku, povraćaju u srbskih recenzijah Aleksandride. To su po kazivanju A. Popova 3 odlomka: о допродѣтелехъ Александровыхъ, dolazi kao uvod ne samo u Aleksandridi derpatskoj (rumjanc. muz. Nro. 175) nego i u našim rukopisima *abcg*; О пришествіи Александрова къ Римъ, čita se u svih naših tekstovih veoma obširno, isto tako о пришествіи къ Трон.

A koja je to srbska redakcija ili recenzija Aleksandride? Ovakom navikoše Rusi nazivati ponajprije onaj tekst Aleksandride, koja se čuva u biblioteci derpatskoga sveučilišta a opisa je Vostokov u poznatom djelu „Описание русскихъ и словенскихъ рукописей румянцовскаго музея“ Сп. 1842 Nro. 175. Već Vostokov dokaza iz samoga teksta ondje, da je ono djelo srbskoga pisca; nešto iz bližega govori o tome Pypin u svom „očerku“, str. 39 i slied. Uza sve to osta nam ipak i ova „srbska“ Aleksandrida sve do sele dosta tamna. Ne imajući potanka opisa, kamo li podpuna izdanja ma kojeg teksta Aleksandride, ne mogosmo niti o njemu suditi niti druge prema njemu poredjivati. Ne umjesmo dakle odgovoriti ni na to pitanje, jesu li svi rukopisi bar one Aleksandride, koju par excellence zovu srbskom, jednoga izvora te medju sobom jednaki i istovetni.

Riešenju toga pitanja misljam da će se najbolje doskočiti tako, ako se jedan podpun tekst Aleksandride izda. Posla toga latih se ja tiem voljnije, što mi prijateljstvom g. Adolfa Patere, dodje do ruku znameniti rudnički tekst Aleksandride, koji povrh zanimljivosti samog pitanja literarno-historijskoga ima još i posebnu, veoma znatnu vrijednost za hrvatski jezik. Videći dakle, da upravo ovaj tekst za nas puno vrijedi, odvažih se staviti ga za temelj mogega izdanja, čemu mi g. Adolfo Patere najprijaznijim načinom dozvolu dade, ali cielo izdanje potrudih se udesiti tako, da povrh koristi koju će odavle dobiti hrvatski jezik, zadovoljim što više i potrebam kritičkim i potrebam literarno-historijskim. Bijaše mi dakle osobita briga, da uz ovaj jedan tekst, koji imadjah pri ruci u neobično liepom i pomnom priepisu izvornika rudničkoga rukom samoga g. A. Patere, dobijem što više rukopisa, gdje ima život Aleksandra Velikoga, po čemu bih mogao ne samo tekst rudnički ispraviti i popuniti, — a da mu trebalo i ispravljanja i popunjenja, o tome će se svatko iz mog izdanja uvjeriti — nego i međusobne sveze raznieh tekstova ustanoviti. Ta već po onome odlomku, koji je iz rumjancovskog priepisa naštampan u Pypinovu „očerku“ str. 303, uvjerih se, kad mu poredih naš tekst, da je objema bez sumnje jedan te isti izvor, tek što u rudničkom rukopisu nema uvoda o četiriem krepostima.

Staranje moje ne osta sa sviem bez ploda, kao što nadam se da će posvjedočiti najbolje samo izdanje. Povrh rudničkog rukopisa, koji je čitav štampan te na njemu i osnovano ovo izdanje, mogah se zbilja služiti još nekojimi rukopisi, kako ću ovdje redom iskazati.

Rukopis rudnički pod naslovom „Александр велик“ opisuje g. A. Patere ovako:

„Rukopis na papiru, u knjižnici knezova Lobkovica u Roudnici (u sjevernoj Češkoj) pod signaturom VI. Fe. 40 na 116 listova u maloј četvrtini (4°). Rukopis je u starom kožnatom vezu, savršeno sačuvan, 21 centimetar visok a 15¹/₂ centimetara širok. Pisan je bosanskom ćirilicom u prvoj polovici 16 stoljeća, jednom rukom od početka do kraja. Nema sumnje, da je to priepis iz starijega rukopisa, što dokazuju česte griške u prepisivanju kao i manjak teksta medju listom 113 i 114, koji se ima odbiti na nepoinnju prepisača, jer je pagina-cija suvremena i podpuna pak i sudeći po slogovih artije ne manjka ništa.“

„Na listu, koji je pred prviem listom rukopisa, čita se ovo:

Hic liber Seyfrido à Kollonitsch Ferdinandi
ro: vng: Bohemię regis archiducisq Austrie
à consiliis, dono traditus est, per barones
in Guns Juritschitschen Anno M.D.XLVI.

In dieser Chronikhen schraibt es
von vnserem gefchlecht denen
von Kolonitsch was Sie fter Fridr-
chische hatten gedan haben.

„Takodjer je pred prviem listom priliepljen manji listić papira, gdje se na 2 strani čita latinska transkripcija početka srbskoga originala, pisana rukom slavnoga jezikoslovca Josefa Dobrovskoga.

„U muzeju kraljevstva češkoga imaju dva priepisa, jedan od g. 1824 i 1825 (4. C. 26. sig.). izveden latinskim pismom od Jos. Dobrovskoga, drugi iz god. 1852 (signatura: 4. C. 25) izveden ćirilskim pismom od Vaclava Hanke, bivšega bibliotekara češkoga muzeja. U oba ova priepisa podkralo se u prepisivanju mnogo griesaka, a mnogo je mjesta poizostavljano: osobito Hankin priepis vrvi pogriješkami, posao Dobrovskoga znatno je ispravniji.“

K ovomu opisu g. A. Patere nemam što drugo dodati, van da je njegov priepis, koji meni prijateljski izruči za štampanje, izveden posvema vjerno te nakon dovršena posla još jednom poredjen s izvornikom; ima naznačene listove, strane pače i pojedine linije; rieči su onako posastavljane ili rastavljane u priepisu kao u izvornom rukopisu, pridržana je i izvorna interpunkcija. Samo se kaže, da sam ja u štampanju teksta učinio one promjene, koje iste današnji način štampanja, kao: porastavljao rieči, kako treba; razgodio ih pravilnom interpunkcijom, za nomina propria i nakon piknje upotrebio velika slova. Još sam mjesto *ъ* upotrebio po današnjoj ćirilici *ѣ*, te izostavio ispred vokalnoga *ѣ* samoglas *а*, a ispred *ѣ* samoglas *у*.

Uz ovaj rukopis dobih još blagohotnim posredovanjem g. dopisn. člana naše akademije, bibliotekara i muzealnoga čuvara u Biogradu, Stojana Novakovića, iz Biograda četiri rukopisa života Aleksandrova, od kojih mogoh tri koristno upotrebiti, jer se s rudničkim tekstom u toliko podudaraju, da se njima često tamni smisao ovoga objašnjuje.

Najviše, kako se iz moga izdanja vidi, bijaše upotrebljavan rukopis *а*, jer mu je tekst (staroslovenski, roda srbskoga) najispravniji, pak je i sam rukopis stariji od ostalih; bit će svakako iz XVI, ako nije već ispod konca XV vijeka. Ovaj rukopis (svojina narodne biblioteke u Biogradu br. 117) pisan je na artiji u malenu formatu, sitniem ali pravilniem pismom, ima po 19 reda na jednoj strani, u svemu 163 lista, ali na samom početku pak na više mjesta u sredini nestaje po koji listić, po čemu je tekst isprekidan. U tom rukopisu ne bijaše ništa drugo do li sama Aleksandrida, kako se vidi po tome, što na posljednjem listu 163 iza posljednjih rieči (да бляди се да не замьиниъ за покон трьдъ ::) osta čitava strana prazna, samo su bliže prema sredini napisane istom rukom još ove rieči: съкръшителию богу нашему слава въ вьки вькомъ аминъ. Novijom rukom zapisano je ispred ovieh rieči: Сню книгъ куні поплъ Феодора куні ѿ кизана златара пенна сна за .р. аспі. Rukopis je dobavljen iz stare Srbije — radi pravilnosti jezika i sloga bio bi vriedan posebna izdanja.

Drugi rukopis, koji označih slovom *б* (takodjer svojina narodne biblioteke u Biogradu, pod br. 149), slaže se s rukopisom *а* u toliko, što se vidi, da im je u neko starije doba objema jedan izvor bio; inače je ovaj rukopis puno ružnije, dosta nepomno pisan, pak mu je i tekst mjestimice, i to vrlo često, iskvaren do podpuna nesmisla, koji

se jedva uz pomoć rukopisa *a* dade kojekako razmrsiti. Ovaj rukopis bit će i dosta mlađi od *a*, ali je puno koristan po tome što ima početak, kojega u rkp. *a* nedostaje; pak i dalje u tekstu, što je u *a* s listićima poispadalo, može se gotovo uvijek ovdje naći. Ovaj rukopis ima po novom brojenju 291 list, ali Aleksandrida počima istom na drugoj strani 104 lista ovim riečima: житѣ нже въсех великаго ц(а)ра ц(а)рехъ ал(е)ѣндра коко (sic) бы(сть) ѿ сехъ — kraja nema, nego je, kako se još iz tragova vidi, na kraju rukopisa puno listova poodkidano ili izrezano. Povrh inieh razlikosti teksta izmedju rukopisa *b* i *a*, spomena je vrijedna još i ta, što se ovdje kroza svu Aleksandridu tekst bez prekidanja nastavlja, a u rkp. *a* ima nekoliko crvenimi slovi ispisanih naslova, koji su se, kako se meni čini, u *a* održali iz starijih izvora. Tako ima i rudnički tekst još nekoliko naslova.

Ispred Aleksandride dolaze u rkpisu. *b* ove stvari: Ѡ ц(ар)и коста при немъ же възрасте срацински вождь нль же именити пророкъ моухамедъ itd. (na 2 strani 1 lista). Početak je ovaj: По костан'тине же цре црствока коста с(м)нь его .кз. лѣтъ, при немъ же великъ катръ и напраснь дхмоуль м'могаа оубо дрѣвеса и зѣло велика (dalje odkinut list) — Na strani 2 lista 16: зде сконуа се в(о)гомрьскѣи моухамед срацинскѣи лжепророкъ — Na listu 22 с(ве)т(а)го Мефодѣа оуказаніе истомъ ѿ ц(а)рехъ и ѿ послѣднихъ лѣтехъ (sr. N. Tihonravova Памятники отреченной русской литературы II, 213) — Na strani 2 l. 51: Силзаніе и похѣсть ѿ Іоанъ нже нарицаше се прѣжде Іоанъ в(о)гатин (i to je apokrif) — Na l. 72: преподобнаго ѿтца нашего ефрема сирна ѿ прекраснѣи Іосіфе слоко.

Treći rukopis biogradski, označen u mojem izdanju slovom *c*, (svojina srbskog učenog društva br. 50, dobavljen iz Prizrena), bit će iz prošloga vjeka, ima 167 listova artije u 8mini, ali mu je početak i konac odkinut. Na početku ne dostaje samo jedan list, jer na onome listu, koji je sada prvi, mogu se nekoje rieči pročitati, kao: Пилпоп . . . . . снн нектенака цара . . . . . велике царице . . . . . ѿлименаде . . . . . пригоди се тако нектенак египтански цар влхован itd., odakle se vidi da je to upravo sam početak Aleksandride iza uvoda. Tekst ovoga rukopisa još je gore iskvaren, nego li u *b* — prepisač imaše po svoj prilici loš eksemplar pred sobom pak puno toga nije razumio — i tako ima u tom rukopisu gomila nesmisla, koja se može, bar mjestimice, protumačiti pomoću drugih rukopisa. Za to i ne mogah odavle van po gdje koje dobro zrnice odabrati te u izdanju upotrebiti. Jezik ovoga rukopisa puno je obnovljen na narodnu.

Iza do kraja svršene Aleksandride ima u istom rukopisu *c* na listu 145 ovo: Похѣс(тъ) прѣдвѣна испанен(а) страстен и трепета и танинство велике же ѿтца божь угодником сконим ѿ мнмодши и прѣдвѣн нже васкети ѿ(тъ)ца нашего мефодѣа епископа патрискана сказанне истинное ѿ ц(а)ри и послѣднихъ лете — Tekst u osnovu svom onaj isti, koji u rkp. *b*, prekida bez kraja listom 167, koji je posljednji u ovom rukopisu.

Rukopis, koji označih slovom *m*, poznat je već iz davna u slovinskoj književnosti, jer je to onaj isti spomenik iz zbirke Mihanovićeve (sada

svojina knjižnice jugosl. akademije u Zagrebu), koji bješe prof. Miklošić upotrebio u svojih gramatičkih djelih i u svom rječniku. Uz *a* ovo je najbolji tekst Aleksandride jezika srbsko-slovenskoga te da se nijesam rukopisom *a* toliko posluživao, mogao bi mi bio ovaj onu istu službu činiti. U glavnome podudara se tekst njegov s *a* i *b* te se vidi da mu je jedan te isti s njima izvor — glavne razlikosti pripominju se u samom izdanju.

Najsrodniji rukopisu rudničkom po jeziku jest rukopis Gajev, označen u ovom izdanju znakom *g*. Ovaj je rukopis pisan na artiji, sitnom ćirilicom u maloj 4tini na 94 lista, po 15—16 vrsta na jednoj strani; bit će iz 17. vieka. Jezik ovoga rukopisa skroz je narodan, kao i u rudničkom rukopisu, samo što je ovdje pretežno narječje štokavsko, a u rudničkom čakavsko. Kako se oba ova rukopisa na mnogih mjestih liepo popunjuju, osvjedočit će se svatko iz samoga izdanja te podjedno sa mnom blagodaran biti *g*. dru. V. Gaju, što je meni svoju dragocjenost, njemu puno milu, ustupio za porabu. Vriedno bi svakako bilo, da i Gajev tekst izadje na sviet, na korist našega jezika.

Ovi izvori poslužiše meni u izdanju života Aleksandrova. Ali tiem nije ni po što iscrpen broj svieh do sada poznatih Aleksandrida srbske familije. Šafařík pominje (Geschichte der südsl. Literatur III, 236), da ima u manastiru Remeti (na fruškoj gori) jedan rukopis života Aleksandrova, pisan *g*. 1719. I u Karlovcih ima u biblioteci patriarashkoj rukopis života Aleksandrova, bez početka i kraja, *g*. 1739 11 julija nadjen na razbojištu na Boleču a biblioteci poklonjen od Aleksandra Ratkovića, obrstarova sina.

Početak karlovačke Aleksandride glasi ovako: — **мїю кодомъ и теораше рѣками сконма коцмне корабе и улки коцмне и поставаше въ рѣкомлю: по томъ поставаше на себе пророческѣ одеждѣ, держа в рѣцкю жезлъ и млышмыси нмъ поуще поумнающе ико бogy свои. Iako je naći, gdje te rieči u Aleksandridi dolaze, ali je znatno, što ih nema ovako ni jedan naš rukopis, a ne podudaraju se posvema ni s običnim grčkim tekstom (Lib. I. cap. III. ed. Müll. p. 3). Sudeći po jeziku ovieh nekoliko rieči moglo bi se misliti, da je karlovačka Aleksandrida priepis s kojega ruskog rukopisa.**

Iz Biograda dobih takodjer uz *a b c* jošter jedan rukopis novijega vremena, koji je svojina narodne biblioteke (pod br. 150), pisan krupnom rukom na papiru, u srednjoj četvrtini. Na koncu Aleksandride ima ovaj zapis, koji nam otkriva i ime piscu: **Сне саписа Сүмемѣ Тюрѣнѣ рекше дацкалъ ка Саракѣ лета 1782-е априла 30.** Ali ovaj tekst Aleksandride puno je različit od naših tekstova — očevidno ima i drugi izvor, različit od izvora naših Aleksandrida, ili je bar znatno preradjen. Početak glasi ovako: **Александра великаго царя сказаше како царъ царемъ бистѣ үзе вси царстени отъ востокъ до западъ иже хошеть кто послышати или кннхъ или кнфеъ или коннъ или гражданинъ или простѣъ келми естъ бо удивашне саншечинъ.** Ovoga rukopisa nijesam smatrao potrebnim mojemu izdanju.

U Ruskoj bit će još mnogo neproučenih rukopisa Aleksandride familije srbske, kako se možemo uvjeriti iz rasprave Pypinove, gdje se na str. 44—45 o tome govori. Iz djela A. Popova doznajemo također za Aleksandridu srbske redakcije od g. 1497, koju on zove rukopisom „Kirillo-bélozerskoga“ manastira (sr. Обзоръ I, 120). Ovo bio bi prema drugima upravo vrlo star rukopis srbske Aleksandride, ali žalibog iz bližega ne znamo o njem gotovo ništa. Samo toliko može se reći, da se ona dva mjesta, koja A. Popov (I, 120—121) navodi, s našimi rukopisi ne slažu, nego su u nas puno na obširnije pripoviedana. Ne znam ipak, koliko se smije odatle izvoditi, da je tekst srbske Aleksandride u rukopisu od g. 1492, što je sada u duhovnoj akademiji stepeterburškoj, drugačiji od naših tekstova.

Što se na po se naših tekstova tiče, po kojih je izradjeno ovo izdanje, ne upuštajući se, bar za sada, u dublja istraživanja, smijem ove dvie tri istine izreći:

Prvo da je slovinski tekst ovieh Aleksandrida, imajući na umu rukopise upotrebljene u ovom izdanju: *a*, *b*, *c*, *m*, bez sumnje jedan te isti: ova četiri teksta, o tome nema sumnje, izlaze napokon iz jednoga te istoga rukopisa, koji bješe ako ne upravo njima a ono drugima, iz kojih su ovi prepisani, zajednički izvor.

Drugo da je slovinski tekst ovieh Aleksandrida bez sumnje preveden sa grčkoga izvornika. Tomu su dokazom ne samo ovaki oblici vlastitih rieči, kao: Омиръ, Праклине, Суга, Ситъ, Назъходоносоръ, Сенила, Крисъ (Croesus), Шиликина, Кавуломъ, окнаносъ, ликанъ; nego također ciele grčke rieči:

КАЛЬШЕ'НЮ ЛЕКАНОМАТЬ МАУЕТЪ ТКОРНИ *a*, КАНШЕ'НЮ ЛЕКАНОМАТІО *b* — to je grčka rieč: λεκανομαντεία ili λεκανομαντεία, u izdanju Müllerovu dolazi zbilja: τῇ τοιαύτῃ Λεκανομαντεία;

и стихне прѣстоупаніе *m* (nerazumljivo, *b*: и стихе пристоупаніе, *c* čak: тихне притупа), sravni grčki: καὶ συγχλόνησας τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα;

Фер'и ре Аলেখендре *a*, ѿ фарениде Аলেখендре *m* — to je grčki izraz: Φερνέρης Ἀλέξανδρος, koji se nekoliko puti opetuje, u rudn. tekstu sačuvao se čak pravilno: Френире Александре;

у'то добро дидаскалъ сътворши *a*;

каждоу да естъ царствоути, яко въ ланѣмѣхъ конь твоихъ конь угоднѣ ѿждребѣ'се естъ *b*, ере се у ланѣмѣхъ твоихъ конь угоднѣ ѿждребѣ' *g*, то je naš rkp. ovako izrekao: у свирепицахъ твоихъ конъ чуданъ родилъ се е. Vostokov ima u rječniku ланѣмѣхъ; то će biti за cielo nekakva grčka rieč, valjda u korjenitoj svezi sa Λάχος, što znači i podrum;

и епистолаѣ по всѣхъ градовѣхъ и землѣхъ и странахъ посла *a*, на хелѣхъ же рози каснаѣска съ аспидовѣхъ и крѣпѣти *a*,

с мерсиловимъ листемъ нашъ rkp., съ мѣрсіловемъ лѣствіемъ *b* (to je u grčkom obliku rieč μέρσινος);

финиѣ бо млада не истрѣгъ ѿ стара не кушанъ се *a*, ки фариса млада ѿстарѣе'шомоу не троудъ се *m*: прва rieč dovodi на grčki φοίνξ, друга на κύπρος, ali нашъ текстъ пише: не истарѣ бо фариза када остари не трудъ се объ нему, а *g* не истрѣгивъ же париза itd., nu glagol истрѣгнѣти dokazuje jasno, da ovdje nema govora o konju;

на парастаси *a* у свитлон парастаси наѣ rkp. (*g* погр. *в велико парастини*), *c* *у* свѣтлон полати, grĕka је rieĕ παρίστασις s dvorskim značenjem bizantinskim;

.кѣ. риторъ ѿблѣдѣше нмѣ *a*, .кѣ. риторъ ѿбѣдрѣжахоу его *m*, *b* погрѣепо тѣторъ, *c* ima rieĕ филосоу, тако i наѣ rkp. филозоф, *g*. дванаестъ нѣлоуѿпѣвъ;

и врата велика дрѣска лѣда падоше се *a* *b* *m*, наѣ rkp., што је prievod grĕkoga Ἄρειος πάρος;

и принесоше нмѣ дарн многы безчнслнхъ, стѣмн цѣрскыѣ *a*, стеме цѣрскнѣ *m* — grĕka rieĕ στέμμα;

сѣн же вѣсн пошахъ дафниново вѣтѣныѣ въ рѣкахъ *a*, дафнинове пошахоу кетени *m*, дафниново цвѣтѣ *b*, дафниново кетени *c*, дафниново кѣвѣне *g*, — grĕka rieĕ δάφνινος;

подѣ кепѣзѣмѣ корѣкоднѣловемѣ *a*, подѣ ханѣзѣмѣ корѣкоднѣловемѣ *m*, подѣ ханѣзѣмѣ корѣкоднѣловемѣ *b*, под кепѣзѣмѣ *c*, подѣ кепѣзѣмѣ корѣкоднѣловемѣ *g*, под епазѣмѣм горѣкоднѣвнм наѣ rkp. — sr. Miklošičev rječnik; да је ова rieĕ, која се puno пути опетује, grĕkoga izvora — o tome се jedva i posumnjati може; ну што би се могло pomišljati на grĕki χαλκισμός, не умijемъ саставити са значенjem, које овамо smisao ište;

и нарекоше нмѣ кѣго ѿснѣноу *a* елѣкарѣдѣоу *b*, ѿснѣноу *c*, кѣнѣкарѣдѣоу *m* енѣграднѣоу *c* енѣснѣ *g*, наѣ rkp. енкардинос носиса — то ѣе бити за cielo grĕki ἐγκάρδιος ἐνωσις;

ѿтъ камѣна анѣдраѣа *a*, ѿтъ камѣне анѣтрѣска *m*, ѿтъ камѣна анѣтракѣѣ *b*, ѿтъ камѣна анѣдраѣа *c*, ѿдѣ камѣна анѣтрѣска *g*, од камѣна анѣдраза наѣ rkp. — то је grĕki ἀνδραξ;

нерѣанѣжанѣмѣмъ кнѣднѣнѣю *a*, нерѣанѣжанѣмоу кнѣдоу *m*, нерѣанѣжевоу кнѣдоу *b*, чудноу нарѣанѣженоу зраку наѣ rkp. — u bizant. grĕkom νεράντζιον (sr. Weigand wört. II, 312);

терѣнѣха нѣкоуѣмоу наѣ нмѣнѣ постави *a*, етѣарѣа *b*, етерѣнѣхѣрѣа *m* — i то је grĕka rieĕ ἐταίρειάρχης?

камѣнѣ анѣнѣнтѣарѣ *a* *m*, камѣнѣ хѣланѣнтѣрѣ *b*, камѣнѣ хѣланѣнтѣрѣ наѣ rkp. — grĕki λυχνίτης?

ѿтъ акѣнѣтѣа гѣозѣдѣа *a*, ѿтъ акѣнтѣа гѣозѣдѣа *m*, од акѣнтѣа гѣвѣозѣдѣ наѣ rkp. — grĕki ἄκινθος;

.кѣ. тѣсѣнѣнѣ кѣбѣлѣ нѣгѣдѣалѣ *am* — gr. ἀμύδαλος;

нѣосѣ пѣлѣнѣ потѣнѣрѣ бѣнѣлѣа *a*, поутѣнѣрѣ пѣлѣнѣ бѣнѣлѣа *m*, пѣтѣнѣрѣ пѣлѣнѣа *c* — grĕki ποτήρ;

и тѣпѣанѣ фѣриѣже *a*, и тѣпѣанѣ парѣиѣже *b*, и тѣпѣанѣ фѣриѣжѣ *c*, и тѣпѣанѣ парѣиѣже *g*, и тѣпѣанѣ фѣриѣже п. rkp. — samo *m*. тапѣанѣ парѣиѣжѣ — ја дрѣмъ да је то такодѣер grĕka rieĕ, стојеѣи у свеѣи с глаголом τυφῶν, моѣда τυφῶν — а да знаѣи: бѣсан, помѣман;

и трапѣзѣ ѿтъ самѣфѣира *a*, трапѣзоу ѿтъ сафѣира *m*, тарпѣзу од самѣфѣира п. rkp.;

пѣлѣнѣ фѣинѣнѣуѣскѣмъ *a* фѣинѣнѣуѣскѣмъ пѣлѣнѣ *b* — grĕki φοινίκεος;

то нерѣсоуѣ тѣ анѣзѣмѣтарѣ еснѣ *a*, анѣзѣмѣтарѣ еснѣ *m*, анѣзѣмѣтарѣ еснѣ *g*, наѣ rkp. неприѣтелѣ еснѣ;

и .ки. ии р'гокъ многоцѣм'на каменѣа а (πύργος);
иже зокѣт' се сиринам'ли а сириннамелли т — jesu li to σύρρυγες,
kako Miklošić uči, ili možda prije σειρήνεια μέλη?;
помози ми принѣомъ а т — današnja прѣија, грѣки προΐξ или prije
τὰ προΐξεια;

магеръ же александроу т, и а агеръ же александръ то је μάγειρος;
камаръ на нѣмъ зиданъ съторн а б т и повеле камаръ сзидати
с г, паъ rkp. употребљује рѣѣи мост: и мост на нем зидати учини
— грѣки καμάρα; сего же Александръ вѣмъсто лѣуека фамоса прѣдъ
конске пошаше на копѣи а вѣмъсто фамоса б, и с веѣ новѣја, данашнѣја
рѣѣ: Александръ реуе на мѣсто фемера носити; паъ rkp. и г имаду
панос: мѣсто паноса, мѣсто паноса — грѣки ἀντὶ πανοῦ.

и вѣше ѿбрѣлъ дариюка злата въ пер'сидѣ .ки. нстерьнъ а б —
ovo је исто тако nerazumljivo, као и т: .ки. нстерьнъ, или у с: .ки.
нстрен, али се разјашњује нашім текстом: дванадесте густеран, одакле
се види да је то по грѣком облику χιστέρνα; према тому ваља испра-
вити и у Miklošićеву рјечнику с. в. нстерьна; по Vukovu рјечнику живи
у Crnoj gori још и данас облик bistijerna.

Po što Aleksandar svlada Darija, zove se kad što u naših tekstovih
ne samo цар над цари nego још овако: великимъ хон'кинаръ и масаръ.
Uz масаръ има само један пут у rkp. а амасаръ, насупротив уз хон'кинаръ
пише се у б хѣмаръ и хомаръ, а у нашем rkp. хонакар; у т два
— пута хонкинаръ за које Miklošić у рјечнику вели „sensus ignotus.“ Ја
се надам да сам овој рѣѣи ушао у траг, те да је то персијски израз
hunar, који значи: јунак, у zendском језику: hunara (krepost,
vrlina) sr. Justi, Hand. der Zendspr. 327), али како је иста рѣѣ гла-
сила у грѣком изворнику одакле за циело удје у наше словинске текстове,
није ми познато; свакако је уз хон'кинаръ и хонкинаръ уважења достојан
облик рукописа б: хонмаръ. Према тому нема сумње, да је и у масаръ
скривена некаква orientalна рѣѣ, пак не знам, не би ли се смјело
понишљати на арабски израз nasr (zaštitnik, pokrovitelj), сравни: Pott,
Personennamen 262, 704.

Треће да је преводитељ овога текста Aleksandride био србски књи-
жевник — то доказују ова изравна свједоѣанства: и нареуе нме нѣмъ
драмъ иже по сръбьскомъ езѣкоу нариуеъ се потечѣице б, по сръбь-
скомъ езѣку потечѣице а, иже по сръпськомъ езѣкоу нариуеъ се поте-
чице т, ѣак rudnički текст задрѣа то исто: епе по сарбском езику
потечѣице; само у Gajevу рукопису долази на овом мјесту: по грѣу-
комъ езѣку. Друго је мјесто истог знаѣенја ово: и нарекоше нме ѣго
ѿспеносъ иже глаголет' се сръбьскимъ едѣносръдѣни сьстан'къ а, по
сръбьскомъ езѣкоу т, по сръбьскоу езѣкоу б, по српскомъ езѣку с, како
по сръбьскомъ езѣку нариуе се свесръдѣи стамакъ г, паъ rkp. на овом
мјесту има само: а по нашем езику нареѣе се. Нарокон има још и
треће мјесто ово: макарони бо по сръбьскомъ езѣку блажени нариуѣт'
се а, по сръбьскомъ езѣкоу б, макарони же по србскомъ езѣку блажени
нариуѣт се с, макарони по сръбьскомъ езѣку блажени нариуѣю се г, паъ
rkp. макарѣ по сарбском езику блажени наричу се. Али и поврх овѣх

dokaza ima u samom tekstu još nekoliko rieči, koje se mogu pravo srbskimi prozvati.

Napokon četvrto, da su tekstovi Aleksandride rudnički i Gajev prevedeni na narodni jezik istom sa književnoga srbskoga iliti srbsko-slovenskoga jezika — to se može dokazati povrh onieh paralela, koje su upravo spomenute, još i mnogimi drugim primjeri. Aleksandrida rudnička i Gajeva — mogla bi biti dva samostalna prievoda sa srbsko-slovenskoga na narodni hrvatski i srbski jezik, tako da ne bi visio jedan o drugome; po svoj prilici bijahu prevoditelji i geografski dosta na daleko jedan od drugoga, jer ne vlada u oba teksta isto narječje, prem da se za neke razlikosti može reći, da imadu u tome svoj uzrok, što je prievod rudnički za cielo stariji, pak za to i vjerniji srbsko-slovenskim tekstom, nego li prievod Gajeva rukopisa. Ali svakako i rudnički i Gajev tekst izadjoše iz jednakih izvora srbsko-slovenskih.

U rudničkoj Aleksandridi dolazi još kao od zaborava nekoliko ne-narodnih, srbsko-slovenskih, oblika gramatičkih, kao: ки сиют с радостю (u *g* nema toga mjesta) XLIV^a, ки на светих почи ваеши (u *g* nema) LXXXII^a, мучиши се (u *g* нема) XCIII^b, у старости барзо умреши (u *g* нема) CVIII^a, и од шерафима слави маго бога (u *g*: и од серафимн слакинега прослави х и великога господина бога) LXXV^b, неугашаеми свитилниче (u *g* нема) CIV^b. Овамо спадају и дативи absolutni, као: сему тако бившу X^b, u *g* само на pola: сему (tako m. сему) тако бивши; и едном рукувшу даву многи звири умираю XLII^a, u *g* već само nominativ absolutni: единомъ лавъ рикнзъ многе звири умираю; и воискам двима ратним ставшим се XLII^b слаже се са б: и двема воискама ставшим се, ali u *g*: и воиске сташе се.

Isto se tako očituje izvor našega teksta u onieh riečih koje ostaše ne-prevedene a nijesu narodne nego crkveno-slovenske ili srbsko-slovenske, kao: и од македонан попраи буду VIII^b, još i *g*: и попраи бздъ; надѣше ли се гдо таковои подвижи XLIX^a, u *g*: надаше ли се тко од васъ од македонне тако подвижн (u *a*: надаше ли се кто таковен подвижн), велике мое подвиге CVII^b (u *g* нема), а: великые мое подвигы; в ѣдовно истление LVI^b слаже се са б (u *a* iskinut list): егда въ адово съиндъ истлѣиѣ, ali *g* drugačije: када бздъ ѣ македонѣ сташъ; гди господин бог в почети литом ран насади odgovara sa svim slogu srbsko-slovenskomu: въ поуетни лѣтомъ, i u *c* čita se: на поуетни лѣтом, u *a* само: въ мауелъ, *g*: ѣ мауелъ; и тако душу свою прелашѣете LXVIII^a, u *a*: и тако лѣта скои съ душами прѣлашѣете, б: телеса ваша съ доушами прѣлашѣете оумираете, с најближе: и тако душе свое прелашѣете, u *g*: а души ваши прелашѣете; мужь мудар скровише неизчарпено LXIV^b као u *a*: мужь мударь скровише неисурпаемо, с скровише неисурпаемо, u *g* drugi oblik, ближе na narodnu: мужь мударь скровища неизча(р)пена, ova se rieč vraća na drugom mjestu i u našem rukopisu: гди су велике твое скровице и ризнице CVII^a, gdje rkp. *a* m pišu: где сѣтъ великаа скровища. Takova je rieč nerazumljiva ali jednako pridržana

u naših tekstovih брѣниѣ; sr. да сваки од барне земље ове вазме, čega pisac rudničkoga teksta kako se vidi nije razumio, ali je znamenito da nijedan od drugih rukopisa, koji su meni pri ruci, nema ovdje rieči брѣниѣ nego svi donose rieč прѣстъ, као а: ико в'сакъ прѣсти землѣ теи да изнесетъ, т: ико в'сакъ ѿтъ прѣсти землѣ тоѣ да изметъ, б: ико в'сакъ ѿтъ прѣсти да изметъ, али с nije веће ни rieči прѣстъ razumio jer пише: да сваки улокъ изметъ прѣсте землѣ тоѣ! Gajev rkp. ovdje je vjieran izvorniku: да сваки улокъ ѿд прѣсти землѣ ѿвези изнесе. Još se na jednom mjestu vraća rieč брѣниѣ u našem rkp. и барном главу посиповашѣ, и а: и прѣстию главу скоѣ посиповашѣ, тако и б, с: и прѣстию главу посиповашѣ. U rieči sastavljenoj: мирадаржителю велики цару Александре (LXXXVb) nije pisac za cielo razumio prvoga diela, а то је како се види из а миродръжца, dakle nešto drugo nego li je pisac mislio.

Има и више takovih primjera, али за доказ доста је ово. Само чу још споменути, да неких мјеста преводилац са србско-slovenskoga на народни језик није добро разумио, пак одатле дође у његов текст готов несмисао. Takav је примјер, што а вели: келѣушнѣ мѣжѣ не подобаетъ прѣжде данѣа ѡбѣщавати или у б: прѣжде данѣа, т: прѣжде данѣа; ovdje shvati pisac genitiv данѣа као deminutiv од rieči данѣа те преведе: не трибуе приѣ рока ѡбѣхати. Тако се Lb мнози и мнозиши поклонише ми се razumije само онда, кад се пореде србско-slovenski tekstovi, odakle се види да је мнозиши приевод од многаши, како има bm; пак збилја g пише мнѡкратъ. Што а разумљиво пише: и уетворосъстав'ное тѣла твоѣго иствѣство днѣсь Алексѣи'дре растѣпнѣи се имать — то је наѣ роѣео овако преводити: и четарто саставно тѣла твога, пак дошавши на rieč иствѣство преведе је riečју која није средњегга spola: састав и тај несклад оста у тексту, с има овако: и уетворо саставна тѣла твоѣго саставна (мјесто саставнѣа).

Sudeći по језику и по неких talijanskih riečih, које долазе у тексту rudničkom (као: ки имиху дванадесте вертудов у себи XXIIIb и g само: .иѣ. знаменѣа имѣхѣ, или: и бакиту (bacchetta) злату у руку своју вазам, čak jedna njemačka: шафар александров, gdje g има мѣхѣа, а остали tekstovi грѣку rieč магерѣ) може се slutiti од прилике, gdje му је domovina: по свој прилици у западној Bosni (turskoј Hrvatskoј) или у sjevernoj Dalmaciji.

Житиє и послѣдованіє достопѣльнѣмъ уловкомъ и
конномъ оустрымлющѣмъ се на брани, еже оубо уѣтити
и разоумѣти и слышати, блаженнаго моужа цара Алексѣя
како коужа и како назва се царь всен земли подьсаль-
уѣном. Науѣнемъ оуже о рождени и о смьрти его.¹

Бысть² великон божиемъ премоудрости създавшаго себе храмъ и
седмимъ сего оутвѣднѣшаго стальны,³ въ петитисоуѣномъ лѣто о сего
вѣка⁴ стомини, царьствоующюу въ великомъ Римю⁵ Таркинню царю,⁶
научельствоующюу же ирделантскимъ людѣмъ іевренскомоу архіерѣю Єре-
мин пророкоу, господьствоующюу⁷ вьстоуѣнныи странами Дарнио, сыноу
Күросокоу, обдрѣжешюу же Индию тогда Пороу великомоу царю. Іегупи-
томъ же великимъ обладающюу⁸ Нехтемакоу вѣховномоу царю соуѣщюу,
тогда фрїдїскимъ (же) странами и македонскон земли и еладьскимъ
острокомъ обладающюу Филипоу, Грьмоу соуѣщюу Іелиноу, роди се юмоу
сынъ, тогда нареуе нме юмоу Алексѣя, по грьукомоу кзїкоу зове се
изьбранїи моужь. Изьбранъ изъ млада шемаше се и добросьставьнъ и
красьнъ, и благообразьнъ къ всемъ зрещимъ его беше. Не бе юмоу отъ
телеснаго⁹ рождени ни отъ уловѣуьскаго оутвора,¹⁰ нь отъ великаго

¹Ovih rieči nema u a b c, ni u našem tekstu, nego ih izvadih iz rum. Rkp. a i c nemaju početka, u b stoji ovaj početak: житиє иже всєхъ великаго цара царємъ Алексѣядра како бысть о семъ, rkp. M. (Mihaonovičev) роѣма овако: съ богомъ поуинаємъ романѣцъ, житиє и покєсть вєлемоуьного и въ храбрєхъ храброга нады царя цара великаго Алексѣядра како и отъ коудоу за... и како вьсоу подьсальуѣноу землоу и великы царє съкроуши и приимъ, еже никогдаже и никтоже отъ вѣка не сътвори такова храбрѣства ни могаше се кѣто противити отъ... царь Алексѣядровоу вѣтежѣствоу и нарокоу, занє не бысть отъ плѣтѣскаго рождени, ни отъ телєснѣаго оутвора, нь отъ некоего кн-ювьмаго зауєтнѣи и рождени. ²odavle dalje idu rieči rkp. b. ³rkp. b стальнъ; rum. роѣма овако: бысть великон премоудрости и храбрости и крѣпости оутвѣднѣшихъ се. ⁴dodatak po rum. ⁵rkp. b великаго Рима, ispravak izvadjen je iz rum. ⁶rkp. b тариана цара, ispravak po rum. ⁷rkp. b госноствоующїи. ⁸rkp. b овладающомоу. ⁹ovdje роѣма rukopis a, odavle dalje držimo se njegova teksta. ¹⁰po rkp. b i rum., a пиє оустроєнни.

божии промысла,¹ иже всегда помагаше емуоу.² Къ снмъ же имаше соудъ правъ къ мзущу,³ такожде и вѣроу непоколебимоу⁴ и роуцѣ податлику. Имѣнии шко тѣлѣна и мною текоущаа кытиише. Дѣлготрѣпанѣкъ къ сыгрѣшающимъ вѣзирѣно. Снми же уетирѣми добродѣтельными уетирѣмъ вѣселѣниимъ коньцемъ самодрѣжѣцъ назва се. Снми⁵ бо .д. добродѣтельными вѣсакъ царь свое царство окрѣмѣти подобаетъ.⁶ Снми Алексѣендръ рекиоуе, толѣнцемъ градокомъ и странами царь назва се, велико⁷ невѣзможно писанню прѣдати ни на срьдце уловѣкоу вѣзити, ни же къ оумъ⁸ не податликоу вѣнити. Алексѣендромъ добродѣтели доушескѣнымъ и тѣлеснымъ прорекоме се.⁹

Ovaj isti uvod po Gajevu rukopisu.

Бжеши велико(и) премудрости божаньством(и) саздавши себѣ .ѣ. домѣкъ изъ стѣпокъ вѣтерѣнѣши негѣ, и петѣ тисѣнѣмъ лѣтѣмъ сега вѣсѣа царствоваши и великомъ Риму Паракле царь, обладаше изравнѣсѣнѣми лѣдѣми и еврѣсѣнѣмъ народомъ и тада архи Еремѣа прѣроуѣкъ госпѣдоваше и Ерусалѣмъ и тада Дарѣ Киѣвскоу снмъ госпѣдоваше и странахъ истѣуинѣхъ, и тада дръжаше Ниѣню Пѣрь царь ниѣнѣски и Сладомъ обладаше Нѣхтемѣкъ еѣупѣици царь вѣхѣа, и царь вѣсѣе придинѣсѣнѣми странами и Мѣведѣиномъ обладаше и Сладѣиисѣнѣми странами Фѣлинь царь Грѣкъ, и роди се немъ снмъ и нареѣе мѣ нмѣ Алексѣендръ, по грѣкомъ езѣику, мѣдаръ мѣжѣ, ере изъ мѣлада дѣваръ и лѣнѣпѣ вѣсѣе. Тѣмъ га вѣѣаше, тѣмъ не вѣсѣе ѡдѣ уѣвѣеуегѣ помѣнѣлемъ ни ѡдѣ нѣтенѣга прѣроуѣаа, и сѣмъ благъ вѣсѣе бѣжѣомъ прѣмѣнѣсѣаю конъ помѣгаше немъ, имаше кѣ ѡвѣомъ сѣнѣтѣ езѣику непѣроуѣанъ и рѣке податлике кѣмъ нѣтѣмъ дръги на ѡвѣомъ сѣнѣтѣ, и правѣ сѣдѣ имаше. (Вѣнѣишѣми уетирѣнѣми добродѣтели крѣмъ сѣнѣта цѣрь самодрѣжацъ назва се. (Вѣнѣишѣми уетѣри добродѣтели (!) требѣе сѣакъ свое царствѣмъ уздрѣжѣти. Тѣкомъ унѣе

¹ rkp. б нъ отъ всехъ вѣнокаго и благимъ великаго промѣсла. ² posljednje 4 rieči izvadjene su iz rum., rkp. б nerazumljivo ovako: имаше помагающе къ снмъ. ³ rkp. б истиннымъ и добродѣтельнымъ, непотворнымъ къ мзущоу. ⁴ rkp. б непоколебимо имаше подателство къ роукахъ. ⁵ odavle dalje po rkp. б, jer je u а ispalilo nekoliko redaka. ⁶ rum. требѣе држати. ⁷ ovdje nastavlja а. ⁸ dodano prema б, rum.; u rkp. а istrta je ova rieč. ⁹ što je dalje u rkp. а crvenom masti pisano, ne može se pročitati. Rkp. б ovako (izmješano): Алексѣендромъ же добродѣтели доушесѣици и телеснѣи поучинамъ ѡ рождѣствѣ Алексѣендромъ прѣдрѣкѣше повѣсти, имѣнѣмъ ѡ рождѣнии его храбрости.

Александаръ мнози немъ езикомъ и градовомъ и землямъ царъ изхва се, колко въ окомъ(и) кинзи не може се истъмавити ни въ срътце човѣкъ ни въ мнѣнѣ дѣнести Александрове добротѣ телесне. Наипрѣкъ да поуме се казати въ роженію негову . . . .

Александар велик

[I^a] Наиприѣ¹ да почнемо казати о роенію негову и храбрости.

Говоре, да е синъ Филиповъ: лажу, ну екупатскога цара Нектенаба, великога влхва² синъ е и Олимпиаде жене Филипа краља. Пригода се, да Нектенабъ еѣипачки царъ влхвеномъ хитростію и у звизде гледанемъ и еѣипачкимъ [и] липъ бише³ и ка бою (ни) ратними войсками ни оружемъ противлаше се, да помоћъ имише влхвеномъ хитростію.⁴ (Сею)⁵ всимъ околнимъ господамъ противлаше се, и въ тому вси околни цари не знаше ча учинити.⁶ И стужише и увећаше что (ѣмо учинити овому лукавому и влховному)⁷ цару? все бо благо землѣ наше и богатаство влхвеномъ хитростію взе и своино⁸ земљи приложи. И то страѣмо⁹ за лудостъ нашу. Ну веће не трпимо овога влхва, да вси сабравши се на земљу екупачку (поѣймо)¹⁰ и Нектенаба из царства изагнавши благо свое опетъ къ себи вазмемо; и онъ е брездитанъ и брезъ наследка, влхавъ и страшливъ, и самъ та противи се земљи.¹¹ И биху свећали оно на Нектенаба езици Персиди, Вери, Арапи, Ассиани, Виопне, [I^b] (и инѣ мнози) источни езици.¹²

¹ Naš rukopis ima još ove riječi sprieda: мислити Александрове добротѣ телесне и душевне, које показују, да је спrieda оно падо-vezano bilo, što imaju rkp. *a b g*. ² rkp. и велике влхвице, ali ostali rkpp. bolje prema smislu: великаго влхва *a b*; *g* овако: влхве еѣипачкиѣ (od nominativa влхва). ³ съ влховною хитростію и хитростію египтскимъ оукрашени бѣше зѣло *b*. ⁴ и браними и ратными и войсками и оружіемъ противлаше се, и въ помоћъ имише влхвеномъ хитростію *a*, и браними и оружіемъ и ратными и войсками и помошницомъ имише себѣ влхвеномъ хитростію *b*, и ка бою нехвѣи и ратными и оружіемъ не противлаше се и въ помоћъ влхвеномъ хитростію *g*. ⁵ dodano po *g* gdje ima томызи. ⁶ тѣмъ сими градовомъ противлаше се, по тому сими околными цари не знаше нищо учинити *c*. ⁷ zagradjene riječi dodane su prema rkp. *ba*. ⁸ po rkp. у *c g*, и насъ всои. ⁹ страдамо *c*. ¹⁰ dodano, što је zagradjeno, po rkp. *g*. ¹¹ и самъ и тои противи се немъ землѣ *c*, što се rodudaga sa *a*: и сама тѣа противи се немъ египтскимъ землѣ, *g* само: и бою нехвѣи. ¹² и rkp. poslije Виопне има Капине и оточни (?) езици, rkp. *c*: езикъ перси, езици Иери и Арапи и Езикии и мнози

И них виде еипачки краишнак именем Верверих [и них много]¹ и веде моћно (у)сплака и рече: о тешко теби у градовиех велики Еипте,² до неба взнесе се, (а до ада снизи се.)³ Руке твоје биху над всеми, а сада (су руке све на теби);⁴ мисто слаткости медвене горкості допаде еси. И у том (оустрьмивъ се течаше), да каже Нектенабу, ча е дошло на земљу негову, не сачтене источне воиске. И приступив к нему рече: да знаш цару, ере смртю [за]заминиош живот данас, Дарии бо цар персидски, ки се такмен чини богом нашим, в земље твоје приде са всеми воисками источними⁵ и ранима има ранити Еупат тебе цић.⁶ Да скупи воиску твою и на бои проту ним изиди; (али) ништор [им] не море наудити силнои воиски и храбреним витезом влхвено чарованѣ, ере цар над цара, муж над мужа, кон над кона, тако и о бои чест помоћнику имиюћи.⁷ Царство (бо) многими люди стон, како по море многими жвали страшно [Иа] ѡвла се оним, ки по нем пливаю. То Нектенабу Верверих рече. И насмиав се цар Вервериху рече: ти верно и добро учини еси (казавши) мани за дошастѣ цара Дариѡ и друзих источних царев на Еюпат, то како немудар ну страшлив рекал еси.⁸ Многими люди рат не бива, да добрими храбри срци. И то знаш, да едан дав много еленов тира, и еднога влака ско-

вастоуни езици, гкр. а езици Персыцини, Икери, Киције, Арапи, Етиопии, Слагы, инии вастоуни езици мнозини, гкр. *g* перси и кери и арапи и езицини и есопи и лани и ски истоуни езици.

¹suvišan dodatak u našem rkr., а овако: Сихъ оукъдѣхъ множество не изъуѣтено . . . въсплакавъ се рече, *g* мнознихъ нихъ видѣхъ. ²по гкр. *g*, паѡ rukopis о тешко градом Еипта, с тешко тебе велики градоу египте, а о горе тебѣ великимъ граде Египте. ³dodano, što je zagradjeno, по *g*, гкр. а мко до небесе възнесе се, до ада снизиши. ⁴по гкр. с *g* dodano, гкр. а нима же роуки въстѣхъ на тебѣ. ⁵гкр. а съ всеми вастоуниими цесари. ⁶ispravljeno по rkr. а *g*, u tekstu je овако: и ранима има ранити в еипат. ⁷паѡ гкр. овако: ништор им . . . и храбрени витези и влхвени цар рече цар над . . . тако и чест . . . имиюћи, а мнѣто же бо имать оуспѣти силнои воисци и храбримъ витезомъ влхвеноу чарованію, нь цесарѣ на цесара и моужѣ на моужа, о бои естъ помощника имоуще, *b* и что бо имать оуспѣти съ силнии воисци, храбримъ витезомъ влхвеноу чаруе(ни) . . . с не може ницо одолети силни воисци, ере муж над моужа itd., *g* али мнѣто не може одолѣти оио(и)зи храбро(и) воисци и храбримъ витезомъ. влхвени цар рече. ⁸гкр. овако: то како не мудро ну страшлив рекал еси, а ти оубо крѣмоу ти рлботоу доврѣ сѣршиша веси о лаштестни Египтѣна крали на Египтѣ и вастоуниихъ цесарѣ. сие тако немощдръ и страшливъ рекал еси.

чене многа стада овац разрене.¹ Ти сада ча ти е речено походи и них често сходи и мани глас посилай.

И то рек Верверуху, одправи га, сам листи расписа по всех градах еюпачких и странах, приправити се всакому на бои за башћинску земљу бити се и за царство.² Да то ча бог неће, чловик не море. Сам у полачу улиз влхвено чаране³ поче чинити, злату⁴ рукомию воде налиав од воѣска⁵ дви воиски на воду учини, супротивну воиску своју, и хитростю учини на водах да се бию, и види своју воиску од персидске побѣну,⁶ и види бoге еюпачке крмеће корабли варварске⁷ [11^b] и увоѣху воиску варварску в Еипат. И (у)сплавав рече: о горе теби Еипте, у много лит прослави се с царем своим Нектенабом, а у едно лито погинете; ни бо на земли радост господина, коп се не примиси жалост, и слава ка не погиба, и тешко⁸ оним ки се надию влхвенои помоћи, приликую оним ки се наслањаю на воду: када се опре, тада погресне и в несрићу приведе се. Цар Нектенаб в Еипту не могаше бити ни с воисками бити се; жалостю и прироком (одражмиъ бмъ)⁹ учини браду и главу оструга и о полноће из царских домов изиде и в далне и незане земле отиде, и в Филипу у мацедонински град доиде и нигдор негa онди не знаше; сидише у еднои мисти скровни у граду и ликар се правлаше и мештар хи-

¹ tekst rkp. našega (много еленов тира единого чловика скотчене itd). ispravljen prema *a* многаши бо лъкъ единиъ множество уряди еленъ термъ и единиъ елъкъ напрасно скоуныъ многе разгонити и стада, с *slaze* se prilično s ispravljenim tekstem; *b* koje šta bez smisla, *g* ima кѣкъ т. лъкъ. ² *a* самы же сѣдъ книги расписа по вѣсѣхъ градохъхъ и странахъ егѣптъскимъхъ, готовити се на бранъ за башинюу и за отѣуство и за землю и за царство; тако и *g*. ³ rkp. *a* влхмьельноюу леманоматъ наустъ творити (grčka riječ 'lexámt'), *b* влхмьельноюу леманоматию наустъ творити. ⁴ u rkp. и златом, ali *a* *b* složno: златоу. ⁵ rkp. од воѣске, ali *a* *b* отъ коска, *g* одъ коска. ⁶ покинѣкмоу *a* поинѣкмоу *b*. ⁷ u našem tekstu: кармеће кор ирване; ја сам ispraviо po rkp. *a* *b*, *g* и видѣ истѣульнъ вѣиску гди ѿдѣленѣа и крмеѣи в Еипатъ. ⁸ u rkp. *a* (i rum.) podrunije: горе идѣаюцимъ се влхмьельном хитрости. влхмьельно бо и то наслонитъ се, подобна естъ кода. наслонитъ се и погреситъ се и безъустьиѣ влхмьельнъ сѣкѣ. ⁹ dodatak radi smisla iz *a* *b*, ali i riječ учини и наѣм је rukopisu suvišna; *a* овако: жалостю и срамотом одражмиъ бмъ брадоу си и главоу остроуѣа с жалостю и срамотом работа(и) вни браду и главу остроуѣа, *g* drugačije: и смисли нектенабъ крхмьельнѣм ѿбри браду и главу и узе на се ѿдъ ницаръ ситѣ и ирване се в ноћи ис царьскиѣхъ дворѣхъ и примнеси се в илхмьельнъ градъ в Маѣдѣонию.

тар.¹ (Египтчане же о нашъдѣшихъ иноплемениницъхъ пострадавшихъ много)² и ка двором цара свога Нектенаба притекоше и не наидоше га у царских хижих и (у)сплакаше, и писмо на постели наидоше, говорећи тако: мили мои Еипчане, зла вашего не могах гледати, стар отидох од вас [III^a] у ину землю. До лит тридесет пакы доиду к вам млад. То писмо узеше Еипчане (и) Нектенаба излише³ в злату и на ступу високу посрид Еипта поставише, и в руку поставише му писмо то и винац на главу негову поставише, и сами к Пасидону богу своему притекоше и за Нектенаба молише се и упрашаху, а он ва снѣ ѡви се ним и рече: до тридесет лит има прити к вам млад и меч неудомене деснице персидске има затупити и неприателие ваше Персиде под ноге ваше има положить.

У Македонии бив Нектенаб велик од Македониян мнише се да буде, и велик ликар и влхав нарицаше се од них. Цар македониски Филип имише жену Олимпиаду, да прискрбну⁴ нахоѣше ю, ере бише неплодна много лит, и гледаше ю Филип цар муж не и растргоше любов, ку к неи имише.⁵ И када похоѣше на войску, [и] дозвоа Олимпиаду и би ш ню добре воле и рече:⁶ о мили мои очи и свите и душо Олимпиадо, ако до враѣна мога не примеш дитета, [III^b] неѣ очи мои веѣ видити ни к срцу моему веѣ пристати. И то рек на войску отиде. Олимпиада ускрби и в тузи оста, не знахѣи ча учинити. И една знаше раба, да дитета циѣ бринише се, и рече ка Олимпиади: царице, е у граду нашем чло-

¹c malko drugačije: и сам себе указоваше крауем. ²po rkr. а, s kojim se slaže b; c овако: а у Египат войска дошад много домоке притиште; наѣ текст nerazumljivo: и тако Еипчане у одшадших войсках избише, и g нема svega toga. ³kr. а снѣ же писанимъ обрѣташе Египтчане къ златъ Нектенаба изъказаше на висоцѣ стълпѣ. ⁴u rkr. приа скарбю. ⁵kr. m iza početka, koji je naveden sprieda na 218 strani u noti 1, nastavlja evo овако: повѣмѣгда же бити царюу именемъ Филиппъ, грѣкоу соуши къ граде Филиппусте, царъ беше въсемъ Елиномъ и въсемъ земли македонискои и именемъ царицюу именемъ Олимпѣадоу красяноу злато, нь не имашоу уѣда. Царъ же Филиппъ велико скаръеше съ царицею своєю Олимпѣадою, за не не имашоу уѣда, и рас(трѣз)аше се любовъ междоу ними неплодѣстни радн. И прилоу-чѣмъшоу царюу Филиппу къ некою страноу коужати, тако прѣбѣсть съ царицею своєю и глагола жеи. аще не боудеть отъ снѣ любовѣе уѣда, не нарекуеши се кѣе(!) ти мене царица ни азъ съгледѣю оун твоѣ о царице, itd. ⁶u g počima istom sada opet овако: и тѣ се дензаше царъ Филиппъ на войска и гѣкоуаше жени своѣ(!). ѡ милн снѣте ѡтию мѣнехъ Олимпѣадоу царицѣ, да змашъ itd.

вик Еипчанин, муж хитар ричю и дилом. Мни ми се, када те види, учинити хоће цару твому хотине.¹ Она чувши брзо по Нектенаба посла, и дошад Нектенаб, [и] рече му Олимпиада: о чловиче Еипчанине, истина ли е, ча сам чула од тебе, ере мореш хитростю твою раздришити утробу мою² и силному цару Филипу срце обеселити и мою³ велику жалост у радост обратити? Да ако ово истина е, чини и не крсмай и мито велико од мене примеш и од Македонан велик назовеш се. Нектенаб великои липости лица нее почуди се и очима на ню погледаше, и главу приклонив сташе. Она мишлалаше, на едино⁴ ча неи хоће говорити и рече му: [IV^a] ча ме трудиш о чловиче? Ако силу имам чиненю овому, чини, не крсмай. Он види(в) доброту лица не, устриден би у срце любовом влхвеном и македонийскои царици рече: вию, да бози хоте бити с тобом: Амон и Пеннес и Еркулис;⁵ да ако их упустим к себи,⁶ мати великому цару назовеш се. И то чувши Олимпиада, зрадова се веле влхвеним ричем, како да дите буде⁷ и дитету мати назове се, и рече му близу полаче комору⁸ малу учинити, како да казуе неи дохоене бога Амона.

И ту премами Нектенаб царицу;⁹ лахко бо е премамити жену, и сам приде к неи ва образи бога Амона. И таков е образ бога Амона: глава орлова и на нои рози василискови, оѣас аспидов, ноге лавове, крила грипсова, злата и чрна. И тако ва образ Амонов улизе к неи с влхвством, и би ш ню и паки излизе. И овим малим¹⁰ прехини се царица Олимпиада. Страх всех у полачи царскои обиде. И Нектенаб приступив к ца[IV^b]рици рече: блажена ти в женах Олимпиадо, данас бо всему свиту приела еси цара ва утробу твою. И када доиде врме роенѣ, дозови ме к себи, и ча ти реку то учини.

И сему тако бившу и час роенѣ приспи. (И посла Олимпиада по Нектенаба).¹¹ И приступив Нектенаб царици рече: подржи себе царице и не роди, да чим благи¹² час доиде. Ако у овом чловика

¹гкр. *т* негоже кѣзможьма бити мноу кѣса прошемии срьдѣца твоего съсрьштити, *г* да ће учинити срьдѣца твои на кою хотишине тво. ²гкр. *т* слоуѣхъ неплодѣстии моего. ³dodatak iz *г*. ⁴гкр. надинно, али је изрѣчакъ ошевидан, јер *а* *т* рѣше: на единѣ. ⁵и гкр. Пеннеса и Еркулиса великога, *в* Амона и Финеса и Еркулиса великаго, *а* Амона и Финеса и Еркулиса великаго; *с* *а* слаже се *т*. ⁶*т* да аще семоу кѣходѣ кѣ сесе сътворити. ⁷по свој прилици добуде. ⁸*т* клетыцоу, *а* хижѣ. ⁹гкр. *а* *т* семоу же сице кѣземоу прѣлѣсти женоу коѣхъ подобьмоу. ¹⁰*т* сегоже прѣлѣсти(ю). ¹¹dodatak iz *г*. ¹²гкр. *т* благорастворении.

Филипе сан твои истинан е, ки в ноћ ову¹ видиа еси. И та час гласници од Македоние доидоше и поклон нему од Олимпиаде царице донесоше, о роеню дитета нему казаше. Филип скоро у Македонию доиде,² радости велике напуни се о роени дитета.

Дошад у свои град Филипус³ [и] дите неџа сусрите, и тому цар зрадова се и слатко приам целиваше и радујући се к нему говораше: радуи се други⁴ [и] прекрасни Иосипе, и (д)руги храбри Ацилишу. Ти ми еси (дамаске) дарован,⁵ сваки бо дар свршен исходи од бога; ако ми е сада умрити, не хаю, ере гдо роди дитцу, не умира, (зашто за своѣмъ наследѣе оста(в)ал).⁶ И то рек цар Филип дозва великоџа Ариштотила мужа мудра и хитра свакои филозофскои хитрости [VI^a] ричю и дилом. И рече му цар: (хитри Аристотел)⁷ овоџа дитиџа мани богом даноџа вазми к науку филозофие книжне и мудрости.⁸ И Александар хоѣше на книжно учене; илиаду и одисею всю за годишѣе научи,⁹ и за то га ненавиѣху врсници неџови; свакому бо мудрому бива велика завист. И риеше му юнаци: ако би ка Нектенабу влхву пошад, Александре, научил би те он небескоџа круг[д]а хоене и часов лунних и них преступаню.¹⁰ То чув Александар к матери својеи рече: ако хоѣ научити ме мати, еипачкому мудроцу Нектенабу предаи ме; ере чух неџа небеских звизд хоене уміюћи. И брзо она по мештра посла и Александра му предаи и рече му: научи га мештре своим¹¹ хитростем, и скровно му рече: предаи свому свое о Нектенабе; богатаство славно е свако, ако убозим подидіюе се, тако и мудрост похвалена е, ако трибуюћи се подидіюе. То чув отац неџов Филип рече: в истину дитиџ ов од небескоџа би промисла, [VI^b] ере небеска ишѣе ученѣ.

Нектенаб научи га вси небескои хитрости и варзалинскои.¹² Едан дан велик в мудрих Ариштотил четира ста дитиџ врсников

¹ моѣасъ g. ² g моѣе и доѣе. ³ g илиицъсть. ⁴ гкр. драги, ali а-катори прикрасны, тако i m. ⁵ m дашъсь бо ми отъ бога дарованъ еси, ogradjena rieč iz g. ⁶ dodatak iz g. ⁷ iz g. ⁸ гкр. а илоѣи неџо омиръскихъ иисменехъ и проуныи словесемъ и скожи премоудрости, б i m илоѣи га словесьмонизи моудрости, с пилосопскои книзи и мудрости, g узми тере га зуми пилосопии и хитрости. ⁹ гкр. а dodaje: и органи великыи за годинию илоѣи. ¹⁰ гкр. а: онъ те би илоѣиалъ небесьнаго кроуга хождению и уасовьнымъ хитрости и престоупаниемъ, б и уасовьныхъ и стихий престоупаниемъ, с небесноџа кроуга хотение (sic!) и уасове дуче, пажазумлјивје m: небесьнаго кроуга хождению и уасовъ лоуныхъ и стихий престоупаниемъ. ¹¹ гкр. овим, ispravljeno po а илоѣи неџо своимъ хитрости, б своимъ хитростемъ, m своимъ хитростемъ. ¹² mjesto вар-

Александру (сабрав) хотише испитати¹ нароч Александров, и пред дви сти Александра воиводу постави, а пред дружими дви сти Птоломеѣ,² млада сина³ Арпазада воиводе Филипова; и них у двору⁴ Филипову нареди бити се. И сташе се дви сти⁵ дитце (и) бише видити липо веле; вси такмо⁶ шћапе држаху, кими бои би-аху.⁷ Када кога окрвавлаху, та како мртав из боѣ искоѣше. Александар веће од всих приспиваше и супротивним добив од всих дитце како цар прославлен⁸ би. Гледаше то учител негов чудни Ариштотил (и) чуѣше се говорећи: честиту мужу и бози и врази помагаю, (а) злочестому мужу и ближни негов и друзи не помагаю [му].⁹ И к нему рече Ариштотил: френире Александре, ако цар земли будеш, ко [VIIa] добро мани мепитру твому учиниш? Он му рече: велеумну¹⁰ мужу не трибуе приѣ рока обећати; да ако ђа цар буду, ти са мною велик назвати се хоћеш. Лоза се не приима далних дрив, (ако и велика есу, ну ближних)¹¹ ако и мала есу: тако и цар велике власти почита како е триби, ближне веруе и веле ђко любн.¹²

Обичаи беше Александра, (да) до обеда к Ариштотилу хоѣше на наук, а к Нектенабу до вечере на влхавну хитрост. Од неѣ изучи хоѣени(а) четрнаесте (sic!) живин (небесних),¹³ и седам планит, сунце и луну узна . . . кронос,¹⁴ арис, афродит, ермис, ира. И сва

залинскои čita se u b: кергнльскои (rkr. a pokvareno to isto: керлгнльскои); mjesto небескои čita se u a b c: егуптьскои, tako i m, gdje takodjer stoji: и кергнльскои.

¹ rkr. их питати, ispravih po a хотѣе испитати марокъ неѣ. ² rkr. потоломеѣ, tako i a b. ³ prije rieči млада u rkr. негова, što nema smisla; možda некога, jer je u a: изкоѣго юношоу, b некоеѣ юношоу. Ime vodje piše a b: Арпазада, m арѣфаксада. ⁴ rkr. m въ сѣньгрнѣ филипове. ⁵ u g енеѣота два стнѣта дитце. ⁶ единак g. ⁷ g се би-аху и зугуѣ сѣху одъ бѣмъ. ⁸ rukop. проѣвден, ali a b m: прославленъ, i g прослави се. ⁹ g а зѣоуестомъ и бѣзи ѣдмагаю. ¹⁰ rkr. мани, bez smisla; svi ostali rukopisi велеумну, po tom je ispravljeno. ¹¹ rkr. je ogradjene rieči izostavio, ali se razumiju po smislu, као i po a b c m. ¹² u rkr. само ближни веруе, ја сам испунио po rkr. b gdje se овако čita: тѣмъ и царъ великимъ власти по достоинству ѣтѣти, присѣнимъ же своимъ вѣроуѣмъ и веле мною любнѣ, а присѣнимъ же своимъ любнѣ кѣмъ, с велике власти поуѣта, (к)ако не трѣба, ближнеѣѣ кѣре велике любн: m кероуѣмъ и кѣлымъ любнѣ. ¹³ dodano po a b c; rukopis a овако: отъ неѣгоже изоуѣмъ хоѣденимъ небесъ-намъ .ѣи. жикотънимъ, b отъ неѣгоже изоуѣмъ хоѣденимъ .ѣи. жикотънимъ небесъ-нимъ. ¹⁴ izmedju луну узна i кронос dolaze nekakve nerazumljive rieči, i to: u našem rukopisu накинѣтаст, u rkr. a и лоуѣмоу из-

ова на таблици [ношаше],¹ уписано бише по свом реду. Видив то Александар к мештру свому рече Нектенабу: кажи ми учителю, како великога бога промисла знан еси тварем² и како ђвише се ова людем земадским? Он му рече: божи³ велики и недознани и непосрамливи⁴ промисла ова не домисално некако чловичаским умом кими судбама зна он [и] чловиком ђви, како да и мештар [VII^b] од дила свога познава се.⁵ Александар му⁶ рече: сва ова знаш Нектенабе, смрт своју знаш ли, како хоћ умрити? Нектенаб му рече: како ме звизд учи течене,⁷ од дитића мога хоћу убѣен бити. Тому Александар не верова и рину га с висока регетонскога⁸ камива [и] близу судишћа царскога говорећи: ва овом погрипила си мештре Нектенабе. И доли пад едва глас испустив рече:⁹ ни ово сину мои не утаи ми се; [и] ово нигдор ни знад, такмо мати твоѣ Олимпиада и ти си знад данас. Ђа сину мои Александре у велики одхою ђад, у нижне (земле),¹⁰ гди предани есу вси елински бози од великога сабота бога. И то рек Нектенаб умри, еипачеи цар. То чув Александар, жал му би много и на рамена вазам [и] несе га ка Олимпиади матери својој. Олимпиада то види и препаде се

кѣсто акинось сикромось, *b* и закєсть и акѣфонсть, *c* и лѣнѣ мѣзѣна на-кинѣсто. Cielo mjesto glasi u našem rkp. овако: накинѣтаст, кронус, арис, арис вит еремно, *a* акинось, сикромось, афродити ерь идольноуьм ира, сѣм же на ѣдєсь оуписанѣма бѣхоу по подобѣю, *b* и акѣфонсть, кромось, дрись (sic! м. арись), афрокись, еринсь, ира, сѣм на скєдосє оуписана бѣхоу кѣса по своємоу подобѣю, *c* накинѣсто кромосѣ, арис, нреповнд, нремис, и сѣа ован ѣписани на цѣнци ношашє скѣпа по своєму рєдѣ.

¹ Ова рѣѣ нѣје овдѣе на својем мјесту. ² rkp. *a*: како великаго божѣмго промисла тваремь змѣхорь еси; тако има и *м*. ³ rkp. божє, али *a* *b* божин. ⁴ rkp. *a*: не постижѣмѣи, *b* нестижѣмѣи. ⁵ Cielo mjesto glasi u *a* божин великѣи недовѣдомѣи и не постижѣмѣи промислѣ сѣм недовѣдомо како мѣзѣ бѣсть, нѣмѣже соудѣбѣамѣи кѣсть уловѣуьскомоу обѣмѣи родѣ, како да сѣдѣтель отѣ тѣлѣи познѣмѣть сѣ, *b* божѣи велѣи и недовѣдомѣи и неслєдѣмѣи и нестижѣмѣи промислѣ сѣа не домисално некако уловѣуьскимѣи оуьмомѣи нѣмѣже соудѣбѣамѣи все (sic! м. кѣсть) оѣмѣ, кѣ уловѣуьскомоу обѣмѣи родѣ; тако и *м*. ⁶ *a* dodaje сѣм глѣзѣомѣ. ⁷ rkp. звизде науче течене, *a* мѣзѣ сѣ змѣю, оууєинѣи оууєть мѣ, *b* како звѣзда наоууєинѣи оууєтѣлѣи. ⁸ rkp. *b* реготоскога камєна, *c* то не змѣи и ринѣ (rkp. нѣрѣ!) га с високога брєга с некога камєна говорєћи: оѣмѣи сѣм сѣгрѣишо манѣторє, зѣщо стѣишѣи вѣнѣзѣ судѣишѣа царскога, *м* регетоньскога, *г* само из кѣсѣи. ⁹ obširnije *c* о сѣмѣи моѣи еси, зѣщо оѣмѣи оѣмѣи сѣмѣи? Оѣмѣи нѣмѣи нѣтѣко змѣю, *г* уѣмѣи тѣмѣи змѣи, сѣмѣи моѣи, ерє тѣмѣи нѣтѣко нѣмѣи змѣю. ¹⁰ dodana рѣѣ по rkp. *b* кѣ дольноуьму зѣмѣю.

и Александру рече: ча би то сину? А он указа неи все, како би, (и упрашаше [VIII^a] матер свою, ели истина, да е отац нему);¹ она указа му всю истину² и плака много и с частю укупати га рече. Филип то не знаше.

И нигодо тудие доиде к Филипу цару говорећи: да знаш цару, у свирепицах³ твоих кон чудан роди се е, чудни од свих кон и инаки е: (у неџа е)⁴ вољу глава, и на деснои бедри рози за ушима ђвила се бише.⁵ Филип рече неџа довести [и рози ки му биху изресли мею ушима колико лакат],⁶ почуди се и рече гвоздену град⁷ учинити; и ке на смрт осуеваху, пред неџа метаху. И нигдор не смиаше ка коню приступити (ни из далена на-мъ глешти).⁸ Александар често прихођше к нему, (и) кон сваку одметаше срдитост, тих ка Александру рзаше и кротост сваку цару свому указоваше. (Александар га)⁹ едном руком прозором за уху ухиташе,¹⁰ он му се прикланаше како юнац ђрму.¹¹ И то видив Александар обломи ключ¹² и к нему улизе и оседла га и уседе на-и и на конски тек¹³ пођха. И витези македонски на конском теку течаху [VIII^b] и с високе полаче цар Филип гледаше и смишлалаше¹⁴ свакога юнака потечене и липо на коню сидине. Александар брзо из града царскога на вољу глави¹⁵ изђха, и видивши вси македониски витези седоше с кони и поклонисе му се како цару и чуђху се гледајући мештриво¹⁶ витеза сидине на вољу глави. И к потечи(ш)ћу на нем приђха и од свих витези брже потече и свакога¹⁷ кон бише назад остал, а неџа с великом силом едва устави с честими извори.¹⁸ И ту град сазида и нарече

¹ ograđjene rieči iz rkp. c; naš tekst drugim redom: ако в истину отац нему е, матер свою упрашаше. ² g dodaje како е отац неџа. ³ rkp. б ка лакимнахъ конъ твоихъ, тако i g. ⁴ dodano po c g. ⁵ rkp. рози и са ушима ђвила се бише, б на деснои бедри се рози и са ушима ђвила се бе, g и има роџа лакатъ високъ. ⁶ rieči ograđjene bit će očevидно premetnute, c и роџ кон му ұзрастал беше меџу ушима. Пи се мора misliti da sve visi o glagolu почуди се, као u g: почуди се веџи џиџи роџ кон беше изме зшию лакатъ израстао. ⁷ б гвозденоу градоу или можда градоу. ⁸ dodatak iz g. ⁹ iz g. ¹⁰ gazimljivije а единою же Александръ за оухо его похвати прозоромъ. ¹¹ а како юнацъ ирмьиникъ, g ирмьиникъ. ¹² а ключе отъ клети възмъ, б g c као u нас, glagol обломити upotrebljuju. ¹³ rkp. а т upotrebljuju rieč оуристоканис, c g потечуше. ¹⁴ проџиеникаше g. ¹⁵ rkp. а на кологлакомъ коню, тако i т; g slaže se s našim tekстом. ¹⁶ rkp. б т маишторскы, а уџьшно. ¹⁷ свакога, rukop. сваки га, valjda grieškom. ¹⁸ а и тврдоуџста кони оустави едва на уетирехъ зџвровидьнихъ, б

му име драм, ере по србском езикѹ потечи(ш)ѣе.¹ И тому цар Филип почуди се, брзо дитиѣа потечене на неучном кони видив рече: тешко приближајућим се македониској земљи, ере од оштра меча Александрова паду се и од Македонан поправи буду. И к Македонинам² насмиѣв се рече: ере у прилику Ирааклиа [IX^a] витеза талинскога видих Александра данас текући на вологлаву коню.³

Од тога дне сабра Филип цар дитцу, врснике Александру тисућ, и них сину свому пода и рече: ш ним да ловите⁴ и стрилати се учите заедно. У олимписких странах дви коли учинени биху близу дапнеона Аполона и на том колу доходећи витези од земаљ хитростју еленском [учинено] коб себи⁵ и нарок питаху; четири заедно и осам заедно турнаху се, и тако коб своју и нарок питаху. То чув Александар хотише тамо понти. Филипу то казаше и не пушћаше га говорећи: не трибуе теби сину мои Александре на олимписком колу венчати се толико младу од пет на десте лит; да ну да хотине твое теби спуню,⁶ с радостју походи, великим богом укриплен буди. И тада Александар взе, ча му трибоваше од царства Филипова, отца свога, добре [IX^b] витезе и добре и брзе⁷ коне и всаку част царску и ва олимписки оток отиде. Ту бо четири⁸ игре елинске биху, кими млади витези турнаху се; зовиху се тако: олимпија, истмиа,⁹ ениѣ,¹⁰ посидониѣ. Ту Александар дошад [и] з двима витезома поручи бити се, Лаомендушу и Калистенушу.¹¹ И та час дви коли завртише се и четири сташе се витези и удрише се. Александар Калистенуша уби, Птоломеи Лао—

терьдооустаго кони и оустави его съ оуслиностию на устьинихъ изко-
рихъ, т терьдокъноу же соуцоу оустави на устьинихъ изкорехъ.

¹ а и нареуе име имеу Драма по сръбскомъ языку потечуше.
² valjda Македонам или Македонаном, g македониниомъ. ³ rkp.
на водуи глави коню. ⁴ rkp. дове, tako i b g. ⁵ rieč учинено činī
se suvišna ili je premetnuta; mjesto себи ima rukopis кеби samo
griешkom. Cielo mjesto glasi u c: .к. коли учинени беху близу дапне-
онита Аполона и на том колу дохоѣху витези от снєх земаља хитрост(ю)
елинском себне питаху коби и нарок, rkp. т а на текъ же колєхъ въско-
дєше витези отъ зємлє хитростію елинскою некоюго оукифрєннєхъ кобъ
себе и нарокъ питахоу, g и ѡ олимпискихъ оуѡицєхъ бєхѡхъ учинени
два кола хитростію елинскою близу дапнина аполона и на то коло
дохоѣху витези ѡдъ нинєхъ зємалъ — drugo je izostavljeno. ⁶ да ти
се хѡтєнєнє не пѡтєфѡри g. ⁷ и добротєчнєхъ конє т. ⁸ rkp. пїѣ двѣ,
ali b c imaju .д., t. j. 4, a g пїѣ управо чєтири; игрє ispravljeno, u
rukopisu nesmisleno иглє kao i g. ⁹ tako u b, наѣ rukopis истамиса.
¹⁰ т емєт. ¹¹ rkp. т подпунїє: тоу же Александръ приѣхъ съ негѡи—

мендуша преморе.¹ Люди града тога Александра гледајући чуђху се липоти негови, колико бише лип, и двоје веће бише лип ва оружју. И ту стое ники филозоф именем Урании рече: мудрост и храброст [ова]² не велику липостју ни узрастом почтена би, да добрими срци. И упроси ники: од куда е Александар?³ Они рише: Македонискога цара син е Филип(а). Филозоф рече: како чух од мештра мога да изиде цар од Македоние, од [X^a] Филипа и поиме меча и убие все кнезе западне и все царе источне. Да ако ти хоти еси прити,⁴ милостив буди градом нашим,⁵ Филипов сину. И тому насмиав се Александар рече: не многу учинено е ово, филозофе, на вишњи промисал о мни.⁶ И то рек Александар у Македонию врати се. Филипа нанде, и Олимпиаду матер своју, и бише у Филип пусти, а другу жену вазел. И на пиру се веселаху. И Александар дошад срдит⁷ у полачу доиде. Отац негa Филип с радостју и с любовом прие га и са собом на трпези посади. (И въ расказанни бмъхъ Филиппъ цтсаръ поминъ сѣдѣше)⁸ и ки га биху наставили, да Олимпиаду пусти, вино вазамши к Филипу приступише, говореће: пии цару и весели се, болю жену од прве вазел еси; прва блудница бише, а ова мудра⁹ е. То чув Александар [и] расрди се и рече: неће то бити цару Филипе, докле ђа жив есам. Сам како лав рукну и скочи с престола свога. Стол мал вазам, четире¹⁰ ки биху то учинили уби; [X^b] друзи не хотећи низ полачу скочише. И то Филип виде (и) препаде се и врати Олимпиаду на царство, а другу жену домоу одправи.

Сему тако бившу в немоћ велику упаде Филип цар.¹¹ Чу(в)ше то сиверне стране [и] Кумане,¹² петсат тисући скупише воиске на Македонию. И Филипу повидаше и в скрб велику упаде, Але-

торскимма китехома борити се крочути, Лаомедоушемъ же и Калистепоушемъ; онъ же съ козводою сконмъ Потоломеемъ.

¹ гкр. *a g* с врька. ² *suvišna* rieč, ako nije s predjašnjim zajedno хабарство, како се чита у *b*; у *g* други смисао: издрѣсть ѡна не многолиетинемъ разумомъ поутена знеа негоу добрени и храбрени срци. ³ *g* одъ куда естъ ѡни младнѣхъ, с тан улокен. ⁴ гкр. *т* да аще ти еси хотен прити. ⁵ *a g* с градоу нашемоу. ⁶ из внишомъ промисалю *g*. ⁷ гкр. *т а* побѣдоносѣцъ, с сруано. ⁸ оградjene rieči dodah iz rukopisa *a*, s kojim se podudara *c i m*; у *g* с нема toga. ⁹ *a* цѣломудрѣни, *g* дѡбра. ¹⁰ rukop. *a b g* imaju broj три, с brojnik .г., *т* трехъ смѣхъ сѣтворѣшнихъ оуенѣхъ. ¹¹ *dodatak*, koji se čita u našem rukopisu (о куманих) *izostavih*, jer je *suvišan* паде на ovom mjestu bez smisla. ¹² с са сиверне стране кумани, *g* само сивери.

ксандра к себи дозва и рече му: драги мои сину Александре, сада време дошло е за башћинску земљу бити се; вазми войску и на бои походи. Александар са тридесет тисућ войске македониске срести¹ их отиде. Сам пошад куманску войску сходи и види их неуредно стојећи; в ноћи с войску своју дошад [и] огнев много около них наложи, трубе гласне и накарате и праскавице рече около них [XI^a] бити. То види(в)ше Кумане много убоѣше се и начеше бијати од полу ноћи до сунча схода; и смишаше се Кумане и Македонане сидући се. И када би дан, убоено би од Куманов дванадесте тисућ, (и отъ Македонѣвъ .в. тисоуце. Теравъ же нхъ Александръ .г. дни и .г. ноши, и отъ нхъ оуен .ри. тисоуцы)² кони и оружѣ много од них узеше. Александар ка отцу своему врати се и са собом петнадесте тисућ Куманов живих доведе, и рече их пред Филипа довести, и постави их пред всеми Македонани и рече им: видисте ли о дружино, како промисал божи преда вас в македониске руке и меч ваш наоштрѣн³ на македониско господство данас затупи се од македониских рук. Цара вашѣга убих Атламиша и вас живих ухватих; да ако хоѣте живот свои купити, земљу вашу к земли моєи приложите, заедно с Македонами мои будете. А они ка Александру рекоше: цару Александре, [IX^b] покле бог помага теби, по готову (и) веде⁴ помагаю ти; да одколе цара нашега Атламиша убил еси, по готову ми есмо твои; (цара нашъ постави)⁵ и нас в земљу нашу пусти. И них Александар увери и постави им цара братучеда свога првога, именем Ванцатура, мужа мала зрестом а велика храбростю, и них с частю велику в земљу них одправи.

И сему тако бившу, А(на)сархоз⁶ пелагонитски цар донасте куманиско на Македонию чув, учини хитрост, тако:⁷ нигда минујући мимо Македонию погости неѣ цар Филип и (с) частю полюбѣ

¹ rkp. bez smisla сестних; glagol сспести doslutio sam po rukop. b gdje se čita на срекоу понде, т на срятенин, г и зге . . . и срете нхъ. ² dodatak umetnut iz т b a; nema ga u г с. ³ тако u с, rkp. а наострѣнъ се, наш rukopis valjda grieškom не очарни; rkp. т наострѣнъ се, б наострѣн се, г само оштрѣ. ⁴ а пише овако: отколя богъ помага ти, по готовоу и ведемъ, б отколя богъ мѣсть помага(мъ) тебѣ, по готовоу и веде помагаю ти; тако i т; г по готовоу и ведемъ помагаю ти. ⁵ ogradjene riječi dodah prema rkp. а б г. ⁶ наш rkp. пише jedan put асархоз, drugi put анархоз, а то је грчко име Анаξαρχος; rkp. а анасархосъ, т Анахаръхъ, г ѣак нахародосаръ. ⁷ rkp. б снѣце, prema tomu ставих u текст тако, дочим је u тексту: и такое.

и одправи. Ана(са)рхоз устрилен би липостою жене Филипове в срце и отаи любов к неи попаше у срци свом, а она не знаше (о тому ништа.)¹ Соломун премудри рече: сину не буди рад премамити тую жену, да свою жену не видиш премамлену. (Анасархос)² дошасте куманско на Македонию чув, дванадесте [XII^a] тисућ воиске сабрав, к Филипу цару доиде у Филипус-град (и)³ дошад говораше, ере на помоћ Филипу цару дошад есам. И то говорећи кривиню свою покриваше, Олимпиаду искаше ухватити. И видив дошастѣ негово цар Филип рад би веле; и чу(в) Александрово враћене од боѣа, на сритене нему са Олимпиадом изиде. Видив ню ван из града Ана(са)рхоз [и] умча ю (и) отиде. Филип с малу воиску за ним тираше.⁴ Александар ту приспив, Ана(са)рхозову воиску стиже, Филипа у рваши⁵ наиде и по глави ранен(а) и по деснои ноzi; и неѣа мало поминув, Олимпиаду матер свою оте, са осам тисућ воиске Ана(са)рхоза стиже, и неѣа разби на мисти, ко се зове Змизи,⁶ и разбив га жива доведе ка отцу свому Филипу, и неѣа едѣа дихајући наиде и рече: устани цару Филипе и врагу свому стани на главу, освети се над ним рукама твоими. Филип едѣа уста и взе меч рукама [XII^b] своими и закла га и рече: жалост дома мога умори ме, походи и ти⁷ душе моѣа в ѣд. И то рек Александра благослови, говоре: сину мои Александре, руке все⁸ на теби и руке твое на всих. И то рек умри Филип цар македонски. Македонане ту стое рекоше: тако да буде всим, ки се противе Александру. Олимпиада ту стое плакаше Филипа (и) на злату одру положивши в град однесоме га (с плачем великим и са частю царском упопаше га):⁹ цар Филип, од земле тило створено, паки к земли врати се.

Александар син негов самодржител цар назѣа се, (и) кнѣге всим градом и земли свои посла, свакому к Филипусу граду сабрати се рече; и рече оним ки се биху сабрали, Македонам и Пелаго-[ни]нам и Еладином и Куманом и всим малим и великим, и рече

¹ dodatak iz g. ² ovu ogradjenu rieč dodah po rkp. a. ³ rkp. не дошад, као i g, što ne znači ništa. ⁴ po a g, u našem rukop. тирае. ⁵ a g зръвана. ⁶ rkp. a на мѣстѣ нарицаемомъ Змиѣи, b на мѣстѣ нарицаемомъ Измѣиѣи, т измѣиѣи, g ко се зове змиѣиѣиѣи. ⁷ rkp. походити, a овако: жалость дома моего съѣсть ме, походи и ты доуше съ неустынными въ адъ, т походити съ неустынными доуше моя, g и ты душе моя походи в адъ. ⁸ rkp. c рѣке мене на тебе, т рѣки въсѣхъ въхоу на тебе, a рѣки въсѣхъ на тебе. ⁹ ogradjene rieči dodah po rukopisu a c g.

лавових кожах преставлаху, (и) хаџизма фарижем у коркодилових кожах чинаху.¹ И то чинећи Александар на бои готоваше се.

Дарин² цар персидски велики слиша(в), да умри цар македони-иски Филип, поклисара посла у Македонию [XIV^a] с книгом говорећи тако: Дарин цар над цари, такмен богом земалним, заедно по свиту са сунцем сѣае, и всим земалним царем и господам господин, находећим се у Македонии пишу на знане. Царству мому глас дошад е, ере Филип ваш умри и дите младо на царству свом оставил е, не утврген(о) липотом³ и умом. Смртю Филипову ђа оскрбих и дите негово неџко ђа пожалих, и неџа хођу у двору царства мога да буде, и да схраню га (и) царским обичаем научу га. И книгу мою приамше брзо га к мани доведите и паки⁴ на оно⁵ царство врађу га. Кандаркуса вам послах, вернога мога, у земли вашои господовати и воиску вашу к мани посилати.⁶ И данак⁷ мани по закону принесите (и) Филипово дите к мание доведите са всими царевими билизи отца негова, [и] у двору царства мога да удвори:⁸ веће бо четрдесет [XIV^b] царских синов у двору мом дворе, и кога вию достоина царству, онога царствовати вам пошалаю.⁹

У ту книгу Кандаркус у Македонию донесе, и Македониане неџа приамше [и] к воиводи Птоломею доведоше, и Птоломеи неџа приам у Филипус ка Александру доведе га. И Антиох них срите, хеам¹⁰ Александров на копу супроћ ним изнесе и нему поклонити се рече. И одговори Кандаркус: ако ђа поклоню се копу Алексан-

¹ гкр. α и на всьхъ дньхъ ороужаху коваху естери ста витезъ къ цълю ороужимъ, олопи же на льковехъ кожахъ преставленымъ бѣху и хаџизма фарижемъ отъ коркодиловехъ кожъ униена бѣху. ² и rkp. a pred tim crvenimi slovi napisano: povjesti naučimъ ѿ дарѣн. ³ ova rieč bit će pogrješna, bolje rkp. a б: не оцвръплѣма лѣти и оцумомъ, г лѣтомъ змѣомъ. ⁴ rkp. a boljimъ редомъ: ѡко да въспитахъ ѡго паки цъсарьскою уѣстною поучьтъ въ отъуѣсто посылю. Послание же мое проучьтѣе къ скорѣ на спѣхъ отрока къ мнѣ приведите. Ovaj red ima i б. ⁵ може бити отунио, како је и г: на ѡуниѡ мѣстѡ. ⁶ rkp. a б подпунѣје: и конскоу вашоу къ вѣрие потрѣби къ цъсарьствоу ми прикнести. ⁷ rkp. данас, što ne valja; к мание по ispravku, rkp. и мани е. Cielo mjesto a овако: и дани соуѣоубнымъ, прѣкнымъ подобнымъ къ мнѣ приносити; slično glasi i б. ⁸ slaže se sa б: къ дворѣ царьства моего въдварати се. ⁹ б подпунѣје: да аще сего достоина царьства виждоу, сего по малехъ лѣтахъ възрашоу къ вамъ; аще ли сего недостонна царьстѣю виждоу, много къ мѣсто сего, да достонна царьствовати, къ вамъ пошалаю. ¹⁰ α хεαμъ, ig хεαμъ.

дрову, то ви нисте под руку Дарию цару ни ђа смим очи Дариеви гледати. Антиох му рече: ако то не учиниш, то живота свога улиши се еси. И тако приступивши ка копо Александрову поклонеше се, и пођм них Антиох ка Александру на поклонене доведе. И пришадиши у царски двор, Александра на престолу сидећи на високу видеши; престол негов бише украшен веде [XV^a] чистим златом и зеленим камнем и слоновими кости. Поклисар приступив поклони се и стоећи чуђше се липоти образа Александрова. Винац бише на глави негову од шафира¹ камика и од великога бисера с мерсиловим листем сплетен. О десну негову и ливу много витези у винцих стаху. Селевкѡш устав,² книгу Дариеву приђм³ [и] прочти. (Да камъ с ѡ знамъе, ѡтѡ послахъ к камъ Кандаркса енерѡиѡга мѡга, да ѡ кашѡ(и) земли царѡе и мени данакъ и конскѡхъ нѡсилате са съенми бнльѡзи царѡсцими ѡца неговѡ, ере естѡ кѡе уетрѡдесети царѡсцинехъ снѡиѡхъ ѡ дворѡхъ мѡиѡхъ. Ако га кнѡхъ дѡстѡиѡна, брѡхѡ га краѡхъ на ѡуѡиѡ мѡесто; ако га не кнѡхъ ѡд царѡстѡе, хѡѡхъ камъ другѡга послати; дѡкле ѡи приснѡе, нека царѡе над камъ Кандарксѡ.)⁴ Александар то чув, гнива и срдитости напунив се, [и] книгу приам раздри ю и рече к ним срдећи се: Не трибоваше цару вашему Дарию, главу видећи, с ногами бесидити. Ни тако Македониа безглавна, како се теби Дарию мни. И то рек, брзо них одправи и книгу к Дарию писа, говорећи тако: Александар, витез македониски, цар, син Филипа цара и Олимпиаде царице, Дарию цару персидскому. Твою книгу, ку к людем моим пишеш, приђх и прочтих; да захвалам⁵ ти, да се [XV^b] о земли нашои печалиш и мене млада у полачи твои хранили хоѡеш. Ну дитца, ка млеко сасну, не трибуе им се у царских домих хранили, ни тустих ни трпких ђисти мес. Почекаи ме мало, дѡкле од сасца македонискога одкину⁶ се и тако к персидскои храни прити ђу; у царству твоим дворити хоѡу са всеми моими витези македонискими. Кандаркуша кога к нам послал еси, Македонам цар да буде, не мои га веѡе посилати, неѡ га веѡе видити. Ние тако Македониа безглавна, како се теби мни. Оружѡе македониско Кандаркушу Александар дарова и рече: од царства мога⁷ бижѡ,

¹g ѡдъ сапѡиѡна. ²и rkp. m. cielo pripoviedanje o Dariju skraćeno je ovaко: И самоу же снѡе кнѡхѡу, епистолиѡу ѡтѡ Дарѡиѡхъ цара ѡ Александрѡу приѡеиѡе, Селекѡхѡшъ же вѡстанѡ и епистолиѡу Дарѡиѡхѡу приѡеиѡ итд. ³rkp. приѡт и. ⁴dodatak iz g, osim posljednje rieči, koje ovdje nema. ⁵rkp. g не захваламъ ти. ⁶g ѡтѡсѡиѡхъ. ⁷rkp.

(и) када бои учине Македонане с Персиди, (носи то на глави)¹
да те познавше не убию.

Посли к Дарию вратише се и книгу Александрову даше му, и прочтив ю Дарии насмиа се,² а Кандаркуш рече му: не трибуе ти Дарию такову книгу приѣмъ смѣти [XVI^a] се, ере у малолитни младости многолитну видих мудрост.³ Да болећи зуб трибуе скоро извриѣи; не истрг бо (много страдати имаш од неѣа.)⁴ Фарижа млада, када остари, не труди се об нему.⁵ Дарии об том не хаѣ, Клитоуша никога од наивирниих⁶ посла у Македонию ка Александру и рече му испитати мудрост Александрову.⁷ Александру посла круглу⁸ маду и коло дривлено и два ковчега велика праздна и дви вриѣи велици маѣа и книгу писану тако говореѣи: Дарии цар над цари, персидски бог, дитету мому Александру радовати се пишу. Не помислях тебе толико мудра бити, познах те у првои книзи моеи; неѣа знаш да младих мудрости нагле есу.⁹ И послах теби дитиню игру, да се ню забавлае играш, и коло[м], ким млада дитѣа играю, и два ковчега (да) тролитним данком напнуеш, (и) маѣ преброив узнаш число войске мое. Харач [XVI^b] мани не послав, свезан к мани доведен будеш, (и) мнолость цѣсарства ми не обрѣтешъ).¹⁰

Ту книгу Критоуш (узам) и ба Александру у Македонию доиде
и Александру у свитлон парастаси поклони се и ковчеге и маџи

свога као i g, ali a отъ цѣсарьства моего отиди скоро и негда itd.

¹ogradjene rieči dodah po rkp. *a b*, nema ih ni u *g*. ²*g* dodaje: и рече: видѣсте ли толики подигнѣ одѣ Македонини. ³ispravak po *m*, naš rkp. kao i *a g* ima старост. ⁴što je ogradjeno, dodah po rkp. *a*, u *g* nema. ⁵rkp. *a* drugačije: финика бо млада не истръгъ о старѣ не коушаш се, *m* кифариса, *g* бепариза. ⁶rkp. неврних. ⁷drugačije *a* о сикхъ Дарне не братъ пакы Кликѣоу изкоего отъ вѣрныхъ своихъ посла въ Македонию сѣ пожеланихъ разорити вѣса, *m* као и *a*, samo što пише вѣстокоуша, *i* dolje: пожелашъ кѣмоу разоумъ искоушити Алаѣ-ѣмандровъ. ⁸*a* строуглоуѣ и коло и велицѣ дѣхъ вѣрне мака; *m* слаже се s našim tekstom, *g* струглау. ⁹rkp. *a* овако: не тако подобаше тебе моудръ бити и прѣзрѣти мое прѣвое писаниѣ, нѣ да вѣси яко младыхъ моудрованиа нагла соутѣ (rkp. наглашъ), сию послахъ тебе строуглоуѣ, яко да си кѣю заберѣтаѣ играещи, и коло нѣмѣже младенци играють, и дѣхъ коньѣуга праздыа и велицѣ дѣхъ вѣрне мака, яко да дѣхъ коньѣуга напавниши трѣмѣт(ъ)а данька, махъ же прѣбрѣонѣхъ да оуѣтѣси тисѣло конске моѣе, *m* početak drugačije: не такоа поминаше тебе оуѣмѣна бити прѣбрѣонѣхъ тебе въ прѣкон моеи епнѣстоле, *g* не минѣхъ тебе толикоу моудра бити, коу ми писаше у прѣкон кинзи, изъ да знашь.

¹⁰ ogradjene rieči dodah iz rkp. *a*.

коло и струглу пред Александра поставише. Александар книгу прочтив и главом покимав рече: о не изречене грдине и охолости твое Дарию, богом такмиши се а ни чловиком не мореш бити и до неба узнесе се и до ада снидеш. Мак вазам наче жвати; ковчеге разбити рече и книгу к Дарию писати рече, говоре тако: Александар цар Дарию цару персидскому всаку част чинећи, (а сада)¹ еси дитинему безумию достојн; [и] дитине игре послаа ми еси, самодржителя зѣмли овими билизи прообразуеш ме. (И да знаш,)² круг кола овога всои земли круг(у) приличан³ е. Ми на те донти имамо (и) како стругла ова ти пред нами вртити се имаши. Число мака [XVII⁴] твога все сажвах, (и тако сими твоим поглядимъ сътроу;)⁴ ковчеге твое мисто дара приѣх. И буди ти доста ва источних странах мою достоиними теби Персиди пребивати, страшливым будући и неводници;⁵ запада остави се, ере да в нем не (за)падеш. И довол буди теби оброк своих.⁶ И дарова Кли-товуша и да му кабал папра говорећи:⁷ мисто макове воиске твое кабал папра теби послах и нега сажвав храброст воиске мое познаш.

И⁸ тому тако бившу Александар воиски сабрати се рече, и сабраше се на пилипуском пољу, и наиде е шест⁹ сат⁹ тисући, и три ста остави Македонию стрићи, а три ста тисући са собом вазам [и] поиде на солунскога цара Кархидона. И то чув Кархидон Александрово пришасте на нега много убоѣ се, ере не могаше проту нему стати. Поклисара посла проти нему и кони сто избраних и колесницу злату и сина свога Поликратуша и нему посла книгу [XVII^b] говорећи тако: Кархидон цар солунски, Александру македонискому цару, радост к теби приносим, [и] нарок и част теби дани од бога. Ми то чувши бже велике прослависмо, к држаню царства твоега хотисмо приложити (се), супротивити се

¹dodatak iz c, rkp. а овако: вьсана усть творешомоу ю съеникати се. Ты дѣтскомоу безоумию подобнь еси, мнѣ оудѣи нмѣже дѣти играють, и самодръжца земли сими оукрашашеши ме. И да вѣси, како кроугъ кола сего вьсею землею кроугъ приети ми подобастъ и на те оустрымити се, и вьртати се имаши прѣдъ мною кмо строугла. ²dodatak prema a. ³rukop. круг прилично. ⁴dodatak iz a. ⁵страшнѣнемъ и неводници g. ⁶rkp. всех, ispravljeno po b. ⁷razum-ljivije g: и послаа к Дарию кабаѣ папра, говорећи и нему: з мѣсто макуе воиске. ⁸ovoga odsjeka nema u rukopisu a, nego ide umalo pripovijedanje o gradu Atini. Ali s našim tekstom podudara se b i c, т i g. ⁹g: пецать t. j. петьсать.

теби не могући, и по сили нашој теби част учинисмо, сина мога Поликратуша теби служити посласмо на част и с многоцинними дарми, ки у царстви нашем находе се. Ми, ако угодно теби е, у царстви нашем да находимо се и теби колико по сили харач и војску да даемо. Милостив нам буди, Филипов сину, свака су под руку теби, промисах вишни учини теби; и ако ти е хотине, [и] мало наше послане доброволно прими, и на урочни дан када речеш, на поклонене царству твому прити хоћемо.

Александар книгу приѣм [и] прочти и весел би, и дари весело приѣм [XVIII^a] (и Поликратуша с усрдем приѣм)¹ в себи, писану них умили се и листи к нему рече уписати: Влюбленому нам брату Кархидону цару солунскому Александар македониски цар, радовати се теби пишу. Книгу твою приѣх (и прочтих),² и не толико даром рад бих, колико приклоненим и умиленным ричем твоим. Говоре притчу, ере приклонну главу ни општар³ меч не сиче. Син твои Поликратуш са мною да е, а ти у царстви твою сиди, мани на помоћ дванадесте тисућ војске послади на годишће а (по) триста таланат злата. И солунско царство приѣм, отиде (и) ка граду Афини приде.

Афина⁴ град бише велик (и славан)⁵ и сваком земацком славом украшен,⁶ и два на десте филозофов удржаху га. (и) все елинске земље држаху господство судом правим и разумом. Слеша(в)ше Александрово дошасте на них, више учинише или Александру дати се или га ка граду не припустити. Сопокли⁷ филозоф них [XVIII^b] ту стое рече: не трибуе нам са Александром бити се, Александар е humane убив приѣ, и Анаксарха пелагонискога (цара) уби(в) земљу негову приѣ, (а) Кархидон солунски цар мирно к нему доиде, (и) на царстви и у закони нега остави. Антистен⁸ други филозоф рече: одволи Афина почета е, ниждан цар ню не приѣ. Дионизиј цар велики никада на Афины доиде и рва ю много (времена)⁹ и ништор не доби, и праздан¹⁰ отиде.

¹ograjene rieči dodah iz rkp. b g. ²dodatak iz g. ³iz g. ⁴ovdje nastavlja rukopis a, pod naslovom, kojemu su crvena slova: *сказаніе о градѣ афинен(скомъ)*. ⁵iz g. ⁶rkp. a m dodaje: и мѣтанинѣмъ, за тим овако: .ки. риторъ обладаше нѣмъ и въсоу землю елинскую оуспѣхаше господствомъ и соудомъ правимъ. ⁷rkp. a zove га филозофъ Софокли, б Софоклиъ же философъ, тако i m, g Софоклине. ⁸rkp. a нема імена, б Антистенъ, с Антистен, наъ rukopis Аниктен, m. антистенъ. ⁹dodatak iz g. ¹⁰g развненъ.

Езарксен¹ персидски цар донде на нју никада силом великом, да и та ништор не доби, да и разбиен од нас отиде и бижећи у едној рици македониској утону. Да не трибуе нам толико силним будући Филипову сину предати се. Диоген ники вишни филозоф рече: како при[д]е на четира лита ходих ва олимписки оток и ту Александра видих, дошал бише на олимписком коли венчати се² и витештво питати. Урание [XIX^a] ники филозоф тоту видив Александра рече: да ов дитић силан славом земаљном буде, да ово очито е видити об нем. Да ово се види мани, мужи афински, Александру не противити се, цила ума е ако и млад е, земаљском славом силан е и војску љку има. Да овако се мани види, негаса частју и дарми сусрести га изван држанѣ афинскога. Александар благ е и все наше погоде учини и к нам неће ни доити и в Рим помине. И то Афином не би драго, филозофа Диогина укараше и рише: у сваком мудрому много лудости е. И нему жал би, од града них побиге и ка Александру донде и у всем вишња негаса учини.³ И Александар гнива напуни се, и војску своју напуни у реди [и] у госпоцтво афинско доиде, и под градом ста и посла свога у град посла, Арпастада⁴ мужа Куманина, и нему ѣзика Афинане не разумиху, и у всем граду иска(в)ше,⁵ едвас еднога наидоше [XIX^b] кумански умијућа, и негаса упрашаху ричи Александрове казати. А он им рече: тако вам заповида велики цар Александар: дайте ми⁶ харач и војску, царству моему поклоните се; ако ли то не учините, меч македониски все благо земље ваше убие и по великом чкоди поклонити ми се хоћете. То слишавши Афини Александрову посланю поругаше се, Куманину општрим и лудим ричем насмијавше се и негаса ка Александру одправише, поручивши тако: не трибуе теби Александре Афини назвати се цару; мнози бо цари како си ти и боли од тебе филозофи ва Афинах дворе, да достиги буди теби у Македонии царствовати. [И] како хотећ дошад еси овди, а како мислиш не изидеш од суда. И то рекше посла одправише, свому драгоману главу одсикосе прид ним, говорећи: ере

¹ rkp. *a* фока, *b* њеѣрѣѣнь, *m*. њеѣсѣѣнь, *g* и Скендекеръ. ² rkp. *a* пришьль бѣ на олимѣьско коло оуристовати, тако и *b*, *m* ѡко нрѣжде сего на три лѣта ходикъшоу ми кѣ олимѣиски отокъ и тамо Александръ видехъ, пришьль бо бѣ на олимѣискомъ коле оуристовати. ³ *g* dodaje: од града антиѣьскога. ⁴ rkp. *a* пише Арѣфаѣа, *b* Арѣфаѣада, тако и *m*, *g* Арпастата. ⁵ odavle dalje izostavljeno je u *a* sve do prievare koju učini Aleksandar. ⁶ ми, u rkp. *my*, ali *g* ми.

ни драгоман веће не триби Александровим ричем. [XX^a] Александар то сашава гнива и срдитости напуни се и рече: о горе земљи или граду, ким обладају мнози. И то рек, воиски на бон направити се рече и с четирих стран града рвати заповида. Бон велик учинише, ту Кумане Александрови са едне стране града тврдо налегаше. Бише видити стриле летеће у град како облак. Грађне об том стужи(в)ше, брзо¹ граду врата отворише и ванка² скочише, Александрових Кумани убише десет тисућ, од Александрових Македонан на другу страну града четира ста коников балиштри³ убише и хитрошћу оган з града вргоше у заставу Александрову и мало нега не опалише. И тому тако бившу би вечер. Александар на стане доиде, страже около воиске поставив. Властеле старе сабрав већаше, ча да учинимо лукавим овим грађном? Земљу не ствр на град дойдосмо и себе осрамотисмо, и ча ћемо учинити? [XX^b] Диоген афински филозоф, ки приђ од Афине ка Александру приближа, рече: цару Александре, града афинскога по сили не можеш приђти, веле бо много рвачи у нем е, веће двисти тисући. Да учинимо хитрост, измамимо их ван, да с нами стану се, побити их хоћемо, ере су невишћи бою; и них побивше⁴ град по готову приђти хоћемо. И сему тако бившу хитрост учини Александар, како никада под Трою Грци учинише витези. Воиски рече од града двигнути се и сам ш ними отиде, тисућ волов на около остави и овац четира тисућа, и книгу уписа говоре тако: о мужи афински, не знах силу богов ваших толика да е, к вам доидох, приђти вас хотих. Бози ваши ва сн ми се љвише ноћас и страшно ми запритише, и них обођв се в земљу своју вратих се. Овце ове и волове на околи оставих, [XXI^a] богом вашим службу вазамше учините и за ме им се помолите. И то рек Александар движе се⁵ с воиску своју, дванадесте мил отиде од града и у едном лугу скри се са всю воиску (и) наредив ста. (Зд оутра же видаше конскоу отъшѣдшоу,)⁶ грађне вси на околу потекоше и книгу уписану наидоше и рекоше: од страха Филипов син бига, и из града изаидоше, Александра тирати начеше. (Александрове конске бѣше)⁷ веће двисти тисући, сто тисућ коников, сто тисућ пишац. Походећим из града Промах ники витез афински рече: видих сан ноћас, ере велика прикѣва бога Аполона паде се и вси трове афински обро-

¹ срѣуамо г. ² на дворѣ г. ³ гкр. т балиштри, г уаграмн. ⁴ гкр. побивши е. ⁵ из г., у нашем рукопису отиде. ⁶ dodatak iz rukopisa α, kojega drugi rkp. nemaju. ⁷ dodatak iz rkp. α.

нише се¹ и врата велика Ариева леда падоше се. Александра видих на волуи глави ва Афину уѣздеѣи, по ширинах града нашега класѣ пшенично изрело видих, и дошадше Македонане [и] српи жанаху и зрило и зелено. И то рек Промех Александра не даваше тирати, и ти неѣа слишати не (х)тише, Александра [XXI^b] начеше тирати. Александар них чекаше, наредив се с воиском при каталинском полу² на виталинском полу. (И приспаше граждане на виталинско полу и оуслышаше)³ трубе гласовне и воиску видеше из дуга изходеѣе и убоѣше се и сами к себи рекоше: колицим влхавством прехини нас Филипов син! И не могуѣе утеѣи, не хотеѣе на бои идоше. И бише видити жалостно видине, ту Македонане сикуче, многих прескачуче, [и] биѣху по всем виталинском полу, и притираше е до⁴ афинскоѣа града, помишавше се дондоше вси купно и у врата граду Македонане са Афини улизоше.⁵ И бише видити жалостно видине. И ту жене и дитца к своим на сритене гредиху у бои, и бише вапани до неба, и крв по улицах града тецише, заедно Афинане и Македонане по улицах ходѣе грацких. Александар посрид них на волуи глави (вологлавом) коню ѣздеѣи сич хотише уставити и не могаше уставити, усилно бо бише,⁶ и уста му од срца препа[XXII^a]ла биху. Жене афинске одрвше лица своѣ стаху и ка Александру ваѣху: милостив нам буди, Филипов сину, цару Александре. Александар не могуѣи сича уставити, рече град важгати. Мужи и жене и дитца у турне утекоше и остае, а та град изгори и приква богов афинских са всеми боги своими. И видив то Александар рече: ако бисте бози били, сами од огна схранили се бисте. И жалостю и радостю рече:

¹ rkp. а другаѣје: и прагоке въси Аѣннее оборише се, б и пиргоке въси аѣненскаѣа града оборише се; т слаѣе се са б; дакле и у нашем тексту ваља исправити тпрове и пирпрове, тим прије што и г има: сн пиргоке. ² rkp. а при костономѣнскомъ лоуѣ, б при каталинѣсцемъ лоуѣ, с на виталинскомъ полу, т при каталинѣсцемъ лоуѣ, г при каталинѣсцемъ лоуѣ на виталинскомъ полу. ³ што је у оградѣ, додах из рукописа а. ⁴ Македонини много прискакаху снѣху и земљу и прѣко виталинскоѣа пола дери до г. ⁵ rukop. а овако: бѣше же видѣти оуѣнѣлемыхъ, оуѣхъ прѣсѣцаемыхъ и прѣзъ въсе виталинско полу тераюшихъ. дондоше до града тераюше се и стѣкоше се оном и оу замѣе вѣидоше въ градъ Македонѣане и Аѣнѣане. Бѣше же видѣти жалостно видѣние. дѣти же и жени к своимъ текоуше на сритѣние и оном оу вѣидоу се, жени и дѣти, и вѣлю до небесе досѣкоуѣоу оном замѣсѣсе по срѣдѣ града и крѣви пролѣваху се. ⁶ а б поуждѣно бо естъ моужа оустановити крости напальниѣша се.

данас чрна македонска оружја крвју афинском оскврнише се,¹ не моим хотинем, да них неуминем. Ту стое Диогин филозоф рече: гешко оним, ки не принимаю од мудрих свита. Научи луда и взне-навиди те; дан мудру забаву, мудрири буде.² И сплака се тада Афина вса и Тива вса ш ном и сметоше се отоци вси, и чуше цари вси сиѣбелински,³ жалуюћи афинскога паденѣа великога. Сливаш Александар рече: главу не разбив, мозга досећи се не море.

И од туда [XXII^b] устав Александар к Риму идише, одредив са собом четира ста тисући војске. И тада сритоше га вси кнези и цари традииски⁴ и македонски и сиѣбелински и мурииски и пу-лииски и гонитански и тривалииски, и дари нему многе без числа донесоме многоцинне, и војску нему са страхом даше, и рече ним пода се звати се. И Александар к Риму приближи се и слиша(в)ше Римляне гредући неѣа к ним, сметоше се, ере Рим опћином уздр-жаше се како и Афина; и да згибе, (слишаше).⁵ Више учинише, ча да учине, и добри увећаше, Александра в Рим пушћати⁶ и с частними дарми многими и великими сристи и на отачаских⁷ уставех и законих града молити га, да их не поколе.⁸ И к богу свому Амону у прикав притекоше и молаху се, да им каже од Александра. А он ва снѣ ѣви се ним и рече: мужи великога Рима, не боите се Александра, син бо мои е Александар. У Македонию никада отидох, [XXII^a] матери негови Олимпиѣди примисих се

¹ *g* далака оружје царя македонскога антикинесиенемъ крвю ошкврнише се. ² *a* добра реченью есть: мудра наклажа моужа, възлю-бить те; безоумна же и възмемлхидъ те; дн премоудроу виноу и премоудрен боудеть. ³ *a* вси отоци въселенъци, *b* царне сѣкелисци, *c* тоу слицо *m* царне сиклиисци; *g* сашо и сметаше се отоци сви. ⁴ *a* овако: царь тракийски и полъски, и далацки и готски и тривалски и принесоме ему дарь многы бесчисленны и стым цъ-сарьские многоцѣнныи и далаи .ки-мъ тятюмъ и именъ цъсарьскихъ кинише се, ситраномъ покелъ хзати се нмъ. Тако *i* *b*; *m* вси царне и кнези тракииски, и алкедонъски, и моуренски и далациски и три-лисиски и полъски, инаѣ ка) *a* *b*, *g* овако: кнези тарсийски и ма-кедонски и мурииски и далацки и гонитански. ⁵ *dodano* по *smislu*, и *m* слишаше же жена Афина пострада, *g* уште како Антипа изгуби. ⁶ *rkr.* пушћаше, сритоше; *m* оупоустити. ⁷ *rkr.* без *smisla*: на дотских уставех. ⁸ *rkr.* *a* овако: съ поустыни мнозими и съ да-рми отложаше се на отъьскихъ оуставехъ мнозю непоколебимою на законехъ быти, *m* и съ устыню великою и дарь многими обложикше ѣ отъьскихъ законехъ и оуставехъ градъ молити се непоколебимоу быти, *b* и съ дарми великими сристи его о отъьскихъ оуставехъ и законехъ молити се градоу непоколебимоу быти.

и он би¹ и роди се Александар. И тако неџа са частю сритше поклоните се нему, како цара самодржителя прославите. И када љ Риму приближи се Александар, Римлане с славом и с частю неџа приџше. Бише чудно славно сритене негово: дванадесте тисуџ венчаних витези на фариџих сритоше (џа и дви тисуџи дивиц на билих фариџих)² у винцих и на них крзна чр(ве)на наткана златом, и иних люди четрнадесте тисуџи, вси ва оружџих дапинових,³ хвое носеџе злате. Попове идолски и римски в руках носеџе свиџе велике на сритене Александру изидоше и проту нему изнесоше крзно велико и многоцинно цара евр(е)искоџа Соломунa, ко бише палили Набуходоносор цар персидски, када приџ Ерусолим; и дванадесте здиl самотворних⁴ (од) дванадесте камиков многоцинних, ке постави Соломун у света светих, (и) винац Соломунов, на нем [XXIII^b] биху ~~три~~ камици, ки имиху дванадесте вертудов⁵ у себи, исцелени(а) камици биху. Изнесоше нему стему⁶ царице южаске⁷ Сивиле и ствари влховне имаше многе, и фариџа била изведоше нему под епазмом⁸ корьодиловим,⁹ оседаан(а) седлом од камена адаманта; (и) изнесоше му оружџе, ко Адаменуш¹⁰ крал в Трои узел бише (од) Александра Париџа, сина крала троеискоџа Приџмуша, (и) изнесоше нему копџе елџфантово¹¹ з бисером и камином многоцинним Аџакша¹² Телемониџа и друзих копан десет, и стим друзих¹³ седам; (и) изнесоше му шџит Таркин(и)а цара римскоџа, кожом аспидовом попет. И ово славно сритене цар Александар видив, много весел би, и много свое войске почтено нареди, Мацедонане близу себе взе, сам на чудноџа кона буцифала¹⁴ уседе, винац на главу свою постави Клео-

¹bolje *m* и семоу бившоу, *g* тако бивъ ш номъ. ²što je ogradjeno, ispunio sam prema riečima rkp. *a b*. ³razboritije *a* i ostali rukopisi: сии же вси мошахоу дафиново вѣтъение въ роукахъ съ златомъ, *g* д-тисѣе въсмѣланнехъ витези џ внемцинехъ неџа на париџнехъ сретѣше и дѣне тисѣе дѣвѣицъ џ крѣзнихъ црѣнихъ са златомъ и друзнехъ люди .м. тисѣѣ, сви џ рѣкахъ носѣѣи дапниново хвое. ⁴*g* дванаестъ блѣда самѣтворинехъ одъ дванаестъ каменѣ. ⁵rkp: *a* .кв. дѣнстѣи исцѣлениа, *m* .кв. дѣнстѣи нмоуџе исцѣлени, каменити соуци и .кв. именъ сѣмоуъ исрѣнлѣхъ бѣхоу; тако *i b*; *g* .лк. знаменитѣ имѣхъ. ⁶rukop. grieškom стѣнену. ⁷*g* џжарьске. ⁸подъ кѣпазѣмомъ *a*, подъ хакѣзѣмомъ *b i m*. ⁹rkp. горьодиевимъ, али *a b* корькодиловомъ. ¹⁰rukopis *a* Аџамѣоуша крала, *b* Аџамѣоуша крала, *m* Аџамѣоу крала. ¹¹rkp. *a* аџѣфандиново, *b* аџѣфандиново, тако *i m*. ¹²наџ rkp. има Урикшиша, али *a* аџѣша, *b* аџѣша, *m* наџѣша телемониѣ. ¹³rukop. друзимъ, али *b* и стѣмъ проуѣхъ .з. ¹⁴*g* дѣуипала.

патре еџипатске парице, [XXIV^a] дванадесте камика имиџе мно-
гоцинних. Конѣ поводне и трубе гласовне по начину нареди и на
сритене Римланом идише. И када близу бише, витези римски и
дивоице на фарижих поклонише се Александру, с кони саседше
(и) рише Александру: многа лита великому Александру цару, сину
Филипа цара, всега свита господину живити е. И то, рекше на
страну одступише и друзи по них приступише, и такоє рекоше и
они¹ вси с кони саседоше и Александра прославише. И попове
приступи(в)ше са свиџами и кадилницами, Александра покадише
вонами разликими (и) славише. И тако веселеџе се заедно у град
Рим улизоше и доведоше га у прикав Аполонову поклонити се, и
срите га поп Аполонов и покади га и приказа му злато и ливан
и мурро, ере ово царске части есу. Изнесоше му писмо, говореџе
такo: (у) три [шест] тисуџно (лиџа)² устати има еднороги [XXIV^b]
козаа и порене все пардусе западне, грде и поносне.³ И паки ка
истоку врати се (и убие⁴) великога овна дворогога, кому рози од
юга на сивер досежу, и неџа едним рогом в срце удри(в) ум(о)ри
онди. И потресу се Миди и Пиници источни и страшни велици
џзици,⁵ и оштрии⁶ меча персидскога притупи. И в Рим дошад
цар свршен прослави се, и то буде биллг дошастџа негова, ере по-
клони му се вас мир без ниџдне рати.

И то писмо Александар прочтав, ки ш ним биху елински⁷ фи-
лозоџи, упрашаше стумаченџ од них, писма узнати хотише. Фи-
лозоџи нему одговорише: велики цару Александре, о видиню евре-
искога пророка Даниела чусмо, како у писму своем рече: западни
цари пардуси називаџут се; ован двороги персидско називаџет се
царство; Миди и Пиници велика источна наричу се царства; козла
еднорога [XXV^a] маџедониско назива се царство, како нам мни
се бити, оштро будуџ и крипко, ере очито се чини чудно твое у
Рим пришастџе. И то чув Александар весел би и рече: како про-
мислу божю вола е, тако да буде: силним силнии падоше а не-

¹ rkp. ини, тако има i m, џто има добро знаџенје, ако се napried mjesto с кони саседоше uzčita sa rukop. m сь конь же не сьседџше, како је i u g: с коня не сьседџше. ² rukop. а въ петџтисоуџномъ лџто въстати имать; isto tako b i m. ³ rkp. и грде и поносне; ја sam ispravio prema g i b, gdje se čita: граделикџе, прекџзмосеџе се; tako i u m. ⁴ dodatak iz g. ⁵ bolje bi bilo: Пиници и источни стр. вел. џзици, тако је u b. ⁶ rkp. а и џстрымъ мџла перьскаго прџтоу- нџть; tako i b i m, само џто пиџе оштриа, g и џштри мџлџ перь- сидски прџтџни. ⁷ rkp. силенски, али b елисинџхъ философъ, тако i m.

моћни двигоше се силом. И ту он будући в Рими, веселећи се заедно с Римляни [и] доидоше к нему вса царства западна и дари нему безцинне донесоше и молаху се нему, да не буде ратан ш ними. И Александар о том смили се, данак од дванадесте лит и воиску оружну рече дати им; Лаумедона¹ никога ближнега свога и възлюбленого и вернога друга в Рими (цара) постави, и всим западним странама и царем рече слишати. Злата много и воиске велике од туда вазам на южне отиде стране.

И тамо идући царства многа и велика подби, (и) вас свит прошад до окиана² рике доиде, ки всу землю обтиче, и в пу-стинних странах земле те звири чловико[XXV³]образни(х) много наиде и двоеглави³ змие, и многе бое ш ними чинаше, и них уби[в] звири бо оружѣ не имиху, брзо падоше се.

Од туда⁴ пошад у гвоздю нѣком од гора тих⁵ много жен дивѣих на Александра усташе и бои учинише велик с воиском неговом. Едан час петдесет од воиников убише. Все жене те кредюти имиху и нохте велике колико српи, оштре много. Тило них все власи одивено бише; над воиском литаху; воиски негови нохти своими лица и очи них раздираху. И то видив Александар ту ко бише трстѣ рече важгати огнем. Жене оне не знаху огнене врућине и у плами улитаху, кредюти им изгараху и на землю падаху, и них Македонане прискачуће убиаху и них веће десет тисућ убише. И до окиана⁶ рике дондоше и ту море⁷ пониравући види(в)ше у свит опет вратише се, и у Инглитеру⁸ улизоше, и (ту Александар) воиски рече починути. [XXVI^a] Сам околной господи заповида голие⁹ многе учинити нему, тисућ и дви сти, всака голиѣ велика бише, шест сат люди влести ва ню са всу потребиом

¹ гкр. α Λαυμεδόνη, б Λαυμεδόνα, тако і т. ² гкр. до кионае, g до окианл. ³ гкр. и о дви глави змие, али α двоеглавы. Cielo mjesto u α овако glasi: и висоу въселенному прѣшѣ даже до окиана рѣки дошѣ и трехъ рѣкъ, ниже висоу землю обтичють, зхѣри обрѣте тамо улокткообразныє и двоеглавы, змиевы ногы нмоще. ⁴ pred ovimъ riečima dolaze u istom našemъ tekstu, kao naslov, ali u redku pisane ove rieči: о женахъ виднихъ (čitaj: дивнихъ). ⁵ гкр. од рогаших, g и од тѣхъ стлѣше з њекою гвоздени гора дошѣше, гора та пѣла дивнѣхъ жемъ вѣше. ⁶ до киѣне рѣке. ⁷ гкр. многе, ispravak (море) uzajmljen је iz rukop. б gdje se čita: и тоу въ море пониравући видѣше; тако і u т; g тѣи море пониравше. ⁸ гкр. α въ неглитерѣи, б въ ниглитерѣи, т въ глитерѣи. ⁹ гкр. α .кѣ. тисоућъ голѣи сътеорити повелѣ; т slaže s našimъ tekstem; g piše тисућъ и две стѣ голѣи, з склѣзъ голѣиу мѣгаше влѣсти пѣцѣть лѣди.

и наредбу могаше. И војску всю по великом Барбарии ка истоку одправи¹ и пред ними Птоломеѣ и Филона посла, в Ђеопат срочи² се ш ними стати се, и рече ним земљу и граде минујући приимати и од них харач и војску узимати. Сам у голију улизе, дух юга и буре дахну(в), ка истоку отиде. Над три ста голнами Антиоха капитана постави, сам³ над три ста голнами бише. И много голни бише и люди на четири чести разделише се, и тако ка истоку отидоше, и тридесет дни и тридесет ноћи по мору пливаше.

Александар в Еюпту приста са својими⁴ голнами, гди златотечни Нил⁵ у море пристае. Ту град сазиде у име свое и нарече име нему Александриѣ. Селевкуш са својими голнами приста у Киликију и ту град у име свое сазиде и нарече [XXVI^б] име нему Селевкиа. Антиох велики приста са својими голнами (з њеко мѣсто)⁶ и ту град сазиде у име свое и нарече име нему велика Антиохиѣ. Визант⁷ са својими голнами у тескоту⁸ трациискога мора приста и ту град у име свое сазиде и нарече име нему Византиѣ. И ними Александар скрбан бише, не знајући гди ки пристао е. По тридесет дни узна⁹ о Селевкушу и о Селевкии, о Антиоху и о Антиохи и заедно три ставше (се) о Висанту и Византии узнаше.¹⁰ И (сви се четири састаше и) на том мјести вси четири град сазидаше¹¹ и нарише му име енгардиос носиса,¹² а по нашем¹³ езику нарече се все единни станак.¹⁴ И у том граду седам мјесеци сташе, с маѣдонинском¹⁵ војском сташе се. Птоломеи и Филон ка Але-

¹ rkp. а и кь вѣстоуѣ по великом поученим морьском понти и по царькарьскѣх изумьцѣх, и прѣд ними Птоломеѣ коєкодоу и Филимону посла, кь Египту сь ними сьроуи се сьстати; *m* isto овако, samo što пише: по великом Барькарѣ. ² rukop. grieškom срочними. ³ ovdje su izostavljene u tekstu još dvie vodje, jer *a* пише: надь дроугими трьми тисоушамь Визана капитана и коєкодоу постави; ali *b* има i Визанѣоу i još prije Селевкиоуша, isto tako i *m g*: Селевкиа i Визанѣта. ⁴ rkp. всими, ispravlј. по *g*. ⁵ rkp. grieškom Гнил. ⁶ dodatak iz *g*. ⁷ rkp. визант. ⁸ rkp. bez smisla у тексоту; мјесто трациискога има rkp. франциинискога, *g* з тьескѣтѣ тарьсиньскога мора. ⁹ rukopis позна. ¹⁰ мјесто је ово ispravlјено uz pomoć rkp. *a b m g*; у нашем тексту овако гласи: позна о селевкушу и о селевки антиох и антиохию заедно три стае о визи и о византу узнаше. ¹¹ iskvaгено, у rkp. гласи: вси гради сазидаше се; ispravak по *m g* učinјен. ¹² rkp. а есиенось, *b* еликардиѣсь есиѣл, *m* ииькардиносъ есиенал, *g* еиьградѣсь есиенисъ. ¹³ *a b m* срьбьским, *g* по срьбьскоуь езику. ¹⁴ а единосрьдани сьстанькь, *b* вьсесрьдани станаькь, тако i *m, g* свесрьди станаькь.

¹⁵ iz *g*, паѣ rkp. коничком.

ксандру говораху, ка се ним на пути пригодаше, бои велици и мнози, ки ним пригодише се од царев барбарских и етиопских, и них всих [XXVII^a] разбивши ка́ Александру доведоше свезаних, и них Александар уверив у своју земљу пусти, и заповида ним, да од три лита харач допесу и воиске петдесет тисућ да даду.

И од туда устав Александар с воиску своју отиде на Асию и ту град сазидати и нарече име нему Трипол. (И ту) хотиху баруни¹ негови град сазидати, и за то Александар расрди се и рече: о ведемоћни и мили мои Македонане, не трибуе воиничество оставити и зидати учити се, ни бо у градих ђеост, на у воиски храбренои, ми бо многе тврде и велике и ђеке (граде) разбивши приасмо, и ту всу Асию до мала примемо.

И паки в придинскои земли врати се, доиде у Трою, ку велика² вримена Елини приамше [и] развргоше [град] нике жене цић, именем Елене, краља лацедемонскога³ жене именем Менелауша. Ову бо краља приди[XXVII^b]скога именем Приашуша син Александар Париж на вери узам у Трою донесе и неверан ђви се господину свому Менелаушу краљу. И Менелауш крад все либийске и нилнйске и теталинске⁴ царе и витезе на помоћ себи дозво жене цић свое и на Трою отиде. И всу придинску земљу затрше (и) плинйше и все живо земље те мечу предаше. Десет лит и седам мнсеци град троиски рваше и приџше хитростю Урикшешову, како Омир у книгих своих пише. И све муже те мечу предаше. И тада мнози витези троиски од оштра меча падоше. И од Елен такоє не изреченни⁵ витези падоше. Од почела женам од злого обичаѣ узакони се злим обичаем и чиненем кривим бити.⁶ Први⁷ у чловйцих Адам женом паде, и велик и храбар Самсон (женом погине)⁸ премудри мею люди Соломун ада⁹ женом наследи. [XXVIII^a] (И) тада мнози в Трои витези именити за едну жену¹⁰ падоше. И ту тада Александар дошад, [и] ки биху в Трои Александра сритоше с частью великом и дари нему изнесоше многе и чудне: оружје

¹g властели. ²valjda ва ника, јер је и т ка нека, g нъгда. ³гкр. лавдемоскога. ⁴рукор. а: селевкинскимъ и пелагонскимъ и еталинскимъ цесаре и витези, b в се либийске и нилнйске теталинске и пелагонитътаске и теталинске, g све либийске и нилнйске царе и витезе. ⁵čini se bolje g: изреченни. ⁶т овако: отъ искони жензин отъ градаго оштрам оугради се намъ великимъ и лоукавымъ зломъ покиннимъ бити, g slaže s našim tekstom. ⁷гкр. прѣѣ, g прѣѣи бѣ. ⁸dodano iz rkp. a. ⁹рукор. да, ispravljeno po a, ада наследи, т ада наследи. ¹⁰гкр. за едно женом, ispr. po g.

Ацилиша, сина краља Перлиша, на лавови кожи приставлено, положише на шћиту Аџкеша Телемонића, ка Александру донесоше; и донесоше му прстен Ђкупе кралице тронске од камика андраза, имиоући силу такову, гдо би од мисеца немоћан,¹ на-н погледавши оздрављаше. Изнесоше му образ на² кони господое Минерве, на-н погледајући тронскога краља кћи, госпођ Кашандра (вѣса велика о Трои сѣкористе се, прорече.)³ Изнесоше му крзно Поликсене господое, кћере Приамуша краља, ку прстеновал бише Ацилиш, када од Грков одврже се и к Трои приступи, и ту га убише братѣ не Париж и Дивуш с влхавством у прикви Аполона Пебуша, на вери Приамуша краља. Александар крзно то видив [XXVIII^b] (почуди се ере)⁴ тако зламене имише; када облачаше га госпођ Поликсена, тада четире разлике образе указоваше на себи, ки гледаху на ню, од разликога камина, ~~ко~~ крзну том бише. Када на зелено камене погледаше, призираше⁵ се к билому лицу не зеленога камина сѣбне (и) приличаше образ нее небескои луни и паунову позлатному перју. Када на чрлено пригледаше камене, призираше⁶ се чрлен камен к белости лица не (и) противљаше се образ чудному наранженому зраку. Када на плавитно пригледаше камене, приликоваше⁷ к белости лица не (и) небескои⁸ плавитности образ не противљаше се. Када на жуто камене призираше, к белости лица нее приликоваше (и) образ нее даници сютра истекшои (противљаше се.)⁹ Када у нем поступаше, разлика сѣбѣ од каменнога вида крзна тога исхоѣше. И то крзно Александар видив, почуди се и жену ту веће нних похвали, ну не толико [XXIX^a] за чудну ону свиту, колико за верну нее ljubав, ку ка Ацилишу имише, и по смрти негови показа. Када Ацилиш умри, иному мужу не хти назвати се жена; говораше (бо) в себи: кому вас мир недостојни витештву (и храбрости)¹⁰ ни липои доброти, како ђа неџа забивши иному нареку се жена? или в пороблених¹¹ хоѣу дати се, Трою разбивши грчки цари? И веће люби¹² смрт (на) Ацилишеву гробу него ли жива поробити се у пелагонинску земљу. И овои мудрон

¹ *g* тако з лави немоћн западнъ мамъ погледаше. ² паѣ гкр. нанкони, *g* на камене. ³ ogradjene rieči dodah iz *b*, u našem rukopisu dolazi bez jasna smisla: свиђу се учини горећи, и *g* све що се учини проречекаше. ⁴ dodatak iz *g*. ⁵ гкр. *m* приликаше. ⁶ гкр. *m* приликаше се урѣсени каменѣма къ белоте образа ес. ⁷ гкр. *m* приликаше плакети каменѣма белости лица ес. ⁸ u rukopisu небеске. ⁹ dodano po analogiji. ¹⁰ dodano iz *a*. ¹¹ *g* з пороблених. ¹² *g* волю (t. j. волю) прихати.

жени и доброй Александар почуди се и рече: хвала¹ женам, ке любов мужем своим, любов чисту скранише; двоѣ бо им е (мъда оть бога мъда а оть улоуѣкъ похвала; боли нмѣ кста)² с мужи своими смрт почтена, него ли срамотан живот. Изнесоме му те господное вѣере³ винац. Ако када гдо на главу поставлаше га, туде га не виѣше нигдор ва дне, а у ноѣи како оган свиѣаше. (И) изнесоме нему хѣм⁴ моѣнога Ектора, бисером и каминем украшен (и) скорпииними зуби и аспидовими нохти, [XXIX^b] и ханзмо⁵ негово ко бише учинено од рибе коже. И поднесоме му книгу филозофа никога Омира,⁶ ку бише списал о тронском расипаню од почела до свршенѣ. И ню Александар прочтив и ту подвиг великих витези видив, жалости и радости напунив се рече: о колици силни падоше се с притче⁷ влхвенства [и] мрске жене. И тако у град тронски улиз [и] Троѣи упрашаше гробови тих витези гди су? Они ведоше га к ним. И ту Александар улиз [и] узлиѣ диван и муро и покади гробе них и плакав рече к ним: о чудни в людех и храбри витези и лавове, Ацилишу и Екторе и Аѣкешу и Несторе! Ако бих вас живих видил, част по достоинству вам учинил бих и господин (свита) с вами назвал бих се; да одколи од овуда изидосте и отидосте, мртву службу вам даю, диван и тамѣн. Ну блажени есте и по смрти своєї, ере у велику и чудну и неисписану припо[XXX^a]вист пригодисте се в свиту.⁸ То слишавши филозофи негови, Менандар и Ариштотил, рекоше нему: велики цару Александре, Ацилиш Перлеуша крада син, по отцу брат е теби; од Амона бога и Тетиде⁹ жене родил се е. И ти Александре цару од Амона бога и Олимпиаде царице родил се еси. И тако¹⁰ по прилици од единого¹¹ отца родила се есте.¹² Да аѣо смрт пригоди ти се цару, болшими похвалами подвигнутие царства твога ми исписати хоѣмо, него Омир придних царев, иеленских витези.

¹ rukop. хвалю; а и се моуѣоуѣмнмѣ жєны, б хвалю оуѣо моуѣоуѣмнмѣ жєноу, тако і т; г хвалю бѣгу радѣ тнєх жєнѣ. ² dodatak po rukopisima а б. ³ gkr. а іма Стрєке госногє, т теждє госнождє, г теѣєрє гѣспѣє. ⁴ а б т бєлєжѣцѣ, г бнлєжѣцѣ ѣрѣжѣнн. ⁵ rukop. а кнєпзмо, б ханѣзмо. ⁶ gkr. grieškom мира, ispravaк po т г, gkr. а оть рнмѣ. ⁷ а жєны радн мрѣзѣкѣмѣ и лѣуѣкѣмѣ, б зѣрадн лѣуѣкѣстѣнн мрѣскѣмѣ и лѣуѣкѣмѣ жєны, тако і т, г зѣрадн кѣѣѣѣмѣ и мѣрѣскѣ жєнє. ⁸ gkr. т понєжє вєлнкоу и днѣѣноу спнсѣтєлєю нѣ повєстєхѣ мрнлѣуѣннєтє сє Омирѣу. ⁹ rukop. Пєтндє, б т Фєдндє. ¹⁰ rukop. кѣво. ¹¹ gkr. днѣнога, б т ѡтѣ єдннѣногѣ. ¹² gkr. роднл сє є, б роднлѣ (сє) жєтє, т роднлѣ сє єстѣ.

Александар им рече: боде би ми¹ било од Омирових писама царев назвати се конюх, него од ваших списани данас назвати се веои земљи цар.

И тому тако бившу, Александар врати се у Македонију са свима Македо[ни]јанима и з другима цари и војскама, ких у западних странах мечем приђа бише. И ш нима (ако победомосац)² цар у Македонију доиде. Четрнаесте лит имише, како од Македоние одаша бише. [XXX^b] Мати негова Олимпијада царица и мудри негов учитељ, велики Аристотил, са свима македонскимима људи и женама и дитцу на рици Скамидруши³ с частју и дарми сритоше великога цара Александра. И од туда устав сви у Пилипус град придоше. И ту Александар Македонам рече три месеци у домих своих починути и коне хранити и оружје направлати. И тако паки на војску поити хотише, паки у Македонии Аристотила мештра свога с матерју своју остави и взе са собом пет десет тисућ војске, все Македонан. Едним оружјем еднако оружји сви, еднаци хеими и пера⁴ на свих, и еднаке лавове главе на шћитих свим и еднака хаизма коркодилове коже на фарижих свим. И тако рече свим шаторе околу царева шатора поставити и нигдор, рече, да не примиша се у македонински пук ни, и жене лепе рече од Македоние изибрати дви тисући, и тим [XXXI^a] шаторе и кола и все ча е на потреби одреди, и рече ним с војском ходити, Никиарха нижога над нима постави, все о них разумно управлати.⁵ Када ки војник жену хотише, ка Арху⁶ доша, златицу дав, жену вазмише, и колико ноћи држаше ю, толико златиц даваше. Свака војска од војуюћих са Александром, по уставу⁷ и начину наређше ю. Пет десет тисућ Македонан тако бише нареди: ако када Александар на вона усядаше, тада они сви на коних обр(е)таху се. Када Александар на обид сести хотише, тада они сви при столу нахођху се. И сви ш ним заедно биху,⁸ ни бише хући од Александра ни боли, сви еднаци оружјем и конми и свитами биху. Војвода свим Птоломеи бише, муж љубвен и прав ка всему, добро мил и веран

¹ rkp. вам, ispravak po *m g.* ² dodah iz *b m* mjesto nerazumljive riječi našega rukopisa: катник. ³ rukop. *a* на рици скамидруши. ⁴ rukop. *m* хламоке с рогами. ⁵ ovu riječ izvadih iz *a, b m* ima направишати, naš tekst nerazumljivo од плаће. Mjesto Никиарха ima *a* Терѣхѣ, *b* Етериѣхѣ, *m* етерниѣхѣхѣ. ⁶ *a* opet на терѣхѣхѣ, *b* на Етериѣхѣхѣ, odatle se vidi, da je pravo ime bilo Етериарх, тако i пише овдје *m.* ⁷ prema *a b m*; u rkp. оставленю. ⁸ u rkp. прид царем заедно шест ш ним биху; *a b* onako, kako sam ja u tekstu uzpostavio.

Александру много. Када на ком бою кога од Македонан убиѣху, толикои Александар од ние воинске добрих мужи избираше и них [XXXI^b] на мисто поставлаше, тако да на пуни число пет десет тисући здржи се.

И¹ од тудѣ Александар устав ка истоку отиде, и вси колици, (ѣи)² свою волю прилагаху (се) к нему, ти част и прошѣне³ приимаху од неѣа, и ѣи годи се и мало противлаху нему, тим градове разбиѣше и них мечу предаваше. О том страх и трепет все асииске царе приѣи и палистинске и евреиско госпоцтво и [царство] еюпатску земљу; вси бо ти Дарию персидскому цару под руку биху. И мнози од них к Дарию притекоше, о напрасном⁴ на них македонинском напаштю казаху. Дарии то чув поклицара ка Александру посла с листом говореѣи тако:

Дарии цар над цари, велики и силни грдостю и земаалском славом, такмен небеским кругом и еднако са сунцем сѣа(е) од истока до запада. Ниѣи глас ва уши мои доиде, Филипов сину, да всу Еладю обтек [и] до великоѣа Рима дошал еси; все западне царе и земље помед еси, [XXXII^a] и них затрѣ до окѣѣна рѣке дошал еси. И в том не би ти задоволе, да южне стране и Барбарю и Етиопию и все стране⁵ западске, ѣе биху под непоколебимую руку⁶ царства моего, смел еси. И много од них богатаство вазам, и у том не би ти задоволе, да на Асию и на Придию, навлашѣе земље мое, наступил еси з достойними себи гусари, македонинском дитцом, и (в) забвение положив подручну работу, ере к персидскому царству вси земаалски цари прилагаю. Да доволе буди теби у башѣини твоени находити се и Еладом одним обладати; и оставлам ти закони данаѣ,⁷ ѣи отац твои царству моему доношаше. И то помилование над тобом чиню за неизречену твою лудост и за безмерну твою наглост, ѣу с Македонѣими разбоинници достойними теби указал еси. Ако ли тому не снизиш се, силом персидску⁸

¹ rkp. а donosi tomu crvenimi slovi naslov: Сѣмазанѣ о истокоу.

² ogradjene rieči dodah, da bude dobar smisao. ³ mjesto rieči ти част и прошѣне има rukopis nerazumljivo: и то слишавше и прошѣне; али а сѣнци колюю к ѣи моу придоше, сѣи усть и прошѣне от мисто приѣише, б ти усть и поутение примахоу. ⁴ rukopis nerazumljivo образом, али б razumljivo о напрасномъ. ⁵ rkp. граде. ⁶ rkp. nerazumljivo: под не поколе живом мою руку, izjašnjeno u б gdje se čita: и все страны западные соуще подъ непоколебимую руку. ⁷ dodana rieč po smislu, koji ište а б, u našem rukopisu grieškom ispade.

⁸ g piše silomъ mnoomъ.

двигнути се имам и не буде ти миста на свити, гди сакрити се имаш.¹ Мечем моим наказати те имам.

И приѣ Алексан[XXXII^b]дар книгу Дариеву и прочти ю и та час раздри ю и покли sare з гнивом на дриви рече распети и главе ним одсиѣи. Мацедо[ни]нане приступивши [и] рише: цару Александре, не трибуе цару поклисара убити. Он им одговорѣ: не к цару послани есу, на ка гусару² и разбоинику. И то рек рече них пустити и ним рече: не замирайте ми, да цару своему руганте се. Ћ³ неѣ цара имам, а он мене разбоиника назва. Да каѣа вас к разбоинику послаѣ е, таѣа вам главе одсикаѣ е; цар бо поклисара нигдар не убиѣ ни одира; да ви к разбоинику дошпаѣше погинуѣи есте. Ћа не како разбоиниѣ, да како цар живот вам оставих. Они нему рекоше: ако нас убиеш, цару Александре, сам себе диплом разбоиниѣ назовеш се, Дарию малу чкоду в нас учиниш, закон царски убением нашим одвржеш. Да смилуи се на нас, ѣѣи бо есмо и ми у Персиди име твое прославити хоѣемо. И них ричем Александар [XXXIII^a] смилѣ се, к Дарию них одправи с книгом говореѣи тако:

Александар над цари цар к Дарию персидскому (цару),⁴ книгу твою приѣх и прочтих и не захвалих, ере не бише в неи царскога имена.⁵ И [да] притиш нам, како запаѣна царства приѣмши разбисмо. На да позна царство твое, ере vsаки чловик од нижних на више лише узити. Ми то разумивши запаѣ приасмо прво (и) ка истоку идемо. Притиш нам говоре, ере вас свит пред образом твоим умистити ме не море. Да знаш цару Дарию, ере пун е вас свит имена мога и vsих Мацедо[ни]нан, ких гусаре нарекаѣ еси. Рекаѣ нас еси тирати и ухитити, а ми к царству твоему идемо. Ако и неѣѣих нас мниш, да веѣе камене диаманта оштри ѣвимо се теби, и веѣе папрених зри люѣи теби ѣвимо е. И на великога Бога промисаѣ уѣамо се, кому ти такмиш се. Да не уѣаи у Персиде, да проту нам изидеш, жене бо су лиѣе на к бою [XXXIII^b] невишѣе.⁶ Мацедонинане (су) лавове, ки нису утолени; волю свою смрт за живот купую.

¹g dodaje приѣа миѣомъ. ²g и хусарѣ. ³гkp. и, ali а азъ бо. ⁴do-
datak iz g. ⁵rukopis а b царска оустаѣа и подобим, g царска оустаѣа.
⁶rukop. бо и су лиѣе к бою не веѣе, g не веѣи к бою еси, ере су лиѣи како и жене, Мацедонинане еси како лави толи поѣе
волею своєю смртъ за животъ купити хоѣешъ, с Мацедонци лавови
дарнуѣт се нежкротими, волею своєю самрт за живот коупет.

Дарии книгу Александрову приам гнива и срдитости напуни се и рече к поклицаром, ки биху ходили ка Александру: кога узреста е Александар, каков ли ум негов е, кога лита роен е? Кажите ми, колико воиске ш ним ходи. Они рише нему: лит тридесет е, ума многолитна, веле лип и храбар, руке податливе и езика непотворна. Мудрост негову по книгах разумиш. Премудри Соломун в книгах своих пише и говори: посмигне уст и погледане очию и поступ негов каже,¹ ча е у мужу. Дарии то видив и (в) ум приам рече: право ово су великих царев зламина, да не мно истинному бити. И заповида по землах своих и странах расписа(ти), на поле Сенар воискам збирати се, гдн никада ѓзици зидали биху туран, боећи се другога потопа. И тада ту ѓзником раздилене би. [XXXIV^a] И ту Дарии воиски сабрати се заповида, сам в Ерусолим и в Еюпат книгу писа (тако говорећи):² не придаваите се тату Александру. Ѓ бо силом великом вас изручити хоћу.

Александар вазам воиску свою ва иудејску земљу к Ерусолиму на еврејско госпоцтво и царство отиде. И в то време обладаше ерусалимским народом, изравилским племеном и ерусалимским госпоцтвом и царством пророк Еремја бога Сабаота³ и бише старишина лита тога. Александар к ним поклицаре посла с книгом говорећи тако: Александар цар над цари, син Филипа цара, находећим се старишинам еврејскога царства. Да знате, учини ме бог вишнега цара од всих царов (земалних)⁴ в роду мом. Всу западну страну и Рим приах, и вса приам до вас доидох. Да ако вам драго е, мани поклонити се и сами на башћини и у закон⁵ почивати, (и) башћину земљу без забаве држати, гласника к мани срчено [XXXIV^b] пошлите, харач и воиску к мани доведите. То чув еврејски збор, скрбю⁶ велику држани бише; книгу Александрову прочтивше, гласника ка Александру послаше говорећи тако: еврејски збор бога Сабаота, люди живући в Ерусолиму, Александру цару радовати се. Ча си нам писал, с радостю узнасмо. Да зна царство твое, ере одколе проидосмо чр(ле)но море,⁷ ни едному не

¹g по смирнѣноу устѣ и по гледи оуину и по стѣзи нѣга каже шѣ е з дѣбры мужѣ. ²по g dodano. ³g сл дрѣжлинѣ(мѣ) и ѣфлинѣмъ господина бога сабаота. ⁴iz g. ⁵гкр. а б на отѣчскихъ законѣхъ, т на отѣчскихъ з., g на башћини и на законѣхъ. ⁶g смнѣхѣмъ величнѣмъ! ⁷гкр. т урьмѣное море, nijesu valjda razumjeli te oba teksta, naš i Gajev, pišu урьмо!

предасмо се цару, ере здржани есмо ми руком крипком и мишицом високом и великом бога Сабаота. Сада на послѣдак врѣмена разгнѣва се на нас велики бог и преда нас в руке Набукодonoсору цару персидскому (и много лѣтъ въ раслаблѣнїи быхомъ и пакы кѣзѣратнѣше се къ свою землю и есмо подроуѣни персидской десницѣ, кѣже и много множество подроуѣно естъ).¹ Да ако теби предамо се данас, заютра дошад Дарин цар все благо земле наше затаре. Да ако Дариѣ убиеш и оштри меч персидски притупиш, [и] в Ерусалим с миром дошад цар свиту назовеш се од селе; ако ли Дариѣ не убиеш, и в Ерусалим не право да влизеш. И Евриѣ[XXXV^a] нина еднога с книгом ка Александру послаше. Александар прочтив одписати рече: Александар над цари цар, всим живуѣим в Ерусалиму. Ча писасте к мани, разумих. Не трибуе вам людем бога живого подручним² бити чловиеу, кѣ са идолом живе.³ Да (не) врсмавшѣ к мани харач донесете; ѣ бо не поклонив се богу в Ерусалими, к Дарию на бои не грем. И да знате ви, да Дариѣе напастне деснице брзо вас слободити хоѣу. Книжника еврейскога одправи, сам за ним в Ерусалим доиде.

Пророк Еремѣа дошасте Александрово чу(в), виѣе с мужи ерусалимскими учини. Бог бо наш рече⁴ Александра в Ерусалим пустити, видих бо ва снѣ Даниѣла пророка к мани говореѣи: ово гредѣ к вам, о ком ѣа пророковах. Ча од Персидѣе изгубисте до селе, все Александар платити има. То людем драго би. Александар в ту ноѣ сан види, и тако ѣви се к нему Еремѣа пророк ва свитах [XXXV^b] архiereѣ ѣруна и рече му: Александре иди в Ерусалим и поклони се богу Сабаоту, и поклонив се нему на Дариѣ походи, и неѣа убив господин Ерусалиму назовеш се. Александар од сна устав [и] наче властѣлом казовати и к Ерусалиму гредише и приближи се граду. И чув Еремѣа пророк [и] всакому диханю рече на сритѣне царѣво изаити, сам ва свите обуче се архiereиске (и) шц ним тисуѣ поповскога реда са свиѣами и кадилницами. И сригоше га и покадише га. Александар видив пророка, к властѣлем рече, ере в ноѣ ову ва снѣ чловика овога видих, ва свитах ових, в ких га сада вию. И тако с кона сасѣде и поклони му се до землѣ и целова ризи⁵ неѣа. (Пророкъ покадиѣ еѣго и благословиѣ за

¹ dodatak umetnut iz a, s kojim se podudara i m; tomu su sliĉne rieĉi i u g. ² rukop. подружни, ali g подроучниѣмъ. ³ гкр. α τ υλοζκοϋ ιδολοσλужитеλϋ. ⁴ гкр. α β τ γ добро естъ намъ Алексѣндра въ градъ шпустити. ⁵ tako po b, u našem tekstu нози, valjda grieškom; τ ριζοϋ.

роукоу поемь къ Іероусалимъ въведе, и въведе его къ црквиоу господню поклонити се къ светла светихъ, юже съзида Соломонъ царь. Александръ къпрашаше пророка: възвести ми, кого бога вы втроуете? Пророкъ къ ниемоу рече: бога единого шти втроуемо, нже небо и земаю създа и вса видима и невидима, егоже ѿко не киде ми оуко слышз ми на срѣдыѣ уловкъ не възиде. (И) сѣмь Александръ оудни(въ) се рече: по истинѣ великоу богоу раби есте шин, да втроую и азъ къ нь и сповѣдоую его. дѣла бо его нже твореть. И дароую емоу дѣньке, нже отъ вась възълъ бнхъ, ѿкоже и отъ проуихъ езики, и богъ вась да боудеть мнѣ богъ, и миръ его съ мною да боудеть. Възълъ же пророкъ злати много съ людьми града того и принесоме къ Александроу, ѿнь же не въсхоте възети ниуесоже, нь рече: къ место дара сѣе господоу богоу савашоу. И се рекъ нзиде ѿтъ екренске землѣ (и) идеше къ Іерусалъ, и проводи его.)¹ И доиде в Ерусалим и проведе га пророк Еремиѣ до поддне и вса му пророчаства Даниелова указа, ка пророк Даниел прво прорекад бише од Александра. И рече нему: поиди с миромъ сину Александре, бога Сабаота [XXXVI^a] на помоѣ к себи призиваи, и силу персидску убиеши и (в) Еюпат греде примеш² и Пора великога индискога цара убиеши, и в негоу велику и у дви напасти упадеш, ну од всих ових бог Сабаот извести те има, и всему свиту од истока до запада цар назовеш се. И када все ово свршиши, [и] тада близу раѣ доидеш. И ту люди найдеш, ки нису осуѣени адамовимъ сагришенемъ ни живу дебелостю путеномъ, обрменени гриси, (ѿкоже мнѣ)³ да мирно близу⁴ анѣлскога житка живу, и они од бога ближни⁵ називаю се. И них видивъ, Александре, все ча пригоди ти се, пророковати ти имаю. Да не остави нас в тузи,⁶ Александре цару, да то ча годи е вазми од нас любве цѣи. Нему Александар рече: како велиши, оче свети, учиню. И рече пророк донести камъ хиланитер⁷ и на немъ бише написано име господина бога Сабаота, кога на хейму нашаше Исус Навѣнинъ, када на бои хоѣше на иноплеменика. (И) покеле принести мѣтъ Голѣата иноплеменика⁸ кога уби цар [XXXVI^b] еврейски Давид, (и) рече

¹ Ovaj umetak dodah iz rkp. b m. — On bijaše i u rkp. a, ali je onaj list istrgnut. U našem rukopisu bit će isto tako samo slučajno ispaо; čita se i u c; u g istrgnut je također onaj list, gdje bi to imalo doći. ² dodah po rkp. a. ³ dodatak po a b m. ⁴ rkp. m мирно немало и близкоу. ⁵ rkp. a m блаженн. ⁶ rkp. в узи, ali a въ жалости. ⁷ rkp. a камень хиланитаръ, tako i m. ⁸ ogradjene rieči dodah iz rkp. a m, jer tako ište smisao.

нему донести хеџм моћнога Самсона (съ *зѣмекѣи нокѣти, и копѣи Самѣѣоново*)¹ адамандинов(о), кому ни едно гвоздие не остоѣваше. И донесоме нему шѣит од акинѣта гвоздѣ, кога разжеѣи ништор не море, ки бише бил Ионата сина Саудова. Граѣне ерусалимски дароваше нему (дѣи) тисуѣе кабал симндар² и кони сто. И такое благослови неѣа пророк и одправи, сам ка Александру рече: не ѣеш Александре веѣе земле ове³ видѣти.

О Еюпту великом. Александар в Еюпат отиде, и Еюпчане проту нему на бои готоваху се, Александру предати се не хоти-
юћи. Он са всіми воискѣми Еюпат¹ ограда и круто рече рвати.
И у то врѣме знои бише велик у воиски од сунца, и езеро бише
близу Еюпта, бистро и студено веде. Александар од велика зноѣ
в езеро похладити се хотише, окупа се и ту превзе водена студен
негову теплоту (и) в немоѣ велику [XXXVII^a] упаде много, ко-
лико воиска сва в жалост велику и в страх упаде. Еюпчане чу(в)ше
немоѣ Александрову, влхавство учинише тако: [и] книгу отаѣ⁵
к Филипу ликару Александрову писаше говореѣ: велики ликару
Филипе, ако Александра ликариѣми и ѣдовитими зели умориш,
всему Еюпту цар будеш и од Дариѣ почтован будеш. Филип книгу
приѣм веде насмиѣ се и раздри ю и ними поруга се и к ним книгу
послати учини говореѣи: о безумни и несмисални осли Еюпчане,
ако ѣ царство ваше желил бих, брзо господин мои Александар дал
би ми га; болша и силниѣ госпоцтва и царства од вашѣга мечем
своим приѣл е. Сва ова, колико их, призрих; Александра хотих
имити веѣ од всих цар земалских и богатастви.⁶ И да знате, ере
Александар здрав е, на да за извидине то чини,⁷ како да не-
верство ваше изви. [XXXVII^b] Ютри хоѣте видити га на великом

¹ogradjene rieči ispunih po rukopisu *a m*. ²rukop. *a m* мнѣдла, *b* сѣмѣдла, *c* мнѣдлаа. ³rkp. *a* отъѣство свое, *b* ме, тако *i m*, *g* сина савлово грабень ѹ еризалнмъ и дароваше немъ тисѣхъ казаль злата и стѣ коѣмла симидаръ и ѡдправнше га. ⁴rukop. екпатско. ⁵*u g* od роѣтка dovle malo drugaѣје: Алексемдаръ изъ еѣупать ѡтиѣ и дошадъ ста подъ градѡмъ и посла ѹ градъ поклансаре тако говореѣи: Алексемдаръ царъ надъ царн, синъ Пилпа царъ и хлнменадѣ царнице еѣуптанѡмъ. да камъ е ѹ ѹкенне, ере приннхъ мнѡгѡ царьскнѣхъ градѡвъ и нн хѡѣхъ да мн се поклѡннте и дамакъ и вѡнскъ мени дате. То ли мн се ме ѣте поклѡннти, маѹ маѣдѡннскн све влѡгъ зѣмле вѡме затре, и по великѡ(н) црети поклѡннти мн се хѡѣте. Н тѡн ѹзѣшн поклѡннти се не ктнеше, вѣѣе меѣхъ сѡбѡмъ зунннше, зпнсаше скрокънз ннннз. ⁶rukop. богатаство, *b* братьстѣн, *g* ѡгацтѣа. ⁷*g* dodaje махѣднне.

кони здрава и весела ђаюћи. И ту книгу Еюпчане прочитавши [и] вیره тврде Филипове убоџше се, ка Александру книгу скривно писаше говореће: да знаш велики цару Александре, Филип ликар твои ђдовитим зедем¹ отровати те хоће, да не увери свога живота нему, не виран бо ти е. И ню ка Антиоку донесоме, Александру дати рекоше. Антиох ту книгу Александру донесе. Александар ту книгу прочитв в руках држаше, и та час Филип ликар улизе, чашу пуну зели носећи² разчинених ка Александру говорећи: устани Александре цару и ово зеле попи и здрав будеш од немоћи ку имаш. Устав Александар чашу у руке приџ и проплакав Филипу рече: милн мон Филипе, велиш ли [ми] ово пите мани³ попиту? Филип рече нему: пин цару, не бои се, здраво ти [XXXVIII^a] хоће бити и од немоћи исцилиш. Александар паки рече нему: е ли на здраве мани ово пите Филипе? И види Филип боџзан цареву и разуми и пехар вазам половицу попи. Цар то видив, Филипу рече: од руке твое и смрт мани слатка е, Филипе. И то рек зеле попи, и вазам книгу еюпатску Филипу пода у руке. Филип прочитв⁴ ю и главу покимав [рече] и веле проплакав рече: о велики цару Александре, на глави твоеи всих цар земаалских главе висе; да ако ђ ово хотил бих учинити, твое главе падене вас свит смело би; и вас свит ни вридан главе твое. Тебе убив кому другому таковому⁵ цару раб буду? Да боле би ми живу у земљу улисти, него ли твоим животом вас свит смести. Александар рече нему: ликар цара не убиџ, всакому ликару трибуе тврда вира. И то рек леже спати и вас дан спа до вечера, и разбудн се и на вичери седе с Мацедо[XXXVIII^b]нами много веселећи се, и всу ноћ покоино спа. Заютра воисци заповида оружати се и са всих стран граду рваню заповида⁶ и праћ сто около постави града и са всими у град меташе. И много люди у граду изби. Бише видити стриле летеће у град како облак. Еюпчане прико града не могући гледати, да из нутра велицими гласи начеше вапити:⁷ помилуй нас цару Александре, цара нашега Нектенаба сину. Стар бо од нас одашал еси и паки к нам млад донде. Александар рвани престати рече и Еюпчане упрашаше: како стар од вас

¹ *g* кнѣземъ отръти те хоће. ² носећи пунъ живъ кнѣзъ рашу-
нема *g*. ³ *g* додаје на здравље али је наставак покраћен. ⁴ прочитъ *g*.
⁵ *g*рк. грѣшкомъ такему, *g* такему. ⁶ и са снѣхъ страна града под-
стигити рече *g*. ⁷ не могахъ грабѣни на дѣвоъ погледати, из кеће тръ-
пнети не могахъ изъ града зпнѣхъ велицѣмъ гласѣмъ гѣкѣрѣти.

отидох и млад е вам дондох, реците ми. Они нему одговорише: Нектенаба цара. имисмо, кому син еси ти. Када од нас одхоѡше, писмо остави нам говореѡи тако: стар одхою од вас и доиду к вам млад. И ово буде билиг дошастѡ мога: када ка образу мому доиду поклонити се ки на ступу сриде Еюпта стои, тада винац [XXXIX^a] од руке неговѡе спаде и на главу мою падне. Александар то чув к ступу Нектенабову приступи на видине ка образу негову: урва се винац на глави неговѡи¹ и на Александра паде. И Еюпчане то видивши [и] чудише се. И ту Александар заповида четирѡ ступе учинити велике, и на едном ступу заповида од злата учинити себе, на другом ступу Потоломеѡ вонводу учинити рече, на третом ступу Антиоха учинити рече, на четртом Филона храбра учинити рече. И всих учинити рече на исток да гледаю. И на свои ступ Александар у(з)лизе, висок бише веле, и по Еюпту погледа. И вас град рече разбити, Филипа ликара рече господина Еюпту поставити, сам в Еюпти наиде многим царем скровишѡа.

И сему тако бившу уходе² ка Александру доидоше, говореѡе: да знаш Александре цару, ере велики Дарии персидски цар са всеми источними странами на рѡку [XXXIX^b] Епрат доиде. Александар то чув свою войску сабра и к Епрату рици гредише; и Епратѡ не дошад³ войску пописати рече и наиде три ста тисуѡи войске коников и пишац четира ста тисуѡи. Дарии войску свою пописати заповида (и оуре)⁴ петдесет тисуѡ тисуѡи воиников коничких, и десет тисуѡ тисуѡи пишац. И та дан Александар сходу Дариеву ухити и них обисити рече, како да кажу нему число войске персидске.⁵ Они нему всу истину сказаше. Александар них рече држати, докле вечер буде и войски свои рече: vsаки чловѡик свои оган да наложи.⁶ И те уходе на високо брдо спѡла у вечер, и указа ним войску. Они видѡше без числа много оган и ту видивше отидоше. Пустив них Александар [и] на одправленю ним рече: закон е Мацедонаном, кога годи на бою ухите, vsакому главу одсику, никогар жива не оставлаю. Да ако з Дарием станемо се, ви на бон не ходи[XL^a]те, ере боли е чловѡику свои живот, него ли vsѡга свѡта богатаство. Цару вашѡму реците,

¹ и а сѡ глави него, жоѡ bolje т с роуки его на Александра паде, г он урва се вѡнацѡ з глави неговѡе и паде. ²г сходящѡици. ³рукоп. а Ефратѡ же рѡкоу не дошѡдѡ, т Ефрата же рѡке не дошѡдѡше. ⁴грк. т, јер и наѡем тексту недостaje toga. ⁵г овако: како да не кажу число войске (razumievajuѡ Aleksandrovu). ⁶по т г, наѡ рукоп. положи.

(цару)¹ с царем (не)² трибуе се бити; да када бити се начнемо, ипшѣ ме на златои колесници мею лавовими главами, гди видиш позлаћене хеѣме и типане³ фариже: ту е македонински пук. И то рек пусти их, и уходе к Дарию цару доидоше и все сказаше му, ча видише; Александра хвалаху много и воѣску негову казаху силну. И Дарин рече ним езике уризати, тога Персидом да не указую, сам на бои воѣски направити се рече. И виће учини Дарин с воѣску свою, да ни право самому Дарию на бои поити; Александар гусар е од малих и од нижних⁴ царев, Дарин велик на земли е и силнии од всих царев. И то драго Дарию би. И Дарин велики цар дозва великога воѣводу свога Минанта⁵ и рече му шест сат тисућ Персидов избрати, и них вазми и двѣ стѣ тисућ Еѣиопа⁶ и двѣ стѣ тисућ Миди и чѣтира [XL^b] ста тисућ пишац са стрѣлами. (Сих) всих вазам Тигар рѣку преиди, Александра сина Филипова к царству мому доведи.⁷ Ако ли пред тобом побигне, не остави га се, прико свѣта всега тираи га. И у мои⁸ нарѣк походи, бѣзи персидскими укриплен буди. Минант воѣску вазам, Епрат⁹ прико прѣшад, (и) воѣску Александрову видив, к бою направлати се рече. Александар персидску (воѣску) видив, воѣски оружати се рече. Када оружавше се на коне уседоше вси, тада Александар сабрав воѣску свою [и] к ним рече: О всесилни и мили мои и веде моћни македонински боѣвници и пѣлагонитасци (и лакедемонсци)¹⁰ вѣтези, (покрок)¹¹ великога промисла и помоћ велика¹² бога Сабаота (ѣсть сѣ мѣми.)¹³ кога на нас¹⁴ видѣсте [и] како Рим велики приѣсмо и западу вѣсему господа назвасмо се, и отоке морске все вазамше [и] Ерусалим приѣсмо и ту богу небескому поклонисмо се, и помоћ негову вазамше Еѣпат приѣсмо и до великога Дариѣ [XLI^a] цара

¹ dodano prema smislu po rukopisu *a b m g*. ² rukopis bez ne, ali je ta riječ jaмачно griеškom izostavljena: to potvrđuju *a b*. ³ *a* типанѣ фариже, *m* и тапанѣ парѣжи, *g* типанѣ парѣже. ⁴ rkp. *a m* порѣднихъ. ⁵ rkp. *m g* минанта. ⁶ rukop. синоа, griеškom, jer su to, kako se iz *b* vidi, Еѣиопи, *m* пише збиља еѣиопѣ. ⁷ *g* dodaje: ере ми га каже тога дѣстиѣла дѣбра и смислаѣна. ⁸ rukop. у боѣ, ali *b* оѣ мои нарѣк, тако и *m g*. ⁹ rukpp. *a b m*. Тигръ, *g* нема ништа, nego само рѣку пришадѣ! ¹⁰ dodatak iz *b m*, *g* и пѣлагѣднихъци вѣтезѣѣи и гѣтѣнихъци вѣтези. ¹¹ dodano iz *b m*, da bude potpun smisao. ¹² rkp. велику, и *a b* велика, *m* великаго. ¹³ dodatak iz *a*. ¹⁴ tako u *b*; паѣ rukopis данас, *m* юже на мѣмынъ кѣси видѣсте, *g* drugačѣје: с промислаѣю и помоћѣнѣю великога бога сабаота какоѣ насъ смѣсть видѣсте и велики римъ приѣмисмо.

персидскога доидосмо. Да ако неџа убиемо, господа (всему)¹ негову будемо; ако ли он нас разбие, вас свит пред образом неговим нас не море сакрити. Боле е нам данас всим умрити на бою овом, него пред Перси бигати: свакому мудру чловиду смрт почтена бола е, него срамотан живот. И да знате, ере разбити их хоџемо, ере (су безглавни и)² цар них ни ш ними; свака воиска брез цара свога безглавна е. Гледанте их невредно³ на бои гредуџе, и они брзо бижати почну, брезглавни бо есу. И знаите, да Персиди овце есу, Македонане вуци називаю се: пред едним вуком много овац бига. Персиди силом греду, ви своју вољу с царем своим на бои гресте. Мољу вас веџе иних боев на ов бои, храбрено доити; каџа бо на воиску воиска брзо иде, таџа срдитост воиске оне ова храбростју своју убиџ.

И то рек Александар на великога кона уседе и хеѣм на главу своју постави и (војску)⁴ vsу [XLl^b] на три чести разделив, сам с македониским пуком по уставу ездеше,⁵ Антиоха и Птоломеѣ з двима пукома посла на бои. И тако брзо доѣхаше на бои и узрише се и удрише се и копје сломише⁶ и мече тргоше и сузуб мечи удрише се. И Перси не могући оштрости мечи македонискѣх трпети, бигати почеше. Александар замишав се ш ними гредеше. И тако до Даријева окола доидоше. Дариј види(в) војску разабену на брза кона уседе и побиге. Александар нѣх (разбив),⁷ рече мртвих упоати, живих рече с частју пустити, и рече ним тако: реците цару свому Дарију: довољан буди оброком своим.⁸ Минанта војводу Даријева убив и тако диг се са околѣм своим Епрат рѣку преиде и мосте рече оборити.

И тому тако бившу, Дарни персидски цар книгу по землах своих посла, опет воиски в Завилон⁹ купити се рече. И дви стису^х тису^хи коничке (воиске) сабра на (сен)арско поле и на Александра [XLII^a] поиде. Александар видив них много веде [и] страх на срце свое при^х, и то Мацедо[ни]нам не казаше, сам посрид свое воиске на високу мисту став говораше: (о веде)¹⁰

¹dodatak prema a. ²dodatak iz g. ³rkp. m неопредѣлно, g нередѣно. ⁴dodatak iz a b g, mjesto razdieliv ima rkp. разбив. ⁵naš rukop. устав редише, а по оустакоу издеше, б оу застала ихаше, с по устави ездаше, т оу застале идеше, г нема ništa. ⁶g ovaко: копыла обла- чикыше и рогаге кие поминише и минн се по десеть кратъ здарише и свзубъ маеу здарише се. ⁷dodatak prema b, g тьерле разбенькь. ⁸g do- daje: Минилта ксеходе кеке не имашъ пра слати, ере га зенихъ. ⁹a ка- сілону. ¹⁰dodatak iz g.

моћни и мили Македонане, да знате ере vsаки бигае бржи е тирајуега, и многе кучке медвида тираю, да мало их е, ке га убидаю; и едном рикнувшу лаву, многи звири умираю. Да нам дан би' закон брзо убиѣти и тирати, (а) Персидом узакони се пред нами бижати и умирати. Дарии велике воиске на нас веде и нам част не(ку) ће учинити; а тко многих убиѣ, многе части достоѣн е. Да ми Минанта воиводу убисмо, и ако² и Дариѣ убиемо, без печали будемо; и вси ѣи су с првога боѣ утекли, не (х)те дойти на нас. И то рек Александар на бои поиде, имиюѣи са собом тридесет тисуѣи воиске оружане и у воиски рече клицати:³ гдо прво боѣ дерати саседе (с конѣ),⁴ та како ратник да умира без осуѣнѣ.

И в ту ноѣ [XLII^b] Александру ѣви се пророк Еремиѣ ва снѣ говореѣи нему: Александре без сумне на Дариѣ походи, са собом (призови)⁵ име бога Сабаота, носи на глави своен камен на бои имиюѣи бога Сабаота, кога ти дах в Ерусалиму, и усти своими говори када на бои идеш: един свет, един бог господин небо и земљу сздав и на херофими почива, адонаи Сабаот бог.⁶ И то рек убиеш,⁷ ако и вас свит супротивит ти се. Александар видив сан много весел би, на бои идеше срчено и с оби страни трубама ратним рече удрити. И воискама ратним двима ставшим се [и] бише видити (жалостно видине:)⁸ вишѣане кони и вапан од люди и звек од оружѣ и клопот шѣитов, колико земли тои дотужити се, (и) то носеѣи,⁹ рвана од ютра до полдне бивши.¹⁰ И тако Персиди начеше бижати, Македонане зад тираху е, дви сти тисуѣи од них (убише и дви сти тисуѣ живих)¹¹ ѣше и Александру доведоше. Александар ним рече: [XLIII^a] веѣе на бои не ходите. И' них живих рече пустити. Дарии са сто кони(ков) утече у Персипол, у столни град свои.

¹ rkr. ни, ali *a b* овако: да намъ оуѣзакони се *a*, да намъ оуѣко оуѣзаконъ пишеть *b*, да намъ оуѣзакони се вьсегда терати и оуѣбнати *m*, *g* поѣзаконъ бѣ е перьсомъ бнѣжати а маѣдонининомъ тнѣрати и змарати.

² rkr. како, valjda samo grieškom, *m* и ако, *g* само ако. ³ *g* клицати.

⁴ dodatak по *b*, gdje se овако čita: иже аще станеть нто прежде бот дерати създнеть съ кони, *a* аще кѣто илѣчьнеть прѣгѣ разнѣнѣи драти, *c* тко поумет прѣе разнѣнѣи драти. ⁵ dodatak из *g*. ⁶ rkr. адонаи сабаот, *a* адонаи славоѣ богъ, *b* адаи и сакавоѣ, *g* адонаи сакавоѣ.

⁷ valjda побидиш, jer *a b m* побѣдиши, *g* похѣди на-нѣ, зѣнѣи га хѣѣнѣи.

⁸ dodatak из *g*. ⁹ ovu rieč ima i *c*; u *b* čita se: на кон обе стахоѣ, *a* је izostavio taj stavak. ¹⁰ *a* стѣхоѣ бнѣлшоѣ отъ оутра до пладѣне. *b* и сѣхоѣ отъ зѣоутра до пладне творише. ¹¹ prema *g* umetnuto.

Од Бабилона. Александар у Бабилон поиде.¹ Грађне баби-
лонски на петнадесте миља не даваху² Александру близу прити:
толико бише Бабилон велик, колико река Епрат посреди неџа те-
чаше, (непреходима соущи)³ и гди из града истичаше, [и] ту на
коних ю гажаху. Александар више града с војскама ста, водо-
вају по сриди војски копати заповида проту рици широку. И в едну
ноћ благ дан велик у Бабилона би, (и жртву)⁴ богом своим чи-
наху и вси у пријав Аполонову сабрани биху. Александар (в ту
ноћ)⁵ с војскама дошад [и] рику Епрат у поле обрати и водовају
ричном у град улизе. И не могаше пријти га и огнем рече важ-
гати га. Бабилонане то види(в)ше ка Александру молеће се вапѣху:
помиљуи нас македонински Александре, всега свита [XLIII^b] царе,
персидски господине. Тада Александар оган рече угасити. И тада
поклонише се нему у Бабилона и прославише Александра цара и
дари нему чудне донесоше и многоцинне, даше нему злато Да-
ријево, ко бише ту, дви тисући таланат и пет сат кони зобних
Даријевих и сто лавов у златих веругах, и тисуће пардусов ловних
и сто фарижев арапских, ки биху боли од всих кони земалских.
Изнесоше нему дви тисући здила златих на столах⁶ Даријевих, из-
несоше нему дви тисући рогов слононих златом окованих и ве-
ликим бисером и многоцинним каминем (и тисоуцоу потири изла-
маше отъ разлучившихъ камени многоцинныхъ).⁷ Изнесоше нему де-
сет тисућ оружѣ, каминем и златом украшено; изнесоше нему десет
тисућ ханзама конских, ке биху од рибе,⁸ по ких гвозде сићи не
море; изнесоше нему крзно Стерстена⁹ цара персидскога, ко бише
од змиевих очию с многоцинним каминем; изнесоше нему винац
Санхоза цара, ки бише [XLIV^a] бил всему свиту цар; изнесоше
нему трпезу од самфира камена Дариѣ цара персидскога: када на
неи љидише, никадар зловолан не бише. И ту Александар ста у
Бабилона петдесет дан. Дариј цар чу, ере пријше Бабилон, жа-
лости велике напуни се и рече: о неволни ђа Дарию, како всега
свога улиших се у животи мом и како силни бог небески чинах
се а сада ни чловеку земалному достојни бих; едан од малих ца-
ров силу мою разби и царство мое затрше.¹⁰ Ђа неволни Дарию,

¹ гкр. доиде, *g* takodjer дође. ² *g* не дадоху. ³ dodatak iz *b*, *a* има не преходима. ⁴ dodatak prema *a b*, *g* има слажьху. ⁵ dodano po analogiji *a b*. ⁶ valjda настолних, јер тако и *m* пише. ⁷ dodatak po *a m*. ⁸ гкр. *a* рибје коже. ⁹ гкр. *m* ехерѣмид, *a* сеѣмид, *c* сикимена цара. ¹⁰ други rukopisi разори.

чест моѣ прво ꙗ мани насмиѣ се, а на покон горко ꙗ мани озри се. Да по истини добро е рекал ки [в рикѣ]¹ сиют с радостю, а то неправда, с плачем и жалостю пожаню. Велики в мудрости цар еврейски Соломун у писми свом рече: ки с радостю вазимаю туѣ, ти са жалостю своѣ даю. И ѣ многа туѣ вазех с радостю, а сада своих² улиших се са жалостю. Да боде ми бише на бою од Македонан убиену [XLIV^b] бити, него ли зло живуѣи Персидом царствовати. Персиди много лит харач од Македонан вазимаху, а сада главами своими Македонам плаћаю. И то Персиди чувше цара свога тишаху говореѣ: о велики цару Дарию, великим ко-рабом велика паденѣ есу и велици витри дрива велика поламаю, мада слаба находеѣи поминую. Тако царство многими люди здржи се, како и море уздржи³ се многими слапи, и тако усиано ѣвля се оним ки плаваю в мори. Да не тужи за то цару. Вчера нас Александар разбил е, а ми ютри неѣа убиемо; не мало бо се имаю подвизати силни персидски витези о своен башѣинской земан.

Амивиз ники милостни ближни Дариев господичиѣ ту стое Дарию рече: велики цару Дарию, всаки ближни у неволи потрибан е, ти мене хранил еси много лит и велико добро учинил еси мани. И вию те жалостна данас, живот (мон)⁴ за жалост твою отдаю, [XLV^a] Александра животом моим да убию. Дарин нему рече: о мили мон Амивизе,⁵ ако то учиниш (и) Александра убиеш, Персидию всу од напасти ослободиш. Смрт твоѣ мисто живота заминше се, и царство од руке твое да (ми) се (и ты велики отъ Персы нарекуши се).⁶ И то рек Амивиз македонински билиг на оружо вазам, [и] у войску Александрову умиша се. Александар ѣхаше оружан и войску свою преписоваше, Амивиз близу ꙗ нему доѣха в македонинском билигу ꙗ ка Александру приближи се. Александар оружан бише. И меч свои подрв, Александра по очию удрити хотише; гриши (га, по врху хейма удари)⁷ и врх хейма одсиче, и

¹ čini se, da je u toj rieči sakriven participij *реки*, jer i *а* каже: по истини *река* ѣсть *реки*; i *с* има *реки*, isto tako *т*. ² rkp. *всех*. ³ rkp. *многе воде уздрже се, ispravak izvadjen iz g*. ⁴ dodatak iz *g*. ⁵ rkp. *а б ѡмивисе, т амивисе*. ⁶ dodatak iz *а б т*, у *g* овако: *ако Персидѣ ѡдъ напасти ослободишъ, смръть твоюа мѣстоу живота моѣа заминени се и мени царствоу ѡдъ руке твоеа крати се*. ⁷ ove rieči dodah prema rukop. *б g*, у *g* овако: *и мауъ своимъ изъамъ хотишесѣ Александрѣ по оуниюхъ ударити и гришени и похрьхъ глаке удари и кась врхъ хеймаа одсиче и кось зъ глаке негѣеке какоу бритѣа острѣа*.

косе¹ врха негова како бритвом оструга.² Александар мнаше, да од своих нему би та невера и рече: не удри ме рука персидска, да удри ме рука македониска. Амивизу другоч не даше удрити и меч негов вазеше и хеџм негов снеше и ка Александру нега доведоше. Александар нему рече: гдо и од куда еси о чловиче и како ти име е. Он Александру [XLV^b] рече: Амивиз име ми е и Персиџнин есам, Дариев ближика, господичиџ, в любви великои господина мога држан есам. Тебе сада животом моим убити хотих, а господина мога смртю твою обеселити хотих. Да љ колико могох, толико учиних; а бог како хоти учини.³ Александар нему рече: о луди Амивизе, волю господина твога учинил еси и по твом житињу љ данас мртав есам (мене же богоу съблюдышоу и ты дньсь по твоемоу изколеению оумрьль еси.)⁴ Да ча господина свога пожалил еси, (и глагоу свою положиль еси и)⁵ како едан од Македонан учинил (се)⁶ еси, [да] теби од руке мое живот твои дарую, ере дило учинил еси, бо нигдор нигдир ни учинил. Здрав е цару твоему походи и тако нему реци: Дарию персидски, кога бог храни, тога (уловъкъ ме погорушамъ; ꙗкоже богъ не хранитъ, того въсе)⁷ руке чловичаске не могу обратити; да преломи твое неудомино срце и одложи срдитости твое и царству моему поклони се и харач мани давай и з друзими цари почии. Амивиз к Дарию [XLVI^a] дошад связа нему все како би и како учини и како нему Александар живот в руке свое да. Тада Дарию покимав главом свою [и] рече му: колико можемо да чинимо; бог како хоџе, тако да буде. И Амивиз к нему рече: ово теби работу мою данас платих, живот мой од руке Александрове приџх, и вса добра, колико учинил ми е(си),⁸ данас животом моим платих; (азъ тобою мрътъ въхъ дньсь, Александромъ живъ есмь)⁹ и колико могох учиних. Бог кога люблаше, схрани га. Да кланам се теби Дарию цару, служити хоџу тому, ки мани живот дарова данас. И Дарию поклонив се, ка Александру иде. И тому Дарию жалостан би и рече: кому бози противе се и кому сриџа на несриџу проминюе се, тога ближни и дрази негови и друзи оставлаю. Добро бо рече: узношене ври-

¹ rukop. косем. ² rukop. остарга. ³ g а богъ шџо мџе, не може шиткоръ, кога богъ узеа. ⁴ dodatak iz rukop. m b. ⁵ umetak iz rkp. џ m. ⁶ umetnuto prema smislu, kao u b m и отъ македонџамъ едињъ сътвориль се еси. ⁷ dodatak potrebit, iz b m. ⁸ rkp. е; а въса добра, елико сътвори ми, џ елико сътвориль ми еси, tako i m. ⁹ dodatak iz џ m, kojega нема и g.

меннога кола има снижене много велико. Да сваки ки много пови-
суе се,¹ веле понижуе се; а ки понижуе се веле, [и] взноси се много.
И то рек Амивиза одправи [XLVI^b] ка Александру и нему тако
поручи: Александре цару, не усиљуи се много, сваки бо ки веле
усиљуе се, много та и снижуе се. Санхоз² цар велики поусили се
и од дивѣих люди смери се. Асексен³ цар персидски веле послаи
се и од Антиѣна⁴ смери се. А ѣ веле подвигох се, паки од всих⁵
понижих се. И ти ако узвисиш се, веле брзо снизиш се, и ако
море бити, доводе ти буди оброчити оброком своим владати; ако
ли ти ни драго, боле нам е са царством нашим и богатством⁶
нашим смрт приѣти. Како но ни драго теби поклонити се мани,
тако и мани ни прилично теби поклонити се; цар бо цару ни-
кадар не клана се, да едан када умре, други господуе. И готов
буди на бои; до петдесет дни иду⁷ на бои са всеми остальми
Персидѣи и з добримы Индиѣи. И тако бивши се с тобом или
твоих и тебе убити имамо, или са своимы с частью на башѣинной
[XLVII^a] земли умремо. Бог у том мирила право⁸ в руках држи.
И то рек Дарии Амивиза одправи.

Амивиз ка Александру дошад все, ча му бише рекал Дарии,
сказа му. Александар покинав главом рече: о царству мира ни
с ким не, цесарство бо гора велика е и висока много, водами и
воѣами⁹ разликны учинена липо, како к верным слатка и липа
ѣвла се, к неверным страшна¹⁰ е. И на ню чловик узлиши¹¹ и
липоту нее погледаюћи, не мни му се злиши ш не, ако разумно
уми ю здржати.

Александру в ту ноћ Еремиѣ пророк ѣви се с Пиникием¹² ар-
хиереем ерусалимским, и нему тако рекоше: бржан сину Але-
ксандре и сам себе посла учини и Дариѣ цара сходи, (и) инди-
иску войску велику вни, ку на те Дарии веде, и сумню ку Маце-
донане имаю, сходом своим од срца ним одвадиш. И ако Дарии

¹ rukop. повсиљуе, što može dobro biti, srav. u *g* кои се посили.

² *g* Сандархосъ царь индискн. ³ rukop. *a* Сѣхерсьемъ, *b* Юхерьисемъ, *g* Скендесерь.

⁴ rukop. *a* отъ Дафнеа, *b* одъ Антимана, *g* одъ Антиани.

⁵ *a* *b* своихъ. ⁶ rkp. братством, ali *a* *b* богатствомъ. ⁷ rkp. и ту,

ali *a* *b* идоу на те. ⁸ права мьерила *g*. ⁹ rkp. nesmisleno: бо бога ве-

ликога е и войска многа водами и воѣми, ali *a* цесарство бо ве-
лика гора есть и висока зело, водами и коѣми разлнчнми оукра-
шенна; isto tako *b*. ¹⁰ rukop. *a* непристоупна и притрапна (sic!)

¹¹ rkp. узлиши. ¹² *a* с философъ иерусалимскимъ, *b* съ Финеемъ,
c са философъ, *g* са асьни архирьми ерзалаемьскимъ.

позна те, ми помоћу бога Сабаота од туда извести те [XLVII^b] хоћемо. И устав Александар од сна Потоломею и Филипу и Антиоку сан свои сказа, и на походи рече ним: ако смрт згоди се мани тамо, сва земаљска царства себи раздилите, македонински пук добро схраните. Они с плачем држаху га говорећи: ако то мислиш учинити, прво всим нам главе посици мечем своим. Он рече ним: ако вишнега промислу годи буде мене убити, сви ви обранити ме не морете; ако ли нему годи буде схранити ме, све персидске руке не могу ме убити. И с плачем великим ш ними раста се (и) у Персиду отиде. Како посла к Дарию приде и книгу отворену¹ к Дарию принесе, свите персидске на себи ношаше, на глави својој македонински клобук и врху свит плашћ пиничаски ношаше,² и на клобуци аспидове роге са златими печатми. Дарин влхавство велико учини и дѣвалске хитрости много, како [XLVIII^a] да чудан послу Александрову укаже се. Александар влиз и книгу узам, ку ношаше, Дарию пода и ове ричи нему рече: господин мои велики Александар, царем цар, теби персидскому цару маном поруча радовати се. Книгу ову прочтив брзо мани другу одпиши. Дарие сидише на неком високу пристолу и окодо неџа киши анџелски многи учинени и нему како богу са свиџами предстоџху. Вса полача од злата чиста учинена биче, ступи злати полаче те каменем многоцинним учинени биху, четири-камени у четирих нуглих полаче оне биху, ки в ноџи мисто свиџе свиџаху.³ И книгу Александрову Дарии приџ и чуџше се Александрову крзну и клобуку, и книгу очито рече прочтити.⁴ И Персиџнин ники наче чтити ю, ки умиџше македонинску книгу, и книга говораше тако: Александар цар над цари, син Филипа цара и Олимпиаде [XLVIII^b] царице, всему свиту господин вишнега промисла хотинем. Паметиш ли Дарию, персидски цару, када доходак отцу од Македоние вазимаше. И када он умри и мене на престолу царства негова остави, понуди се ти⁵ своим неразумним и лакомим обичаем мене од царства

¹ rukop. *g* зтврѣненъ. ² boljijm gedom *a* обавило же персѣско на се казѣмъ и съ врѣхоу плащѣ финиѣвскимъ, на глави же клобуѣмъ македонскимъ. Slično tomu *b* i *g*. ³ rkp. *g*: стѣпоѣки теѣи нѣлаѣе ѡд злата ѡд злата с многоѣценнемъ каменнемъ вренемъ и .д. камени з четири нугле теѣи нѣлаѣе мѣстѣ луѣа синеѣахъ з ноѣи. ⁴ rukop. *g* жоѣ проѣунсти, i malo niѣе унисти. ⁵ rkp. ме бити, *a* ты же помоуѣденъ быси, *b* помоуѣникъ се ти, *т* помоуѣдникъ би ти, моѣе бити би збилѣа valjalo čitati: повудим би ти.

мога одагнати, (и) инога мисто мене Македонам господина учинити и мене од башћинне земле одигнати. И ову неправду види божје око, ко все види, (ним види все)¹ ча е било и всех срдац помишленѣ зна, имирами правими мери² теби³ данас, а мене судба господина башћини моени учини и цара свиту свему постави ме.⁴ [И] ти мене млада заповидаше к себи довести, ѣ у ѣкости к теби дошад есам; како ти господин свему моему⁵ назвати се хотише, тако ѣ данас свему твому господин назвах се. Да ни ѣа тако немилостив есам, ѣко се теби мни,⁶ да приклоню главу свою и поклоню се [XLIX^a] теби; да ништор мане ти ми се поклони⁷ и доходак ми даван и господуи персидском землю. Ако ли ти ни драго, да Персом неприател еси, да меч македонински них заколе. Буди готов на бои, ѣ к теби срчено грем и шестнадесте дан на арсиноискои рици с воиску мою стати имам.⁸

И ту книгу Дарие прочтив [и] к властелем озри се и рече: надидѣше ли се гдо таковои подвижи и толико(и) ѣрости⁹ од Македоние изити? Александар ту стоећи пред ним рече: ни едно чидо ни, ако Македонане свитом обладаю. Дарие нему рече: за-ч? Александар рече: за-ч вси едино-срчени есу и мудри и дрази и храбри велици¹⁰ есу, и воиска не сметена е. Персиѣниники ту стое Александру рече: за-ч тако оштро великому Дарию одговараш? А он му рече: силна цара волю¹¹ поклизар есам. И то рек одступи. Дарие к нему рече: буди на вичери у нас, докле Александру книгу одпишу. И тако Дарие на [XLIX^b] вичери седе са своими баруни и Александар на посалском мисти проту нему. И поставише му исти. И када нему начеше служити вином, тада

¹ u tekstu, ali suvišno. ² dodana rieč po a b. ³ rkp. тебе. ⁴ rkp. а мене сютра башћини моени учини и цара свиту свему постави ме, а мене же нмнже вѣсть соудѣбамн господина ѡтѣуѣстоу моемоу и вѣстоу свѣтоу сѣтвори, b m od prilike isto tako. ⁵ dodatak po smislu, iz a b g. ⁶ rkp. и теби се тако мни. Cielo mjesto glasi u a m: мѣ не тако азъ немилостивѣ есмь, како же тебе мнѣ се быти. мѣ прѣклони непрѣклонноу свою грьдию, и падѣ мнѣ поклони се и дани мнѣ дан. ⁷ rkp. g овако: приклои свою грьдинѣ непрѣклои мѣ и падѣ поклони се мени. ⁸ rkp. нмнх; rkp. a на арсиноурьскои рѣцѣ, b на арсиноурьскои рѣцѣ сь сконини силами стати се нмамо, c на арсиноурьскои рѣцѣ, g на синьарьскои рѣцѣ. ⁹ dodano iz a b. ¹⁰ adverbij: велицѣ, a b mjesto toga безъ коньца; единосрчени u a b единосрди, паѣ рукопис: едини срчени. ¹¹ rkp. a b m волю, g воляи te dodaje: и вѣрши слуга свмне не нма.

Александар чашу злату испив и в надра ю скрани. И то слуга указа Дарию. Дарии рече другу чашу нему налити. Александар и ту в надра скрани. Едан од барунов Дариевих рече Александру: не трибуе на царском столу сидећи тога чинити. Он му рече: у господина мога Александра закон таков е: vsаки (посал)¹ прву чашу и другу себи да взима, када попе. То Персиди чувше [и] почудише се и рекоше: та закон добар е и почтен. Кандаркус ники, кога Дарии никада у Македонию послал бише господовати, с вечере уста (и) к Дарию приступив рече: да знаш цару Дарию, ере данас бози vsу истинну волю твою свршише. Он рече: како? Кандаркус рече: ов македонинс[L^a]ки поклизар сам Александар е, син Филипов. Дарии радости напуни се и рече: како то море бити? И ако то истина е, то ђ vsему свиту цар есам и ту срића тихо обрати се к мани лицем; да то не верују, все бо главе не обретаю се на конци.² Кандаркус Дарию рече: ако то истина не буде, части од тебе все да улишу се, главу мою мечем да одсичеш. То Кандаркус Дарию говораше. Александар домисли се в том, и тако прво ухићенѣ в мошни³ своен прстен искаше, ки бише в Трон граду взел, влховни Клеопатре екупатские царице. Када на руку та прстен поставлаше, тада нигдор неѣ не виѣше (ни у дне ни у ноћи.)⁴ И на прст не постави, хотијући испитати Дариево малодушство. Дарии од радости велике рече: прилична ми те Александру праве, о чловиче. Александар нему рече: в истину велики цару право рекал еси. Александар цар прилике [L^b] цић люби ме веле и приличан му есам. Мнози⁵ поклонили се Александру мноје. И тако Дарии в мишлене влизе, неѣ хоте свезати ухитивши;⁶ трпезу ногом рину, сам у ложницу своју донде, веѣати хотише, како га хоѣе ухитити. Свићу з Дарием однесоше, он з баруни неговини у великом хижѣ оста ва тми. И стоећи свуче са себе многоцинно крзно⁷ и македонински влобук, прстен влховни на прст постави и на врата града отиде, и чашу злату знам из надар, вратару да и рече: вазми чашу ову и држи ю, Дарии цар

¹ Ову реч додах према смислу и према *a b m*; гдје се чита по-
жмисарѣ. ² bolji има смисао *a* вѣсѣхъ главахъ глава не обрѣтаѣтъ се на
конци; тако и *b m*, с вѣсемъ главахъ глава не обрѣтаѣтъ се на конци, *g*
ске бо главе не обрѣтаѣтъ се ѿ единомъ конциѣ. ³ *g* в тѣмѣ. ⁴ do-
datak из *g*. ⁵ rukop. dodaje и мнозиши, *m* и многаши, *g* множираѣ.
⁶ rkp. *a* не рече оухитити него, тако и *m*, слично и у *g*: и тако Дарие
з размисаѣ влизе и не рече неѣ захитити. ⁷ *g* многоцѣenni крзѣниѣ.

у војску посла ме страже наредити добре. И тако отвори нему вратар. И на друга врата дошад, другу чашу изнам вратару пода и рече му: вазми чашу ову и држи ю. Дарни цар посла ме у војску војводу дозвати к нему, да страже утврди моћно. И тако му отвори вратар и брзо из града [LI^a] изашад на великога кона уседе и на арсинонску¹ рику еднако са свитом доиде и ню помрзши се нанде² и на ону страну преиде цил и здрав. И ту га чекаху Антиох и Филон и драги негов Антигон. И ним сказоваше все, ча му се в Персиди пригоди.

Дарни в ложницу влиз и³ дванадесте барунов своих дозвав, к ним рече: да знате ере поклизар македонински сам Александар е. Они рише нему: ако то истина е, то бози персидски омилосрдоваше се на нас. Дарни рече Кандаркусу и Клизу⁴ лидонскому цару: Александра ухитите. А они свиће велике вазамше [и] у великои полачи нега искаху и веле за нега упрашаху, и не нападше га к вратом потекоше града и вратаре упросише за н. И вратари им рише, да ова два злата пехара у нас остави са час и у војску отиде говорећи: да цар ме посла страже наредити и војводу к себи дозвати. [LI^b] Кандаркус и Крис вахавство Александрово познавше [и] три ста доброконикув са собом вазеше и сами на брзе коне усед[о]ше, Александра начеше тирати и на рику арсинонску в сунач исток доидоше и ню наидоше размрзнувши се,⁵ Александра з оне стране видише и веле их срам би. Александар им рече: за-ч витар тирате, кога не морете сагнати.⁶ Не знате ли, ере македонинских витези и кони ни арсинонска рика не може држати? Да вратите се и цару свому реците: на ч(ас)ти твоен захвадам, а (да ти е на знание)⁷ у ове дни ипћи ме, са всу војску мою арсинонски рици на бригу (стати се имамо).⁸ И то рек Александар у војску своју отиде и они к Дарију вратише се и все од Александра Дарију сказаше. Рика арсинонска бише такова: всаку ноћ помрзнише⁹ се а об дан размрзнувши се течаше, и течение нее бише: камине и дриве смишано с водом течаше.¹⁰

¹ гкр. α на синорьскоу рѣкоу, β на арсинонскоу рѣкоу, γ на сираски рѣки. ² гкр. griēskom доиде, g и наће а она се замрзла. ³ гкр. са. ⁴ гкр. α Клизодоту, β Крису, тако і т g. ⁵ g и не наћеше а она се одмрзла. ⁶ razboritije g стигнути. ⁷ dodatak iz g. ⁸ dodatak iz g. ⁹ g примрзѡкаше се і одмрзѡкаше се. ¹⁰ g: не течение киеше з гашеся с камомъ и с дровомъ.

Дарин цар хи[LI^a]трост Александрову видив, горко плакав се рече: видисте ли коликом хитрошћу прехини нас Филипов син, земљу нашу и царство наше вазам! О неверна и (не)установна не-сриће! како слатка людем ђвлаш се прво а послѣ люђа змие. И то рек, веле жалостно плакав, к Пору великому индиискому цару книгу писа, силан бо бише цар и приѣтел Дарию; тридесет и шест езиком цар бише. И книга негова говораше тако: в бозих Богу и всим царем цару индиискому Пору Дарин персидски не-волни и злосрићни и тужни, теби радовати се пишу. Мню ере дошам е глас царству твому од мнозих (даи мало,)¹ колико нам Мацедонииски дитић учини. Поручане,² ко к нам имише, [и] не-га не знаю како избит, на нас госпоцки наѣха и все стране земље мое до Вавилона града своино³ западнои приложи земли. И не-га Персиди не знајући како убоѣше се, противити се нему не мо[LI^b]гући. Два крат ш ним бише се и два крат нас разби. Да молю се ве-ликому госпоцтву твому, рачи нам помоћи дати, да (и третицею)⁴ идемо к ним на бои, или да их побиемо или да од них убиен буду почтено. Знаю бо вси, да ни сметена индииска сила и ти такмен богом еси. Да милостив буди и умоли се молению мому и пошли помоћ и изручи ме од рук лютих Мацедонан, ере не три-буе мене страдати, теби толико силну будући. Пор книгу Дариеву приѣ и ту книгу прочтив, главом покимав рече: ни на земли ра-дост, гди не прими(си) се жалост. Дарин никада богом славлаше се, сада од Мацедонан потрен е. И дозва баруне свое и рече ним: четири тисуће тисућ вазмите воиске и поите на помоћ к Дарию и настоите, да Александра жива ка мни доведете: жела бо ми е ви-дети дитића тога. Мудра ми га кажу и смисална.⁵ И тако уставше к Дарию [LI^a] поидоше и дошаше них Дарин чу, мало никако од велике скрби у велику радост доиде,⁶ Персидом сабрати се рече, и наиде их тисуће тисући. На Александра поиде, и са всеми войводами индиискими сходу на Александра посла; и стража Але-ксандрова них ухити и ка Александру доведоше. Александар их

¹ ove rieči dodah iz *m b*, jer ih ište smisao. ² rukop. *a b m* под-роуѣство. ³ rkp. вси, *g* овако: кои се њекада з богомъ такмалахъ а сада едана хвсаръ силъ мою овлочи и ске стране мое itd. ⁴ umet-puto iz *m*; tako i *a b*, *g* да се ш нине третиомъ вноу. ⁵ *g* dodaje: ако ли поѣлѣте, тѣрате га, не мѡте га се ѡстати прико сјега снѣта. ⁶ *g* dodaje: и рече: ни е Дарию на ѡномъ бою църстве ѡслабѣдѣти силъ загинути.

на висок врх спелати рече и воисци рече оружати се, и на реди¹ ю наредив на бои на Дариѣ поиде,² и сходам рече гледати. Када близу Дариеве воиске приближи се, тада те сходе дарова и од-прави. Сходе воиводам индиским рише: воиску силну и оштру видисмо, срдито и брзо греду на бои, не сумнећи се ништор. Вси оружни есу добро и кони им фарижи есу вси. Колико ми разумисмо очима нашима, до тридесет тисућ их е. Индиѣне страхом великим обдржани бише. На покон како силом воени биху, ставши се двима воискама, сунце помрче од [LIII^b] праха. Страх Индиѣне и Македониѣне приѣмше, за едно смишавше се вси, едни од других не разазнаваху се; витир бо буран едан дахну и прах од них однесе и тако сићи с начеше. Вас дан сич бив, Александар тр-пити не море, да са заставу своју и са изибраними витези своими посрид них улизе на злати колесници. Персиди начеше валати се, да прико них не могаху кони преходити. Индиѣне и Персиди нега узривше, страхом великим обдржани бише, и бижати обра-тише се. Дариѣ³ видив ча би [и] неволан би и все оставив по-биже срамотно, говоре: о ве неволни ѣ, како небеским такмелах се а сада ни земаалским достоѣн бих! како всему свиту цар бих а у своен башѣнини не згоди ми се умрити! И то говорећи к Персиполу граду свому наче бижати, и састигоше га два од власте-личиѣ негових, Кандракус и Аризван,⁴ ближни [LIV^a] негови и милостни, едан од едне стране, други од друге стране мечем нега прободоше и с кона га свргоше и одрише га из оружѣ и мало жива оставише. Александар од воевод своих дозва именем Филона и нему рече ка индиској и персидској воиски поити и тако да им рече: цар ваш убен е Дариѣ и не (х)тиите бижати, да ста-

¹ гкр. α на събожне снхъ оуредниъ, тако і т. ² гкр. доиде. ³ cielo pripoviedanje ovoga boja glasi u g овако: И када се воиске сегле-даше и би Александаръ з велико(и) сумни и рече Македоняномъ: братъѣ моиѣ и дружиниѣ, оиѣ видите Дариѣа цара гдѣ на насъ ниѣни-ине кеде; да не моте се посумьнитъ, звити нхъ хоѣемо, ере ш ними цара нхъ ине, тко многе збниѣ, многе уасти достоѣниѣ естѣ. Поѣите безъ сумьненнѣ на Дариѣа цара, узамьши и призываьши на помоѣѣ ине великоѣа коѣа Сабѣѣѣ. И када се састаше .к. конске, тѣ би видѣтеъ жалосиѣ видѣнеѣ, би та спеуѣ од сютра до моѣн, крѣкъ знесѣ до коньсцнѣхъ власцѣ. Тѣѣа кеѣе Ниѣниѣни и Перси не моѣгѣнъ тѣнѣтеъ ѣсѣжати наѣете. Ali nastavak skroz је покращен u g, тако da umah dolazi pripoviedanje o smrti Darijevoj, i poslije istom nešto malko i Porovoj vojsci. ⁴ гкр. α Аризварниъ, б с Аризваниъ, т Кандарѣкоусъ и Аризварниъ.

ните. Ако ли почнете биждати, вси данас овди умрете. И ка Индиѣном посла га говорећи: стоите, не бигайте; ере хоћу вас са частю ка цару вашему одправити. Ако ли не станете и побигнете, вси данас од меча умрете. Селевкша посла ка Индиѣном всим њоне и оружје узети и рече них живих ка цару свому одправити. Филон к ним рече заповид Александрову. Они на земљу падше поклонише се; стиге все Порове и трубе велике и накарате многе и коне все и оружје Филону предаше и од неѣ прошћене узеше и у своју земљу отидоше. [LV^b] И на одходи к ним рече Филон: цару свому реците, буди ти доволе царством индииским владати и у својој земљи храбруи и помоћи дружим на Македонане не дај. И да знаш Поре, индииски цару, да Филон по милости Александра господин Персидом назвах се и сусед теби имам бити. Персиди то чуше и од Индиѣнов оддели(в)ше се, к Филону приступише [и рекоше му]¹ и мисто Александра поклонише се. Колико Македонане биху ради, толико Персиди радоваху се, да Александру предаше се. И тако Александар тирае са всим македонинским пуком и до великога Персипола доиде. И дошадши до града, види Дариѣ на путу лежећи; мало жив бише, едва дишаше и хотише заминити живот свој смрћу, и ка Александру вагћше лежећи: Александре саседи брзо с кона и глас мой чуи. Александар озри се к нему [LV^a] и рече: гдо си ти, ки ме зовеш? Дарин рече: ѣ сам Дарин, кога коло небеско до неба взнесе, (и устѣ ѣмоустанѣла до ада сѣнѣти);² ѣ сам Дарин, ки нигда бих всему свиту господин, а сада нисам ни башћини моеи господин; ѣ сам Дарин, ки од много тисућ люди почитан бих а сада сам на земљи повржен; и ти си сам види!³ Александре, од колике славе падох и сада ком смрћу умирам. Да ти такое смрти убоѣв се, не остави ме у праху овом под ногами конскими умрити; ниси бо ти како Персиѣнин немилостив, да у всем благ еси своим злотвором. И тако свим мудрим трибуе; добро бо рече: не учини зло за зло, да бог избави те од зла. И то Александар чув, ричем Дариевим смисли се, брзо с кона саседе, плашћ (с) себе знам и Дариѣ цара покри и Македонам рече на злата кола положити га и ка граду понести. И сам Александар дриво носилно вазам на раме постави и поступи под ним три крѣт и Дарию рече: [LV^b] теби како трибуе царски част учиних; да ако жив будеш, и боле од овога

¹ na nepravu mjestu, s toga suvišno. ² dodatak iz *a m.* ³ rukop. *a* самогдѣ бѣла мси мѣт, *m* самогдѣцѣ.

Ако ти угодно е, жену себи вазми ю; липа бо е и мудра и веле од добра рода е. И то рек Дарин, Роксанду довед, три крат ю целова и ю ка Александру доведе. Александар с престола уста и Роксанду за руку вазам и срчено полюбив и липо целовав, на престолу са собом посади и винац з главе свое знам [и] на главу нее постави и прстен з руке нее взам на свою руку постави и Дарию рече: виш господине цару [LVII^a] Дарию, да увери се са мною срце,¹ Роксанда са мною живот има царствовати. Дарин весел би веле и Роксанди рече кхери своени: буди царствуюћи заедно са Александром кхн, кога вас свит ни вридан власа, ки одпаде од главе негово. И то рек царицу свою вазам ка Александру рече: Ово мати теби на мисто Олимпиѣде да е, и к Персидом озрив се рече: драги Александре, Персиде ере верни есу господину свому Люби, и рече: жалост моѣ на радост мою право обрати се. Кандаркуса и Аризвана, рече, ки су ме убили, како е триби почтите. И то рек умри велики цар Дарин. Тада Александар са всими си-лами и войсками своими спроводи га са частию до гроба. Кандаркуса и Аризвана, ки биху убили Дариѣ, дозвати их рече; и када придоше, рече им: за-ч господина свога убисте? Они му рише: Смерт негова господина Персидом тебе учини. [LVII^b] Александар ним рече: када сте убили господина свога, ки вам е добро учинил, да ли мене тупна нећете убити? И то рек заповида их обисити ки рече: проклет буди ки храни госпоцкога убоицу и гдо храни грацкога² издаицу? И то рек, у град дошад, с Роксандом венча се. Роксанда од всех жен липла бише, не листо липотом живота ни образа, да и душевними дили липа бише.

И тому тако бившу, Александар книгу писа у Македонию к ма-гери своени Олимпиади и мештру свому Ариштотилу говорећи тако: Александар цар над цари промислом³ вишнега бога господина Госпи матери моени Олимпиади царици и Ариштотилу учителю мому пишу радовати се. Ово седмо лито е, одколи изидох од туду и за все седам лит не писасмо вам ни поручисмо ча е од нас. (То)⁴ сагришиш[LVIII^a]мо, не толико од нас ни од нелюбве, ко-лико да противу великому цару Дарию стоећи и нега разбиѣјући [и] об том мишленю писати вам не могосмо. Сада да знате, ере

¹ rkp. * razumljivije: и оувери си срьдце. ² g dodaje: и госпоцъне вѣще владика. ³ po a i c, koji izrikom piše: промислом великаго бога; ⁴ daš tekst bez smisla: приѣсмо. ⁵ dodatak po a b.

ш ним бисмо се три крат и нега разбисмо.¹ И то Персиди видивше царству моему вси поклонили се. Дарии са животом раста се и кѣр свою Роксанду мисто дара мани доведе. И безмирну липост лица нее видих, жену ю себи вазех. И да знате ви, да доколи² женска любов срце мое не бише приѣла, никако³ ми мисал на ум (не) дохоѣше од вас (и од домашних;)⁴ да од коли женском любовом устрелен бих в срце, од толе о миру начех мислити. Не марах до толе, гди ли убити хоѣу, гди ли убити ме хоте. Сада есмо у Персиполу, великом граду, од Персидов славлени, с Роксандом царицом и всои Персидии господин. И ви од вас к нам одпишите и ви у Македонии здрави пребивайте.

И тому тако [LVIII^b] бившу, Александар (све Македонане)⁵ у свите персидске обуче[се] и все Персиде у свите македонийске обуче. И тако много злата Дариева в Персиди наиде и то все воински разда, и коне им рече хранити, и ступ висок посрѣд Персидии сазидати рече, и на та ступ узлизе (и) великим гласом зваши: да знате ви Персидѣне и ви Индиѣне и вси⁶ Македонане, ере ѣ все бже идолске проклинам и оному покланам се богу, ки на шеравиим(х) почива, ки е небо и землю створи и од херофимов прославленому, недознаому и невидимому и неизреченому и безконачному. И ошѣ рече: бже богом и всим видимим и невидимим тварем творче, помоћник мой буди на все идолске бже. И то рек са ступа злизе, и иминне Дариево разлагаше, и бише в Персидии Дариева злата дванадесте густеран⁷ пуних и четрнадесте куѣ пуних и дванадесте пиргов пуних чиста злата; и каминѣ [LIX^a] и бисера кому числа не бише, и тисуѣ тисуѣ кони зобних, лавов и пардусов ловних, (сокол)⁸ и грипосов изводних, ким числа не могу писати. И тим воинску направи и ню на персидском полю преписа и наиде коников тисуѣ тисуѣ. И у Персидии с Роксандом царицом годишѣ преби, и Селевкуша у Персидии остави и на Криса лондонскога цара доиде.

Крис поклонити му се не хоти и люди негови ухитише га и свезана ка Александру доведоше. И толико богатаство наиде Александар, колико ни око види ни ухо слыша. И то все Александар воински разда. И тако на десну страну истока поиде, и все ѣзике

¹ гкр. убисмо, исправљено по г. ² гкр. доселе, што не ваља; а б право дошѣже, г доиде. ³ гкр. инако, али а б г имају право инако.

⁴ оградјене риѣчи додах из а. ⁵ dodatak из г. ⁶ гкр. вси и. ⁷ гкр. а б истерѣнь, т истерѣнь. ⁸ по гкр. а б т dodano.

приѣ(в) до краѣ земље доиде. Не би веће тамо питомих люди, да
 Скоти дивѣи и звир(и) чловичаскога образа. И тако десет дни хо-
 дивше [и] у пустињу доидоше, жене дивѣе наидоше, дуге биху,
 три сежане свака, все космате [LIX^b] како свина; очи им сви-
 њаху како звезде, и на воиску Александрову нападоше и много
 од воиниѣков убише, докле воиска приспи и много од них уби
 без числа. И од тудѣ устав шесдесет дни ходише наприда и
 Землю пишћену наидоше, и мрави в земли тои такови биху, (да)
 едан од них кона¹ подхитив ва утлину утечаше. И тако Але-
 ксандар сламу донести рече и на утлннѣх поставити и западити.
 И ту их много изгори. И од тудѣ устав на риѣку едну доидоше,
 ѣкои ширина дан хода бише, и ту не знаше ча учинити. И мост
 на рици рече учинити, и учинише за шесдесет и шест дан мост
 и вса воиска по мосту преиде. И у земли тои люди наидоше, вси
 ѣколико лакат висином; Александру дошадше поклонише се и много
 ѣмѣу меда и пиника донесоше. И ти люди Питици² називаху се.
 Александар град в земли них сази[LX^a] да и цара ним од них
 постави и научи их чловичаски живити. Землю них (едва)³ за че-
 тире дни прошад, толико воѣа и меда воиски неговѣи принесоме,
 ѣколико воиски свои за годишѣе доволе бити. И Питиково царство
 прешад, на поле дуго и широко дошадше, [и] езеро бише на полю
 том бистро и слатко веле; и образ чловичаски од злата изливѣн
 на краи езера онога сташе. И то поле бише пуно чловичаских
 кости мртвих. Александар на конѣи ка образу оному потече, слова
 грчка на стѣпу том наиде говорѣѣи: чловиче ако гдо на исток
 хоѣе поити, до овди дошад опет се врати, ере не мореш даде
 поити. Ъ есам Санхоз,⁴ ки всему свиту цар бих и краи земље хотих
 видити и с воиском великом на ово поле доидох, и усташе на ме
 дивѣи люди и воиску мою разбише и мене на овом поли убише.
 И та слова Александар прочтив [и] убоѣ се, како да Маѣдѣонане
 тога не прочту: [LX^b] поставу злату взам [и] тѣло Санхозово
 (загрну) и ту станом ста.⁵ Маѣдѣонане упрашаху га, ча писмо

¹ гкр. *g* dodaje и юмака. ² по *a*; *b* типичи, *c* питици; наѣ rukopis
 rieѣком птѣце, *m* типичици, *g* питицици. ³ dodatak po rukopisu *m*.
g Санхарѣосѣ. ⁴ гкр. *a* поставѣць ѣзѣмѣ и тѣло Санхарѣосѣо
 тоѣ станомѣ сташе, *b* платѣно ѣзѣмѣ златѣно, тѣло Санхарѣосѣо
 огрѣноѣ. Наѣ tekst: поставу злату и тѣло Санхозово взам, gdje su rieѣи po-
 меѣѣене и неѣто ѣѣевидно izostavljeno, *m* поставѣць златѣ ѣзѣмѣ и
 огрѣзѣ Санхарѣосѣо огрѣноѣ и тоѣ станомѣ сконѣмѣ стаѣмѣ.

златога образа каже? Он рече: слатку земљу и пићу каже нам наприда. И то говорећи мамлаше их. И тако два дни од миста тога прошадше и ка гори никови дошадше падоше и люди дивѣи в гори тои видише, грде никако и страшне гледанем, три сежани vsаки дуг, космати vsи. Воиску гледајући не бигаху. И то Александру казаше. Александар поиде их видити; и види их од миста на мисто преходећи, страшно воиску гледајуће. И убоѣв се Александар рече: ово су люди, ки никада Санхоза убише. И то рек воиски рече vsои оружати се, и табор¹ велик пред воиском рече учинити. И едну жену вамам к людем дивим поиде и к едному од них жену посла. Жена близу неѣ, пошадши [и] седе. Он притиснув ю наче ѣисти. Жена гласом великим [LXI^a] (звапи;)² воиници Александрови потекоше и изручише ю и чловека дивега копем удрише. Он великим гласом вриснув жену пусти. Глас негов чуше дивни люди, толико их много наскочи на Александрову воиску, колико им числа не бише; дривем и каминем они воиску убиѣху. Александров пук внутар у табор вагнаше, докле Антиох са vsоим пукѡм приспи и тако их прико широка пола опет прегна. Александар на кони мею не упаде и едного од них за тил попаде и в табор умча. Бише дите од десет лит и виши бише од vsих люди питомих. И ту уби Александар од них тисућ тисући, и они убише од Александрових дви тисући воиников. И таков закон бише дивних люди: када кога од них окрвавлаху, изидиху га.³

Скютра дан vsи баруни и воиводе Александру доидоше и речекоше: Александре цару, дости е нам смрти, ке приѣсмо [LXI^b] од царев земалских, а ти повел еси нас погинути од дивних люди; и довол е нам vsу земљу приѣвши мало починути, него ли у туйх землях без памети погинути. Александар умилено к ним рече: о дрази и милн мои властеле и конници воиводе, (не кь томоу ли мало помощини боудете;)⁴ вас свит приѣсмо и на конач присписмо и опет брзо в земљу нашу вратимо се.

И од⁵ туда устав и дивих люди земљу прешад, в земљу нику чудну и липу доидоше, ка пуна бише вођа разликога. И ту два ступа висока наидоше, од злата чиста учинена, Ираклиѣ цара и Семирамиде царице образи. И ка оним ступом Александар дошад

¹ гукор. *g* стѡбѡрь. ² dodatak prema *a* *b*. ³ гкр. *a* *m* тогда дрѡу-
жниа нѡго нзѣдѡхѡу, *g* тада дрѡжниа ннхъ пѡхвѡтнѣхъ неѣа нзѣдѡхѡхъ.
⁴ dodatak prema *a* *m*, samo što *a* пиѣ малѡмощннм. ⁵ гкр. *a* ставлѣа
crvenilom naslov: о ираклиѡу царѡу.

излисти и у царству свом од дивих люди не могући живити все-
 лисмо се ва оток ов и пребивамо овде и плодимо се и воћем
 отова овога хранимо се [и] разумом филозофским и книжним гата-
 юћи се. Да не мореш од нас ништоре узети, такмо од мудрцев
 наших ако ти колико трибуе вазми; потрибни ти хоте бити ва
 силаостех, ке наприд хоћете видити. И них житю Александар по-
 чуди се и рече: в истину ништор ни на земли почтение од книж-
 ногоа разума; вридни е чловик [LXIV^b] книжан од много бисера
 и камина многоцинного. Соломун мудри у книгах своих говори:
 муж мудар скровишће неисчрпено, и муж мудар нераздиан е од
 истине; едан муж мудар многими люди облада.¹

И то рек Александар, шест филозофов од них вазам, и тако из
 отова изиде. И исходећи од них рече: ча од суда наприд е? Они
 рише: ништор ино ни наприда, такмо макаронски отоци у киѣн-
 скои² рици, гди люди блажени живу, ки чистомудрци³ називаю се
 и ки назн есу. Александар ним рече: од куда ва оток ов вселили
 се есу? Они рише: Адам прадид наш заповид божю преступил е
 и из раѣ изагнан би и ва оток ов всели се и би ва отоци сто-
 лит, и на раи погледаюћи горко плакаше, [и] доброту райску по-
 мишљаюћи. И ту два сина роди, Каина и Абела. И них любви
 дѣва позавиди и брат на брата подвиже се [LXV^a] и Каин Абела
 уби. И скрбю великом оскрби прадид наш Адам и баба⁴ наша
 Еуга; и райско изигнане помишљаюћи и на раи са сузами поми-
 наюћи и погледаюћи, сина свога Абела мртва пред собом гледа-
 юћи вазда плакаху. Створител небу и земли, господин бог, неизре-
 чену жалост и безмирну скрб дида нашега види(в) Адама, анѣла
 к нему посла говорећи: од земле роени и од гнила⁵ учинени, први
 в чловицих Адаме и Еуго,⁶ чему за смрт Абелову скрбите? Ћ бо
 неѣга од земле взел бих и к матери неговн земли вратих, гди
 влисти хоте вси, ки од тебе родити се хоте, и у друго пришастѣ
 мое паки од земле устати се имаю; ки преслишанем од раѣ од-
 ступише, неѣга паки послушанем наслидити имаю. И Абела в землю
 увопати рече, и на место ним другога сина да, мужа права и бо-
 гоча стива, (к)и вазда ум чисто к богу имише, именем Сита. Адаму

¹ rkp. а додаје: и јединъ безоумъ мноѣство погоубишѣ люди, тако од prilike i g. ² rkp. а въ оклѣмъсѣти рѣцѣ, g ѣ книжнѣскоу рѣцѣ.
³ g мудромудрци називаю се, кон прѣце назн еси. ⁴ и прѣбаба наша g.
⁵ rkp. а b c g отъ прѣсти; и наѣм тексту: ѣила. ⁶ g koji иначе re-
 dovito piše Ева има оvdje: екуго.

[LXV^b] из отока тога излисти рече. Када на раи погледаше, тада изагнане негово поминаше, вазда жалостан пребиваше;¹ да од суда изиди и в свит походи; пет тисућ лит пришад пакн раи видиш. Адама² с Еугом из отока тога изведе, Сита сина нх и з дитцу негову ва отоци овом остави, и нагомудрци од Сита родиле се, Адаму внуци есу. Жите нх разумити хоћеш Александре, када к ним дойдеш. Александар к ним рече: кажите ми пут, ки к макаронским отоком греде. Они му указаше; и шест дни ходише с војском, и до отока никога доидоше висока, велика.³ И на-н узлиз образ свои на ступу високу постави. В руци десној држаше меч и ним казаше к макаронским отоком. И од туду двиг се с војском своју и шест дни прешад ка гори никој доидоше. И за ту гору чловик привезан бише веругами железними, тисуће [LXVI^a] сежани висок и дви сти сежани широк. И негa Александар видив с Мацедонами почуди се и к нему не смијући приступити, поминуше чловика, и та плакаше, и четпре дни (хода)⁴ глас негов слишаху. И ка гори великој доидоше, жену наидоше привезану ка гори, тисуће сежани високу и дви сти дебелу; змаи велик од ног нее (до главе)⁵ свив се за уста нју држаше, говорити неи не дадише. Ечане нее чућху и (до) езера велика доидоше и зми пуно бише. И ту мукам мноу бити, в нх люди гришнии мучити се имаю.

Од Еванта нагомудрскога цара. И до окрјна рике доидоше и макаронске отоке видише, двадесет мил од земле стаху. И ту Александар с војском своју станом ста, голию учинити рече, ва оток макаронски узлизе. И ту улиши Филона са собом поведе. И биху ва отоци том дрива висока веле и липа, воћами разликими украшена, една зрићху [LXVI^b] а друга цватиху, трета презриваху.⁶ Плода нх много по земли лежаше, и птице литаху разликве по дриву том и сѣдаху, и разликими липими писнами поћху. И под листем дрива тих люди лежаху; густе источници слатке воде од коренѣ дрива тих истиваху. И внутар влиз Александар и еднога од нх срите и рече му: мир теби брате. Он ка Александру рече: о всем да радост буде Александре, неволнога свита цару, веће

¹ovdje se očekuje druga osoba, kao u a m: изгда на раи погледаше и тагда изагнанне поминаше и вьсегда злосрьдѣ имаше быти; с našim rukopisom slaže se g. ²rkp. адам, ali smisao kao i a b ištu адама. ³g и доидоше к нискому високу риганту. ⁴iz g dodano. ⁵iz g umetnuto. ⁶g третья пресниваху.

сих радост да буде.¹ Александар ш ним хотиѣше говорити. Он е (х)ти и Александру рече: ка старшим моим внутар ходи. Они азамши тебе, ка старишини нашему доведу тебе, к Еванту, и он еби скаже все ча е тамо, о смрти твоеи и о житю нашем и о ругом ча хоѣш узнати. Александар внутар идише и много люди их негa сритаху и в лице целиваху га, и вси о нем гатане проицаху. То Алек[LXVII^a]сандар видив почуди се и мнаше да су ози а не чловци. И тако му говорећи к Еванту цару своему оведоше га.

Евант бише под никим дривом високим и липим, лежашие; вода ипа близу негa истикаше; подстрте нему и покров од листѣ тогa ише. Евант Александра видив, главом покимав рече: за-ч к нам опшал еси неуставногa и неволногa свита цару? И негa за руку азам рече: близу мене седи. Александар близу негa седе. Евант цаву негову руками к себи обратив и ню слатко целивав рече: ра-уи се всих глав главо. Када вас свит примеш, тада веѣе башѣине юе не видиш. Када все земацко примеш, тада ада наследиш. То иишав Александар душом оскрби и к Еванту рече: за-ч ово рече ани? Евант рече нему: веле разумни мужу, не трибуе ти ричи тучити. И рече му Александар: ако заповидаш, да донесу нам ча у амли находи се [LXVII^b] нашон. Он рече: донеси. Александар илону рече хлиб чист и вино донести. Евант то видив ништор е приѣ и рече: печене то вам храна угодна е и мани храна од рива овогa е и пите од ових источников. Од земле роено мое ило е и од матере земле хранимо се; свите мое есу од листѣа юга, ум наш вазда е на неби, не печалимо се ничимре земацким, ите наше без бриге (е). И на многа дита, када од житѣ овогa пре-рдимо, друго нико безконачно жите находимо гди нам ум брзо² И ним Александар почуди се и проплакав рече: право ови юди боже жите живу, и к Еванту рече: од куда ви овди вселили ге се? Он му рече: Адамови внуци есмо, и како Адам од овди загнан би, ми остасмо овди синове Ситови, сына Адамова, кога исто Абеда бог нему дарова. Евант ка Александру рече: ви за-ч

¹ гкр. б овако: о сѣмь радостѣмь боудн Алексѣндре соудѣтѣмьго сѣмьа хрѣу, пауе всѣхь мѣрь да боудеть, с овако: о всемь радост да будет Алексѣндре неколикогa света цару. ² гкр. г: гдѣе нѣмь преце естѣ живѣеть, : и на многа продиклаемо (!) лѣта, егда же ли житѣа сего отходимо лѣтѣмьго, въ дроугоѣ некоемь выходимо нестѣмьно и бесконѣмьно, идеже амь оумь при ксѣца (!) естѣ.

царске свите носите¹ и разлике [LXVIII^a] хране ђисте, свађићи се и бијући се и закалате се,² царство и силу ишћући? Како убози люди умирате и мислите о плинних и о ратних и о крви пролићию. И да када вам се не наиде рат, тада на дивђе люди исходите и них убијте, и тако душу своју прелашћуете и нагло умирате. Количих од вас светих мнисте, у макаронских отоцих них мнисте. Да одкоде ти макаронских отоков дошал еси, ако од праведников ваших познаваш кога, ишћи да га наидеш овде. Александар рече нему: все ча си ми говориш, липа и слатка бише мани; да кажи ми како рађте се? ере жене у вас не вию. Евант рече нему: есу у нас жене, да нису овде, да ва овом отоци проту нам, и на годишће едном приходимо к ним и ш ними пребивамо тридесет дни и паки ва ов оток враћамо се. Када кому роди се дите, [LXVIII^b] веће отац к жени своји неће прилећи; и дите када сврши три лита, ако е мушко, то е ми к себи вазмемо; ако ли е женско, то онди са женами е. Александар нему рече: рад бих оток та видити, ако вам угодно е. Евант рече нему: до отока тога дойти хоћеш, и до зида дошад внутар не погледаи; не море бо чловик жив бити, ако внутар позри. Александар них ричем верова и ка отоку оному поиде и зид миден висок како и град ва отоци том наиде. Около неџа обшад внутар не сми погледати; богу море се а чловику ниедному. И тако ступ висок у том отоци постави себе од злата на нем учини. Слова грчка на ступу том написав говорећи: Александар цар, ки всу земљу приђ, до овога отока доиде и макаронске отоке видив, ту богов елинских не наидох и ту их Елени кажу; да не тако како Елинном [LXIX^a] мни се, да Евант нагомудри цар мани истинно каза, да елински бози в долини ада, в тартаре и в Ђеони муче се з дѣвлом, заповидю великога бога Сабаота. Да ако гдо други по мни доиде ва оток ов, ва о гледаи а внутар в зид мидени не гледаи; богу бо единому море се а чловику ниедному. И то написав ва оток макаронски врати се: макари по србском езику блажени наричу се. К Еванту Александар приступив рече: укажи ми о нагомудри блажени Еванте ча од овди наприда е? Он му рече: рика ова и в неџ отоци есу наши, окићн³ назива се и всу она обтиче земљу и все земље вода ва нју стичу се. По оноџ страни гору ку⁴ видиш, воћи разликиг насаена (е): ту е мисто, од вас [и] зове се Едем, гди господи

¹ *g* ки зашѣ носите црвѣе свите и црвѣе. ² *g* риђе: и закилаи се (два пута.) ³ грк. окићна і *g* окнима. ⁴ грк. гриеѣком гору.

бог в почети литом рай насади на истоку; и ту Адама прадида нашега вселил бише. Он завистю дѣлаю [LXIX^b] заповид божю преступил бише, и з раѣ изагнан би. Александар рече: могу ли раѣ тога дошад видити? Евант рече: нима душа у пути раѣ видити, гором бо великом ограен е миденом и на вратих негаше-стокрылати [и] шерафими в пламенном оружю стое; да походи¹ Александре, од куда дошал еси, последи и четирири риками, ке од раѣ теку, на свит походи, ере инако не мореш изити. Рикам тим имена есу: Ђисон, Писон, Тиграт, Епратес.² Александар хотише из отока тога излести и вси негаше слатко целиваху. Александар ним рече: ако ми не би жалост за Македонане била, да в туих землах не погину, овде с вами ошад бих, а њелско жите с вами живил бих, и в друго божеше пришаше на земли близу раѣ нашал се бих. Евант рече нему: походи с миром, Александре; всу бо примеш землю и сам [LXX^a] в землю придеши. И у войску свою дошад Александар, все им казаше, ча види и чу. Они о крмсаню негову жалостни биху много.

Од моста великога. И од туде подвиже се с войску свою и у свит гредише (и на десноую страноу съ встока оустрими се.)³ И десет дни прешад (до) пола никога широка доидоше. Ђрак велик на том поли наиде и пренти га не море. И мост⁴ на нем зидан учини, и ту войску свою преведе всу, и на мосту том слова написа грчка и екупатска и персидска говореѣи: Александар цар на краи землеш доиде, и по овом мосту високом с войску свою преиде.

Од бисера великога⁵ И ту четире дни ходив [и] до шкуре землеш доиде, и ту са избраними Македонами на кобиле ке ждрибце имишу уседоше; и ждрибце на станих оставише и тако в шкуру землю улизоше, и ноѣ ходише (едну). И Антиошу рече да да на знане, да всаки од брне землеш ове вазме, ка [LXX^b] ми ли дриво ли, всаки да изнесе. И то ѡси заповид сврши(в)ше, злата много изнесоше. И ки годи му се поругаше, ти много каѣше се. Ис те шкуре землеш излизоше и злата много изнесоше и великога бисера и драгога каминѣ.

Од птиц образа чловичаскога. И тако устав четире дни од миста тога преидоше, и ту Александра дви тисуѣи птиц чло-

¹ g piše походи. ² гкр. α φισων, гион, тигр, ефрат, тако i m, samo što je геон, фисон. ³ umetnuto iz α m g. ⁴ гкр. g камар. ⁵ гкр. α ути здѣ, како Александр бисер изнесе.

викообразних¹ сритоше и рекоше нему: О Александре цару, за-ч гнива божѣ коснути се хоћеш, в пустих землах крмсајући? Да походи, не крмсан; чека те Индиѣ и Порово царство; все дошад разбити имаш. На десну страну походи и чудниѣ од првих видиш.

Од Пора индинскога. И шест дни прешад, до езера никога доидоше и ту станом своим сташе, и ѣисти искати начеше. Шафар² Александров рибе сухе в езеру том понесе опрати, и када е у воду омочи, тада оне оживише и в езеро утекоше. Александар то чув по[LXXI^a]чуди се и вонски рече³ окупати се в езеру том и коне. И вси окупаше се и здрави и ѣки бише.

Од рибе велике. И два дни прешад и другога езера дошадше, кога вода слатка бише како захара, а краи езера Александар хоће, купати се хотијући. Риба из езера тога на-н измаши се. Александар видив из езера побиге, риба тирајући га усуну се на сухо. Александар врати се и притишће ю и распори ю и камен в срци не наиде, колико гушче ђе, и свиђаше како сунце и веће. И нега Александар мисто паноса⁴ на коню ношаше посрид војске. И в ту ноћ жене од езера изидоше и около војске ходећи чудними никими гласи липими и жалостними писни поѣху. Них Македонане слишећи чуѣху се.

Од исполниов. И шест дни прешад на мисто нико лужно доидоше, и ту люди на них [LXXI^b] усташе, од паса гори чловик а ниже паса доли кон, исполнии називаху се, и них много на Александра наѣха, стриле носећи и луке. Стриле них железа не имиху, да вретено од камене диаманта.⁵ И них видив Александар рече Македонаном: учинимо хитрост, да много од них одведемо в Македонию ухитивши. Около војске ѣрке дубоке⁶ рече ископати и них травом и трстем рече покрити. Они на бои доидоше и хитрости разумних люди не знаху, и мнози од них у ѣрак упадоше. Александар с војску своју на них поиде, много од них уби и десет тисућ од них живих ухити, и них у питоми свит изведе; и толико они брзи биху, колико ништор на земли не утицаше ним. И тако стрилаху, да ништор руками своими не гришаху. И ним

¹ rkp. *a m g* samo: два птица улобикообразна, пак i naš tekst poslije u listu Aleksandrovu na mater svoju zbilja ima broj dva.

² rkp. *a агѣръ* (valjda: магѣръ: μαγείρος), b zbilja piše магѣръ, isto tako c i m, g махѣри. ³ rukop. рекоше. ⁴ rukop. *a*: мисто лоуѣса фаноса.

⁵ g овако: из внѣху глѣздица втерѣникама одъ камена диаманта. ⁶ пре-рѣкъ дѣлѣнъ g.

Александар оруже учини и стриле и мече них научи носити, [LXXII^a] и много нему на рвани поработаше. Када их у свит изведе, витар студен на них дахну¹ и вси помрише.

О куки суначнои. Александар сто дни прешад, краем сега свита приближи се и ту в суначни град доиде, суначному куку² поклони се, писмо ту нанде, ко о смрти негови казаше.

Од люди еднонозих. И од тудѣ устав с войску свою и десет дни прешад люди едноноге нанде, а опаши у них биху овчеи; и много од них ухитише и ка Александру доведоше. Александар их упроси: ча ви ђисте? Они рече нему: цару Александре смилуи се на нас и пусти нас, немоѣи бо циѣ наше у пустыне ове усе-лисмо се. Александар пустити их рече. Они од Александра [пу-стив]³ прошѣне узевше, на висину гор у(з)лизаше, по каминю ска-чуѣ. Александру смиѣти се начеше говорити: о люди Александре, ка[LXXII^b]кових приѣ премудрил еси,⁴ а ми премудрисмо тебе. Како нас пустил еси! Месо наше слае од всих мес е, коже наше толико тврде есу, да ниедно железо пробити их не море. Бога-таство у нас толико е, бисера великога и каминѣ, кому ни числа. То Александар чув много весел би, насмиѣ се и рече: по истини свака сойка⁵ од ђива свога погибѣ. И то рек войски направити се рече без оружѣ и собом хрте и пардусе рече попелати. И тако гору ону с войском обстри и дви сти тисуѣ од них ухити, и на стане их доведоше и рече дерати их с кожѣ а месо них Персом и Еюптином⁶ ђисти рече. И толико их (месо) слатко ка-заху, колико ни едно месо на свиту. И в пеѣринах⁷ них толико много зеленога каминѣ нандоше, кому числа не бише. И тако шест дни прешад, на инди[LXXIII^a]нску државу доидоше. И ту Александар много смиѣ[в] се, ере шест месеци смиѣл се не бише; од коде му смрт проповидаше, од толе вазда жалостѣвше се; сваки бо чловек смрт свою узнав жалостю радост заминюе.

Од Пора индиискога цара. На државу земле индииске доиде и Филонѣ у Персидию посла к Роксанди царици. И⁸ то Пор

¹ rukop. *g* дмх. ² с овако: и ка самуанне рамине (sc. храмине), *g* и синуане(и) иѣи поклони се. ³ suvišan umetak. ⁴ *g* како смехъ пре-мудрил еси. ⁵ rkp. *m*: вьсакѣ соуѣть, а вьсакѣ сом, *b* вьсакѣ сойка, *c* скака птица; то је dakle ptica „sojka,“ naš rkp. ludo воиска, *g* рга-vilno: скака сойка. ⁶ по *a b g*; naš rukopis bez smisla: псом еюп-тином. ⁷ rkp. *a* въ ложницехъ, *b* въ ложницѣ ихъ, тако и *m* въ ложѣ ихъ. ⁸ rkp. *a* stavlja ovdje naslov: ути здѣ и разоумѣи о Фороѣ како бысть.

велики индииски (цар) чу (и) гласника ка Александру с книгом посла говорећи тако: Пор велики индииски цар, такмен всим индииским богом, Александру македонискому цару пишемо. Ва уши наши доиде, ере Дариѣ цара персидскога убене подвиже те, и то за лудост изгубил еси;¹ не знаш ли, да пред силом мою вса земља ухистити те не море, и ѣ рассрдив се вас свит пред маном изнеморе. Да буди ти доволе лудости твое и проштене² од [LXXIII^b] мене вазми и царству мому (данаѣ) донеси, а сам у Македонию бижавши животом твоим промишљаи. Ако ли тому не веруеш, да и у Македонии сакрити ми се не можеш. Ту книгу³ Александар приѣм и прочти(в), к Пору другу одписати рече говорећи тако: Александар цар над цари и всим кнезем и царем цар, не своју храбростю да божим хотинем, великому Пору цару индиискому. Ти к мани пишеш, ере Дариево убене подвиже ме; да знаш, ере Дарии богом такмелаше се, како и ти; да одколе бже ваше убих, ва-ч уфате се? Ти мани противиш се: ако си од бога силнии, за-ч Дарию не поморе? Да за исто хотише али не море; ако ли и могаше, да ли не сми. Ђа на те грем с помоћу бога Сабаота, не како на бога, да како на наимледниѣга чловика, ере чловик недостоѣн еси, како богом та[LXXIV^a]вмиш се. Бога нигдор никадаре види.⁴ И са всом силом на бои иди, да болю частю Македонам дужан будеш. Колико с већу войску на нас доидеш, толико с већу храбростю разбити те имамо. Ако жива ухитимо те, (не) у макаронски оток послати те имамо, гди бже твое мниш да есу, да в ѣду долне земље мучити се ш ними, ере тамо они есу в ѣеони, како мани макаронски цар Евант сказа. И буди задовол теби оброков твоих. И ту книгу Александар послом да Поровим, сам книгу к матери своѣи Олимпиади и учителю своему Ариштотилу (писа)⁵ говорећи: (Александар цар над цари Олимпиади царици

¹ гкр. *т* протеже на Дарија и си отъ безоумна пострадахъ естъ; али *а* jednako s našim tekstom: и сѣѣ отъ безумна пострадахъ еси. ² гкр. почтене, очевидно погрешно; глѣб данаѣ dodana по смислу и према *а* гдје cielo mjesto овако glasi: да боуди довољниъ сиѣи лудости скоѣи и прощению отъ мене помози се и отъ вѣсе земље кже еси даннъ вѣзель, къ царствоу моему принеси. ³ Poroва pisma нема и *г* него је поркасено овако: гласника с книгомъ посла к Александру многе охотѣ речеи по немъ поручаѣ. — I Aleksandrov odgovor роѣма умах овако: в шѣ се уздашъ. ⁴ *г* будиѣи уѣвѣкъ не достоѣниъ на бѣгъ такмѣшъ се, бѣга бѣ господина ниткѣ нне достоѣниъ кидѣтъ, а кимѣ ли се немѣ такмѣтъ. ⁵ dodatak potrebit: tako је i u *а в с г*.

Госпоги матери моеи и Ариштотилу учителю моему пишу)¹ радovati се вам. Четира лита преминуше мати моѣ, од коле од нас вам не указасмо ни писасмо, и за то мно ере много жалиш [и] мишлени многими оборена² (и душу болите много);³ како и ко-рабал ниеи вали многими утруѣн, тако и срца ваша потоплена [LXXIV^b] есу жалостю за нас. Мно-крат вас ва снѣ видих,⁴ мисал бо ва снѣ обходи и многа види и даона⁵ мѣста. И тако од сна Устав и лажно видине упустив жалостан бих, како в ѣвѣ растах се с вами.⁶ И за то страдати те⁷ мно мати моѣ, много бо крат ва снѣ ме гледаш и са мною веселећи се радостна еси, и од сна Устав премамлена будеш и не мало жалиш; тако бо вси страдати имаю, ки срчену любов имам. Знаю бо те мати неизречену любов имамъ ка единороеному сину в далечнои страни земле. И тако трибуе всим матерам за синѣ свои. Твою любов к мени⁸ ми срце мое казуе: срце бо к срцу жалост и радост казуе. Да за ово нашему сагрѣшеню прости; не бо од нелюбве, да пропушћати книг не могах. Од истока доидох и в Индию есмо, Индиѣ нас умили. Да ча се нам пригода, [LXXV^a] ова книга вам каже все, ча е од нас. Ви знате, како прво вам писасмо, како персидско госпоцтво приѣсмо и цара нѣх Дариѣ убисмо и кѣр негову жену себи взесмо и заедно Македонане с Персиди седнисмо, и нѣх всѣх вазам в Ерусалим доидосмо. Люди града тога бога никог имамъ наидох и негда силнишега богов наших и векушега видих, и поклоних му се и веровах ва-и и нему име е: свет господин бог Сабаот, невидими чловѣчаскима очима, да разумом едва дознан⁹ е. И од тудѣ Устав еопатскога цара ступ наидох, ки царство свое оставив, в тую землю одбѣгал бише. Гдѣ има разум, да разуми. И ту все елиписе

¹ što je ogradjeno, umetnuh iz c g, jer je u našem tekstu grieškom i zоставljeno. ² rkp. обореню. ³ ogradjene rieči dodah prema a b, gdje se ovako čita: и ки доушею болите много мною и мыслѣми многими обоуруеажи ки есте a, ѿ сѣмъ вѣсь жалити много мною и многими одръжѣми сръдѣми доушею болите много за мною, мыслѣми бо многими обоуруеажи ки есте b, како и корабъ ниеки слапожи миѡзнемѣ обѡренъ g. ⁴ a dodaje: и кѣ вѣмъ сръдѣмима оумѣм (гкр. τὸ сръдѣминомъ обнуеаеми) вѣзжомъ етѣхъ и жалостѣмихъ вѣсь и радостѣмихъ видѣхъ. ⁵ to odgovara adjektivu дальна, koji стоји u b. ⁶ g nešto drugačije: и миѡкратъ ѡ снѣ видѣхъ вѣсь и вѣмъ сруме рнеуи гѡвѡрахъ и радѡсьме видѣхъ вѣсь, вѣмъ ѡ снѣ миѡгѡ обѡхѡди и гледа. Да знате да ѡдиѡле ѡд вѣсь устахъ, миѡга видѣнемѣ жалѡсьма видѣхъ и жалѡстанъ етѣхъ, како шѣ растахъ се с вами. ⁷ гкр. стати се, ali pravo imaju a b. ⁸ rukop. погрѣшно сѣмѣние. ⁹ гкр. дозван, ali a: доидѡмъ.

боге посрамих и од шерафима славимаго великога бога прослави Сабаота и неџа помоћу оружјах се (и) на источну страну поидох и миста многа прошаџ в силне горе не[LXXV^b]преходне и пол непрезрима и до дивѣих люди доидох, ки никада великога цар Санхоза биху разбили. И ту образ цара наидох на ступу високу од злата чиста злани бише; и на том ступу разбои негов уписа бише, како неџа дивѣи люди разбише и убише. И од тудџ уста в луџе тамне многе придох и до блатџ великога придох и рик велику проидох, кои ширина дан хода бише. И тако до царств Ираклинеџа и Семирамиде царице доидох, образе нџх на ступи високих од злата учинене видих. И од тудџ устав [и] ка истоку идох и люди разлике наидох шесторуке и шестоноге, и звири жене, кџх писати к вам не могах. И тако к макаронским отоко доидох и влизох џа не, боге наше тамо исках видити, и много иска их и ни еднога од нџх не наидох, да истинно ма[LXXVI^a]каронск цар сказа ми с клетвом говореѣи, да елиНСки бози в пренсподни ада свезани есу од великога бога Сабаота. И отоке нџх преша [и] мисто узрих, гди прадид наш Адам живил бише, гди Едем назива се и в нем ран бог насади на истоку. И ту ме два птиѣ сритоста чловичаскога образа и мани како чловици рише: Александре царе, не ходи ближе раю, не мореш бо неџа видити, пламенно бо оружје неџа стрже, опалити те хоѣе. И то чувши ѣ опет у свит вратих се; не умиюѣи куде опет изити, рикам послџдовах четирим, ке од раѣ теку. И на десну страну путџ греди за годишѣе и у свит изидох, и до индиНСкога Пора цара доидосмо. И бои учинити мислимо ш нџм, како да брже боже учинене и заповид.² И здраџа буди мати моѣ и са учителем мои Ариштотилом, и од џас к нам одпишѣте.³

И тому⁴ тако бившу [LXXVI^b] Пор велики индиНСки цар в силну воиску своџ сабра и преписа ю и наиде е осам тисуѣ ти суѣи и десет тисуѣ лавов, ки биху научени ходити. И оџу неѣ речену Порову силу Мацедонане и друзи ѣзици видѣше и убоѣи се веле и мислѣ злу нику помислише, Александра Пору издати рѣкоше, сами живот свои од неџа испроси(џ)ше, в Мацедонию биџах хотиху. Птоломеѣ⁵ воивода то чув, Александру повида. Александа

¹ гукор. едом. ² g: како да брѣѣ заповиенѣѣ божѣиѣм сакрѣши с ³ гкр. одпустѣте, али а оуписоѣите. ⁴ гукор. а с насловом: како фѣтрѣиѣи боѣи и како Перси неѣктѣрство Александроѣ сѣтворити хотѣхѣѣ. ⁵ гкр. Птоломеѣ, као gotovo uvijek.

то чув [и] всю воиску к себи дозва свою и к ним¹ рече: о дрази мои и мили и веде моћни Македонане, од всех љзиков силнии и почтени витези. Како приђсмо вас свит и все силне побисмо деснице, данас од нехрабрених и од непотрибних убођсте се Индиѡан. Да не тако они нас изисти хоте, како се вам мни. Да ако вам омрзал есам, а ви данас сами мене убиите. [LXXVII^a] Ако ли ча боле Пор вам учинити хоће, сам ѡа добра цић вашега к Пору да иду. Да нека знате Македонане, ако Александра изгубите, веће Македонию не видите, да избнени будете од езика овога и зло в туих землах умрити хоћете. Не бисте ли боли од ових² езиков у отца мога Филипа и са мною сада царствуете. Да знате, ере мани дости е три лакти земле а вам всю земљу одумрити хоћу. Да без мене царствовати не морете. И да знате, одколе неверу ову приказасте к мани данас, на конач литом поработати³ се хоће госпоцтво ваше персидскому љзику, и вас всех поробивше [и] башћину земљу вашу Македонию приму, а ѡ сам к Пору на бои иду. Ако га убию, то ѡа приђа есам всю земљу а не ви; ако ли он мене убие, то вси ви зло умрете. Македонане то чувше и много плакавши се ка Александру рекоше приступивши: велики [LXXVII^b] царе Александре, буди нам всим за едно умрити с тобом, боде е него ли без тебе живити. Неверство ово ми к теби не приказасмо, да неверни и нехрабрани Персиди, суседи бо Индиѡном есу, и тако устрашити нас хотиху. Да добро нас Индиѡне познаваю, какови љвисмо се ним, када на помоћ Дарию цару персидскому дошли биху. И то Александар чув рассрдн се на Персиде и в женске свите обуче их и покриваче женске на глави носити им рече. И тако воиски на бои направити се рече. И воиску свою преписа и наиде е шест тисући тисућ. И книгу в Персидию к Филону писа, кога бие оставил Роксанду царицу стрићи и Персидом господовати, говорећи: Александар цар царем драгому приђтелу мому Филону. Да знаш, ере всю земљу приђсмо и здрави до Индије доидосмо и на близу с Пором⁴ [LXXVIII^a] индииским царем стоимо. Да ки час книгу ову примеш, та час са всом воиском западном од туда на Индию поиди, а нам глас пошали, да и ми на-н од суда да поидемо.

¹ g dodaje: с плачеми. ² valjda всех, jer tako а т с g, а qvako: не тако ли ки бољшн ѡтъ всахъ ѡзмихъ встѣ з Филипа ѡца моего, какоже нима сь мною цзсарствоуете. ³ пађ гкр. i g поробити, ali а ѡ имају поработати, а т поработити се. ⁴ g и сизъхъ с Поромъ.

Александар на бои к Порѹ поиде. И тако сташе се дви воиски, и тако Пор десет тисућ лавов наприд пусти. Александар проту ним тисућ биволов неуких посла; лави ш ними ста(в)ше се, опет на свою воиску вратише се. Александар воиску свою на три чести разбив, на бои гредише; (Порѹ же такожде конскоу скою на .г. чести разбихъ и на кон идешѹ).¹ Трубе гласне многе удрише, и тако сандоше се и ударише се, и од ютра до ноћи на одном мисти бише се. И Пор на окол свои отиде. И на том бою од Порове воиске убише дви сти тисућ людѹ, од Александрових тридесет и пет тисућ людѹ убено би, и од Македонан пет сат. То Пор видив, у воиску свою дошад и всих к себи дозвав рече: о веде[LXXVIII^b]моћни властеле индиски, то с Македонани бисмо се, да ча учинити хоѹмо? Они тако увећавши се рекоше: велики цару Поре, не пошили веће на бои людѹ, да велике елѹфанте и диве лаве пушћати на них. Пор сто тисућ елѹфантов доведе и турне² на них дри-вене учини и на ком годи турну двадесет людѹ оружних на бои одправи и на Александра пусти. Александар проту ним на бои доиде и людем всим прапорце на коне рече поставити. И тако к ним брзо на бои поиде и людѹ дви сти тисућ оружних пиши-доведе, и ноге елѹфантом подсикати рече. И елѹфантѹ звек прапорац видише и сплацише се и побегоше. И ту од Порових уб-Александар четира ста тисућ людѹ, од Александрових паде шес-тисућ. Пор свою воиску ваза[и] рѹку преиде, ка се зове Елѹфион-; с корабли ту⁴ рѹку прехоѹху. [LXXIX^a] И тако Пор с воиску сво-на бригу рѹке те сташе, на другои страни Александар са вси-силами сташе, и тако супроѹ оба стаху. И⁵ в та час Филон Персидиѹ ка Александру доиде с велику воиску, с тисућ тисућ оружних людѹ, и сто тисућ конѹ зобних ка Александру доведе, и тисућ камилев натоварених потреби и донесе му днадему мног-цинну и стему велику од Роксанде царице и тисућ товаров зла-страћеню.⁶ И ту стое Филон ка Александру рече: милѹи мои и драги господине, царем цару. (Не) трибуѹ теби супротив инди-скому Порѹ стоећи крмсати, да на неѹ скоро наѹхавши како на неѹбоѹга и нехрабреноѹга и невишћа бою, убити га хоѹеш. Ал-

¹umetak iz rkp. а б т, нема га у наѹем rkp. ни у г. ²г ур-
trebljuje rieč pirgoke. ³rkp. а Альфионъ, б алифионъ, в алифионъ,
г алифионъ. ⁴rkp. г и много скрени ю. ⁵rkp. а naslov: како Фило-
отъ Персиде прѹиде нь Александрѹ. ⁶rkp. а ен'содоу снен'хе, т ед-
и снен'зоу, б сн'одоу и снен'зы.

ксандар о Филонову допаштѣ весел би веле, и Филоново допаштѣ ка Александру видивше Македонане охрабрише се веле. Индиѣне то чувше страх велик приѣше. [LXXIX^b] Филон Александру рече: велики цару Александре, колико (веће) проту нам Пор стои, толико воиска негова храбрена бива. Да пусти ме на-и с покойном войском моим. Александар нему рече: Порова воиска силна е и без числа, и рика ова не преходи се конскими ногами. Филон нему рече: македониске деснице непреможене есу, македонским нароком ни конем ни една рика не стои. И нароком своим обуци ме и молитвами твоими оружати ме и на Пору пусти ме; много бо море нароч силна господина и честита, нароком твоим Александре ни горе не стое ни рике ни лузи. Не трибуе теби с Пором бити се, много царев под руку теби су, каков е Пор; трибуе маниш ним бити се а не теби. Ђ сам такам нему: он Индиѣном цар е, а ђа по твојој милости персидски господин есам; персидско господство такам¹ индиѣнскому бише. Алек[LXXX^a]сандар нему рече: како ђеш рiku преити? Филон рече: како ђеш видети. Тако Александар тисуѣ тисуѣ оружних люди да нему, и негових тисуѣ тисуѣ бише. И Филон заповида свакому воину² пишца с мечем и шитом за се взети.³ Када воиска Порова наче обидвати сва, тада Филон са свом войском, челом приѣхавши в рiku, удрише и ну с миста изагнаше на поле. И придни намочише се а мнози задни како по суху преидоше. Када преидоше рiku, пишци с кони саседоше и на окол Поров нападоше, и ту сич велик учинише коници и пишци. Александар то видив Филонове храбрости и брзости почуди се, воиски својој оружати се рече, и такој учини како и Филон, рiku преиде. Индиѣне много рваше се, бигати начеше; Александар них достигуе много их уби, иних живих ухвати. И ту од Порове воиске тисуѣ тисуѣ убено би; од [LXXX^b] Александрових четири тисуѣ и осам сат убено би. Пор з боѣ бижеѣи тако говораше: тешко мани неволному, како силни падоше а неволни подвигоше се. Македониски сат Даријеву силу разби и по том и силу мою разби, и них ни Елѣион рика држати не море.⁴ Александар на окол Поров паде (и) паливати земљу индиѣну

¹rkp. *m b* тѣмю. ²smisao zahtieva конику, *prem da i a m* пишу онако; *c g* има збилја конику. ³Ovdje prekida tekst Gajeva Aleksandride ovijem riečma: И тѣмю хдѣмю рикѣ приѣше и инеколици се сикаше а инеколици како по суху приѣше, пишци тада с кони сседоше. ⁴ostali rkp. obilatiје: а како македониским съѣ дариѣмю

посла. Пор (в) столни град свои Индию¹ дошад [и] ка околним љзиком писати всим рече: да знате друзи и братѣ моѣ, како вас свит Александар приѣ и Дариѣ цара уби и до нас доиде и три крат ме разби, силу мою разби и земљу мою плинуе. Да мољу се вам, на помоћ мани доидите. Ако ме разбије, ви пред ним остати не морете. То љзици вси чуше и на сиверну страну² к Пору на помоћ доидоше, шест тисуѣ тисуѣ, и Порове четире тисуѣ тисуѣ. И Александрове десет тисуѣ тисуѣ. И оби на бои направише се и на бои доидоше. И ста[LXXXI^a]ше се дви воисци. Александар Филону рече: (походи и конскоу Форокоу сходи. Филонъ же къ нѣмоу рече: како сходити ю повелѣваши? онъ же рече:)³ у посластво к Пору пои с книгом мою и реци му тако: Александар насар и велики хонакар⁴ Пору индинскому цару радовати се пишу. Нека знаш, да приклонну главу ни оштар меч не сиче. Ако би се Дари мани поклонил, всему свиту господин бил би данас и живо свои имид бил данас. Да и ти не (х)тии супротивити се, ере веде узноси се, веде и понижуе се.⁵ Неприѣтел велик Индиѣно еси и них безумно на заклане доводиш. И ако Индиѣне нису теби дрази, мани Македонане мили есу. Да дости е воискам бити с од нас, ѣа и ти да биемо се. Ни право за Александра и за Пору всему свиту опустити. Ако ти мене убиеш, тако всему мому господи да еси; ако ли ѣа тебе убию, по правди господин Индиѣно да буду. Ако ли животу свому рад еси, господи земљу своју, мани воиску и доходак даваи. Едно ко годи [LXXXI^b] обрам мани одпиши. И ту книгу Филон вазам к Пору отиде, и Пор книгу пред Индиѣни прочти, и весел об том бив рече: ѣа с тобом бити се хоћу, а воиске наше на страну да стое. И к Филону рече: ти ли еси Филон? И рече му: ѣа есам Филон, Александру приѣте. Персидом господин и Сирином и Пиником⁶ и лидонской земл Пор к нему рече: од данас не имате господовати. Од руке мо

силоу повѣди и оу косме мое како унуѣи оуѣи се и силоу мою радроуши; сикъ бо ни Альфноу рѣка оудржати не кѣзможе; тако и само што пише ункъ с оу косме мое оуѣи се како унуѣи.

¹bolje drugi rkr. къ индиѣноу. ²razgovetnije а б ж: иже на с керѣном страит. ³ovaj je umetak iz а, s kojim se podudaraju б с

⁴rukopis а насаръ и великим хонѣкаръ, т насаръ и велики хонѣкаръ.

⁵rukop. т да тѣи грьдини сего подоке се прѣвѣзносити се много, кесн бо како кѣсакъ прѣвѣзносен се смерлетъ се; индматоръ великъ индиѣноу оуказаль се кси, тако и а. ⁶krp. а т Перѣсомъ же господи и Сириомъ и Пиникомъ.

има Александар умрити. Ти животом своим промислив [и] мои буди и Персидом господуи и од Индије четрти дил да ти дам. Филон рече нему: ђа данас Персидом господин есам, а ти ми четрти дил Индије обећаваш. Александар всу Индију дал ми е; када ю приме, тада мене господина учини всои Индији. И ту Индијне стоећи Филону рекоше: чему тако силну господину одговараш? Филон к ним рече: сила господина волни поквисар есам, и веран слуга сум[LXXXII^a]не нима. Пор к Филону рече: буди мои и кћер мою да ти дам и по смрти моеи всои Индији учиню те господина. Филон рече: веруи ми Поре, да мои господин Александар синоћ за вечером напил ми е твоју кћер и всу Индију и од любви Александрове не море ме раздилити вас свит под небом; вас бо свит ни вридан еднога власа ки одпада од главе негове. И то рек Филон ка Александру отиде и Пору рече: ђхан брже на бон, чека бо те Александар на бою ва всем оружју на великом кони сидећи. И тако Александар оружан изђха и Филона упрашаше говорећи: каков юнак е Пор? Он рече: тила велика е, висок шест лакат, и дебела ника¹ да гнила. Да походи Александре, убити га хоћ; нароку бо твој все види помагаю.² Александар име бога Сабаота призвав рече: боже велики, ки на светих почиваеши, помоћник ми буди данас, помози ми на индијскога [LXXXII^b] Пору, един и свет господин бог Сабаот. То рек сулицу вазам проту Пору пођха. И Пор из војске проту нему пођха. Сритоше се и коњи удрише се и копљ сломише, рогате кие тргоше и ними по десет крат удрише се. И мече тргоше и приступив Александар к Пору рече: такова ли ми е вера твој Поре? војска твој помоћи ти греде. Пор к ним озри(в) се, хотише вратити их. Александар нега превари и буцифала острогами моћно удри. К Пору брзо скочив, мечем³ га под десну пазуху удрих прободе. И буцифал кона Порова за врат ухвати и к земљи притишће. Пор с кона упаде се, зло душу своју испусти. Индијне то види(в)ше, бигати начеше. Александар за ними тирае, десет тисућ тисући од них уби и мнозих живих ухити. Тило Порово вазам у столни град негов Индију⁴ донесоше. Царица негова Клитемиптра власе до земље распус[LXXXII^a]тивши [и] крзно многоцинно раздри, и

¹ valjda и ђка, јер rukop. с рише: и дебела и мина, и и дебела мно оуко хлао. ² гкр. и ксе помагають кди, b isto tako; с помагають кзи и крази. ³ гкр. и врьдоуномъ, tako i b; с ануаром. ⁴ rukop. а въ индиюль.

з десет тисућ индијских госпои с плачем великим тило негово сритоше и горко оплакаше. Александар рече поставити га на пољу, на злату одру. И царску дијдему рече поставити на-н и стему велику на главу негову поставише. И тако са всом войском оплака га и с частю рече упоати га. И ту дан два на десте преста Александар и в Индию влизе и впелаше га в царство Порово. И толико чуда тоту внутри види, ча (ни око види)¹ ни ухо сlišа, ча у двори Порови види. Полача негова велика на четири стридае дуга и широка бише и злате биху стине нее, и покров злат вас, и ступи вси злати бисером и камином многоцинним украсени биху, и всих великих царов бои в тои полачи исписани биху. Дванадесте мисеци в чловичаских образих, vsаки на свом реду, од злата учинени биху. И дванадесте добродители [LXXXIII^b] чловичаских женскими образи од злата излити биху, vsаки по свом реду, и течене врмена мисечнога и мина луне на врху полаче те учинени биху. И доведоше му тисућ тисући кони зобних Порових и сто тисућ фарижев индијских под хаизмами сирменими.² И доведоше му десет тисућ лавов ловних Порових и двадесет тисућ пардусов и тисућ тисућ(и) оружј, и стему Порову од акиѣта³ камика, и прстен Поров од аметиста камика; и тарулев⁴ столних златих (сто тисућ),⁵ и сто (тисући)⁶ рогов слонових, (и) потир столних златих сто тисућ, од каминѣ многоциннога, бисером и златом украсених, (и) тридесет тисућ (ких)⁷ не море се сповидати дружих ствари.⁸ Александар годишће ту с войском свою преби и вси околни цари к нему доидоше и дари нему донесоше многе и поклонили се. Александар драгога свога Антиоха воиводу учини господина Индиѣном. [LXXXIV^a]

Од амазонских жен. По том Александар уздвиже се с войску свою од Индије и поиде на амазонске⁹ жене. И дошад близу града них, ту ста станом своим. И ту стое к ним писа книгу говорећи: Александар цар над цари Талиштриди амазонскои царици и всим амазонианом послаам радост. [и] Учиних бое многе з Дарием царем персидским и премогах и царство негово приѣх. И с Поров

¹ *dodatak prema a b m.* ² *rukop. сирменине, griешком; u a подъ князми сирмени, b подъ ханѣзми сирменими, m само подъ ханѣзми.*

³ *гкр. од дакиѣта, a отъ акѣиѣта, b одъ акиѣта, m отъ киѣиѣта камена.*

⁴ *и блюдь настольныхъ a m.* ⁵ *taj je broj u a m* ⁶ *dodatak prema a.*

⁷ *rukopis нних.* ⁸ *cielo mjesto u a л. тисуць ироуихъ, ихъже нѣсть мочѣно исповѣдати.* ⁹ *на амазоньскыи жены a.*

индинским царем многе бое учиних и премогах и неговe земље и царство приѣх. И ини љзници мнози не могoше проту мани стати, и вам заповидам, да к мани доидете и доходак мани дасте. Ако ли то не учините, ђа к вам грем и биду од мене примете. И туде Талистрида одписа книгу, говорећи: Талистрида амазонска царица Александру цару над цари посилам радовати се. Од всих амазонских жен пишемо ти, да мислиш [и] прво него доидеш к нам на бои тер примеш од нас [LXXXIV^b] тугу и срамоту, какову ниси од нико(га)ре приел. И ако хоћ познати, како пребивамо, да ти укажемо у книзи овои. Наше пребиване е в рици, ва отоци едном, и ов оток рика една обходи, и та рика ни краћ ни конца нима; и е жен, ке пребивамо без мужи, четрдесет тисућ тисући, и петнадесте тисућ. И наши мужи пребиваю на ону страну те рике у другом отоци. И на свако лито сходимо се и служимо праздник в любви за тридесет дан. И када жена породи мушки пол, то држи до седам лит у себе, и по том пошле га ка отцу негову; ако ли породи женско, држи е у себе до вика. И када исходимо проту неприѣтелем нашим на бои, исходимо дви сти тисући жен на коних са стрилами, а друго дви сти тисућ жен на коних са оружем, а четрнадесте тисући жен стргу отока нашега, гди га преходимо. И ми сритамо вражденике [LXXXV^a] наше наприд, и за нами мужи наши греду са оружем. И када ми враћамо се с преможенем, тада срит[о]ше нас мужи наши [и] покланая се нам. И тако види се нам бити се с вами и силу нашу љвити се проту вам. Ако побиете нас ниедне хвале не наидете, ере жене убиете. И ако идете на бои, пошлите к нам брзо, ми ћемо вас под гором сристи. И тада прочти книгу Александар пред всеми коници своими и насмиѣ се и заповида одписати тако: Александар цар над цари Талистриди царици амазонскои и всим амазонам посилам радовати се. Ђа вас свит приах бое чинећи. Ако с вами бои не учиню, то ће нам срамота бити. Ако хоћете, да згинете и оток ваш пуст остати, небози мои, то изидете под гору проту нам, гди сте рекли. Ако ли хоћете не изгинути, доходак даите нам и од конников ваших пошлите к нам да их видимо, [LXXXV^b] и с радостю примемо и добро почтуемо; и ча хоћете, одписавши к нам пошлите. Тада Талистрида царица посла Александру дивоѣк сто липих, и посла му винац свои украшен многоцинними камици, и десет кони белих и десет ждрибац липих велих, ки биху брзи како витар, з дарми многоцинними и с книгами говорећи:

глас¹ ники ва уши наши приде, мира држителю,² велики цару Александре, ере вас свит обуѣ и са женским пуком бити се хоѣш. Ми то не веруемо, тебе толико мудра знамо; не трибуе ти бити се с нами, не знаш бо ча ти се пригоди. Ако нас разбиеш, малу част разбив нас найдеш; ако ли ми тебе разбиемо, велик прирок теби буде. Да молимо³ те, молбе наше не преслиши, да образ свои упиши и к нам пошли, да мисто тебе царствуе нам. И царству твоему посласмо дари много[LXXXVI^a]цдинне, и злата и бисера, и камина многоциннога и винац царице наше Талистриде⁴ и дивоѣк сто на потрибу теби и властелем твоим. Оми-лосрдуй се на нас и мало наше приношене, како верних своих раб⁵ прими и к нам брзо одпиши. И ту книгу Александар приѣм [и] липости нх почуди се, и книгу писа к ним говореѣи: Александар цар царем сестри моеи Талистриди,⁶ амазонскои царици пишу радовати се. Книгу вашу приѣх и писаню вашему разумих и на дарих ваших захвалам. Да не трибоваше вам жен липих послати к нам; ми бо⁷ все мужи земалске побисмо, како жене убити⁸ нас хоте! Копе мое вам послах, да мею вами мисто мене царствуе. Тридесет тисуѣ жен к мани на помоѣ пошлите, ере имам поити на мерсидонскога цара Евримитра,⁹ ере власти моеи поклонити се не хоти. Птоломен воивода ту [LXXXVI^b] стое, глауме се рече: цару Александре, даи ми мею женами овими царствовати. Ако ли ми царствовати их не даш, а ти ми даи ових

¹ rkp. *a* ima pred tim sve što se Amazonaka tiče skraćeno u ovoj reči: Сама же на Амалтроньскыи жены понде и кь градоу ихъ близъ пришьдъ (и) рѣвати ихъ повеле. И толико они искоусяно рѣваху, како никомоуже поборити сихъ могоущоу. Алехендра же слышаше сие бл-гообразиныи жени .р. женъ кь нѣмоу послаше съ дарыи многоцѣнныиши и съ епистолинею нмѣющоу сице: Епистолиа кь Алехендроу. Вестъ изълаа itd. У rukopisu *b* iskinut je list; a rkp. *c* slaže s našim tekstom; rukopis *m* podudara se s *a*. ² rkp. *a* *m* миродръжѣе. ³ rkp. моле те, ali *a* молимо се текъ, тако i *m*. ⁴ rukop. *a* панитерѣе, *b* кантиерѣ; rukop. *c* ima svagdje, kao i naš tekst, pisano ovo ime; *m* пантерѣе. ⁵ rukop. рад, ali *a* *b* *c* разъ; *a* dodaje za tim: и кь намъ скоро на-деждъ одпиши. ⁶ rkp. *m* *a* *b* кантиерѣе. ⁷ rkp. же ali ostali rkp. бо. ⁸ oba rukop. *a* *b* zgodnije ovdje rabe glagol: побѣдити; ali *c* slaže se s našim tekstom, *m* opet s *a* *b*; cielo mjesto u *a* ovaко: мы во кьсе мѣже земалскыи побѣдихомъ како оѣхъ женъ побѣдити се хотѣхомъ. ⁹ rkp. *a* на мерсидонскога цѣсара Евримитра, *b* на мерсидонскога цѣсара Евримитра, *c* на мерсидонскога цѣсара Евримитра, *m* на мерсидонскога цѣсара Евримитра.

Климади,¹ Ксатарти,² Теани,³ Марматани,⁴ Хахони, Агримарти,⁵ Инуфаги,⁶ Псоглави, Парден,⁷ Аленеси,⁸ Писоникии,⁹ Ансиней, Калосари.¹⁰ (Ти) езици погани биху много и них Александар тамо заклопи циѣа велика них поганства.¹¹

Од града Клеопиле. И од туда уздвиже войску свою Александар и в Амастриду поиде. И в странах тих бише ники град на гори висоци поставлен и учинен, како не веровати е людем, вас од драгога каминѣ, без ѣйна. И градом тим обладаше ника жена удовица, именем Клеопила [LXXXVIII^a] Кандакиѣ. И та жена имише два сина, одному бише име Кандавлус¹² а другому Каратор.¹³ И чувши¹⁴ Клеопила Александрово дошасте посла мештра¹⁵ хитра, исписати образ Александров. (И изоуграфъ пошлѣ къ соу приликоу образа его нарисавъ)¹⁶ и принесе га Клеопили Кандакии. (Царица же красота образа его подиви се и къ ложьници его хранише, Алезендроко бо оунищренниъ разоумѣла бѣше, како самъ и (ьсакн)е градове съходниъ творе се обѣхождаше и како царьстени къса иже присла бѣше, номисара себе уише сходниъ бѣше. И се слышавъши Клеофила оухватити его надѣжше се. Семоу же сице быкъшоу, Алезендръ до царьстени Кандакии цѣсарнице прислѣ, Кандакии же цѣсарница Пороу нидинскому цароу скатни бѣше; сынъ бо кѣ Караторъ Порокоу дѣщеръ себе женоу имаше.)¹⁷ Александар поиде с войском свою у мастридонску землю Клеопиле Кандакии. Чув то Кандавлус, агримиски цар, син Клеопиле царице, [и] побѣже од царства свога са женом и са имением своим Клеопили. Бише нигдо суларски¹⁸ цар именем Евагрид. Изиде видити Кандавлуса и види велику красоту жене негове, и врати се и скупил войску и састиге Кандавлуса и разби га и взе му жену негову и кѣер и имение и поиде у свои град.

¹ rukop. а нл'мади, с т климади. ² rukop. а хамаротъ, с т хамарти. ³ а теани, с т теани. ⁴ а марматани. ⁵ а агримарти. ⁶ а инуфаги. ⁷ а т фарден, с фрден. ⁸ а т с аллесь. ⁹ а т фосоиникии, с фисоникен. ¹⁰ паѣ гкр. калосаритен, а татарн, с калосари. ¹¹ rkp. с додаје: и на конѣцъ векомъ изидутъ пани. ¹² rkp. с кандавалус. ¹³ rkp. с дориф. ¹⁴ и rkp. а т роѣма истомъ оvdje pripoviest о Kleofilu i то овако: и отъ тоу (дѣ) въ въселеньи тоу възврати се, въсе грады и страны прѣстъ. О клеофила амастридонской царици како ю сходи Алезендръ. Слышавъши же пришествие его Клеофила itd. ¹⁵ rkp. а (и)зоуграфъ; isto tako с т. ¹⁶ dodatak potrebit, umetnut iz а т. ¹⁷ ovaj umetnuti komad pripoviedke izvadjen je iz а б т, jer га нема у нашемъ тексту; ни у с нема га, веѣ се ондѣ чита ова изрека: и сакри Клеофила въ полате его. ¹⁸ rkp. б соулоурыскимъ, с сѣдѣскимъ.

Кандавлус разбиен утек са своими бигаше у Матриду к матери својој и намири се на стражу Александрову, и они га ухитише и у Александрову војску [LXXXVIII^b] доведоше. Александар то чув, ере Кандавлус син Клеопиле ухићен е, рад би и свуче свите своје и обуче Антиоха, и круну своју вазам и на главу негову постави; сам вазам свите Антиохове и себе обуче и Антиоха рече на царском престолу сести и Александру како рабу заповидати и Антиоха звати нега. По том Александар Кандавлуса пред Антиоха приведе. И Антиох на царском столу сиде, упроси Кандавлуса: од куда бижећи в руке мое упаде? Кандавлус рече: велики цару Александре, од страха твога бигае к матери мојој, Клеопили царици, Евагрид солунски¹ цар међш мој, видив ме бижећи, и своју војску скупив [и] стиже ме и разби ме, и жену мою взе и кћер и све имине мое. И од бољ утекох и на твоју стражу намирих се, и они ме ухитише и преда те доведоше; и на мни врши се данас [LXXXIX^a] злочестога никога чловика притча. Ники чловик пред лавом бигае и на високо дриво узлиз, (ко) на крај езера сташе, и на расохах дрива умистив се и од страха лавова убољв се, [и] погледа више себе и види змаљ велика на врх дрива к нему пузећи; препадне се, в езеро скокити хитише, и види дракуна велика из езера на-н зђоћи и хитише га погубити; а на земљу не смиљше од лава. И сплав се рече: злочестим всим сва неволна пригађу се. И то рек в езеро скокити говорећи: боле ми е од дракуна едан час погинути, него од лютога лава изидену бити. И тако о мни пригоди се Александре. Од страха твога бижећи [и] в руке твоје удрих. Антиох на царском столу сидећи, Кандавлусу рече: злочестим всим много зла наноси се срићом них, и на покој умара (них). Ти злочест ниси, одкоде в руке мое упал еси. Ђа жену твоју вазам [и] теби вратити хоћу и кћер [LXXXIX^b] твоју и све твоје имине. И све твоје вазам госта мене и пријтеља имии. И рече Антиох: дозовите ми Александра, и дозваше га. И Антиох рече нему: Антиоше всу своју војску вазам, с Кандавлусом на Евагрида цара поиди, и тако му реци: жену Кандавлусову и кћер и све имине нега поврати му, и доведи га к мани на вери. Ако ли то не врати, всу земљу негову прими и плини, и град негов разврзи и свезана к мани доведи. Када то свршиш, тада ш ним к матери неговој Клеопили Кандакни ама-стродинској царици у посалатство послати те хоћу. Кандавлус то

¹ гкр. τὸν σολογγρῆσι царь.

чув и клобук снам Антиоху на ноге паде и поклони се, ере га Александра минаше; и рече му: о велики Александре царе, неволних милуеш, и тако ни о стуне господина и цара бог всему свиту учинил те е. Да одколе образ твои видих, все скрби ќе ми се пригодише, радостю заминих. [XC^a] И то рек Кандавлус и Александар Антиоху поклонише се; и Кандавлуса за руку ђам и војску вазам, на Евагрида пондоше, на солунскога цара. И собом избране војске вазамше четира ста тисућ, и гредући путем, Александар Кандавлусу рече: ако жену твоју теби враћу, ко добро ми од тебе буде? Кандавлус нему рече: не море език изрећи, толику част примеш; все имине мое теби дам и главу мою теби в руке предам; колико мореш, учини. Када од суда вратимо се, тада Александра молимо, да те пусти у посаластво са мнош к матери мојеи Кандакии, и она теби велике дари и части учинити хоће, и третого сина себи учинити те хоће.

Од Евагрида солунскога цара. .И доидоше у Евагридову земљу. На три диле војску разбив, сто тисућ на плин пустише, сто тисућ на град Евагридов пустише и сто тисућ близу града в луг сакрише, [XC^b] и люди од те земље ухитише, и книгу им даше и ричи к Евагриду поручише тако: да знаш Евагриде солунски цару, ере Александар царем цар и своји земљи господин вас свит приџ и до овде доиде и непреломство твоје види и лудо поношене, Антиоха војводу свога послаа е овди и тако теби заповида: да¹ жену Кандавлусову и кћер и все имине нему врати; ако ли то не учиниш, смртю злом умрити имаш. Евагрид то чув, шпие² на Александра посла и шпие нему рекоше: војске Антиохове мало е. То чув Евагрид на Александра на бои поиде. Александар војску скривену з луга изведе, Евагрида до конца разби; и Евагрид страха Александрова убоџ(в) се, сам на меч налег убоде се. Александар на град негов дошад, до подумента³ неџа разби, и имине негово все вазам и жену Кандавлусову и кћер врати. Плине все вазам у своју војску отиде. Кандавлус к Антиоху [XC^c] дошад [мако⁴ Алеџемџроу поклони се. Антиоџ же рече немџ: кџса своџ вџџьмџ (и) к матери своџи нџди. Кандаџкине же кџ немџџ рече: великиџ Алеџемџдре цџсарџџ, кџса моџа погодиџа сџвърџшиџџ џсиџ, и сџис моџџ.

¹ rkp. a b počimaju ovako: dani miz primesi. ² rkp. a b skhodinke, m skodinka. ³ rkp. a do temenije, m do temela. ⁴ ovdje je umetnuto, što donosi rkp. a m i b, samo što je u b jedan list istrgnut u našem tekstu nema toga odlomka, valjda griješkom pisara.

ногоди¹ ськрьши; сего кожекодоу твоего Амьтноха оу поклисарьство къ матери мои послан, къса бо твоим хотением оны ськрьшити имать, хвало бо видяхъ его искоусяна на спом конця, моудра и хрѣла и кърѣла тебѣ. Амьтнохъ же къ нѣмоу реуе: къса велика хоцеша ськрьшити имамъ. Алехендръ призвавъ реуе нѣмоу: походи кожекодо Амьтноше² къ Клеофице цѣсарниче амастроньскою съ сьмоу нѣмъ Камьдавлемъ и рѣци ми тако: Алехендръ на мегю земле твоемъ дошѣдъ (и) длави одъ тебе ищеть; да аще снѣ не сьтвориши, съ вьсемъ моимъ силами на цѣсарьство твоемъ гредоу. Алехендръ же къ Амьтнохоу реуе: повелъ (и) ми книгоу писати. Камьдавлъ же тоу стою реуе: не подобаетъ книги писати такоу моудроу поклисароу, кжеже еси ты. И тако поклонникше се оба Амьтнохъ (и) пондоша. Амьтнохъ же Камьдавлемъ даровати повеле крѣзмомъ³ македоньскимъ многоцѣлѣбнымъ и коуѣмомъ перьсандьскомъ и фарижемъ нидѣнскимъ.⁴ Алехендръ же на свои станъ поведе и гости его и устьмо дарока его на стамоу.

Како Алехендръ амастроньскоу цѣсарницоу съходи. Тако ико поклисаръ съ Камьдавлемъ понде. Камьдавлъ же на поутѣ Алехендра облакиза и къ нѣмоу глаголаше: еко въ истинноу оу свои подьнебесьномъ земли подобьна тебе не видяхъ. Аще другоуго улоука подобьна тебе Алехендръ имать, по правдѣ естъ,] како⁵ да над всимъ свитомъ царствуе,⁶ такова два чловека ако има каковъ еси ти. Об томъ Александръ Кандавлусу одговори: веруи ми, мои Кандавлусе брате, ере много люди у Александра болшихъ од мене и старишихъ е,⁷ Филипъ, Селевкусъ и по немъ Филонъ, и по немъ Птоломеи, и по немъ Антигонъ, и по нихъ всихъ мани есамъ Антиохъ.⁸ Кандавлусъ нему рече: ѡа нихъ всихъ видихъ, да тебе болега имамъ. Достоѣнъ еси данасъ да всимъ свитомъ господуешъ. Александръ негъ испытываше, хотиѣши познати, какову любавъ к нему држи. Онъ му се обеѣываше говорѣти, да смрътъ с тобомъ мисто живота приѣла бихъ. Ако мани с тобомъ умрети е, раздѣлити се од любве твое неѣу. И тако идуѣи до пеѣине нѣке доидоше. Кандавлусъ Александру рече: мили мои Амьтноше брате, ва ови великои пеѣини говоре да ту живу бози еликинъ вси. Да ако познати хоѣшъ все ча до смръти твое теби

¹ rkp. *m* приношение, valjda прошение. ² odavle dalje ima i rkp. *b* gotovo iste rieči kao *a*. ³ rkp. *b* *m* крѣзмомъ. ⁴ rkp. *b* *m* dodaju: подъ хакѣзмомъ корнодмюкимъ. ⁵ pred ovom riečju stoji još glagol рече, koji sam izostavio jer je ovdje suvišan. ⁶ rkp. царствуета, ali *m* *a* *b* pišu право. ⁷ zgodnije *m* стареши бо мене естъ. ⁸ и по вьсехъ мьншихъ есмь азъ Амьтнохъ *b*.

пригодити се хоће, мало с пута уклони се [XCII^b] и в пећину улизи, чуда ника видиш. И¹ нека знаш, да мнози тоту улизоше² и омахнитиваю, и памет тамо свою оставивше луди³ од туда изидоше. Александар Кандавлусу рече: таква ли е любовь твоја к мани, да нудиш ме улисти, кади памет свою изгубити хоћу? Кандавлус нему рече: не твога зла цић рекох ово, да то ча (и)ним би, указах теби. Ти ако удизеш внутар, не буде ти зла ништор; ум твои силян е веле и по всои прилици мню, да си видовит,⁴ и нароч господина твога силян е, и нарочу негa бози и врази помагаю. Ако ли бих (знал)⁵ ча ће ти зла бити, волиа бих прић тебе сам умрити, него да влас од главе твое одпаде. Александар слатко негa целовав Кандавлусу рече: друг веран ни раздѣлен од истине ништор.⁶ И до пећине доидоше. Александар Кандавлусу рече: кажи ми пут, куда у пећину ову входе. Кандавлус нему указа, и за грло га [XCII^a] ухитив рече: мили мои брате Антиоше, у пећину ову не ходи; не знаш бо ча ти се тамо згоди, мучениѣ⁷ бо тамо многа есу. Да ако ча згоди се тамо теби, ѡа умрити овде имам, и веће Александрови очи видити не имам; много бо видих негa любећи те. Александар нему рече: почекаи ме мало овди, ѡа в пећину ову понти хоћу, Александровим нарочом оружав се, и ништор тамо мани неће бити. И у пећину ову улизе, и ника муцаѣ⁸ звирообразна сритоше га, и он им бога Сабаота призва и без страха би, и чудна у пећини види. И ту Ариклиѣ и Полона позна и люди много свезаних опачо рукама бише, и Крона Еретѣ, ки(х) Елини бoгe ими(ху).⁹ И них Александар видив позна, свезани биху веругами. Александар к едному од них [рече]¹⁰ приступив, о чудних оних видених негa упрашаше. Свезани он цар нему рече: Александре цару, ови цари биху свиту, како и ти данас, и за грдиню велику и за охолост ку чинаху [XCII^b] супроѣ богу небескому [и]

¹ bolje rukop. c б нь вѣдомо до мѣсть тѣхъ. ² ostali rkp. вѣмѣдѣше. ³ rkp. griешком люди, rkp. т безъ оума. ⁴ rkp. naš ima видина, ali а вѣдѣнѣа те мню быти, б т исто тако. ⁵ dodatak prema а б. ⁶ rkp. а б дроуѣу вѣрѣноу мѣсть измѣни отъ соущиныхъ мнѣтѣ, тако і т. ⁷ а б т мѣтанинѣ, с мѣтанинѣ. ⁸ rukop. б мѣтаниѣ нека зѣтрообразна сритоше негѣ, тако і т. ⁹ cielo mjesto glasi u б т. овако: уѣдѣна же нека и днѣна нь пещерѣи томъ видѣ, зѣтрѣи уѣдѣнообразнѣи видѣ и уѣдѣнѣи мѣногѣ сѣзданѣи опачо роуками. Видѣ тоу Ариклиѣ и Полона позна и Крона Еретиѣ, ихъ же Елиномъ бoгѣи мѣзнихѣоу се (т. ихъ же Елини бoгe ими(ху).) ¹⁰ suvišan umetak, kojega u б нема; nasuprotiv dodao sam rieč приступив prema smislu i analogiji rkp. б т.

на них бог рассрди се; свезаних у пећину ову рече довести, и овде душе них мучити се хоте до скончанъ вика амен. Када се сврши седам вигов, тада в преисподню ђеону имаю поити и тамо безконачни век мучити се имаю. Александар нему рече: да¹ звиро-образни чловици ови гдо су? Он му рече: ови зли немилостиви на сем свиту царствовали есу. И рече му: ако на дивѣ люди доходи еси, и ту на ступу образ мои видил еси. Александар рече: како ти е име? Он му рече; име ми е Санхоз индииски цар, и никада вас свит обуѣх и грдостю неправде посилах се, и краи свита хотих видити. Усташе на ме дивѣи люди и войску мою разбише, и мене самога на том поли убише, кади ти Александре образ мои на ступу видил еси. И анѣли дошадше душу мою свезаше и овде доведоше (и *хдѣ моути се нилмѣ шко хд мое безоумное прѣ-вѣсепение*)² Да чувай [ХСПа] Александре, ако и ти неправдом посилах се, и ти овди доведен будеш. И vsаки неправдани и силни земаалски владавац не покаѣв се и задовољ с правдом не учинив, овде доведен мучити се без концѣ има. И тако Александар посрид них ходе, ту Дариѣ персидскога цара позна. Дарии негда видив, жалостю проплакав [и] рече: о премудри Александре, и ти ли осуен (бише)³ симо доити и с нами стати. Александар нему рече: не доидох с вами да буду, да вас доидох видити, и паки од вас отити хоѣу. Дарии к нему рече: о премудри в людех Александре, од-коле богом угодно би, да vsа незнана познаш, почекаи мало и укажу ти чудна ника, ча ће ти се пригодати на пути. (Нека знаш)⁴ ере Клеопила Кандакиѣ амастридонска царица образ твои уписан има, и да знаш, хоѣе те познати. Да ходи, не бои се; бог бо у кога веруеш, од рук не изнети те хоѣе. Ту не врсан. И паки проплакав рече Дарии [ХСПб]: мили мои сину Александре, како персидско господство стои и какову любов кѣри мои Роксанди држиш? Александар нему рече: Персида са мною благодетствуе⁵ како и с тобом, Роксанда кѣи твоѣ над vsим свитом царствуе са мною. Дарии нему рече: пои внутар у пећину и ту Пора инди-скога цара видиш. И ту Александар Пора види индиискога цара и рече му: о велики индииски Поре, како никада богом такме-лаше се а сада како едан од люди худих, мучиш се и мучити се хоѣеш! Пор к нему рече: тако страдати имаю vsи они, ки зе-

¹odavle dalje *m*: мноу шко негда видехъ те; онъ же къ нему рече: аше на дивне itd. ²umetnuto iz *b m*. ³dodatak, prema *b m*. ⁴dodatak prema *m*: вѣдомо да встѣ тебе. ⁵гкр. α *благодѣтельностьъ*, *b m* као i *a*.

малном славом и силом посилюю се. Да стрзи се¹ Александре, ако посидиш се, и ти овди свезан доведен будеш. И то поминай,² част жене мое Клитемиштре сахрани. Александар нему рече: печали се мртвими а не печали се живими. И то рек Александар ис пећи изиде и ка Кандавлусу [XCIV^a] доиде, и нанде га плачући се и бијући се; мнише бо, ере Александар у пећини тои погине. И Александра за грло ухитив рече: за-ч Антиоше у пећини толико дуго штента? твоје бо штентане много ме устраши. Да в истину видих, нароч господина твога Александра велик е, ки тебе данас цила схрани. Да пови ми Антиоше, ча у пећини видн. И³ ту видн Александар лозу, и толик плод мнише, да едва двима чловикома понести едан грозд; и орих роѣше орихе векше од млуна; и по том дривю биху змне и моимуче без числа. И туда ходеће дондоше Клеопила царици.

Од Клеопиле амастридонске царице. И када⁴ слыша царица пришасте сина свога и жене неговѣ и вѣере неговѣ и ш ним посла Александрова, туде обуче одићу царску и постави круну царску од разликых камени многоцинних (и) изиде с властели и с владиками у свитах [XCIV^b] царских и в круни срести их. И та царица бише много липа. И када видн Александар Кле-

¹гкр. старзеше, а б нь влюди. ²а и сіе поменомъ. ³гкр. ђ, који је овдје близи нашему тексту, пише овако: на кратехъ нешерн те видехъ лохоу, два уловѣка едка гроздъ помести, и оршацъ колико поупольнъ, люте змиѣ подъ нимъ, ере не може ниткоже тамо пристоупити. И тако оба дивеше се до Камѣдакіѣ цѣсарнице дондоша, а у кѣсе: Алѣксѣмѣдръ же сказа мѣмоу вса мже видѣ. и тако оба дивеше се и до Камѣдакіѣ цѣсарнице дондоше, т има само послѣднју изреку из а; с пише овако: Алѣксѣмѣдръ видѣ лохоу и толико плода имаше, ере едка два уловѣка пошахоу едни грозд, и ѡраше беше оу едином ѡрахоу, токар беше и по том доубио бехоу змие и манмоуун много тоуде ходише. ⁴и гукор. а б т dolazi ovaj odsjek drugačije: Клеопила же царица о сыноу (б т пришествіѣ сына своего) слышавъши, радостна бысть зѣло, слышала бо въше яко Алѣксѣмѣдръ оубиѣлъ єго єсть и радостно великою испавши се и съ престола вѣста и далече єго срѣте, (и) сына своего оупрашаше оубѣдѣти вѣса (хотѣши б), мже слоунише се мѣмоу. Камѣдакѣ же мате сповѣдати мѣи, Алѣксѣмѣдръ же за роукоу поємъ (и) къ матери своей рече: се ѡвѣтнохъ Алѣксѣмѣдровъ коювода, жикоть мѣи даде, мати моя, женоу мою и дѣщеръ одъ Евѣмѣнтра (б одъ Евѣмѣнтра) изроуунъ оны, и вѣса мѣи велика добраа слоунише се оны сѣтворилъ ми єсть. Да прѣими сего къ мѣсто сына, мати моя, єре много оны оу Алѣксѣмѣдра милостивъ єсть. Царица же (сіе слышавъши и) Алѣксѣмѣдра за грѣло оубѣдѣвѣши любѣзю ѡблѡбѣи за рече: добръ пришѣлъ єси къ мѣи, силнаа господина кою-

опилу царицу, би му ю видити како матер своју; и целиваше ю. И она вазамши Александра за руку [и] уведе га у полачу своју и чуџше се од разума негова. (с *образу негову*). И та полача бише много лица: кров не сѣше од злата како сунце. И уведе га у ложницу своју, и види одар царски злат, и бише ложница украшена од чиста злата и з драгим камином. Биху столи и трпезе од бурнеџ (с *от бурди*) и суди биху од разлицих камени, од смарагда и самфира, од ампраста (с *амтраџа*), од аметиста, и ступи биху од камика пропетика (с *порфитика*) и од крисолита и од кристаада. И под ту ложницу течаше рика мала слатка како захара и лашџаше се како злато. И та дан весели се царица с Александром и с Кандаваусом веле. И с јутра дан вазамши Клеопила Александра за руку [XCV^a] [и] уведе га у ину полачу, и бише сва побена златом, на стинах украшена драгим камином и бисером, и свитлостју сѣше како сунце. И од туду улизоше у ину полачу, и бише дилана од дрива еваниса и од дрива аспитиса (с *асиптаса*); и то дриво огнем не гори. И од туду улизоше у ину полачу, ка бише од дрива буйкса (с *буликса*) и од дрива еваниса и од купариса. И бише поставлена чудно на коли од хитрости механиске. И под том полачом обраџаху окодо и вожаху четрдесет едефантов.

кодо, Амьтноше. Доброуѣ же лица его зрѣши днѣмаше се и нѣ нѣмоу реуе: трети сынъ отъ днѣсь мнѣ быти имашин, Амьтноше. Алѣхемьдръ же вѣстанъ рѣчи покланьсарьскимъ глаголати къ нѣмъ наутѣ. Она же гогороу его подникнѣши се, велеге образа его сѣматраюуши помысли, еда се исть Алѣхемьдръ македонскимъ цѣсарь. Н ѣлюбзю его похитникнѣши реуе: хотѣла бѣхъ о Амьтноше ѣко да никако отъ насѣ не отидѣши, нѣ съ симонькимъ мномъ и съ мною да цѣрствуюушимъ, къ Алѣхемьдроу же да не вѣзиратнѣши се; нѣ отьколѣ сѣ не вѣзможно исть, вѣстанъ съ мною къ цѣсарьскѣ полати вѣндинъ (уоудьмо бо вѣ сътворѣма отъ евангиса дрѣва и отъ аснѣтасѣ: тои дрѣво ни огнь могаише горѣти ни жѣлѣзо делати, трапѣзи и сѣсоудѣ отъ разлунинѣхъ каменѣ, отъ амѣфисѣ, отъ хриголинѣ, отъ адрапуѣ, отъ проперсинѣ. Та полата обрауаше се и кожахѣу ю .м. слѣпанѣ. Н тѣ днѣи пѣе и вѣзвѣселнѣше се, ютрѣ днѣи вѣведѣ его къ ризницѣу б) и цѣсарьскѣа мѣи нмѣнѣа вѣдѣа ѣже аше хоушѣши вѣзъмъ. Н сѣ сѣтворикъ и епѣстолюю къ Алѣхемьдроу иншоу ти и дѣин ѣмоу дати имамъ и покланьсарѣ моѣго съ уѣстнѣю съ тобою послаати хоушѣу. Н се рѣкнѣши, за роукоу его поѣмъ (ѣако познѣа царица Клеофила Алѣхемьдрѣа), къ цѣсарьскимъ полатѣи вѣведѣ его и тоу ѣмоу сѣмѣа уоудѣнѣа нѣкаѣа цѣсарьскѣа нмѣнѣа, вѣнсерѣ и каменѣа множество безѣ унѣсла. Н скоудѣ обвѣдѣши къ лоужьницѣу его вѣведѣ. На образѣ же его погладавѣши реуѣ ѣмоу: що ти одѣ всѣгда одражалѣо исть, ѣже ѣси вѣдѣа къ домоу моѣмъ, Алѣхемьдрѣ, вѣзъмъ. Онѣ же оужасноукъ се реуѣ: Амь-

И када влизе ва ту полачу, (umetak iz c, koji se dovle podudaraо: тогда науе сама ходит. Егда же виде Аѣхемдар и пренаде се и реуе царици: сие зунимне уѣдио ест и лепо, доста би било Грком, да би имали. Клеофила принажи се, реуе: Аѣхемдре добре за себе гокорниш, да би сие Грци имали, него ми. Кад ую [и] Аѣхемдар ние свое, ѡскрби се и прѡбрази се и реуе: госпоре Аитнох ми (име) ес. Она же реуе: право тебе рекох, ти еси Аѣхемдар. И то рек похвати за рѣиз введе его на дрѣвъ полатѣ и показа емѣ ѡбраз его и реуе мѣ: похвали се. Егда же Аѣхемдар ѡбраз своим виде и похвали и тогда прѡбрази се и кастрепета и реуе: по истине прилиуан есам Аѣхемдрѣ и за то много любит ме. И Клеофила реуе: ми един уловек не требѣе казисити срдца своего на величство; яко имат не рѣи, на на срдѣи своем дрѣи. На како си хотел, велех(и) си ѡвден; яко же хоѣши, не изидеши ѡт суд. Аѣхемдар же науе зѣи сирѣитати и главом кретати, ѡуима позирал мишлалше Клеофила ѣ ложницѣи зѣити, сам до кома донти; вѣше на среку вргал или змрети или ѡжикети. Егда же виде Клеофила) образ негов проминюѣи се често пренаде се и убоѣв се к вратом поступи хотиѣи излести. Александар царицу ухити за руку и рече: нимаши ван излести, да овде умрѣши в си час. Ъа тебе убив ван изиду и оба твоѣ сина убиву, и сам ш ними почтено умру. Клеопила то

тихох ми ние ѣсть, Аѣхемдроу же азъ рабъ ѣсмь. Цѣсарица же к ѣс-
моу реуе: Аѣхемдра тебе вѣмъ быти, тебе же Аитнохоу нарицати се
подобаетъ. Аѣе ли вѣдѣнию моемоу не вѣроуѣши и разоумѣнии мое
не вѣрно мнѣти ти се быти, да на образѣ же си оуписанныи погле-
даѣи (и) разоумѣи, комоу ѣсть подобенъ. Она же на иконоу погледаѣи
и велег на образѣу своему вѣдѣи реуе: по истинѣ прилиуѣи ѣсмь
Аѣхемдроу; за то нѣо ме и любитъ. Она же к ѣсмоу реуе: къ истинѣ
ты самъ ѣси Аѣхемдрѣ и дѣишь азъ наѣкахъ се скѣмоу скѣтоу цѣса-
рица, господина бо скѣтоу дѣишь къ роукоу моею дрѣжоу. Нѣ вѣдомо
да ѣсть тебе Аѣхемдре, икоже вѣсхоте, вѣишь ѣси зѣи; икоже хо-
ѣши не изидеши ѡт зѣи. Аѣхемдрѣ же сѣе слышалъ (и) образѣу своим
изумити наѣетъ, и зѣи сирѣитатѣ, оуима погледѣи сѣи и онамо,
[реуе и] помысли тоу оноу цѣсарицоу оу ложницѣе оуѣити; самъ же до
кома оуѣи и на среку себе вргѣ, или оуѣити или ѡжикети. Помыш-
лѣи реуе: больше бо ѣсть господинѣу великоу сѣи ѣстию оуѣити, нѣ
ли срамѣтно много лѣти жѣкоу быти. Кѣидакѣи же цѣсарица образѣу
прѣитиѣи се вѣи и оуѣи се къ вратом постоѣи, изити хо-
теи. Аѣхемдрѣ же за роукоу похвѣи ю реуе: стѣи, не имашъ на
дворѣ изити, нѣ зѣи зѣе оуѣити имашъ; азъ бо тебе оуѣи и самъ на
дворѣ изидѣи и сына твоѣ оба оуѣи и самъ сѣи нимѣ поѣтено оуѣи.
Кѣидакѣи же се слышалъ и радѣи къ Аѣхемдроу пристоѣи
и къ ѣсмоу приплѣи се и за грѣи его роукама похвѣи (и

чувши и ка Александру приближивши се [и] к нему притисну се [XCV^b] и за грло ухитивши [и] целиваше га и рече: о велики цару Александре, не озлоби свога срца, ни од мене смрти се не бон ни те синовом моим нађваю, да частними дарми почтујући тебе одпушћу, не потрибуе такова чловика од земље погубити, (на) мудростю и храбростю почтовати и полюбити те. Ако ли гдо убие тебе, всему свиту крвник буде, главе твое животом вас свит здржи се и мирно страхом твоим стои. Да не трибуе мани данас всим главам одсићи главу. Хотила бих имити те (сина) Александре данас и тобом свиту назвала се бих царица. Да за то без печали буди, нис ђа толико луда како се теби мни, ере да животом твоим вас свит смету; вас бо свит ни достојни еднога власа, ки одпада од главе твое, да како драга мати покарати те хоћу: не чини тако веће Александре, [XCVI^a] не знаш бо неверне несриће твое и неуставна нашошењ и не трибуе теби всих глав главу на едном концу обихати; твое бо главе смрт вас свит мете. Александар неи поклонив се рече: од данас мати мани буди на мисто Олимпиаде царице. Клеопила Кандакиѣ нега целивавши за руку га ђа и ван изведе. И та час син не Дорип доиде, од Александрове страже разабен едва сам утекал бише, воиску всу тамо изгубил

любезно его целовавши *т.*) реуе: о великимъ Алексѣндре и митъ сынѣ и господине не оскръби своего (моего *a b*) сръдця ни злое о себе помысли, ны смърти одъ мене оубои се. Азъ бо объикни тебе не мнѣлю ни же сыновомъ моимъ казати те хоцю, нъ многими дарми почутьши те (и) въ конскоу твою отпоущоу те съ уѣстнио; не бо естъ приличнѣ такова уложа отъ землѣ оубекати моудростию и храбростию оуирашени, нъ плуе съзлѣости и поуисти. Тебе бо оубекъ кѣто, тѣ въсеому сѣтѣоу крѣпкѣнѣкѣ боудеть, главѣ бо твоѣ животомъ въсь съдрѣжитъ се сѣтъ и мирно страхомъ твоимъ стоить. Да не подобаетъ митъ въсьхъ главѣ главоу отъсѣти. Хоцю (и хотела еихъ *т.*) сына имати те себѣ и тобою нахвати се сеому сѣтѣоу цѣсарницѣ, Алексѣндре. Да о семѣ беспечальнѣ боуди; не тако бо азъ безоумѣма ѣсмѣ, яко да животомъ твоимъ въсь сѣтъ поколеблю. Въсь миръ бо нѣстъ достонѣ ѣдиногѣ класа отъ главѣ твоѣмѣ падающѣ, нъ яко присѣла мати карати те имамъ: не нъ томоу синомъ Алексѣндре твори, не вѣси бо невѣрѣнѣе вѣсти и неосѣтаѣмѣ нашошени и не подобаетъ тебѣ, въсьхъ главѣ главоу, главоу ка конѣмъ обѣшати, твоѣ бо главѣ смъртъ въсь миръ смететь. Алексѣндръ же сѣе слышавъ поклони се и реуе: отъ днѣсь митъ мати боуди въ мисто Олимпиадѣ цѣсарницѣ. Кандакиѣ же его целовавши и за роукоу его поимавши на дворъ изведе, и въ тѣ уасъ приде сынъ ѣмѣ Дорифоръ, ѡтѣ Алексѣндрѣ страже разбѣнѣи и едва оутѣмѣ вѣше. Конскѣ же сеому тамо изгубенѣ вѣше. Слышавъ же яко Антиѡхъ воевода *itd.*

бише, и чул бише, да е Антиох Александров воивода к матери негови у посластво пошал. И брзо доиде и Антиоха убити хотише. Кандакиѣ то чу (и) к Дорипу сину своему рече: не трибуе теби сину то учинити, Александар брата твога од многога зла изручи, и жену нему и кћер и все имине поврати и нега к мани с частю посла, од пороблена нега оте, и Евагрида солунскога¹ цара уби, и поклицара к нам посла, ми[XCVI^b]лостна свога чловика Антиоха, и любов и пријателство од нас хоће имити. И мисто дара и части, ча е триби учинити ти, главу нему одсићи хоћеш? Нека сину, нека; боле ти е данас умрити, него посла Александра у дому мом убити. Дорип матере свое не послушаше говорећи: еднога Александрова чловика не даш ми убити, а он наших много тисућ ljudi убил е; таста мога индијскога цара Пора уби. Веруи ми, мати моѣ, Антиох (данас) живота нима. То чув Кандавлусова жена брзо Кандавлусу поручи: да знаш, ере брат твои Дорип хоће драгога пријатела твога Антиоха убити мечем. Кандавлус то чув брзо у полачу материну доиде и Дорипа наиде наг меч држећи, и матер негову за половицу² држећи и ш ним говорећи,³ да Александра не убие. Припаде и меч из руку негових⁴ вазам [и] хотише га [XCVII^a] ним удрити, и нега много опсовав рече: неподобниче и стачливче,⁵ ако се храбар мниш, сам ти боги на нем поишћи.⁶ Истину бо говору теби, ако похити меч, сто таквих ваков си ти и ѣ, постати пред ним не могу. Ако ли се храбар мниш, пои и уби га у александрови војски. Ако ли га овди убиеш, то всих нас убил еси; тебе свит пред Александром сакрити не море; Александар господин негов едном мечном руком⁷ лудога таста твога Пора индијскога цара уби. Кандакиѣ внутар⁸ улизе и Александра ван изведе. И видив га Дорип к нему скочи, хоти га убити. Александар меч свои в руку вазам к Дорипу рече: види(м), убити ме хоћеш, да знаи да смрт моѣ тебе уморити хоће; мене убити хоте, сам умрити хоће(ш) данас, ни бо Македонан од смрти страх вако вас. Да ако мене посла Александрова убиеш, Алек[XCVII^b]сандру малу чкodu учиниш; гоподин мои ако на по-

¹ гкр. а солонурьскаго, име му ріше т правилно: Еврипида солонурьскаго цара. ² гукор. т прѣс половицу. ³ bolje т рѣкоуца се. ⁴ гкр. гріешком негову. ⁵ гкр. б непотребниче и страшилице, тако і т, с непотребниче, страшилице. ⁶ тако і с, б самъ ти единъ на нѣмъ единомъ кони поиши, т самъ ти единъ надъ нѣмъ единемъ кони поиши. ⁷ а б с т рѣкомъ. ⁸ т въноуѣръ хавеса, тако і а, с ѣ хавес.

искане доиде, гди сакрити се хоћеш? Веруи ми, ако ва утробу улизал би, ис ке излизал еси, ни ту сакрити се не мореш. Ако би господин мой знал, да Кандакиѣ царица после бие, не би ме послаа к вам; да сам са всими силами без посаластва овде дошам би. Да¹ обеѣан ми се Дорине да ми даш ча те прошу, а ѣ да ти се обеѣам да приведу Александра ва ову полачу. Кандакиѣ насмиѣвши се рече ка Александру: мудри и премудри vsаки страх срчени езичном покрива мудростю. Дорин Каратор то чув убоѣ се. Кандакиѣ царица и Кандавлус син не Александра ухитише за грло и с Каратором умирише и ту га гостише много и частними дарми дароваше. И дарова му царица винац свои с великим бисером и с каминем многоцинним говореѣи не[XCVIII^a]му: вазми ово Александре и понеси га кѣри мои, жени твои госпои Роксанди. И дарова му прстен од четире камике хрлостю магнитскою саставлен. И дарова му оруже од акинта гвоздѣ приставлено на аспидови кожи. И дарова му фарижа бела арапскога бестерманинским седлом оседлана у праначкои френи.² И дарова му хеѣм (отъ салѣхата гвоздѣи, и на иѣмѣ)³ орла и орлу на прсох слова, ка говораху тако: Александар насар и велики конкахар⁴ бие се брзо за господство и царство. И ту га много гостише и с частю га одправише. Много га целивавши Клеопила Кандакиѣ и проплакавши рече му: не (х)тиѣ веѣе сину Александре сходу себе чинити, не знаш бо неверне несриѣе [и] неуставно згоение. И то рекши одправи га с частю велику и доходак му од десет лит да. Он не хотише узети говореѣи: одпросити их хоѣу [XCVIII^b] од господина Александра. Она му рече: ако доходак оставиш, познати те хоте; да понеси и к нам любав твою држи. И то рекши за грло га приѣ и к нему с плачем рече: рада бих сину⁵ Александре имити те и с тобом всему свиту назвала бих се царица. И то рекши нега одправи и спроводише га оба сина Кандавлус и Каратор до Александрова окода. Страже Александрове нега сритоше и поклонише се Александру, саседше⁶ с кони. И Каратору и Кандавлусу рече: да знате, ере ѣа есам сам Александар

¹ovoga odlomka nema u *a* *b* sve do rieči Dорин; u *m* izostavljena је само једна изрека, до rieči Кандакиѣ насмиѣвши; *c* има подпуно све. ²гкр. *a* фарижа бѣла арапскога оседлана седломъ бестермѣнѣмъ оу франѣускои френе, *m* бестермѣнѣскимъ седломъ оседлана и франѣускои френе. ³datak по гкр. *a*, *m* отъ салафатара гвоздѣи. ⁴*m* хонѣаръ, *a* хонѣсаръ. ⁵гкр. остали болѣ сини. ⁶рукопис: саседоше.

цар. То они чуше и рекоше: ако ти еси Александар, то ми есмо данас умрли. Александар них за грло ухвати и рече: нимате ви од мене умрити, ђ бо љубвом и частю матере ваше Клеопиле Кандакине обдржан есам и братски од данас к вам имам љубав. И ту дарова них Александар и одправи. И ту сритоше Александра Птоломеи воивода [XCIX^a] и велики Антиох индииски господин и мили негов храбар Филон персидски господин. И много Александра целивајући нему говораху: за-ч Александре животом своим вас свит смести хоћеш? за-ч главу своју на здар¹ мећеш? и сам на шпию ходећ безчастно умрити хоћеш, нас в тих земљах оставити и всіх погубити хоћеш. Да не тако Александре, не буди нам непријтед, како дилом чиниш. Да вас свит пријсмо и у Персидию поидимо. И ту домом дошадше госпоцтва разделимо по реду. И ту Александар у воиску дошад, дари многе воисци учини, и тако движе се с воиску своју, у Персиду к царици својој Роксанди доиде и много ту радости учини. Ту госпоцтва земаљска сва раздели.

О раздиленю госпоцтви.² Антиоху Индию пода, Филону пода персидско госпоцтво, Антигону всу мерсионску и сиверню [XCIX^b] земљу пода, Филипу всу Асию и Киликию пода, Птоломею слатку и липу земљу Ејупат и Ерусалим и Палестину всу и мејориче сирииско и слатке апридинске³ отоке; Селевкшу да римско госпоцтво, Лаомендушу енглитерско⁴ госпоцтво, Пинику да нимшку земљу и пажадско госпоцтво.⁵ Все то по реду раздели и са Роксандом царицом годишће преби с великим веселем и с радостю. И од туда двиг се з двором своим [и] у Вавилон доиде. И в ту ноћ ђви се нему Еремиђ ва снѣи и рече: иди сину Александре на уречено себи мисто; ово число четрдесет лит свршило се е и четворосаставни⁶ тила твога састав данас Александре растати се хоће. Од земље взето тило⁷ [и] паки в земљу врати се. Да знаш, ере всу земљу обидеш⁸ и од руке ки служи теби, од кога слатко окушаш, отровнога ђда окусити хоћеш. И в Вавилон

¹ гкр. назад, али а наза́ръ мекне́шь, б наза́ръ, т наза́ръ s nadpisanim д изпад ргвога а, valjda наза́да, с наза́ръ. ² гкр. а како ца́са́ръ Але́ксандра́ кьса ца́са́рствѣа́ раздѣли́ зема́льскаа. ³ rukopis а афри́кѣиске. ⁴ гкр. а неганти́орско. ⁵ гкр. с и франку́еско госпоцтво, и а т нема́ тога. ⁶ гкр. четртоса́ставно, гкр. а и четкороса́ставное́ тѣла́ твое́го кьствѣо́ дьньсь Але́ксандре́ расто́упити се имать. ⁷ rieč dodana iz гкр. а. ⁸ гкр. а dodaje: и отъ́устка́ свое́го оу́зрати не имать; с т је то izostavio.

Штоходи и вонску свою [Ca] всю разредив и земаљска царства укротив,
Земља од ње изиде [и] паки ва њу поити хоћеш и в њеи бити хоћеш,
В душа жива взаме се и у незнано мисто божим промислом одведе
се. Тило мртво в земљи мртвои остане и ту расипле се како да
Он и не било и паки на скончане виком од земље устати хоће и
мртво тило в живот обуче се и ту з душом ставши се заедно се-
динити се хоте. И ту познавши се како ника два друга, станак
радостан и весел буде им веле: такои душе са телеси своими
буде станак и устануте мртвим, о Александре. И за то мани ве-
рун, устати има свака пут и свака душа познати се хоће на
страшном мисти и на великом тргу, гди престолѣ поставе се и
невидими отац, судац страшни и нелицемерни (сѣдѣть соудити),¹ и
тисућ тисућ ангѣлов около неѣа и мир мирѣд много около неѣа,
(и) много очитих [Cb] шѣрафим и шѣстокрилатих херофим. И
тада свака душа обуче се в свое тило и по делѣх приме заедно
с тилом, с ким сагришише с тилом суд приму.² Тада кѣ добра
учинише, живот вечни приму кѣ нима конца ни числа литом. Не
буде тада ни мужа (ни жене), ни буде тада линости ни грубости
телесне, ни зрѣста мала ни велика, ни разлика лица, ни чрности
ни белости, ни русости ни смаглости, да тѣла вса в едну миру
буду и еднаке все душе буду, причестно такмо з богом имиоући
ча е разумно и гнивно и милосно,³ друга вса помишленѣ од телес
обубожаю,⁴ душа брзо без помишленѣ пребива. И тада Александре
всаки чловѣк своѣа приѣтеле позна и не листо приатела, (на и
неприатела,⁵) или кѣх види,⁶ да кѣх слиша а не види, и тих по-
знати хоће на судишћу оном страшном и на трговишћу оном ве-
ликом. И ти Александре познати [C1a] хоћеш тада, кѣм или с кѣми
зло учинѣа еси овде, и они кѣм зло учинѣа еси познати те хоте.
И да знаш, ере жива истином видити ме хоћеш тамо,⁷ гди вси

¹ dodatak iz a; cielo mjesto glasi u b ovako: идеже прѣстоли по-
стѣхъ се, оу послѣдѣни дѣнь сѣдѣть соудѣи страшни, нелицемерни и
тисоуѣа тисоуѣа аггѣль окрѣсть ѣго (и тѣма тѣмъ около ѣго а.).

² ispravljije a и тогда всакаа доуша кѣ скоѣ оѣлѣуѣтъ се тѣло и соудомъ кѣхъмѣхъдѣи приѣмоуѣ сѣ тѣломъ кѣ моуѣпѣ, сѣ нимѣже сѣгришише, сѣ тѣмъ тѣломъ и моуѣноу приѣмоуѣ. ³ razumljivije u a: нѣ телеса кѣса кѣ идѣлиномъ ѣстѣстѣи боудоуѣ, приѣстѣстѣиномъ тѣлиноу сѣ собою имоуѣѣише (ovdje poѣima istom m) ѣстѣ желатѣлиномъ и иростѣиномъ и помѣислѣиномъ, прѣоуѣ же прѣистрастѣиномъ отъ тѣла тогда оскѣоудѣиоуѣ. ⁴ ispravljeno prema a b; u rkp. оба убѣожу. ⁵ dodatak prema a b. ⁶ rkp. виде. ⁷ bolje m ѣмо не и томоу зѣрѣти ме имѣашъ живѣа, нѣ тамо оузѣрѣти ме имѣашъ.

стати хоте [и] ки умрише овде, на судишћу оном страшном бога Сабаота. И то рек Еремиѣ пророк [и] невидим би. Александар од сна устав [и] не знаше ча би и с мисаю биюћи се на постели своєї сиѣше, и страшно видине смишљаюћи сиде плакаше се, срце негово бише како и корабал на пучини морској, витри и вали отешчан многими. И в мисал улизе и страшно помишлене споминаше (и) на перници сиде плакаше се. Филон и Птоломеи воивода к нему доидоше в утро и плачући га наидоше и стему злату з главе вргал бише и брном главу посыповаше. И ка Александру приступише и плачући к нему рекоше: за-ч Александре жалостю радость заминюеш и за-ч толико скрби предаеш се? [C16] Александар ним казаше ча види. Они чудну рич чуше и препадоше се веле и тишити га хотиху и к нему слатке бесиде говораху: не трибуе теби, Александре, ноћним виденем срца убиѣти свога и устрашити.¹ Тако бо нам мни се: од многога спанѣ, од залиха питѣ главе наше отешчаю: мозг у ком живе цар свистем, (ум, смочи се); мудрим людем веле прико мире спати не трибуе, од санне (бо) влаги смаче се мозг, ум танча (и) много разумним своим оком гледае види² многа онѣ вже къ нѣмъ видѣти несть ни слышати когда. И такъ къ снѣмъ зрѣти и тѣмъ дѣйствиѣ.³ Ова видѣнѣ о Александре душевно гледане ми мнимо (бити), тѣло (бо) мртво ѣви гледа мртва ова видина; душа жива, будући незнана⁴

¹ rkp. а не тако Александре подобны несть мѣтанымъ снымыи оутроупити срьдце и съестъ, т оумныи оутроупити свести. ² ово mjesto glasi u а т овако: отъ многа спаннѣ и отъ залихаго питнѣ главлѣи омокравѣти се мозгъ, къ немыже живети царъ съестемъ оумъ; тло-вѣкоу же зѣло прихъ мѣроу спѣроу и отъ снымыи влагы зѣло омокравѣмоу мозгоу, оумъ (бо) зрѣти многа, оумныи сномъ и нескѣстѣнныи окомъ, прозираѣти и видѣти; с podudara se s našim tekstom. ³ umetak iz а т. ⁴ ovdje prekida rukopis b, u а glasi ово mjesto овако: тѣло бо тѣмъно къ нѣмъ зрѣти тѣмънаа снѣмъ и видѣнаа, доуша же не тѣмънаа соушѣи и нескѣстѣнныи и оумѣнаа, вѣса жанка хоцѣти помыслити. снѣмъ зрѣти, аще и дальнаа и ближнаа соуѣ мѣста. Скою бо несть, неже быти идѣже хоцѣти, тѣмо по подобноу божию образа създати се. Ovaj tekst dokazuje, da prevodilac staroslovenske Aleksandride nije umio dobro prevesti na hrvatski rieči тѣмъныи i нескѣстѣнныи. Rukopis т поremetio je више listova u priepisu. Tako sad nijesu rieči снѣмъ бо ми несть сvezane s predjašnjima, nego ih rastavlja odlomak: гратинѣ же доуше къ тарьтари реене до дѣхання приимѣше, koji se u ostalih rukopisih istom dolje niže čita. Vidi se dakle, da je izvornik Miha-novičeva rukopisa premetnuo bio listove pak toga nije prepisao opazio.

и разумна, все ча хоће помислити, них гледа, ако ближна и дадна есу миста; свое бо нон е, ча хоће гди бити. Тако по прилици божитъ образа приплете и сазда бог смртному тилу, како да да ними чинене собом оживла[СII^a]юћи како огнено горине витарним диханем (или) како златар ники злати хрлостю гвоздеом растапла тегом,¹ или како корабал ники вуне морске прескаче, не ходећи сам да витрним диханем. Тако бо тило з душою окрмлюе се и том учинено² и носи се и води се: како ника два юнца радо окрмляю, доколе ово састави (въсѣмъ промыслии)³ бог (и паки)⁴ растави. И душа вазме се и тило остави се⁵ мртво а душа к небу како невеста⁶ и жива⁷ и неистаюћи и тило мртво к земли мртвои како незнано.⁸ Ариштотил мудри у книгах своих пише и говори, да стати имаю душе паки с кими сагришише телеси; тада пороене друго чловиком буде и тада мртви од гробов устану. Соломун мудри (праведних душе)⁹ в руци божии говори (бити), грѣшнихъ же доуше въ тартаръ и гееннъ въ долинѣишихъ землихъ глаголютъ быти.¹⁰ Ариштотил мудри и Платон велики свита сега кончину говори [и], када сврши се число однадших првога анѣлсвога чина правад[СII^b]них люди душами. Када ово Александре ерусалимски велики Еремиѣ пророк указуе, то исто е, да веруи.¹¹ И то чув Александар почуди се говорећи: слава теби, слава теби, слава теби чудни и дивни и недостижни и неисписани и недознани и неислидителни, вса од смрти на живот доведши,¹² благораствае (вса),¹³ божии промисли.¹⁴ Како небеса твоими створи¹⁵ ричи, (и) не промине се; како земла толика и такова, ку на ничемре утврди еси, [и] плоди своих не измени ни обетша; како морске

¹ Cielo mjesto glasi po *a* m ovako: свое бо мен есть еже бити надеже хопеть, тамо по подобию божіа образа създати се (доуша,) приплете бо сию богъ къ мрътъиномуу телу, яко да нима дѣйствиеть, съ собою оживляюще, и то икоже и огненно горение вѣтрными раснаиметь се диханиемъ или икоже коузиць ижыи златие хрлостіе железними раствараетъ роунодальми, или икоже корабль ижыи вѣлии морскими прѣскае не собою носимъ нъ вѣтрнымъ диханиемъ къ нима ижыи: тако и тѣло itd. ² *m* и тою състоитъ се. ³ iz rkp. *a*, u našem tekstu bez smisla: все промишлане. ⁴ dodatak prema *a*. ⁵ rkp. grіeškom вазме се, ali *a* оставитъ се тѣлѣи соуще. ⁶ rkp. *a* pravo: яко невеста. ⁷ ovoga нема *a*. ⁸ rkp. *a* m pravo: вѣществу. ⁹ dodatak po *a* m ¹⁰ iz rukopisa *a* popunjeno. ¹¹ rkp. неверуи, *m* тако бо есть ѿ семъ не не веруи. ¹² rkp. доведе, ali *a* вѣса отъ небытии въ бытии доведе. ¹³ dodatak po *a*; *m* твоими створена словомъ видения не прѣменише и ни обѣщаше. ¹⁴ rkp. божие промисли. ¹⁵ dodatak po *a*.

воде велике на едном мисти стое и vsаки дан умножуюћи конца не преидоше ни (воню)¹ проминише, истину садржане силом² и разликима [вѣтри]³ валајући се; како четири витри велици и въздушни уставлени богом уставе свое не изменише ни богом ра-створенога духа не примише;⁴ и како суначно сѣне толиким бу-дући литом теплоте и свитлос[СП]а⁵ти не измени; како луне круг наплате се и скончава се на новину и на старост, устава свога не измени; и како лита чловичаска четирими утврди стухиѣми и душу обложену в них vsади како никога vsадника, на четирех равно текући колех: и докле равно стое стихе и тобом учинена чловичаска телеса цила и неповалајући се равно теку;⁶ када ли од четирех састав раздили се едно или веће или мане, тада рас-тегне се и од душе раздили се мртво чловичаско тило. Ако ли промислом твоим и ликарие хитростю стакме се како кола ка су (састави),⁷ тада паки з душом пребива.⁸ Оган топли и обе земље сусе въздух храхотинна чрна, жуч жута, жучи оби и оган въздух противни. А ово четирим саставом, кими чловичаско тило састави се. Имие ум да разумие.

И од тога вазда в размислу бише Александар цар, смишља-ю[СПП]ѣни в себи говораше: када постигне ме смрт, гдо буде памет мою чинити по смрти моеи. Ако ли знане и познане буде тада, када душе с телеси стати се хоте, на трговишћу оном ве-ликом? И мислми великими обдржан бише, помишљае в себи, буде ли устане мртвим или не? и ва-т ли ум паки дойти или не? И чуѣше се говорећи, ере все моги велики божи промисал учинив их, како сагнивши се и распадши се кости [и] ва то исто бите имаю дойти и од смрти на живот люди мртве в ту свист довести в прво бите.⁹ И многа таков помишљае рече: ъко узвеличише се

¹dodatak iz a. ²гкр. *т* естѣственнымъ съдѣржимымъ силою. ³iz a, u nas: на мести тимѣ. ⁴по a т, гкр. не принесоме. ⁵гкр. *тече*. ⁶dodatak iz a. ⁷cielo ovo mjesto glasi u a овако: *егда же ли отъ устѣрехъ съставъ единомъ или оумножитъ се или оскоудѣетъ, тогда раст-лѣтъ се и отъ доуше распрѣжеть се тѣмъно улоукѣе тѣло. Ђше ли про-мысломъ твоимъ и брауекъскою хитростію пакы устѣрѣмиа истѣмѣтъ се кола жеже соутъ сѣстави, тогда пакы тѣло съ доушею здравѣствоукѣтъ.* U rkp. c ima više toga, što ovdje dodajem: *мно же vsадинѣни некоего и сна равно текѣт и егда раздѣлѣт се, тогда душа отидет а тѣло мртво остане:* *оган топле обе земље сусе възду(х) храхотинна чрна, жуч жута, жучи обе, оги, възду(х), противленіе симъ устѣрѣм саставомъ немъ улоук сѣстави се, имеемъ ум да разуміет.* ⁸гкр. a овако: *дѣлаше*

дила твоѣ господи, все бо премудростю створи. И то рек¹ к Ба-
бидону идише, (како) ники чловик на уречено мисто на смрт свою
идише. И тада Александар македонински цар и всега свита го-
сподин смрт свою помишдае не утишаше се [CIV^a]. Када се при-
ближа на поле, ко се зове Сенар, в. земли ка се зове Аситида, гди
правадни и богати Иоб живил бише, [и] ту станом ста и силне
воиске неговe по том полю падоме. Баруни Александрови Але-
ксандра брижна и жалостна веле види(в)ше, изминити хотиху, на
гору неџа високу изведоме, срце негово обеселити хотиху, и вонски
негови всои оружати се рекоше и на едном мисти на поли том
сабрати се рекоше. Александру рекоше: за-ч скрбю потаплаш срце
свое? видиш колицим людем данас учини те бог цара! Трибуе теби
веселити се много и радовати се веле. Александар плавав много,
главом покимав, рече: видите ли всих ових, до педесет лит вси
под землю помду. Бише бо ту видити веџе мирида тисуѣ люди,
кони брез числа много. И биху ту вси ѣзици сабрани: Персици,
Индиѣне, Сири и Евреи, Миди и Пиници, [CIV^b] Гелами и Ела-
мите, Халден и Лиди, и Нимци и Грци и ини вси источни и за-
падни езици.² И ту Александар велике и многе гозбе учинити
рече. И ту од истока и запада, сивера и юга, сабрали се биху
вси ѣзици и баруни и кнези с великими дарми и поклони.

О дошастю Ариштотила.³ И ъ то врме доиде од Македо-
ние од Олимпиѣде царице велики Ариштотил учител Александров.
Александар рад би и целова Ариштотила говореѣи: добро си дошав
брезциина главо, неугашаеми свитилниче, ки в Грцих данас сѣш
како сунце, научителю и казателю всему разуму и всои философии,
велики Ариштотиле, кога мудрости почудише се Грци, кога разуму
почудише се Евреи, кога хитрости почудини се еџпатски мудрци.
Кажи ми, о чудни в людех учителю мой, како западна живе страна

бо се глаголах: како съгнѣхъше се кости и раскиахъше въ тожде бы-
тїе пакы принити нѣмѣтъ, нъ съмышлѣхъ въ себѣ пакы глаголахъше, како
въсамогын воини промыслъ, създахъ ихъ отъ небытиа въ бытїе, мо-
жетъ и кости мрътемы пакы въ тожде прївести бытїе.

¹ u rkp. *m* *zametnuto* je, *što* *odavle* *dalje* *ide*, *nekamo* *s* *traga*, *to*
je *znak* *da* *su* *u* *izvorniku* *Mihanovićeva* *rukopisa* *zbilja* *bili* *listovi*
ispremiešani. ² rkp. *a*: Перси, Индиѣне, Сири, Евреи, Миди, Финици,
Гелѣфи и Елѣдами, Халѣди, Лиди, Нимѣци, Грѣци. У *našem* rkp. *grieškom*
Сиринери *mjesto* *Сири* и *Евреи* *ili* *Сири*, *Ивери* *kako* *je* *u* *c*, *m* *kao*
a, *zato*: *гелѣфи* и *еламите*, а *izostavio* *je* *лиди*. ³ rkp. *a* *когда* *приде*
царьница *Олимпѣида* *къ* *Александрѣ*, *као* *naslov*.

и [CV^a] како Македониѣ пребива? и жива ли е любима и слатка царица мати моѣ? и како од нас по свиту чуе се? веруј ли люди, ере приѣсмо всу земљу и до раѣ доидосмо, кога ти у книгѣ твоих указуеш на краи земле бити, в едоми на истоку; тога ѣа близу доидох, до макаронских отоков ва окиѣнскои рици, гди [су] елински мудрци душама чловичаским бити говоре; да ту ѣа дошад ниедне не видих, како истином каза ми нагомудрски старишина Евант, не бити ним ту, да в долних земле муках тамо муче се а заповидиу великога бога Сабаота. То Ариштотил чув почуди се говорећи: хваљу бога ере видих свитло и прелипо лице твое, силни в людех и всега свита цару. Вас свит чивши ча е од тебе, почуди се веде и взрадова се о слави, колико тебе бог дарова не, како никому другому чловик у всем свиту. Македониѣ весели се и цвате како [CV^b] и крин мею земалским царством¹ радујући се ере другога по теби не наиде ни цара ни господина [дозивајући.] Мати твоѣ госпоѣ моѣ всега свита царица весели се и здравуе, желно тебе погледајући или видити или сlišати и не зна хоће ли видити твое свитло и красно лице. Мене к теби послаа е видити те и госпою мою Роксанду, и да вас од нее помолю, да скоро в неи придете. Молимо² те много о сем говорећи, како да ме не преслишиши. Ако ли ти неужможно е в Македонию дойти к нам, а ми к царству твоему доидемо, када ти велиш. Ако ли то не учиниш,³ то живот мон скоро смртю заминити имам. Тада рече Александар: блажен е всаки чловик, ки родителску заповид послуша. И Ариштотилу рече: пиши да доиде к нам Олимпиада, по том да доидемо у Македонию. Да мани е речено Македонию веће не видити. И тому тако бивши [CVI^a] на обед седоше, и вси баруни и кнези и владавци по достоѣниу нареди сести. Птоломеѣ и Филона и Антиоха и Селевкуша, близу свое трпезе, [и] всакога на своен трпези посади. Ариштотила учитела свога⁴ више всих

¹ rkp. α dodaje: бога непрѣстанно за тебе вѣсесрѣдно молише, по твоимъ бо смърти не имать другога дойти ни цара ни господина, какоже тебе Алексѣндре; тако и т. ² rkp. α skladnije: молихъ бо те мною глаголющи: не праслоушаш мене о семъ вѣселюбъзны мон сыноу и оунию межю прѣзими сѣятѣ, не оулиши мене не оулиши твоемъ наситити се вѣскрасьнии добротѣ вь скорѣ и сѣ вѣсесрѣдною и сѣтлою царицею Роксандою. — тако и т. ³ rkp. α т drugačije: и твоего наситишася се мнѣ вѣсесрѣднаго образа, животь скоръ бо вь скорѣ имать хаминити смъртию. ⁴ rukop. α dodaje: и Ломедоуша Поликратоушена сына, ижеже любилише зѣло, конь прѣстола своего на шестомъ степенѣ посади, тако и т.

посади на шестом степену. По том уста Ариштотил на обеди,¹ изне дари ке бише послала Олимпиада и дарова Александра и Роксанду, дви стеми царски и дви крзни велици с бисером и каминем, и два фарижа бела како и сниг, оседлани слоновими седли, са златом и с каминем и з бисером,² и бакиту куманску царску и два рога слонова и два прстена од атранста³ и аметисова и нних драгих камени и дванадесте здил златих и биѣжац сирмених злата с каминем и бисером и книгу говорећи тако: вселатки и предраги и мили свите очию моею, цару всега свита, Александре, предрага мати твоѣ Олимпиѣда (радовати те ипшу).⁴ Сину мон, одколе видивѣ тво[CVI^b]га раздих се, од толе срце мое и душа моѣ мею собом свадише се и умрити и(х) не могу никакоре, да вазда сузами тишу их, помишљаюћи твоє раздилене. И вса богатства и царства всега свита за ништор нимаю, помишљаюћи твоє раздилене. Да ако ти драго е к нам прити, скоро приди; ако ли ти ни драго, а ми к теби да доидемо, гди еси ти; и буди весел и здрав. И прочтав книгу Ариштотил седе. Александар сидише на великом престоли Пора цара индинскога,⁵ и учинен бише чудно и многими хитростми од кости елефантових и од слонових зуби са частним златом и великим бисером и з драгим каминем. И бише висок од земле дванадесте шкалин. И ту много весели се Александар с властели, и ту много дан веселѣ бивша, ниго украде руменчу⁶ злату Александрову. И слышав то Александар [и] рече: гдо ю е украд и гди [CVII^a] буде руменча, Александрова звати се хоѣ, а не тога ки ю е украд. И ту сиде Ариштотил упроси Александра: како море учинити толико колико други чловие ниго не учини. Александар рече: четири приѣтели на ово помогосе ми: прво податливство, друго непотворно на ѣзику, трето помиловане, четрто прав суд,⁷ и к тому вса земадска колико ништор не имих за свою срићу. И то сповидаше Ариштотилу все ча по

¹ а т овако: и приполокѣшюу се обѣдоу вѣста itd. ² rukop. а настѣвѣла овако: и .р. комъ зобѣныхъ, и коуѣмоу царскоу з бисеромъ и съ златомъ, и тисоуѣоу оклопи, прѣстѣленихъ изъ лѣвокохъ кожахъ, .д. рококе слоноке. ³ а отъ каменѣ амьдраѣ, за тим настѣвѣла: и хакизмо парижко отъ коже коркодѣлоке з бисеромъ и съ каменѣнемъ, и .р. блѣудъ настѣлѣныхъ и блѣжѣцъ ороужѣныхъ съ бисеромъ. ⁴ umetak iz т. ⁵ rkp. а dodaje: .ки. бѣше степенъ отъ земѣе висока, сътворенъ бѣше itd. ⁶ rkp. а т роменчуу. ⁷ rkp. а broji samo tri, i то овако: роука подѣлѣника, и вѣра непоткорѣна, и соудъ правъ, т takodjer samo tri: подѣлѣстко и непоткорѣстко и правн соудъ, с broji četiri kao i naš tekst.

земљах ви́дѣл бише, и колико си́лна госпѡдства разбѣ и како до раѣ доиде и [на] мно́га и чу́дна ина. Ари́штотѣл у́прашае Але́ксандра: гди́ су вели́ке твоѣ скровни́це и ризни́це, ке́ по земљах сабра́л еси́? Он на власте́ле своѣ погледа́в рече: ве́рни мои́ дру́зи ово́ су моѣ ризни́це, в срѣ́ци ве́рних лю́ди есу.¹ Ари́штотѣл рече: о Але́ксандре поспѣша́и дѣ́те учини́ти, да Ма́кедонѣ́нѣм по́мену́те оста́виш. Але́ксандар рече́ нему́: ни́мам [CVII^b] ва́м оста́вити си́на, да оста́влю ва́м и мно́зим па́мет ову́: вели́ке моѣ подвѣ́ге и до́бра моѣ́ дѣла. И ту́ стоѣ́ двора́ држи́тел² Але́ксандро́в рече: до́бро е (ца́ру) ца́рство обога́тити. Але́ксандар нему́ рече: Крис ца́р ли́донски́ мно́го злата сабра́л бише, да ли́ не би́ му по́моћи од не́га. И³ дру́зи не́гово имѣ́ше, како́ и ми́ Пор(а) ца́р(а). Зла́то мно́го е хра́бри [и] вѣ́тѣзи и ве́рни и разу́мни лю́ди. Гдо́ то има́, все ча́ годи́ хо́ће има́ти мо́ре. Он па́ки рече: до́бро е Але́ксандре ве́ће до́ходак по земљах ва́зимати. Але́ксандар рече: ни́ врта́ра⁴ не лю́блю́ ки́ ис ко́рена зе́ле иски́да. И ту́ на обе́ди то́м ви́ди Але́ксандар Пе́рсиѣ́нѣна и́менем Ме́ликаси́ра⁵ и та́ бише ста́р и бра́ду сво́ю мно́го у́глади́л бише́ како́ да се мла́д ви́ди лю́дем, и рече́ му: о ми́ли мои́ ако́ ка́ по́моћ од ва́пси́ла хо́ће ти́ бити́, ва́псаи́ коли́на но́г твои́х, да се у́кри́ше; ако́ ли ва́пси́лом ста́рости [CVIII^a] у́кри́пити не́ мо́реш, не ва́псаи́ се да́ те ва́пси́ло не́ пре́хѣни́; те́бе мла́да гледа́юћи́, у ста́рости́ бр́зо умре́ши. И в то́м власте́ле не́гови́ чу́ше и мно́го сми́ѣше се. И дру́ги бише́ у Але́ксандра́ од власте́л и то́му би́ше и́ме Але́ксандар и би́ше стра́шнѣ́м мно́го и иза́ вса́го бо́ѣ бѣ́гаше. И нему́ рече́ Але́ксандар: чо́лови́че и́ли и́ме про́мини́ и́ли дѣ́ло, моѣ́ бо́ и́ме то́бом сра́мотно́ е. И в та́ дан до́ведо́ше Але́ксандру́ три́ тису́ћа гу́саров и разбо́йни́ков и ре́коше му́ власте́ле обѣ́сити́ их всѣ́х. Але́ксандар ни́м рече: по́воде́ ли́це моѣ́ ви́дѣли́ есу́, ни́ма од ни́х ни́едан ум́рити́, е́ре су́дцем да́но е уби́ѣти́ а ца́ру да́но е по́ми́ловати́. Ни́х Але́ксандар ло́вце се́би учини́. И ту́ до́ведо́ше Але́ксандру́ чо́лови́ка Инди́ѣнѣна́ и та́кова стрѣ́лца га́ по́вида́ху, да кро́з прсте́н про́миташе́ стрѣ́лу ту́де. Та́да Але́ксандар рече́ нему́, да хѣ́ти. Он не́ хоти́. И всѣ́ нуди́ше га́ и

¹ rkp. а царьскаа бо съкровища въ улоктъскихъ живѡтъ сръдцѣхъ, тако і м. ² slaže se sa c: дворѡдржац ³ rkp. а не говори ништа о Порту, него іма само ово: Мъ дроузи того кьрьдосаше, т много бо злата събраа беше, мъ дроузи его кьрьдосаше, више ништа, с dodaje: може и ми Пороко. ⁴ rkp. griěškom вратара. ⁵ rkp. а не stavlja mu imena ovdje, него malo niže: о любими мои Меликьсыре, тако і м.

не послуша их. Александар [CVIII^b] рече: одсиците му главу. И ведајући га рекоше му: за-ч чловиче живот свои за едно стрилене одда? Он рече ним: десет дни е, поколе лука не похитих и бою се да пред царем погришу и први глас мои изгублю. И то Александру повидаше и захвали му и даровав га оправи. И ту стое ники воиник Александру рече: цару кѣр одну имам и удати ю хоћу, помози ми дотом.¹ И рече Александар дати му тисуће таланат злата. Он рече: много ми е цару. Александар рече: царски цар трибуе да велик е. И ту Александар Ариштотила учителя свога дарова стемом великом и крзном великим Пора цара и тисуће таланат злата и десет кабал бисера бѣлога и василопатера учини га и в Македонию посла га довести Олимпиѣду матер негову в Еюпат велики в палестинскои земли. Сам ту с Рокзандом [CIX^a] царицом оста. По том чловик ники пришад Александру рече: цару (приѣ мало дни)² довлах краи рике, ка се зове Тигар, скровишће наидох много велико пуно злата. И ако ти е угодно, пошам и вазми га много, ере га много е. Александар рече: всако злато у божиен руци е. Да ако би бог хотил, мани би е обѣвил; да када е теби обѣвил е, теби дано е; пои и вазми е. Он рече: колико хотих взех, два дни и дви ноћи колико хотих носих, остало цару вазми ти. Александар тому почуди се и усед на кона на место идише. И много злата видив (рече, еда одъ Дарменикъ скровишће злато сме еста, и)³ заповида воински свои узети, и толико га много бише, колико вси дости взеше, и Александру га оста сто боли.⁴

И тому тако бившу,⁵ по том Олимпиѣда од Македоние донде. Александар то чув все властеле свое и силну войску нареди, (и) коне велике поводне под златими седли, и трубе гласовне и органи и димпан и муси [CIX^b]iske хитрости и колесницу злату с каминем и з бисером по достојнию наредив и Рокзанду с тисућ владик избраних посла с великом часгю.⁶ И када види Олимпиѣда Рокзанду,

¹ rkp. а дѣщеръ кдинородноу имамъ и дѣньсь омоужити ю хоцоу, помози ми приклоу. тако i m, samo što piše: омоужити. ² umetak iz m. ³ umetak iz m. ⁴ rkp. кони, ispravak je učinjen prema rkp. a; u m. p. казѣл, c. p. кабал. ⁵ ovdje dolazi u a naslov: когда прииде царица Олимпѣда къ Алексѣандроу. ⁶ rkp. а складније овако: Алексѣандръ же кѣсе царе и кнезе наредниъ и всю силноу конскоу направи и поше поведе съ позлакииими седам покести рече. Троути гласнииъ и органи и димпан, халътири и ние моушникиске хитрости по достојнию оуредниъ колесниццоу златоу съ бисеромъ и каменниемъ оукрашеноу на оуспѣте-

узрадова се и [рече,] позирајући на ню чуџше се липоти нее и добру разуму, и к срцу притиснувши ю целиваше ю говорећи:¹ господее наша те есам, срце и душе и мили свите и възлюблена кћи моѣ Рокзандо. И рече Рокзанда: добро сам те наша и добро си дошла мати господина мога и свитла царице и мани мати и госпоѣ, госпоее Олимпиѣдо. По том на колесницу уседоше и поѣхаше. Александар нх срите у чуднои великои парастаси са всеми властели, вси биху на великих коних и vsаки властелин пред свою войску в царскои стеми на златих направах ѣхаше. Александар ѣхаше у великом плашѣу македониском² на великом [СХ^а] кони бучифали, у пиничком крзни, на глави негови персидска кучма с качкамиловим³ перием, на кучми винац Талистриде⁴ амазонске царице. Када близу сташе се, тада царици оби с колеснице излязоше и саге вргоше и ту на нх ставше Александра дочекаше. Александар далеко с кона саседе с властели (и) пиш к матери своєю доиде. Мати неѣ видивши [и] целова га говорећи: добро те наидох сину мой и свеѣ свита цару. По том к станом поѣхаше и бише видити чудни и липи станаѣ. И каѣ у окол поѣхаше, таѣ шереѣ по достоѣнству разредише и редом приѣко пола идиху вси. Трубе гласовне удрише, органи, праскавице, разлике ине мусийске свиренѣ, и не бише ниедноѣ иноѣ гласа чути од трубноѣ вапѣ и од конскоѣ рзанѣ.⁵ И тако ѣа окол придоше и на обеди седоше. Александар седе на престоли своем златом и о десну седе Олимпиѣѣ а на ливу Рокзанда, и властеле [СХ^б] седоше по достоѣнству. И ту много веселише се и наче казовати Александар Олимпиѣѣ бое велике, ѣе учинил бише з Дарием персидским и с Пором индийским и са источними и западними цари и езици. И то чувши Олимпиѣѣ царица чуѣние се много. И ту рече Александар и удрише органи, кѣ зову се сириннамели.⁶ Таковы есу ти органи: три тисуѣ писков имаю гласних, различн есу, дебели и танки, висоци и ниски, инн чудни, ере vsаки чловие ум

иние матери своєю посла; прѣжде себе Рокзандоѣ царицоѣ своєю посла и тисоѣцоѣ владѣицѣ сѣ нѣю сѣ уѣстнио и сѣ достоѣнниемѣ срѣсти рече; тако i m.

¹ a m имееи: благодароѣ тебе боже мой, шѣо далѣ ми еси Александроѣ подобѣмоѣ жемоѣ, и рече кѣ нѣи. ² a sa svim druga-ѣиѣ: Александрѣ ѣѣ ѣхаше оѣ великом тѣлци македонискоѣ рѣѣ; тако i m, samo što piše рѣѣ. ³ a m сѣ стратокамиловеѣ. ⁴ rkp. a m нѣтерѣѣ. ⁵ rkp. a m оѣристоканни. ⁶ rkp. a сириннамели, m сириннамели, тако i c.

свои изминюћи.¹ И ту веселише се много, Олимпиѣда с Рокзандом в шатор отидоше и ту заповида Александар младим витезем в едан дан турнати се, а други дан на клобук стрилати, ини дан игру играху, ка се зове каружа,² чудна бо е веле.

О отровех Александрових. Ва то врме биху два брата Македонанина, Ликадуш и Врионуш. Ликадуш бише челник конюшки, Врионуш бише слуга Александров, (и) мнише их Александар [CXI^a] верних и люблаше их много,³ и матер свою у Македонии имиху и бише име неи Минерва, и та бише лукава веле, и за много лит матер свою не биху видели. Она к ним често поручаше и писаше, како да доиду видити ю. Они матер не слишаху и нои писаху, говорећи: ни вас свит од любве Александрове не море нас раздилити. Мати них видивши тврду любав них ка Александру ку имаю [и] смисли она вухвено чудно дило: отровни ђд с хитростю у гликизмо примиша, ко се зове арпие,⁴ и то [а]гликизмо синовом посла с книгом говорећи тако: слатким синовом моим, Ликадушу и Врионушу мати ваша Минерва. Се двадесет лит е, да лица нашега не видих и много крат поручах и писах к вам и ви пишете ми да од любве Александрове не морете одтиснути се. Да свака слава и богатаство у своих е почтено, да у иних злато мртво лежи. Да ђа заклинам вас мликом ким оддох вас, [CXI^b] да (придете видѣти ме; аще ли Аলেখендръ не поуститъ насъ,)⁵ [а]гликизмо арпие (дах вам),⁶ од нега даите Александру окусити. Колико од нега окуси, та час вас пусти; сами од сега не окусите. Када книгу прочтите, Ликадуш матери своен поруга се,⁷ а Врионуш гликизмо оно скрани. Ликадуш нему рече: брате одврзи то, не те бо нам ниедне помоћи учинити. Бише (Аলেখендръ мадъ конюси старешини оу Аলেখандра царя, Креомоушь же слоу-

¹ rkp. *a* и уюдѣни и толико жалостѣни слышатѣ и сладѣци шко вѣсакѣ оушь улокуѣськѣи проѣудолѣюши, тако і *m*, само: проѣудилѣюшь бешѣ, с *bliže* našemu tekstu: ере вѣсакѣ улокии зѣи скон замѣнише. ² rkp. *a* кароука. ³ и rkp. *a* *m* роѣима мало другѣје: И тогда придоме къ Аলেখендрѣ два князя цѣтеза македонѣнина, иже Аলেখендръ зѣло любѣлаше и отъ млада бѣше ихъ оусхранилъ, и братѣи же присѣла бѣхоу, матеръ же къ Македонѣи нѣзхоу и отъ многѣихъ лѣтъ сѣю не бѣхоу видѣли. — Imena te dvojice piše *a* redovito ovako: Аলেখендрѣи і Крѣомѣоушь, *m* Аলেখендрѣи і Креомѣоушь. ⁴ rkp. *a* иже марѣуетъ се рефѣе, *m* рефѣе. ⁵ dodatak iz *a* *m*. ⁶ dodatak po smislu, и *a* овako: гликизѣмо вѣмъ рефѣе оудѣхъ, *m* гликизѣмо рефѣоно оудѣхъ вѣмъ. ⁷ *a* зазрѣлъ по-смен се.

иаше Александрѹ царѹ, сесе же)¹ Ликадуш прав и веран Александру, бише Врионуш лукав и неверан на срци свои Александру. И много крат просиа бише Александра: Александре дан ми Македонию. Александар рече: о мили мои Врионушу вас свит оддати имам, да Македонию никому до мое смрти; по том кому ю бог Сабаот да (и мои народи и крепкиа десница и остри мѣтѣ.)² И за то Врионуш злобу на Александра в срци хранише и [а]гликизми оно ѿдовно имише,³ ко шест лит држа, не могући Александра отровати. И брат негов Ликадуш не даваше му говорећи: остави се мужа чуднога, од негa потресе се сва подсуначна⁴ (земля). Ако негa [CXIIa] убиеш, вас свит смртю негову сметеш, и ми оба злом смртю умреве и матере наше не видимо. И хотише Ликадуш Александру повидати, да не би му Александар веровал, за то ере веле любаше Врионуша. И Птоломею казати хотише, да размислив рече: ако брата мога убию, и мене убию ш ним. И Врионуша караше много, а он га не послушаше. Добро рече (рекиа): в неразумно срце бог не вниде; ако ли вниде, то скоро изиде. И тада една од лукавих жен убиство велико учини⁵ и ту Александра великога македонискога цара лукавством женским смрт постиже.

И в те дни Александар пир велик властелем своим учини, и та дан даре частне многе од всега свита к нему придоше, и на том обеди веселе велико учини. Имише Александар чашу самотворну анпраста камика,⁶ и том чашом вазда пѣше, ере многоцинна бише, и том чашом напи Рокзанди. [CXIIb] Врионуш понесе чашу лудо

¹ ovaj je umetak izvadjen iz *м*, тако и *а*, samo što piše: *конюшникъ уельникъ*. ²umetnuto iz *м а*. ³rukopis *а* mjesto имише piše ove riječi: *Алехемьдрѹ пристѹпи(нѣ) хоте подати*. Za tim ide ovaj naslov: *нако хотеше Кринеѹшъ Алехемьдра отроүти*. Umah nastavlja ovako: *позрѣвъ же на красотоу лица его пакы не хотеше, дрѣжаше же снѣ .с. лѣтѣ, не могуи Алехемьдра отроүти; isto tako i м*. ⁴rkp. *м а* malko obširnije: *кон се кога о улоуѣве, не оүеники моуша динѣла и уюдѣла, игоже Елании подикише се моүдрости, игоже хрѣкости потѹдѣше се Перьсене (и Ниѣдники), (отъ) игоже потресе се подѣсальнѣла земля, кѣстоуѣла и ханаѣла, южѣла и секеѣла, игоже оүѹоше се кѣси поморьскѣи ѿтоци; rukop. с podudara se gotovo rieč po rieč s našim tekstem*. ⁵rukopis *а* dodaje: *иже и дреклии рѣскии пише Елѣи рѣди оулишникомъ се. Соломоуѣ моүдрѣи кѣ улоуѣвахъ женьскою лювоию моүдрости своимъ отиѣде, и Самѣѹоуѣ великоуѣ кѣ крѣкости женьскою одолѣ оүхищении. И Носифѣ прѣкраснии отъ лоуѣлѣи женѣ много пострада; to ima i ц м*. ⁶*а* отъ андрѣкса камена, *м* отъ анѣраѣдѣ камена.

и з руке му упаде се и разби се. Александар нему рече: мили мом Врионушу, ча то учини, ниси достојни за то дило.¹ Врионуш злобу велику на срце вазам² [и] ту га хотише отровати, и не да му Ликадуш. И толико бише гиздав Врионуш, да мишлаше на срци свои говоре: ако Александра отрују, цар на мисто Александра бити хоћу свиту, и то како види Рокзанда пристане к мани. И в то врме доидоше Еврен³ од Ерусолима ка Александру и до-несоше му шатор царски, чрлен, велик много, и повидаше му, да пророк Еремиѣ умири. И то чув Александар много скрбан би. По том придоше мужи од града Александрие, кога зида Александар и рекоше: господине цару, град ки зида Александрию, мисто добро и липо е; да не моремо живити в нем. Александар им рече: за-ч? Они му рише: ере гад зал е, змие исходе из рике Нилске и люди⁴ умираю, ке [СХIII^a] уѣдаю. Александар рече: поите в Ерусолим и кости пророка еврейскога Еремие взамите и на криж града в зид узиѣте, молитва негова исцили ѣд од змии. И тому тако бившу, од толе до данас змиѣ ва Александрии уѣсти не море чловика. И та дан приступи жена нива ка Александру и рече: цару муж ме бие и кара много. Александар рече:⁵ ни мани судити теби пред мужем твоим. Она на убиене мужа свога Александра понудити хотише (и) рече: цару Александре мене бие и теби неверан е. Александар рече:⁶ ни жене мужем не суде ни е дано жени мужем судити своим. Ва царству мом жене мужем не суде и да од тебе друге [да] не науче се и заповида жени ѣзик уризати. И в то врме приступи ка Александру двородрица негов именов Дардануш.⁷ Та бише милостан и веран Александру и бише млад тилом, и бише коник и храбар веле и рече: цару триби е [СХIII^b] да властеле твои домове свое виде. Море бити тридесет лит да од домов своих зашли есу [николико их].⁸ И ту заповида

¹ гкр. *т а* нешто другѣје: Врѣоноушъ же не съзлѣодно и попомъсно сию носе, нѣзъ роуки испоустихъ и разбихъ, Александръ ѿ семь расръуихъ се Врѣоноуша понара мало. ² гкр. *а т* додавају: хранише на скомого си благодѣтеля бездоуменно и тоу него. ³ рукопис *а с* нерен, *т* Еврен. ⁴ гкр. *а* и люди оухраняюще и медомъ оумирають, *т* людие оухраняюще единномъ оумирають. ⁵ гкр. *а* умеѣе ову изреку: въсакомъ жене глаго несть мужъ; то исто има и *т*. ⁶ ово далје исправније има *а т*: несть ти дано соудити мужюу, къ царьстѣи бо моемъ жени мужемъ не соудеть, ѿ горе людѣмъ темъ, нѣмъже жена ѿбладаеть, жена бо на единоюу потребуу отъ бога сътвори се, дѣтородѣства ради, мужюу же подроууна да естъ. ⁷ гкр. *а* дариѣдароушъ, *т* дариѣдароушъ. ⁸ гчеѣи сувишне метнуо сам у оградѣ.

Александар и донесоше дари царске многоциenne, и властеле свое и всу войску дарова царскими стемами и днадемами и великими крзни, и арапскими (и) индиискими фарижи, и вси оседлани седли златими, и свите од злата и поѣси и бисера кому числа не бише. И тако все даровав заповида всакому у свое царство одправити се.

Од отрованъ Александрова. По том сам Александар с матерю свою Олимпиѣдом и с Роксандом и з двором своим са свободними витези поиде ловити у евпатинске горе.¹ И в то време приступи Врионуш ка Александру и рече: цару дан ми македонинско господство. Александар му рече: мили мои Врионушу, ѡ свиту всему цар есам, да люди македонинским царем зову ме. Да вазми Ливию и Киликию и велику Антиохию [XCIV^a] (И сие Кринеоушь не въсхоте, нь поминишахъ въ себе, яко аще Алексѣендръ оумреть, азъ въсеому свѣтоу цѣсарь боудоу. И тако едъ раствори въ Алексѣендроу даде. Алексѣендръ же въкоуси въ тѣ тѣхъ стоудень бысть яко кроушъ и осетникъ яко отрокень бысть и рече: о любени мои крѣпоу Филипе, кѣдомо да мѣсть текъ, яко въ сладкомъ вниъ горька въкоусишъ еда. Филипъ же сие слышавъ и стемоу съ главы скорѣхъ сѣръгъ на землю (повръжъ)² и брани изкла топлѣше съ целниъ терѣликомъ³ и Алексѣендроу даде пити. Се же слышавъ Кринеоушевъ братъ Лекиадоушь и Алексѣендрѣхъ смърти видѣти не могъ, на мѣхъ скоръ налегъ, самъ себе оубоде. Алексѣендръ же къ крѣпоу своему Филипу рече: можеш ли ме смърти изгакити о Филипе. Филипъ же къ нему съ плачемъ рече: о вса свѣта свѣта цѣсарю Алексѣендре, идеже богъ хошетъ, побѣждае се мѣстѣхъ униъ; да не възможно ми е помощи ти, понеже прѣдохла мѣсть едовнаа стоудень срьдѣца твоего топлотоу. Нь сие помощи ти могу, яко да .г. дѣни живъ боудеш, доидеже въса царьстѣхъ оудеш. Се же Алексѣендръ слышавъ, глаголю же помѣхъ и прослъзи се рече: о соуѣтънамъ слако улоктѣхъ, како къ малъ изгакешъ се, а къ скорѣхъ погнаешъ. Добре бо рече рекы: мѣсть на земли радость, ниже не примѣхъ се жалость, ни мѣсть на земли слава не прѣложнаа. О землѣ и слънце и люди и твари плачѣте мене дѣнь, къ малъ бо на свѣтъ изгакъ се а къ скорѣхъ подъ землю хандохъ. О землѣ моя мати како красни улоктѣхъ отъ землѣ оупитѣхъ (и) на прѣсно ихъ къ себѣ примѣхъ. О неоуставнаа улоктѣхъ ести, како къ мѣхъ тихо носѣти се и пакъ ме къ земли отслахъ. О въсесильни⁴ и въсеому

¹ гукор. а въ епаталинске горы, с въ епаталинске горы, т въ епаталинске горы. ² umetnuto iz m. ³ m терѣликомъ. ⁴ гукорѣхъ оное спани и мощи.

и любили мои Македониние, аще възможно ии есть смърти отети
 ме днѣсь, да съ нами вьсегда боуду, за мене днѣсь смъртию бните
 се; похитити бо ме отъ кѣсь примѣла есть. Се же слышавѣше Маке-
 дониние съ макуемъ рекоше къ Алексѣндрѣ: Алексѣндре сильнии госпо-
 диние, аще би възможно)¹ од смрти одкупити те данас, живот наш
 вси дали бисмо. Да ти на земли добро поживил еси, и смрт твоѣ
 шотчена е, и бола е него ли наш живот. Да походи Александре
 на уготовано теби мисто. Тада Филип ликар маску живу расрик
 [и] постави в нои Александра. И ту сиде Александр. Вса зе-
 малска госпоцтва и царства и все власти како е триби нареди и
 дозва Птоломѣѣ и Филона, и взам Олимпиѣду и Роксанду за руку,
 да ним и рече: о моѣ предрага два брата, ово матер мою и жену
 данас предаю вам, ере (да) споминаюѣи любов мою к вам ово
 шотчено сохраните² и македонинско госпоцтво добро уредите. И
 тило мое ва Александрии вакопанте, и пакн видимо се када мртви
 од гробов устану и (вѣдомо да есть вамъ, яко)³ на покон литом
 Персиди Македонию имаю обладати, како ми Персиду данас. По⁴
 том Александар призва к себи Роксанду и целова ю и рече: о
 Дариева кѣи и до данас всега свита [CXIV^b] царице, данас любов
 наша и вера права, ку мою собом имисмо, растргнуги се има. По
 том дозва Александар все властеле свое и ш ними целива се
 редом са всеми с великим плачем, и к ним рече: о мила моѣ
 братѣ и мои властеле, другога веѣ Александра неѣте наити. По
 том заповида Александар и доведоше к нему великого буцифала.
 И види Александра буцифал умираюѣи и желно вишѣаше и много
 рзаше и сузе од очию неговию како у чловици непрестанно идиху
 и ногами землю копаше. Александар то видив похити га за гриву
 и рече: о мили мои коню, тебе брата имих, да веѣ други Але-

¹ Ovaј је umetak izvadjen iz *a*, jer је u našem tekstu griешkom isprao; rkp. *c* podudara se gotovo do rieči s *a*, isto tako *m*. ² rkp. *m* смърти дохраните. ³ umetak iz rkp. *m*. ⁴ rkp. *c* (u *a* istrgnut је taj list) piše овако: И се рек Александар са матерню целова се са великою жалостию и са царицом Роксандом. Сюю целова глаголю: о Дариева даша, милаи скете оунию моею и срдце мое, веси ли от велике уест мои приидете се тебе, коланко изкещение срьдця моего и любви показа тебе, како инедин муж на своен жени; такожде и ти верно саблюде икоже инедина жена на мужу своемъ. Вѣдомо да ти ест, днѣсь любов растргнуги хофемо. Ва кѣунии свет отхожда, откѣд кратити се не имам. Останн са богом, мила душе моя. И се рек целова и отпущи ю. Tako od pri-like i u *m*; u *a* iskinut је list, na kojem bijaše ovo mjesto napisano.

ксандар на те неће усести. По том Александар позрив на Врионуша [и] рече: о предраги мои Врионушу, ча ми зло да а за мое добро?¹ Да проклет (да) е, гдо храни госпоцкога убоицу и гдо храни градскога издаицу² [CXV^a] и гдо храни блудника госпоцке куће; да залога убини, да се зло не множи, да скрати. Врионуш ставше муче, не умие ча одговорити. И ту стоје буцифал скочи и похити зуби Врионуша за врат и одкиде му главу и на земаљу га притишће и ногами га попр. Александар то видив [и] рече: брате драги Врионушу, попи чашу, ком мани послужи. И скочив Птоломеи и Филон [и] рассикоше Врионуша на дробно и рекоше нега врићи псом. Александар на властеле свое погледав рече: како вас свит приѣх и по пустих землах ходих и до раѣ доидох, кади Адам прадид наш живид бише, и все крае земље видих и висину небеску испитах и дубину морску познах и смрти утећи не могах,³ да похою онде гди су вси ки су од вика умрли.⁴ Паки се видити имамо, када мртви од гробов устану, на судишћу оном страшном и на великом [CXV^b] трговишћу великога бога Сабаота, како ми указа пророк Еремиѣ. И то рек велики цар Александар укри в земли, ка се зове Гесем, в страни хадденскои, близу Еюпта, на Меюричю сирском, на рици Нили, на мести гди е Осип седам житниц Фараону цару учинил. И толик плач учини се ту, колико нигдор нигдир не види ни слиша. И тако оправивше и в царске свите обукоше га и царску круну на главу нему положише и с велику частю тило негово на колеснице положише и ва Александрию донесоме. Мати негова Олимпиѣда и Роксанда царица негова крзна своѣ многоцинна раздераше и власи главе свое до земље распустише, желно Александра плакаше.

(Роксанда⁵ крѣзно до земље раздра и косе до земље распусти, ка АЛЕКСАНДРОУ яко жинкоу говораше: о АЛЕКСАНДРЕ власега скета цареу, сини господине, пизматор ли мене беше⁶ тере ме остави ка тоуждих земља(х), сам яко слнце са слнцем ханде. На о земље и слнце, гори и хани и

¹гкр. *и овако: ѿ людемъ мои Врионушѣ, не веси ли, елика бѣша сътворихъ тебе, поутѣ хлѣ за добро изхдѣхъ ми еси? поутѣ стрѣнога еда напои ме?* ²гкр. *и издаицѣ, а градоиздаицѣ.* ³гкр. *и овако: нѣ оубежати не многохомъ горькога напраснаго смрътѣльнаго срама, ки же зрите ме оумирающа, помощи ми хощете, нѣ не можете.* ⁴гкр. *и dodaje: ки же останете ми з когомъ, мене до смръти немогуще.* ⁵ovaj umetak čita se u c, te se s njim podudara i tekst rukopisa s nekimi razlikami; u našem tekstu ispade to valjda griješkom. ⁶гкр. *а да крѣпкѣ ли мене бѣше, понижѣ кѣ тоуждихъ остаки ме землицѣ.*

море и красная дрека полскаа¹ плаунте се данас са мною и тоунте истоуник слух² от оунио моею, езеро напанинте, гороу напонтe пелн-мокоу, идокентоу тоу гороу.).³

По том Рокзанда заповида всим излишти ван, сама кон Александра сѣше⁴ и много негa целивавши рече: о Александре, од тебе жива раздилити се не могу. [CXVI] И то рекши нож Александров взе и на-н налегши врху Александра убоде се и умри. Птоломеи и Филон ступ велик узидаше посрид александринскога града, и на нем в злати раци⁵ Александра цара и Рокзанду царницу поставише, гди и до данашнега дне ту стое. Властеле отидоше всак на свою землю.⁶ По смрти Александрови на четира ста царствиѣ вса земла раздѣли се.⁷ Птоломеи и Филон написаше на ступу: Александар цар царем.

¹ rukop. *a* плодонитаа. ² rukop. *a* слызыныи. ³ rkp. *a* dodaje: мнѣ. ⁴ rkp. *a* овако: сама же конъ Алексѣендра сѣдши мно жнеа облобизаше и къ нѣмоу глаголааше: Алексѣендре македонѣнскы цароу, македонско слыньче, аще ми не дѣньсь оумрѣти, тебе разлоуунити се не имамъ, мое мно слыньче. Се рекши, параматерь Алексѣендрокъ възъмыши itd., тако ima i m. ⁵ rkp. *a* оу златѣ кокуеца. ⁶ rkp. *a* dodaje: Алексѣендра же Птоломею господствовати прилоуун се, тако i m. ⁷ rukop. *a* dodaje: и никомоу ѿ улоуцѣи смь сѣтъ не боуди оу кѣкъ, да блюди се да не зацѣнишь за покон троудѣ. Rkp. m imade još četiri redka, ali kako je list izderan, ne mogu se proštiti van ove rieči: концѣ. заучело и концѣ але . . . . ѣмоу его . . . . въсем.

Sadržaj teksta.

Uvod o četirim krepostima Aleksandra Velikoga str. 218.	Smrt Nektenabova 228.
Nektenab egipatski car 220.	Aleksandar jaše bučifala 229.
Ververih donosi mu viest o vojsci Darijevoj 221.	Aleksandar polazi na Olimpijske igre 230.
Nektenab bježi iz Egipta 222.	Vrativ se nadje Filipa na piru, pro- tjera drugu ženu i povrati Olimpi- jadu 231.
Dolazi u Macedoniju 223.	Aleksandar polazi na Kumane 232.
Filip polazi u rat 223.	Anaksarh hoće da otme Olimpiadu 232.
Olimpiada doziva Nektenaba 224.	Filip umrie 233.
Olimpiadu premami Nektenab 224.	Aleksandrovo vieće 234.
Olimpiada rodi Aleksandra 225.	Darij piše Macedonjanom 235 (u <i>a</i> pod naslovom: покъсти наунемъ ѿ дарѣи).
Filipu se u snu javlja Amon 225.	
Filip vrati se u Macedoniju 226.	
Aleksandrov učitelj Aristotel 227.	

- Aleksandar odgovara 236.
 Darijevi darovi Aleksandru 237.
 Aleksandrovo uzdarje 238.
 Aleksandar polazi s vojskom na Karhidona 238.
 Karhidon piše pismo i predaje se 239.
 Aleksandar ide na Afnu (α σναγαντε α градот афинен) 239.
 Atinjani viećaju 240.
 Atinjani gone Diogena iz grada 240.
 Aleksandar šalje Kumanina u grad 240.
 Diogen svjetuje Aleksandra na priearu 241.
 Aleksandar osvaja Atinu 242.
 Aleksandar vodi vojsku na Rim 243.
 Rimljani predaju se Aleksandru i primaju ga u grad 244.
 Proročanstvo o Aleksandrovu gospodstvu 245.
 Aleksandar dolazi do Okiana 246.
 Tamo vidi zvijeri čovjekopodobne i divlje žene 246.
 Aleksandar dolazi u Egipat 247.
 Zidanje gradova 247.
 Aleksandar dolazi u Troju 248.
 Trojanci iznoseše mu darove 249.
 Aleksandar časti grobove trojanskih junaka 250.
 Aleksandar vrati se u Mačedoniju 251.
 Aleksandar polazi na istok 252.
 Darij šalje mu poklisara s pismom 252.
 Aleksandar odgovara 253.
 Darij skuplja vojsku 254.
 Aleksandar polazi s vojskom na Jerusolim 254.
 Pismo i odgovor evrejskoga zbora 255.
 Aleksandru prikazuje se u snu Jeremija prorok 255.
 Aleksandar ulazi u Jerusolim 256.
 Aleksandar polazi na Egipat (Ο Εγυπτу великом) 257.
 Egipćani hoće da podkupe Filipa ljekara 257.
 Filip izlieči Aleksandra 258.
 Uhode Darijeve 259.
 Darij šalje Minanta na Aleksandra 260.
 Aleksandar razbi persijsku vojsku 261.
 Darij sprema novi boj 262.
 Aleksandru javlja se prorok Jeremija 262.
 Aleksandar osvaja Babilon (Од Бабилона) 263.
 Amiviz sunisi ubiti Aleksandra 264.
 Aleksandar oprašta Amivizu 265.
 Amiviz ostavlja Darija i dolazi k Aleksandru 266.
 Aleksandru javlja se Jeremija prorok 266.
 Aleksandar dolazi kao uhoda k Dariju s knjigom 267.
 Darij poziva Aleksandra na večeru 268.
 Kandarkus odaje Aleksandra 269.
 Aleksandar spase se priearom 270.
 Darij moli pomoć u Pora 271.
 Aleksandar razbi ih 272.
 Darij ranjen pomagani za Aleksandrom 273.
 Darij daje Roksandu Aleksandru (α κано ποστη александра рохандот царичот) 274.
 Aleksandar piše knjigu u Mačedoniju (α επιστολη αλλημιαда царичи а аристофелю) 275.
 Aleksandar dieli blago persijsko 276.
 Aleksandar polazi na lidskoga cara Krisa 276.
 Aleksandar nalazi divlje žene, čudne mrave, gradi most, dolazi do Pitika 277.
 O caru Sanhozu (α α σληхоту цару) 277.
 Ljudi divlji goleme veličine 278.
 Aleksandar dolazi do stupova Iraklija i Semiramide (α α ирланию цару) 278.
 Од люди шестоногих и шесторуких 279.
 O Psoglavih (α Ψοглавых α) 279.
 O velikih racih (α ραцах α) 279.
 O naгомудrih (хда хогемъ похети α нагомудрих) 280.
 Од Еванта нагомудр. цара 282.
 Од моста великога 285.
 Од бисера великога (α ути хда кано александра бисера ижнеса) 285.

- Од птиц образа чловичаскога 285.
 Jezero, koje oživljuje 286.
 Од рибе велике 286.
 Од исполинов 286.
 О буки суначной 287.
 Од люди еднонозих 287.
 Од Пора индинскога цара (ути зда
 и раздѣли ѿ фора царя како бысть)
 287.
 Pismo Porovo na Aleksandra i odgovor
 288.
 Aleksandar piše pismo u Macedoniju
 289.
 Vojska Aleksandrova uplašī se od mno-
 žine vojske Porove, Aleksandar kazni
 Persijance (нако фора тръни бое
 и како перси некрстко алехендръ
 сътвори хотихъ а) 290.
 Вој измедју Пора і Aleksandra (нако
 други бое бинис а) 292.
 Filon dolazi s vojskom iz Persije (нако
 филонъ ѿ персиде прінде нь але-
 хендръ а) 292.
 Filon poslanik k Poru s knjigom (син-
 столъ нь фора) 294.
 Dvoboj i smrt Porova 295.
 Од амазонских жен 296.
 Talistrida piše Aleksandru i odgovor
 297.
 Novo pismo na Aleksandra (синстолъ
 нь алехендръ) 298.
 Од Евримитра мерсидонскога цара
 299.
 О заидани езиков (ѿ поганихъ езы-
 цъхъ како алехендръ зазѣда ихъ .ке.
 езыкъ а) 299.
 Од града Клеопиле (ѿ клеѿфиле
 амастронскон царици како ю сходи
 алехендръ а) 300.
 Од Евагрида солунскога цара 302.
 Како Алехендръ амастронскоу цеса-
 рицоу съходи 303.
 Од Клеопиле амастридонске ца-
 рице 306.
 Како позма царица Клеофила Але-
 хендръ 307.
 Dorip htjede ubiti Aleksandra 309.
 Izmiri ih Kleofila 311.
 О раздѣленю госпоцтви (нако царъ
 алехендръ вса царствѣа раздѣли зе-
 мьскѣа) 312.
 Povratak u Babilon 312.
 Jeremija prikazuje se Aleksandru u
 snu 313.
 О дошастю Ариштотила (когда при-
 де царица ѿлименада нь алехендръ)
 317.
 Aleksandrov sud o bogatstvu 320.
 Dolazak carice Olimpiade (когда прінде
 царица Олименада нь алехендрѣ)
 321.
 О отровех Александрових 323.
 Како хотеше Еринѣоушь Алехендра
 отроути 324.
 Од отрованѣ Александрова 326.
 Smrt Aleksandrova 328.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

KNJIGA IV

U ZAGREBU 1872

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBREHTA I FIDLERA) NA PRODAJU.

Štamparija Dragutina Albrehta u Zagrebu.

S A D R Ź A J.

Prilog k razpravi o Markantunu Dominisu Rabljaninu. — Od S. Ljubića	1
Poslanica manastira svetogorskih patrijarhu ruskomu Ioasafu II. — Od K. Nevostrujeva	19
Dvanaest petaka. — Od St. Novakovića	24
Psaltir s tumačenjem pisan 1346 za Branka Mladenovića. — Od dr. Fr. Miklošića	29
Tri stare priče. — Od dr. Gj. Daničića	63
Proroštvo despota Stefana Lazarevića. — Od dr. Gj. Daničića	81
Apokalipsa iz Hvalova rukopisa. — Od dr. Gj. Daničića	86
Tondal. — Od dr. Gj. Daničića	110
Razhod grada Zagreba 1362 godine. — Od dr. Fr. Račkoga	118
Dva apokrifna jevangjelja: I. jevangjelje Nikodimovo. II. pripoviest Josipova. — Od dr. Gj. Daničića	130
Iz djela E. L. Crievića Dubrovčanina. — Od dr. Fr. Račkoga	154
Popis župa zagrebačke biskupije 1334 i 1501 godine. — Od dr. Fr. Račkoga	201
Poslanica sv. Save arhiepiskopa srpskoga iz Jerusalima u Studenicu igumnu Spiridonu. — Od dr. Gj. Daničića	230
Poslanica patrijarha jerusalimskoga Teofila despotu srpskomu Stefanu. — Od dr. Gj. Daničića	232

Na str. 30, vr. 16 mjesto **фал'момъ** treba **хал'момъ**; str. 32, vr. 21 mjesto **уѣстнѣѣхъ** — **ѣно** treba **уѣстнѣѣхъ** — **ѣно**; str. 144, vr. 39 mjesto **ѣѣсано** treba **ѣѣсана**.

Prilog

k razpravi o Markantunu Dominisu Rabljaninu.

(V. Rad jugosl. akademije knj. X, i Starine knj. II.)

OD PROF. S. LJUBIĆA.

U našoj radnji o Markantunu Dominisu tražili smo dokazati proti A. Bianchi-Giovini (Biog. di Fra Paolo Sarpi II. 240), koj tvrdi, da Dominis za mletačko-crkvene obustave nije ništa pisao na obranu mletačke republike, da je Dominis sbilja napisao u tom smislu jednu razpravu o oblasti naime koju ima svaka svjetovna vlast izdavati zakone i svojom državom neodvisno od Rima vladati, to jest: „dell' autorità legitima et potestà de principi temperali nel far leggi et governare lo stato suo, contra le vane pretese della corte romana 1606,“ ali nismo znali o samoj razpravi ništa pobližjega dodati, pošto još nije biela svieta ugledala. Vjerovno je, da je to Dominisovo djelo samoj vladi izručeno bilo kao savjetovanje po njezinu nalogu od Dominisa sastavljeno za službenu porabu u onoj borbi proti Rimu, a ne za javnost, te toga radi da još sada taj rukopis leži tko zna gdje zaboravljen u onoj jošte svestrano neobrađenoj a gorostasnoj rudi, kao što je mletački arhiv. Nego posluži nam sreća prošlih praznika u Mletcih slučajno naići na dvie druge isto kao ona ako li ne još više važne Dominisove razprave, koje na isti predmet spadaju, a do sada sasvim nepoznate. Posredovanjem našega vrloga prijatelja Barocci, čuvara gradskoga muzeja Correrova u Mletcih, bilo nam je dozvoljeno, da razgledamo prebogatu sbirku starih rukopisa plemenite mletačke obitelji Donà, i u koliko bi nam bilo od potrebe upotrebimo. Naša su iztraživanja u tom jošte neiztraženom i slabo uredjenom pokladu starinskih mletačkih uspomena smjerala na to samo za onda, da se točno obavijestimo, od kolike je važnosti za povjest jugoslavensku. Baveć se dakle razgledanjem i proučavanjem onih naprašenih rukopisa, u kojih jamačno leži zakopano veliko blago za razjasnjenje naše prošlosti, dodje nam do ruke (Miscel. IX. br. 5) jedan rukopis sa sljedećim napisom na prvom listu zabilježenim: „Dell' arcivescovo di Spalato contro la parenesi del cardinal Baronio 1606.“ Razgledavši dalje cijeli rukopis iznadjosmo, da sadržava dvie Dominisove razprave, do sada, kako rekosmo, sasvim nepoznate.

Prva razprava nosi na čelu: „Reipublicae Venetae admonitio ad Caesarem Baronium S. R. E. cardinalem, contra ipsius paraenesim. Počima ovako: „Doleo equidem vehementer, quod te in ista tua decrepita aetate delirantem admonitum, acrioribus compellar hanc ipsam admonitionem verbis exordiri, et paraenesi tua salutationis benevolae experti antiparaenesim hanc, ut ita dicam, opponere resalutationis dulcedine destitutam“ etc., a svršuje: „quod deus avertat, amen.“ Dominis nebesjedi tu u svoje ime, nego stavlja govor u ustih Mletčanina. Navadjaju se razlozi, kojimi se stožernik Baronio trsio opravdati rimski dvor radi crkvene obostave bačene na mletačku državu, te se silnom neodoljivom vatrom preduboka razmatranja svestrano oprovrgavaju, pobijaju, uništuju. Predmet se dieli na 60 kratkih no jezgrovitih poglavlja sadržanih u 31 stranu na listu. Rukopis je suvremen ako li nije iz same ruke Dominisove potekao, kao što bi se činilo, jer pismo rukopisa veoma na Dominisovo naliči.

Druga razprava, koja sliedi, sadržaje se u 20 strana na listu. Na glavi joj napis: „Di Monsignor . . . de Dominis de Arbe arcivescovo di Spalato 1606 de luglio. Dialogo sopra li dispareri tra Papa Paolo Quinto et la Republica Veneta.“ Na koncu ove razprave pridodan je ulomak sa bilježkom, koja kaže, gdje da se taj ulomak u spis uvrze. Ovaj je napisan samom Dominisovom rukom, koi pod njim i datum zabilježi ovako: „A di 28 maggio 1606.“ Ova je razprava mnogo važnija od prve, pošto nije odgovor te stegnuta predmeta, nego izvorno, načelno djelo, u kom se pisac prihvaća svega, što bi moglo u borbi medju rimskim i mletačkim dvorom Mletčanom proti Rimu služiti na obranu. Sastavljena je na način razgovora, držana van gradskih smutnja na selovanju medju padovanskim doktorom Martellinom i seoskim župnikom Timorelliom, a teče sasvim umireno i jednostavno. Pod takovom pokrenom pomoljavaju se ipak kao u prvom začetku ona načela Dominisova, koja je kašnje u svojih znamenitih djelih proti pokvarenosti rimskoga dvora svestrano napro i odvažno za dugo branio, i koja ga napokon odalečiše od katoličkih temelja u izpoviedanju sv. vjere, te ga dovedoše do onih kobnih događaja, koji su mu zadnje dane ogorčali i vjerovno život prikratili a uspomenu omračili. Toga radi ova je razprava veoma znamenita i zanimiva, jer nam predočuje s gledišta vjerskoga njegove prve javne korake. S njom se dakle podosta popunjuje naša radnja o Dominisu, te zato ju ovdje k ostalim priložim, koji su u II knjizi „Starina“ bieli sviet ugledali, pridodajemo.

Martellino.

Dialogo sopra li dispareri tra il sommo Pontefice Paulo Papa V. e la serenissima Republica di Venetia.

All' Illustrissimo Signore il Signor N.N. senator Venetiano.

Suole bene spesso intravenire agl' huomini, che quanto più fuggono l' occasioni d' alcuni disgusti et travagli, tanto più facilmente in

esse inciampino, et che l' istessa fuga a punto in tali occassioni intoppi, quali forse senza la fuga schiffate si sarebbono. Giona profeta col suo fugire verso Tarsi per non andare a Ninive, tanto più praesto a mal suo grado vi andò portato nel ventre d' un pesce a' i più vicini lidi della città da lui fugita et abhorrita. Un caso in parte simile a questo è intravenuto a me (voglio credere per particolare dispositione divina), che mentre fuori della città di Venetia mi ritiro non tanto per godere al mio solito le delicie delle ville nel delizioso mese di maggio, quanto per non vedere ne udire i disturbi pubblici cagionati dal nuovo sommo pontefice Paulo V, da quali troppo gran cordoglio io ricevevo, a punto con questo ritiramento intoppassi in quello, che fugivo. Imperciocchè in que' primi giorni del mio ritiro essendo stato io invitato a pranzo dal reverendo paroko della nostra villa, sacerdote grave e maturo, di buone lettere et d' ottima coscienza ornato, et mio caro amico, vi sopraggiunse alla sprovista da Padova il signor dottor Martellino, d' ambedue noi commune amico, che, per suo diporto colà era venuto; et doppo gli amorevoli saluti et delli abbracciamenti, alla mensa del reverendo Timorelli (questo si è il cognome del paroko sopradetto) assisi, con piacevoli trattenimenti et discorsi ci recreassimo. Ma sparecchiata che fu la tavola (perchè dice bene il proverbio, che la lingua sovente batte, dove il dente duole) pian piano il signor Martellino cominciò picchiare sopra l' odiosa et da me cotanto fugita materia delli monitorii et censure pontificie contra el serenissimo nostro prencipe, et attaccatosi col reverendo paroko, per quanto io m' adoprassi a divertirli, passorno tant' oltre, che poi hebbi grandissima sodisfattione in havergli uditi. Et perchè il discorso o disputa fatta tra di loro, se ben fù all' improvviso, fu veramente degna d' essere notata, m' è parso debito mio farne partecipe vostra signoria illustrissima, per quanto mi potrà servire la memoria.

Martellino. Reverendo Timorelli, essendo voi paroko di questo luoco, facil cosa sarà, che mi sappiate informare sopra il monitorio, che si dice sia stato rilasciato dalla santità del sommo pontefice, anzi — anco la scomunica et interdetto contra li nostri signori, perchè noi in Padova ne habbiamo puoca particolar notitia.

Timorelli. Signor dottore più torto io speravo d' essere da voi sopra ciò informato, già che ve ne venite hor hora da Padova, ch' io qui alla villa a pena ne sento ragiouare.

Martellino. Sono tanto severi i commandamenti del prencipe intorno a questo, che ne si publicano gli atti di Roma, ne si tengono ne portano ne si ponno vedere. Et io, per dir il vero, più per zelo di discutere la verità tra me stesso, che per semplice curiosità sono desiderosissimo di vedere et i brevi et i monitorii et atti tutti di Roma, per fonderne sopra qualche mio giudicio per modo solamente di speculare, ch' in altro non m' incipcio.

Timorelli. In generale solamente io sò, ch' el papa si risente contra a Illustrissimi signori, che loro vogliono giudicare i preti in certi

eccessi: et che habbiano publicata una legge, che la chiesa non possa acquistare beni stabili nello stato loro: et che non si possino fabricare chiese senza saputa et licenza di sua serenità. Sono anche forse altri articoli, ma di menor momento. Et quando non voglino revocar queste leggi et lasciare anco il giudicio de preti alli loro vescovi, minaccia loro la scomunica, anzi si tiene già per fulminata.

Martellino. Et che ve ne pare, lodate voi questo tentativo?

Timorelli. A me pare, ch' il papa habbia ragione: ma però che doveva procedere con maturità tardanza, piacevolezza et destrezza, secondo il precetto di Santo Paulo: patres, nolite provocare ad iracundiam filios vestros.

Martellino. In questo punto della destrezza sento con voi, che se a qual si voglia prencipe disdice il dire sic volo, sic iubeo, molto più ad un papa, il cui principato più d'ogni altro principato christiano è politico et non dispotico, massime verso principi, anzi più paterno che politico. Ma non mi piace, che così presto destate la vostra sentenza con dire, che il papa ha ragione; et questo a me pare assai disputabile, anco parlando in genere, se bene non sappiamo le particole tutte, che sono nelli brevi et monitorii e sentenzo di scomuniche d'interdetto.

Timorelli. Come non è celebre il canone: si quis suadente diabolo Non sono i privilegii clericali del foro separati dal foro laico? Non sono le scomuniche in bulla caenae domini contra a quelli, che rompono la libertà ecclesiastica?

Martellino. Adagio di gratia, et procediamo con qualche ordine. A me pare, che sopra questi monitorii et scomuniche del papa contra li nostri signori si possa disputare et quanto alla validità o nullità et quando alla giustitia o ingiustitia. Ditemi di gratia, li tenete voi per validi?

Timorelli. Atti publici giudicarii sono validi, quando sono fatti da chi ha autorità et che non si tralascino le solennità essenziali. Il papa, non è dubbio, è la piena e sopra autorità sopra tutti li christiani nelle cose spirituali; se ha poi servato le solennità noi non lo sappiamo, perchè non habbiamo veduti i brevi et processi, ma dobbiamo presumere, ch' il papa non havrà tralasciato il necessario.

Martellino. Io vi protesto, d'essere vero et buon catholico et fedel suddito nella fede alla santa sede apostolica romana. Ma tra di noi possiamo dire alcuna cosa per modo di semplice disputa. Se alcuno vi ponesse in dubbio, se questo papa Paulo V. sia vero papa con qualche ragione, che direste?

Timorelli. È cosa chiara, che se non fusse papa, gl'atti suoi tutti sarebbero nulli, ma è anco chiara cosa, che porre ciò in dubbio sarebbe temerità grande ogni volta, che non vi fussero gagliarde ragioni di dubitare.

Martellino. Voi dite bene. Et per ciò vi porto due ragioni; una che l'elezioni, c' hora si costumano ne' conclavi, senza dare i voti espressi, col solo consenso esterno, se sono sufficienti, come vogliono,

che siano, molti sono papi legittimi, che s' escludono, et molti, che non sono legittimi, s' intronizzano. Perchè il cardenal Santa Severina non fu papa nel conclave della sede vacante per morte di Gregorio XIII, s' hebbe il consenso de cardinali in numero sufficiente? perchè nell' ultimo conclave non fu papa il cardinal Tosco, s' hebbe il consenso esterno di tutto il collegio da due o tre in poi? ne posso io persuadermi, che la cerimonia d' entrare in capella dia la forma et compimento all' elletione ogni volta, che vi è l' esterno assenso, si come l' entrare in essa senza assenso non vogliono, che facci il papa, che per ciò il cardinal Ascanio, con tutto che fusse in capella, dicendo di non contentare, escluse il Santa Severina (qual pur senza di lui haveva li voti sufficienti) et l' errare nel numerarli non fa nulla l' elletione, ogni volta che poi si trovi il vero numero; così nell' ultimo conclave se fu papa il Tosco, non può esser papa il Borghese: et un giorno vedremo scismi crudeli con questo modo di elletione tanto pericoloso. L' altra ragione si è, che la simonia fa nulla ogni elletione ecclesiastica, et principalmente l' elletione al papato; o sia poi la simonia immediata o mediata poco importa.

Timorelli. E che simonia potete voi apportare nell' elletione di Paolo V.?

Martellino. È stato già in Roma decretato, dio lo sa quanto giustamente, che papa non si faccia, se non un cardinale, legando lo spirito santo al solo collegio de cardinali, come se fuori di essi non si possa trovare persona degna; et pur per tanti secoli si sono trovate fuori del collegio persone dignissime del papato; o come che nel collegio s' adoprassero solamente persone degne del papato, et non vi entrassero tanto inetti anco ad essere preti di villa. Hora adunque comprandosi il cardinalato con danaro, chi non sa che si compra l' adito al papato, et chi entra nel collegio per la porta del danaro, essendo il cardinalato hora conditione neccessaria per il papato, giungendo questo tale al papato, è pervenuto ad esso per la porta del danaro. Papa Paulo V. non sarebbe mai stato cardinale e susseguentemente ne anco papa, se non era il danaro del auditorato della camera da suo fratello comprato, et che col suo cardinalato poscia si vendè, imborsandone il prezzo il papa, che lo fece cardinale. Inventionione tra le altre bella, ma indegna di vendere cardinalati, l' haver statuito, che alcuni officii vendibili a grosse summe vachino al papa con la promotione al cardinalato, come sono li chiericati di camera, il thesorariato, l' auditorato di camera et altri simili, se vi sono.

Timoreli. La prima vostra ragione, se fusse buona, partorirebbe nella chiesa gran confusione, et vi sarebbono perpetui scismi, et la chiesa sarebbe senza il primo pastore.

Martellino. La bontà del Santa Severina et del Tosco sono quelle, ch' hanno impedito la conclusionione con cedere spontaneamente, ancorchè potevano non cedere; et non sarebbe quella la prima volta, che la chiesa stia senza legittimo pastore, sin che l' istesso Dio vi provvede, come ha fatto tante volte, i cui occulti giudicii noi non penetriamo.

Timorelli. Quello, c' havete detto della simonia, mi pare molto lontano; et l'uso è già introdotto, che si comprino officii ricchi vachabili per il cardinalato, ma questa è comprata molto remota, ne a me pare, c' habbia ragion di simonia.

Martellino. Et io ne dubito, ma però lascio il giuditio ad altri, et concludo, che con questo dubbio si potrebbe porre in dubbio la validità di questa scomunica o interdetto ch'egli sia.

Timorelli. Il dubbio non basta, perchè terminano i dottori, che chi dubita d'essere scomunicato o sospeso e irregolare, si deve tenere per scomunicato, sospeso et irregolare. Ne ho veduto io ancora alcuno, c' habbia ne pur sospettato di simili simonie o invalidità d' elettioni.

Martellino. Il tacere degl' interessati, et come cedere alle ragioni loro, fa tacere anco gli scrittori, ma molto più il timore et rischio grande. Gli heretici pur troppo streppitano, ma sono prohibiti, ne si lasciano leggere, i quali però bene spesso tra molte falsità speculative intorno a' gli articoli della nostra fede dicono molte verità pratiche intorno a' gli abusi delli nostri ecclesiastici et massime della corte romana. Ma già dissi, che anco in ciò per heretici sono esclusi et prohibiti. Et de catholici chi volete habbia ardire di pubblicare simili materie, subito entrerebbono nell' indice, et si darebbono al fuoco i libri, et l' autore sarebbe perseguitato a morte. Il santo officio a simil attore sarebbe tale, qual già fu un re d' Israele al profeta Michea, perchè gli predicava il vero. Si trovano, credete a me, molti pii religiosi et zelantissimi catholici, che non ponno tollerare molti horrendi abusi della corte romana nel vendere propriamente cose sacre, non solamente cardinalati, ma vescovati, abbazie, priorati, prepositure, canonicati, et assolutamente et indifferentemente ogni beneficio ecclesiastico con l' intentioni della dattaria et cancellaria, con tante sottoscrizioni d' abbreviatori, registri, piombi, minute, scritture, propine, annate et infiniti intrichi per multiplicare il guadagno, et non ardiscono ne scriver ne parlare, che tal volta non bastano quattro entrate a riffare quel pover' huomo, c' ha spedito le bolle a Roma d' un beneficcietto di diece scudi: oltre le spoglie, c' ha havuto la camera del predecessore in molti paesi, et l' entrate del tempo della vacanza. Le tante regole poi della cancellaria fanno stomacho nel tirare le collationi al papa in infiniti casi, in fare beneficii affetti con tanti modi di vacanze per obitum, per privationem, ob non publicationem, ob non expressionem, certo modo et con tante derogationi agli ordinari, i quali forse de iure divino hanno la collatione in tutti li mesi, et pur per un solo sic volo sic iubeo il papa li tira a se per arricchire la sua cancellaria et per provvedere i corteggiani, che insino si possono a derogare a ius patronati. Harrebbono molto che dire sopra le vendite delle dispense matrimoniali, ch' è pur cosa immediatamente sacra, anzi sacramento o almeno sacramentale, con tanta varietà di pretii per il solo guadagno della dataria e cancellaria secondo li varii gradi di parentella. Molto direbbono dell' intolerabil abuso delle pensioni

d'infiniti altri disordini di quella corte, ma non ardiscono porsi a queste imprese.

Timorelli. Non sapete voi, ch'el papa non può commettere simonia, ancorchè per danaro conceda alcuna cosa sacra?

Martellino. So ch'el papa non è soggetto alle pene et censure, che sono imposte contra a simoniaci, ma credo io, che possa incorrere nel peccato della simonia tanto quanto ogni altro inferiore, et che in lui sia tanto disdicevole et colpevole la simonia, quanto in ogni altro, et forse più; ma fermiamola qui, che di ciò non si può parlare liberamente. Un concilio generale dovrebbe discutere ciò, et remediare a questi disordini con reformar la corte deformata di Roma et quelle datarie et cancellarie et questi abusi pecuniarii nelle dignità ecclesiastiche, dalle quali tanto abhorivano i santi apostoli et la primitiva chiesa per molti secoli; et dio voglia, che li papi, si come hanno introdotto questi abusi con pregiudicio grave del terzo et usurpatione manifesta per arricchire se et i suoi, così non s'abbiano usurpata molta giurisdittione et autorità, qual di ragione loro non conviene.

Timorelli. O quest'è entrar troppo in sacristia, di gratia tralasciate questo punto.

Martellino. È punto di grandissimo momento, et intendo, che li buoni padri del concilio di Trento volevano discuterlo con vedere bene et esaminare l'autorità del sommo pontefice, ma chel buon papa, ch'era allora Pio quarto, fece finir il concilio, acciò non si ponesse in dubbio la molta autorità, ch'egli gode, et così ancora noi lo possiamo tralasciare, se bene al proposito di quanto hora trattiamo bisognava pur dirne qualche cosa.

Timorelli. Seguiamo l'incominciata materia, et supponendo quello, che non dobbiamo noi porre in dubbio, già ch'l collegio de cardinali per certo lo suppone, che Paolo V. sia vero et legittimo papa, ne gli viene d'alcuno contradetto, et conseguentemente che da questo capo gl'atti suoi sono tutti validi, vediamo se d'altro capo possano tenersi per invalidi et nulli.

Martellino. Ho veduto un manifesto del nostro serenissimo prencipe, nel quale asserisse sua serenità, che la censura sopradetta è nulla, nullo inris ordine servato fulminata.

Timorelli. La sola semplice assertione, massime dalla parte interressata, puoco vale, se non dimostra et prova, quanto asserisce.

Martellino. Già v'ho detto, che non havendo noi nelle mani i processi in questa causa, non possiamo stenderci molto: dico bene, che in prencipe così grande non asserirebbe quello, che non fusse. Et per quanto posso io congetturare il papa (salvando la debita reverenza) pare habbia precipitato a questa scomunica et interdetto senza voler prima udire le ragioni de nostri signori, et habbia cominciata la causa dal precetto definitivo et monitorio assoluto, che debbano revocare le sopradette leggi, et astenersi dal giudicare il clero con la comminatione delle censure, da dichiararsi doppo li debiti termini. Et pure il detto precetto et monitorio doveva essere cum clausula gra-

vaminis et prima udirli a defendersi et discutere le loro ragioni, assegnando giudici non interessati. Che se dio signor nostro non volse condannare il primo nostro padre Adamo senza udire prima le sue difese, se haveva alcuna scusa legittima d'apportare: Adam ubi es? quis indicavit tibi? quare hoc fecisti? perchè sua santità non volle udire le ragioni de nostra signoria, et pigliarne sopra il parere de savii et periti, inanzi di precipitare a precetti definitivi et essecutione di essi? Con giudici inferiori la cosa va bene, perchè s'appellano simili precetti et monitorii, mentre contengono gravami, et con l'appellatione si suspendono et quasi estinguono; ma con supremi giudici, che non hanno superiore d'appellatione mentre procedono indebitamente et tralasciano parti essentialissime come sono le difese, che sono de iure nature, et vogliono quasi tirannicamente essequire i loro precetti senza udire le ragioni in contrario col solo sic volo sic iubeo sit pro ratione voluntas, chi non vede, che comettono nullità espressa et intolerabile con un semplice procedere de facto ma non de iure? et che con ragione sua serenità asserisce, ch'el papa habbia proceduto non servato iuris ordine? Et io mi dò a credere, che sia così, perchè se havebbe voluto admettere li signori nostri alle difese, si sarebbe scritto in questa materia dalle principali università d'Italia et massime dalla nostra di Padova per vedere quid iuris: et io non so, che mai si sia pubblicamente di ciò trattato.

Timorelli. Se è vero, che si sia proceduto in questa guisa, ancor io almeno dubiterei sopra la validità di questi atti ogni volta però, che sua santità non havebbe proceduto senza udirne le difese, come in cosa notoria, chè voi sapete, in notoriis non servari juris ordinem.

Martellino. Notorio non è, dove vi sono molte ragioni in contrario.

Timorelli. Se sono leggi solennemente publicate contra la libertà ecclesiastica, se sono publiche et solenni prigioni et gindicature di persone ecclesiastiche, come non sarà notorio l'errore de nostri signori?

Martellino. Bisognarebbe, che fusse notorio non solamente il quid facti, ma anche il quid iuris. Le leggi et le giudicature, che dite sono fatti notorii, ma non è notorio, che esse siano contra la libertà ecclesiastica, o al meno che siano tali, che giustamente si possino da papa o prohibire o punire.

Timorelli. Questo si è un paradosso.

Martellino. Paradosso potrebbe essere et fuori delle volgari opinioni ma però vero a mio parere, et facile da provarsi.

Timorelli. Desidero udirne le prove.

Martellino. Le presenti controversie sono intorno alle persone ecclesiastiche; intorno a beni temporali stabili; et intorno alla fabbrica materiale delle chiese. Andrò distintamente a parte a parte. Et quant'alle persone vi dimando, chi la ha essentata dalla potestà et giurisdictione de principi secolari et laici?

Timorelli. Alcuni vogliono, che l'istesso dio ha essentato le persone sacre dal braccio laico et secolare.

Marcellino. Questa essentione, se è da dio, si troverà nella sacra scrittura, ma io non l'ho mai ne veduta ne udita; anzi per lo contrario io trovo, che essendo già introdotti i dominii tutti de principi et signori temporali per ragione delle genti, san Paulo dice: *omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*, ne eccettua alcuno, si come ne anco eccettuò se stesso, et pur era per sona sacra et ecclesiastica, ma andò di tribunale in tribunale, et contestò volontariamente liti criminali inanzi a giudici laici, et appellò a Cesare; et Cristo salvator nostro sacerdote supremo et capo de tutti i sacerdoti fece l'istesso, confessando, che Pilato haveva potestà sopra di lui datagli di sopra, pagò i tributi, et volse, che li apostoli li pagassero. Disse: *redite que sunt caesaris caesari*, non eccettuando alcuno, et comandò anco alli suoi apostoli, che dovessero obedire et star soggetti alli laici tribunali, con quelle parole: *super cathedram Moysi sederunt scribae et pharisaei, omnia quaecumque dixerint vobis, servate et facite*; et io non dubito, che la cathedra di Mosè si era il puro tribunale laico et secolare, et non altrimenti l'ecclesiastico et spirituale, perchè Moisè fu giudice et governatore delle cose civili et politiche secolari, et Aaron delle ecclesiastiche et sacerdotali; il governo delle quali al tempo di Christo era nelle persone de pontefici Anna et Caifa. Anzi ch'è il detto governo politico overo cathedra de Mosè se l'havevano usurpato i Scribi et Farisei, ne n'havevano alcuna legitima investitura, et pur Christo vuole, che tutti etiam gli apostoli gl'obedissero, quanto più vorrà, che tutti obediscano a principi legittimi et legittimamente ne' loro dominii et principati investiti. Adunque le persone de nostri sacerdoti in quanto al corpo et cose corporee non sono ne per legge divina ne delle genti ne naturale essenti dalla giurisdittione de loro principi laici et temporali, se bene nell'essercitio degli ordini et governi spirituali tanto i sacerdoti quanto i laici sono soggetti alli superiori ecclesiastici, a quali è stato commesso il governo solo spirituale, non potendo avere il papa peggior giurisdittione temporale come papa et vicario di Christo, se non quanto hebbe Christo come huomo, qual disse: *regnum meum non est de hoc mundo*; et provano i theologi, ch'el papa non ha dominio alcuno temporale come vicario di Christo, vedete l'illustrissimo Bellarmino, che lo mostra chiarissimamente.

Timorelli. Noi sacerdoti et chierici, quantunque non fussimo nelle nostre persone essenti dalla giurisdittione laica per ragione et legge divina e delle genti o naturale, siamo almeno esenti per privilegi de sommi pontefici e de principi anco secolari a voi assai noti et nelli sacri canoni et nelli testi civili.

Martellino. I privilegi havuti da sommi pontefici a me non pare siano da se bastevoli per essentarvi, perchè havendo voi per legge divina et delle genti la soggettione a principi laici, non può a lor pregiuditio essentarli il papa, che per nessuna legge ne divina ne humana ha egli sopra le vostre persone giurisdittione alcuna temporale; che se l'avesse, havendola anco i principi temporali, dio vi have-

rebbe posto in stato perplesso et impossibile a mantenersi, poichè *nemo potest duobus dominis servire*. Ma bene sono veri i privilegi dati dagl' imperatori et principi secolari, come da Constantino Magno et da Giustiniano C. de Episc. et Cl. Anzi di quà si conferma, che la giurisdittione de principi laici verso i sacerdoti nelle persone loro è vera, ben fondata et stabilita, già che vi sono nell' istesso codice molte leggi nell' istesso titolo appartenenti al politico governo etiam de sacerdoti, come la legge: *Phr. I. Prorum. l. interdicimus*, et altre, ne trovo io privilegio alcuno generale et universale, che levi li sacerdoti dal foro laico et li sottoponghi al solo foro ecclesiastico, poichè la legge *Cum ctie* et *l. omnes qui ubicunque C. co.* sottomette i chierici ancora al foro laico.

Timorelli. Se non v' è tale privilegio generale et universale, vi è almeno l' uso di esso, et prescritta consuetudine con la tacita universale tolleranza et volontà de tutti i principi christiani; qual privilegio etiam prescritto col consenso di tanti imperatori et monarchi christiani inanzi che la repubblica di Venezia signoreggiasse in questi paesi, deve rimanere intatto et illibato, et li nostri signori sono in obbligo mantenerci in quello, che ci hanno trovati, non potendo essi derogare a quello, che da maggiori principi ci è stato concesso.

Martellino. Nessun privilegio humano di sua natura è perpetuo, in maniera che et l' istesso principe, che l' ha concesso, et i suoi successori non gli possano derogare, et tanto dura, quanto viene tollerato. Voglio adunque concedervi, che voi altri preti già haveste privilegio universale (qual però io non trovo) dagl' imperatori dell' immunità et essentione del foro; ma essendo successa la repubblica legittimamente nel dominio degl' antichi imperatori nello stato suo, essendo ella principe assoluto et supremo nel suo stato, può o tollerare o derogare a qualsi voglia privilegio de principi suoi predecessori, se non li ha espressamente giurati et confermati, ne posso io admettervi, che gli imperatori sono stati maggiori principi della repubblica di Venetia, perchè ogni principe assoluto et indipendente da altro principe terreno è uguale all' altro simile nell' autorità et giurisdittione nello stato suo, ancorchè sia disuguale nelle forze et grandezza di stato. Può dunque nello stato suo il nostro principe et derogare et limitare i privilegi da suoi precessori concessi tanto, quanto può l' imperatore et ogni re assoluto nel suo stato, et può tolerarli un tempo, et in un altro tempo moderare o levare, come le pare espediente per il buon governo, et così ha fatto nel limitare cotesto vostro privilegio dell' essentione del foro, lasciandolo intatto nelli casi ordinarii, ma derogandogli nelli casi atroci, ne veggio io in ciò esser alcuno già che lo può fare.

Timorelli. Havendo li papi già prescritta questa giurisdittione concessa loro dagl' imperatori, non ponno più i principi, ancorchè uguali agli imperatori, levargliela, che per ciò i nostri signori già impetrono la bolla Paolina, nella quale domandarono di poter giudicare in Venezia i preti ne' casi atroci, et fu loro concessa limitata.

Martellino. La prescrizione non corre, dove non è pacifico possesso, et molto meno contra il ius divino et delle genti; et havendo la repubblica sempre giudicato li preti ne' casi atroci, anzi havendo ella questa autorità per ragion divina et delle genti, come vi mostrai di sopra, nessuna prescrizione può haver loco contra essa, se non in tanto, in quanto essa repubblica tolera, tace et si contenta. Et la bolla Paolina in questa parte (per mio parere) non era neccessaria, già che senza essa potevano i nostri signori servirsi dell' autorità et giurisdittione loro propria et naturale tanto in Venezia quanto fuori di Venezia nello stato loro, si come ponno al presente, ma fu per una certa creanza, et per non porsi in lite con li sommi pontefici per la divotione et rispetto, che sempre questa serenissima repubblica ha portato alla santa sede apostolica, ne dubito io, che anco adesso, se sua santità non entrava in voler per filo et per forza quello, che vuole, ma che haverebbe posta la sua pretensione in negotio, la serenissima repubblica haverebbe assai condesceso, ma già che la vuole per rigore, per rigore potriano mostrare i nostri signori, ch' 'l papa non ci ha che a fare nel giudicare gli eccessi personali de preti dello stato loro.

Timorelli. Ci sono pure le scomuniche de' papi, et massime in cena domini, contra i giudici laici, che vogliono giudicare le cause et persone ecclesiastiche.

Martellino. Queste bolle et scomuniche fuori dello stato temporale de santa chiesa io credo, che non habbino ne forza ne effetto, dove non siano da prencipi accettate et admesse, perchè li papi per interesse loro potrebbero in questa guisa privare i prencipi christiani d' ogni altra giurisdittione, et tirarla a se, come vanno procurando. Et io di sopra vi mostrai, che li papi non hanno nessuna giurisdittione temporale o corporale fuori de stati suoi proprii, poichè il papa come papa et sommo sacerdote altra giurisdittione non ha, se non la spirituale nelle anime de fedeli; et dopo che li papi hanno acquistati dominii temporali hanno tralasciato molto il governo spirituale di santa chiesa, come molto più occupati ne' stati et governi temporali che nelli spirituali: et danno più solcite audienze alli governatori, fiscali, thesorieri, camarlenghi, conservatori etc., che alli vescovi et religiosi, quali vengono sempre reggettati et esclusi dall' audienza ad ogni minima comparsa de' sopradetti. Per tanto quando disputtiamo sopra la giurisdittione temporale non m' apportate canoni ne decreti pontificii, non dovendo mai la parte essere a se et in favor suo giudice et prencipe, se non quando li suoi decreti sono accettati dall' altra parte spontaneamente, che sono li prencipi temporali, quali ponno cedere alle ragioni proprie tanto, quanto a loro piace. Ne havendo mai li nostri signori accettata nessuna bolla in cena Domini, perchè non si sentono di cedere alle ragioni loro et giurisdittioni, delle quali sono giusti et legittimi possessori, et stà in libertà loro cedere et non cedere, per certo la bolla in cena Domini contra di loro non ha forza alcuna in quella parte, dove essa bella leva loro o dimi-

nuisce la loro giurisdittione, ne sono obbligati in ciò a cedere et obedi-
re al papa, ne il papa può ciò loro comandare, et conseguente-
mente meno li può per ciò escommunicare. Si come voi non sarete
tenuto obedi- re a sua santità, se vi comandasse, che gli rassegnate
il vostro beneficio di questa parochia, senza c' habbia occasione al-
cuna di privarvene.

Timorelli. Hora veggio chiaramente, che non è notorio o l' errore o
il delitto de' nostri signori nel giudicare i pretti, già che almeno è
disputabile, se lo possino o non possino fare.

Martellino. Et se non è notorio, non doveva sua santità
procedere alli precetti et monitorii definitivi et alle censure senza udirne
prima le ragioni della repubblica, che però ben dicevo io, ch' il tutto
era nullo et invalido, et che ragionevolmente non se ne doveva tener
conto alcuno.

Timorelli. Sarà forse notoria almeno l' ingiustitia della legge in-
torno all' acquisto de beni stabili per le chiese, onde per questa li
monitorii siano giusti et validi con le censure.

Martellino. Et io tengo molto più defensibile la ragione della re-
pubblica in questa legge, che nel giudicare i preti.

Timorelli. Desidero udirvi.

Martellino. Dite prima voi, s' havete qualche fondamento, dal quale
vi paia, che la detta legge sia ingiusta.

Timorelli. Io la tengo ingiusta da quattro capi: primo, perchè leva
la libertà a sudditi, che sono pur liberi patroni delle proprie facoltà,
di disporre di esse secondo il beneplacito loro, et massime a prò et
beneficio dell' anima; secondo, perchè è contra le leggi et privilegi
imperiali (de sacros. Eccl. l. Generali, et l. Jubemus); terzo, perchè
pregiudica molto al progresso et accrescimento del culto divino, qual
in questo stato con questa legge non può più crescere, non potendosi
più dotare ne chiese ne altari, ne alimentare i sacri ministri, ne servi
o serve di Dio. Onde da questo capo si rende giusto il precetto
et monitorio pontificio, fatto a nostri signori, essendo cosa manifesta
tra christiani et catholici, ch' il papa può fare precetti et fulminare
censure in ogni materia, che concerne il culto divino, contra a chi o
diretta o indirettamente lo impedisce: et da questo capo anco questa
legge è contra la libertà ecclesiastica; quarto, vi sono i sacri canoni,
quali statuiscano, che li statuti de laici non hanno loco intorno alli
beni della chiesa c. fin. de reb. eccl. non al., et i detti de canonisti,
che li statuti de laici, che impediscono la libera facoltà di donare alle
chiese, sono nulli. Abb. in c. relatum Cl. p. de testam. con altri.

Martellino. Questi vostri quattro fondamenti hanno qualche appa-
renza, ma puoca sussistenza. Al primo vi dico, che li privati sudditi
d' ogni prencipe, ancorchè siano liberi patroni delle loro facoltà et
possessioni in modo, che 'l prencipe non glie le possa levare ordinari-
mente a suo beneplacito, tuttavia dove si tratta del bene et interesse
commune ponno darsi casi, che non siano liberi et assoluti patroni
delli loro poderi, ma che li prencipi possano lecitamente et levarli o

guastarli in tutto o in parte, come in occasione di fortificatione, et limitare et moderare i contratti sopra i beni de sudditi per interesse dell'istesso bene commune, qual prepondera sempre all'interesse privato. Perciò che chi dirà, che possano i privati disporre delle facultà loro con donarle, venderle o lasciarle a qualche Hebreo o Turco o altro straniero sospetto et inimico del natural prencipe. Si come adunque per l'interesse del ben commune può lecitamente il prencipe legare le mani a suoi sudditi, che non possino vendere, donare, lasciare i beni loro a Turchi o Hebrei o simil persone, perchè per giuste cagioni non può fare l'istessa inhibitione verso altri chi si voglia? Al secondo si dice, ch'è contra di voi, perchè se gl'imperatori in quelle leggi o privilegi concedono a sudditi licenza di poter dar il suo alle chiese, adunque senza licenza del prencipe non lo potevano dare; et già di sopra v'ho mostrato, che la serenissima repubblica, essendo prencipo assoluto nel suo stato niente meno d'un imperatore nel suo, può et tollerare tali privilegi et derogare ad essi, o limitarli et moderarli, come a ponto ha fatto in questa legge, lasciando la sustanza del privilegio, che ogni uno possa lasciare et donare il suo alle chiese, ma con conditione, che li beni stabili si vendano, et le chiese godano a loro beneplacito il ritratto di tali beni; et ciò con giuste cagioni, le quali se bene noi non penetrassimo, dobbiamo nondimeno presumere, che veramente siano giusti; et credo, che li haveranno manifestati a sua santità. Io quanto posso da me congiettare, direi, che la giusta cagione sia la conservatione dello stato et difesa de proprii sudditi, il mantenimento de quali consiste nelle forze del suo prencipe, et queste forze si cavano dalli beni dagl'istessi sudditi con varie decime, tasse et contributioni et censi pubblici, dalle quali tasse et censi volendosi esentare gli ecclesiastici et pretendendone immunità, scema la forza del principe, ch'è ragione de gran momento. Non sono già io dell'opinione di coloro, che tengono, essere lecito al prencipe per ragion di stato, ciò è di mantenere se nel dominio, postporre ogni interesse etiam ecclesiastico et divino, ma dico bene, che per mantenimento de sudditi può il prencipe fare qualche danno et pregiudicio anco a qualche particolare chiesa, purchè la chiesa universale et il culto divino sufficiente et neccessario non patisca; et quinci cade il terzo vostro fondamento, perchè vedendo il prencipe, che nello stato suo il culto divino è in colmo tanto quanto in nessun altro stato christiano, et che sotto il pretesto del culto divino entrano molti abusi, lussi, licenze, scandali et eccessi enormi degl'ecclesiastici, fa santamente a provvedere al ben commune, non lasciando l'occhio della paterna providenza al neccessario culto divino, la crescita del quale, da voi chiamata crescita del culto divino, riesce crescita de scandali et insolenze, et detrimento delle forze del prencipe. Quando vedrà sua serenità, che per questa sua legge si diminuisse in vero il neccessario culto di dio, sarà apparecchiatissima di promoverlo col proprio erario, come ha fatto et fa tuttavia con pubblica edificatione di tutto il mondo. Si conservino pur le chiese

sin hora fondate, et si riformi et mantenghi in esse il culto divino, che per certo in questo stato per secoli et secoli sarà sufficientissimo, et per ciò i monitorii et censure papali non hanno hora loco, poichè non corre un minimo pericolo in questo del culto divino; che sua santità possa pretendere, quando vedrà, che attualmente et non in sole immaginate sospittioni il culto divino patisca alcun danno da queste leggi in questo stato, all' hora ammonisca et avertisca i nostri signori, che senza i suoi avvertimenti al sicuro da se stessi sempre provvederanno come veri et ottimi catholici; et in caso di mancamenti usi la sua autorità, ma non corra in fretta come hora senza alcuna occasione. Potrei addurvi un'altra ragione, che forse move il nostro principe ad impedire et meritamente il passaggio delle entrate et stabili alle chiese, et è, perchè li papi et la corte romana ingrassa se stessa con tali entrate, et le città et provincie, dove sono, restano digiune, et li sudditi per lo più defraudati, perchè ogni beneficio o si dà a cortegiani di Roma, o si carica di pensioni per gl' istessi; et gli pii et devoti fondatori e dotatori delle chiese vengono defraudati della pia intentione loro: ne porta la spesa scemare le forze alli principi et impoverir le case de sudditi per ingrassar i forastieri nepoti et parenti de papi et loro corteggiani. Oude è ben pazzo, chi dota le chiese a questi tempi, correndo i presenti abusi della corte di Roma che vuole tutto per se, et che sumit panem filiorum, et dat illuc canibus. Ne è conveniente, che sotto il protesto di pietà et religion si snervino le forre d' un stato o regno, et s' accreschino quelle d' un altro alieno. Ne sò io parimenti, che culto o servitio divino sia, che con l' entrate ecclesiastiche di questo stato i prostibuli romani sian abbondanti, o si comprino stati, principati et ducati per vassalli di Spagna. Onde Dio voglia, che li risentimenti del nostro Beatissimo non sian suscitati dallo spirito dell' avanitia et non dal buon zel della religione. Al quarto vostro fondamento si risponde come di sopra che li papi sono parte sospetta, mentre decretano a favor loro contra le giurisdittioni de principi temporali, quali essi godono de iure divino et gentium, et che li papi per nessuna ragione le ponno haver se non per solo privilegio et concessione da principi temporali, tanto, quanto a loro piace, et i canonisti supponendo i detti decreti validi et ferri, che pur ne validi ne fermi non sono, se non quanto da principi temporali sono confermati o almeno ammessi, essi deducono le loro conclusioni. Et però mentre i vostri canonisti et i nostri anco dottori s' appoggiano alli canoni et decreti pontifici approvati però et accettati da principi temporali, fanno delle sopra dette da voi propositioni et terminationi; ma mentre si appoggiano alla ragione, ne fanno anco de contrarie o in tutto o almeno in parte, come Baldo in c. Ecc. sanctae Mariae, et eo quae ecclesiar. de const. vuole, che 'l statuto de laici, nel quale si terminasse, che una donna non possa donare alla chiesa senza la presenza di due degl' agnati suoi, sia giusto et valido; et il Zabarella in repet. decretalis perpendimus de sent. episc. apud Arhiep. 3 p. tit. 12., vuole, che li

statuti de prencipi violano l'immunità della chiesa, quando sono contrarii alle chiese particolari. Et già di sopra v' ho detto, che li signori nostri pretendono conservare le chiese et culto divino in tutto lo stato loro, et se bene per il ben commune con le loro leggi alcuna chiesa particolare pattisce, questo puoco importa, ne è offesa nella chiesa generale. L'istesso Zabarella al luoco citato tiene per giusto lo statuto de laici, qual vietasse, che li beni stabili non si possano vendere alli non sudditi del prencipe; et afferma, che tal statuto debba havere la sua forza ancora rispetto alle chiese. Vedete Silvestro V. immunitas II. Nr. 6. Dice poi Bartolo l. rescripto de mu: et po:, che si potrebbe lecitamente fare una legge, che tutte le possessioni de laici siano tenute alli tributi et collette; et che in questa guisa passando esse alle chiese, passerebbono con questo peso et gravezza. Vedetelo appresso Silvestro V, ex com. 9. Nr. 5. Non poteva adunque il papa così in fretta condannare li nostri signori, dove cotante ragioni et autorità et altre da me per hora non penetrate ponno defendere le attioni et leggi loro.

Timorelli. Così pian piano havete voi mostrato signor dottore non solamente la nullità et invalidità di questi monitorii et censure fulminate da papa Paolo V. contra alli nostri signori, che fu il primo punto tra di noi proposto da discutersi, ma anco mi par habbiate espedido il secondo punto, con mostrare, che siano giuste le leggi de nostri signori, et conseguentemente che sia ingiusta et la scomunica et l'interdetto mandato dal papa.

Martellino. Voi dite bene, et in vero potendo la serenissima repubblica giudicare i preti legitimamente come ho dimostrato, et potendo parimente far statuti et leggi intorno i beni, massime stabili, nella guisa da me dichiarata, il papa havrà torto a procedere con censure per questi due casi, che sono li principali, et esse censure restaranno anco ingiuste

Timorelli. Quanto al terzo caso, delle fabbriche delle chiese, ne anco io ci veggo alcun torto dalla parte de nostri signori, volendo essi, che da loro s' habbia la licenza, potendo occorrere, ch' el sito, che s' elegge, sia del prencipe o del commune, che pregiudichino alla fortezza de lochi, ch' impediscano in qualche parte il ben commune, che s' ergano in dette chiese compagnie o confraternità sospette, con mille altre considerationi, per le quali sia et honesto et giusto, ch' el prencipe vegga il fatto suo; ne trovo io, che ciò sia pur da lontano contra la libertà ecclesiastica, ancor che in alcuni casi espressamente vietassero, che non si fabbrichi alcuna chiesa per ragioni e rispetti a loro noti, chè ciò non sarebbe contra a privilegi universali della chiesa secondo il detto del Zabarella da voi sopra portato; che se è lecito a prencipi per fortezza d' un loco gettar a terra le chiese già fabricate, perchè non ponno ancora prohibire, che alcune non si fabbrichino? Ma mi resta un dubbio, che non possino i nostri signori da se farsi giustizia et dichiarare nulla o ingiusta la scomunica del papa, et così apertamente sprezzarla, et non gli obedire.

Martelino. E pure commune opinione de tutti i dottori, che le sentenze da se nulle non obligano, et quando anco non fossero nulle, ma apertamente ingiuste, pur communemente si conclude, che non si debbano obedire ne temere.

Timorelli. Sì, quando notoriamente sono nulle o ingiuste, contenendo intolerabil errore, ma non veggo io qui tal notorietà o errore, et ordinariamente s'aspetta la declaratione sopra la nullità et ingiustitia; et la scomunica etiam ingiusta si deve temere, et obliga sino al taglio di essa.

Martellino. Gran differenza faccio io tra persone private et prencipi, massime sopremi et assoluti ne stati proprii; così anco tra superiori ecclesiastici subordinati et il supremo capo di santa chiesa; le persone private et soggette, nell'uno et l'altro foro, s'hanno le cause loro immediatamente col papa, ancorchè si faccia loro torto, non si ponno aiutare, et conviene stringano le spalle anco per forza, et tollerino con patientia ogni torto, perchè non ponno far di meno, essendo cosa dura a quelle calcitrare contra lo stimolo, etiam quando s'ha ragione. Ma s'hanno le cause loro coll' ecclesiastico superiore, che sia subordinato, et non supremo, ponno appellare, et far dichiarare le sententie o nulle o ingiuste secondo l'occorenze da superiori maggiori; et rispetto a questo ricorso, che ponno havere a superiori maggiori, devono tra tanto obedire alli monitorii et censure, et indi aspettarne il taglio et l'aiuto della giustitia contra i torti et ingiustitie verso di esse commessi. Ma mentre si tratta di torti, che faccia il supremo ecclesiastico superiore a prencipi potenti et assoluti ella deve andare in altro modo, cio è che chi ha ragione, se la faccia da se, quando può, mentre d'altri non la possa havere. Sapete pur voi, che un impotente et debole, c'ha da havere da un ricco e potente, mentre non può con lui litigare ne farsi fare ragione dalla giustitia, può lecitamente, secondo i theologi, anco robargli sino a'l compenso del suo credito, che non farà peccato alcuno, così al nostro proposito facendo alcun torto il papa (qual come huomo è soggetto all'ordinarie passioni) ad un privato, egli per l'impotenza non si può aiutare, ma se potesse, facendolo da se, non errarebbe; ma facendo sua santità torto ad un prencipe, qual ha forza di potersi da se aiutare, mentre per giustitia non si può havere ragione d'altri (chè al papa non vi è superiore), fa bene il prencipe farsi da se ragione, non potendola egli d'altri aspettare. Et per dir il vero conviene per forza, che così si faccia, se'l papa, che non ha superiore, per suo capriccio si pone a perseguitare un prencipe. una repubblica, et abusa l'armi spirituali, ne vuole udire le ragioni, ne procedere servatis servandis, et procede a monitorii nulli et ingiusti, et a sententie parimente nulle et ingiuste, quando al prencipe interressato consta la nullità et ingiustitia, non essendo mezzo ne speranza di farsi fare ragione, perchè non se la farà egli da se stesso col consiglio et parere de' periti? Conchiudo adunque, che le censure etiam nulle et ingiuste obbligano, mentre ci è modo et possibilità di farsi far ragione

da chi può et deve; ma levata questa possibilità et speranza, chi si può far ragione da se stesso, se la faccia; nè farà errore alcuno. Et da questo capo li nostri signori lecitamente et ragionevolmente resistono alle presenti censure, et dichiarano meritamente la loro nullità et ingiustitia. Qual dichiarazione ben fondata, come vi ho dimostrato, assecura meritamente i chierici et religiosi tutti, che non ostante l'interdetto nullo et ingiusto del papa, possano celebrare li divini officii, come s'egli non vi fosse.

Timorelli. Et io, oltre alla ragione da voi apportata, m'assicuro di celebrare nella mia chiesa senza peccato o incorso d'alcuna censura o pena, ancorchè qui si pubblicasse l'interdetto, per il precetto et pena capitale del mio prencipe, quantunque fosse giustissimo et verissimo esso interdetto, perchè contrastando fra se il ius naturae col ius positivo, prevale il primo, et essendo de iure naturae il conservar la vita, et de iure positivo servare l'interdetto, questo si può lecitamente tralasciare per non perdere la vita, non pretendendo mai la chiesa obligare alli suoi precetti con la perdita della vita, si come lascia, che l'infermo mangi cibi proibiti in tempi proibiti per conservare la vita. Et chi dimandasse la santità di Paolo V., se pretende obligare all'osservanza di questo interdetto etiam dove s'avesse a perdere la vita, non credo mai, che fusse per obligarvi.

Martellino. Dite bene. Onde si cava la scioccheria di quelli religiosi, che si sono partiti fuori d'ogni proposito o necessità, et che dall'istesso papa saranno in ciò puoco o approbati o remunerati. Ma però voglio aggiungervi, che 'l precetto capitale, se è fatto dalli nostri signori, è giusto et ben fatto, come fondato nelle ragioni, che veranno, et che da me sono state succintamente toccate. Poiche l'interdetto è veramente et nullo et invalido et ingiusto et sufficientemente come tale dichiarato et publicato, con dichiarazione legitima et bastantissima, et giustamente non vogliono scandali o sollevationi, che dall'osservanza indebita di esso potrebbero nascere.

Timorelli. M'havete posto il cervello a partito. Pur io sospendo ogni giuditio, et restarò pregando Dio, che vi ponghi la sua santa mano: ne me ne voglio troppo interressare.

Martellino. Et io per solo modo di disputa privata ho detto il mio parere, qual se non fusse in qualche parte conforme alla santa nostra fede (il che non credo), sia per non detto, et resti qui tra di noi, ne eschi in publico in alcun modo.

Timorelli. È desiderabile almeno qualche temperamento, acciò non seguano rumori et disturbi. Se stesse a voi signor Martellino, che temperamente vi porreste?

Martellino. Io proporei, che l'una et l'altra parte rallentassero del rigore, et che sua santità lasciasse alla serenissima repubblica la giurisdicatura de preti secondo la forma della Paolina, estendendola in tutto lo stato; et che li nostri signori moderassero la legge de stabili con aggravarli solamente alle tasse, collette, decime et contribu-

tioni, che a diversi tempi possano loro imporsi, et che sua santità apponi questo obbligo et gravezza.

Timorelli. Questo sarebbe un buon temperamento, et piaccia a Dio ispirarlo ne' cori di questi prencipi, o altro simile per la pubblica quiete et pace.

Et qui fu finito il ragionamento, indi poi ci ritirammo alla campagna da altre nostre recreationi.

ПОСЛАНИЦА

свијех манастира светогорских патријарху рускому Јоасафу II, у којој га моле да се смилује њиховим посланицима и поради пред царем Алексѣјем Михайловићем да се поможе Светој Гори и Хришћанима у невољи која их је снашла кад Турци ударише на Кандију год. 1669.

Приопѣио дописујући члан југославенске академије знаности и умјетности

К. НЕВОСТРУЈЕВ.

Ова посланица у оригиналу наводи се у Московској Синодалној библиотеци међу писмима патријаршијскога архива. Она је, како ћемо видјети, знаменита по времену и околностима, у којима је писана, и по уздању које у њему полагаху источни Хришћани на Русију. Језик је у њој и правопис србски, али се често разликује од обичнога. Приобђујемо је цијелу задржавши и тај правопис.

„Иже въ благодати пресвятаго Духа живущому, равноангельному и апостоломъ съпрѣстолному архіепископу, пастырю и учителю словеснаго стада Христова, всесвятѣйшому и великому святителю господину господину Јоасафу, милостию Божіею патријарху богохранимаго царствующаго града Москвы и всей Росіи и намъ смѣреннымъ ти чядомъ милостивому отцу и жалователю о Господи радовати ся. Мы смѣреннии иноци святогорстїи отъ 20 монастырей архимандрити, игумени, священноиноци, іеродіакони, старци, обще вси монастыри, скитници же и постници, ошелници, пещерняци въ вртѣпахъ и пропаstechъ земльскихъ присѣдащи, сіающія звѣзды подвигомъ постничества, единодушно колѣнѣ прѣклонше, низко челомъ біемъ и покланіемъ ся твоему превышшему святительству и молимъ иже въ Троици славимаго Бога и пречистую Богородицу Приснодѣву Марію и вся святѣя, да подасть Господь Богъ твоему святительству благоденствіе съ благопоспѣшеніемъ и на вся враги видимыя и невидимыя и власти темныя свѣтлае одолѣніе и побѣду въ исправленіе и назданіе словесныхъ овецъ Христовыхъ и намъ убогимъ въ утѣшеніе и духовное веселіе. Присносущное

*

добродѣтели приснопамятно есть и посылаетъ вѣстника своихъ си добръ проповѣдателя, иже доиде до насъ въ самую святую гору Аѳонскую, превысокихъ исправленій добродѣтелей твоихъ святительскихъ възвѣсти намъ прензящное, яко страннолюбивъ и нищихъ помилователь. Мы же смѣреніи молебниці великаго ти святительства таковыхъ и толикихъ твоихъ исправленій сіаніемъ озраеми суще, аки въ послѣдней нищетѣ помрачающе ся частыми отвнѣ дръжащихъ напастьми и бѣдами, изыаемъ великому ти святительству яже о насъ, понеже многажди пострадахомъ отъ врагъ креста Христова, нынѣ много множае тяжчайше есть намъ, яко близъ шетаея ся Аравлянинъ, иже дыхаетъ гнѣвомъ и яростию на святую Гору. Въ прежнихъ бо бѣдахъ поне имѣхомъ свободно хожденіе къ иже въ сихъ странахъ обрѣтающимъ ся Христіаномъ ради милостыни: нынѣ же затвори ся путь морской и сушній въ конецъ, исплнни бо ся всако мѣсто и страна войски, по суху Турци и по мору Френци (т. ј. Французи) озлобляютъ насъ различными бѣдами, ищущи отъ насъ на всакъ день дааніе, отнудуже и въ тяжкій длѣгъ впадохомъ и не имамы ни откуду помощи. По вся часы гонимы есмы, худимы, въ темницахъ затвараеми, ни откуду утѣшенія, ниже съболѣзнующаго яко овця заколенію вмѣнихомъ ся и яко раби продани быхомъ, увь, плачу достойни есмы, яко ниже по Христіанѣхъ смѣемъ ходити и милость искати страха ради, не вѣмы, что сѣтворити. Предъ Богомъ исповѣдаемъ ти, всесвятѣйшіи патріархо, якоже на мѣридо стоитъ святаа Гора: или подати елика они ищутъ или конечно разорити ся. Взираемъ убо на прекрасныя сія монастыри, плача исплннемъ ся отъ великія жалости: чаемъ бо день отъ дне запустѣти отъ христоненавистныхъ и ниже оставити ихъ, ниже что помощи можемъ, не вѣмы, что сѣтворити. Давидовъ гласъ точію къ Богу провѣщаваеъ: Боже, пріидоша езыци въ достояніе твое, еже осквернити церковь святую твою (Псал. 78, 1), точію на премилостиваго Бога надѣемъ ся и на великое милосердіе благочестиваго и христіолюбиваго цара, государа и великаго князя Алексіа Михайловича, всея Русіи самодръжца, твоимъ святительскимъ теплымъ ходатаиствомъ еже къ величствію его. Сего ради благою надеждоу въскриливше ся съборно вси монастыри Святогорстѣи о Христѣ братіа все съсловіе общимъ свѣтомъ свѣщавше ся, избрахомъ и умолихомъ отъ царскія святыя и священныя обители монастыря Ивера о Христѣ братію нашу, въ всемъ свидѣтельствованнаго и вѣрнаго и добродѣтельнымъ житіемъ украшеннаго отца архимандрита господина Исаака іеромонаха съ святою его дружиною, отъ святаго монастыря Пантократора Тимофеа келаря, и отъ святаго монастыря Котломуса Феону священноиннока, и паки отъ святаго монастыря Ивера архидіакона Ананію, съ прочією дружиною, отъ всего събора Святогорскаго послахомъ вмѣсто всѣхъ насъ поклонити ся благовѣрному и боговѣчанному царю нашему Алексію Михайловичю, всея Русіи самодръжцу, купно же и превеликому ти святительству

и благословити ся яко отъ великаго святителя Христова, ихъже яко благосердый сый и чядолюбивый отецъ милостивно сихъ прими, молим ся, яко странныхъ, ради владыки Христа странствовавшего отъ безмѣрныхъ высоты на землю за спасеніе рода человеческого. Таже припадающе твоимъ святительскимъ стопамъ, прилежно и съ горкими слъзами молим ся тебѣ, Божію святителю, буди милостивъ святѣй Аѳонствѣй Горѣ, теплый же и усердный ходатай къ православному и пресвѣтлому царю и свѣтуй благаа за Святую Гору, яко велико дръзновение имѣя къ величеству его, да сея будетъ милостивъ и своими царскими щедротами да поможетъ въ нашихъ бѣдахъ и напастѣхъ, нападшихъ на Святую Гору въ сіе тяжчайшее время, да не разорит ся сія прекрасныя обители съ богопохвальными церквами, въ нихъже славословіе Божіе и божественная литургія пѣваемаа есть непрестанно и множество инокъ постники молятъ Бога за православное его царство и за вся православныя Христіаны, да не разорит ся таковое святопочивалище иноческое въ дни царствія его мощну ему сущу. Ни откуда инуду надѣем ся свобожденіе получить отъ сего темнаго облака и буря свѣрѣпная, и вълны тяжкія, развѣ милостію и щедротами блаженнаго царя. Вѣруй, о святѣйшій владыко, яко аще не простретъ милостивѣйшій царь свою многоподатливую десницу царскую въ помощь Святѣй Горѣ, конечно разорит ся. Потруди ся Бога ради, да имаши и помѣнъ вѣчный и елико ты наставитъ живый въ тебѣ Духъ святыи отъ нихъже Господь дарова ти благыхъ, помилуй Святую Гору въ сіе нуждное и прискрѣбное время Твое бо вѣстину бо и твоя священная душа достойно еже помиловати насъ, якоже и еси милостивъ, кротокъ, праведенъ и благоприступенъ. Все упованіе наше на твою святительскую милость възложимъ по Бозѣ. Господь же премилостивый въ дълголѣтномъ здравіи да съблюдетъ святительскый твой верхъ въ многихъ убо Христіанъ-спасительное правленіе и намъ смѣреннымъ моле бликомъ ти въ заступленіе и веселіе вѣчно. Аминь. Писанъ въ святѣй инокожителной горѣ Аѳонской въ лѣто бытіа міра 7177, а отъ рождества Христова 1669.“

За тим је грчки поднис: *сі καθ' ὁρμήναι τῶν ἱερῶν μοναστηρίων τοῦ ἁγίου ὄρους*, т. ј. настојатељи светих манастира Свете Горе. На посланици су горе и доле и по странама притиснути нагарени печати свијех 20 манастира светогорских. Посланица је написана на великом углађеном листу у висину около 13, у ширину около 10 руских вршака. Било је савијено и запечаћено, и има овај надпис: „всесвятѣйшему, Богомъ избранному архіепископу господину, господину Іоасафу, милостію Божією патриарху богохранимаго царствующаго града Москвы и всей Русіи, въ пречестнѣи его руцѣ подати благоговѣнно.“

Да се боље разумије посланица, споменућу да у Синодалној библиотеци има друга овака посланица, писана неколико мјесеци

прије ове, а исте 7177 године само од светогорскога србскога хиландарскога манастира патриарху Јоасафу, такође с молбом да би радио за Свету Гору пред царем Алексѣјем Михаиловићем у тадашњим тешким околностима. Ту су међу осталим писали калуђери: „понеже многими бѣдама и напастьми стѣснѣни есмы находящими на насъ по вся дни и часы, по мору Френци, по суху же Турци озлобляютъ насъ немилостивно, и въ сіе дѣло многаа злаа пострадахомъ, егда пройде царь агарянский къ острову критскому, единъ Богъ вѣсть, колико пострадахомъ, до конца бо обнажише и плѣнише святѣе монастире нечестивѣи. Нынѣ же что сѣтворити, не вѣмъ. Едина надежда точию живеть по Бозѣ къ пресвѣтлому царю (т. ј. Алексију Михаиловићу) и твоему святому святительству обрѣсти намъ милость и утѣшеніе въ скорбѣхъ нашихъ.“ Доиста година је 1669, кад су писане обје посланице, била година тешка за тамошње хришћане, и веома знаменита за острво Крит. Она је завршила велики рат од 25 година између Млечана, који су држали острво, и Турака, који настојаваху да им га отму. С обје се стране упињало толико да се једва може вјеровати. Године 1668 послани од цара Алексија Михаиловића к млетачком дужду иноземац Келдерман у извјештају својем цару међу осталим писа: „и послѣ того въ прошломъ же 175 (1667) году въ маѣ мѣсяцѣ салтанъ Турской прислалъ 80.000 воинскихъ людей и городъ Кандію осадили, и съ того числа и по се время чинятъ Кандіи страшныя и жестокиє приступы. А въ Кандіи осадныхъ людей въ то время было 13.000, которыхъ по се время отъ жестокихъ приступовъ осталось съ 6.000 человекъ. И отъ жестокой Турской пушечной стрѣльбы въ Кандіи палаты и дворы зѣло разбиты и ратныя люди живутъ въ погребехъ и въ ямахъ. И нынѣ недавно салтанъже Турской прислалъ подъ Кандію воинскихъ людей въ прибавку къ прежнимъ 40.000 человекъ конныхъ и пѣшихъ; и приступы къ городу чинятъ страшнѣе первыхъ и подъ городовую стѣну подошли гораздо близко.“ (Памятники дипломатическихъ сношеній древней Россіи съ державами иностранными т. 4 стр. 731—732). У такомъ критичкомъ положају Млечани главну помоћ очекиваху од францускога краља Лудовика XIV. И доиста краљ на скоро приреди флоту, у којој је било 80 лађа с 11.000 войске, која мјесеца јуна 1669 године и дође у Кандију. Али и та тако велика и до тада невиђена помоћ западна не спасе Крита од пропасти. Француска војска, од које послѣ различнихъ несрећа оста само трећи дио, на концу августа отплови натраг у Француску, и у септембру град и острво Кандију предаше Млечани Турцима. То је за острво било почетакъ турскога јарма. (*Geschichte des Osmanischen Reiches, von Zinkeisen, Gotha 1856, Theil 4, S. 986 ff.*). Тако кад Млетчани искаху помоћи у Француске и другихъ западнихъ држава, православни Грци из Свете Горе обраћаху погледе, молбе и надања своја к Русији. Још је од Јована III Русија била нада и утјеха страдалницима Грцима, они тражише овдје

уточиште себи и хвалише се православљем и величином Русије као својом (Карамз. ист. гос. росс. изд. Ейнерлинга, т. VI стр. 224). Максим Грек, Светогорац, који је био у Русији 1506—1556, посвећујући свој пријевод тумаченога псалтира цару Василију Ивановичу, предговор к њему заврши жељом да би Цариград био ослобођен од господства турскога силом руком његовом: „Буди и намъ (Грцима) нѣкогда царствовати отъ нечестивыхъ работы свободенымъ тобою! вся бо возможна и удобъ совершаема всѣхъ Владыцѣ! И якоже древле отъ нижнихъ Гамовъ (Галловъ?) воздвигнувъ великаго во царѣхъ Константина древнаго Рима злѣ стужима избави отъ нечестиваго Максентія: сице и нынѣ тезоимени таго тому новаго Рима тяжцѣ волнуема отъ безбожныхъ Агарянъ благочестивѣйшею державою царствія твоего да изволитъ свободити, и отъ отческихъ твоихъ престолѣ наследника покажетъ и свободитъ тобою!“ (Описаніе Славянскихъ рукописей Синодальной Библиотеки Отд. II, часть 1 стр. 87).

Dvanaest petaka.

Priopćio dop. član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda 2 studenoga 1871.

У народној библиотеци у Биограду налази се под бр. 200 комад рукописа писана на кожи у малој дванаестини. Има га само четрнаест листа. Ширина је тих листова 95, а дужина 135 милимет. Писан текст заузима ширине 56, а дужине 90 милим. Кватерниони су, види се по једном који је цео, имали по 8 листова, али ни на једноме нема забиљежена броја, да би се знало колико их барем сприједа недостаје. На садашњем првом листу почиње *Сказаниѣ ѿ .кѣ.-хъ петцѣхъ како подобѣиѣ дръжати ѣ постомѣ* и заузима првих десет листа. На једанаестом листу почиње *Сказаниѣ ѿ прѣмѣдрѣсти философѣи*, у коме су поједине изреке, и траје до посљедњег листа на којему је то *сказаниѣ* претргнуто. Слова су лијепа уставна, у врстама 2 милим. широкијем. Од знакова долази тачка, по једна, и пред црвенијем словима по четири у крсту. Од акцената налази се скоро једино *spiritus lenis* и азрег, од другијех једва ће се који наћи, ако и они не буду само нетачан нацрт онијех двају. Наравно је, да и они долазе без икаква реда. Али ни они нијесу веома чести. Скраћења су ријетка. Доста често долази ' мјесто њ. Ту смо ми свуда метнули њ, иначе у свему осталом нијесмо ништа мијењали, ван обичне редакције пријеписа, по којој смо слова раздвојили и текст интерпункцијом обиљежили. Што се тиче старине остављамо свакоме да је по језику, правопису и овим биљешкама цијени. Рекли бисмо да рукопис не може бити млађи од прве половине XIV-тога вијека, а старији може бити врло лако.

Из њега износимо овдје пријепис *сказаниѣ* о дванаест петака. Из Милићевићева списка „Живот Срба сељака“ (Гласник XXII) познато је да се спомен о светковању тијех петака сачувао до данас у народу. Исти писац на истом мјесту изнио је и један познији текст *сказаниѣ*, а г. В. Јагић је у својој књижици *Pri-lozi k historiji knjiž. Zagreb 1868*, стр. 55 приопћио је један текст од 1520. И Тихонравов у својој књизи *Памятники отреченной русской литературы т. II*, стр. 335 изнио је један српски текст.

Но сви су ти текстови врло кратки и оскудни. У нашем рукопису сачувало се сказаније у врло лијепу обliku. Оно је најналичније на први текст у Тихонравова, али се и од њега одваја и у нечему (завршетком) примиче другоме тексту Тихонравова. А да је старије од свију до сад познатих текстова мислим да не може бити сумње ни у ком случају.

Сказаније ѿ .вн.-хъ петьцѣхъ како подобаетъ дрѣжати ѿ постоу.

Въ западныхъ странѣхъ земляхъ есть оудѣишнѣишее ради светаго Драугъ, въ немъже живеше много жидовъ. И прѣимихо(у) съ фроугъ; они въ тргоу, они въ горахъ, они въ вратѣхъ градоу томоу прѣпиряхоу се. И съборъ бысть при Карыминѣ царѣ, и събраше се иереи, рече крѣстиномъ: дѣти, не можемъ злобы снѣ трѣпати, изъбѣгаемъ се съ кѣли. нъ изберемъ ѿтъ кѣли единого философа, а ѿтъ насъ другога, да се ѿна ѿбѣ прѣта, а мы да вѣси мѣлунъ; да аще прѣпрѣтъ кѣли философа, то да се мы крѣстимо оу кѣшоу вѣроу; аще ли се не крѣстимъ, то да смо въ кѣли велицѣи. Любыма же быше словеса сын хрѣстѣиномъ. Глаголахоу бо жидове издѣише се своимоу философу, крѣстинии же изъбраше моужа богобонѣа изъ философиѣ изъбранѣа, именовъ Левѣерѣи, а жидовскѣи философа именовъ Одрасѣи. И ижегда се прѣпрѣрати и съхаждаста се въ единогоу храминѣ, и ижегдаже бысть нѣа третѣи съхожденѣи, жидовѣи же поѣлъ бѣ съ собою сына своего, и вѣше сымоу томоу нѣе Малехъ. И ижегда вѣлѣзоста съ прѣ своимъ въ глыбокиѣ кнѣги, вѣсѣвѣдѣцъ же владыка поможе Левѣерѣиѣи и ѿдолѣ иемоу, и рече жидовѣи съ глѣкомъ и срьдѣцемъ горькомъ: вѣдѣ те, иже прѣпрѣлъ ме иси, истинѣа бо есть вѣра ваша, а наша стѣа есть, иже бо нашемоу законодавѣцоу Моисѣю на горѣ вѣи се иемоу стѣа, а кѣли показа се истѣа, ѿтъ Марѣи роди се Христосъ, ижеже пророци показаше. И рече жидовѣи: кѣждоу те моудра, нъ не вѣси ѿ .вн.-тихъ петьцѣхъ, иже соутъ на пользоу доушамъ кѣшимъ. И то рекъ изъбѣже кѣли, не могли стоимѣи ѿтъ горѣсти срьдѣца. Сынъ же иже ѿста тоу, и рече иемоу Левѣерѣи: да ти не вѣси ли ѿ .вн.-тихъ петьцѣхъ, иже ми глагола ѿтъцъ твоѣи? И рече: вѣи. И рече иемоу Левѣерѣи исповѣждѣ ми, заклинаю те богомъ живѣи. И прѣстрашѣи же быхъ трепетомъ съ слѣзамъ исповѣда иемоу ѿтъ прѣвѣи(хъ) и до послѣдѣи(хъ). И рече иемоу: иже вѣхоу наши людѣи(и) единогоу хрѣстѣиинѣа ѿтъ апостолѣ кѣшихъ, и оу него ѿвѣтѣише сѣи(хъ), въ ижемы пишли вѣхоу петьци, да ѿного самого ѣморише лютою сирѣтѣи, а сѣи(хъ) проуѣтѣише ѿгнѣи прѣдаше. да до сего дѣе есть

клетька междуу нами не повѣдати камь хрѣстиномь; нь желаеть доуша момъ кѣры кѣшен. Н мауеть кемоу исповѣдати ѡтъ прѣвѣхъ и до послѣднихъ. Н вѣнде пакы жидовниъ, и реуе Левѣоерниекъ: вѣждоу те шко смоуцснъ кси ѡ .кѣ.-хъ петьцѣхъ. Н реуе кемоу Левѣоерниъ: повѣда ми сынъ твои.

Петькъ .л. мѣсеца сек. прѣдъ въздвиженнѣмъ уѣстнаго крѣста, въ ньже потопленъ бысть Содомъ и Гоморъ, Юсѣлнитъ и Савентъ и кѣзика грѣди .ди. потопленъ быше въ .л. уасъ моуи.

Петькъ .в. по въздвиженнѣ крѣста, въ ньже Моисѣ раздѣли урьминое море и прокѣде Израилиа по срѣдѣ него, а врагы его покры море въ .н. уасъ дѣне. си кѣсть петькъ трѡвремѣнны, того ради велитъ хрѣстинниноу постити се.

Нетькъ .г. мѣсеца моисѣ. прѣдъ андрѡвѣтъ дѣнемъ, въ ньже зѣлмѣна пророкъ Юреминъ кикотъ скетыне господѣне, и възетъ бысть ангеломъ и несенъ и поставленъ междуу дѣтѣмъ горама въ .е. уасъ дѣне, и покри ѡблакъ ѡгньнъ до .в.-раго пришествѣ хрѣстока.

Петькъ .д. мѣсеца дек. по рождѣствѣ хрѣстока, въ ньже изѣиены быше млѣдѣнѣи, и тогда оубынемъ бысть пророкъ Захарѣи междуу црковниоу и ѡлтаремъ въ .е. уасъ дѣне. си кѣсть петькъ уѣтворѣмѣнни то(го) рад(и) велитъ крѣстинниноу постити се срѣдоу, понед., петькъ и приѣстыти се къ аврамовѣтъ дѣнемъ.

Петькъ .е. мѣсеца марѣа .л. петькъ, въ ньже прѣстоуны Адамъ заповѣдъ божию, изѣгнаны бысть изъ рай въ .з. уасъ дѣне. си кѣсть петькъ прѣковремѣнны, того ради велитъ крѣстинниноу постити се.

Петькъ .з. прѣдъ благоуѣщеннѣмъ скетыне богородице, въ ньже оубы Килиъ Авѣла брата своего въ .г. уасъ дѣне, и си бысть прѣки мрѣвѣцъ на зѣмьли, сынъ адамъ.

Петькъ .з. страстѣны, въ ньже Хрѣстосъ распетъ се възискати ѡкуете погыбѣшаго и доухъ скон испусты въ .ѡ. уасъ дѣне.

Петькъ .н. мѣсеца април. прѣдъ марѣовѣтъ дѣнемъ, въ ньже пѣлѣнше агартѣне многыѣ страны, изѣгнаше акрид(и) въ .е. уасъ моуи, си же вѣдѣхоу вѣльбѡужда мѣса и крѣвъ козѣлю пѣмѣхоу и тоу расклодише се въ ѡстровѣхъ.

Петькъ .ѡ. прѣжде пѣмѣтѣностѣне, въ ньже пѣлѣнше агартѣне скеты Юр(оуца)лины съ Иавѣходоносоремъ царѣмъ въ лѣта пророка Юреминъ въ¹ уасъ дѣне. Сынъ бысть велико пѣлѣнниъ Нѣр(оуца)линоу, тогда стои Нѣр(оуца)лины ѡпоустѣкъ .х. лѣтъ, тогда рекоше халѣдѣиѣ сыномъ израилюкомъ: вѣспонте намъ ѡтъ пѣсинъ сиѡнѣскихъ. Н реуе имъ скеты

¹ Празно мѣсто оставлено за број, али није забиљежен.

Аманин: не боуди пачь пѣснн снѣшскихъ на зѣмьлн тоужден, ни пакн створити поклѣтннхъ прѣдъ нечѣстннхъ царемъ, донѣдѣже боудемъ на своен зѣмьлн. Тогда ведѣхоу ѡ кѣ едннхъ оужн прѣко по остроу каменннхъ и по трѣнннхъ, и когда едннхъ .р. набодѣше се на остроу каменннхъ, а пѣть ихъ възвѣрахоу се, да не быше таковнхъ страсты прнмелн. ѿ томъ пророкъ Давидъ пророучествоваше глагола: възвѣратнхъ се на страсть, когда вѣнѣзе мн трѣнь. Сего радн не поють¹: апллоу(н)мъ нн слава оуѣцоу и снмоу и скетомоу доухоу. Сн естъ пѣтьмъ дѣвокрѣмѣннхъ, того радн велнтъ крѣстннннхъ ностытн се.

Пѣтькѣ .і. прѣдъ петроу кѣ дѣнемъ, кѣ нѣже послалъ господь .і. казѣнн на зѣмьлѣ нгупѣтѣскоу роукоу монѣшскоу и аромѣю, и падомѣ на нхъ пѣсннхъ моухъ и гоуѣннхъ и прѣвѣратнше се кѣ крѣвь рѣкн ихъ въ .з. уасъ дѣне.

Пѣтькѣ .лн. мѣсеца аевоуѣста прѣдъ оуспѣннхъ свѣтѣхъ богороднцѣ, кѣ нѣже вѣсташе нзѣмалѣтнхъ нко крѣлатѣ пѣтнцѣ кѣ голнхъ по морю и пѣтнше многѣ страны, и нзидомѣ на лнцѣ вѣсѣмъ зѣмьлѣ поклѣтннхъ божнхъ, кѣмѣзн фарѣсннхъ Гевалъ и Амонъ и Амалнхъ, Знко и Зевелн и Салѣмонъ, и комѣваше до великаго Рнма и владѣаше вѣсѣю зѣмьлѣю .ѣг. лѣта, и разѣгрѣдѣше и ідомѣ на Ннѣр(оу-са)лнхъ, а господь ихъ не бѣ послалъ тѣмо, и поклѣтъ Гедѣмонъ нзѣбнтн ѡ, нзѣбн ѡ Гедѣмонъ на Асфатова долѣ въ .з. уасъ моушн, а проуѣмъ заѣмъ кѣ поустыннхъ глаголемоу Мѣфрнѣ, и въ послѣдѣмѣ вѣмѣ нзнтн нхъ естъ и пакн влад(а)тн нхъ .м. и .в. лѣт(ѣ).

Пѣтькѣ .вл. мѣсеца аевоуѣста прѣдъ оуѣскнхъ главлн Іѣоанн прѣдѣтеуѣ, кѣ нѣже оуѣскнхъ Ннѣродъ царь Іѣоанн въ .в. уасъ дѣне.

Югда слышл жндовннхъ крѣстнннхъ нспѣлнхъ пѣтькѣ снѣ, рнхъ-ноуѣкѣ велнкѣмъ гласѣмъ жндовннхъ Фарасннхъ и рѣуѣ: тако мы великаго бога Адомамъ, нко нхѣтъ снѣ повѣдано кѣ крѣстнннхъ, н снѣ естъ повѣдалъ мон сынъ Малѣхъ. Нзѣмъ моужъ заѣмъ сына своѣго, а себѣ оуѣбоде. Н рѣуѣ крѣстнннхъ Левѣфѣрнѣ: азъ, братнѣ, слышалъ ѿ жндовннхъ сего, ѡже естъ на пользоу вѣсѣмъ крѣстнннхъ доушамъ уловѣуѣскнхъ. Снхъ же пѣтькѣ .вл. подѣбаетъ крѣстнннхъ сѣбѣюстн ѡ постѣмъ и молнтѣю едннхъ дѣнемъ хѣтѣ и воде вѣкоуѣшающе; аѣе лн възѣмоужно естъ, то н мнлост(ы)ню давѣтн, а ѿтъ плѣтѣскнхъ похотн храни се; аѣе лн ѿо кѣ снѣ пѣтькѣ заѣмѣтъ се, нлн дѣте нлнн нмо

¹ Па овом мѣсту у Тихонравова и први и други текст имају рнѣч Латннн уа поють, само разлнчнто, јѣдан пут са ѡ а други пут без ѡет^а, оснм осталнхъ разлнка.

УЪТО, И КЪДИ РОДИТЬ СЕ, НЕ ЗДРАВО БОУДЕТЬ, ЛЮБО БЪСЬНО, ЛЮБО ХРОМО,
ЛЮБО СЛЪПО НАИ ИНАКОЮ КАКОКОЮ БОЛЪЗЪНИЮ. СНИ ЖЕ СВЕТЫ ОТЬЦИ
ПРОЗРЪКЪНЕ ДОУХОМЪ СВЕТЫМЪ, ТАКО ПОКЕЛЪШЕ СЪБЛЮСТЫ И ПОСТОМЪ ПО
.Г. ДЪНЫ, И ТАКО ОУДОУЊИТИ ПРИУЕСТИИ И С НИМЪ РАДОУЮЩЕ СЕ СТАНЕМЪ
О ДЕСЬНОУЮ САМОГО ХРИСТА, ДА АЩЕ КЪТО СЪБЛЮДЕТЬ СИИ УЕТКОРОКЪМЕНЗИ
О ХЛЪБЪ И О ВОДЪ, ТО И ВЪ СТРАШНЫ ДЪНЬ НЕ ОУБОНЪ СЕ НИКОЕГО-
ЖЕ СТРАХА. ТОМОУ ЖЕ ГОСПОДЕКИ НАШЕМОУ СЛАВА И УЪСТЬ И ПОКАЛЕННИК
ОТЬЦОУ.

Psaltir s tumačenjem

pisan 1346 za Branka Mladenovića.

Obznanio počastni član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

DR. FR. MIKLOŠIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda 10 siečnja 1872.

I. Gospodin A. J. Odobescu u Revista Romana pentru sciințe, literē și arte I. 1861 novembra i decembra, str. 703—742 opisa četiri slovenska rukopisa iz manastira Bistrițe. Između njih učini se osobito tumačeni psaltir Branka Mladenovića dostojan da se potanko ispita. Dobroti gospodina ministra prosvjete u Bukareštu i prijateljskoj potpori gospodina A. J. Odobescu imam zahvaliti što mogoh u Beču po volji proučiti rukopis.

Spomenika ima 411 lista pergamenta u kvartu: u prvom svešćiću ima 7, u posljednjem 4 lista, a u 50 svešćića po 8 lista. Psalmi su pisani krupnijim slovima a tumačenje sitnijim: odstupajući od psaltira bolonjskoga za tekstom svakoga versa u istom stupcu ide mu tumačenje. Jezik je srpsko-slovenski: po jakim aoristima, koji dolaze, rekao bih da je spomenik postao posredno iz glagolskoga izvora; pisac će biti imao pred sobom bugarski tekst. O vremenu i mjestu, kad je i gdje je postao spomenik, javlja pogovor na drugoj strani posljednjega lista 411 b:

ИЗКОЛЕНИЕМЪ БОЖИЕМЪ И ВЪПЪЩЕНИЕМЪ СВЕТАГО ДОУХА И РОЖДЕНИЕМЪ
СЫНА СИНЪ ХАЛТИРЪ НАПИСА СЕ ПОМОЩНОЮ БОЖИЕЮ И ПРЪХНУТЫМЪ ЕГО МАТЕРЕ
ВЪ ЛѢТО .726ИД., КИИДНИКО .Г., СЪ ПОТЪЦАНИЕМЪ ПРИЛЕЖНЫМЪ И ВСЕСРЪДЪ-
УНЫМЪ ИЖЕ ѿ ОУСТАВОУ БОЖЬСТВЕННЫХЪ ПИСАНИИ, НАПИСА СИ ХАЛТИРЪ КРАМЪНО
МЛАДЕНОВИКИ А РОУКОЮ МНОГОГРЪШИЛАГО, ЗАВЪТЛАГО ВЪ СОЮСТИИ ЖИТИИ-
СТАМЪ РАБА БОЖИИ ІОАНА, А ДОУКОМЪ БОГОСЛАВА, ВЪ МѢСТА РЕКОМЪМЪ БОРЬУ,
ВЪ ДЪЛИ БЛАГОУМНАГО И БОГОУМНИКАГО И САМОДЪРЪЖЦА ВСѢХЪ СРЪБЬСКИХЪ
ЗЕМЪЛЪ И ПОМОРЬСКИХЪ КРАМЪ СТАФАНА И СЫНА МОУ КРАМЪ ОУРОША, ВЪ ТО
КРѢМЕ ПРЪМЪ ГОСПОДИНЪ КРАМЪ СТАФАНА ГРАДЪ КОСТОУРЪ, ГРАДЪ БЪЛЪГРАДЪ,
ГРАДЪ КАМИНОУ.

Odatle izlazi da je psaltir pisao godine od stvorenja svijeta 6854, t. j. 1346 po našem brojenju, za Branka Mladenovića Joan Bogoslav u Borču za vremena kralja, još ne cara, Stefana i sina mu kralja Uroša, iste godine, kad kralj Stefan osvoji gradove Kostur, Biograd i Kaninu. Što se tiče Branka Mladenovića, on je sin onoga Mladena, koji se javlja godine 1326 pod kraljem Urošem kao vojvoda (Monu-

te od tuda dobivamo pravo zapitati eda li se doista dva vijeka prije, dakle oko vremena kad Cirilo i Metod djelovaše, bugarski vokalizam razlikovao od današnjega, ili je može biti od onoga u petnaestom vijeku tako malo odstupao kao današnji od toga posljednjega?

Najstariji se spomen o ovom rukopisu nalazi u Athanasii opera omnia. Parisiis. 1698. I. 2. str. 1005: Narrat Gabriel Grodecus Dantzicanus, professor ebraicae linguae in academia Lipsiana (Gabriel Grodeck, rođen u Dancigu 1672, putova 1695 po Njemačkoj, Njderlandu, Engleskoj, Francuskoj i Italiji, i umrije u Lipskoj 1709), extare in bibliotheca s. Salvatoris Bononiensis in codice perantiquo expositionem Athanasii in psalmos serviana lingua, quae est slavicae dialectus: sunt autem Servii Mysiae superioris populus, neque ambigo ex his nostris expositionibus slavice versam fuisse. I Montfaucon govori o njemu da je codex non spernendae vetustatis. Bibliotheca bibliothecarum 431. B. Kopitar pročitao ga je svega i crpao iz njega. I. I. Sreznevski i Aleksandar Chodzko naštampaše dio spomenika ne poznat. Iz toga je rukopisa do sad objavljeno štampom psal. 1, 103. 1—11. B. Kopitar, Hesychius 34. 36. Dalje psal. 1. 2. 9. 50. 56. 65. 73. 79. 87. 96. 103. 108. I. I. Sreznevskij Drevnie slavjanskije pamjatniki jusovago pisma. Sanktpeterburg. 1868. 202—206. 241—243. 353—380. Najposlije psal. 1. 3. 8. 10. 12. 85. 86. 97. 98. 101. 137. A. Chodzko, Grammaire paléoslave. Paris. 1869. 244—270.

b. Rukopis javne biblioteke u Peterburgu, koji je prije bio M. Pogodina. On je bugarsko-slovenski i po jeziku i pismu stavlja se u XII. vijek. Objavljeno je iz njega psal. 1. 2. 103. u I. I. Sreznevskog Drevnie pamjatniki jusovago pisma. Sanktpeterburg. 1868. 207—208. 203—206.

c. Rukopis mitropolita Evgenija. On je rusko-slovenski i po jeziku i pismu iz jedanaestoga vijeka. Fragment, od koga je B. Kopitar u Glagolita Clozianus 41. izdao psal. 103. 1—11. s grčkim originalom po rukopisima milanskom i bečkom, sada je vas naštampan u I. I. Sreznevskoga Drevnie pamjatniki jusovago pisma. Sanktpeterburg. 1863. 154—161; u njemu su psal. 85. v. 5—11; 88. v. 4—9; 95. v. 11—13; 96; 97; 98. v. 1—6; 102. v. 19—22. 103.

U A. Vostokova Opisanie russkih i slovenskih rukopisej rumjancovskago muzeja. Sanktpeterburg. 1842 navode se pod brojevima 331. 332. i 333. rukopisi od psalama s komentarom kako se misli Atanasijevijem iz 16., 17. i 18. vijeka.

IV. Razumije se da spomenik četrnaestoga vijeka ne može biti vrlo obilat novim dobitima za paleografiju, gramatiku i rječnik: što može interesovati one, koji ispituju jezik, staviću ovdje u kratko.

I. Paleografija.

a. Kao u najviše ćirilskih rukopisa tako i u ovom imaju neki vokali spirit i akcente. Ovo bilježenje, koje se ne smije previdjeti kad se pokazuje karakter spomenicima, ali koje nikako nije dosljedno, čini se da je mekaničko prenošenje grčkih znaka na slovenski, koji u najsta-

to pravilo: **гьѡаахоу** 287. а. i **стемиме** 261. а. 263. б. **лехомъ** decubimus 96. б. биче писарска погрѣшка мјесто **лехомъ**, а не као **рѣхомъ**. Nesigmatski (jaki) aoristi vrlo su česti u III. pl. **врьгъ**: **вьхрьгоу**, **испроврьгоу**, **отвьрьгоу**, **похрьгоу**. **нд**: **нзидоу**, **иммондоу**, **нандоу**, **обидоу**, **придоу**, **прондоу**, **прѣидоу**. **могъ**: **вьзмогоу**, **прѣмогоу**. **мрьзъ**: **омрьзоу**. **надъ**: **падоу**, **отънадоу**, **сподоу**. **рѣтъ**: **нзобрѣтоу**, **обрѣтоу**. **штѣзъ**: **ищѣзоу**. Valja opaziti **погьмемоу** 189. б. i **исьхмоу** 50. а. мјесто **погьмемоу** i **исьхоу**. Druga lica osim 3. plur. rijetka su: **прѣдъ**, **ищѣзета**. Mislim da valja navesti i **пожрь** 62. б. i **пожрьтъ** 107. б. као i imperf. **болашшете** 71. б.

c. Sintaksa. а) Izvanredno je велико неучастиемъ **бѣахоу** **падѣше**, мјесто **бѣахоу** или 386. б.

б) Lokal se bez prijedloga nalazi: I. за мјесто: а) уз неке глаголе, који немају префикса: **христосъ** **всакон** **снѣтъ** **лѣжитъ** 315. б. **на земан** **соуше** **невесимихъ** **сѣаахоу** 188. а. isporodi: **си же** и **сѣтъ** **самомъ** **доухъ** **реуе** 357. а б) уз неке глаголе који су сложени s префиксима **вѣ**, **на**, **о**, **при**, **оу**: 1. **вѣскрьсини**, **реуе**, **повѣжденни** **адоки** **смырътъиъ** 358. а. 2. **ни тако** **нанде** **иъ** **страхъ** **божини** 87. а. **належахоу** **уловѣцѣ** **бѣси** 96. а. **поути** **исуггелъсцѣ** **наставѣ** 153. б. **настави** **ме** **поути** **истиниъиъ** 222. б. 3. **мысли** и **помышлении** **обѣщають** **сирѣтъ** **врьбѣ** **илю** **дрѣвѣ** **пользѣ** 367. а. 4. **приближшѣ** **здѣ** 141. б. **приближшѣ** **се** **христосѣ** 211. а. **пригьоуди** **страстѣ** **теоуиъ** **плѣтъ** **мою** 341. а. **прикасѣи** **се** **горѣ** 273. б. **прикосноуѣ** **се** **адамѣ** 96. а. **прикоуинти** **се** **божѣ** 361. а. **пѣталъ** **прилежитъ** **уловѣцѣ** 414. а. **ликлѣ** **прилагаѣтъ** **се** **идолѣ** 94. б. **прилагають** **богородицоу** **проуиниъ** **женахъ** 169. а. **прилагахоу** **грѣсѣ** 258. а. **дѣлготрѣнии** **божии** **пророкъ** **сынѣ** **приложиа** **иетѣ** 114. а. **приложшѣ** **се** **снотѣ** 384. а. **призѣнашааго** **тѣлеси** **христосова** 105. а. **принапѣи** **божѣ** 320. б. **призѣи** **се** **идолѣ** 128. а. **поумирѣи** **примѣшшѣ** **се** 138. а. **примѣсѣнааго** **се** **божѣстѣ** 162. б. **примѣсѣи** **се** **людѣхъ** **вѣрѣиъ** 287. б. isto tako **иъ** **непримѣсѣи** **хѣлѣ** 81. а. **оученни** **книжиъиъ** **припадаи** **не** **постыдѣи** **се** 320. б. **приравѣи** **се** **божѣ** 198. а. **кто** **приравѣи** **се** **божѣ** **можетѣ** 407. б. **не** **приста** **иъ** 59. б. **пристѣ** **неучастиехъ** **дѣлѣхъ** **иъ** 286. а. **пристоуниѣ** **идолѣ** **осѣлѣ** **оу** **момъ** 103. б. **покашѣи** **пристоуниъ** 321. б. **привѣсти** **се** **мѣцѣ** 169. а. **патриарѣсѣ** **привѣстѣи** **се** **не** **могоуѣ** 177. б. **томъ** (**идолѣ**) **привѣстѣи** **се** 285. а. **ни** **доуѣ** **ни** **гласѣ** **привѣщають** **се** 309. б. **привѣщаюѣ** **се** **тѣниахъ** 349. а. 5. **не** **оуклоиѣ** **се** **десѣ** **ни** **моуи** 373. б. II. за vrijeme: **да** **не** **боудѣтъ** **вѣнстѣ** **каше** **хѣиъ** 95. б.

III. Rječnik.

кари βάρεις: **кари** **домоке** **соуѣ** **велици** 166. б. k psal. 44. 9. **кари**, **се** **бо** **иетѣ** **домъ** 122. а. Navodim ovdje stranu riječ za to, jer neki misle da je slovenska.

кимѣиѣ: глаголетъ **гонимѣи** и **папѣи** **демоньскимъ** **илю** **непостоиъиъ** 351. а. k psal. 123. 5. **τοὺς χεῖμωνας λέγει τῶν διαγμῶν καὶ τοὺς περασμοὺς τῶν θαυμάτων ὡς ἀνυποστάτους** Cod. gr. 251. б. Isporedi **дождю** и **вѣтрѣмъ** **дышюию** или **вѣманѣи**. Izvēst. 10. 702.

ПРЪИМЪСТВА: МИЛОСТЬ БОЖИИ БЕС ПРЪИМЪСТВА 267. b. k psal 102.
 17. БЕС ПРЪИМЪСТВА ἀδιάδοχος Cod. gr. 194 a.
 ПРЪЛАСКАШЕ ТЕ ЛЬСТИЮ 117. a. k psal. 44. 11.
 ПРЪИМЪРИТИ ПРЪМОУДРОСТЬ 374. b. k psal. 139. 6.
 ПРЪСМЕИ: БЕС ПРЪСМЕИ 262. a. k psal. 101. 10.
 ПОУЩИ: НА ПОУЩИ 147 b.
 РАСПРОСТРАНЪВШИИ ПЪРЪ psal. 314. a.
 РОДНИ: ПО ТЫСОУЩА РОДНИ 275. b. k psal. 104. 8 γεγενά Cod. gr.
 200. a.

РОМЕНИ ρωμαῖοι.
 РОУБЪТАХОУ: КИЕЗИ РОУБЪТАХОУ ВЪСЕ И ВЪДОКНИХОУ И СПРОУИ И ПРИИМЪ-
 ЛЬЩЕ 246. a. k psal. 93. 6. τελωνεῖν Cod. gr. 177. a.
 РЪКЕМОУ: ВЪ ИМОУ РЪКЕМОУ ЮЖЕ ИЗРИЩЕ 142. a.
 СВОБОДЪ БЫСТЬ ТЕДРЬ.
 СКРЪЖИТАХОУ.
 СЛОВИТИ: МЛЪТАХОУ СЛОВИТИ ГОСПОДА 375. a. k psal. 139. 6.
 СПЫТИ ВЪЗМЕШАКИДЪЩЕ МЕ 173. a.
 СТАЛПОУСТЪИХЪ ΠΥΡΓΟΒΑΡΕΙ psal. 121. 7.
 СТОУДЪ И СРАМЪ.
 СЪЗОРЪ ГРОЗДА 243. b. k psal. 91. 13.
 ТРЪПОСТЬ: МРАЗД ГЛАГОЛЕТЪ ОСТРОСТЬ И ТРЪПОСТЬ ДЪТЕЛИИ, БЪДЪНО-
 ТРЪПНИТЪ БО БЕЗОУМИИИ ТРЪПЕТЪ И 392. a

ТИКЪРЪ: ВЪ ТИКЪРЪ ВИДИТЬ СКОИ ОБРАЗЪ 100. a
 ОУДОБЛЪ vicit 315. b. uz оудолъвѣше 92. b.
 ОУИИЗАОУТЬ: СТЪЛЫ ПЪРИИХЪ ОУИИЗАОУТЬ 96. a.
 ОУИЪРЪТИ: НЕУАЛЕН ОУИЪРЪТИ МОЛЮ СЕ 378. a. k psal. 141. a.
 ОУСПЪВЪНОУЮ: МОЩЬ ОУСПЪВЪНОУЮ 371. b. k psal. 138. 11. προ-
 κήφειος Cod. gr. 269. a.

ОУТОПЪНОУШЕ uz оутопоуше.
 ОУУИСТИ 102. b.

ХЛЪВЪУИИ: РОУКОУ ПРОСТЪРЪШЕ НА СРЕБРО ИМО СКОУДЪЛИИ ХЛЪВЪУИИ
 298. b. k psal. 108. 10. ἐνδεεῖς καὶ προσαῖται Cod. gr. 216. b. po tome
 право смѣдѣи и хлѣвѣуи. Isp. вѣсклоунають.

ХЪТРОДЪЛАИ И УЮДОТКОРЪЦЪ 200. a. k psal. 76. 15. ἀριστοτέχνης
 Cod. gr. 137. b.

ХЪЩЕТЬ: ВЪСЪМЪ ХЪЩЕТЬ ОУЛОКИТИ.

ЦЕТАМИ: МАЛАМИ ЦЕТАМИ 135. b.

УЕЛЕСМАА: ВЪСА УЕЛЕСМАА ИХЪ И УЪСТМАА ИЗЪВЪИ 279. b. k psal. 104.
 36. τὰ ἀχροθίνια Cod. gr. 203. b.

УЕЩА ДОУБРАВЪНА.

УИИЪ: ВЪ УИИЪ МОЩИ ПОМЪРЪУЕ 271. b. k psal. 103. 20. εἰς τάζιν νυκ-
 τός Cod. gr. 197. b.

ШЪПЪНЪ: КАМО БО БЕЗДОУШЪНЪ ВЪ ОБЪОУХАНИИ АМЪРА ШЪПЪНЪ; 309. b.
 k psal. 113. 14. πῶς γὰρ ἄπνους εἰς συνολκὴν ἀέρος ἐπιτήδειος;

ИТЕРО: МЕ НА ИТЕРО ВЪРЪМЕ, МЪ ВЪСЕГДА 79. a.

V. Pošto je A. J. Odobescu u raspravi naprijed spomenutoj već
 naštao osim uvoda 1. b. — 4. a. i psalm 136. s komentarom,

приорѣujem ovdje za slaviste i za bogoslove nekoliko izvoda, i dodajem za ove druge nekoliko psalama s komentarom iz bečkoga rukopisa gr. theol. 311.

Psal. I.

Давидъ, сынъ нисеѡвъ, когда сѣде въ царствѣ своемъ, и изѣра .д. моуже моудре, асафа, немана, нефама и ндиѡуъ, и състани с ними псалтирь красиль съ ѡтѣти, пѣснь божью. псалмъ давидовъ .д.

1. блаженъ моужь, иже (не)иде на съезътъ неустыжыхъ. пророуство се съвршашъ ѡ нисифе димитрисцъ, ико не приде къ нудеѡмъ, иже на хса кокъ теорахоу. сконство же словесе сего блажитъ всего уловѣна не приуещающа се ни приставающа зла съезъщающими или вѣщи находешихъ. а иже на поуть.

и на поуть грѣшнихъ не стѣ, и на сѣдалищи гоуентель не сѣде. поуть житиѣ се глаголетъ, понеже и ми на сконуание житиѣ сего приходимъ.

2. нъ въ законѣ господни волиа его, и въ законѣ его пооучитъ се днь и ноць. инако бо не исправитъ се ѡтстоупати зла аще не тѣлюю къ вышнимъ и къ нижнимъ.

3. и есть ико дръво саждено при исходниѣхъ водъ. ико дръво стоимъ при водахъ присно весела соуть, тако напави се книжнныи пооучениемъ цѣлуетъ и здравно помышление нмоуть. дръво же глаголетъ крсть кодами коупальными одръжила и веселеща просекшася нмъ.

иже плодъ скон дастъ къ вѣмѣ свое. въ свое бо вѣмѣ плодствокаа крсть наше спасение, сн рѣуъ^о гроздь жикотнымъ.

и листъ его не ѡтпадетъ, и еса, елика аще створитъ, оуспѣетъ. листи крста вѣрны соуть, ико ѡт него раждаемъ, и ѡ немъ прѣвѣаютъ, не ѡтпадающе, еса бо, иже крста ради быкають, поспѣютъ се.

4. не тако неустыжени, не тако, нъ ико прахъ, игоже възытають ктрь ѡт лица земли. небомъ крсть ѡт кретины, нуден и ѡт елины дръжины не расплождають се, нъ ико прахъ расыпають се. тако нуден некримъ и безоумимъ ѡтстоупише хса, и расыпаше се въсоудъ по земли.

5. сего ради не въскрсноуть неустыжени на соудъ, ни грѣшници къ съезътъ праведныхъ. не похизешен бо бога не усты нмоу приносеше по въскрсени не истежають се, нмоуть бо ѡсоужденни самокольно, не ѡбръщеть бо се къ нмъ дѣло правды.

6. ИКО СЪВЪСТЪ ГОСПОДЬ ПОУТЪ ПРАВЕДНЫХЪ, И ПОУТЪ НЕУЪСТИВНЫХЪ ПОГЫБИЕТЪ. РАЗОУМЪ БО И ПРАВЕДНЫХЪ ПОУТЪ И НЕПРАВЕДНЫХЪ, И ДРОУГНѢ СПАСАЕТЪ, А ДРОУГНѢ ОУБРАЖАЕТЪ, И ОУТЪМЪТАЕТЪ ИКО НЕПОТРЕБНЫ.

Psal. II.

ПСАЛМЪ ДАВИДОВЪ .В. ДОБЛЪ РОУКОЮ СКАЗАЕТЪ СЕ. ДОБЛЪ ЖЕ РОУКОЮ ХСЬ ИЕСТЬ, ИКО ВСА ВЪ РОУЦЪ НЫШН, СИН РЪУЪ О НЕМЪ РЕУЕ СЕ ПРОРОУТКО, ГЛАГОЛЕТЪ БО ДАВИДЪ, ИКО ИЗ НИГО ПО ПАЛЪТЪ.

1. ВЪСКОЮ ШЕТАШЕ СЕ ИЪЗНЦН, И ЛЮДНѢ ПООУНИШЕ СЕ ТЪЩЕТИНЫШЪ; СЕ ИЕСТЬ ВЪСКОЮ ИЪЗЫКЪ ИЮДЕНСКИН ИРО ГИЪКАХОУ СЕ И СКРЪЖТАХОУ НА ХСА, ПООУУАЮЩЕ СМЪРТИ ЕГО И БЫСТЪ НМЪ ВЪ ТЪЩЕ;

2. ПРЪДЪСТАШЕ ЦРНѢ ЗЕМЛЪСТИН, И ИНЕЗН СЪБРАШЕ СЕ ВЪ КОУПЪ НА ГОСПОДА И НА ХСА ЕГО. ИРОДЪ И ПНАЛЪТЪ, ТН БО НА ХСА ВЪСТАШЕ И НА ГОСПОДСКААГО УЛОВЪКА, БОГЪ БО И УЛОВЪКЪ ИЕСТЬ ХСЬ.

3. РАСТРЪГНЪМЪ ОУЗЫ НХЪ, И ОУТВЕРЪЗЪМЪ ОУТЪ ПАСЪ ЕГО НХЪ. НЕ БО ПОБЫМОУЩЕ СЕ НИГОУ КЪРЪ ИЮДЕНСТИ ЛЮДНѢ, ВЪСОУДОУ ЖЕ СЕ ПРОТИВЪЛХХОУ.

4. ЖИВЫН НА НЕБЕСЕХЪ ПОСМЪАЕТЪ СЕ НМЪ: И ГОСПОДЬ ИОРОУГАЕТЪ СЕ НМЪ. ВСН ИАИКО НЕБЕСНЫН ОУМЪ ИМОУЩЕ ХСЫ РАДН КЪРН СМЪЮТ СЕ НМЪ И ПОПИРАЮТЪ, ОУНИУЪЖЕННН БЫШЕ ПО ВСЕН ЗЕМЛН.

5. ТОГДА ВЪЗГЛАГОЛЕТЪ К ИИМЪ ГИЪКОМЪ СВОИМЪ, И ПРОСТНЮ СВОЕЮ СМОУТИТЪ И. ТОГДА. КЪДА; ВЪ ДАМЪ СТРАШНЫН, КЪДА ОУЗРЕТЪ ХСА СЪ СЛАКОЮ И СЪ СИЛАМН ИМОГАМН, ТОГДА СМЕТОУТЪ СЕ, И СЪ СТРАХОМЪ ВЪСТРЕСОУТЪ СЕ, ИРЪ БО НМЪ СРАГЪ.

6. АЗЪ ЖЕ ПОСТАВЛЮМЪ ИЕСМЪ ЦРЬ ОУТЪ НИГО. ГЛАГОЛЕТЪ БО ВСОУ ВЛАСТЬ ДАСТЪ СЫНОУ СВОЕМОУ.

ИАДЪ СИОНОМЪ, ГОРОУ СВЕТОЮ ЕГО. ВЪ ЦРЬКН, ИКОЖЕ ИИШЕТЪ НА КЪРНЫНХЪ.

7. ВЪЗЪЩАЕ ПОВЕЛЪННѢ ГОСПОДНѢ. ТЪ БО СЪВЪТЪ ОУТЪЛЪ ПРОПОВЪДА ВСЪМЪ ЖНКОТЪ.

ГОСПОДЬ РЕУЕ КЪ МНЪ СЫНЪ МОН ИЕСН ТЪ. КЪДА РЕУЕ ОУТЪЦЪ СЕ ИЕСТЬ СЫНЪ МОН ВЪЗЛЮБЕЛЕНЪМЪ.

АЗЪ ДЪНЬСЪ РОДНЪ ТЪ. КЛЕПАЕ БЕЗНАУЧЕЛНАА И НА СЪВЪРШЕНННѢ КЪНОМЪ ИЕЛАМЪ И НА СКОУЪАИИЕ.

8. ПРОСИ ОУТЪ МЕНЕ, И ДАМЪ ТН ИЪЗННЪ ДОСТОЖННѢ ТВОЕ. ОУТЪ ИЪЗНЪ ЛЮДНН ГЛАГОЛЕТЪ, ИКОЖЕ ПРИШЪСТИНЪ ХСЪМЪ СПАСОУТЪ СЕ, ИКОЖЕ И ПАЗЪЛЪ О ННХЪ ГЛАГОЛЕТЪ ИЪЗНЦН ВЪ ИДННОМЪ ТЪЛО СЪБРАМЪ.

И ОДРЪЖАИИЕ ТВОЕ КОМЪЩЕ ЗЕМЛЪ. ТЪ БО ВСЕН ЗЕМЛН ЦРЬ И СТРОИТЕЛЪ ИЕСТЬ.

9. оупасеши ње палице(ю) желѣзною, яко съсоудъ скоудѣланиу съкроушиши ње. закономьнымъ поклѣпимь, еса бо, иже поклѣпѣ бога, тѣрѣда соутѣ, яко желѣзо. не съхранѣше жидоке съкроушише се, яко съсоуды непотрѣбьныи. разоумѣти жѣхѣ желѣзѣна крѣсть яко крѣпѣнькѣ.

10. и нынѣ црѣмъ разоумѣйте, и наклажите се, еси соудѣшѣи земап. снѣ рѣу по ѡмѣхъ ѡтъпаденнѣи жидокьскимъ людиньмъ црѣстѣоуахѣшѣи ѡтъ кѣзыкѣ. разоумѣти же добрѣ, запоукѣдѣють же кнеземъ и властелемъ, да въразо(у)мѣтъ се уюдесы, и наклажоутѣ се запоукѣдѣмъ божнимъ, да не соудѣшѣе безъ правды боудоу сами ѡсоудѣдении.

11. работайте господекѣи съ страхомъ, и радѡуѣте се кѣмоу съ трепетомъ. еже кѣсть съ радостнѡ и веселѣнемъ трепетати страха божнѣа, а не съ грьдинѣемъ.

12. примѣте наказаниѣ, да не когда прогнѣвѣаетѣ се господѣ. правѣдоу реуѣ дръжите и оуѡите.

и погнѣсите ѡтъ поутѣи правѣдѣнаго. иже кѣсть не ѡтъпадѣте ѡтъ кѣрѣи правѣдѣнаго поутѣи хѣде, тамо же пакы достѡиннѣи правѣдиньхъ.

13. кѣгда възгорѣтъ се къ скорѣи црѣстѣи кѣго, блаженѣи еси надрѣшѣи се на нѣ. кѣгда разогорѣтъ се на соудѣи црѣстѣи божнѣа на грьшнѣмъ яко пѣшь, тогда правѣдѣнымъ оублажѣтъ се, яко на господа надрѣжѣше се и мѣхѣдоу приѣмляющѣе.

Psal. III.

1. псалмѣ дѣвидовѣ .г. кѣгда бѣгѣашѣ ѡтъ лица авѣсалама, сына скоуѣго. авѣсаламъ же ѡтъцѣи мироу сказаѣтъ се, яко адамъ реуѣ: скрѣи се ѡтъ мира, иже кѣсть ѡтъ лица божнѣа. тоу прооруѣство приносѣтъ ѡтъ хѣса, яко хотѣща въздѣнѣиоути адама.

2. господѣи, что се оумножише стоужающѣи ми; хѣсъ въимѣтъ ѡтъ лица адамѣа, иже кѣсть ѡтъ лица улоуѣа, по неже мнози въсоудѣи боюющѣи вразѣи на улоуѣа снѣ рѣу бѣсы иже жидокьскимъ дѣти на хѣса свѣтъ творѣщѣе.

мнози въстѣше на мѣ. 3. мнози глаголютъ доуши мои: нѣсть спасѣннѣи кѣмоу ѡ боуѣи кѣго. глаголахоу бо жидоке: аще съи ѡтъ бога, то не би разоуарѣа соуѣботы. и пакы: аще кѣсть се сынъ божнѣа, тѣ да спасѣтъ се самѣи, иже хѣщѣтъ, вѣапростѣи на хѣса поудѣнѣахоу се яко бѣсы на улоуѣа.

4. ты же, господи, заступникъ мой еси, слава моя. и възнесе глаголю мою. ады и хсоу глаголю, когда възнесе се на крсть.

5. гласомъ моимъ къ господоу възвахъ, и оуслыша ме ѿтъ горы скетыя своея. когда ѿтъ голгофы възвоннъ желанъ желанъ, ле ма възвахъ-ади; гора бо скетамъ господни голгофа мѣсть, яко на немъ спасение всемоу мироу съдѣи се.

6. азъ въсмолхъ и спяхъ. въ гробѣ тридневныи животкорещю смрътию.

въстахъ, яко господь заступитъ мѣ. въскрѣхъ ѿтъ гроба и въскрѣхъ уловѣна.

7. не оубою се ѿтъ тмы людий. юже бо къ томоу не бонть се уловѣны мнозства бѣсъ, въскрѣсеннымъ хсоу съвершени.

нападающиихъ на мѣ ѿкрѣсть. не прѣстають бо ѿкрѣсть ходѣще уловѣна, аще и нинѣшнѣ не могутъ.

8. въскрѣси, господи, спаси мѣ, боже мой. нже мѣсть въскрѣхъ ѿтъ мрътвѣныхъ, спаси мѣ ѿтъ нзѣкъ моихъ, нже оумзени мѣ въсоевъ, рече ады.

яко ты порази все враждоующее въ соуѣ. въ соуѣ бо живодѣ враждоу на хса творахоу, порази бо мѣ, когда растоуени быше.

зоуѣмъ грѣшникомъ съкроушили еси. димколоу, грѣшны бо димколы и бѣсы коущи грѣха, димколи соутъ лоукава помышлени.

9. господне спасение и на людий твоихъ благословение твоѣ. тобою бо съдѣи спасение посрѣдѣ земли, нже мѣсть крсть, спасение и благословение на людехъ мзнушнихъ постигло мѣсть.

Psal. VIII.

1. въ конѣцѣ ѿ тоунахъ. съвершеноѿ слою пѣнии ѿ алтарихъ. тоуна бо алтаре глаголетъ, ндѣже бо крѣвъ хсова яко кини нѣзани-мѣть си.

2. господи, господь нашъ, яко уюдно имѣ твоѣ по всенъ земли. по всенъ бо земли твоихъ съмотрени твѣи оудивляють се, имени бо божню поклонуѣть се вса тварь.

яко възет се кельѣзпота твоѣ прѣвѣше небесъ. тамо бо възѣде уловѣна, въ кельѣзпота поставленъ, поуль се еси науѣ несемныхъ силъ, и възнесъ и посади и съ собою.

3. нзъ оустъ младѣицѣ и съсоущихъ съвершила еси хвалоу. дѣти глаголетъ пророутство възленишнихъ спасоу благословенъ греди въ имѣ господне ѿсаниа въ вышнихъ.

КРАГЪ ТВОИХЪ РАДИ РАЗДРОУШИШИ КРАГА И МЫСТИНИКА. НИЮДЕН БО ИМО КРАЗН ГОСПОДИН РАЗДРАЖИШЕ СЕ НА ДЪТН КЪННИЮЩЕ. РАЗДРОУШИ ЖЕ СЕ ДИШКОЛЬ РАЗОУМЪТЪ БОГА СОУЩАА ХВАЛНИМАГО, КРАГЪ БО И МЫСТНИКЪ РАЗОУМЪТЪ СЕ ДИШКОЛЬ.

4. ИМО ОУЗРЮ НЕБЕСА ДЪЛА ПРЪСТЪ ТВОИХЪ ЛОУНОУ И ЗЪКЪЗДЪ, ИЖЕ ТЫ ОСНОВАА. КЪНЛАЩЪ СЕ СЛОВО И ИМА СЕ УЛОВЪН СЪ И НЕБО И ЗЕМАЮ И СВЪТЛАА СЪТКОРН И УЛОВЪНА.

5. УТО ИСТЪ УЛОВЪНЪ, ИМО ПОМИНИШИ ЕГО; АН СЫНЪ УЛОВЪНЪ, ИМО ПОСТЪРАЕШИ ЕГО; АЩЕ БИ НЕ ПОМИНАА ПОСЪТИТИ УЛОВЪНА, И ТОГО КЪЗЪМЪ СПАСАА ИСН ИМО БЛАГЪ.

6. ОУМЪНИАА И ИСН МАЛОМЪ УНМЪ ѿТЪ АНГЕЛЪ. ЕЖЕ ИСТЪ РАКНА И СЪТКОРНАА ИСН АНГЕЛОМЪ, АЩЕ НЕ БИ ПЛЪТИ НА НЪ КЪЗЛОЖИНАА.

СААКОЮ И УЪСТНЮ КЪНЪУААА ИСН ЕГО, 7. И ПОСТАВИНАА И ИСН ЕГО ИАДЪ ДЪЛА РЪЧНОУ ТВОЕЮ. СААКОЮ НЕИЗЛАГОЛАНИМО ПРОСААЕНАА ИСН УЛОВЪНА, КЪЗЪМЪ И КЪ БОЖЬСТВО, ПОУЪЛАА ЖЕ И ИСН КЪЗНЕСЪ НА НЕБЕСА, ГОСПОДЪ И СЪТКОРНАА ИСН ИСТЪМЪ БЫКАЮЩИМЪ И СОУЩИМЪ ПО ЗЕМЛИ.

ЕСА ПОКОРНАА ИСН ПОДЪ НОЗЪ ЕГО. ЕСА БО ПОКЪННОУЮТЪ СЕ ИМОУ, ИМО ТОЛИКОЮ УЪСТНЮ ПОУЪТЕНЪ БЫСТЪ БОГОМЪ.

8. ОВЪЩЕ И КОЛЫ ВСЕ, ИЩЕ ЖЕ И СКОТЫ ПОЛЪСКИМЪ. 9. ПТИЦЕ НЕБЕСНЫМЪ И РЪБЪ МОРЕСКИМЪ, ПРЪХОДЕЩЕ СЪТЪЗЕ МОРЕСКИМЪ. УЛОВЪСТЕНАА УЛОВЪНОУ ПОКОРИН, А ОУМИНАА ХСОУ ѿВЪЩЕ ТЕРЪДЫЕ И КРОТЬКЫЕ УЛОВЪНЫ, КОЛЫ НИГА КЪРЪНАГО СОУЩЕ, СКОТЫ ЖЕ ѿБРАЩАЮЩЕН СЕ КОЛЪЮ ѿТЪ КЪЗЫНЪ, ПТИЦЕ ЖЕ КЪ ЖИТНЪ НЕБЕСНОЕ КЪХОДЕЩЕ, РЪБЪ ЖЕ САМИ СЕБЕ КЪДОУЩЕ СЕ УЛОВЪНЫ, ИЖЕ НЕ ПРЪЛОЖИШЕ ЖИТНЪ, ТЫ БО ИМО КЪ МОРИ ЖИТЪНСЦЪМЪ ИМО КЪ ВОДАХЪ И КЪ СЛАСТЕХЪ ИИРАЮЩЕ НЕПОСТОИМЪНО.

10. ГОСПОДИ ГОСПОДЪ НАШЪ, ИМО УЮДНО ИМЕ ТВОЕ ПО ВСЕИ ЗЕМЛИ. УЮДНО БО И СААКНО ИМЕ БОЖИЕ ПО ВСЕИ ЗЕМЛИ, ПАУЕ ВСЕГО ИМЕНЪ.

Psal. X.

1. ѿ ХОТЕЩИХЪ БО НА СКОНЪУАНИЕ КЪНОМЪ СЪБЫВАТИ СЕ ПРОРОУЪСТВО ДАВЕНДОМО ШКИЛО ИСТЪ.

НА ГОСПОДА ОУКЕАХЪ, ИМО РЕУЕТЪ ДОУШИ МОИ. ИЖЕ БОГА ДЪЛА ЖИВЕТЪ, И НА ВЫСОТОУ БЛАГОДЪТЕЛЪМЪ ВЪСХОДИТЪ, ГЛАГОЛЕТЪ КЪ БЪЗСОМЪ УЪТО ИМАТЕ ГЛАГОЛАТИ ѿ МИА; И ТОМОУ КЪСЕ ЖЕ ИСТЪ ПАУЕ ѿ ХСЪ.

ПРЪЖЕНАА ПО ГОРАМЪ ИМО ПЪТНИЦА. НА ОУУЕНИИХЪ ПРОРОУЪСЦЪХЪ ИМО ПО ГОРАМЪ ПЪТНИЦЕ ѿУИЩАШЕН ЖИТНЪ ПАРЕТЪ БЛАГОДЪТЕЛЪМЪ. ГЛАГОЛЕТЪ ЖЕ И СПАСА, ИМО ПРИСНО КЪ ПОУЪСТЫНИХЪ КЪДЕКАРАШЕ СЕ.

2. яко се грѣшници наакоше лоукѣ, не прѣстають бо вѣсоче стрѣляюще уловѣна.

оуготоваше стрѣлы въ тоулаз. присно же оубо сими стрѣлами исполнена есть мысль демонская.

състрѣлѣти въ мѣрѣ правыя срдѣцѣмъ. напѣвають бо вѣси и югда обрѣцѣють уловѣна оушныиѣмъ ѡтежѣлаша и яко и ѡмрачѣша, тогда и тии нападоуть стрѣлѣти уловѣна помышлѣнии.

3. за нѣ мже ты съверши, ѡни разроушише. доушоу бо нашоу богъ съверши унстоу, ты же ю скверными помысли раздроушають.

праведники же убо сътвори; 4. господь въ чръкѣи скетѣи скои, господь на небеси прѣстолю его. нбо праведнии унстаго ради жити чръкѣи храниеть скетоу богоу, и на небеси прѣстолю въспринмоуть. ѡбоже же есть ѡ хсѣ.

ѡуи юго на иишаго призываеѣта. прѣвѣдѣють бо, нже живѣють богоугодно ииши, и господь оугаждѣеть нмъ.

вѣжди юго испытаеѣтъ сими уловѣуьскыи. мѣлныиѣмъ уиити мже въ насъ.

5. господь испытаеѣтъ праведнаго и неустѣнааго. еже есть, испытаеѣтъ кождо, да праведноѡмоу въздасть мздоу яко праведнѣ соудни.

любен же неправдоу ненавидѣтъ скою доушоу, 6. ѡдѣждѣтъ на грѣшники сѣтъ. димкоу, любе бо неправдоу сань пороуени, тако и всакъ любен неправедноѡмъ ѡтъшетѣтъ скою доушоу на етсы, илѣнко послѣдоють нмъ. оубежовати бо нмъ попоушаеѣтъ богъ въ скоихъ науишаниихъ.

ѡгнь и жюпель доухъ боуриѣи ѹесть ѹаше ихъ. и вѣсомъ и димкоу, ѡ том бо реченноѡ есть: ииши оугли горѣеѣмъ, сѣди на нихъ.

7. яко праведнѣ господь, и правды възлюбѣи. правѣа видѣ лице юго. праведнѣ бо соудѣ наведетъ господа на все, нбо богъ истиннѣ. ниутоже бо стрѣлѣти или разкращѣнаа или лѣжнаа въ нмъ.

Psal. XVII.

1. въ коньцѣ ѡтрокоу господѣиу даидоу, еже глагола въ господоу словеса пѣсин сею, въ дѣнь въ нѣже изѣбѣи и господь из роуны вѣсѣхъ врагъ юго, из роуныи сѣлѣи, 2. и рече.

пророуство боудущаи на коньцѣ илѣмѣтъ, тѣмъже глаголаеѣтъ ѡтрокоу господѣиу даидоу. сѣлаеѣтъ же се даидѣ добѣи роуноу, добѣи

же роукою христосъ. глагола хотеша на послѣднѣ събыти се ѿ всѣхъ
краяхъ и ѿ вскрѣсеннѣ побѣднѣ димкоа.

исламы .џі.

възаяблю те, господи, крѣпости мои. сынъ нѣ ѡтцѡу,
сила бо хсоу ѡтца, иже навѣла глаголетъ божия сила и божия
прямодрость сынъ.

3. господь оутѣрженіе мое, и приежнше мое и из-
бавитель мой. крѣпомоу и набожню соущемоу убогѡу сила и
приежнше богъ.

богъ мой помощникъ мой и оупекаю на мѣ. господскимъ
убогѣмъ глаголетъ прослава се божьствомъ и въсь иже имать наде-
ждоу жнкоа.

защитникъ мой и рогъ спасеннѣ моего и застоупникъ
мой. богомъ спасаемѡму убогѡу ѡбоже же хсѣ есть.

4. хвалами призовоу господа и ѡтѣрагаю моихъ спа-
соу се. христосъ ѡтѣ лица убогѡу снѣ нѣ ѡтцѡу глаголетъ иже
моле се.

5. ѡдрѣжаше ме болязи смрътныи. сирѣчь боляше смръть
пожрѣти хотѣши и хсѣ иже нроста убогѡу.

и потоци безаконнѣ смѡутѣше ме. иже потоци искомни
смѡущаемыи трѣпеще, тако жидоже безъ шетани христоса ѡбдоу съ
льжани.

6. болязи адоу ѡбдѣше ме. притѣстѡуе въ адѣ схиже-
ннѣ иже жидоже боляхоу сирѣчь раждигаху се на хсѣ льжа сѣдѣннѣ.

7. и въ скръбь мою призвахъ господа, и мѣ богоу мо-
еѡму възвахъ. игда на крѣсть възва ильни, ильни, да извѣстнѣ пать.

оуслаша ѡтѣ свѣтѣ цркви сѡе гласъ мой. цркви свѣта
есть тѣло христоу, въ иже жиде все исплѣннѣ божьства. цр-
кви оубо сирѣчь господскимъ убогѣмъ вънимаше и божьство послоушаше.

и въплъ мой нрѣд ины въидѣтъ въ оуши иго. въ оуши
ѡтцѡу въплъ сына иже приснаго ѡтрока.

8. поденжа се и трѣпетѣна бысть земля. игда на крѣсть
възвавъ прѣдѣсть доухъ, тогда земля въстрѣсе се, и каменнѣ распада се
ѡ прѣслаеннѣ снѣ.

и ѡснованиа горъ смѡутѣше се. ѡтѣ ѡснованиа бо сконхъ
земля възерѣ, богъ бо въсь убогѡмъ на крѣсть исецимъ, не стра-
далаше же.

и поденжаше се, иже прогнѣа се на иже богъ. цни по-
денжаше се; кратници адоу, съ гнѣком бо снѣде нѣ ины сѡе божнѣ.

9. възнде дымъ гнѣвомъ него. коураше бо се гнѣхъ господень на адѣ и на сирѣти.

и ѿгнь ѿтъ лица него воспламетъ се. якоже бо ѿгнь палитъ трѣстїе, тако попалн и ѿсноканинъ и царьства сирѣти гнѣхъ божї.

оугланіе възгорѣше се ѿтъ него. оуади бо се дивекомъ нко рѣше кингы и бысть яко и главыи истрѣжена ѿтъ ѿгня иже есть ѿтъ горѣниа древо.

10. и прѣклони небеса и съинде и примракъ подѣ нго-
лама него. яко бо въ мрацѣ нѣсть видѣти, тако же и таниъ сънѣстени
него не разоумѣше небесныи силы.

11. и възнде на хероукимъ и летѣ. глаголетъ пакы на небеса
него възнтни съ пльтию.

летѣ на крилоу вѣтрїю. сирѣтъ съ пльтию, яко богоу же и
вѣтри слоужахоу и ангели крилы подьмахоу.

12. и положи тмоу за кровь скоп. яко бо въ тмѣ нѣсть раз-
оумѣти ннѣсоче, тако непостижимаа таниа възлоукѣениа господень,
и томоу бо не мен се уловѣкомъ пльтию по небеснымъ възити.

окрѣсть него кровь него. пльть владыи, с нкоюже възнде.

тмѣа вода въ ѿблацихъ въздоушныихъ. некидима си рѣтъ
непостижима съврышаемаа таниа, въ водахъ крышениа тѣлеса. ѿблаци
бо тѣлеса просвѣщаемыихъ.

13. ѿтъ облистаниа прѣд нимъ ѿблаци прѣдидоуть. ѿтъ
секѣа бо слѣзы него прѣд нимъ апостоли испльнѣ быкѣше послани быше
на проповѣдь. ѿблакъ бо кингы апостоли глаголютъ присно, яко бо и
ѿблаци дѣжде приимѣлюще проливають на землю, тако же и апостоли
слого проповѣданїю изливаше въсен земли.

гради и оугланіе ѿгнї. неѿангелїстїи терѣди яко градъ. ты послани
бнше оугланіе ѿгнѣвыи ѿгнь доуховныи, ѿ нкѣмъже рѣше изици ѿгнѣвыи.

14. и възгрьмѣ с небесе господѣ, и вышнїи дасть гласъ
скоп. игда ѿтыцъ къ сыноу с небесе глагола сн нѣсть сынъ мой
възлюблемыи. глаголетъ же се и проповѣдь громъ.

15. поустїи стрѣлы и разгна ю. изыкы глаголетъ апостоли,
ти бо яко стрѣлы ѿгнѣвыи носеще текоуть въсоудоу прогонеще демоны,
и ѿбращающе поганы.

и млннїе оумножи и смете ю. яко млны бо апостоли сло-
комъ неѿангельскомъ изыкы смоутише, иже нѣсть ѿмѣлнше, тыфрахоу бо
се къ ѿбращению ихъ.

16. **БАКИШЕ СЕ ИСТОУЫННЦН КОДЪ. КРЪСТИТЕЛНЫЕ КОДЫ, СИ БО
ИСТОУЫННЦН ЖИКОТЫМЫН ВЪКОУ БАКИШЕ СЕ.**

И О Т К Р И Н И С Е О С Н О В А Н И Я К Х С Е Л Е Н И Я М . О Т Е Р Ж Д Е Н О Е О С Н О -
В А Н И Е . . . . . Я К И С Е К Р И Щ Е Н Н Я Р А Д И , К Е Ж Е Е С Т Ъ Б Я Р А , Ю Ж Е Д Р Я Ж И Т Ъ
К Х С Е Л Е Н И Я .

ОТЪ ЗАПРЪЩЕННИИ ТКОЕГО, ГОСПОДИ, ОТЪ ДЪХИКОЕНИИ
ДОУХА ГИЗКА ТКОЕГО. ЗАПРЪТН БО ВЪСОУДЪ ДЕМОНОМЪ ДОУТИ НА НИС
СЪ ГИЗКОМЪ И ОТЪЛОУТИ УЛОКЪНЫ КРЪЩЕННИИ РАДН.

17. ПОСЛА СЪ ВЪШЕ И ПРИЕШЬ МЕ. ПОСЛАХЪ ОУЩЬ СЫНА НА СПАСЕНИЕ УЛОЖНОУ ВЪСПРИЕМЬ И ВЪЗВЕДЕ НА НЕБЕСА.

ПОИШЬ МЕНЕ ОТЕ КОВА МНОГО. ОТЕ ПЛЮДЫНИЩИХ ГРЕХОВИЦАГО, ЯКО Н
КОВА ПОТАПАЛИШЕ УЛОЖУСТВА, КОВА ЖЕ НЕ ПОСТОЯНИИ.

18. ИЗБАВЕНТЬ МЯ ОТЪ КРАГЬ МОИХЪ СИЛНЫХЪ. ОТЬ ДИВКОЛА
И ДЕМОНЫ ЕГО. АЩЕ БО И НЕМОЩИИ СОУТЬ, МЯ ОБАВУЕ ЗАН.

И ОТЬ НЕИЗВЕСТНЫХЪ МЯ, ЯКО ОУТВЕРДИШЕ СЯ ПЛУБ МЕНЕ.
ОТЪ НЕЛИ БО ПОВРЬГОУ УЛОЖИНА, ОБЪЯВИШЕ И СИЛОЮ ОДОЛЖИШЕ.

ЕДРИНЕ МЕ КЪ ДЪНЬ ѿЗЛОБАЖЕНИИ МОЕГО. ОТЬ НЕИ, БО
ѿЗЛОБЕННЕ УЛОБИНА, ПРИПЪНЪНЕ КЪМОУ ПОКЕЛЪКАЮЩЕ И НАСТАКАЮЩЕ И
НА ВСЕ ЗЛОБЫ.

И БЫСТЬ ГОСПОДЬ ПОДЪИТЕЛЕМЪ МОН. ЯКО БО ПРИДЕ ГОСПОДЬ ОУ-
ТРАДИ КЪ РОЮ УЛОЖКА ЯКО НЕ ПОДЪИЖАТИ СЕ МНОУ.

20. И КЪЗВЕДЕ МЕ НА ШИРОТОУ. РАШНИ БО УЛОЖКА, ДАКЪ ИМОУ
ВЛАСТЬ НАСТОУПАТИ НА ЕСОУ СИЛОУ КРАЖИЮ.

ИЗБАВИТ МЕ, ИЛИ ВЪСХОТЪ МЕ. - ВЪСХОТЪМЪ БО ПРИДЕ С НЕБЕСЕ
ВЪЗЮБЕНЪ УЛОЖИМЪ ИЗБАВИМЪ ОУТЪ ПАЧЕ(НИ)МЪ ДЕМОНЫСКАА. СНАМИН БО ТИ
БРАЗИ СОУТЪ НА УЛОЖИМЪ.

21. И ВЪЗДАСТЬ МН ГОСПОДЬ ПО ПРАВДѢ МОЕЙ. ПРАВЕДИНИ БО ГОТОВИ СОУТЬ ПОСЛОУШАНИИНЫ ЗАПОВѢДИ БОЖИИ, И ВЪЗДАСТЬ ИМЪ МЪЗДОУ ШКО ПРАВЕДНЫХЪ СОУДИИ.

И ПО УНСТОТЪ РОУКОУ МОЕЮ ВЪЗДАСТЬ МН. СИМЬ ЖЕ РОУЦЕ
ОУТЪ МЪЗЫ И ОУТЪ ХИЩЕННИ СЪХРАНИШЕ, ЕСТЬ ЖЕ И ХСЬ.

ИКО СЪХРАНИХЪ ПОУТИ ГОСПОДЬИЕ И НЕ ИСУЪСТВОВАХЪ ОТЬ
БОГА МОЕГО. СИ ВЪСХЛАДЕТЬ СЕ ВЪ СЛАВѢ БОЖИИ ИЖЕ СЪХРАНИШЕ ПОУТЬ
ГОСПОДЬИЕ И ВЪ НЕОУКЛОНИШИ ПРЯБИШЕ КЪРЪ.

23. ИМО ВСЕ СОУДБЫ ЕГО ПРЯДЬ МНОЮ. ЕННОУ БО БОГА РАДИ
СЯ УЛОЖЕНЫ СТРАХЪ БОЖИИ ПРЯДЬ ОУИМА НЫМЪ ДРЪЗДАЕТЪ КЪ БОГОУ ПРИСНО.

И О ПРАВДАНІИ ЕГО НЕ ОТСЮПНИШЕ ОТЪ МЕНЕ. ДНЬ БО И
НОЧЬ ИЖЕ ВЪ ЖИТИИ СОУЩЕ НЕБЕСИМЪ ПРАВЕДОЮ БОЖИЕЮ ОУКРАШАЮТ СЕ

24. и боудоу непороуѣнь съ ннѣ. сынъ съ ѡтьцемъ, сынѣ бо на землю не ѡскерѣни се, нѣ ꙗкоже сице, тако и възиде.

и съхранию се ѡтъ беззаконнѣ моего. възиде убоукѣ на небеса не прилѣпѣ юже естъ къ сынѣмъ беззаконнымъ.

и въздасть ми господь по правдѣ моеи. правди бо исполнь господьскы убоукѣ тожде же и праведнымъ въспринмоуть.

и по унстотѣ роукоу моею правдѣ ѡумна ѡго. рещи естъ правдѣ ѡумна ѡго, глаголетъ же и хождение убоукѣ юже естъ и ѡ хсѣ, того бо роуцѣ унстѣ еста къ истинѣ ѡтъ всеи скерны.

26. съ прѣподобнымъ прѣподобьнѣ боудешѣ. съ нимъ же бо кто жнѣтъ, сего и житию подобитъ се, ꙗкоже и господски жнѣоуѣи и хришчы ириуоуть се.

и съ моужемъ непокиномъ непокиньнѣ боудешѣ. непокиньнѣ и прѣподобьнѣ хсѣ. и нже ѡ хсѣ жнѣоуть, тыи примоуть славоу ѡго.

27. и съ избраньнымъ избранѣ боудешѣ. и се хсѣ и хсѣи избраньничи соуть апостоли ꙗко избраннѣ богомъ.

и съ стрѣпѣтникомъ разкратиши се. стрѣпѣтнѣ естъ днѣкомъ, ꙗко ѡбращѣ се ѡтъ сана своего. сего же послоушавѣ люда и ѡбращѣ се погоуѣи самъ.

28. ꙗко ты люди смѣренѣ спасени. нуденскимъ ннѣхѣ мѣтитъ и демоны.

29. ꙗко ты просвѣтити сѣятничи мон, господи. хсѣ къ ѡтьцоу въпишѣ ѡтъ лица убоукѣ.

боже мон просвѣщавши тмоу мою. ꙗко къ нѣи бо къ тмѣ слежалѣ убоукѣ, просвѣти же и въсприемъ божьство.

богъ прѣпошавѣи ме силою. ѡтьцѣ сына. глаголетъ бо и дастъ всѣ сыноу прѣвъзлюбленномоу.

30. ꙗко тобою избавлю се ѡтъ напасти, и ѡ бохѣ моемъ прѣлѣзоу стѣноу. еже създа грѣхъ адовоу грьдѣнию, снѣ хсѣ раздрѣши.

31. богъ мон, непороуѣнь поуть ѡго. христосѣи и божѣи, того бо поуть непороуѣнь къ истинѣ ꙗко божѣи.

словеса господьнѣ раждежена. огни бо соуть пламенѣиши, нже молеть бога съ вѣрою.

защитничи естъ есѣмъ оупекающимъ на нѣ. ꙗко богъ милостивѣ естъ и оутѣшитѣ.

32. ИМО КТО БОГЪ РАЗЪЗЪ ГОСПОДА ИЛИ КТО БОГЪ РАЗЪЗЪ БОГА НАШЕГО; ИСТЪ БО ИМОГО БОГА РАЗЪЗЪ ТОГО, ГЛАГОЛЕТЪ БО И КЪ ИСАИИ' АЗЪ ИСМЪ И ИСТЪ ИМОГО РАЗЪЗЪ МЕНЕ.

33. БОГЪ ПРЪПОМСАИИ МЕ СИЛОЮ. ѿТЪЦЪ СЫНА, ГЛАГОЛЕТЪ БО' И ДАСТЬ ВСА СЫНОУ ИМО ПРЪВЪЗНАЮБАИИИМОУ.

И ПОЛОЖИ ИСПОРОУИИЪ ПОУТЬ МОИ. ГОСПОДЬСКОМУУ УЛОКЪНОУ НИЖЕ ГРѢХА НЕ СТОРИИ И НЕ ѿВЪРТЕ СЕ ЛЬСТЬ КЪ ОУСТАХЪ ЕГО.

34. И СЪВЪРШАИЕ ПОУЗЪ МОИ ИМО ЖЕЛЕНИ, И НА ВЪСОИИХЪ ПОСТАВЛЕНЪ МЕ. ЖЕЛЕНИ БО ГОРАИИЪ И КАМЕННИЮ РАДОУЮТЬ СЕ, ТАКИ И ХСЪ НА ГОРЪ ГОЛГОФЪ НА КАМЕНЬ ВЪШЕДЪ НА КРЪСТЪ СТА НА ВЪСОТЪ.

35. ИЛОУУАИЕ РОУЦЪ МОИ НА БРАИИЪ. НА ДИИКОЛОИ БРАИИЪ, ТАИИЖЕ И НА КРЪСТЪ РОУЦЪ РАСПРОСТРЪТЪ.

И ПОЛОЖИ ЛОУКЪ. ИТЪДЪИИЪ МЫШЦАИИЪ МОИИИЪ. ЛОУКА ИТЪДЪИИ ГЛАГОЛЕТЪ КРЪСТЪ КРЪВНОСТИ РАДИ И СЕГО БО НА РАМО ВЪЗЪМЪ ТАИИ ДИИКОЛА ПРОДРОУЗИ.

36. И ДАА ИИ ИСИ ЗАЩИЩЕНИИЕ СПАСЕНИЮ. ЮЖЕ БО ОУДОКАТИ ДИИКОЛОУ УЛОКЪИ НЕ МОЖЕТЪ. ПОИЕЖЕ ИѦАИГЕЛИИИИЪ ЗАТКОРИИ.

И ДЕСИИИЦА ТКОИ ПРИИЕТЪ МЕ. ИИИЪ БО РОУКОЮ АДАМА КЪСТАИИ И ЛЕЖЕЩАА.

И НАКАЗАИИИЕ ТКОИ ИСИРАКИИТЪ МЕ КЪ КОИИЦЪ. ИЛОУУЪ УЛОКЪИ ЗАКОНОУ БЛАГОДАТНОМОУ.

И НАКАЗАИИИЕ ТКОИ САМО МЕ ИЛОУУИТЬ. НАКАЗАИИЪ БО БЫИЪ УЛОКЪИИ БЛАГОДАТИ ХСЪ ИАКЪУЕ ТАИИИИ БЛАГОДАТИ.

37. ОУШИРИИЪ ИСИ СТОИИ МОИ ПОДЪ ИМОЮ. ДАИЪ ВЛАСТЬ УЛОКЪНОУ ИАСТОУПАТИ НА ЗИИИЕ, И НА СКОРЬИИИЮ И НА ВСОУ СИЛОУ ВРЪЖИИЮ.

И НЕ ИЗИИМОГОСТА ПЛЕСИИЪ МОИ. ЮЖЕ БО ѿТЪ ВРАГА НЕ МОЖЕТЪ ИИИУТОЖЕ ОУИРАСТИ СЕ.

38. ПОЖЕМОУ ВРАГЪ МОИ И ПОСТИГМОУ И. ХСЪ ПО ВЪСКРЪСЕНИИ РАСТОУИИЪ ЖИДОКЕ.

И НЕ КЪЗКРАЩОУ СЕ, ДОИДЪЖЕ ИСКОИУАЮТЬ СЕ. НЕ КЪИИЪСТИИИЕ БО СЕ КЪИИИТИ КЪ ПРЪКОИ ДОСТОИИИИЕ ИИ ИЮДЕИ ЖЕ ИИ ВЪСОКЕ.

39. СЪКРОУШОУ И, И НЕ ИМОУТЬ МОИИ ПОСТОАТИ. ДЕМОИИ ХСЪ ѿТЪ ИЕЛИИЖЕ ПРОКАЛЕТЪ И, СТАИА НЕ ИМОУТЬ.

ИАДОУТЬ ПОДЪ ИОГАМА МОИИА. ВЪСОИЪ ИМОЖЕСТВО И ЖИДОВЪСИИИ ДЪТИ ИМО ВРАЗИ ПАДОУ ПОДЪ ИОГАМА ХСОКАМА.

40. И ПРЪПОМСАИИ МЕ ИСИ СИЛОЮ НА БРАИИЪ. ОУТЪРЪДИИЪ БО ИЕСТЪ НА ИИЕ БРАИИЪ НА КРЪСТЪ ХСЪ.

СПЕЛЪ ИСИ КЪСЕ КЪСТАЮЩЕИ НА МЕ ПОДЪ ИМОЮ. СВЕЗЪАКЪ БО ВРАГА ХСЪ И ДЕМОИИ ДАСТЬ ПОДЪ ПОУЗЪ УЛОКЪНОУ.

41. крагъ монахъ дааь ми еси плещя. бѣглють бо въсоудѣ яко
врази демоны егда кндѣтъ знаменнѣ крѣста и хса мѣнимы.

и не накндѣще ме потрѣбн. жиди, възнеса кндѣше бо хса, и
отъпадоу отъ закона и отъ мѣста и отъ благодати и жннмѣше люднѣ
божнѣ.

42. възвѣаше и не бѣ спасаеи, къ господоу, и не оуслы-
ша нхъ. по падени бо къстати не възмогу, не послоушани бо быше
по томъ молеше се. въ соуѣ бо молетъ отца, сына не утоуѣ.

43. истиню нхъ яко прахъ прѣдъ лицемъ вѣтроу. поветъ
бо, еже есть прахъ бысть имъ законъ и мѣсто, разустнѣ(мъ) яко
прахъ прѣдъ лицемъ вѣтроу.

яко бреннѣ поути поглаждоу нхъ. яко бо бреннѣ градномъ
въ стыгахъ перомо нстесн(и)оу въ изгнѣнѣтъ, также и жидоке погыбѣоутъ.

44. избавнтъ ме отъ прѣтѣнани людьскѣ. люднѣ жн-
докьскыхъ въпниюще възын, възын, расинн.

поставнн ме въ главоу языкомъ. отъ нелнже бо нюден отъ-
крьгоу се глаголюще не имамъ царѣ, въцарн же се въ языцѣхъ господѣ
прнѣмъшннхъ благодатъ кѣрмоу.

люднѣ тоуждн, нхъ же не знахъ, работаше ми. отъ языкъ
люднѣ не кндѣкъшен хса. тын прнѣше и работаше ямоу съ страхомъ.

45. слоухомъ оуха оуслышаше ме. съ страхомъ и тъфаниемъ
прнѣше языци слово проповѣданомъ.

сымоке тоуждн сѣлъгаше ми. сымоке по пальн бѣтхоу хсоу
отъкрьгъше же се оутоуждени быше.

46. сымоке тоуждн обѣтшаше и охрьмоше отъ стѣхъ
сконхъ. яко дрѣкнн и обѣтшавъше злобою оыразнше се, охрьмоше
же, яко на поути нстнннннмъ не сташе, нъ оуклоннше се.

47. жнѣ господѣ и благословенъ богъ. хсѣ въскрьсе изъ
мрътвыхъ яко богъ сынъ благословенъ въ вѣкы.

възнесет се богъ спасенамъ моего. спасъ бо рода уловѣта
възнесе се и възнде на небеса.

48. богъ дажеи отъмѣщеннѣ мнѣ и оумоути людн подѣ
ме. отца сымоу дакъ похѣдоу надъ всѣмн, еси бо языци покинѣоуше се
вѣрою хсоу богоу.

49. избавнтель мон отъ крагъ монахъ гнѣклннмъ. отъ
къстающннхъ на ме възнесешн ме. отъ моужа нѣпракѣдна
нзбавнтъ ме. нюденскыхъ людн, скръжѣтахоу бо гнѣкомъ великомъ на
хса. и пакы о адамъ слово. възнесе бо и отъ бѣсъ. възнесъ на небеса

УЛОЖИМЪ И ХСЪ ПРѢДЪ КРАГЫ СКОМЪИ ВЪЗНДЕ НА НЕБЕСА А ЕЖЕ ѿТЪ МОУЖА ДАВНДА ѿТЪ ГОЛНДА И ХСА ѿТЪ НЮДЫ ГЛАГОЛЕТЪ ЖЕ И УЛОЖИМЪ ѿТЪ ДИШЕО А.

50. сего ради исповѣмъ се тебе въ языцѣхъ господи. спрѣхъ яко языци исповѣданиемъ къ богу притѣкоше.

и имени твоему въ спомоу. желую спасенни царекъ. истинни и ислави славецъ хса, истинни тѣ бо есть цесарь въкъ и спасъ всѣмъ.

51. и твое милость хсоу своему даведоу и съиени его до вѣка. глаголетъ оубо давндъ, яко ѿтѣ того бысть по плати хсѣ, съиже хсоко вѣрнии людие, еже есть създание хсоко. на тѣхъ оубо милость хсока въдеваетъ се.

Psal. XCVII.

на хса ѡломы възложи се, есть же оуцение вѣрныхъ.

1. въспонте господени пѣсмъ мокоу. благоднѣоу глаголетъ, юже ѡ танцахъ поють вѣрнии.

яко двема сътвори господь. камъ се; рождъ се ѿтѣ двемъ и шель се на земли яко уложимъ, распеть на дрѣвѣхъ и въскрьсь изъ мрътвыхъ, въшѣдъ на небеса.

спасе его десница его и мышца скетая его. подроужъ крѣстоу димкола и ада съкроушъ и спасе уложимъ.

2. сказа господь спасенни свое. всѣмъ шель крѣста и благоудъ евангельскоу.

прѣдъ языки ѡтѣри правдоу свою. спасъ языки ѿтѣ идольскаго гнѣва и просвѣтихъ ихъ благоднѣоу.

3. помяну милость свою некоеу. и ѿтѣ люди бо вѣровашеи притѣ хсѣ, и не ѡтриноу ихъ.

и истинноу свою домоу изранлекоу. истинно бо цркъи съхранииши, домъ бо хсокъ цркъи есть, изранъ бо вѣдѣнии божие сказахъ се, еже есть хсѣ.

вѣдѣше вси конци земли спасенни бога нашего. въ концихъ бо земли позна се знаменни крѣсно, еже есть спасенни.

4. въскликъте господени, вса земля. ѿтѣ нелиже бо шель се крѣсть, къ томоу не прѣстають вѣрнии ѡломы и пѣни въсклицаше богами.

въспонте и радуйте се и понте. зѣло реуе въспонте съ радостнѣоу, поюще веселиемъ.

5. понте господени въ гоуслехъ. съ доушею си рѣхъ, гоусли бо доуша есть, а цѣльца языкъ, безъ него бо доуша глаголати не можетъ.

СТАВ. IV.

4а

ВЪ ГОУСЛЕХЪ И ВЪ ГЛАСЪ ЖАЛОМЪСТЪ. СЪ ДОУШЕЮ И ГЛАСОМЪ
ВЕЛИМЪ ПѢТИ ДОСТОИТЪ БОГА, ИМО ДИВЕМА СТОБОРИ РОДОУ УЛОЖЕЮ.

6. ВЪ ТРОУБАХЪ КОВАНАХЪ И ГЛАСОМЪ ТРОУБЫ РОЖАНЫ. И-
КОЖЕ ТОГДА ИЗРАНАТИ ТРОУБАМИ ТРОУБАМАХОУ, КОВАНАМИ ЖЕ ГЛАГОЛЕТЪ
МЪДНАМИ И РОЖАНАМИ, ТАКО ВЪРЬНЫ ЛЮДНЕ ВЪСТРОУБЕТЪ ТРОУБАМИ РАЗ-
ОУМНАМИ ЕВАНГЕЛЬСКИМИ ГЛАСЫ, ТВРДН БО СОУТЬ ИМО МЪДЪ, РОЖАНАМИ ЖЕ
КРЪСТОМЪ, РОГЪ БО КРЪСТЬ ЕСТЬ, ИМО ШАУЕТЬКЪ КЪСМЪ.

ВЪСКЛИКИТЕ ПРЪДЪ ЦАРЕМЪ ГОСПОДЕМЪ. СИ РЪУЪ БЕС ПРЪ-
СТАНИИ СЛАВНТЕ ГОСПОДА БОГА.

7. ДА ПОДВИЖИТЪ СЕ МОРИЕ И ИСПЛЪНИ ЕМУ НЕГО. КРЪЩЕННІЕ И
БЛАГОДЪТЪ ИЖЕ ВЪ НИМЪ, МОРИЕ БО ИМО МНОГОМЪ И ПО ВСЕМЪ ВСЕЛЕНЪИ
ВЪЛНОУЮЩЕМЪ СЕ ДОУХОМЪ СВЕТОМЪ.

ВСЕЛЕНАА И ВСИ ЖИКОУЩЕИ НА ИМУ. ВСА БО ЗЕМЛЪ И УЛОЖЕЦИ
ЕМЪ МЛЪКЕТЪ ВЪ УАСЪ КРЪЩЕННИ, КЪТО ПРЪВЪКЪ ВЪСХИТИТИ.

8. РЪКЪ ВЪСПЛЕЩОУТЬ РОУКАМИ ВЪ КОУПЪ. ПЛЕЩОУЩЕ УЮДО,
ИЖЕ ВЪ ИОРЪДАНЪ ДЪЖЕМОШЕ, НА СЕ КАЖДО ОТЬ РЪКЪ ПОМЫШАЛШЕ,
РАЗОУМЪИ ЖЕ ПОКАЗНИИ СЛЪЗЫ, ПОДОБНО РЪКАМЪ НОСИМЪ.

ГОРЫ, ВЪЗИГРАНТЕ ОТЬ ЛИЦА ГОСПОДНИ, ИМО ГРЕДЕТЬ.
ПРОРОЦИ, ГОРЫ БО ВЪ КНИГАХЪ НАРИЦАЮТЬ СЕ ИМО ВЕЛИИ ДОГМАТИСАВЪШЕ,
ИМО ДОГМАТИ МЪЛЪШЕ ГОРЫ.

9. ИМО ПРИДЕТЬ СОУДНИТИ ЗЕМЛЪИ. ПРИДЕТЬ БО И СОУДНИ ЗЕМЪ-
НОВОМУ ЖИТИЮ, ПРЪЛОЖИТЬ СЕ НА БЛАГОДЪТЪ.

СОУДНИТИ ВЪСЕЛЕНЪИ ВЪ ПРЪВЪДОУ И ЛЮДЕМЪ ПРЪВОСТИЮ.
ОУЗАКОНИВЪ Е ПРЪВЪДОЮ. ЛЮДИ ИЖЕ ВЪ ВСЕМЪ ВЪСЕЛЕНЪИ, ИСПРАВЪШЕ СЕ
ЕВАНГЕЛИЕМЪ.

Psal. CIII.

1. БЛАГОСЛОВИ, ДОУШЕ МОЯ, ГОСПОДА. ВИДИШИ ЛИ, КОМУ ИСПОВЪ-
ДАНИЕ ПОЛОЖИ ЖАЛЪМОУ ДОУХЪ СВЕТОУ, ВЪЗДВИЖЕ ДОУШОУ УЛОЖЕЮ. ДА
БЛАГОСЛОВИТИ ВЪИНОУ ГОСПОДА.

ГОСПОДИ БОЖЕ МОИ, ВЪЗВЕЛИЧУНАЪ СЕ ЕСИ ЗЪЛО. ВЪСЕ БО
ДЫХАНІЕ ВЕЛИЧИТИ ГОСПОДА.

ВЪ ИСПОВЪДАНИЕ И ВЪ ВЕЛЪЛЪПОТОУ ОБЛАЧЕ СЕ. КЪГДА БО ИС-
ПОВЪДАНИЕ ПРИНОСИТЪ СЕ БОГОУ, ТОГДА ВЪ ВЕЛЪЛЪПОТОУ ОБЛАЧИТИ СЕ, ИМО
ЛЮБЕ ОБРАЩЕНІЕ УЛОЖЕ.

2. ОДЪКЪ СЕ СВЪТОМЪ ИМО РИЗОЮ. СВЪТЪ ЕСТЬ ВЪСЪ И- СВЪТЪ, И
ВЪ СВЪТЪ ОБЛАЧЕНЫ, БОГОУ БО ОБОЖЕ ПОДОБАЕТЪ.

ПРОПИНАЕ НЕБО ИМО МОЖОУ. ПОКАЗАЕТЪ СИЛОУ БОЖНЮ, КАКОВААЖЕ
ЕСТЬ, ПРОТЕЖЕ СЛОВОМЪ НЕБО ИМО И РИЗОУ ПРОСТЪ.

3. покрывае кодами прѣвыспрьма ѿго. все силы божие
ѿже призвати водоу морскоую и ѿко покровомъ ѿко ѿблагати нево
и проливати на лице земли.

полагае ѿблaky къ нсхождению свое. възьде бо на апо-
стола ѿко на ѿблaky, да въселеноу просвѣтитъ, възиде же и на ѿблaky
тогда въ врьме въскрьсення, възиде въ богородицу ѿко и въ ѿблaky.

ходен на крилоу вѣтрю. въсходитъ бо и на вѣтръ, ѿгда хо-
щеть, глаголетъ же и плътныи тинны.

4. творен ангелы своимъ доухы. не тьнуи небесныи нъ и земль-
ныи, светыи подемзаше се и снѣ оумны съвершаше.

и слугы своимъ ѿгнь палеши. ѿгда хощеть, и въ ѿгнь въмѣта-
ють се светыи ѿгнемъ доухомыи оукръпленими.

5. осмыкае землю на тверди своемъ. на водахъ бо оутверди
се роукою божиею, и прѣываетъ неподвижнаа, такожде и уловитъ
ѿко землю сы на водѣ осмыкаеи мѣсть крещениа.

не прѣклометъ се въ вѣны вѣка. не движеть бо се и се на
водахъ оутверждено, волею бо божиею оутверди се и прѣываетъ.

6. бездъна ѿко риза ѿдѣшныи ея. непостижимое глаголетъ
тинны въплъщенни бездноу ѿко измѣрити не възможнюу.

на горахъ стагоуть воды. на догматыхъ пророуцѣхъ стагоуть
воды крещениа.

7. ѿтъ запрѣщенни твоего побѣгюуть. въсоке ѿтъ воды
крещениа, прогонимы бо соуть знаменнии крѣстныи.

ѿтъ гласа грома твоего оустрашитъ се. ѿтъ гласа ѿангел-
скыи проповѣди оубоуть се въси лоукавыи доуши.

8. въсходитъ горы и низъходитъ поля. демоны възвѣшаютъ
бо се ѿко горы, низють же ѿко поле просмражденни, ѿкоже мѣсть
писано, глаголетъ же и вѣны морскыи.

къ мѣсто, ѿже ѿси ѿсиовалъ нмъ. тамо бо идоше къ мѣсто
нареуеному нмъ ѿтъ бога, глаголетъ же и вѣны моря и уюкнаго и
разоушнаго.

9. прѣдѣлы положи ѿгоже не прѣдоуть. мороу бо прѣдѣлы
положи пѣска, нъ и въсомъ крѣсть, ндеже бо и видѣть, трепещюуть.

ни ѿбратеть се покрыти землю. ни вѣны бо морскыи мо-
гоуть покрыти земле, ни пакы въсоке оудовляти уловкюу, оупразнише
бо се.

10. посладе истоуинны къ дѣбрыхъ. глаголетъ оубо дѣбри
горныи, ѿко въ тѣхъ воды шоумеще, соуть же слъзы поканини, дѣбри
же доли ѿуеси.

по сръдѣ горы проидоуть воды. пророкъ глаголетъ и апостолъ,
горы бо скетыи и ѿни и снн соуть, сръдѣ же снхъ воды крѣщеннѣ.

11. напламяють все зѣрни селныи. възднѣвъшесѣ илѣиньскою
прѣмоудростнѣю и яко зѣрниѣ къ доуѣ дѣмоньскѣмъ жирующе, и си
бо къ крѣщению прѣстоупають рдоюще се напламѣмъ благодѣннѣ.

жидоуть ѿнагдѣи къ жеждоу скою. 12. на ты птнѣе не-
бесныи прикитають. ижыи глаголетъ, яко иеразоумно работаше,
ти бо яко днѣни ѿметныи ѿбращеннѣ бѣхоу, ѿблуге и си кѣждедѣше
се воды крѣщеннѣ.

ѿтъ сръды камении дадѣтъ гласъ. тако бо и апостолъ рече.
къ горахъ и къ пещерахъ и къ пропастьхъ земьныхъ въселѣти се скетыи,
глаголетъ же и додоу крѣщеннѣ, яко по сръдѣ камении хдѣишаго шю-
мещоу крѣщаемоу уловѣкоу.

13. напламѣ горы ѿтъ выспрьныхъ сконхъ. глаголаннѣ про-
роуьскаѣ и житнѣи скетыхъ ѿтъ вышнѣе благодѣи напламѣ.

ѿтъ плодѣ дѣлѣ тѣонхъ насытитъ се земьш. ѿтъ плодѣ бо
тѣарни, иже повелѣ земьш даити, веселитъ се уловѣкъ, земьш бо раз-
оумна уловѣкъ, разоумѣи же тѣнны вѣрныхъ.

14. прозеблѣи пажнтѣ скотѣмъ. ни скотѣ бо не иебръже
богъ, нѣ и тѣмъ промышленнѣи стѣорни. разоумѣи же скотныи уловѣкъ,
иже яко тракоу писме жирующе, не разоумѣюще иго.

и тракоу на слоужьбоу уловѣкомъ. тракоу глаголетъ кнѣгы и
дары хрѣсныи, нынѣ питають се уловѣкъ, илѣ инѣи крѣщеннѣи цѣлѣтѣи.

извѣстн хлѣбъ ѿтъ земьш. тѣишаго иарнуетъ хлѣбѣ, иже иесть
тѣло хско нѣз дѣкм рожденноу, бывѣше небесно божьствомъ.

15. и кнѣио веселитъ сръдѣце уловѣкоу. прореуе тѣишоу кнѣио,
иже иесть крѣкъ хскѣ.

оумастити лице илѣѣомъ. радость бо вѣрныи ѿбѣщеннѣи тѣла
и крѣке хскѣ, дръзѣюще, яко тѣмъ помилѣани быше.

и хлѣбъ сръдѣце уловѣкоу оукрѣп(и)тъ. тѣнны хлѣбъ сръдѣцѣ
вѣрныхъ.

16. насы(те)тъ се дрѣва польскаѣ. дрѣва разоумѣи тѣлѣса уло-
вѣу, яко и насытѣца се тѣнны хскѣ.

кедрѣи лѣбѣишнѣи иже иесн на(са)дѣна. высокаѣ житнѣи гла-
голетъ уловѣуа и сами же въ владѣуѣстѣи соущесѣ, кедрѣи бо кысоцѣи
соуть, и лѣбѣи кысокъ иесть яко гора снѣомѣи.

17. тоу пѣтнѣе кѣгнѣздетъ се. къ кысокъхъ уловѣцѣи смѣреннѣи
оубожи люднѣи къ богатыи прѣбѣзѣюще.

є родниєко жнлице ѿбладаеть нын. хско, єродни бо кнезь
заповѣди снзаеть се сего жнлице, еже єсть цркы. ѿбладаеть смѣ-
ренными сконство же и словеса, а родни єсть нѣтица велика на томъ
мѣстѣ и вѣдени послѣдоуютъ ѿн присно, яко любеще ю.

18. горы высокыє єленемъ. вселѡуютъ бо се єлене на висо-
кыхъ горахъ, горы же соуть догматы пророуьскы, на нѣже уисти єлене
словеси апостоли къшѣдше просвѣтише вселеноую.

камень приєзжнще злѣщемъ. уловкомъ нхъ жнтие льгко
яко стѣнь снмъ приєзжнще и спасеннє камень бысть, на нѣмъже рас-
пет се господь.

19. сткорнѣ єси лоуноу въ вѣмєнѣ, слѣнѣще позна за-
падъ свѡм. цркѣн глаголетъ яко просвѣщающа уловѣна, еже на вѣ-
мєнѣ раждлющии уловѣны не прѣстаетъ хсь слѣнѣще праведноє, єгда
зандѣ въ адъ да испровѣжеть н.

20. положнѣ єси тмоу, и бысть ношъ. тмоу мѣннѣ бѣ-
шою при моуцѣ, єгда бѣ хсь на крѣстѣ, въ уннѣ ноши помрѣе.

въ нѣмъ проидоуть єси зѣтрнѣ лоужнни. вѣрини люднѣ нѣ-
ѡтъ єзыкъ яко зѣтрнѣ лоужнни ѡдръжаниємъ идольскоємоуцѣ хсьє
вѣроуакше придоу въ сѣть истинными.

21. скѣмны рнкающе въсхытити и испросити ѡтъ бога
нишоу себѣ. облакѣн бо бѣахоу и рнкаахоу ѡбѣрѣсти хлѣбъ жнкотны и
ѡбѣрѣтше въсхытише и питаємъ се нмъ.

22. вѣснмъ слѣнѣще и сѣбраше се. хсь вѣста нз мрѣвмъхъ яко
слѣнѣще сѣбра растоуєнни въ єдинѣ сѡузы вѣры мнрѣ.

и въ ложнхъ сконхъ лепоуть. въ цркѣвахъ си рѣуь безымальво-
кѣти вѣзлюбеть.

23. нзудѣ уловѣкѣ на дѣло скѡе и на дѣланнѣ скѡе до
єєуєрѣ. нѣждѡ уловѣкѣ нзидеть на дѣло добрыхъ дѣтелни дѣлати и
тѡорити поклѣннаго ємоу. соуть же и апостоли нзшѣдше на дѣло
єѡгаскыє заповѣди, снхъ же прѣбываетъ ложѣ до сконѣуаннѣ вѣка,
се бо єсть єєуєрь вѣзмъ, до сѣмрѣти бо не можеть ѡблѣнити се юже
ѡ дѣлѣ блѣзъмъ вѣриымъ уловѣкѣ, єєуєрь бо сѣмрѣть мѣннѣ.

24. яко вѣзвєлануише се дѣла твоѣ господн, вѣса прѣ-
моудрѡстнѡ тѡорнѣ єси. оужасѣ се пророкъ славы божнѣ дѣ-
кыть се ѡ тѣннахъ и ѡ уюдєстѣхъ, еже господь сткорн уловѣкоу.

испѣлннѣть се зємѣмъ тѣкарн твоєє. уюкѣстѣнна зємѣн, яко
многа сткорн на нѣмъ уюдєса, нѣ и зємѣмъ разоумѣнна еже єсть уловѣкѣ
испѣлнн се блѣгодѣи, юже подасть ємоу пришьстєннємъ сконмъ богъ слово.

по сръдѣ горь проидоуть воды. пророкъ глаголетъ и апостолъ,
горы бо скетыи и ѡни и сии соуть, сръдѣ же сихъ воды крщении.

11. напашють все зѣри селии. възднѣвъшеи жилиискою
прямодрустию и яко зѣрии въ лоуѣ демоньсѣи жирующе, и си
бо въ крщению пристоупаютъ радоюще се напашими благодтию.

жидоуть ѡнагри въ жеждоу скою. 12. на ты путице не-
бесныи приентають. языки глаголетъ, яко неразоумно работаше,
ти бо яко дикии ѡметившии ѡбращению бѣхоу, ѡбаше и си въжедаше
се воды крщении.

ѡтъ сръды каменни дадѣтъ гласъ. тако бо и апостолъ рече.
въ горахъ и въ пещерахъ и въ пропастьхъ землии въселити се скетыи,
глаголетъ же и водоу крщении, яко по сръдѣ каменни зданнаго шю-
мещоу крщамоу уловѣкоу.

13. напаше горы ѡтъ высирьмихъ сконхъ. глаголашии про-
роуьскаа и житни скетыхъ ѡтъ кышнѣи благодти напаше.

ѡтъ плода дѣль тѣонхъ насытитъ се земля. ѡтъ плодъ бо
тѣарни, иже показъ земли дати, веселитъ се уловѣи, земля бо раз-
оумнаа уловѣи, разоумѣи же тини вѣрихъ.

14. прозебашеи пажитъ скотѡмъ. ни скотъ бо не небрѣже
богъ, и въ тѣмъ промышленнѣ створи. разоумѣи же скотныи уловѣи,
иже яко тракоу писме жирующе, не разоумѣюще его.

и тракоу на слоужѣбоу уловѣкомъ. тракоу глаголетъ нингы и
дары хрскии, нинже питають се уловѣи, на нинѣ крщении цѣтецѣ.

известн хлѣбъ ѡтъ земли. тиннааго нарицѣтъ хлѣбъ, иже есть
тѣло хско изъ дѣи рожденноу, бывше небесно божьстѡмъ.

15. и кино веселитъ сръдѣце уловѣкоу. прорече тинном кино,
иже есть крѣкъ хска.

оумастити лице елѣѡмъ. радость бо вѣримъ ѡбѣщении тѣла
и крѣе хсвы, дръзюще, яко тѣла помилѡвани быше.

и хлѣбъ сръдѣце уловѣкоу оукрѣп(и)тъ. тини хлѣбъ сръдѣцѣ
вѣрихъ.

16. насы(тѣ)тъ се дрѣва польскаа. дрѣва разоумѣи тѣлеса уло-
вѣи, яко и насытеца се тини хсвъ.

кедрн либамьстини иже еси на(са)дилъ. высокая житни гла-
голетъ уловѣи и сами же въ владуьствѣ соущи, кедрн бо высоци
соуть, и либамъ высокъ есть яко гора сѡни.

17. тоу путице въгнѣздѣтъ се. въ высокыхъ уловѣцѣ снѣрени
оубози людие въ богатыи приебгающе.

еродинеко жилище ѿбладдиеть нмн. хско, еродни бо кнезь заповѣди сказаетъ се сего жилище, еже есть цркъ. ѿбладдиеть смьренными сконство же и словесы, а родин есть нѣтица велика на томъ мѣстѣ и крабни послѣдоуютъ имъ присно, яко любеще ю.

18. горы высокыя елемене. вселюють бо се елемене на высокыхъ горахъ, горы же соуть догматы пророуьскы, на немже уисти елемене словеси апостоли къшъдше просвѣтитше вселеноую.

камень прибѣжище злѣцею. уловкомъ нхъ житие льгко яко стѣнь смь прибѣжище и спасение камень бысть, на немжеже распет се господь.

19. створи нхъ еси лоуноу въ вѣмеша, слыице позна западъ сеон. цркви глаголетъ яко просвѣщающа уловка, еже на вѣмеша раждающии уловки не прѣстаетъ хсъ слыице праведноу, егда ханде въ адъ да испровѣжетъ н.

20. положилъ еси тмоу, и бысть мошь. тмоу мѣнитъ бышоую при моуцѣ, егда бѣ хсъ на крѣстѣ, въ уничиженіи помръе.

въ немъ проидоуть вси зѣтрие лоужини. зѣрини людие нже ѿтъ языкъ яко зѣтрие лоужини ѿдръжаниемъ идольскомъ моуцѣ хсѣвъ взрѣкаше проидоу къ свѣтъ истиннымъ.

21. скумиши рикающе въсхытити и испросити ѿтъ бога пицоу себе. облакы бо бѣахоу и рикаахоу ѿбръсти хлѣбъ животны и ѿбрътъше въсхытити и питаемъ се нмь.

22. въсиа слыице и събраше се. хсъ вѣста изъ мрътвыхъ яко слыице събра растоуенни въ едины соузы въры мира.

и въ ложихъ сконхъ легоуть. въ црквахъ си рѣуъ безъмальнокати възлюбеть.

23. изыде уловкъ на дѣло свое и на дѣлании своемъ до веуера. кждо уловкъ изидеть на дѣло добрыхъ дѣлани дѣлати и творити повелѣннаго юмоу. соуть же и апостоли изышъдше на дѣло юугаскыя заповѣди, сихъ же прѣбыкають ложе до скончанни вѣка, се бо есть веуерь всьмъ, до смърти бо не можетъ ѿблѣтити се юже ѿ дѣла блзныи зѣрини уловкъ, веуерь бо смърть мѣнитъ.

24. яко възвелунше се дѣла твои господи, вса прѣмоудростию творилъ еси. оужасае се пророкъ славы божие дивитъ се ѿ танахъ и ѿ юудестхъ, еже господь створи уловкомъ.

испльнитъ се земли твои твою. уюбствѣннаа земли, яко многа створи на немъ юудеса, нъ и земли разоумѣна еже есть уловкъ испльни се благодти, юже подастъ юмоу пришьстениемъ сконны богъ слово.

25. се море великое и пространое. море глаголетъ жити-
ское, еже по истинѣ велико и широко, яко въноутрь нмѣе и пожиратъ.

тоу гадн, нмѣже нѣсть чїсла. разлунма бо и безумьна соуть
видѣннѣя уловѣудъ питающинѣхъ въ нѣхъ подобно стадоу.

животнаа мала съ великими. богати и оубожи и нищѣи и
высоци, раби и господне.

26. тоу корабѣ прѣплаваютъ. цркви яко въ поущинѣ житисци
плаваютъ, въ нѣхъже спасають се кррнини.

зѣмни се игоже създа роу҃гати се немюу. дншкола глаголетъ,
оуброу҃гованъ бо есть оу҃тъ цркви снрѣу҃ попираемъ, въ тѣхъ бо глаго
его оу҃тъ се светымн.

27. вса к тебѣ улють дати пицоу нмѣ въ благо крѣме.
пицоу глаголетъ тинноу еже въ крѣме дастъ се нищюшимъ.

28. дѣлѣшоу же тебѣ нмѣ събероу҃тъ. приеми бо уловѣци
таниа роу҃ками оутврѣждаютъ къ себѣ яко соущаа.

29. оу҃тврѣзшоу тебѣ роу҃кою всау҃ска испльнеть се бла-
гости. егда бо богъ оу҃крѣзетъ оу҃тробоу҃ свою роу҃кою его испльни-
етъ се вса тварь мноюсти и благостыи.

оу҃тврѣзшоу же тебѣ лице възмоу҃теть се. егда бо раз-
гнѣваетъ се богъ оу҃тврѣтитъ лице оу҃тъ уловѣка страхомъ многомъ ме-
теть се и уловѣкъ яко зѣмьмъ.

оу҃тнмешн доу҃хъ нхъ и нсѣу҃езмоу҃тъ. смрътъ глаголетъ уло-
вѣка и всемоу҃ животномуу.

и въ прѣсть свою възвратеть се. кѣсто, яко въсприниметь
зѣмля зѣмлю.

30. послешн доу҃хъ свои, и съзиждоу҃тъ се. на въскрѣсеннѣ
мрътвыхъ каждо бо доу҃ша въспринеть свою тѣло якоже небеса новаа и
зѣмлю новоу҃ покажетъ творѣць светымъ.

31. боудн сла(ва) господня въ вѣкы. едина бо слава господня
быкаеть непрѣложнаа въ вѣкы.

възвесеаитъ се господь оу҃ дѣлѣхъ своихъ. оу҃ нмѣхъ дѣлѣхъ
якоже прѣславиоу҃ дѣла да спасеть уловѣка.

32. призираен на зѣмлю и творею трѣсти се. зрѣннѣ бо
творѣудъ зѣмля не трѣпнѣтъ, оубау҃е яко мѣлѣшоу҃ се хсоу҃ зѣмьльномъ житиѣ
страхомъ оубетъ се, яко хоте нищезмоу҃ти.

прикасаен се горахъ и въздыметъ се. дншкола и бѣсѣхъ его
горы бо и ты кингы марнють снхъ бо егда коснеть се и единоу҃ прѣ-
щениѣ яко дымъ расходеть се и нсѣу҃езмоу҃тъ.

33. КЪ СПОМО ГОСПОДЕКИ ВЪ ЖИКОТЪ МОЕМЪ. ЖИВЪ БО СЫ УЛОЖЪКИ СЛАГОСЛОВИТЬ БОГА, НЕ СОУЩИИ БО ВЪ АДЪ ВЪСЪХЛАЕШЬ ТЕ, НЪ МЫ ЖИВИИ БЛАГОСЛОВИМЪ ГОСПОДА.

ПОЮ БОГОУ МОЕМОУ ДОМЪДЕЖЕ ИСМЪ. ПРЪСТА БО ПО СЪМРЪТИ ЖАЛОМЪ ЖАТКОРЪШНЫМЪ СЕ ОУСТОМЪ УЛОЖУНЫМЪ.

34. ДА НАСЛАДИТЬ СЕ МОЕМОУ БЕСЪДА МОЯ. НАСЛАЖДАЕШЬ БО СЕ БОГЪ СЪБЕСЪДОКАНИМЪ СЕБѢ.

АЗЪ ЖЕ КЪЗЪКЕСЕЛЮ СЕ Ѡ ГОСПОДН. ПРОРОКЪ ГЛАГОЛЕШЬ Ѡ НИХЪЖЕ ПРОВЪЗЪГЛАСНАЯ ЕСТЬ, ЯКО СЪБЫШЕ СЕ.

35. СКОМУАЮТ СЕ ГРѢШНИЦИ ѠТЪ ЗЕМЛЕ. БЪСЫ ѠТЪ ЗЕМЛЕ ЯКО ХСОУ ПРИШЪДЪШОУ, ГЛАГОЛЕШЬ ЖЕ И ГРѢШНИКЪ УЛОЖЪКИ ѠТЪ ЗЕМЛЕ ВЪРЪНЫХЪ, ИЖЕ ЕСТЬ РЪИ.

БЕЗЪАКОМЪНИЦИ ЯКО НЕ БЫТИ НМЪ. БЛАГОСЛОВИ, ДОУШЕ МОЯ, ГОСПОДА. ЯКОЖЕ ѠСНОВАНИЕ ЖАЛМА ТАКЪ ВЪ ВЪНЬЦѢ ВЪЗДЕ БО ВЪРЪНЫ УЛОЖЪКИ ПРИСНО ДОУШОУ ИЗЪ БЛАГОВЪРНЕ КЛИНТЬ.

D o d a t a k.

Psal. XVII.

1. *Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδὶ κυρίου τῷ Δαυίδ, ἃ ἐλάλησες τῷ κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης, ἐν ἡμέρᾳ, ἣ ἐρρύσατο αὐτὸν κύριος ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ, καὶ εἶπεν. προφητεία τὰ μέλλοντα ἐπὶ τέλει πληροῦσθαι γανεροῦ, δι' ὃ λέγει τῷ παιδὶ κυρίου τῷ Δαυίδ. ἐρμηνεύεται δὲ Δαυὶδ ἱκανὸς χειρὶ, ἱκανὸς δὲ χειρὶ ὁ Χριστός. ἐλάλησες τὰ μέλλοντα ἐπ' ἐσχάτῳ πληροῦσθαι περὶ πάντων τῶν ἐχθρῶν καὶ τῆς ἀναστάσεως, νικήσας τὸν διάβολον.*

ἀγαπήσω σε, κύριε, ἡ ἰσχύς μου. ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, δύναμις γὰρ τοῦ Χριστοῦ ὁ πατήρ, ὡς Παῦλος λέγει θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν τὸν υἱόν.

3. *κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου καὶ ῥύστικς μου. τοῦ πιστοῦ καὶ κατὰ θεὸν αὐτοῦ, δύναμις γὰρ καὶ καταφυγή ὁ ῥύστικς καὶ ὁ θεός.*

ὁ θεός μου βοηθός μου, ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν. ὁ κυριακὸς ἄνθρωπος λέγει δοξασθεὶς τῇ θεότητι καὶ πᾶς ὁ ἔχων ἐλπίδα ζωῆς.

ὑπερασπιστής μου καὶ κέρας σωτηρίας μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου. τοῦ κατὰ θεὸν ἀνθρώπου, ἐκάτερα δὲ ὁ Χριστὸς ὑπάρχει.

4. αἰνῶν ἐπικαλέσομαι κύριον, καὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι. ὁ Χριστὸς ἐκ προσώπου τοῦ ἀνθρώπου ταῦτα πρὸς τὸν πατέρα (λέγει) ὡς προσευχόμενος.

5. περιέσχον με ὡδῖνες θανάτου. ὡδιναν γὰρ, τοῦτ' ἐστιν ἐπόνει ὁ θάνατος καταπιεῖν τὸν Χριστὸν ὡς ψιλὸν ἀνθρώπον.

καὶ χεῖμαρροι ἀνομίας ἐξετάραξάν με. οἱ χεῖμαρροι ῥοιζήδον καὶ τεταραγμένοι φερόμενοι, οὕτως οἱ ἰουδαῖοι μετὰ θράσους τὸν Χριστὸν ἐκύκλουν μετὰ ψεύδους.

6. ὡδῖνες ἔδου περιεκύκλωσάν με. αἰνίττεται τὴν ἐν τῷ ἔθῃ κατάβασιν καὶ ὅτι οἱ ἰουδαῖοι ὡδινον, τοῦτ' ἐστιν ἔτικτον κατὰ Χριστοῦ ψευδομαρτυρίας.

προέφθασάν με παγίδες θανάτου. αἰνίττεται τὸν ζωοποιὸν θάνατον, ὃν ἐμελλεν ὑπομένειν, καὶ τὸ σωτήριον πάθος, ἕκαστα γὰρ τῶν ἰουδαίων θανατηφόρος παγὶς ἦν, κυκλοῦσα τὸν Χριστόν.

7. καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσάμην τὸν κύριον, καὶ πρὸς τὸν θεόν μου ἐκέκραξα. ὅταν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἔκραξεν ἡλὶ ἡλί, ἵνα βεβαιώσῃ τὴν σάρκα.

ἤκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ ψωνῆς μου. ὁ ναὸς ὁ ἅγιος τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. ὁ οὖν ναὸς, τοῦτ' ἐστιν ὁ κυριακὸς ἀνθρώπος ἐβόα, καὶ ἡ θεότης ὑπήκουσεν.

καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ. εἰς τὰ ὦτα τοῦ πατρὸς ἡ κραυγὴ τοῦ υἱοῦ ὡς γησίον υἱοῦ.

8. καὶ ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. ὅταν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κράξας ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα, τότε ἡ γῆ ἐσαλεύθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν ἐπὶ τῇ παραδόξῳ δυνάμει.

καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν. ἐκ θεμελίων αὐτῆς ἡ γῆ ἀνεβράσσετο, θεὸς γὰρ συνῆν τῷ ἀνθρώπῳ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμαμένῳ. οὐκ ἔπασχε δὲ θεὸς λόγος ἐν σταυρῷ καὶ ψυχὴ λογικὴ καὶ σῶμα. πέντε τινὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ σταυρῷ προσηλουμένου τοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῷ. ἦν ὁ ἥλιος, ὅστις καὶ πρῶτος τοὺς ἥλους καὶ τὴν λόγῃν ἐδέξατο καὶ ἔμεινεν ἀχώριστος τοῦ σταυροῦ καὶ ἀπαθὴς ἐκ τῶν ἥλων. ἦν καὶ τὸ πᾶν Χριστοῦ σῶμα. ἦν καὶ ἁγία αὐτοῦ ψυχὴ. ἦν καὶ ὁ θεὸς λόγος. ἦν καὶ τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ. τὰ δὲ τούτων κτιστὰ, ὁ δὲ θεὸς λόγος ἄκτιστος καὶ κτιστῆς αὐτῶν διεφυλάχθη. τὰ δύο κτίσματα ἔπαθον, λέγω δὲ ὁ ἥλιος καὶ ἡ παναγία αὐτοῦ ψυχὴ.

καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ὠργίσθη αὐτοῖς ὁ θεός. τίνας ἐσαλεύθησαν; οἱ πυλωροὶ τοῦ ἔδου, μετ' ὀργῆς γὰρ ἀνέβη πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς λόγος.

9. ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. ἐκάπνιξε γὰρ ἡ ὀργὴ κυρίου ἐπὶ τὸν ἥδην καὶ τὸν θάνατον.

καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλεγέσεται. ὥσπερ γὰρ πῦρ φλέγει καλάμην, οὕτως ἐφλέξε τὰ θεμέλια τοῦ ἥδου καὶ τὸν θάνατον ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ.

ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ. ἐκαπνίσθη γὰρ ὁ διίβολος, καθὼς ῥησιν ἡ γραφή, καὶ ἐγένετο θαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός, ὃ ἐστὶν ἀπόκαυμα ξύλου.

10. καὶ ἐκλίπεν οὐρανὸν, καὶ κατέβη. λέγει τὴν ἐπὶ γῆς ἄφιξιν αὐτοῦ.

καὶ γνώφοις ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ ἐν γνώφῳ οὐκ ἐστὶν ὄραν, οὕτω τὸ μυστήριον τῆς καταβάσεως αὐτοῦ οὐκ ἐγνώσθη ταῖς οὐρανίαις δυνάμειν.

11. καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερουβείμ, καὶ ἐπετάσθη. λέγει πάλιν τὴν εἰς οὐρανὸν αὐτοῦ μετὰ σαρκὸς ἁνοδον.

ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. τοῦτ' ἐστὶν μετὰ σαρκός, ὡς Θεὸς δὲ καὶ οἱ ἄνεμοι διεκόνουν, καὶ οἱ ἄγγελοι ταῖς πτέρυξιν ὑπούργουν.

12. καὶ ἐθετο σκότος ἀποκρυφῆν αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ ἐν σκότει οὐκ ἔστι γινῶναι τι, οὕτως ἀκατάληπτον τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου. οὔτε γὰρ ἔτι ἐν σαρκὶ ἀνθρώποις ὠράθη μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸν ἁνοδον.

κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ. ἡ σὰρξ ἡ δεσποτική, σὺν αὐτῇ γὰρ ἀνέβη.

σκοτεῖνόν ὅθωρ ἐν νεφέλαις ἀέρω. ἀθεώρητον, τοῦτ' ἐστὶν ἀκατάληπτον τὸ ποιούμενον μυστήριον ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος διὰ τῶν σωμάτων, νεφέλαι γὰρ τὰ σώματα τῶν φωτισομένων.

13. ἀπὸ τῆς τηλαυγέσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διήλθον. ἀπὸ γὰρ τοῦ φωτός τῆς δόξης αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ οἱ ἀποστολοὶ πλήρεις γενόμενοι ἀπεστάλησαν εἰς τὸ κήρυγμα, νεφέλας γὰρ ἡ γραφὴ τοὺς ἀποστόλους λέγει αἰεὶ. ὡς γὰρ αἱ νεφέλαι τὸν ἥλιον λαμβάνουσαι ἐκχέουσιν ἐπὶ τὴν γῆν, οὕτως οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέχεον.

χάλαζα καὶ ἄνθρακες πυρός. τὰ εὐαγγέλια στερεὰ ὡς χάλαζα αὐτὰ ἀπέστειλαν ἄνθρακες, τὸ πῦρ τοῦ πνεύματος, περὶ οὗ φησι γλῶσσαι πυρός.

14. καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ κύριος, καὶ ὁ ὕψιστος ἐδωκε φωνὴν αὐτοῦ. ὅτε ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἐλάλησεν· οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. λέγεται δὲ τὸ κήρυγμα βροντή.

15. καὶ ἐξαπέστειλε βέλη, καὶ ἐσκόρπισεν αὐτούς. τὰς γλώσσας λέγει τῶν ἀπιστῶλων, αὐταὶ γὰρ ὡς βέλη πυριφόρα διαδραμοῦσαι πανταχοῦ ἐσκόρπισαν τοὺς δαίμονας, ἐπιστρέφοντες τὰ ἔθνη.

καὶ ἀστραπαὶς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτούς. ἀστράψαντες γὰρ οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐτάραξαν αὐτούς, τοῦτ' ἔστιν ἐθορύβησαν, ἔσπευσαν γὰρ πρὸς ἐπιστροφήν.

16. καὶ ὡφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων. τὰ τοῦ βαπτίσματος ὕδατα, ταῦτα γὰρ πηγαὶ ζωῆς αἰωνίου ἐφανερώθησαν.

καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης. ὁ σιερὸς θεμέλιος καὶ ἀσάλευτος ἐφανερώθη διὰ τοῦ βαπτίσματος, ὃ ἔστιν ἡ πίστις, δι' ἧς κρατεῖται ἡ οἰκουμένη.

ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου, κύριε, ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου. ἐπετίμησε γὰρ πανταχοῦ τοῖς δαίμοσιν ἐμφύσησιν αὐτοῖς μετ' ὀργῆς καὶ χωρίτας τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ βαπτίσματος.

17. ἐξαπέστειλεν ἐξ ὑψους καὶ ἐλάβέ με. ἐξαποστεῖλαι, ὁ πατήρ τὸν υἱὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαβὼν ἀνήγαγεν εἰς οὐρανοῦς.

πρὸς ἐλάβέ με ἐξ ὑδάτων πολλῶν. τῶν ῥευμάτων τῆς ἡμαρτίας, ὥσπερ γὰρ ὕδωρ ἐπέκλυζε ἀνθρωπότητα, ὕδωρ δὲ ὡς ἀνπόστατον.

18. ῥύσεται με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν. τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, εἰ γὰρ καὶ ἀσθενεῖς, ἀλλ' ὁμως κακοί.

καὶ ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἐστρεώθησαν ὑπὲρ ἐμέ. ἅψ' οὐ γὰρ ἐσκέλισαν τὸν ἄνθρωπον, κατεκράτησαν αὐτοῦ δυνάμει καὶ ἐκυρίευσαν.

19. πρὸ ἐφθασά με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς μου. ἅψ' οὐ γὰρ ἐκάκωσαν τὸν ἄνθρωπον σκελίσαντες, προετρέποντο καὶ προηγούντο εἰς πᾶσαν κακίαν.

καὶ ἐγένετο κύριος ἀντιστήριγμά μου. ἅψ' οὐ γὰρ παρέγένετο ὁ κύριος, ἐστήριξε τῇ πίστει τὸν ἄνθρωπον, ὥστε μὴ σαλευσθαι αὐτόν.

20. καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν. ἐπλάτυνε γὰρ τὸν ἄνθρωπον, δούς αὐτῷ ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω πάσης δυνάμεως τοῦ ἐχθροῦ.

ῥύσεται με, ὅτι ἐθέλησέ με. θελήσας γὰρ παρέγενετο ἐξ οὐρανοῦ, ἀγαπήσας τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐρρύσατο αὐτὸν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν δαιμόνων, δυνατοὶ γὰρ ἐχθροὶ οὗτοι κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

21. καὶ ἀνταποδώσει μοι κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. τοῖς δικαίοις τοῖς ἐτοίμοις ὑπακούουσιν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ θεοῦ ἀποδίδωσι τὸν μισθὸν ὡς δίκαιος κριτής.

καὶ κατὰ τὴν καθαρειότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι. τούτοις, ὅσοι τὰς χεῖρας ἀπὸ δώρων καὶ ἀρπαγῆς ἐφύλαξαν, ἔστι δὲ ὁ Χριστός.

22. ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς κυρίου, καὶ οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου. ὅσοι ἐφύλαξαν τὰς ὁδοὺς κυρίου καὶ ἀκλινεῖς ἔμειναν ἐν τῇ πίστει.

23. ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου. διὰ παντός γὰρ ὁ κατὰ θεὸν ἄνθρωπος τὸν ὄβρον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων παρρησιάζεται ὑπὸ θεοῦ.

καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ. νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ οὐράνιοι ὑπάρχοντες τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ κατακοσμήθησαν.

24. καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ. ὁ υἱὸς μετὰ τοῦ πατρὸς, καταλθὼν γὰρ ἐπὶ γῆς οὐκ ἐμίανθη, ἀλλ', ὡς κατῆλθε, καὶ ἀνῆλθε.

καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου. ἀναγαγὼν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ἄστρον ἀμιγῆς λοιπὸν ἔστι πάσης ἀνομίας.

25 καὶ ἀνταποδώσει μοι κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. δικαιοσύνης γὰρ πλήρης ὁ κυριακὸς ἄνθρωπος, τὸ αὐτὸ καὶ οἱ δίκαιοι ἀπολήψονται.

καὶ κατὰ τὴν καθαρειότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. τὸ εἰπεῖν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ λέγει ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ κατὰ ἄνθρωπον, ἔστι δὲ περὶ τοῦ Χριστοῦ, αὐτοῦ α χεῖρας καθαρὰς πρὸς ἀλήθειαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ.

26. μετὰ ὁσίον ὁσιωθήσῃ. μεθ' οὗ γάρ τι ἀντιστρέφεται, τούτου καὶ τὸν βίον μιμῆται, καθάπερ οἱ τῷ Χριστῷ ζῶντες χριστιανοὶ λέγονται.

καὶ μετὰ ἄνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ. ἀθῶος καὶ ὁσιος ὁ Χριστός, καὶ οἱ ἐν Χριστῷ ζῶντες μετέχουσι τῆς δόξης αὐτοῦ.

27. καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ. καὶ τοῦτο ὁ Χριστὸς καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐκλεκτοί, εἰσὶ δὲ οἱ ἀπόστολοι ὡς ἐκλεκτοὶ θεοῦ.

καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. στρεβλὸς ὁ διάβολος ὡς διαστραφαὶς ἀπὸ τῆς ἀξίας αὐτοῦ, ὁ τούτου ὑπακούσας Ἰούδας μετεστράφη καὶ ἀπώλεσε τὴν ἀξίαν.

28 ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις. ὅτι σὺ, κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λαὸν ἐξ ἐθνῶν ταπεινωθέντα τῇ πλάτῃ τῶν εἰδώλων σώσεις.

καὶ οφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις. τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δαιμόνων.

29. ὅτι σὺ φωνεῖς λύχρον μου, κύριε. ὡς ἐν νυκτὶ γὰρ κατέκειτο ζοφερός ὁ ἄνθρωπος, ἐφωταγώγησε δὲ αὐτὸν ἀναλαβὼν τῇ θεότητι.

30. ὅτι ἐν σοὶ ἐνσθησόμεαι ἀπὸ πειρατηρίου. λέγει περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, αὐτοὶ γὰρ ἐπείραζον τὸν Χριστόν.

καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος ὅπερ ὀκοδόμησεν ἡ ἁμαρτία, τοῦ ἔδου τὰ ἀδαμάντινα, ταῦτα ὁ Χριστὸς συνέτριψε.

31. ὁ Θεὸς μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, αὐτοῦ γὰρ ἡ ὁδὸς πρὸς ἀλήθειαν ἄμωμος ὡς Θεοῦ.

τὰ λόγια κυρίου πεπυρωμένα. πυρὸς γὰρ εἰσιν ἐνεργότερα, προσέχουσι τῷ Θεῷ διὰ πίστεως.

ὑπερασπιστὴς ἐστὶ πάντων τῶν ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν. ὡς Θεὸς ἐλεήμων ὡς συμπαθής.

32. ὅτι τίς Θεὸς πλὴν τοῦ κυρίου καὶ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν; οὔτε γὰρ ἐστὶ Θεὸς πλὴν αὐτοῦ, λέγει γὰρ ἐν Ἑσάιᾳ· ἐγὼ εἰμὶ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν ἐμοῦ.

33. ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν. ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν λέγει, καὶ ἔδωκε πάντα τῷ υἱῷ ὡς γησίῳ.

καὶ ἔθρετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου. τοῦ κυριακοῦ ἀνθρώπου, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε, καὶ οὐχ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ.

34. ὁ καταρτιζόμενος τοῦς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστών με. αἱ γὰρ ἔλαφοι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις χαίρουσιν, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ὄρει τοῦ Γολγοθᾶ ἐπὶ τῆς πέτρας ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν ὑψηλοῖς.

35. διδάσκων χειρὰς μου εἰς πόλεμον. ὡς τὸν κατὰ τοῦ διαβόλου πόλεμον, ὅθεν καὶ τὰς χειράς ἐξέτεινεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου. λέγει τόξον χαλκοῦν τὸν σταυρὸν διὰ τὸ ἰσχυρόν, τοῦτον γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμῶν ἄρας ἐν αὐτῷ τὸν διάβολον κατεκέντησε.

36. καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας μου. οὐκ ἔτι γὰρ κυριεύει ὁ διάβολος τοῦ ἀνθρώπου δύναται, ἀπ' οὗ τῷ εὐαγγελίῳ ἡσφαλίσθη.

καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου. κρατήσας, τοῦτ' ἐστὶ τὸν Ἀδὰμ τῇ χειρὶ καὶ ἀναστήσας αὐτὸν κείμενον.

καὶ ἡ παιδεία σου ἐνώρθωσέ με εἰς τέλος. διδάξας τὸν ἄνθρωπον τῷ νόμῳ τῆς χάριτος.

καὶ ἡ παιδεία σου ἀντή με διδάξει. παιδευθεὶς γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ ἔμαθε καὶ τὰ μυστήρια τῆς χάριτος.

37. ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου. δυνάμει ἐξουσίαν τῷ ἀνθρώπῳ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πάσας τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

καὶ οὐκ ἠσθένησαν τὰ ἵχνη μου. οὐκ ἔτι γὰρ ὑπὸ ἐχθροῦ κλίπτεσθαι δύναται εἶτι.

38. καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ καταλήψομαι αὐτούς. ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν καταδιώξας διὰ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ τὴν Ἰουδαίαν.

καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείψωσιν. οὔτε γὰρ συνε-
χωρήθησαν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελθεῖν ἀξίωμα, οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι οὔτε οἱ
δαίμονες.

39. ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι. τοὺς δαί-
μονας ὁ Χριστός, ἀφ' οὗ γὰρ κατηργήθησαν, σύστασιν οὐκ ἔχουσιν.

πισοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου. τὰ τῶν δαιμόνων πλήθη καὶ οἱ
Ιουδαίων παῖδες ὡς ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ.

40. καὶ περιέζωσάς με θύναμιν εἰς πόλεμον. ἐκραταίωσε τὸν
πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

συνεπώδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω
μου. πείσας γὰρ τὸν ἐχθρὸν ὁ Χριστός καὶ τοὺς δαίμονας ἔδωκεν ὑπὸ
πόδας τῶν ἀνθρώπων.

41. καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκός μοι νῶτον. φεύγουσι παν-
ταχοῦ ὡς ἐχθροὶ οἱ δαίμονες, ὅτε ἴδωσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ Χρι-
στὸν ὀνομαζόμενον.

καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας. τοὺς Ἰουδαίους, μισή-
σαντες γὰρ τὸν Χριστὸν ἐξέπισαν καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου καὶ τῆς
χάριτος καὶ τοῦ εἶναι λαὸς Θεοῦ.

42. ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων, πρὸς κύριον, καὶ
οὐκ εἰσήκουεν αὐτῶν. μετὰ γὰρ τὸ πεσεῖν ἀναστῆναι οὐκ ἴσχυσαν,
οὐ γὰρ ἠκούσθησαν εἶτι προσευχόμενοι, μάτην γὰρ εὐχονται τῷ πατρὶ,
τὸν υἱὸν μὴ ἔχοντες.

43. καὶ λεπτυνῶ αὐτούς ὡς χυρὸν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου.
[σ]ποδὸς γὰρ, τοῦτ' ἐστι κοινορτίς. ἀπέβη αὐτοῖς τὸ τοῦ νόμου καὶ τοῦ
τόπου, λεπυθύνει ὥστε χυρὸς κατὰ προσώπου ἀνέμου.

ὡς πηλὸν πλατείῳ λεανῶ αὐτούς. ὥσπερ γὰρ πηλὸς πόλεων
ἐν πλατείαις πατούμενος αφανής γίνεται, οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι πανταχόθεν
ἀπώλοντο καὶ ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἐκ τῆς χάριτος καὶ ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ
Θεοῦ.

44. ῥῦσαι με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ. τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, κρα-
ζόντων, ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν.

καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν. ἀφ' οὗ γὰρ Ἰουδαῖοι, μὴ
δεξάμενοι τὸν σταυρόν, ἀλλ' ἠρτήσαντο, λέγοντες, οὐκ ἔχομεν βασιλέα,
ἐβασίλευσεν ἐπὶ τὰ ἔθνη ὁ κύριος, δεξάμενα τὴν χάριν τῆς πίστεως.

λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι. ὁ ἐξ ἐθνῶν λαὸς, μὴ εἰδότες
τὸν Χριστόν, αὐτὸν ἐδέξαντο καὶ ἐδούλευσαν φόβῳ.

45. εἰς ἀκοὴν ὤτιον ὑπήκουσέ μοι. μετὰ φόβου γὰρ καὶ σπουδῆς
ἐδέξαντο τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος, καὶ μετὰ πόθου ἐβαπτίσθησαν
καὶ ἔλαβον τὴν χάριτα τοῦ ἁγίου πνεύματος.

νιοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι. νιοὶ γὰρ τοῦ κατὰ σάρκα οἱ ἰουδαῖοι ἐτύγγανον τοῦ Χριστοῦ, ἀρνησάμενοι δὲ ἀπηλλοτριώθησαν.

46. νιοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν. ὡς ἀρχαῖοι καὶ παλαιωθέντες τῇ κακίᾳ ἐβδελύχθησαν, ἐχώλαναν δὲ, ὅτι τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστησαν, ἀλλ' ἐξέκλιναν.

47. ἤ κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ὡς θεός, οὗτος εὐλογημένος ὑπὸ πάντων.

καὶ ὑψωθήτω ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου. σώσας γὰρ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὑψώθη, ἀναληφθεὶς εἰς οὐρανούς.

48. ὁ θεὸς ὁ διδούς ἐκδικήσεις ἐμοί. ὁ πατὴρ τῷ νιῷ δώσας τὴν νίκην πάντων.

καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ.

49. ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων. τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, βρυχῶν γὰρ μετ' ὀργῆς μεγάλης κατὰ τοῦ κυρίου.

ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ ὑψώσεις με. περὶ τοῦ Ἀδάμ ὁ λόγος. ὕψωσε γὰρ αὐτὸς ἐκ τῶν δαιμόνων ἀνταγῶν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν ἀνθρώπον, καὶ ὁ Χριστὸς κατ' ὀφθαλμοὺς τῶν ἐχθρῶν ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς.

ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥῦσαι με. τὸν Δαυὶδ ἐκ τοῦ Γολιάθ, τὸν Χριστὸν ἐκ τοῦ Ἰούδα, λέγει δὲ καὶ τὸν ἀνθρώπον ἐκ τοῦ διαβόλου.

50. διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, κύριε. τοῦτ' ἔστιν, ὅτε τὰ ἔθνη τῷ θεῷ ἐν ἐξομολόγησι προσέδραμον.

καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. 51. μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως. μετὰ ὕμνων καὶ ψαλμῶν δοξάζοντες τὸν Χριστὸν οἱ πιστοί, αὐτὸς γὰρ βασιλεὺς τῶν αἰώνων καὶ πατὴρ πάντων.

καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ Χριστῷ αὐτοῦ τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος. λέγει μὲν τὸν Δαυὶδ τὸ ἰδικόν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Χριστὸς, σπορὰ δὲ Χριστοῦ ὁ πιστὸς λαός, τοῦτ' ἔστι ποιήμα Χριστοῦ, ἐν αὐτοῖς οὖν τὸ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ ἀντὶζηται.

P r e g l e d.

I. Opis, starost, postanje rukopisa.

II. Sadržaj rukopisa.

III. Najstariji slovenski rukopisi, u kojima ima isti komentar psalama.

IV. Za paleografiju, gramatiku, rječnik.

V. Ogledi iz rukopisa: psalm 1. 2. 3. 8. 10. 17. 97. 103.

Dodatak. Psalam 17. grčki.

Kod psalma 17, 4. 5. 7. 31. **χριστος** **χριστος** **χριστοκο** **χριστοσο** treba skratiti kao što je i na drugim mjestima; u 17, 6 mjesto **ωσαν** treba **ωσαν(ο)με**.

Tri stare priče.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 siječnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

U rukopisu patrijaršijske biblioteke u Karlovcima, koji spominje Šafarik u *Jahrbücher der Literatur* 1831 bd. 53. Anz.-bl. pod br. 65 i u *Geschichte der südslavischen literat.* III. na str. 196—197 pod br. 95, ima izmegju ostalih članaka jedan u kom je pripovijetka osim jezika i malijeh razlika u stvari ista koja stoji u Vukovu zborniku pod br. 13 a pod imenom „Usud“. Što se ona nahodi u tom rukopisu, za koji Šafarik veli da je pisan u početku XVI vijeka, ti-jem dobija novu potvrdu iz same naše književnosti misao o postanku sadašnjih narodnijeh pripovijedaka i pjesama, koju je podigao i utvrdio Th. Benfey, a koja je i kod nas izrečena više puta i na više mjesta (vidi izmegju ostaloga Starine II, 261). Nije ova pripovijetka došla u ovaj rukopis upravo iz narodnijeh usta, nego je pisac ili odnekle preveo ili već prevedenu samo prepisao odnekle, i ovo drugo mislim da će biti prije: po nekim oblicima, koji su u rukopisu rijetki, kao gen. sing. fem. ею (koje je moglo doći od tuda što je pisac u rukopisu iz koga je prepisivao imao ех mjesto ею) ili менъ-мнхъ, moglo bi se reći da je pisac karlovačkoga rukopisa prepisivao iz bugarskoga. Ali preveo ovu pripovijetku ko mu drago, da je ona doista odnekle prevedena, osim svega drugoga po čemu se o tom može suditi potvrđuje i sam pisac u natpisu nad njom, gdje veli „показъ отъ книги нарицаніе лѣтописца“ pokazujući malo i odakle je prevedena. A kakav je to „лѣтописецъ“? Ja niti imam kad niti sam se ovdje rad baviti tijem pitanjem zadovoljavajući se potpuno tijem što mogu ovu književnu starinu našu iznijeti na svijet; samo ću nešto reći. Što Šafarik na rečenom mjestu spominje ovaj članak riječima: „Nachricht aus der Chronik von Nimrod“, mislim da nije imao na umu nikake kronike, nego da je tako rekao po natpisu i po početku ove pripovijetke, u koji je upleteno ime Мерода. Ima i u ruskoj staroj književnosti ovakih pripovijedaka, za koje prevodioci ili prepisivači vele da su „отъ древнихъ лѣтописцовъ“ (vidi n. pr. А. Пыпина Очеркъ литерат. истор. стар. пов. str. 240), pa mislim jamačno da su se tako zvali različni zbornici ovakih pripovijedaka. Benfey (*Pantschatantra* I 321—3. 394—7. II 190. 541) uz jednu indijsku pripovijetku dotiče se i pomenute naše narodne dr-

БѢ ИЛИ МОУЖЬ СЛОУЖЕ ЕМОУ СЪ КЪРОЮ ИМОЖЕ ЛЬНО ЕСТЬ, И КЪ СЛОУЖЕЪ ТОИ ПРѢБЫСТЬ СЛОУЖЕ ИМО .И. ЛѢТЬ, И ПРѢЗЫМЕ СЕ ОТЬ СЛОУЖЕЪ КЪ СЛОУЖЕЮ БѢ, И ПРѢДЪ ОУНИА ГОСПОДАРА КЪСЯГДА БѢ СТОЕ, И ГОСПОДАРА ЕНДЕ СЛОУЖЕЪ ЕГО КЪРНЫ ОБЪШТАКААШЕ ЕМОУ ПОКОН СЪТКОРНТИ И УСТЬ ДАТИ, И НЕ ДАКААШЕ, ОНЬ ЖЕ СЛОУЖААШЕ ЕМОУ СЪ КЪРОЮ НАДЪЕ СЕ РЕУЕМЪ ГОСПОДАРСКИМЪ, И ПО ТОМЪ НЕ БѢ ИНУТОЖЕ. И РЕУЕ СЛОУЖЕН: И УТО СЕ ОУЖЕ ПРѢПОЛОКИХЪ КЪ СЛОУЖЕАХЪ ДЪНИ СВОЕ, ИМО ОУЖЕ НАПЪЛНИХЪ .И. ЛѢТЬ СЛОУЖЕ, И НИКОЕМЪ (ГКР. НИКОЕЮ) УСТЬИ ДОБИХЪ. И КЪ ТО ВРѢМЕ БѢ НЕКЫИ КЪЛХОВЪ КЪ ИЖОЕМЪ ВРѢТЬПЪ ПОУСТЫМЕ ОТЬСТОЕ ОТЬ БКОУСА .З. ДЪНИ. И БѢ ОУПРАЖИМЕ СЕ О ИЖИХЪ КЪЛШЕБНИХЪ, И БѢ ОУТЪШЕ ПРИХОДЕШТИХЪ КЪ ИЖОМУ И РЪШАЕ (ГКР. РЪШЕШТА) НЕОУДОБЪ РАЗОУМИА, И БѢ КЪСТЬ ЕМОУ КЕЛНКА КЪ СТРАНЕ ТОИ О ПРОРЦАННИХЪ. И РЕУЕ СЛОУЖЕН: СЕ ОУЖЕ ВИЖДОУ ИМО НЕ ПОУНИО (ГКР. ПОУІЕ) СЛОУЖЕМЪ СЕМЪ (ГКР. СЕМ) ДЪЛА АЗЪ, ИМО МИФЪИ ПРІНДОШЕ ПО МИТЪ И ПОСЛОУЖИМЕ МАЛО ВРѢМЕ, И ПОКОН И УСТЬ ПРѢШЕ; АЗЪ ЖЕ СЛОУЖЕ ПРѢПОЛОКИХЪ ДЪНИ СВОЕ И ИНУТОЖЕ ДОБИХЪ. И ПРОУЕЕ ОУЖЕ ИДОУ КЪ КЪЛХОВОУ ОНОМОУ И ИСПОВЪМЪ ЕМОУ, ИМО СЛЫШЕ МОГОУШТА РЪШИТИ НЕДОУФЪМЪІА УЛОВЪУСКИА. И ВЪСТАЕ ИДЪ. И КЪСТЬ ЕМОУ ИДОУШТОУ КЪТОРЫИ ДЪНЬ ОБРАТЕ ДЪКНЦОУ СЪДЕШТОУ НА ПОУТИ, И ВЪПРОСИ ЕГО ДЪКНЦА: МОУЖОУ ДОБРЫ, ДАЛЕКО ЛИ ИДЪШИ СЕМЪ ПОУТЕМЪ? И ПОВѢДА ЕИ МОУЖЪ О СЕБѢ И О СЛОУЖЕ СВОЕМЪ, И РЕУЕ: ИДОУ КЪ МОУЖОУ КЪЛХОВОУ И УТО РЕУЕТЪ МИ. ОНА ЖЕ РЕУЕ ЕМОУ: СЪТКОРН ЛЮБОВЬ, ВЪПРОСИ И ЗЪ МЕ, ИМО ЕСЬМЪ ДЪКНЦА .И. ЛѢТЬ И НИНТО ПРАШАЕТЪ МЕ КЪ ЖЕМОУ СЕБѢ; А НА КЪСАКО ДЪЛО ЖЕНЫСКО ХЫТРА ЕСЬМЪ, И ДОСТОИНА ЕСЬМЪ ДОБРОУ МОУЖОУ ДОМЪ ДРЪЖАТИ. ОНЬ ЖЕ ОБЪШТА СЕ ПРОСИТИ. И ИДОУШТОУ ЕМОУ ТРЕТИ ДЪНЬ ПРІНДЕ НА ПОЛЕ, И ОБРАТЕ .Х. МОУЖІИ СЪДЕШТИХЪ ПРИ ПОУТИ, И ВЪПРОСИМЕ ЕГО ГЛАГОЛЮШТЕ: МОУЖОУ ДОБРЫ, ДАЛЕКО ЛИ ИДЕШИ? ОНЬ ЖЕ ПОВѢДА О СЕБѢ. ОНИ ЖЕ РЪШЕ: СЕ МЫ БРАТІА ЕСЬМЪ, И СЕ .И. ЛѢТЬ ИМО БЛОУДИМЪ ПО ПОЛОУ СЕМОУ И НЕ МОЖЕМЪ ПОУТА ОПРАВИТИ. СЪТКОРН ЛЮБОВЬ, ВЪПРОСИ И О НАСЪ. ОНЬ ЖЕ ОБЪШТА СЕ ВЪПРОСИТИ. И ИДОУШТОУ ЕМОУ И ПРИБЛИЖАЮШТОУ СЕ ЕМОУ КЪ КРѢТПОУ КЪЛХОВА, ВЪНИДЕ КЪ ДОУБРАКОУ, И СЕ ДОУБЪ КЕЛНЪКЪ ПРИ ПОУТИ, И ИАУЕТЪ ГЛАГОЛАТИ УЛОВЪУСКИМЪ ГЛАСОМЪ ГЛАГОЛЪ: КАМО ИДЕШИ УЛОВЪУЕ: ОНЬ ЖЕ ОУДИКЪ СЕ ПОВѢДА ЕМОУ О СЕБѢ. И РЕУЕ ЕМОУ ДОУБЪ: СЕ ЗДЕ СТОЕ .Р. ЛѢТЬ И ВИЖДОУ ОКРАСТЬ СЕБѢ ДРЪВЕСА ПЛОДЪ ТКОРЕШТА; АЗЪ ЖЕ СТОЮ БЕСПЛОДЪНЪ ЗДЕ. СЪТКОРН ЛЮБОВЬ, ВЪПРОСИ И ЗЪ МЕ. ОНЬ ЖЕ ОБЪШТА СЕ ВЪПРОСИТИ. И ПРІНДЪ ОУЖЕ ДО КРѢТЬПА, И ОБРАТЕ МОУЖА И ИАУЕТЪ ИСПОВѢДАТИ О СЕБѢ И О СЛОУЖЕ СВОЕМЪ МОУЖЕИ КЪЛХОВОУ. И ОТЬВѢШТАЕ КЪЛХОВЪ РЕУЕ ЕМОУ: ДОБРА ПРІНДЕ И ИСПОВѢДА УНСТО ИМО СЛОУЖИА ЕСИ ГОСПОДАРОУ .И. ЛѢТЬ, И АШЕ НЕ БИ ПРИНЪЛЪ И ИСПОВЕДА ВЪСЕ УНСТО, СЛОУЖИТИ НИШЕ ЕШЕ .И. ЛѢТЬ,

II

Въпрошеніе нѣкоего цѣра Іоусѣ, нѣже царьствова въ Іс-
сранли и въ Самарѣи, и въпроси нѣкоего философа, имене-
мь Іосиппа.

Въпросъ царевъ. Царь нѣкъ именовъ Іоусѣ, нѣже царьствова въ
Ісранли (и) въ Самарѣи по ѡхвѣ цари Ісранлиевъ, съ Іоусѣ царь при-
звалъ нѣкоего прѣмоудра, именовъ Іосиппа, евреина моужа правокрѣпа,
могоушта ѡтъвѣстѣти царьскомуу въпрошенію, и рече емоу царь: ѡ
прѣмоудра Іосиппе, азъ царь съ помысль ми прѣиде въ оумъ, ѡтъ прѣ-
короднаго Каниа даже до нынѣ все злоби и законопрѣстоупленїѣ,
елика се ѡтъ него и по немъ ѡтъ сыновъ его и вѣноукъ его заучеше
въ свѣтъ семь соудномъ и прѣвѣстнѣмъ, въсе злоби и лоукавѣство
нмоуѣ ѡтъвѣтъ и оправданїе; сїѣ злоба и лоукавѣство не имать ѡтъ-
вѣт(а) и оправданїѣ: ико еже вѣстѣти слоугамъ господина своего и
оубити его или изгнати его ѡтъ царьствѣѣ и ѡ(т)ънныи его безъ бо-
жїѣ попоуштенїѣ, ико видѣхъ нѣмъ гонимыи ѡтъ хранинѣѣ своего,
нѣже въздыгаль бѣ ѡтъ малыхъ на велико и ѡтъ оубогыи на бо-
гатыство, и ѡтъ тѣхъ прогнанъ бысть и зыгубе. минтъ ми се семоу
неправдѣ велицѣ быти, аште и ѡтъ бога есть. минтъ ми се ико сїѣ
злоба оутѣена есть и нѣсть нѣе (гкр. ею) прѣдъ богомъ, нѣ ѡтъ не-
прѣзрии есть.

И рече Іосиппъ философъ къ царюу: ѡ царюу, не тако есть икоже
ты глаголемши. нѣсть неправда ѡтъ бога, нѣ ѡтъ нашего самоклястїѣ
въсе оустрои се, ико бо богъ създа уловѣка и помостиницоу сътвори
емоу, и не сътвори его добра просто или зла просто, нѣ разоумѣишѣ
зло и добро, ико цѣра его оукраси самоклястїемъ и заповѣда емоу
хранити и блюсти заповѣдъ божїю, и заповѣды божїѣ бѣ зло и по
прѣстоупленїи заповѣди божїѣ разоумѣѣ добро и зло и ѡтъ ханѣсти
дѣвольскыѣ ѡдамоу се бысть, ико поучѣе его богъ царьскыи самомъ
и самоклястїемъ, икоже бѣ прѣжде ѡтъстоупленїѣ и дѣволь ѡтъ бога
оустроенъ въ славоу и устьѣ, по ѡтъстоупленїи же врагъ именовъ се.
нѣ ѡдамъ ѡтъ землѣ съ плѣтнѣ землѣю осоуденъ бысть хранити се.
рече бо емоу богъ: ико въ потѣ лица своего мси хлѣбъ свой. и пашы:
земля еси и въ землю пондеши. врагъ же дѣволь оста съ нами ра-
тоуе се и въсѣѣѣ пшѣкы по срѣдѣ пшѣеницѣ и погоубѣѣ нынѣ наше.
нѣ не въсѣѣѣмъ обладаѣтъ дѣволь, нѣ тѣмъ нѣже съвѣѣѣ его послѣоушѣѣѣ.
и что есть съвѣѣѣѣ дѣвольскыи? слыши. не простъ есть дѣволь нѣ хи-
трии есть ѡдама и не въпроси ѡдама: что вамъ(а) заповѣда богъ, нѣ
ѣкъвоу вѣдѣѣѣ ико мѣзкуишѣ съсоудѣ истое глагола и прѣвѣстїѣ ю. и

видѣвши жена яко прѣльсти се, прѣльсты и ѿдама, и оба осужденію повинны быста, жена діавола роди, ѿдама же жены ради. и тако ѿдама и сѣбѣ въ все дѣни плакаста се, и Каниъ роди се, и діаволь вѣста заенисть въ него. и по томъ и ѿвель роди се. и позавидѣвъ Каниъ даромъ его яко любовнымъ богомъ, его же непріетнымъ яко съ непріязнію смѣшени, и позавидѣвъ оубы, и ѿтъ него, якоже рекль еси, вса злоба хауе се на землы и дѣнствоуеъ даже и до нынѣ. и нѣсть на земан грѣхъ и злоба ни єдина якоже заенисть, и вѣстѣмъ злобамъ глаго нѣсть заенисть, яко ѿтъ заенисти бысть прѣвое оубѣнство и просто вса злоба ѿтъ заенисти бысть. и діаволь егда хоштеть кого прѣльстити, и знаеъ діаволь яко уловѣкъ не простъ естъ нѣ оумѣмъ естъ, и не хоштеть его послѣушати, аште реуеъ емоу: оубы или оукради или прѣлюбы или салѣжѣи. знаеъ діаволь яко не хоштеть уловѣкъ се сътворити, нѣ заенисть прѣжде вѣлагеъ въ него, и вѣцаривъши се въ нѣмъ заенисть раждаеъ се ѿтъ заенисти похоть, и ѿтъ похоти раждаеъ се грѣхъ, грѣхъ же нѣни се дѣнствоуеъ въ уловѣцѣ якоже хоштеть, яко вѣцари се въ нѣмъ заенисть и повинюеъ се и рабъ бысть уловѣкъ грѣхоу, яко емоуже кто покинет се и томоу и рабъ бысть. и по томъ вѣпадаеъ въ сѣты многы вѣзкомъ и прѣльштаемъ, гонимъ и моуунъ ѿтъ пронзколеніа своего. аште и сѣмрътъ пѣдиметь таковы, салъ сѣбе повинимъ естъ, яко діаволоу повинюу се. и нѣсть неправда ѿтъ бога, нѣ ѿтъ нашего злосѣкѣтіа, якоже рѣхѣмъ.

И царь хоте прѣпрѣти философа и свою прѣледоу написати реуе: яко царь нѣсть заенистѣмъ якоже проуѣи людѣе, якоже рекль еси, нѣ мностинѣхъ и тихъ и сѣмиритель и вѣсѣгда о правдѣ пооуѣе се, и довлѣеъ емоу риза царьскѣи и одѣжда и пишта; дроу(го)е же вѣсе въ опыштинѣу дѣеъ вѣстѣмъ трѣбоушнымъ, и срьдѣце царевѣ, яко мию, въ роуцѣ божїи естъ, и ѿтъ бога поставленъ естъ царь въ правосѣудство и на ѿтѣмъштеніе немоштинѣхъ и на погоуѣленіе оубѣнцѣмъ и злодѣемъ, и якоже рекль еси, уловѣци заенистѣмъ вѣстають на царя и опеуаають его; царь же кинѣ не нмѣтъ, яко ѿтъ бога поставленъ и не зломисѣлникъ ни комоуже.

И философъ въ царѣу реуе: и мию яко вси царїе нсранѣмъ богомъ поставленѣи быше и въ силѣи праведѣи быше и не нмѣше заенисть ни злобоу въ себѣ, якоже ты глаголаши яко не заенидиши ни комоуже и яко срьдѣце царевѣ въ роуцѣ божїи естъ, мию яко нѣсть тако, нѣ яко прѣмоудрѣсть божїа реуе: доуше правѣдѣиныхъ въ роуцѣ божїи. и слыши ѿ царѣу. царь нсранѣмъ Слаоуль не богомъ ли нѣзѣранъ на царство, и Самоуиленъ пророкомъ помазанъ? и вѣсе моу Ісранлю сѣдѣтелствоуанъ?

егда по воли божіи хождалаше, срьдцѣ его къ роуцѣ божіи бѣ; егда же въсели се заѣхъ въ него и мауѣтъ обладати нмѣ, тогда ѡтѣстоуни ѡтѣ него доухъ божіи, и емѣ дѣлаше его доухъ неустѣ, но ниже въцари се въ нмѣ заѣхъ и не бысть въ дѣни его пророка въ Ісраилѣ, яко оуклони се къ лъжепророкомъ и къ вражаницамъ. и да оставимъ Слоула. Ахавъ царь Ісраилѣвъ, иже царьствова прѣдъ тобою, не богомъ ли и тѣ поставленъ бѣ? и пророкъ Нѣїа въ дѣни его бѣ. нѣ Ахавъ царь злосѣхътъи смѣ, покинѡу се бѣ злосѣхътъію жевѣсномоу неже ли пророку, видѣ ли въ что выпада навоуѡееса ради оуѣиства, и како Нѣїа пророкъ обвини его, реуе емоу: и твои крѣкъ тако пролетет се? и Ахавъ оумилни се мало прѣдъ богомъ реуе: господи, сѣграшнѣхъ. и видѣвъ богъ реуе къ пророку Нѣїи: виждѣ яко Ахавъ оумилни се. и пророкъ Нѣїа оскрѣбѣ и что по томѣ Ахавъ царь пакы възврати се на прѣвое, и бѣ гонѣ пророкы, и лъжные пророкы кельзакелни уѣтъ, нмѣже и прѣлѣштѣи иде съ вѣхъ Ісраилѣвъ и съ Іоудомъ иа Мадіама бѣз божіа повѣлѣнѣа, пророку божію рекъшоу не нти. онѣ же послоушавъ лъжепророка иде, и тамо погоуѣи множество еѡи, самѣ же прѣїа страѣи, и ѡтѣ тѣе изѣи издѣше, и самѣ бысть свои погыбѣли покинѣи. множе Соула тако и Ахавъ послоушавъ злосѣхътъіе жевѣсное самѣ себе покинѣи бысть смърти, яко остави бога своего, и богъ остави его. и по смърти его въцаривѣшоу се сыноу его, негодова богъ о нмѣ и въстанѣ тебе цара Іоуса ѡтѣ колѣни роуѣнниа, яко да поугрѣниши въсоу злобоу ахавлю и въсе сыны его, .о. сынѡвъ, и Вельзакель и въсе пророкы еѣ, нмѣже уисло обратѣши къ Нѣїи пророцѣ. и азъ тебе глаголю: не полагаи на бога несправдоу, яко несправдѣи естъ, и нѣстъ несправдѣи въ нмѣ, нѣ уловѣкъ своимъ произволеніемъ въ мнѡгіѣ напастѣи и сѣти выпадесть. и блюди себе еда и ты искоушѣи боудѣши.

И царь Іоусъ реуе: видѣхъ яко прѣпрѣлъ ме еси оуѣе, и н томоу не нмѣе что рѣшити нѣ мнѡгословѣси ѡ дѣвѣнѣхъ а прѣтѣе мнѡеже не глаголиши.

И философъ реуе: ѡ цароу, въсе прѣуѣте написаше се бесловеснымъ и простымъ, словеснымъ же и нмоушнымъ оумъ унѣтъ и сѣмыслъ цѣлъ прѣуѣте ни въ чтоже оутѣрает се емоу, яко оумъ его, множе рѣхъ, унѣтъ и не трѣбоуѣтъ прѣуѣте, яко оумъ прѣхъте естъ и ѡтѣ оумѣ влодет се. и ельма хоштеши ѡтѣ прѣуѣте оуѣзрѣти се, а не ѡтѣ оумѣ унѣта и сѣмысла цѣла, слыши.

Прѣуѣта. Бѣхоу въ единомъ поустинѣи трѣ сѣзрѣе, единомоу медведѣ нмѣ, а дроугомоу вѣльмѣ нмѣ, а третіемоу вѣспѣ. и си трѣ, два ѡтѣ вѣхъ, вѣльмѣ и медведѣ дроугѣ дроугѣ доуѣакиѣшѣи, и напостаниши сѣаѡ, въ двѣ

хѡдеште разубоемь, а въ поштіи татѣмь. кепрь же не наkostenъ нъ сръднѣи и нагаъ и ѡроужіе нмы ѡстро, вса приходештаа на нъ постѣде нештедѣно. и смѣ въ единомъ поустыинѣ жнкоуштемь, и съвѣшташе се еси тріе раздѣлнхъ себѣ поустинню, яко да живеть кѣждо ихъ якоже любитъ, и медведь рече: азъ хѡштоу кѣзети кѣмоутрѣнню поустинноу, за нѣмже хѡштоу быти оуаіарь и хѡштоу пѣсѣи себѣ плоднѣи. и вѣльнъ рече: азъ хѡштоу кѣзети добротравѣныѣ доубраки и хѡштоу себе плоднѣи скѡти. и кепрь рече: азъ хѡштоу кѣзети лоугы, юдоу же растути наодовнѣа дрѣвеса, кроуши и желюды и нма окоштѣа, ндѣже соутъ трѣстѣи и блатѣа. И раздѣланѣше се отиде кѣждо на свои хотарь. и медведь поетъ себе въ слоужбеу кота, и вѣльнъ поетъ себе въ слоужбеу лисицоу, и кепрь поетъ себе въ слоужбеу ежа. и тако разлоуише се дроугъ ѡтъ дроуга, и бѣхоу жнкоуште яко кто можетъ. и напавши се оуже тѣмь зѣтрѣмь крѣпче погыбѣли, и яко лоукакомоу и неправедномоу блюдетъ се дѣнь лють въ погыбѣль. и шѣдь медведь посѣтити пѣсѣи свое, прѣнде въ единомоу доубѣу великоу, въ нѣмже и пѣсѣи бѣхоу, и киде котѣ егѡже поелъ въ слоужбеу сѣдешта на вѣрх(ѣ) доубѣа и познѣнде емоу яко високо възлѣзълъ естъ, и рече: яко азъ тамо не могу достгноути. рече емоу: яко кѣсѣхъ гаднѣи непотребнѣиши и яко лоукавъ сѣи и възлѣзълъ еси, ндѣже мы и пѣсѣи соутъ въ доубѣа, и присѣдѣши се мнѣ. И котъ: не тако, господине. азъ слоуга твоѣи кѣрѣи и вѣдѣи яко твоѣи соутъ пѣсѣи и възлѣзѡхъ само ѡтѣрѣаннѣи ихъ ѡтъ мѣшии и ѡтъ пѣтицы. и твоѣи медъ не имѣ, нъ штедѣ егѡ за господина моего, азъ же храню се мышками и малыми пѣтицами. И въ медведѣ кѣлѣзе завѣсть, и рече: азъ могу быти бес тебе и бес твоеѣ слоужбеѣ, нзѣди ѡтъ моего хотара, яко оумрѣши зѣа. И котъ слышавъ глаголы медведѣа (гѣр. медведѣа) господара своего, нзѣде. Также же и вѣльнъ нзѣшѣ на лѡкъ себѣ кидѣ лисицоу прѣдѣ мнѣ хѡдешта, и разгнѣва се на нѡ и рече: что яко ѡтъ тебѣ не могу лѡкнѣи, нъ кѣсѣгда хѡдешти прѣдѣ мною поплашѣши мнѣ зѣтрѣ? проуе не трѣплю тебѣ, нзѣди мнѣ ѡтъ хотара. И лисица рече: не тако господине мои коуе. азъ кѣрилаа слоуга твоѣа хѡде прѣдѣ тобою и оукоушѣамъ зѣтрѣ твою, яко познаѣаетъ мене зѣтрѣ яко азъ немѡшнѣа, ты же по мнѣ нди и смѣши ихъ яко храбрѣи и силѣи. азъ ндѣже ѡбѣрѣштоу зѣаца спешта, еште мало что силѣи ѡтъ нѣго, тебѣ же скѡемоу господинѡу большѡу пѣсѣи штеде. И рече вѣльнъ: нзѣди мнѣ ѡтъ хотара, не трѣплю те проуе. И лисица нзѣде. И кепрь такожде нзѣгѣа ежа слоугѡу своего. Они же нзѣгѣаннѣи котъ и лисица и ежѣ съвѣдѣше се кѣкоушѣи и покѣдѣше кѣждо нже ѡ себѣ. и наутѣи лисица тѣшнѣи ихъ глаголюшѣи: кѣрѣи и добѣи дроугы ндѣже съвѣроутъ се тоу

живоути. и видѣвъ богъ вѣроу ихъ и любовь оукрепляетъ ихъ; а неврѣнѣи и лоукавѣи, въ нихъже заветъ въсели се, аште и въсь миръ приоберѣштеть не имать покою, за нѣе заветъ царствоуетъ въ нихъ, и николиже можете заветъланѣи насытити се ни оупоконити се. и сѣи пашн господарѣе, медведь и вѣлкы и кепрь, лоукавѣи соуште и заветъланѣи и злопаветны не имоути трѣпати, нѣ събранѣе се оуммыслеть о нѣхъ нешто лоукако, яко лоукавѣи соуште и пакостанкы, мы же аште прѣбоудимъ единовѣрно и въ любви, не имать оставити насъ богъ, аште и немоштинъ есмы слою. И ѡтъвѣштавъ котъ реуе: азъ нескѣжда есмы и не много ходилъ есмы по людѣхъ. Ежъ же реуе: азъ къ поустыни и пораскъ есмы и не вѣмъ ниуто. И лисица реуе: азъ многоу дома проишла есмъ и въ царьскыхъ шубѣхъ была есмы и въ боярьскыхъ, и слышала есмы попи убоуштинъ писанїа, и пользекала есмъ ѡтъ писанїа. слышашъ бо гдѣде убоуштинъ еже реуе: зауело прѣмоудрости страхъ господарьскыи. и пѣмъ: дроугоу вѣрноу ниутоже тѣмъ мѣсть на земли: дражанши мѣсть нѣе золота и каменїа уѣстьмѣа. и пакы слышашъ: господь грьдымъ протпент се, смѣренїи же дастъ благодать. Оны же рѣше: глаголи ты и ѡтъвѣштаван, мы хощемъ мѣлуеште двѣати. Медведь же, лоукавъ сѣ не трѣпе, прѣнде въ вѣлкоу и кепроу, и реуе: нѣмъхъ слоугоу котѣ, и та неврѣнъ сѣ вѣжа ѡтъ мене. Вѣлкы же и кепрь яко единомыслии тожде повѣдаше неврѣстко ѡ своихъ слоугѣхъ. и реуе медведь къ вѣлкоу: ты еси походилъ много по поустыни и жилешъ поуты и распоутїа и бродовѣ рѣкамъ, шѣдъ оберѣшти ихъ, яко събрати се имоути въ едино мѣсто, и нынѣ нѣждѣ своего и порасетимъ ихъ яко неврѣмныхъ соуште. И нѣде вѣлкы и оберѣте ихъ. и видѣвъ его лисица изъ далече ндоушта къ нимъ и реуе: и ед(ѣ)мъ прѣнде глаголатїи и ѡтъвѣштавати. И изыде и срѣте его еште далече емоу соуштоу, и поклонн се емоу съ смѣренїемъ, и нѣуетъ плауюшти се облокизати глаголюшти: господниъ мон мрътевъ бѣ и ожнѣе, изгмѣлъ бѣ и оберѣте се. нынѣ ми дѣмъ радости и веселїа, яко господина моего въ живыхъ видѣхъ дѣмъсь. се нынѣ третїи дѣмъ имамъ плауюштинъ за господина моего вѣлка. И вѣлкы: что яко плакала еси? И лисица реуе: господниъ, братъ мон пѣмъ котъ ѡтъ велике разлоути се ѡтъ своего господина медведа порасте большїи медведа и слоугъ вѣлнкоу имать нынѣ. и ономъ дѣмъ шѣдышоу емоу на ловѣ и оудакѣ велика вѣлка и принесе его мрътева, и призвалъ все дроугы и соуяды гостенїе велико сътвори. азъ же пришѣдши мнѣшти яко ты еси плакѣхъ неоутѣшно глаголюшти: брате коте, по что господина моего оуморилъ еси? Онъ же ми реуе: не плауи сестро, не твои господарь мѣсть; азъ же вѣмъ твоего госпо-

дара, мѣшши сего кѣсть, съ же великъ, нь и твоего нѣже обрѣштоу оудаклю, яко непрѣтель нашъ. азъ же сматрюшши яко твоѣ подобіе кѣсть и мѣгы и глагоу и класы, плакахъ. коть же съдобенъ (гкр. съдобенъ) тѣло его раздасть дроугѣмъ своимъ на пиштоу. азъ же рѣхъ: не имамъ ксті мѣса господина моего. и плакахъ много донѣже те видѣхъ дньсь. и нынѣ прѣидеть коть, имать веселити се с тобою и боудѣтъ миръ между нами. и азъ слоуга твои върны не имамъ оставити тебе. И вѣкъ слышавъ оубоѣ се и рече: троуднѣ се по поустыни сен изнемогохъ, и пришедъ коть и видѣхъ ме троудна оудобѣ оудавити ме, и боудѣтъ ми поносна смърть и срамна. И помышляхше бѣжати. и рече лисица: потрѣпи, сего днѣ прѣидѣтъ коть и принесетъ кстіе много, и веселиши се съ нимъ и миръ боудѣтъ. И рече вѣкъ: не кстіа ради прѣидохъ, миръ ками. И вѣставъ вѣкъ бежа ѡбъзирае се и боѣ се кота, слышавъ яко великъ кѣсть коть. и пришедъ нь медведоу и вопроу и повѣда въсе глаголы лисице. и поноси емоу вепрь глагола: и ѡтѣцъ твои не могуъ ни хрѣбръ бѣ якоже и ты, и пришедъ оубаръ оубѣ его, и ты такожде оумръши якоже и ѡтѣцъ твои. И вѣставъ вепрь самъ нѣдѣ нѣдѣ се на ороужіе остро и глагола: кто имать стати противоу мнѣ? И видѣвши его лисица изыде и падъши поклони се емоу и рече: добръ прѣиде прѣатель нашъ и побратимъ господиноу моемоу вѣлноу. азъ же плакала есмь за те много, яко братъ мой коть ономъ днѣ оудави вѣкъа и мнѣхъ яко мой господинъ есть и не бысть, яко видѣхъ его кѣуера и порадовахъ се видѣвши ми господина. и нынѣ ми радость, яко видѣхъ тебе здрава. кѣурашии бѣ днь братъ мой коть¹ оудави вепря велика, и азъ мнѣхъ яко ты еси и плакахъ. коть же рече: не плауи сестро, нѣсть тѣ, нь и того оудаклю. нь потрѣпи мало, прѣидеть бо коть сего днѣ и имать веселити се с тобою, и яко мѣсо довольно кѣсть оу его и имать те гостити, и миръ боудѣтъ. И слышавъ вепрь оубоѣ се, и мысляхше бѣжати и рече: въ насъ нынѣ пѣсть кѣсть, и мы нынѣ о ѡкоштїю живемъ, мѣса не имы. И лисица рече: сѣди, слоуга твои ежъ нь ѡтѣ тебе ѡтѣлоуи се болши есть ѡтѣ тебе нынѣ, и ѡкоштїа разлуѣна имать, принесетъ елико любишь и боудѣтъ миръ. И вепрь слышавъ яко великъ есть ежъ и порасъ, плауе оубоѣ се, и вѣставъ бѣжа. и пришедъ нь медведоу повѣда емоу. и поноси емоу медведъ рѣхъ: ни ѡтѣцъ твои хрѣбръ быль кѣсть, прѣиде бо едниъ уловѣкъ и оубѣ его, и ты такожде оумръшь. И вѣставъ медведъ самъ нѣдѣ, и видѣвши лисица его и изъшѣши поклони се емоу и повѣда емоу како коть оудави вѣкъа

¹ na strani istom rukom: мауѣма.

живоуѣ. и видѣвъ богъ вѣроу ихъ и любовь оукрепляетъ ихъ; а некрѣпѣи и лоукавѣи, въ нихъже зависть въсели се, аште и въсь миръ приобращетъ не имать покоя, за нѣе зависть царствоуеѣтъ въ нихъ, и николиже можеть завистьливѣи насытити се ни оупоконити се. и сѣи пашн господарѣе, медведь и вѣлкы и вепрь, лоукавѣи соуште и завистьливи и злопамятны не имоуѣтъ трѣпати, нѣ събракъше се оумыслетъ о нѣхъ нешто лоукаво, яко лоукавѣи соуште и пакоставы, мы же аште прѣбоудѣмъ единовѣрно и въ любви, не имать оставити насъ богъ, аште и немоштити есмы силою. И ѡтъвѣштавъ котъ реуе: азъ невяжда есмы и не много ходилъ есмы по людѣхъ. Ежъ же реуе: азъ къ поустыни и порасъ есмы и не вѣмъ ниуто. И лисица реуе: азъ много дому проишла есмъ и въ царьскыхъ шюбахъ была есмы и въ боярьскыхъ, и слыша(а) есмы попи уѣтоушнихъ писанїа, и похвалала есмъ ѡтъ писанїа. слышѣхъ бо изгдѣ уѣтоушнихъ ежѣ реуе: зауело прѣмоудрости страхъ господарьскыи. и павы: дроугоу вѣрноу ниутоже тѣмъ мѣсть на земли: дражанши мѣсть павѣ злата и наменїа уѣстьмаа. и пакы слыша(хъ): господь грьдымъ противенъ се, съзренїемъ же дастъ благодѣть. Оны же рѣше: глаголи ты и ѡтъвѣштаван, мы хощемъ млѣуште дѣлати. Медведь же, лоукавъ съ не трѣпе, прїнде въ вѣлкоу и вепроу, и реуе: нѣхъ слоугоу котѣ, и та некрѣпъ съ бѣжа ѡтъ мене. Вѣлкы же и вепрь яко единомыслии тожде повѣдаше некрѣтко ѡ своихъ слоугѣхъ. и реуе медведь къ вѣлкоу: ты еси походилъ много по поустыннымъ и знаешъ поуты и распоутїа и бродовѣ рѣкамъ, шѣдь обратити ихъ, яко събрати се имоуѣтъ въ едино мѣсто, и нимыи кждѣ своего и порасетныи ихъ яко некрѣпныхъ соуште. И иде вѣлкы и обратѣ ихъ. и видѣвъ его лисица изъ далече идоушта къ нимъ и реуе: и ед(ь)нѣ прїнде глаголатїи и ѡтъвѣштавати. И изыде и срѣте его еште далече емоу соуштоу, и поклонн се емоу съ съзренїемъ, и павѣтъ плауюшти се облобизати глаголюшти: господнии мои мрътевъ бѣ и ожнѣе, изгымѣлъ бѣ и обратѣ се. нынѣ ми днь радости и веселїа, яко господина моего въ живыхъ видѣхъ дньсь. се нынѣ третїи днь имамъ плауюштии за господина моего вѣлка. И вѣлкы: что яко плакала еси? И лисица реуе: господише, братъ мои павъ котъ ѡтъ нелиже разоути се ѡтъ своего господина медведа порасте большїи медведа и слоу вѣликоу имать нынѣ. и ономъ дьни шѣдшоу емоу на ловѣ и оудакѣ велика вѣлка и принесе его мрътева, и призвавъ все дроугы и соуствѣи гостенїе велико сътвори. азъ же пришедши мнѣшти яко ты еси плакѣхъ неоутѣшно глаголюшти: братѣ коте, по что господина моего оуморилъ еси? Онъ же ми реуе: не плауи сестро, не твои господарь мѣсть; азъ же вѣмъ твоего госпо-

дара, мышии сего мѣсть, съ же великъ, нь и твоего нѣже обрѣштоу оудавлю, яко не прѣатель нашъ. азъ же сматрюшши яко твоѣ поѡдобіе мѣсть и мѡгы и глагоу и класы, плакахъ. коть же съдробенъ (гѣр. съдобренъ) тѣло его раздасть дроугѡмъ своимъ на пиштоу. азъ же рѣхъ: не имамъ мѣстї мѣся господина моего. и плакахъ много донѣже те видѣхъ дньсь. и мышии прїидеть коть, имать веселити се с тобою и боудѣтъ миръ между нами. и азъ слоуга твои върны не имамъ оставити тебе. И вѣкъ слышавъ оубоу се и рече: троуднѣхъ се по поустыни сен низмемогохъ, и пришедъ коть и видѣхъ ме троудна оудобѣ оудавити ме, и боудѣтъ ми поносна сьмръть и срамна. И помышляше вѣжати. и рече лисица: потрѣпи, сего днѣ прїидѣтъ коть и принесетъ мѣстїе много, и веселиши се съ нимъ и миръ боудѣтъ. И рече вѣкъ: не мѣстїа ради прїидохъ, миръ вамъ. И вѣставъ вѣкъ бежа ѡбѣзирѣе се и бое се мота, слышавъ яко великъ мѣсть коть. и пришедъ нь медведоу и вепроу и повѣда въсе глаголы лисице. и поноси емоу вепрь глагола: и ѡтѣцъ твои не моужь ни храбръ бѣ якоже и ты, и пришедъ окуаръ оубы его, и ты такожде оумрѣши якоже и ѡтѣцъ твои. И вѣставъ вепрь самъ нѣтъ нѣже се на ороужїе остро и глагола: кто имать стати противоу ми? И видѣвши его лисица изыде и падшии поклони се емоу и рече: добръ прїиде прѣатель нашъ и побратимъ господиноу моему вѣлкоу. азъ же плакала есмь за те много, яко братъ мой коть ономъ днѣ оудави вѣкъа и митхъ яко мой господинъ есть и не бысть, яко видѣхъ его въчера и порадовавъ се видѣвши ми господина. и мышии ми радость, яко видѣхъ тебе здрава. вчерашни бѡ днь братъ мой коть¹ оудави вепра велика, и азъ митхъ яко ты еси и плакахъ. коть же рече: не плауи сестро, нѣсть тѣ, нь и того оудавлю. нь потрѣпи мало, прїидеть бо коть сего днѣ и имать веселити се с тобою, и яко мѣсо докольно мѣсть оу его и имать те гостити, и миръ боудѣтъ. И слышавъ вепрь оубоу се, и мысляше вѣжати и рече: въ насъ мышии поѡсть мѣсть, и мы мышии о ѡкоштїю живемъ, мѣся не мы. И лисица рече: сяди, слоуга твои ежъ нь ѡтѣ тебе ѡтѣлоуи се болши есть ѡтѣ тебе мышии, и окоштїа разлуила имать, принесетъ елико любимиъ и боудѣтъ миръ. И вепрь слышавъ яко великъ есть ежъ и порасъ, плаче оубоу се, и вѣставъ вѣжа. и пришедъ нь медведоу повѣда емоу. и поноси емоу медведъ рекъ: ни ѡтѣцъ твои храбръ бѣлъ мѣсть, прїиде бо единъ уловѣкъ и оубы его, и ты такожде оумрѣши. И вѣставъ медведъ самъ нѣтъ, и видѣвши лисица его и изшедшии поклони се емоу и повѣда емоу како коть оудави вѣкъа

¹ na strani istom rukom: мауѣма.

велика и вепра, и како жалова надъ нимъ, и вѣра, рече, оудакъ медведа велика, и азъ плауюшти рѣхъ: господара своего оуморна еси. онъ же рече: не мон, мон же господарь малъ (гкр. малъ), съ же великъ, нь и того оудаклю, мко прогна ме ѿтъ себя. И медведь слышакъ оубою се и бѣжа. лисица же оуставаше его глаголюшти: прѣидеть котъ и миръ сътворишь. Онъ же не послушаша, нь бѣжа. и пришѣдъ къ вѣлкоу и вепроу рече: мко лоукавѣишиши съ вѣсѣхъ зятѣи, и что намъ, мко мы сильны соуште и крѣпци, не можемъ ли се противити и стати противъ единомуу котоу? аште и сильны и храбрь есть, и мы такожде сильны и храбрѣи есмы. И вѣставше вси трѣ ндоше. и видѣвши ихъ лисица ндоуштихъ сътвори ныъ обмыно поклоненіе. они же пришѣдше сѣдоше. и рече лисица къ себе: зятюмоу и по боуъ живоуштомоу не желаюштомоу уюждамъ. богъ вѣсакъ помагаетъ емоу; желаюштомоу и хулендештомоу уюжда нмъ-нѣа вѣзетѣ, такоуы самъ себя ходатанствоуетъ сьирѣть, аште и сильны есть, повинныъ есть самъ своею погыбѣли. И рече медведь къ лисицѣ: постави kota и ежа зде, мко ты къ нокѣтѣхъ нашихъ еси. И рече лисица: прѣити имать братъ мон котъ. И вѣзрѣвши въ нехалапоу и скоунивши храбро рече: ндетъ котъ и носитъ велико зятѣ, или есть елень или хуомьбрь. Они же рекоше: сьирнемъ се въ мале домѣже видимъ что принесетъ. И вепрь оури се въ сламѣ близъ, вѣлкы же вѣзхѣзе на подѣ вѣсоуъ сьмѣтрѣти что принесетъ котъ, медведь же вѣзхѣзе на кроушѣкоу вѣсоуоу. и пришѣдъ котъ вѣзхѣзе въ храмъ и ни единыъ его видѣ ѿтъ нихъ. они же сьмѣтраахоу его ѿтъ далена прѣити. котъ же осоуспи се на огништи и слышаша вепра въ сламѣ санаюшти и ошашію махаюшта, и помыслихъ мко мышѣ есть, и съ вѣсею силою поустѣ се къ вепроу мнѣвъ нимти мышѣ. вепрь же видѣвъ мко храбро поустѣ се къ нимоу, мнѣаше мко оудакити его хоштѣтъ, помысли бѣжати. и вѣскоуниъ скоро не оулоуи братѣ, нь оударъ главою своею ѿ прагъ, и оу томъ уасе искоунише оуи его, и падъ нхѣше. и ноплашише се ѿтъ вепра котъ вѣзбѣже на подѣ, ндѣже и вѣлкы, и видѣвъ вѣлкы что вѣсть вепроу и како оумръ поустѣишоу се котоу на нь, рече: добръе ми есть самомоу се оуѣити неже ѿтъ kota оудакитишоу быти. и скоуниъ ѿтъ подѣ оуѣи се и оумръ. и котъ не вѣди ништо, нь боу се вѣзбѣже на кроушоу, ндеже медведь. медведь же видѣвъ сьирѣтъ вепроу и вѣлѣти и тѣ скоуниъ боу се kota, и падъ ѿтъ кроуши нхѣше.

И си вси трѣ зятѣи сильныи мнѣшти себе, сами себя оуѣише быше, и хуенихъ ихъ не пользева и лихоньство, нь пауе пороуѣи. и слышѣ, ѿ цроу, мко нѣсть неправѣда ѿтъ бога ни на когоже, нь все ѿтъ нѣшего самокѣлѣстѣа есть, мкоже и прѣжде рѣхъ, нь нѣждо ѿтъ своео не-

хотѣ и закнѣсти вѣзкомъ выпадесть въ сѣти дѣволю, яко емоу же кто покнѣст се, томоу и рабъ есть, яко и прѣжде рѣхъ, яко ѡтъ закнѣсти всѧ злоба въ насъ есть. закнѣднѣти нѣкто номоу хзато или ннѧ нмѣтѣлѧ и ндѣтъ силою или тѣтъстемъ вѣзетн емоу, съ ѡтъ самокзастѣлѧ своего оумнрѣстѣ уюждаѧ вѣземлѣ. или царь есть, или коннѣ, или влѣстѣннѣ, или ѡтъ оубогыхъ, нѣждо сконнѣи ѡбронѣ да докѣнт се, лнхонмѣстѣо же и закнѣстѣ ѡтъ нспрѣхзѣнѣи есть. и покнѣмоу се кто закнѣсти и нспрѣхзѣнѣи, самъ скобѣи погмѣхлѣи и сѣмрѣти покнѣннѣи есть.

III

Покнѣстѣ ѡтъ кннѣ старннѣи ѡ Асѧ царѣи Іудннѣи, н же кмѣстѣ нѣтнѣи по Дѣвнѣи царѣи, яко Дѣвнѣи царь рѣдѣи Сѣломонѧ, Сѣломонѣи же Рѣкоамѧ, Рѣ(кѣ)амѣи же рѣдѣи Аѣлѧ, Аѣлѧ же рѣдѣи Асѧ.

Кмѣстѣ же по кннѣгдѧ сконѣуѧтн се Аѣлѣи царѣи Іудннѣи, прѣхѣстѣ царѣстѣи сынѣи его Асѧ, и толннѣи рѣкнѣннѣи покнѣхѧ се по хзатомоу господнѣиу и по прѣдѣннѣи мѣтѣсѣокоу, яко прѣхѣхѣмдѣ добродѣтѣлѣи Дѣвнѣи прѣхѣтѣлѣи сѣѣго, нкоже обрѣхѣтѣштн въ кннѣи царѣстѣи кннѣи, нко ннѣктоже кмѣстѣ нн прѣжде нн по томъ въ Ісрѣилѣи яко съ Асѧ царь, нко и мѣтерѣи сѣѣи Аѣлѣи, дѣштерѣи же лѣвѣсѣломѣи, хзѣоустѣокавѣшѣиу сѣхѣже ѡгннѣи, рѣкнѣмоу по хзатомоу господнѣиу, нкоже въ царѣстѣи кннѣи обрѣхѣтѣштн. и съ Асѧ царь вѣсъ сѣхѣтѣи жѣнскѣи оумнѣлѣи нзѣтн и нѣкѣтѣиу прѣдѣтн, нкоже рѣе: вѣсѧ злоба нѧ землѣи ѡтъ жѣнѣи прѣзѣеѣ, и мнѣшн ѡтъ силннѣи жѣнѣи падѣеѣ, ннн же прѣхѣстѣннѣи се, нкоже Сѣхѣонѣи велннѣи и прѣхѣоудрѣи въ хзѣхѣцѣхъ Сѣломонѣи и по снѣхъ мнѣшн. и съ Асѧ царь прѣоуѣтъ Аѣлѣи кннѣи мѣтерѣи Сѣмоуѣлѣи прѣрокѣи, и обрѣхѣтѣ ндѣже кѣи писѣно: дѧ не хѣлѣнт се прѣхѣоудрѣи прѣхѣоудрѣиу сѣѣи, и дѧ не хѣлѣнт се богѣтѣи богѣ(тѣ)стѣиу сконнѣи, и дѧ не хѣлѣнт се силѣи силою сѣѣи, и прѣоуѣтъ нѣсѣлѣи се, хѧ нѣе кѣи въ мѣлѣи нѣнскѣиу сѣлѣи, и покѣхѣи снѣи сѣрокѣиу трѣи не стнхѣлогнѣсѣтн се въ црѣкѣи, нко ѡтъ жѣнн сѣѣтѣи писѣнѣи, прѣрѣкѣи и се: кѣи бо мѣшѣиу есть не хѣлѣнт(н) се мѣоудромѣи о рѣхѣиу сѣѣи или богѣтѣиу о богѣтѣиу сѣѣи или силнѣиу о силѣи сѣѣи? и кѣи кѣи кѣи мѣжѣи нѣрѣхѣиу нѣлѣи вѣхѣтѣи съ мѣоудрѣи и нѣрѣхѣиу нѣи? или кѣи кѣи мѣжѣи оубогѣи съ богѣтнѣи, или нѣмѣшѣи съ силнѣи? Н оумнѣлѣи царь Асѧ сѣе сѣи сѣи трѣи нзѣтн ѡтъ сѣборнѣи писѣлѣи. и оскрѣи се о сѣи вѣсъ Ісрѣилѣи. и нѣхѣе сѣхѣтѣи о сѣи велнѣи, нко царь Асѧ вѣлѣоустѣиѣи сынѣи и прѣрокѣи лѣѣнѣи и прѣи сѣѣи въ ерѣи вѣпадѣи и прѣрокѣи сѣи глѣголѣи дѣоухѣиу сѣѣиу рѣѣиу хѣштѣи ѡтѣтѣи. нѣ всѣи нѣдѣштѣе

око не остави его малахъ радъ словесъ пророуьскыхъ погнениути въ комъцъ Давида ради отъца его, яко реуе: не видяхъ праведниикъ оставлѣма. и наведе господь на Аса цара за три сроке три дѣни измѣнѣнїе. и сысть въ негда възлѣшти царюу Аса на царьскыхъ одрохъ въ шестѣи уасъ пошти, въ негда бѣ обыуан їеремъ до скѣта сѣвершѣти слоужбѣмъ црковнымъ, бѣ бо и празникъ потъуенїе стѣнницъ, и бѣ потъштѣнїе цареко велико ѿ приготоуѣннѣхъ въ жртѣхъ и на питенїе оубогыхъ стрѣмнѣхъ и на всесъжеженїа. царь же Аса обрѣт(е) се въ шестѣи уасъ нѣштѣи вѣхъ града на гноншти покръженъ, ниутоже нѣмъ на себе тѣхюу долноюу рѣзоуу платнѣньноуу до колѣнъ. и видѣхъ себе тако реуе: что се? еда сѣмъ есть? И възлѣгъ пакы яко да заспѣтъ, и не възможе заспати до скѣта. и слыньцоуу вѣсѣавъшоуу и дѣноуу бнѣньноуу бѣхоуу вѣходѣште и исходѣште изъ града и въ градъ, вѣси зрѣхоуу на нь и никтоже ниуекоже глаголаше къ нѣмоуу: что тоуу сѣдиши? онъ же обѣзѣраше само и оуамо и помышлѣше къ себе глаголае: ѿ уюд(о)! аште бѣхъ царь азъ бнѣхъ, не бѣ ли мене не поискали гдѣ есѣмъ? въ еда царь бѣхъ есѣмъ въ сѣне, яко мене зде никто познѣаает? и помышлѣааше: кто есть царь въ сѣмъ граде? и стѣдѣше се вѣпросѣти кого, и помышлѣааше понти само и оуамо, нѣ стѣдѣше се наготѣ ради, яко бѣ въ единѣи срѣцѣ (гѣкр. срѣцѣ). и реуе: сѣждоуу хдѣ домѣдеже кѣждоуу боудет ли приношенїе црковно и боудет ли троубѣ їеренскѣе, якоже обыуан есть троубѣнѣи їеремъ на приношенїе и яко вѣзъ цара не могутъ се сѣтѣорѣити. И аѣмѣ вѣстроубѣнше троубѣи їеренскѣе, и приношенїе раздѣа се по обыуаю, и останкѣи раздѣалише се ништѣмъ и стрѣмнѣмъ, и нѣдѣ вѣждо въ домъ скон, и оубоуы и стрѣмнѣи въ скон, и царь въ царьскѣа отѣде, Аса же царь оста единъ на гноншти правѣоуу градоуу и царьскѣи хъ молѣтахъ. и аѣмѣ вѣстроубѣнше царьскѣе троубѣи, сѣд(е) бо царь по обыуаю царьскомоуу на обѣд(ѣ). царь же Аса реуе: ниикѣ раздоуѣхъ мно мѣтѣани (въ мѣтѣанинѣ?) царь бѣхъ есѣмъ, и нѣхъ есть царь въ градѣ сѣмъ, азъ что есѣмъ? И вѣложи емоуу богъ гладъ въ срьдѣце, яко хотѣше земаюу сѣнести. и видѣ уловѣаа плѣтоушта плоть ѿ зелѣи (гѣкр. зелѣа) своѣмъ. и реуе: нѣдоуу и попрѣшоуу мало хѣзѣа, яко сѣтѣдеи есѣмъ гладомъ вѣсь дѣнь. и шѣдѣ просѣи. и реуе емоуу уловѣахъ: кто и ѿтъ коудоуу вѣсь дѣнь сѣде на гноншти еси, и не шѣлъ еси въ градъ вѣзѣти пѣшѣтоуу стрѣмнѣньскоюу ѿтъ роуѣи їеренскѣхъ? не ѿтъ града сѣго ты еси, нѣ ѿтъ нѣхъмѣ стрѣмнѣи нѣзѣмѣмъ сѣходѣннѣи еси. И видѣхъ его не нѣмоушта уѣсо ѿтѣкѣштѣти и приуѣахъ дроуѣи своѣе плѣтоплоть, и истѣзѣхъ его докольно ѿтъ коудоуу еси и что есть дѣнь твоѣе, онъ же не оуѣте ниуто ѿтѣкѣштѣти стѣа осѣоуждѣнъ, и емѣше (гѣкр. емѣже) дрѣзѣо плѣтноѣе бнѣше его по тѣлоуу до .а. ранѣ. и видѣше нѣдѣи ѿтъ

поута біема уловина ѿтъ платоплотаць, прїидоме и рече: что зло сътвори сь, яко тако немилостивко ѿтъ насъ біема есть? Они же рече: шко иноплемениникъ есть и сходяникъ ѿтъ тоуждынкъ страна, и хощемо его кести въ тьмыницю людскоу домдеже испитаемъ ѿтъ коудюъ есть. Они же видзѣше его шко екринъ есть и обрезанъ есть по закопоу, поустинше его рекше емоу: яко игралъ се еси въ игралишти; ѿтъ селѣ боуди цѣломоудроуе. И шьдъ Аса царь сѣдѣ опетъ на гионшти на мѣсте нѣдже и прѣжде. и въсь днь прѣмьсть алыуны и тоинны гладомъ и жеждю. и обшоштека на гионшти. оутро дню бнѣшоу сѣдѣше тако. и бнѣшоу шестомоу уасоу, въстроуѣнше царьскыя троубы и сѣд(е) царь на ѿбѣде. и царь Аса бѣ сѣде на гионшти небрѣгомъ, и помысливъ рече: шьдъ прїдоу и бнждоу кто царь есть сѣди на столе, и кто соутъ прѣдѣстоештен емоу слоугы. И прншьдъ видѣ цара сѣдешта на прѣстоля, и не позна его, слоугы же прѣдѣстоеште емоу познавааше. и прншьдъ къ сокаучиницю царѣвоу и видѣ архїмагера своего стоешта и блюдешта блюда царева, и въпроси его глаголю: кто есть сь царь сѣден на прѣстоля и како име емоу? Архїмагерь же смотрѣвъ его рече: и кто еси ты зде въшьды къ царьскяа и о царѣ испитоуѣши како есть име емоу? ѿтъ коудюъ еси ты? Испитаъ его доволно и не ѿвѣрътъ ѿтъ коудюъ есть, раны его стапомъ до .л. ранъ ренъ емоу: проигравъ рнзы свое прншьвъ еси къ царьскяа испитоуе кто есть царь въ Іер(о)с(о)лимѣ днѣсь. нзгнѣа его вънь бнѣ. ѿтъ глада и ѿтъ раны шьдъ сѣде на обшучемъ мѣстѣ на гионшти, нѣдже и въера (гкр. кеуера) сѣдѣше ради наготи уласныѣ, яко ѿтъ гноу топлота нѣа нскождааше и сьгрѣкааше. на гионшти двоедѣньствокаъ и двоеноштекаъ и шнѣсоже мѣсть и пнть дѣа днѣи и пошти ннже оусноу, моуунны гладемъ и жеждю и ранами боле, нннже оушѣкамы бысть ѿтъ платоплотаць и ѿтъ архїмагера своего. и бнѣшоу дню третїемоу помысливъ царь Аса и рече: се оуже скончѣаю се гладомъ и жеждю и ранами біемъ и тоинны; не ндоу просити нѣа въпрашати ѿ царѣ, шко азъ оуже разоумышъ шко царь не бнѣвъ есьмъ; ннѣ есть царѣствоуѣн, азъ же что бнѣвъ есьмъ не вѣде. въстаъ проуѣе ндоу къ оусмошьѣцю, негли прїиметь ме и дѣсть ми дѣло и дѣлаю, и дѣсть ми хѣзъ и оукрѣплю тѣло мое, шко нмамы скончѣати се сего днѣе гладемъ. И въстаъ понде къ оусмошьѣцю своему, егоже и знааше. и ѿвѣръте его ндоушта хѣзъ, и рече емоу: прїими ме страшнаго на дѣло свое и ндоуи ме дѣлати дѣло твоѣ, и послоужоу ти вѣрно, и насити ме хѣзѣа. И рече емоу оусмошьѣць: познаваешн ми се не истинѣствоуе нь испитоуе. не обрадъ и видѣнїе твоѣ есть къ хоужоуствоу семоу, нь ѿблнѣнїе твоѣ поѣдобнѣт се великымъ людемъ. кажи ми се

ѡтъ коудоу еси и которыхъ людѣи еси. и вѣрне твое оуже мноуѡ
 есть оуѣнтн се хоудожествоу семоу. Онъ же рече: господинъ ме остави
 къ градѣ сѣмъ болешта и отиде къ скои си; азъ же остахъ всѣхъ ризъ
 и бес пиште и не имамъ нти къ господиноу моемоу, яко остави ме.
 нь хоштоу дѣлае хлѣбъ мѣстн. Оусмошѣвѣць рече: аште би тако было,
 прѣл те быхъ, нь минт ми се проигралъ се еси въ игралишти и ризы
 свое погубѣ(и)лъ. Онъ же глаголаше: яко не знаю играти ни кидѣхъ
 есѣмъ игралиште. Оусмошѣвѣць же вѣроуахъ прѣѣтъ его, и рече оусмошѣвѣць
 къ жене своен: даждь (гѣкр. дѣждь) емоу мѣстн доволно, яко нмѣе кожи
 тѣпѣтати до три уаси. И дасть емоу жена пѡлъ хлѣба съ друугими снѣдѣми.
 и снхъ снѣдъ алымаше. и рече оусмошѣвѣць жене своен: даждь (гѣкр. дѣждь)
 емоу доволно мѣстн. Жена же дасть емоу хлѣбъ, егоче на потерѣ мѣра
 бѣ .и. лнтрѣ. онъ же снѣде его въсего и вѣште обѣзѣрааше се хоте мѣстн
 еште. рече жена къ оусмошѣвѣцю: что се яко прѣѣтъ сего игралишннѣ
 къ домѣ скои? и се за единогоу соуботоу помѣстъ въса наша нмѣнѣа; азъ
 сего проигравѣшаго ризы свое и пришьдѣшаго къ намъ не тѣряю, вѣ-
 дѣши оуима скоима яко снѣде что бѣ мѣра трѣмъ моужемъ снѣд(и).
 И оусмошѣвѣць вѣроу емъ жене и яко оубогъ сы рече: азъ же много
 троуде се обѣраю мало хлѣба на пиштоу себе. сего же, егоче прѣѣхъ,
 что и каковъ боудеть? емоуже позавѣде жена моя снѣдн ради, яко
 мноуѡ мѣстъ и нити. И се помыслихъ оусмошѣвѣць рече: нхѣзѣстѣно
 испитахъ ѡтъноуштоу его ѡтъ коудоуже и прѣнде. и призвахъ рече емоу:
 ѡтъ коудоу пришьлъ еси къ намъ? и хоштеши навѣсти намъ оекноу,
 яко не нашихъ еси гражданинъ моужь, нь ѡтъ тоуж(д)ихъ еси и сход-
 никъ, и хоштеши навѣсти на насъ крѣкъ. аште не исповѣси мнѣ ѡтъ
 коудоу еси, имамъ тебе прѣдати въ тѣмницю людскоую. Онъ же вѣзѣ-
 ѡтъѣзѣтанъ сы не нмѣаше что рѣшн, ста осоужденъ. оусмошѣвѣць же емъ
 его би испитоуе; ѡтъ коудоу еси? и раннѣхъ его изъгна кнѣзъ изъ града
 яко игралишннѣ, бо се бога не прѣдасть его въ тѣмницю, поужааше
 же се яко вѣренихъ есть. Аса же царь третѣе шѣдъ на гношннѣ, идѣже
 прѣжде дѣзномѣстествоа, и рече: се оуже вса мноуѡ глаголемѣа нса ни
 къ чтоже быше. се оуже къ мале не сконѣтахъ се гладомъ, и се насн-
 тнѣ се хлѣбъ раиы на тѣлѣ моемъ. и за оутра что оубо боудѣтъ? идоу
 проуе въ прокаженыхъ жилишта, и имамъ показати раиы свое прока-
 зоу скои, и прѣнмоуѣ ме прокаженѣи. И въ третѣю ношѣ вѣзѣде на
 гношннѣ заспа, двѣ ношннѣ быхъ на гношннѣ и не спѣхъ, въ третѣю же
 пришьдъ наснѣлъ се оу оусмошѣвѣцѣ и задрѣмѣхъ оусн въсе раиы, за-
 спа на гношннѣ. и въ шестн уасъ ноштѣи вѣстроуѣмѣшннѣ троудемъ
 теренскннѣмъ въ црѣковѣ по обычаю црѣковѣномоу вѣспренѡуеъ и Аса царь

НА ГИОНШТИ КЪНЪЗ ГРАДА ХАСНАВЪ И ОБРЪТ(Е) СЕ КЪ ЦАРЬСКИНЪХЪ ЛОЖИНИЦАХЪ. ѿ УЮДО! И БЫКЪ ЗА ТРИ ДНИИ КЪНЪЗ ЦАРЬСТВІА НЪЗЪЕРЪЖЕМЪ И КЪ МАЛЫХЪ ИСКОУШЕНІИХЪ ТРІИ ДНИИ ЗА ТРИ СРОКЪ ПРОРОУЬСКЫЕ ИСКОУШАЕМЪ КЪНЪЗ ІАКО НЕ ПОМЪНІОУ БОГА ИИ ПРОСЛАВЕН. ЕГДА ЖЕ ПО ИСКОУШЕНІИ ВЪСПРЕНОУ, ПРОСЛАВЕН БОГА РЕУЕ: ГОСПОДИ ВСЕДЪРЪЖИТЕЛЮ, СЛАВА ТИ. КЪ ИСТИНОУ ИЗЪСТЪ КЪ АДЪ ПОМИНА(Е)И ТЕБЕ, ИИ МЪРЪТІИ ВЪСКЕЛЕТЪ ТЕ, НЪ МЫ ЖИИИ ВЪСКЕЛЕННЫМЪ ГОСПОДА. И КЪ ТЪ УАСЪ ВЪСТАВЪ ИДЕ КЪ ЦРЬКОВЪ АСА ЦАРЬ СЪ ТЪШТАНІЕМЪ. И ПРИШЪДЪ КЪ ЦРЬКОВЪ ОБРЪ(ТЕ) СТИХЪЛОГИНСОУЮШТА СЕ: ДА НЕ ХЕКАЛІТ СЕ ИРЪМОУДРІИ И ПРОУАА. И ВИДЪКЪ ЦАРА ЦРЬКОВНИКЪ ОУМАЛУЕ, ЗА ИИЕ ОУЗКОМ СЕ ЦАРА И ІАКО ПОВЕЛЪТЪ БЪ ЦАРЬ ѿСТРЪГІТИ СЕ СРОКАМЪ СНИМЪ И НЕ БЫТИ НИМЪ КЪ ЦРЬКЕН, ТОГО РАДИ ПРЪМАЛУЕ. И ЦАРЬ ВИДЪКЪ РАЗОУМЪ И РЕУЕ КЪ ЦРЬКОВЪНИКОУ: ТАКО ЕСТЬ КЪ ИСТИНОУ ІАКОЖЕ ПИИШЕТЪ, ГЛАГОЛА БЕ- СТРАХА, И ЕГДА БОУДЪТЪ КРЪМЪ ѿБЪДА, ІАКИ СЕ ПРЪДЪ МНОЮ. И ПО СЪВЪРЪШЕНИИ СЛОУЖБЕН, СЕДЕ ЦАРЬ АСА ПО ОБЫТЮ ЦАРЬСКОМОУ И ЦРЬКОВНИКЪ ПРИШЪДЪ СТА ПРЪДЪ ЛИЦЕМЪ ЦАРА АСЕ. И РЕУЕ АСА ЦАРЬ: ЕСИ ІАЖЕ СОУТЪ КЪ ТЪМЪНИЦАХЪ КЪВЪРЪЖЕНІИ ПРОТИВЪІАМИІА РАДИ КЪ ЦАРОУ ПОУСТИТИ НЪХЪ НОВАТЪ И РЕУЕ АСА ЦАРЬ: ШЪДЪШЕ ПРИВЕДЪТЕ МИ МОУЖІИ ТРИ ТОГО ДЪНЕ ПЛЕТЪШЕН ПЛОТЪ. И РЕУЕ АРХИМАГЕРОУ СКОМОУ: СТОИ ТЫ ТОУИ. И РЕУЕ ПРИЗЪКАТИ ОУСМОШАВЪЦА. И ПРІИДЕ И ТЪ. И ПРИШЪДЪШЕ ВЪСИ ПРЪДЪ ЦАРЪМЪ АСОЮ, И РЕУЕ АСА ЦАРЬ КЪ ПЛЕТОПЛОТЦЕМЪ: ТОМЪ ДЪНЕ ІАКОВЪ УЛОВЪКЪ ПРОСИЛЪ ОУ КАСЪ ХЪВЪ(Ъ), ГДЪ ЕСТЬ ИЛИИИ? ОНИ ЖЕ ОУЖАСОШЕ СЕ РЕКШЕ: ѿ ЦАРОУ МЫ ХЪВЪТЪХОМЪ ВЪСТИ ЕГО КЪ ТЪМЪНИЦОУ ДОИДЪДЕЖЕ ИСПИТАЕМО ѿТЪ МОУДОУ ЕСТЬ; НЪ ПРИШЪДЪШЕ СЛОУГЪ ЦАРЬСТВІА ТИ ПОУСТИИШЕ ЕГО РЕКШЕ: МЫ ІАКИ ІАКО ИСПОКИНИИ ЕСТЬ И СКРЕНИИ ІАКОЖЕ И МЫ. АСА ЖЕ ЦАРЬ РЕУЕ СТАТИ СЛОУГАМЪ ПРЪДЪ СОБОЮ. СЛОУГЪ ЖЕ ЦАРЕКИ ѿТЪІАШТАКЪШЕ РЕКШЕ: ѿ ЦАРОУ, МЫ ХОДЕШТЕ ПО ПОУТИ КЪ .ѿ. (УАСЪ) ДЪНЕ ВИДЪХОМЪ КІЕМА УЛОВЪКА ИМНИКОСТИВЪНО И ПРИДОХОМЪ И ВЪПРОСИХОМЪ: УТО ЗЛО СЪТКОРИ СЪ ІАКО ТАКО ВІЕТЕ ЕГО? ОНИ ЖЕ РЕКШЕ: ІАКО СХОДЪНИИ ѿТЪ ТОУЖ(Д)ИИХЪ ЛЮДІИ. МЫ ЖЕ ИСТЕЗЪІАШЕ ЕГО И ОБРЪТЪШЕ ІАКО СКРЕНИИ ЕСТЬ И ПРОИ(ГРА)ЛЪ ЕСТЬ РИЗЪ СКОЕ, ПОУСТИХОМЪ ЕГО РЕКШЕ ЕМОУ: КЪ ТОМОУ НЕ (И)ГРАИ. И ШЪДЪ СЪД(Ъ) НА ГИОНШТИ ТОПЛОТИ РАДИ, ІАКО НАГЪ БЪ. И АСА ЦАРЬ ВЪПРОСИ МАГІЕРА И РЕУЕ: ТОМЪ ДЪНЕ ІАКОВЪ УЛОВЪКЪ ИСПИТОВАЛЪ ТЕ КТО ІАСТ ИЛИИИ ЦАРЬ НА СТОЛЪ СЕДЪ? И РЕУЕ АРХИМАГІЕРЬ: ПРІИДЕ ІАКИ ИГРААЛИИИ КЪ ЕДИИИИ СРАЦЪ (ГКР. СРОЦЪ), ИСПИТОВАШЕ ѿ ЦАРИ И ІАКО ИМЕ ЕМОУ, ЕГОЖЕ БЫКЪ ДОКОЛЬНО ИЗЪГНАХЪ ЕГО КЪНЪ. И ЦАРЬ АСА ВЪПРОСИ ОУСМОШАВЪЦА РЕУЕ: КТО ПРИХОДИЛЪ КЪ ТЕБЪ ТОМЪ ДЪНЕ? ОУСМОШАВЪЦЪ РЕУЕ: УЛОВЪКЪ ПРІИДЕ КЪ ДОМЪ МОИИ И ИСПОКАДЪ МИ: ІАКО ГОСПОДИИИ МОИ ОСТАКИ МЕ И ОТИДЕ КЪ СКОМЪ, АЗЪ ЖЕ ОСТАХЪ БЕЗЪ РИЗЪ И НАГЪ СЫ ІАКОЖЕ ВИДИИИ МЕ; НЪ ПРІИИИ МЕ НА ДЪЛО СКОЕ, ЗА ИИЕ НЕ ИМАМЪ ИТИ ПО ГОСПОДИНОУ МОЕМЪ, ІАКО ОСТАКИ МЕ,

нѣ хошѣоу дѣлати и съ троуѣдомъ исти хлѣбъ скон. и рѣхъ женѣ своѣи: дѣждь (гкр. дѣждь) емоу исти, яко имамъ дѣлати съ ними тры часы кожѣ. и дасть емоу жезл, и шде. и въспалахъ жена и рече ми: что мы имамъ сѣа? яко съ уловѣкъ пришеды безъ ризъ неиметь есть и имать доухъ хлѣбъ, яко нудѣ хлѣба хд .и. моужѣи; азъ сего въ домоу моемъ не трѣбоую. азъ же истезахъ его и ранихъ его яко игралишка изъгнахъ его вънь, и мною яко обѣиоштека на гноишти яко нагъ см. нынѣ же нѣ (кѣ)мъ гдѣ есть. И рече ѡса царь: господи славаѡ(е) господи въса прѣмоудростію сътвори хъ еси, и яко възвезиуише се дѣла твоѣ. въ истинноу есть реченьное: да не хвалит се прѣмоудрѣи прѣмоудростію своєю, и да не хвалит се силами силою своєю, и да не хвалит се богатѣи богатствомъ своимъ. И рече ѡса царь принести емоу хартію и урчило, и седъ въ цркви написа въса сѣа иже пострада хд .г. дѣны. разоумѣ бо яко снхъ ради глаголь пострада, ихъже бѣ повелѣхъ ѡтътрѣти и изъи(т)иоути ѡтъ цркви, нѣ богъ его не остави въ концыи ногымоути, нѣ оустрои его тако изъижиение на него ижеде на большее потерьеженіе пророуьскыихъ глаголь свѣтымъ доухомъ реченьныхъ и на протѣтаніе и слышаніе и пользоу въсакомоу уловѣкоу богомъ създаньномоу. и сѣа сице ѡ царѣ ѡса, иже и самъ царь написа.

Proroštvo despota Stefana Lazarevića.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 siječnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

Šafarik godine 1831 u *Jahrbücher der Literatur* bd. 53, anz.-bl. pod br. 116 i po tom u *Gesch. der südslav. Liter.* III str. 221—4 govoreći o rukopisu, koji je sada najviše poznat pod imenom hodoški, javi da u tom rukopisu ima neki članak grčkoga cara Lava premudroga: „Leo der Weise über zukünftige Dinge, ein sinniger Unsinn, wie alle Orakelsprüche“ i da ga je poredio sa štampanijem proroštvima toga pisca ali našao da se od njih sa svijem razlikuje (ganz verschieden). Na onom prvom mjestu stavi Šafarik i početak i još jedan djelić toga članka. U njegovu *Slov. Narodopisu* na str. 160 drugoga izdanja (koje je u mene) stoje kao primjer starobugarskoga jezika dvije pjesme, od kojih se prvoj početak od riječi do riječi podudara s početkom ovoga članka objavljenim iz hodoškoga rukopisa. Po kom je rukopisu to štampano u *Narodopisu*, ne znam; ondje je samo zabilježeno da je iz rukopisa od godine 1390; poznato je da se i za hodoški rukopis uzima da je od te godine; u *Narodopisu* je ta pjesma štampana s nazalima, a u hodoškom nema nazala.

Po drugom rukopisu, koji je u Biogradu, ja štampan godine 1859 u *Glasniku* XI str. 168—9 nešto toga članka, što ga je u rukopisu, a to je početak malo duži nego što je u Šafarika u *Jahrbücher*, s malijem pristupom, kojega nema u Šafarika, i s natpisom, u kom nema Lava premudroga nego se kaže da je djelo Stefana Lazarevića. Taj je odlomak iz istoga biogradskoga rukopisa iste godine štampano i P. A. Lavrovski u *Извѣст. царске руске академје* VIII str. 400.

Unuk Šafarikov Jos. K. Jireček, koji, prem da još mladžahan, već duboko počinje roniti u starine slovenske, naročito srpske, obradova me lani (1870) iznenada poslavši mi pomenuti članak iz hodoškoga rukopisa prepisan vas, koliko ga u rukopisu ima, na čemu mu od mene velika hvala. Iz toga prijepisa vidjeh da ni u hodoškom rukopisu nije ovaj članak cio, nego od posljednjih devet vrsta što su u njemu stoji samo po 3, 4 i 5 prvijeh slova, a ostatak je tijeh vrsta odadrt; još vidjeh ne samo da se ovaj članak hodoškoga rukopisa i

dalje osim onoga što je iz njega objavio Šafarik u Jahrbücher podudara od riječi do riječi s onijem što je u Narodopisu naštao kao starobugarsku pjesmu prvu, nego jošte i ono da je dio ovoga članka što u Narodopisu stoji kao druga starobugarska pjesma.

Na skoro poslije toga posla mi poštovani prijatelj Ilarion Ruvarac da vidim rukopis mana-tira Hopova pisan u početku XVIII vijeka, u kom ima isti članak. U tom je rukopisu članak cio od kraja do kraja, samo na jednom mjestu nema nekoliko riječi, koje stoje u hodoškom i koje je pisac jamačno preskočio prepisujući: izmegju natpisa i samoga početka ima kao i u biogradskom pristup, kojega, kako rekoh, nema u hodoškom; u natpisu stoji kao i u biogradskom da je djelo despota Stefana Lazarevića; a što je još najznatnije, u hopovskom rukopisu stoji na nekoliko mjesta sa strane napisana po koja riječ kojom se tumači što je u članku alegorički rečeno. Svega toga radi štampam ovaj članak po hopovskom rukopisu, prem da je hodoški mnogo stariji. Sve znatnije čim se od hopovskoga rukopisa razlikuje hodoški ili biogradski, napomenuću u dnu, osim razlika koje idu u pravopis ili kojima se hodoški više drži staroga pisanja a hopovski narodnoga govora, i bilježiću one iz biogradskoga rukopisa slovom b. a one iz hodoškoga slovima hd., dokle teče biogradski, a poslije ih ne ću ničim bilježiti, jer su sve iz hodoškoga; riječi koje ima hodoški a u hopovskom su izostavljene umetnuću megju [ ]; pomenuta tumačenja umetnuću takogjer kod riječi koje se tumače zagradiivši ih megju ( ) i napomenuvši da stoje na strani; zagradiću megju ( ) i slova koja mislim da je pisac griješkom izostavio; a štampaću poznatijem načinom kojega se držim zamijenivši slova *ѣ ѡ ѣ ѣ* slovima *oy oty ut.* Neka bude spomenuto da u hopovskom rukopisu slovo *ѣ* često ima oblik slova *j*: *jæ*.

Članak je razdijeljen u nekoliko manjih dijelova tijekom što je prvoj riječi takoga manjega dijela prvo slovo napisano crvenijem mastilom; ali dioba nije u oba rukopisa posve jednaka. Ja ću ga razdijeliti kako mislim da je bolje; a da tijekom ne učinim smetnje nikome ko bi htio razmišljati o ovom članku, naznačiću i diobu koja je u rukopisima: pred slovima koja su u hodoškom rukopisu crvena staviću krstić, a koja su u hopovskom crvena, pred njima ću staviti zvjezdicu; i krstić i zvjezdica stajaće pred onima koja su crvena u oba rukopisa. Šafarik je štampavši dva odlomka iz ovoga članka u Narodopisu uzeo da su dvije pjesme. Jesu li pjesme, ja ne ću iztraživati; ali da nijesu ništa drugo nego odlomci, t. j. da je ovaj članak vas jedno cijelo, o tom ne sumnjam ni najmanje: sveza se može i opaziti od početka do svršetka bez velike tegobe.

Šafarik je, kako spomenuh, rekao za ovaj članak da je „ein sinniger Unsinn“. Ne znam kakav je on nalazio u njemu „Sinn“; ali da nije nikako „Unsinn“, mislim da će svakome pokazati napomenuto tumačenje, za koje valja samo žaliti što nije obilatije i koje nas može dražiti da se potrudimo razumjeti i ostalo, čega se tumačenje u rukopisu hopovskom nije dotaklo te mu smisla ni nagovijestilo nije.

**Сте пророуастене велми покрвенно саписато деспотомъ
Стефаномъ Лазаревићемъ.¹**

Саплетоу слоко полагаю на разоумекуюштимъ и ваинмаюштимъ гаданиа ѿ еже славити се васланомоу пророуастею до принастиа господни, сабрахъ ѿтъ басехъ пророкъ, и приложихъ зде ва кратце изрешти. Си рече:²

†Иа оугрехъ слишоу како клепають; да аште клепають?³ разве плештоутъ и рикають и гласи⁴ испоуштають,⁵ крпаа потресають⁶ са старницею,⁷ еже паде и сани се.

И⁸ придоше два моужастава да ю хотеть вазденгуюти са сребномъ палунникомъ и аламанскимъ копнемъ⁹ и са бнумъ¹⁰ наоштремомъ,¹¹ са перомъ широкомъ,¹² са маумъ¹³ наоштремомъ. и роуиште¹⁴ распростирають и имъ¹⁵ сатресають.

†*Внде(хъ) бабоу где прескоуи трапъ. (на strani: баба тоуруниъ, море трапъ.) икоже внде(хъ), поуюдихъ се како баба прескамаеть¹⁶ трапъ, прескамаеть¹⁷ и мимо хѡдитъ, и не бонт се да се не падиметь; на теуетъ и мимо хѡдитъ,¹⁸ трапъ разваиметь.

†Савръшаюштоу се .и.-моу їндиктоу, и науниаюштоу се .ѡ.-моу,¹⁹ гредеть Марїа изъ кодеинце, влаунтъ²⁰ перо кодеинумо, и носи вреѡу брашна²¹ и бисаги преплин,²² да оумеси²³ колауе, баагоу²⁴ пшеницоу, да ю сиедають²⁵ кози, иже²⁶ гори држеть. Слишахоу же²⁷ кози,²⁸ потекоше ва ѡградоу, радоуюште се самндоше се;²⁹ а дроуги хѡтеть исти³⁰ поглауоу.³¹ иа, попе, иждъ поглауоу.³¹ ижица беше, врь³² беше. а баа,³³ попе, изгїбе поглауа. ѡтъ .и. в. ѡсташе, ѡ(тъ) петь³⁴ зли *їѡамъ †некто, попъ, неопъ, и павъ попъ. Васхоте похватити³⁵ праждїе³⁶ клепаа, испоусти³⁷ клепаа, и даде га подїакомоу, еже ьсть знаменїа име:³⁸ їмїе мое³⁹, детеице мое, коуде идемо? како бежимо?⁴⁰ Ва мишїю оутлиноу. Да уто сатворимо тамо? Се сакрнемо подъ клопъ.⁴¹ Шишке кареть, ї ѡсатїе истребляють, и мало и мало⁴² поекноутъ⁴³ едины на

¹ Моуждрость и пророуастїе святаго Стефана Лазаревића в. ѡ боудоуштинхъ прѣмоудраго Льва hd. ² svega ovoga dovde nema hd. ³ b. nema да аште клепають. ⁴ гласъ hd. ⁵ испоуштають и оударяють hd. ⁶ потресоуютъ в. ⁷ лиснуницею hd. ⁸ hd. нема и. ⁹ dalje nema u biogradscom. ¹⁰ с мьумъ. ¹¹ и. ¹² широкимъ. ¹³ бнумъ. ¹⁴ рнуште. ¹⁵ миръ. ¹⁶ прѣскауе. ¹⁷ прѣскауе га. ¹⁸ и. ¹⁹ савръшаюштоу се їндиктоу ѡсмомоу ходештоу, науниаюштоу се деветомоу. ²⁰ влаун. ²¹ врекю и брашно. ²² прѣпльише. ²³ ѡмеси. ²⁴ иїселоу б(а)гоу. ²⁵ ситдеть. ²⁶ еже. ²⁷ нема же. ²⁸ кози и. ²⁹ нема се. ³⁰ изести. ³¹ поглауоу. ³² фрѣть. ³³ нема баа. ³⁴ ѡтъ десеть два ѡсташе и ѡтъ петь. ³⁵ вьскотъ и похвати. ³⁶ пражде. ³⁷ и поустни. ³⁸ еже знаменїе имаше. ³⁹ мон. ⁴⁰ коуде идемо, кажи ми. ⁴¹ да сакрнемо поклопъ. ⁴² jedan put и мало. ⁴³ повоюють.

дроугаго, и на стапове¹ вѣснѣають, ѡко да не самноуѣ² на шмоу, иже хлеби зреть сломенѣи на .х.-мѣ и .и.-мѣ комади,³ да седоуѣ да га ѡдоуѣ грабѣтелѣ и снаници рнуоуште⁴ единѣ на дроугаго, кон да самешь, ко(н) нѣмесеть покеѣе.⁵

†*Приде коупина ѡ оном⁶ страше, простре се, и хвати⁷ место Скоутарѣ⁸ са арменскимъ⁹ шипкомъ црвеномъ.¹⁰ *І се¹¹ ѡгньи три ѡтъ издола¹² по поуине, *ѡтъ издола¹³ главе¹⁴ стрѣмоглакѣ¹⁵ покрена,¹⁶ ѡтъ издола ногоу¹⁷ его прстню прилеплене,¹⁸ *простре се оухатит(н) глаголет¹⁹ винограда.

†* І²⁰ приде ѡблакъ ѡтъ Ізгора са снегомъ и градомъ и са дѣждемъ смешеномъ,²¹ и приста триоу, и іспле²² га и покемоу. *І покеш ветаръ ютъ, и по немъ аспиди,²³ и доуѣе искоренѣають²⁴ и реки задрѣають и море пресмелеть. *І ѡбретоше место, и прендоше.

†[Виде и змѣи, гредѣ да погье и ѡи, и лѣвъ и вѣспанскѣ и каѣипардо и меука и лиснѣа и вѣлкѣ. †прѣидоше] и састаше се.²⁵ І тамо где се састаше глаголютъ:²⁶ слице да не вѣзсѣлеть.²⁷ голне²⁸ вѣзхаютъ долоу, и²⁹ хижн искоренѣають, і³⁰ грозднѣ развѣають, и трапѣ развѣають,³¹ вино (u rkp. хор. виномо) (na strani: крѣв) оумножит се, и оудѣлит се велики ждребаць (na strani: тоуруниѣ).

*Н по томъ приде птица истребѣ (na strani: истребѣ москowl) да седнѣ да га блюдетъ неделю [н] понеделѣкѣ [н] вторникѣ [н] средоу [н] ѡе(твр)тъкѣ. зоутра приходнѣ³² наследникѣ носе³³ махѣ и столѣ³⁴ и ламбади³⁵ вѣжежени и трапезоу.³⁶ и попови³⁷ са хадѣ носледоуѣ дрѣжеште³⁸ кнѣгн³⁹ и поютъ. саниште⁴⁰ уѣо хомтоут⁴¹ пети: †*господи господи, призри са небесѣ,⁴² и вѣждѣ, и посети винограда своего⁴³ и сверши, иже⁴⁴ насади десница твоѣ, господи.⁴⁵ Н рекше глаголь там⁴⁶ и⁴⁷ заграждает се [винограда] и сабѣрают се змица и придоуѣ⁴⁸ на наследникоу.

¹ на стапове се. ² вѣиноуѣ. ³ на седмѣ и на ѡсмѣ коматѣ. ⁴ рѣжоуште. ⁵ кон да сѣзѣсть пов(ек)ѣ, да е жнѣ, или кон да оуѣме покеѣе. ⁶ ѡне. ⁷ оухатн. ⁸ мѣсто глаголюемое Скоутарѣ. ⁹ арменскимъ трѣмѣи и. ¹⁰ урькенимъ. ¹¹ се и. ¹² ѡтъ издола. ¹³ ѡтъ изгорѣ. ¹⁴ глава. ¹⁵ гостемомъ (?). ¹⁶ покрена. ¹⁷ по ногоу. ¹⁸ прилеплено. ¹⁹ простре се и оухопи мѣсто глаголюемое. ²⁰ пѣма і. ²¹ смѣшено. ²² испеуе. ²³ аспидѣ. ²⁴ искорѣнѣа. ²⁵ сѣстакнише се. ²⁶ и тамо где се хотѣтъ сѣкъкоупити, господѣмъ. ²⁷ вѣсѣавши. ²⁸ коѣе. ²⁹ и трапѣ развѣають. ³⁰ пѣма и. ³¹ и трапѣ развѣають пѣма, jer je već partijed. ³² прѣиде и. ³³ и носить. ³⁴ столѣ и меуѣ. ³⁵ ламбаде. ³⁶ трапезоу покрѣменоу. ³⁷ попове. ³⁸ и дрѣжѣт. ³⁹ кнѣгоу. ⁴⁰ и санишн. ⁴¹ хотѣтъ. ⁴² небесѣ. ⁴³ винограда скон. ⁴⁴ еже испрѣва. ⁴⁵ пѣма господи. ⁴⁶ тѣ. ⁴⁷ пѣма и. ⁴⁸ припадоше.

*Слышаше¹ мѣна (на strani: царствѣа) яко наследникъ приде, і потекоше да възмоуѣ листена. и² вапрашають попок:³ где єсть наследникъ? †Въ виноградѣ сѣдѣть въпоуѣрь. И пондоше⁴ мѣна, и ідоше⁵ васа, и наследникоу глаголюѣ: повежда мамъ нме твоє, како зовешн се.⁶ Он же глагола нмъ⁷: оубоги, оубожиши іѡанъ, некогда бехъ поударь,⁸ и придохъ да въюдоу⁹ виноград(а)¹⁰ .л. и .s. леть такмо. †*По томъ¹¹ приде¹² влкъ (на strani: влкъ антихрѣстъ) въ виноградъ¹³ да сѣдѣть, не да га блюдетъ, малеуко дни. истргнет копѣе, и трѣнь развалитъ, иі хѣжи искоремѣелеть, і гроздие ѡзобаелеть. оуѣи тебе, виноградѣ, уѣо хощеши пострадати дождеже приспеють виноберителѣ!

*И хрѣстіанска деца да не бнше тогда била ка тѣа времена, ка време же ѡно седморнумо и седамъ тисоуштио, ѡ горе землі тогда ѡть сирѣи виваемихъ, егда мауноуѣ вршнѣи се ома .п. и .д. лета напокомѣшиши.

*Въ истинноу, брате, васа сѣа вршет се. ѡ горе и оуки тогда родоу христонменнитоу, послежде благо.

¹ слышаше н. ² нема н. ³ попове. ⁴ пошѣдъше. ⁵ мнѣа ідоше и пише. ⁶ глаголюши се. ⁷ глаголюѣть. ⁸ тоударь (?) ⁹ прѣдохъ хде да съблюдоу. ¹⁰ нема виноград(а). ¹¹ по томъ. ¹² прѣдетъ. ¹³ dalje nema u hodoškom ru-korіau.

Apokalipsa iz Hvalova rukopisa.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 siečnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

U trećoj knjizi „Starina“ govoreći o Hvalovu rukopisu rekoх da je u njemu i apokalipsa. Kako ta knjiga još nije štampана из стара rukopisa i kako je rukopis Hvalov stariji od svijeh drugih u kojima se nahodi apokalipsa (vidi Starine III, 2), mislim da će biti dobro da je izdam na svijet из Hvalova rukopisa. Ona je u том rukopisu (kako sam spominjao u Starinama III, 3) razdijeljena по познатој diobi na 72 glave i natpisi glavama stoje u samom tekstu; ја ćу je по садаšnjoj diobi razdijeliti na glave i stihove ćу brojem zabilježiti; a natpise glavama koji su u rukopisu stavljам najprije dodajući na kom se mjestu koja глава počinje:

глава прва. прологъ ѿъ анђела і еже емоу дано бѣсть. (I 1)

.в. о вѣдннхъ, въ немъже Нсоуца вѣды по срдѣмъ седмъ свѣтилннхъ.
(I 10)

.г. посланне етескыѣ цркви анђелоу. (II 1)

.д. сказанне нзмоурьскыѣ цркви анђелоу. (II 8)

.е. сказанне пергамьскыѣ цркви анђелоу. (II 12)

.з. нарикovanje тытартьскыѣ цркви анђелоу. (II 18)

.з. нарикovanje сарьдыскыѣ цркви анђелоу. (III 1)

.н. сказанне пыладокыскыѣ цркви анђелоу. (III 7)

.ф. сказанне ладокыскыѣ цркви анђелоу. (III 14)

.і. о в(н)дннхъ дѣлехъ на небеснхъ и о прѣстолахъ .к. и .д.-хъ стар-
цыхъ. (IV 1)

.лі. о кннгахъ запечатленнхъ .з. пѣаты въ роуцн божии, нхъже ни-
ктоже не можетъ разгагоуты. (V 1)

.бі. о агньцн нмоуштннхъ .з. рогъ, како кннгы разгагоуты. (V 5)

.гі. ѿтърженне прьке пѣаты апокалыпско насмьды сказаць. (VI 1)

.ді. ѿтърженне .в. пѣаты сказанне некыриннхъ брань на кыринь.
(VI 3)

.ві. ѿтърженне третые пѣаты сказаць ѿтпаденне некыриннхъ Хри-
ста тьрьдо. (VI 5)

.гг. ѿтързшенне .д. пѣуаты зѣлаеть наводѣныи рани показанне на ѿтърцающе се господи метрпимнень. (VI 7)

.зг. ѿтързшенне .е. пѣуаты сказаеть скетыхъ кыпалъ къ господевы, да би била коньунна. (VI 9)

.нз. ѿтързшенне .г. пѣуаты сказаеть наводнымъ рани на коньуноу. (VI 12)

.фг. о .р. н о .м. н о .д.-хъ тысоуштахъ нсцѣлывшыхъ ѿтъ рани .д. анѣлы. (VII 1)

к. о народы бесунсалннмъ стоештымъ прѣдъ прѣстоломъ божнымъ, нже нмоуѣ съ Христомъ царствовать ѿтъ езыхъ, нхъже никтоже не можеть нсуѣсты ѿтъ створенаго рода. (VII 9)

.ка. ѿтързшенне .з. пѣуаты зѣлаеть анѣлскыи слыы приношение бо-гоу молитвы зко н кадыло. (VIII 1)

.кк. о .з. анѣлымъ, ѿтъ нхъже прьвомоу въстроуеыкшоумоу градь н огнь н крьзъ на землоу нисходыть. (VIII 7)

.кт. о .к. анѣлы, емоуже въстроуеыкшоу зже въ морн на пагоуебу быше. (VIII 8)

.кд. о третнемъ анѣлы, како рзунныи воды горькыи створы. (VIII 10)

.ке. о .д. анѣлы, еже третню уесть салньунога н лоуьнаго скъта ошрауы. (VIII 12)

.кз. о петомъ анѣлы, въсходештымъ ѿтъ безздин, н разоумннхъ про-уыхъ, н о разоумннмъ образы нхъ. (IX 1)

.кз. о .г. анѣлы н о уысѣи мнозымъ деюу тьмоу тамъ. (IX 13)

.кн. о .з.-омъ анѣлы, одылинныи облакомъ н доугоу, н коньуноу проповѣдаюштымъ. (X 1)

.кф. о кинжыцы анѣла еванѣлыста, еже прнеть. (X 8)

.л. о бисосы н Олын хотеша облыуытѣ антнкрьста. (XI 3)

.ла. о оуысеиыи нлнннн н бмоха антнкрьстомъ въскрьснста. (XI 11)

.лк. о троуеыи н о поюштѣхъ бога скетыхъ на боудоуштемъ кцѣ. (XI 15)

.лг. о црькаениныи проговеныи прьвышыхъ пакы пры антнкрьсты. (XI 19)

.лд. о брани быешнныи междоу скетымы анѣлы н зданныи сыламѣ, н о паденыи змыекы. (XII 7)

.ле. како змыи гонаше женоу не поуыкаен. (XII 13)

.лз. о зкыры нмоуштымъ .л. роу н главъ .з., ѿтъ нхъже прьвоу за-коленоу рече. (XIII 1)

.лз. о (з)кзры нмоуштымъ .к. рога. (XIII 11)

.лн. о нменыи зкзры. (XIII 18)

.лф. о .р. н о .м. н о .д.-хъ тысоуштахъ стоештыхъ съ агньцемъ на горы сѣовьсцы. (XIV 1)

.м. о анѣлы проповѣдаюштынъ прыблнжаныи б(оу)доуштаго соудъ. (XIV 6)

.мд. о анѣлы проповѣдаюштынъ паденне кавылоныско. (XIV 8)

.мк. о анѣлы .г., оутверждаюштынъ господьне лоуды не прыети антнкрьста. (XIV 9)

.мг. о сидештымъ на облаци, н срьпомъ сконныи сконьуаеть се про-звѣдаюштынъ землы. (XIV 14)

- .мд. о .в. анѣлы обьемоуштимъ горьки винограды. (XIV 17)
 .ме. о .з. анѣлы наводьне на уловьки рѣи, и о коньцехъ и о
 стакленны моры. (XV 1)
 .мг. о .а. анѣлы, излитии гнои на отьстоупники бы. (XVI 2)
 .мз. о рѣки доугон на соушнихъ оу моры. (XVI 3)
 .мн. о третнемъ анѣлы, иже рѣкоу оу крькь прѣлагають. (XVI 4)
 .мф. о .д. анѣлы, како вѣроу извѣрають се чловѣцы. (XVI 8)
 .м. о .е. анѣлы, како царство зенъно оирають се. (XVI 10)
 .ма. о .г. анѣлы, нмѣже поуть урѣзъ бспратъ отькрѣзаетъ се царемъ
 соушнымъ. (XVI 12)
 .мк. о .з. анѣлы, нмѣже гради и троуци на уловьки быше. (XVI 17)
 .мг. о .а. оть седми анѣлы, показаштимъ еванѣлие лоубодьмашго
 града потрѣбление оть .з. глѣзъ и .л. роуъ. (XVII 1)
 .мд. о анѣлѣ, иже видниие таниие сказають. (XVII 6)
 .ме. о .в. анѣлы, иже падение влывоме кажетъ небесни гласъ запо-
 выданне бжжание изъ града и отьмытанне еже нмѣ прѣжде. (XVIII 1)
 .мг. о пѣтими светихъ и о трьгоуби и о анѣлахъ, иже нмѣху о
 рѣстоупленїи вьвыломьсцимъ. (XIX 1)
 .мз. о браци таниие веере агнье. (XIX 7 od riječi и женѣ)
 .мн. како на кони Христа вѣды съ анѣльскими силами еванѣлиаста
 страхомъ. (XIX 11)
 .мф. о анѣлы вьмытаемихъ с нмѣ въ ѣевоу огнемюу. (XIX 17)
 .ж. о сотони, како приездаи бысть. (XX 1)
 .жа. о оуготованихъ прѣстолахъ съхранившихъ христово заповѣданне
 съвршено. (XX 4)
 .жв. о прьвомъ анѣлы и оускрьсени и оуторы смръты. (XX 5)
 .жг. о Гозы и о Магозы. (XX 7)
 .жд. о сидѣштимъ на прѣстоли и обьштеннымъ оускрьсени и о соуды. (XX 11)
 .же. о новы небесы и земли и о книземъ брочуслимъ. (XXI 1)
 .жз. о нмѣже реуе сѣде на прѣстолахъ вѣдѣнии. (XXI 5)
 .жз. о анѣлы показаштимъ емоу градъ скети и стѣноу его въ врата
 размируштимъ. (XXI 9)
 .жн. о унсти рѣци вѣлаюшти се исходешти оть прѣстола. прько асая.
 (XXI 19 iza riječi основание)
 .жф. богъ пророкомъ и владика всихъ. (XXII 6)
 .о. о достоинїи и вѣрнїи, еже естъ виднѣ апостола. (XXII 8)
 .оа. о покелимьнымъ не запеватантѣ, на проповѣдати апокалипси.
 (XXII 10)
 .ов. о цркъкы и д(оу)хъ иже естъ оу немъ и призиаетъ нсоускрьство
 проскъштенне, и о клетвы, еїиже покелимьны быкають отьмытаюште се
 кннѣ си сино непрѣтны. (XXII 15)

U glavi VII pred stihom 5 po sadašnjoj diobi ima još i ovaj natpis: o запеватаемихъ оу жнзѣмъ вѣуноу. — Kod IX 20 ima na strani zapisano: сказанне о цркъкы идоольскои, кою скеты осоудиме; kod XII 12: горе землѣ и морюу, ере на немъ крѣкыи царьствоуетъ. Što je u XXI 19—20 očividno iz glose preneseno u tekst, ostavio sam kako je u rukopisu.

Апокалипсі Новаина еванѣлиста и апостола.

I

Апокалипсы исоуѣхристоу, еже дастъ емоу богъ показати рабомъ своимъ, нмѣже подобаетъ въ скоры бѣти, и сказавъ пославъ анѣлоу своимъ рабоу своему Новаиноу, 2 иже скыдательствова слово божіе и скыдательство исоуѣхристоу, еже вѣды. 3 блаженъ утем и слышеште словеса пророуѣстѣ и съелоуѣдаюште написаниа въ немъ, вѣрне бо блнзъ. 4 Новаинъ седмы црквиамъ соуштинъ въ Асмы благодитъ камъ и мѣръ ѡтъ соуштаго, иже бысть и гредоуштаго и ѡтъ седмы доухъ, иже соутъ прѣдъ прѣстоломъ его, 5 и ѡтъ Исоуѣса Христа, иже исть скыдатель вѣрнѣи и прѣкымацъ изъ мрътвыхъ и кнѣзь цдремъ земльнимъ, ло(у)бештоумоу нмъ и раздрѣшншоумоу ѡтъ грѣхъ нашихъ крѣкыю своею; 6 и створыль есть намъ цдрѣстныи, и ерне богоу и отцоу своему; томоу слава и дръжава оу вѣкѣ вѣкомъ. ам(и)нь. 7 се гредеть съ облакы и оузырѣтъ всако око иже и прободоше, и плауѣ и выпаль створеть о немъ вса колыма земляма. амынь. 8 азъ есамъ альянъ и о, млуеѣтъ и конацъ, глаголетъ богъ, се, бысть и есть и греды, вседрѣжнтель. 9 азъ Новаинъ, братъ вашъ и обаштннкъ въ пѣуалехъ и цдрѣстныи и трѣпныи Исоуѣхристоу, вѣхъ въ отоуцъ нарицаемы Патомы за слово божье и за скыдательство исоуѣхристоу. 10 быхъ доухомъ въ данѣ недѣльныи, и слышахъ за собою гласъ великы яко троуѣмъ глаголоушты: 11 еже выдышы написни въ кнѣгы и послы седмы (гкр. седмыи) црквиамъ въ Етессъ и въ Измоурыю и въ Перьгамъ и въ Тылатыръ и въ Сарьдыю и въ Пиладокыю и въ Ладокнию. 12 и обратихъ се вѣдѣти гласъ иже глаголаше съ мною, и обрашть се вѣдѣхъ .з. св(т)ыльннкъ златыхъ гороушть. 13 и по срдѣмъ седмы свытнльннкъ подобанъ сымоу улоктѣуѣскомоу облауенъ въ подырь и прѣпохсанъ при сасцоу похсомъ златымъ; 14 глава же его и класы бѣли яко и зрыма и яко снѣгъ, и оумъ его яко пламень огньныи, 15 и нозы его подобнѣ мѣднъ лыкамоу яко въ пѣмти рѣждежени, и гласъ его яко гласъ воды многыхъ текоушть; 16 дръже въ роуцѣи своемъ зѣмзды .з., изъ оустъ его млуѣ обоюдоу остаръ нзострѣмъ нсходен, и лице его яко слъ(нь)це снѣтъ въ снѣмъ своемъ. 17 и егда выдыхъ, падохъ прѣдъ ногама его яко мрътавъ; и положи роукоу свою десноую на мнѣ глаголе: не бон (гкр. пон) се, азъ есамъ прѣмъ и послѣдныи, 18 и живѣ, быхъ яко мрътавъ, и се живѣ есамъ оу вѣкы вѣкомъ. ам(и)нь. нмамъ клоуѣу сирѣты и адоу. 19 написни оуѣо тже вѣды и тже соутъ, нмѣже подобаетъ по сыхъ бѣти; 20 тннна .з. зѣмзды, еже вѣды въ десннцн моеи, и .з. свыт(и)льннкъ златыхъ: .з. зѣмзды анѣлоу .з. црквиамъ соутъ и .з. свыт(и)льннкъ, еже вѣды, .з. црквиамъ исть.

II

Аиђелоу етескые цркъве напнишы глаголе: тако глаголетъ дръже .3. змыздъ въ десницы своен, ходе по среды .3. свѣт(и)льникъ златыхъ: 2 въмъ дѣла твоѣ и троудъ твои и трѣпнине (гкр. трѣпнине) твоѣ, и не можешы носыти злыхъ, нскоусылъ еси глаголоуште себе апостолы быти, и нѣсоути, и обрати лаже; 3 и трѣпнине нмашы и повесалъ еси за нме мое и не троуды се. 4 на нмашъ на те, эко лоубазъ твою прѣкоую оставы. 5 помени оубо ѿтъ коудоу спадѣ, и покаи се, и прѣвѣзъ дѣла створы. аште ли же ни, гредоу ты скоро, и дѣвгноу свѣтлыниши твои ѿтъ мѣста твоего, аште не поклешы се. 6 на се нмашы, эко немил(и)дышѣ дѣла николатьскыхъ, нхъже и азъ немилѣждоу. 7 нмѣ оушы слышатъ да слышѣтъ что доухъ глаголетъ цркъвамъ: побѣждающемоу дамъ емоу жѣстѣ ѿтъ дѣла животнаго, еже естъ по среды рѣзъ божы. 8 аиђелоу соуштомоу въ нзмоурысцы цркъвы напнишы: тако глаголетъ прѣки послѣднѣи, нже бѣ(стѣ) мрътавъ и ожѣвы: 9 въмъ дѣла твоѣ и скръбъ и ништетоу, на богаты еси, и власныне ѿтъ глаголоушѣхъ себе нюдые бѣти, и нѣсоути, на слышиште сотоннино. 10 ннѣсоже не бѣи се, эже хошешы приети; се нмать дѣлоу оуспадаты ѿтъ в(а)сь въ тамницоу, да нскоушенине примете, нмате скръбъ нмѣти .1. дѣмъ боудѣи върамъ до смръти, и дамъ ти вѣнацъ жыкотны. 11 нмѣ оушы слышатъ да слышѣтъ что доухъ глаголетъ цркъвамъ: побѣждае не нмать не не оправдати се ѿтъ смръти оуторне. 12 аиђелоу перѣгамьскѣ цркъве напнишы: тако глаголетъ нмѣ мауъ обоудоу оstarъ нзострѣнъ: 13 въмъ гды живешы, нѣже прѣстолю сотонни, и дръжышы нме мое и не ѿтѣрже се въры мое въ мое дѣмъ, Антипасъ моуеникъ мой вѣрѣи мон, нже оубыемъ бѣ оу в(а)сь, нѣже сотона жыветъ. 14 на нмашъ на те мало, эко нмашы тоу дръжеште оуенине аламоу, нже оууаше Валаки положиты скандылы прѣдъ сымы нзраплекымы, жѣсти жрътеоу ндоольскоую и лоубы створиты. 15 тако нмашы и ты дръжеште оуенине николатьское такожде, егоже и азъ немилѣждоу. 16 покаи се; аште ли же ны, гредоу ты скоро, и вѣра створоу с тобою мауемъ оустъ моихъ. 17 нмѣ оушы слышатъ да слышѣтъ что доухъ глаголетъ цркъвамъ: побѣждающемоу дамъ емоу жѣстѣ ѿтъ мауымы скръбенѣ, и дамъ емоу камень бѣль драгъ, и на камени нме моу написано, егоже никтоже не вѣстъ такмо приемлен. 18 аиђелоу тнатырьске цркъве напнишы: тако глаголетъ сынъ божыи, нмѣ оуы скон эко пламень огныи и моуы его подобни мѣды лыкановы: 19 въмъ дѣла твоѣ и лоубазъ и вѣроу и слоужбоу и трѣпнине, и дѣла твоѣ послѣднѣа больша прѣвѣхъ. 20 на нмашъ на те, эко оставлешы женоу свою бѣзакѣль глаголоушты

СЕБЕ ПРОРОУУЦОУ БЫТИ, И ОУУУШЫ ЛАСТЕН МОЕ РАБЫ ЛОУБЫ СТЕОРИТИ И СНАСТЫ ЖРЬТЕОУ ИДОЛЬСКОУЮ. 21 И ДАХЪ ЕИ ЛАТЪ ДА ПОКАЗЕТЪ СЕ ОТЬ ЛОУБОДЫШНИКЪ СВОЕГО, И НЕ ХОШТЕТЬ ПОКАЗЪ СЕ. 22 СЕ ПОЛАГАЮ НА ОДРЫ ЛОУБАВЪ ТВОРЕШТЕ С МЕЮ ОУ СКРЬБЪ ВЕЛИЮ, АШТЕ НЕ ПОКАЗЕТЪ СЕ ОТЬ ДАЛА СВОИХЪ. 23 И УЕДА НХЪ ОУМРОУТЬ СМРЬТЮ, И РАЗОУМИЮТЪ ВСЕ ЦРЬКЫ ЭКО АЗЪ ЕСАМЪ ИСПЫТАЕ СРЬДЦА И ОУТРОБОУ, И ДАМЪ ЕДИНМОУ КОМОУЖДО ПО ДЫЛОМЪ ЕГО. 24 КАМЪ ЖЕ ГЛАГОЛОУ ПРОУУМЪ СОУШТИМЪ ВЪ ТИАТРИІ, ИЖЕ НЕ ИМОУТЬ ОУУЕИНА СЕГО И КОН НЕ РАЗОУМЪШЕ ГЛЫБНИИ СОТОНИИ, ЭКО ГЛАГОЛЕТЪ: НЕ КАЗАЛОЖОУ НА КЫ ИНОЕ ТЕГОТЫ, 25 ТАКИО ЕЖЕ ИМАТЕ, ДРЬЖЫТЕ ДО ИДЫЖЕ ПРИДОУ. 26 ПОБИЖДАЮШТОУМОУ И СЪБЛОУДАЮШТОУМОУ ДО КОНЬЦА ДАЛА МОЕ, ДАМЪ ЕМОУ ОБЛАСТЬ НА ЕЗЫЦЫХЪ; 27 И ОУПАСЕТЪ Е ЖАЗЛОМЪ ЖЕЛЫЗНИМЪ, ЭКО СЪСОУДИ СКОУДЫЛЫИЕ СЪКРОУШЕТЪ СЕ, ЭКОЖЕ И АЗЪ ПРЬЕХЪ ОТЬ ОТЬЦА МОЕГО; 28 И ДАМЪ ЕМОУ ЗВЕЗДОУ ЮТРИНОУ. 29 ИМЪЕ ОУШЫ СЛЫШАТЫ ДА СЛИШИТЬ УТО ДОУХЪ ГЛАГОЛЕТЪ ЦРЬКВАМЪ.

III

Аиѣлоу сарьдыске црѣкве напишы: тако глаголетъ имѣе .з. доухъ божыхъ и .з. звездъ: бымы дѣла твоѣ, эко име имашы и эко живѣ и мрѣтавъ еси. 2 боуды еден и оутѣрждае проуавъ имѣе оумрѣти; не оберѣте бо дѣла твоихъ скончаніихъ прѣдъ господемъ богомъ. 3 помини оубо како прыти и слышаті, и съблоуды и покаи се; аште ли же ни оу бд(и)ши, гредоу ты скоро эко татъ, и не имашы уоуты въ кн годъ придоу на те. 4 на имашы мало имене въ Сарьдын, иже не оскерныше рызь своихъ, и ходыти имоутъ съ мною оу былыхъ, эко достонни соутъ. 5 побыждае и съблоудаетъ, съ облауетъ се въ рызи были, и не имать отьмыти имене его оть кныгъ животныхъ, исповымы имѣе его прѣдъ отьцемъ монимъ и прѣдъ аиѣлы его. 6 имѣе оуші слишати да слишѣтъ уто доухъ глаголетъ црѣквамъ. 7 аиѣлоу пыладокыске црѣкве напиши: тако глаголетъ скеты истымыни, имѣе клоуѣ адокъ, отьвѣрзае, и никтоже не затворить, и затворе, и ніктоже не отьвѣрзетъ: 8 вѣмъ дѣла твоѣ; се дахъ прѣдъ тобою двары отьвѣрсте, и никтоже не можетъ затворити ихъ; эко малоу имашы силоу, и съблоудаетъ слоко мое, и не отьвѣрже се имене моего. 9 се даю оть снѣма сотоніа глаголоуште себе нюдые быты, и итсоутъ, на съльжоутъ; и се створоу да прыдоутъ и поклонеть се прѣдъ ногамъ твоима, и разоумѣютъ эко азъ възлоуемыхъ те. 10 эко съблоуде слоко мое. слоко трыпниихъ моего, и азъ те съблоуд(доу) оть годыни хотеште прыти на всю въселеноу искоусити живоуште на земли. 11 гредоу скоро; дрѣжы еже имаші, да никтоже не прыметъ вѣица твоего. 12 побыждаюштаго створоу стальпа въ црѣквы бога моего, и камъ

не имать нѣтити к томоу; и напышоу на немь нме мое, нме града моего
 моего Ероусалима, сходеша с небесе ѿть бога моего, нме моего мое.
 13 нмие оушы слышатъ да слышеть что доухъ глаголетъ црквиамъ.
 14 анѣлоу ладокыскы цркве напншы: тако глаголетъ аминь, сьмьдатель
 вѣрнъ, истиннъ, влстелнъ сьзданню божью: 15 вѣмъ дѣла твоѣ,
 яко ни стоудемъ еси ни топалъ; ни да стоудемъ да бы былъ или то-
 палъ. 16 иа тако яко обоумаремъ еси, ни стоудемъ ни топалъ, нзелоу-
 ваты те имамъ нз оустъ моихъ яко скредлыво брашно. 17 за не гла-
 голешы: яко богаты есамъ, и обогатыхъ се, и ниуесоже не трыбоую.
 и не вѣси яко ты еси оканьны и млы и ништы и слѣпъ и нагъ. 18 и
 сьмытъ ты даю: коупы си злато ѿть мене раждежено огнемъ, да обо-
 гатышы се, и оу рызы бѣлы да облауешы се, да не зѣмьт се срамота
 многоты твоѣ, и к(ол)оурнемъ помажы оуы твои, да прозрышы. 19 азъ
 егоже лоублоу облауаю и кажоу; ракиоуѣ (гкр. ракиоуѣ) оубо покли се.
 20 се стою пры дварехъ и тькоу, аште кто оуслышитъ гласъ мой, ѿтъ-
 врьзеть двары, и оуиндоу к немюу, и вѣуеряю с нимъ, и та сь мною.
 21 побьждающаго дамъ емоу сьсты сь мною на прѣстола моемъ, якоже
 и азъ побьдихъ и сьдохъ сь оуцемъ моимъ на прѣстола его. 22 нмие
 оушы слышатъ да слышеть что доухъ глаголетъ црквиамъ.

IV

И по сьхъ вьдѣхъ, се двары ѿтверсте иа небесныхъ и гласъ прьмъ
 нже слѣшахъ яко троубыѣ глаголюшты сь мною: вьзвди сьмо, и по-
 кажоу ти емоуѣ подобаетъ по сьхъ быти. 2 и аьме вьхъ къ доусь, се
 прѣстола стоѣаше иа небесныхъ и иа прѣстола сьдешть; 3 и бы подобанъ
 вьдѣннемъ камены аспоу и сарьдывы; и бы доуга окрьсть прѣстола
 тогождо яко к(н)дѣнне измарьгадово. 4 и окрьсть прѣстола его прѣстола
 .к. и .д., и иа прѣстолахъ .к. и .д. старцы сидеште, облауены къ рызы
 бѣлы, и иа главахъ ихъ вѣнцыи златы. 5 и ѿть прѣстола нсхотхоу мь-
 шне и громы и гласѣ; и .з. сьвѣшть огньныхъ гороушть прѣдъ прѣстоламъ
 его, нже соутъ .з. доухъ божыхъ. 6 и прѣдъ прѣстоламъ его яко море
 стеклено, подобно хроусталоу. и по срьды прѣстола и окрьсть прѣстола
 .д. животно нспльнъ оуесь прѣдъ и зады. 7 и животно прько подобно (гкр.
 подобноу) лабоу, и .в. животно подобно тельцоу, и .г. животно нмѣ лице
 яко улобѣкъ, и .д. животно подобно орьлоу летештоумюу. 8 и ты .д.
 животно единъ иаждо ихъ нмие по .г. криль окрьсть, и оуноутрьюдоу
 нспльнъ оуесь, и покож не нмоутъ д(ь)нъ и ношть глаголюшты: светь.
 светь господь богъ савлаотъ вседрьжытель, ен (такъ гкр.) и бы и греди. 9 и
 егда даше животноу слакоу и уасть и хвалоу сьдештоумюу на прѣстола,

ЖЫКОУШТОУМОУ ОУ ЕТКИ ЕТКОМЪ АМИНЬ, 10 и положише етмыце свое прѣдъ престоомъ глаголюште: 11 достоинъ еси, господы бже нашъ, прнеты славоу и уасть и слаоу, яко ты еси създааь всауьскыа, и колею твою бгыше, и създааа бгыше.

V

И видыхъ сядешаго на прѣстоахъ въ десницы кныгы написане кынн-юдоу и кыноуэрюдоу прѣдъ и злды запечатаени .з. псуатї. 2 и в(н)дыхъ нмы анѣель крѣпакъ проповыдаюштъ гласомъ велимымъ: кто достоинъ ра-згнѣути кныгы и раздрѣшны псуаты нхъ? 3 и никтоже не можаше на небесы ни на земли ни подъ безадиоу разгнѣути кныгъ ни раз-дрѣшны нхъ. 4 и плакахъ се много, яко никтоже не оверте се до-стоинъ разгнѣути кныгъ и раздрѣшны нхъ. 5 и глагола мы еднѣ ѡть стар(ь)ць: не плауы се, се побыдыа есть ѡть колына нюдока корень даидокъ разгнѣути кныгы и седамы псуаты нхъ. 6 и в(н)-дыхъ по срѣды прѣстола .д. животна, и по срѣды старьць агнаць сто ештъ яко зиколень, нмоуштъ роуъ .з. и оуесь .з., нже соуъ .з. доуъхъ божнхъ посланихъ въ всю землоу. 7 и прѣде прѣетї кныгы ѡть деснице сядешаго на прѣстоахъ. 8 и егда прнеть кнїги, и .д. животна и .к. и .д. старцы падоу ниць прѣдъ прѣстоомъ и прѣдъ агнѣцемъ, нмоуште каждо нхъ гоуслы и шнлы златы пльни тамыѣна, еже соуъ моуытемъ скетыхъ. 9 и поюъ пѣсань новоу глаголюште: достоинъ еси прѣетн кныгы и ѡтьверзсты псуаты нхъ, яко зиколень бысть, нскоупї ни боговы своею крѣкыю ѡть всакаго колына и лоуды и езнкы и племєнь, 10 и стко-рылы есї богу нашемоу царе и ерне, и въцаретъ се на земли. 11 и видыхъ и слышахъ гласъ анѣель многъ окръсть прѣстола и животныхъ (и) стар(ь)ць; и бы уысло нхъ тмы тмамы и тысоуште тысоуштамы, 12 глаголюште гласомъ велинымъ: достоинъ есть агнаць зиколень прѣеты слаоу и богатство и прѣмоудрость и крѣпость и уасть и славоу и благословєнне. 13 и всако създанїе, еже есть на небеснхъ и на земли и подъ землею и на моры и соушта въ нхъ вса, и слышахъ пакы гла-голюште сядешаго на прѣстоахъ агнѣцоу благословєнне и уасть и слава и дрѣжаа оу еткы еткомъ. аминь. 14 и .д. животна аминь гла-голахоу, и старцы падоу ниць, и поклоннше се.

VI

1 в(н)дыхъ егда ѡтьверзе агнаць едиоу ѡть .з. псуаты, и слы-шахъ едиоу ѡть .д. животанъ глаголюште яко гласъ громаы: греды и выждь. 2 и се конь бнхъ, и сяден на немъ нмыаше лоуъ, и дань емоу бысть вѣнаць, нзыде побнждае и да побыдїть. 3 и егда ѡтьверзе дроу-

гоу пѣуать, и слышашъ дроуѣо жикотно глаголоуште: греды и кнждъ. 4 нзуде конь рыждъ, и сѣдештоумоу на немь и дано емоу бысть кызеты мѣрь ѿть земли, да оубыють дроуѣ дроуѣа, и дано емоу бысть ороужые велие. 5 и егда ѿтѣрьзе пѣуать третью, и слышашъ третье жикотно глаголоуште: греды и кнждъ. и се конь краиъ, и сѣден на немь дръжаше мѣрыло къ роуци своен. 6 и слышашъ гласъ по срѣды .д. жѣкотанъ глаголоуште: хоуниъ пишенице пѣнезоу, и .г. хоуниъ еумень пѣнезоу, кына и олыъ не вѣды. 7 и егда ѿтѣрьзе пѣуать .д.-оу, и слышашъ .д.-о жикотно глаголоуште: греды. 8 и кндыхъ, и се конь блѣдъ, иже сидѣаше на немь, нмѣ емоу смръть, и адъ идѣаше къ сѣдѣ его, и дана емоу бысть область на .д. уесты земли оубыты ороужыемъ и глѣдомъ и смрътью и зѣвырыи зѣмыныи. 9 і егда ѿтѣрьзе пѣуать .е., и в(н)дыхъ подь олтаремъ доушъ уловѣуьскыхъ нзбениихъ за слово божье и за свѣдѣтельство нсоуѣристово, еже нимахоу. 10 и кзоунише гласомъ великымъ глаголоуште: до колы господы светы истинныи (гкр. истинныи) не соудышы и не мастышѣ крѣвы наше на жикоуштыхъ на земли? 11 и данн быше комоуждо нхъ рызы ели, и рѣчено бысть нмѣ да поубыють еште мало вѣме, до нѣдыже скончуають се уысла клекрѣть нхъ и братыѣ нхъ хотештихъ нзбемни енти тѣкоже и ты. 12 и егда ѿтѣрьзе .з. пѣуать, бысть троуьсѣ великы, и слъ(нъ)це бысть мрауно тѣко вѣрѣтыште власныи, и мѣсець бысть тѣко и крѣвъ, 13 и зѣыуды спадоу с небесе на зѣмлоу тѣко смоковница ѿтымытаюшты поуны свое ѿть вѣтра велиъ денжѣма; 14 и небо ѿтѣлоуы се тѣко свѣтанъ свѣклемъ, и всака гора и отоць ѿть мѣсть своихъ денгноуше се; 14 чарыѣ зѣмльсцы и вельможане и тисоуштиннѣи и богаты и крѣпцы и всаки рабъ и скободин скрѣше се оу пѣбехъ и оу камени горьсцымъ 16 глаголоуште горамъ: покрѣте ни, и камению: падыте на насъ ѿть лица сидѣштаго на прѣстола и ѿть лица агньа, 17 тѣко приде данъ великыи гнѣва его, и никтоже не може стати протыкоу емоу.

VII

И по томъ кндыхъ .д. лиѣлы стоеште на уетирехъ оу҃гамъ земли дръжеште .д. вѣтре зѣмльне, да не дышетъ вѣтаръ на зѣмлоу ни на море ни на всако дръво. 2 и в(н)дыхъ ниин лиѣель нсходештъ ѿть земли, нмѣ пѣуать бога жыкаго; и кзоуны гласомъ великымъ къ .д.-мъ лиѣломъ, нмѣже дано бысть вѣдыты зѣмлоу и море, глаголе: 3 не вѣдыте земли ни мора ни всакаго дръва, до нѣдыже запѣуатлемеъ рабы кога нашего на уѣлыхъ нхъ. 4 и слышашъ уысло запѣуатленихъ ѿть всакаго колыа сыновъ нзранскыхъ. 5 .а. ѿть колыа нюдова .кѣ. тѣсоуштѣи за-

печуатленихъ; .в. ѿть колыма роу(вн)мова .к. тисоушты запечуатленихъ; .г. ѿть колыма гадова .к. тисоушты запечуатленихъ; 6 .д. ѿть колыма асоурова .к. тисоушты запечуатленихъ; .е. ѿть колыма мептааімова .к. тисоушты запечуатленихъ; .з. ѿть колыма манасіина .к. тисоушты запечуатленихъ; 7 .ж. ѿть колыма семеомова .к. тисоушты запечуатленихъ; .и. ѿть колыма асегіина .к. тисоушты запечуатленихъ; .ф. ѿть колыма нсахарова .к. тисоушты запечуатленихъ; 8 .і. ѿть колыма злеломна .к. тисоушты запечуатленихъ; .л. ѿть колыма носііпова .к. тисоушты запечуатленихъ; .к. ѿть колыма вемъиннока .к. тисоушты запечуатленихъ. 9 и по смхъ кидыхъ, и се народъ много, егоже никтоже не можетъ нсуісти ѿть всакого колыма и езыкъ і лоуді и племень стоештыхъ прѣдъ прѣстолаомъ и прѣдъ агньцемъ обавуены въ рызи былы, и пиникы въ роукыхъ ихъ. 10 и възопыше гласомъ вслыимъ глаголюште: спасение бога нашего сѣдешаго на прѣстолахъ агньцѣхъ. 11 и вси анѣлы стоѣху окръсть прѣстола и старцы и .д. животны падоу прѣдъ прѣстолаомъ шнцѣ, и поклоннише се богоу нашему сѣдешагому на прѣстолахъ и агньцоу глаголюште: аминь. 12 благословение и прѣмоудрость и слава и уасть и сила и хвала и крѣпость бога нашего оу възикъ кѣкомъ. аминь. 13 и ѿтвѣсташа едины ѿть стар(ъ)цѣхъ глагола мы: си обавуены въ рызі бѣли кто соутъ, и ѿть коуда придоутъ? 14 и рэхъ емоу: господы мои, ты вѣси. и рече мы: сы соутъ гредоуште ѿть скръби великыя, испраше ризы свое, и оубѣлыше е оу крѣкы агньцѣхъ. 15 и сего ради соутъ прѣдъ прѣстолаомъ божинь, и слоужетъ емоу д(ъ)ны и поштѣ къ црѣкы божин; сѣден на прѣстолахъ въселитъ се на не. 16 и не ваз(ал)ьуютъ се к томоу, ни каждедоутъ се, ни имать плсты на нихъ слыце ни всакомъ змон. 17 яко агнацѣ же по срѣды прѣстола оупасетъ е, и наставытъ е на жымы истоуинны вѣдины, и ѿтѣинметъ богъ всакоу слызоу ѿть оумю ихъ.

VIII

И егда ѿтѣрьзе .з. печать, бысть безмалыя на небесы яко полъ годынѣ. 2 и кидыхъ .з. анѣлы, иже прѣдъ богомъ стоѣху, и даю бысть имъ .з. троуени. 3 и дроугы анѣлы приде нмы кадыльницѣмъ златѣмъ; и дамы емоу быше тамытин мнози, да дасть молитвымы скетыхъ всѣхъ на олтары соуштыхъ скетѣхъ прѣдъ прѣстолаомъ его. 4 и възиде димъ кадыльни молитвѣмъ скетыхъ роукою анѣлокою прѣдъ бога, 5 и възетъ анѣлы кадыльницѣмъ, и напальни ю ѿть огня соуштаго на олтарѣ, и положи на землі; и быше громы и вѣстаниа и гласи и троуени. 6 и .з. анѣлы, иже прѣ(дъ) богомъ стоѣху, нмыдоху .з. троуени, оугото-

ваше се да троубеть. 7 и прьвы анђель вьстроубы, и бысть градъ и
огнь смъшенъ съ крьвою, и паде на землоу, и третыи уесть земле
погорѣ, и третыи уесть ѿ дръва погоры, и всаха трава (гкр. дрѣво)
злауна погорѣ. 8 и дроугы анђель вьстроубы, яко гора келѣи жегома
огнемъ кьвержена бысть къ море, и бысть третыи уесть мора крь-
вою. 9 оумрътъ и третыи уесть зданнѣ къ моры мноуштныхъ доушь и
.г.-ѣ уесть корабель погыбе. 10 и .г. анђель вьстроубѣ, и паде с небесе
звѣзда велыи гороушта (гкр. гоуроушта) яко смышта, и паде на тре-
тиѡ уесты рѣкъ и на истоуинны водыне. 11 нме звѣзды глаголетъ се
аспннѣ, и бѣсть третыи уесть вода яко и пелънѣ, и мнози ѿт уло-
вѣкъ оумръше, яко горькы быше. 12 и .д. анђель вьстроубѣ, и звѣна
бысть третыи уесть слыца и .г. уесть лоуны и третыи уесть звѣзда,
и .г. да оумръкнеть, и .г. уесть дне да не смытыть, и .г. уесть свое
мошти такожде. 13 и видихъ и слышахъ едины анђель парешти по срѣди
небесъ, глаголюшты гласомъ велынымъ три крата: горе, горе, горе жикоу-
штымъ на земли ѿт проуыхъ гласъ троубинныхъ трехъ анђель хотештихъ
троубыти.

IX

II .е. анђель вьстроубы, в(и)дыхъ звѣздоу с небесе падшоу на землоу,
и данъ бысть ен клоуу стоуденьца безднѣаго; 2 и ѿтѣрзе стоуде-
нѣцъ, и възде дымы ѿт стоуденьца яко дымы пешты велыкыи гороу-
штыи (гкр. гоуроуштыи), и оумръе земля и слыце и анеръ ѿт дыма
стоуденѣаго. 3 и ѿт дыма изыдоу проузы на землоу, и дана бысть
нмъ область якоже нмоутъ область скорьпне земельне. 4 и реуено бысть
нмъ да (не) ѣдетъ траве земельне ни всаха злака ни всакого дрѣва,
такмо уловѣкы, кон не нмоутъ пеуати божие на уелихъ сконхъ. 5 и
реуено бысть нмъ да не оубиють нхъ, на да моукоу примоутъ .е. мѣ-
сецы, и моуеменыѣ нхъ яко моуемене скорьпнеко, егда уловѣка сыннеть.
6 и къ тѣ данъ възыштоутъ уловѣцы смръты, и не нмоутъ обрѣсты
еен, и оужельнють оумръети, и быжыть ѿт нхъ смръть. 7 и оуно-
добленые проугомъ подобно конемъ оуготованымъ на брань, и на гла-
вахъ нхъ вѣицѣи подобни златоу, и лица нхъ яко лица уловѣкомъ.
8 нмѣахоу власы яко власы жемьскне, и зоубы нхъ яко алкомъ быше.
9 нмѣахоу бръне яко бръне желызне, и гласъ крыль нхъ яко гласъ ко-
лесницъ много и конь текоуштинхъ на брань. 10 нмѣахоу ошнѣи по-
добни скорьпнѣмъ, и жала ошнѣи нхъ, область нмъ крѣдыти уловѣкы
къ .е. мѣсецѣ, 11 нмоуште надъ собою цара анђела безднѣиымъ, нме смюу
еврѣскы оубадоу, а гръуьскы глаголетъ се гоубытель. 12 горе едины
ѿттыде, и се гредѣта еште двѣ горы по сыхъ горьшы. 13 и .з. анђель

вѣстроуѣи, и слышахъ гласъ ѿтъ .д.-хъ роуъ и олгара златаго соуштаго прѣдъ богомъ, 14 глаголюште къ шестому анѣлоу, нмѣ троубыю: и раздрѣшы .д. анѣлы свѣзани на рѣцы спратъсны. 15 и раздрѣшені быше .д. анѣлы, оуготоваше се на годыноу, д(ь)нь и мѣсець и лѣто, и да оубыють третью чѣсть чловѣкъ. 16 чыслоу кони коньскыхъ деонцею тыи тылмы; слышашъ чысло ихъ. 17 и тако в(н)дыхъ коне в(н)дыниемъ и смѣште на ныхъ нмоуште брѣне огньны и акниппни и жоупельни, и гласы конемъ яко гласы лавомъ, нз оустъ ихъ нсхотше огнь и дымъ и жоупель. 18 и ѿтъ трехъ азъкъ погнѣе .г.-ѣ чѣсть чловѣкъ, ѿтъ огна и дыма и жоупела нсходешаго нз оустъ ихъ. 19 область бо конемъ въ оустѣхъ ихъ бы, и ѿшыбы нмъ подобни змызмъ нмоуште гласы, и тыи накости дыахоу. 20 и проуы ѿтъ чловѣкъ не погнѣбоше азъкыи сныи, не показше се ѿтъ дыма роукъ сконхъ да не поклонеть се демоумомъ, ндоломъ златымъ и сребрнымъ и мѣденымъ и каменнымъ и дрѣвеннымъ, нже ни в(н)дыти могутъ ни слышати ни ходыти. 21 и не показше се ѿтъ оубнства ихъ и ѿтъ кореныхъ ихъ и ѿтъ областы ихъ и ѿтъ тады ихъ.

X

И в(н)дыхъ нмъ анѣль крѣпакъ сходешъ с небесе обалчѣмъ въ облакъ, и доуга на глави его, и лице его яко солнце, и нозы его яко стальны огна, 2 дрѣже въ роуцы своемъ книжнице разагбѣенне, и постаки ногоу свою десною на моры а шоую на землы. 3 и възроупы гласомъ великимъ, яко лавъ рыкаеть, и егда възроупы, възглашаше седмѣ громы гласы сконмы. 4 и егда възглашаше .з.-мѣ громы, хотыхъ пысаты, и слышахъ гласъ с небесе глаголюшть: запечуаты ажѣ глаголаше .з. громы, по сыхъ пышы. 5 и анѣль, нже в(н)дыхъ стоешть на моры и на землы, и въздыже роукоу свою десною на небо, 6 и клеть се жыкоуштоумоу оу вѣкы вѣкомъ, нже създа небо и ажѣ на немъ, землоу и ажѣ на немъ, и море и ажѣ въ немъ, яко лѣта юже не боудеть к томоу; 7 въ дань гласа седмаго анѣла, егда имать вѣстроуѣити и скончуаты танмоу божию, якоже благокѣсты рабомъ сконны пророкы. 8 и гласъ, нже слышашъ с небесе пакы бесыдоушть съ мною и глаголюшть: нды, и примы книжнице разагбѣенне въ роуцы анѣла стоешта на моры и на землы. 9 ндохъ къ анѣлоу глаголе емоу: дамъ ми книжнице. и глаголамы: приими, и снѣжда е; горькы ты боудоутъ въ урѣкы твоемъ, а въ оустыхъ ты боудоутъ яко медъ слаткы зѣло. 10 и приехъ книжнице ѿтъ роукъ анѣла, и снѣхъ е, и бнше мы яко медъ слаткы въ оустыхъ моихъ; и егда снѣхъ е, горьке мы быше въ урѣкы моемъ. 11 и глагола

мы: подобаетъ ты пакы пророуѣствовати къ лоудѣхъ и къ племеннѣхъ и къ езыцѣхъ и въ царѣхъ мнозѣхъ.

XI

И дама ми бысть трѣсть подобна жазлоу глаголахъ: встанѣи, измѣрѣи црѣкѣхъ божью и олтарѣ еи и камаюште се къ мен; 2 и дѣлры еи соуште въноуѣрюдоу црѣкѣхъ изнесы въннюдоу, и не измыри его, яко дами бысть езыкомъ, и градъ свѣты попереуѣтъ .м. мѣсецѣмъ и .в. 3 и дами обѣмѣа скыдательма моима, и прор(и)цаета .у. и .с. и .о. и .з. дѣмъ обѣуеи къ вѣтъиште. 4 сѣ еста дѣѣ маслиницы и дѣѣ скыштѣмакѣ прѣдъ богомъ на землы стоешѣа. 5 иже нѣма неправдоу стѣоры, да огнь исхѣдытъ изъ оуѣтъ нѣю, и поѣдаеъ крагѣи ею; иже хѣштѣтъ оуѣмѣты ѣ, сѣмоу подобаетъ оуѣнемоу быти. 6 и сѣмѣ нѣмѣты нѣмѣа областъ хѣтѣорѣмъ и небо, да не падѣтъ даждѣ въ дѣмъ прор(и)чаннѣ ею, и областъ нѣмѣты нѣмѣа на водахъ обраштѣа е въ крѣкъ и поразиѣмъ землоу всѣакою ѣзкою велѣмоу, аште въсхѣштѣа. 7 и егда сконѣуаеа скыдательство еи, зѣвѣръ въсхѣдытъ ѡтъ безѣдны, и стѣорѣмъ с нѣмѣа брани, и побѣдѣтъ ѣ, и оуѣмѣтъ ѣ; 8 и троуѣа ею на цѣстахъ оставѣтъ града велѣмаго, иже нар(и)цаеъ се доуѣковѣмъ Содомѣ и Егѣпатѣ, иѣже господѣ ею распѣтъ бытъ. 9 и зрѣтъ ѡтъ лоудѣмъ и колѣнѣмъ и езыкъ и племенѣмъ тры дѣмъ и полѣ, и троуѣа ею не оставѣтъ положѣти въ грѣбы къ тры дѣмъ и полѣ. 10 и жыѣоуште на землы оузрадоуѣютъ се и възвѣселѣтъ се о мен, и дѣлры повѣсоуѣтъ дроуѣтъ къ дроуѣгоу, яко сѣмъ пророка моуѣѣста жыѣоуште на землы. 11 и по трѣхъ дѣмѣхъ и полѣ дѣмѣ и доуѣхъ жыѣотны вънѣдѣтъ въ нѣ, и станѣа на ногоу своѣю, и страхъ велѣмѣмъ нападѣтъ на зрѣште нѣю. 12 и слышѣа гласъ с небесе глаголоуѣтъ нѣмѣ: възыдѣа сѣмо. и възидѣа сѣ на облацѣхъ на небо, и в(и)дѣмѣ ѣ кразѣмъ ею. 13 и въ та уѣсъ бытъ троуѣсъ велѣмѣмъ, и десѣа уѣстъ града наѣде и погѣе троуѣсомъ нѣмѣ уловѣкъ .з. тысоуѣштѣ, и проуѣмъ прыстрашнѣи быше, и даше слаѣоу бѣгоу небесномоу. 14 горѣ третѣмѣ гредѣтъ скоро. 15 и .з. анѣѣлѣмъ вѣстроуѣмъ, и внѣмѣ гласы велѣмѣмъ на небесѣхъ глаголоуѣште: бытъ царѣство всеѣго мѣра господѣа нашѣго Исоуѣса Христа, и въцѣрѣтъ се въ вѣкъ вѣкомъ аминѣ. 16 и .м. и .д. старѣмъ сѣдѣште прѣдъ богомъ на прѣстолахъ сконѣхъ, и падоше ницѣ, и поклонѣише се бѣгоу 17 глаголоуѣште (гкр. хлѣоуште): хѣлѣмъ те, господѣи бѣже всѣдрѣжѣтелѣоу, сѣ, бѣмъ и естъ и гредѣмъ, и прыѣтъ сылоу своѣю велѣмѣмоу, и въцѣрѣмъ се. 18 и езуѣмъ, кон прогнѣкаше те, и приѣде гнѣтъ твоѣи на не, и вѣмѣмъ езыкомъ соудѣ прыѣмъ и дѣти маждѣоу раѣомъ сконѣмъ вѣешѣмъ сѣмѣмъ твоѣго, малѣмъ же и велѣмѣмъ, и рѣстѣмъ просѣраждѣмѣ

землоу. 19 и ѿтвѣръзе се црѣкы божыѣ на небесы, и зѣмы се крѣмыѣ закѣта божыѣ, и быше блыстаниѣ и громы и гласы и троусы и градъ велыи.

XII

И знаменые велые зѣмы се на небесыхъ: жена облѣчена въ сльнѣце, и лоуна подѣ ногама ея, и на главы ея кѣнацѣ ѿтъ зѣзздію .ѳі. 2 и въ урѣкы нмоушѣи въпыетѣ болешѣи и страюшѣи родыты. 3 и зѣмы се нмоу знаменіе на небесыхъ, и се зѣмыи урѣмаиѣ велыи, нмые главы .з. а роуѣ .і. и на главы его вышѣцѣ .з. 4 и хуботы его кѣныи третью чѣстѣ зѣмызѣдѣ небесныи, и въложы е въ землоу. и зѣмыи стоѣше прѣдѣ же-моу хотешѣтоу родыти, да егда родытѣ се чѣдо, и смѣстѣ е. 5 и роды сына моужаскѣ полѣ, нже нмѣтъ оупасты все езныи жаломѣ желызныи; и въскышѣмо быстѣ чѣдо ея въ богоу и въ прѣстолау его. 6 жена же бѣжа въ поустыноу, ндѣже ея бѣ мѣсто оуготовано ѿтъ бога, да тоу нытѣмѣтъ .у. дѣи и .с. и .з. 7 и быстѣ бранѣ на небесы: Михаилъ и анѣлы его бранѣ створыше съ зѣмыемѣ, и зѣмыи бра се и анѣлы его. 8 не казмогоу, и мѣсто не обрѣте се нмы на небесы. 9 и нмызложень быстѣ зѣмыи велыи и зѣмы дѣрѣныи мар(н)цѣмы дѣтѣкоу и сотона лѣстенъ ксоу въселеноу, и въложень быстѣ въ землоу, и анѣлы его съ нмы оуложены бѣше. 10 и быстѣ главы велы на небесы глаголе: нмыи быстѣ спасеныи и смѣла и царѣство бога нашего и область Нсоуса Христа его, зѣко нмызложень быстѣ клеветныи братыи наше оклеветавѣе нѣсь прѣдѣ богомѣ нашымѣ д(ѣ)нѣи и пошѣтъ. 11 и ты побѣдыше и за крѣкѣ агны-тоу и за слово моуѣениѣи нхъ, и не оузложенише доуше свое до сырѣты. 12 сего рады веселыте се небеса и живоушѣте на нхъ, а горе землѣи и мороу, зѣко смѣде къ камѣ дѣтѣкоу нмые тростѣ велыю, вѣдѣи зѣко мало вѣрѣме нмѣтъ. 13 и тогда в(н)дѣмѣ зѣмыи зѣко нмызложень быстѣ на землоу, гомѣше женоу, зѣже роды моужаскѣ полѣ. 14 и даны быста жены обѣ крылы орѣла велыкаго да парытѣ въ поустыноу и въ мѣсто свое, ндѣже прыпытыиа быкаше тоу вѣрѣме и вѣрѣмениа и полѣ вѣрѣмене ѿтъ лыца зѣмыева. 15 нзложы зѣмыи нз оустѣ своихъ водоу зѣко рѣкоу, да ю въ рѣцѣи потопытѣ. 16 и поможе земѣла жены, и ѿтвѣръзе земѣла оуста свои, и пожрѣи рѣкоу, зѣже нзложы зѣмыи нз оустѣ своихъ. 17 и разгнѣвавъ се зѣмыи на женоу нде бранѣ створыты съ стѣменемѣ ея и събѣлоудѣаюшѣмыи заповѣды божыи и вѣроу нсоухристовоу оузрадоуѣютѣ се.

XIII

И стахъ на пысцы морѣсцѣмыи, и в(н)дѣмѣ нз мора зѣмырѣ въсходѣштѣ, нмоушѣтъ главы .з. а роуѣ .і., и на роуѣхъ его кѣнацѣи и на главахъ его

имена хоулама. 2 и зєтєрь вьсходєшьтє в(н)дыхъ, и бысть подобанъ рыс-
кыцы, и мозы его ꙗко медкын, и оуста его ꙗко лавока, и дастъ емоу
змын сылоу свою. 3 и единому ѿтъ гласъ сконхъ ꙗко заколеноу въ смрьтъ,
и ꙗзѣ смрьтна его исцѣлѣ; и уоуды се вса земля въ слѣдъ зєтєрь, и
поклоныше се томоу змыю, ꙗко дастъ область зєтєри. 4 и поклонныше
се зємы глаголюште: кто подобанъ зєтєрь? и кто можетъ бранѣ стко-
рыти с нимъ? 5 и дана быше емоу оуста глаголюште кельми хоули,
и дана емоу бысть область сткорути .м. мѣсецы и .в. 6 и ѿтєрѣзе
оуста скозъ въ хоуленн къ богу хоулыти нме его и скынию его и жї-
воуште на небеси. 7 и дана емоу бысть область сткорути бранѣ съ
скетнымъ и поб(т)дыти є; и дана емоу бысть область на всакомъ колѣни
и лоудехъ и езыцнхъ и племеныхъ. 8 и поклометъ се емоу всы жыкоу-
ште на земли. горе, горе жыкоушнымъ на земли, нмѣже не написана
соутъ имена въ кныгахъ жыкотныхъ агньца заколеннаго ѿтъ сложеннѣ
всего мѣра. 9 нже нмать оушы слышати, да слышати. 10 нже пачишь
къ пачи да идеть; аште кто ороужыемъ оубнеть, подобаетъ емоу ороу-
жыемъ оубненоу бнті. зди єсть трыпнине и вѣра светихъ. 11 и в(н)дыхъ
нин зєтєрь вьсходєшьтє ѿтъ земли, нмоушть два рога, подобанъ къ агнь-
цоу, и глаголаше ꙗко змын. 12 и область прѣлаго зєтєрь всоу тєораше
прѣдъ нимъ; тєораше землю и жыкоуште на нєн да поклометъ се зєтєри
прѣкѣмоу, емоужє исцѣлена бысть ꙗзѣ смрьтна. 13 и сткорнѣтъ уоудєса
кельмѣ, да огнь сткорути и сходытъ с небесе на землю прѣдъ улобѣны;
14 и ластытъ жївоуште на земли знамены ꙗже дана быше жыкоушнымъ
на земли прѣдъ улобѣны, сткорути тѣло зєтєрьное, нже нмать ꙗзѣоу
ороужноу, и живѣ бысть. 15 и дано емоу бысть дати доухъ тѣлоу
зєтєрьномуу, да проглаголетъ тѣло зєтєрьное, и сткорути да нже аште не
поклоннѣтъ се тѣлоу зєтєрьномуу оубнємъ боудєтъ. 16 и сткорути все
малыє и великыє, и богаты и оубогыє, и рѣкы и свѣбодныє, да дастъ нмъ
наурѣтаннє на роуцы нхъ десни и на уєлихъ нхъ, 17 и да никтоже
възможноу коупити или продати, такмо кон нмать наурѣтаннє на уєли
своемъ и на роуцы десни нме зєтєри, уисло имени его. 18 съды єсть
оумъ і трыпныне и моудрость. нже нмать, да поуѣтєтъ уисло улобѣны,
єсть бо уисло его .х. и .ѣ. и .з.

XIV

И в(н)дыхъ, се агмацъ стоѣше на горѣ сномьсцы, и с нимъ .р. ты-
соушты и .м. и .д. тісоуште нмоуште нме его нме ѿнѣдъ его написано
на уєлихъ сконхъ. 2 и слышахъ гласъ с небесе ꙗко гласъ воды многѣхъ
и ꙗко гласъ грома вѣзпка, и гласъ нже слышахъ ꙗко гоудѣцы гоудѣуште

къ гоуслы свое, 3 и поюште пѣсань мокоу прѣдъ прѣстоломъ и прѣдъ
уѣтирымъ животиннымъ и .к. и .д. старцы, и никтоже не можаше илвын-
моуты пѣсми, такмо си .р. тисоушти и .м. и .д. тисоуште искоуплени
отъ земли. 4 сы соутъ иже съ женамы не оскрынше себе, юмотоу
бо соутъ. сы хождаше къ слѣдъ агньца, зможе колиждо идеть. си ис-
коупленіи кнше отъ улоуеи науѣтны богу и агньцоу; 5 и къ оустыхъ
ихъ не обрѣте се ластъ, яко бес порока соутъ си. 6 и в(н)дыхъ ний
аиѣель парешть по срѣди небесъ, дръжешть екаиѣелье вѣуно благомы-
стити сидештымъ на земли и на ксако племе и колѣно и лоуды и езикъ,
7 глаголе гласомъ великимъ: оубоѣтен се бога и дадѣте емоу славоу,
яко прѣде уасъ соудъ его, и поклонеть се створишюуемоу небу и землоу
и море, истощикъ водныи. 8 и в(н)дыхъ ний аиѣель къ слѣдъ иде
глаголе: иде, иде Вѣвилонъ велики; отъ кина вѣросты лоубоднанихъ
своего напои все езыкы. 9 и .г. аиѣель къ слѣдъ ию иде глаголе гла-
сомъ великомъ: иже се кланзеть зѣтры и тѣсемы его и приемлетъ на-
урѣтанне на уелы своемъ и на роуцы десны. 10 и та иматъ пыти отъ
выи вѣросты божне, укама неразтворена оу уаши гител его, и моуеи
боудеть огнемъ и жоупеломъ прѣдъ аиѣелье божынны и прѣдъ агньцемъ,
11 и дныи моуеи ихъ въсходыть къ вѣки вѣкомъ, и не имоутъ по-
коѣ д(ь)ни и мошть покланяюште се зѣтры и тѣсемы его, иже прые-
млетъ наурѣтанне нмни его. 12 зды естъ трѣпныи светныхъ и сълоудя-
юштыхъ запов(н)ди божны и вѣроу нсоухристовоу оузрадоуютъ се. 13 и
слишяхъ гласъ с небесе глаголюшть мы: илпниш: блаженни мрътвы оу-
мыраюште отъ селн о господи. еи, глаголетъ доухъ, да поуыють отъ
троудъ сконхъ; дѣла бо ихъ ходеть къ слѣдъ с ними. 14 и в(н)дыхъ, се
облакъ биль, и на облацы сидеть подобанъ сымоу улоуѣуьскомоу,
нмоушть на глакѣи своеи вѣмацъ хлѣтъ, и къ роуцы свои сръпъ остарь.
15 ний аиѣель нзиде ис цръкве кѣпне гласомъ великомъ къ сидештоуемоу
на облаци: послн сръпъ скон остры, и пожни, яко приде уасъ жетени
яко нсьше жетѣа земельна. 16 и положи сѣде на облацы сръпъ скон
на землоу, и пожнена бысть земля. 17 ний аиѣель нзиде ис цръкве
соуштен на небеси, нмые и та сръпъ остарь. 18 ний аиѣель отъ олѣара
нзиде нмѣе область на огни, и възгласы клнущемъ великомъ къ нмоуштоу-
емоу сръпъ острѣ глаголе: послн сръпъ твои остри, и объеми винноградъ
земельни, яко съзрѣше гроздове ихъ. 19 и положи сръпъ скон на землоу,
и объеми винноградъ земельни, и вложи е къ тоуыло велико вѣросты
божне. 20 испрано бысть тоуыло виннограда, нзиде мръкъ отъ тоуыла
до оуздъ конемъ отъ стади .у. и .х.

XV

И в(н)дихъ нмо знаменіе велыи и уоудно: .з. анђель нмоуштіхъ .з. зхъ послѣднихъ, зко тнмы сконъуаетъ се зростъ божыи. 2 и в(н)дыхъ море стаклено смъшено съ огнемъ и побнждающе ѿтъ зхъры и ѿтъ тълесъ его и ѿтъ наурътаннъ его и ѿтъ уысалъ нменіи стоесте на мори стъкленныи, нмоуште гоусли божыи, 3 и поеште дъсанъ монснокоу, раба божнъ, и пьсанъ агъуоу, глаголоуште: велнъ и днна дъла твои господы боже вседръжытелоу, праведнн (н) истннннн поутн твои, царѣ езыхомъ. 4 кто не нмать оубоузы се тебе и прославыти нменн твоего? зко ты едннн пръподобанъ еси, зко всіи езици придоу и поклонеть се пръдъ тобою, зко оправданнъ твои зкыше се. 5 и по смъхъ в(н)дыхъ, ѿтъ-крьзе се чръквы божыи и скннннъ свъднннъ на небесы. 6 нзыде ис чръкве .з. анђель нмоуштіхъ .з. зхъ, обавъснн въ камень смыталъ и пръ-похсамн похси затымы. 7 и едннн ѿтъ .д.-хъ жыкотанъ дастъ .з. анђе-ломъ .з. пнзълъ златнхъ нспланъ зростн бога жыкоуштаго оу езики зкхомъ. амнъ. 8 нспланн се чръкн дѣма и славы божыи ѿтъ сыли его, и нктоже не смъше вѣнннн въ чръкавъ до ндыже сконъуаетъ се .з. зхъ ан-ђельскнхъ.

XVI

И слншахъ гласъ с небесе велым глаголоушты .з. анђеломъ: ндъште, нзымте .з. пнзълъ зросты божыи на землоу. 2 и .д. анђель нзыде, нзымъ пнзълъ скою на землоу, и бысть гнонъ заль и лоутъ на уловъцыхъ нмоу-штіхъ наурътаные зхъри и поклоняющтіхъ се тълесн его. 3 и дроуты анђель нзымъ пнзълъ скою оу море, и бысть чръкъ зко ѿтъ чрътанъца, и всака доуша оумыратъ зже оу мори. 4 и .г. анђель нзымъ пнзълъ скою на ръкы и на нстоуинннн кодине, и вѣше чръквою. 5 и слншахъ анђела кода-снаго глаголоуште: праведанъ еси се, въ н есть, и пръподобанъ еси, зко соуднлъ еси. 6 чръкъ светнхъ пророкъ нже нзымъше, и чръкъ нхъ дастъ нмъ пннн, зко достонннн соутъ. 7 и слншахъ нз олтара глаго-лоуште: ен, господы боже вседръжытелоу, праведнн истннннн (гкр. истънннн) соудн твои. 8 и .д. анђель нзымъ пнзълъ скою на салънъцѣ, и дано бысть емоу озмонты уловъкы огнемъ. 9 и огоръше уловъцн зноснъ, и хоуанше нмѣ божне, нже нмать область на зхънахъ снхъ, и не по-казше се дати емоу славоу. 10 и .е. анђель нзымъ пнзълъ скою на пръ-стоаль зхъры, и бысть царъство его омыраемо, и жвахоу езннн ское ѿтъ болызнн сконхъ. 11 и хоуанше бога небеснаго ѿтъ болнзнн сконхъ и ѿтъ гнон, не показше се ѿтъ днлъ сконхъ. 12 и .з. анђель нзымъ пнзълъ скою на ръкоу велнкоую впрать, нсече вода ен, да оуготонаеть се поутъ царемъ нже ѿтъ оустонъ салънуннхъ. 13 и в(н)дихъ нз ұсты змысеннхъ,

ИЗ ОУСТЬ ЗВЪРЪ, ИЗ ОУСТЬ ЛАЖНАГО ПРОРОКА .Г. ДОУХЪ НЕУШТИ ИСХОДЕШТЕ
 ЯКО ЖАБЫ. 14 СОУТЬ БО ДОУСИ ДЕМОУИНСЦЫ ТВОРЕШТЕ ЗНАМЕННЪ, ИЖЕ ИС-
 ХОДЕТЬ ИЗ ЦАРЕ ВСЕ ВЪСЕЛЕНЕ И СЪБРАТИ Е ИЗ БРАНИ ДНЕ К ТОМОУ КЕЛИ-
 НАГО БОГА ВСЕДРЪЖИТЕЛЯ. 15 СЕ ГРЕДОУ ЯКО ТАТЬ; БЛАЖЕНЪ БДЕН И БЛОУДЕН
 РИЗІ СКОЕ, ДА НЕ НАГЪ ХОДИТЬ НИ ДА НЕ ОУЗРЕТЬ СРАМОТИ ЕГО. 16 И СЪБЕ-
 РЕТЬ Е ИЗ МЪСТО НАРИЩЕМО ЕКРЪСКИ БРЪМЛАГАДОМЪ. 17 И .З. АНЪЕЛЬ ИЗЛАНЪ
 ПЫТЪЛ СВОЮ ИЗ (А)НЕРЪ, ИЗЫДЕ ГЛАСЪ КЕЛИИ ИС ЦРЪКВЕ ОТЬ ПРЪСТОЛА ГЛА-
 ГОЛЕ: БИСТЬ. 18 И БИШЕ БАНСТАНИНЪ И ГРОМИ И ГЛАСИ И ТРОУСЫ И ЗНАМЕННЕ
 КЕЛИЕ ЗЪЛО, ЯКОЖЕ НЕ БЫСТЬ ОТЬ НЕМАИЖЕ УЛОВЪЦИ БІШЕ ИЗ ЗЕМЛИ, ТОЛИКЪ
 ТРОУСЪ И ТАКО КЕЛИКЪ. 19 БИ(СТЬ) ГРАДЪ КЪ ТРИ УЕСТИ, И ГРАДИ ЕЗНУЙСЦИ
 ПАДОУ, И ВАКИЛОМЪ КЕЛИКИ ПОМЕНОВАНЫ БЫСТЬ ПРЪДЪ БОГОМЪ ДАТИ ЕМОУ
 УАШОУ ТРОСТЫ ГИТКА ЕГО. 20 И ВСАКИ ОТОКЪ ВЪЖА, И ГОРИ НЕ ОБРЪТОУ
 СЕ. 21 И ГРАДЪ КЕЛИКИ ЯКО ТАЛАНТИСКИ СНИДЕ С НЕБЕСЕ ИЗ УЛОВЪКИ, И
 ХОУАИШЕ УЛОВЪЦЫ БОГА ОТЬ ТЪЗЫ ГРАДИНЕ, ЯКО КЕЛИКЪ ЮСТЬ ТЪЗЪ ЗЪЛО.

XVII

И ПРИДЕ ЕДАНЪ ОТЬ .З. АНЪЕЛЬ ИМОУШТИХЪ .З. ПИТЪЛ, И ГЛАГОЛА СЪ МНОЮ
 ГЛАГОЛЕ МИ: ПРИДЫ, ДА ПОКАЖОУ ТЫ СОУДЪ ЛОУБОДИЦЕ КЕЛИКЫЕ СЪДЕШТЕ
 НА КОДАХЪ МНОГЫХЪ, 2 С НЕЮЖЕ ЛОУБОДИАШЕ ЦАРЬЕ ЗЕМЛЪСЦИ, И ОУПИШЕ
 СЕ ЖИКОУШТЕ НА ЗЕМЛИ ОТЬ ВНИА ЛОУБОДИАНИНЪ ЕИ. 3 И ВЕДЕ МЕ КЪ ПОУСТО
 МЪСТО ДОУХОМЪ, И ВИДИХЪ ЖЕМОУ СИДЕШТОУ НА ЗВЪРЪ УРЪВЛЕНОМЪ, ИСПЛНИ
 ИМЕНЬ ХОУЛЪНИХЪ, ИМЪАШЕ ГЛАВЪ .З. А РОГЪ .І.; И ЖЕНІ, ЮЖЕ ВЪДІ(ХЪ),
 ГРАДЪ КЕЛИКИ ЮСТЬ, ИЖЕ ИМАТЬ ЦАРЬСТЫЕ НАДЪ ЦАРЫ ЗЕМЛЪНИИ. 4 И ЖЕНА
 БЫСТЬ ОБАЛУЕНА КЪ ПОРЪППРОУ УРЪВЛЕМОУ И ПОЗЛАШТЕМОУ ЗЛАТОМЪ И КА-
 МЕНЕМЪ ДРАГЫМЪ И БИСЕРОМЪ, ИМОУШТИ УАШОУ ЗЛАТОУ КЪ РОУЦИ СВОЕЙ
 ИЛЪНОУ МРЪЗОСТИ И СКЕРЪШЕНИНЪ И ЛОУБОДИНИНЪ. 5 И НА УЕЛЪ ЕИ ИМЕ МА-
 ИИСАНО: ТАИНА ВАВЫЛОИА ВЕЛИКАГО, ШАТЫ ЛОУБОДИЦАМЪ И МРЪЗОСТЕМЪ ЗЕ-
 МЛЪНИИ. 6 И ВИДИХЪ ЖЕМОУ ПИТНОУ ОТЬ КРЪВИ СВЕТИХЪ И КРЪВЬЮ МОУ-
 УЕНИКЪ ИСОУСОВИХЪ, И ДИЕНХЪ СЕ ДИКОМЪ КЕЛНОМЪ ВИДЫМЪ Ю. 7 И РЕЧЕ МИ
 АНЪЕЛЬ: ПО УТО СЕ ДИЕНШИ? АЗЪ ТЫ РЕКОУ ТАИНОУ ЖЕНИ И ЗЕМРЪ МОСЕ-
 ШТАГО Ю, ИМОУШТАГО .З. ГЛАВЪ И РОГЪ .І. 8 И ЗВЪРЪ, ИЖЕ ВЪДЪ, БЫСТЬ И
 ИТЪСТЬ, ИМАТЬ ВЪЗЫТИ ОТЬ БЕЗЪАДИИ, И ОУ ПАГОУБОУ ИТЫ, И ОУДИКЕТЪ СЕ
 С НЕЮ ЖИКОУШТЕ НА ЗЕМЛИ, ИМЪЖЕ ИТЪСОУТЬ НАПЫСАНА ИМЕНА КЪ КНИГАХЪ
 ЖИВОТИНЪХЪ ОТЬ СЛОЖЕНИНЪ ВСЕГО МЫРА ВИДЕШТЕ ЗВЪРЪ ЯКО БЫСТЬ И ИТЪСТЬ
 И ПРЪДЪСТА. 9 ЗДЫ ОУМЪ, ИЖЕ ИМАТЬ И МОУДРОСТЬ. И .З. ГЛАВЪ И .І. РОГЪ,
 ИДЪЖЕ ЖЕНА СИДЫТЬ НА НИХЪ. 10 ЦАРЬ .З. ЮСТЬ; .Е. ИХЪ И МАЛО ЕДИНЪ,
 ДРОУТЫ НЕ ОУ ПРИШЛАЪ, И ТОГДА ПРИДЕТЬ, И МАЛО ЕМОУ ЮСТЬ ПРИШТИ. 11
 И ЗВЪРЪ, ИЖЕ БЫСТЬ И ИТЪСТЬ, И ТА ОСМЫ ЮСТЬ И КЪ ПАГОУБОУ ИДЕТЬ.
 12 И .І. РОГЪ, ЕЖЕ ВЪДЪ, .І. ЦАРЬ ЮСТЬ, ИЖЕ ЦАРЬСТВИНЪ НЕ ПРІЕЛИ СОУТЬ,

14 и вѣшта и похоть доуше твое ѡтътыде ѡтъ тебе, и всака тоуѣна и сѣтла погнѣе ѡтъ тебе, и к томоу не можешн обрѣсти ихъ. 15 и коупѣи сѣмъ обогатише се ихъ далече стоеште за страхъ моуѣениа еи ридяюште и плачуѣште, 16 и глаголюште: о горе, о горе градь великы Вѣкилонъ, обалуенъ въ вѣсонъ и порѣшироу урѣкленоу и похластеноу хлатомъ и каменнемъ драгимъ и енсеромъ, 17 яко въ едины хасъ погыбѣе толнко богатѣство. и всаки крѣмьлѣ и всаки палкас въ корабанхъ и вестелен елико оу мори дилають се, издалече стоеште 18 выпнѣхѣу кыдеште дымъ раждеженнѣ еи глаголюште: кто подобанъ градоу великому? 19 и положише нрѣсть на главахъ сконхъ, и кызоупнише плачуѣште се и ридяюште и глаголюште: о горе, о горе градь великы, въ немъже обогатише се еси нмоуште корабеле въ мори ѡтъ усты его, яко единнымъ хасомъ хлапоусти. 20 весели се о немъ неко и скеты апостолы и пророцы, яко соудъ богъ соудъ елѣмъ ѡтъ него. 21 и възетъ едины анѣлѣ крѣпанъ яко жрѣновѣанъ великъ, и въерѣже въ море глаголае: тако оуѣръжень боудетъ оустрымаенинемъ Вѣкилонъ градь великы, и не имать обрѣсты се и томоу. 22 и гласъ гоудѣацъ и моуѣеники и пискоуы и троуѣеники (тѣкр. троуѣеники) не имать слншанъ еити оу тебе к томоу, и всаки казѣникъ всакое казѣни не имать обрѣсты се оу тебе к томоу, и гласъ жрѣновѣанъ не имать слншанъ еити оу тебе к томоу. 23 и сѣтъ сѣнт(н)альниа твоего не имать хлѣсъ быти оу тебе паны, и гласъ жениха и нехѣсте не имать слншанъ еити оу тебе к томоу, яко коупѣи тѣонъ вѣхѣу вѣльможане земельне, яко коренинемъ тѣонимъ прѣластѣниа быше еси ехѣнѣ. 24 и въ немъ обрѣте се нрѣкъ пророхъствыа и скетыхъ вснхъ нхѣбенихъ по земли.

XIX

И слншахъ гласъ великы народа на небесы глаголае: алелоуѣ, спасение и слава и сила бога нашего, 2 яко истиньны и праведни соуды тѣонъ, яко соудѣнѣ еси градоу, нже просмрадѣи землоу лоубодѣланнемъ сконнымъ, и мастиахъ ис(н) нрѣкъ рабѣ сконхъ ѡтъ роуки его. 3 и въторицею рѣше: алелоуѣ. и дымъ възхоуше къ етѣи вѣкомъ. 4 и падоу .м. и .д. старцы и .д. жыкотѣа, и поклоннше се богоу нашему, сидѣнѣоуѣмоу на прѣстоли, глаголюште: алелоуѣ аминь. 5 и гласъ ѡтъ прѣстола нхѣде глаголае: поште богоу нашему еси раби его боеште се, малѣ и великне. 6 и слѣшахъ гласъ на небеснхъ народа многа яко гласъ водъ многнхъ и яко гласъ грома нрѣтѣа глаголюште: алелоуѣ. яко въцари се господъ богъ вседѣръжѣтель. 7 и радѣуемъ се и веселимъ се и дадимъ емоу славоу, яко нрѣде бракъ агмѣу, и жена его оуготова себѣ. 8 и

ДАНО БЫСТЬ ЕМ ДА ОБЛАУЕТЬ СЕ ВЪ КНСОНЬ СМЫТАА И УМСТЬ; КНСОНЬ БО ОПРАВДАННЪ СКЕТНХЪ СОУТЬ. 9 И ГЛАГОЛА МН: МАПШН: БЛАЖЕНН ХУДАНН НА ВЕУЕРОУ ЛГНЬУОУ ЗАКОЛЕМАГО И НА БРАКЪ ЕГО. И ГЛАГОЛА МН: СМ СЛОВЕСА КТРИА ИСТОКА БОЖИХЪ СОУТЬ. 10 И ПАДОХЪ ПРЯДЪ НОГАМА ЕГО, И ПОКЛОНИХЪ СЕ; И ГЛАГОЛА МН: ВЪЖДЪ, МН; КЛАСЕРАТЬ ТКОМ ЕСАМЪ ЛЪ И БРАТНЕ ТВОЕ, ИМОУШТНХЪ СВНДТЕЛСТВО ИСОУХРИСТОКО. БОГОУ ПОКЛОНИ СЕ; СВНДТЕЛСТВО БО ИСОУХРИСТОКО ИСТЬ ДОУХЪ ПРОРОУСТЫХЪ. 11 И ВНДНХЪ НЕБО ОТЬ-БРЪСТО, И СЕ КОНЬ СРЪНЪ, И СЪДЕМ НА НЕМЪ НАР(И)ЩАСТЬ СЕ КЪРНИ ИСТИННЫ, И ВЪ ПРАВДОУ СОУДНТЬ. 12 ОУН ЖЕ ЕГО ХКО ПЛАМЕНЬ ОГНЬНИ, И НА ГАЛБІ ЕГО КЪНЬЦН ИМОУН, ИМЪЕ ИМЕ МАПНСАМО ЕГОЖЕ ИНИТОЖЕ НЕ КЪСТЬ ТАКМО ТЫ; 13 ОБЛАУЕНИ ВЪ РИЗН УРЪВЛЕННЕ КРЪКНЮ, И НАР(И)ЩАЕТЬ СЕ СМОУ СЛОВО БОЖИЕ. 14 И КОНИШТЕВОКА НА НЕБЕСИ ИДЪАХОУ ВЪ СЛЪДЪ ЕГО НА КОМНХЪ СРЪМНХЪ, ОБЛАУЕНИ ВЪ КНСОНЬ БЛА И УМСТЬ. 15 ИЗ ОУСТЬ ЕГО ИСХОДИТЬ ОРОУЖЬЕ ОСТРО, ДА ТНМЪ ИХЪЕНЕТЪ ЕЗНИ, И ТА ОУНАСЕТЪ ЖАХЛОМЪ ЖЕЛЪЗНИМЪ, И ТА ПЕРЕТЪ ТОУИМО ВЪМА ХРОСТЫ ГИТЪА БОЖИХЪ, ВСЕДРЪЖИТЕЛА. 16 ИМАТЬ НА РИЗН И НА СТЕГНИ СВОЕМЪ ИМЕ МАПНСАМО: ЦАРЬ ЦАРЕМЪ И ГОСПОДЬ ГОСПОДЕМЪ. 17 И ВНДНХЪ ИМЪ АНЪЕЛЪ СТОЕШТЬ НА СЛЪ(И)ЦЫ, И ВЪЗООПН ГЛАСОМЪ ВЕЛННМЪ ГЛАГОЛЕ ВЪ ВСНМЪ ПТИЦАМЪ ПАРЕШТИМЪ ПО СРЪДЫ НЕБЕСЬ: ПРИДЪТЕ И СЪБЕРНТЕ СЕ НА ВЕУЕРОУ ВЕЛИКОУ БОЖИЮ, 18 ДА ХСТЕ ПЛЪТН ЦАРЬ И ПЛЪТН КРЪПНИХЪ И ПЛЪТН КОМЬСКИХЪ И СНДЕШТИХЪ НА НИХЪ И ПЛЪТН СВОБОДИНХЪ И РАБЪ, МАЛИХЪ ЖЕ И ВЕЛИКИХЪ. 19 И ВНДНХЪ ХЪТЪРН И ЦАРЕ ЗЕМЛЯННЕ И КОН ЕГО СЪБЕРАНИ, СТКОРЕТЬ БРАМЪ СЪ СІДЕШТИМЪ НА КОМН И СЪ КОН ЕГО. 20 И ЕСТЬ БЫСТЬ ХЪТЪРЬ И С ИМЪ МАЖИНИ ПРОРОКЪ, И СТКОРНТЬ ЗНАМЕННЕ ПРЯДЪ ИМЪ, ИМЪЖЕ ПРЪЛАСТИТЬ ПРИЕМЛОУШТЕ МАУРЪТАННЕ ХЪТЪРН И КЛАНАЮШТЕ СЕ ТЪЛЕСИ ЕГО, И ЖИВА ОУПЪРЪЖЕНА БИСТА ВЪ ЕЗЕРО ОГНЕНО ГОРОУШТЕ (ГКР. ГОУР-) ЖОУПЕЛОМЪ. 21 И ПРОУН ОУКЕННИ БИШЕ ОРОУЖЬЕМЪ СНДЕШТАГО НА КОМН ИМ(Ъ)ДЪШНИМЪ ИЗ ОУСТЬ ЕГО, И ВСЕ ПТИЦЕ НАСНТИШЕ СЕ ОТЬ ПЛЪТН ЕГО.

XX

И ВНДНХЪ ИМЪ АНЪЕЛЪ СХОДЕШТЬ С НЕБЕСЕ, ИМОУШТЬ КЛОУУЪ БЪХУДАНН, И ЖЕЛЪЗНО ОУЖЕ ВЕЛНЕ ВЪ РОУЦН ЕГО. 2 И ЕСТЬ ЗЫМЪ ДРЪВНАГО, ЕЖЕ ИСТЬ ДНЪВОЛЬ И СОТОМА, И СКЕЗД И ВЪ .У. ЛЪТЬ. 3 И ВЪЛОЖИ ВЪ БЪХУДАНЪ, И ЗАТКОРН И ХУПЕУАТАМЪ (ГКР. - ПЕУІ-) О ИЕМЪ, ДА НЕ ПРЪЛАСТИТЬ И ТОМОУ ЕЗЫМЪ, ДО ИДЪАЖЕ СКОМЪУАЕТЬ СЕ .У. ЛЪТЬ, И ПО СИХЪ ПОДОБАЕТЬ СМОУ ОТЬРЪШЕМОУ БНТИ ОУ МАЛО ЛЪТЬ. 4 И В(И)ДНХЪ ПРЪСТОЛЬ И СНДЕШТЬ НА НЕМЪ, И СОУДЪ ДАНЪ БЫСТЬ, ДОУШЕ РАСТЕСАНИХЪ ЗА СЛОВО БОЖИЕ И ЗА СВНДТЕЛСТВО ИСОУХРИСТОКО, ИЖЕ НЕ ПОКЛОНИШЕ СЕ ХЪТЪРЫ И ТЪЛЕСЫ ЕГО, И НЕ ПРИШЕ МАУРЪТАНЫХЪ ЕГО НА УЕЛИХЪ СКОИХЪ И НА РОУЦЫ СКОЕИ, И ЖЫШЕ И

вѣцарити се съ Нсоуѣхристоу въ .у. лѣтъ. 5 и проуы мрътавци не живи
бнше, до нѣдиже сконуаеъ се .у. лѣтъ. се въскръсение прѣков. 6 бла-
женъ, иже имать уесть въ оускръшени прѣкны, на нхъже смръть оутора
не имать областы, на боудоуъ нерне богоу Нсоуѣхристоу, и вѣцаретъ се
с нимъ въ .у. лѣтъ. 7 и наада сконуаеъ се .у. лѣтъ, раздръшенъ боу-
детъ сотона ѿтъ тѣмниче свое, изыдетъ прѣластни езыки соушнихъ оу
.д.-хъ оугамъ земле, Гога и Магога, на брамъ събраты е, нмъже уысло
ѣко писакъ морьскы. 8 и възидоуъ на широтоу земле, и обидоуъ стѣмъ
светныхъ и градъ възлоуелени. 9 и сидеть огнь с небесе ѿтъ господа,
и похъсть е. 10 и днзколы лѣстен въкръженъ боудеть въ езеро огнено,
идже зкыръ и лажнен пророкъ, и моууенъ боудеть д(ь)мъ и ношть
въ кѣки кѣкомъ. 11 и в(н)днхъ прѣстолю и сидѣштаго на немъ, емоуѣже
ѿтъ лица бѣжа земля и небо, и мѣсто не обрѣте се нмъ. 12 и виднхъ
мрътавѣце малне и великне, стоеште прѣдъ прѣстолюмъ и кинги разд-
гуюште се, ѣже соуътъ жнкотине, и соудъ приеише мрътвы ѿтъ написа-
ныхъ въ кингахъ по дѣломъ нхъ. 13 и дастъ море мрътавѣце свое, и соудъ
приеише мрътвы по дѣломъ своему кждо нхъ. 14 смръть и адъ прѣло-
жена быста въ езеро гороуште огнемъ и жоуеломъ, си жсть смръть
оутора езеро огнено. 15 иже се не обрѣтоу въ кингахъ жнкотинныхъ на-
писанихъ, оуѣрженъ бысть въ езеро огнено.

XXI

И в(н)днхъ небо ново и землоу покоу, небо и земля прѣкѣзъ прѣи-
детъ, и мора нхътъ к томоу. 2 и градъ светн брѣуасаннхъ в(н)днхъ нис-
ходешть с небесе ѿтъ бога, приготоканъ ѣко нектѣста оуѣкращена моуѣжоу
скоемоу. 3 и слишѣхъ гласъ с небесе глаголоушть: се и скиинѣ божнѣ
съ уловѣки, и въселн (гкр. вес-) се с нимъ, и ти лоудне его боудоуъ,
и самъ богъ с нимъ боудеть богъ нхъ. 4 ѿтъиметь всакоу салзоу ѿтъ
оунио нхъ, и смръти не боудеть к томоу, ни плауа ни капал ни болѣзми
не боудеть к томоу, и прѣка мнмондоуъ. 5 и реуе мн сѣде на прѣ-
столю: се нмѣа стѣборѣ всѣ. и реуе мн: напиши ѣко си словеса вѣрныа
истока соуътъ. 6 и реуе мн: бнхъ азъ дѣла н о, науѣтанъ и колацъ.
азъ жеждоуштоуемоу (гкр. жежд-) дамъ емоу питі ѿтъ воды жнкотине
тоуи. 7 побымждаен насладитъ си, и боудоу емоу богъ, и та боудеть
мнѣ сынъ. 8 страшннхъ же и невнрьннхъ и скврньнхъ и оуѣнцѣмъ
и лоуѣбдымъ и идололатромъ и всѣмъ лажннхъ уесть нмъ въ езерн
гороушти огнемъ и жоуеломъ, иже жсть смръть оутора. 9 и приде
единъ ѿтъ седмѣ анѣла нмоушнихъ .х. нмѣлъ златныхъ нспѣлненихъ .х.
ѣхъ послѣднхъ, и бесѣдова съ мною глаголе: греди, да ти покажоу

*

агньтоу женоу. 10 и веде ме на гороу великоу и високоу (гкр. висинѣю) зѣло, и покажи ми градъ велики ероусалымъ нисходешъ с небесе, 11 нмоушъ слакоу божию, и свѣтлао еи подобно камени драгому зѣло камени аспоу и хроустальноу, 12 нмоушъ стѣноу великоу и високоу, нмоушъ врата .вѣ., и на вратнхъ .вѣ. анѣла именѣ написана обима на десете колѣнома сымонъ нзраилевъ. 13 ѿтъ оустока врата .г.-в, ѿтъ свѣра врата .г.-в, ѿтъ юга врата .г.-в, ѿтъ запада врата .г.-в. 14 и стѣни градоу нмоушн основанне .вѣ., и на нхъ .вѣ. именѣ обима на десете апостолама агньтымѣ. 15 и глаголе съ мною нмѣше (гкр. нмѣшн) мѣроу трьстѣ златоу, да нзмѣрнѣ градъ и врата его и стѣни его. 16 и градъ на .д. оуѣган стоиѣ, дългота его еликоже и широта, и размѣрѣ градъ трьстѣю на стади .вѣ. тисоушнѣ, дългота и широта и висота его рѣкама мѣсть. 17 и размѣры стѣноу его въ .р. и .м. и .д. ланты оу мѣроу уло-вѣтоу, зѣе мѣсть анѣльскѣ. 18 и създаніе стѣни его асѣнь, и градъ злато умысто подобно стаклоу чистоу; 19 основанне стѣни градоу есѣнимъ дра-гимъ каменнемъ оукрашено: основанне прѣко асѣнь, и асѣнь же Петра связаетъ; .в. сампѣръ, сампѣръ же Павла связаетъ; .г. хальмидонъ, Ан-дрѣя связаетъ; .д. нзмѣръгадъ, Новама (гкр. нова) еванѣлѣистѣ связаетъ; 20 .е. сарѣдинось, Никова связаетъ; .з. сарѣди, Пилипа связаетъ; .з. хроу-сопѣсь, Врѣтоломнѣ связаетъ; .м. воуриль, Томоу связаетъ; .ф. топанѣзъ, Матнѣ связаетъ; .л. хроусолѣсь, Таднѣ связаетъ; .м. акинѣть, Симона зѣлотоу связаетъ; .вѣ. мѣстоусть, Мататнѣ связаетъ. 21 и обоу на де-сете врата .вѣ. бѣсѣра: едниъ каждо боудетъ ѿтъ единаго бѣсѣра (гкр. бѣсѣра), и поуѣтѣ градоу злато умысто зѣло стакло лѣстен се. 22 и прѣ-нѣе тоу не виднхъ, господѣ бо богъ вседрѣжитѣль прѣки емоу мѣсть, агнацѣ. 23 и градъ не трыбоуѣтъ сѣмѣца ни мѣсеца, на да сѣитнѣ въ немъ слава божиѣ и проскымѣтѣтъ, и свѣтлѣннѣ въ немъ мѣсть агнацѣ. 24 и помдоуѣтъ (гкр. помдоуѣтъ) езици свѣтоу его, и царѣ зѣмѣлѣсѣи принѣсоуѣтъ слакоу и уѣсть свою въ нь. 25 и врата его не нмоуѣтъ ха-теорити се оу днѣ, ношѣтѣ бо нѣсть тамо. 26 и принѣсоуѣтъ слакоу и уѣсть езиномъ въ нь. 27 и не нмѣтъ вѣнѣити въ нь есѣки сѣверѣнѣтѣль и теорѣи мрѣзѣсть и лѣжоу, на такмо написани въ книгѣхъ животнѣхъ агньтоу.

XXII

И покажи ми рѣноу чѣстоу и водоу живоу свѣтлоу зѣло хрѣстлао ис-ходешѣ ѿтъ прѣстола божиѣ и агньтоу. 2 и оба полѣ рѣки дрѣво жы-вотно творешѣ плодѣ два на десѣтъ вратѣ, на мѣсецѣ каждо въздаѣ плодѣ своимъ, и лѣстѣне дрѣ(ва) того въ исцѣлѣние езиномъ. 3 и есѣнаго ан(а)тема не боудетъ и томоу, и прѣстолю божи и агнацѣ въ немъ боу-

дѣть, и рабѣ его слоужеть емоу вѣноу. 4 и видѣть лицѣ его и имѣ его
 на велихъ ихъ. 5 и пошлѣ шѣсть тоу, и не трѣбоуѣтъ сѣзѣти ни ски-
 тнѣльника, нѣ сѣзѣти сѣлѣиунога, ꙗко гсподь богъ просѣзѣтъ е, и
 вѣцѣрѣтъ се оу вѣкы вѣкомъ ам(н)нѣ. 6 и рече ми: си словеса вѣрна
 истока соутъ, и гсподь богъ скетихъ пророкъ сконхъ посла анѣла
 своего сѣзѣтъ рабомъ своимъ нѣже подобаетъ въ скорѣ бити. 7 и се
 придоу скоро. блаженъ съблѣудѣе словеса снѣ пророуѣст(в)нѣ въ книгахъ
 сихъ. 8 и азъ Новаѣ видихъ и слышѣхъ си, падохъ поклони ти си на по-
 гоу анѣлоу показашоумоу ми си. 9 глагола ми: вѣждь, ми; вѣкрѣтъ
 твоѣ есамъ и братѣ твоѣ пророкъ, съблѣудѣи ти словеса книгъ сихъ;
 богоу поклонѣ се. 10 и глагола ми: не запѣуати нхъ пророуѣствѣхъ
 книгъ сихъ, вѣрѣе бо вѣнѣтъ вѣсть. 11 обѣдѣи да обѣдѣи ти и еште, скѣрѣ-
 нѣи се да скѣрѣни ти се и еште, правѣди да ка правѣдоу твоѣи ти и еште,
 скѣти да скѣтитъ се и еште. 12 се гредѣу скоро, и мѣзда моя съ мною
 вѣсть, и вѣздамъ комоуждо ꙗкоже дѣла его вѣсть, 13 азъ есамъ альфа,
 прѣки и послѣди, нѣчѣтѣкъ и коначѣ. 14 блаженъ творѣште запѣк(н)ды
 его, и вѣратѣ вѣнѣдоути въ градъ. 15 вѣнѣ пси и чѣродѣице и лоуѣб(дѣ)ице
 и оуѣице, нѣдолатѣри и всѣки скѣрѣнитѣль и творѣн лоуѣмы и лѣжоу.
 16 азъ Исоусъ послахъ анѣла моего заѣс(н)дытѣлѣстѣокаты си рѣкъ азъ
 есамъ корѣнь и родъ давидѣвъ, звѣзда ютѣрна скѣтѣла. 17 и доухъ и
 нѣвѣста глаголетъ: приди. нѣже жеждѣтъ, да прѣдѣтъ на мнѣ, хотѣи да
 прѣметъ кодоу жѣкоу тоуѣе. 18 и сѣ(н)дытѣлѣствоу азъ всѣкомоу сѣ-
 шѣшѣтоумоу словеса сѣ пророуѣстѣихъ книгъ сихъ: аште кто прѣложѣтъ на
 нѣ, да прѣложѣтъ на нѣ богъ .х. азъ пиѣсѣихъ въ книгѣхъ сихъ. 19 и
 аште кто ѡтѣимѣтъ ѡтѣ словеса сихъ соутѣи ти пророуѣствѣхъ книгъ сихъ,
 да ѡтѣимѣтъ богъ вѣсть его ѡтѣ дрѣва животѣнаго и ѡтѣ града сѣ-
 чаго написанаго въ книгѣхъ. 20 глаголетъ сѣ(н)дытѣлѣствоуе си: придоу
 скоро. амѣн. гредѣи гсподь Исоухрѣсте. 21 благодѣтъ гспода нашего
 Исоухрѣста съ всѣми скѣтѣми. амѣн.

Tondal.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 travnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

U zapadnoj je Evropi XII vijeka napisana latinskim jezikom priča kako je neki vitez irski Tondal vidio muke u paklu i radosti u raj. Tu je priču XIII vijeka skratio Vincentius Bellovacensis, te se tako skraćena i latinski i na gdje koje narodne jezike prevedena štampala na skoro po što se pronašla štampa, a cijela kakva je bila prije nego je skraćena izašla je na svijet istom prije nekoliko godine: Visio Tnugdali edidit Oscar Schade. Halis Saxonum 1869.

Tu priču imamo i na svom narodnom jeziku u rukopisu XVI vijeka u biblioteci jugosl. akademije pod br. 324, koji se pod imenom „vrtal Petra Lucića“ potanje spominje u prvoj knjizi starijih pisaca koje izdaje jugosl. akademija, u predgovoru Jagićevu na str. 3—4. Ovaj prijevod čim se malo samo isporedi s pomenutijem latinskim tekstom koji je izdao Šade, vidi se da je skraćen, prem da se često oba slažu od riječi do riječi. Ali koliko naš prijevod odgovara onoj skraćenoj redakciji, ne znam, jer je nemam. Može biti da je ta priča prevedena na naš jezik prije nego je pisan rukopis u kom je imamo, te u nj samo prepisana; ali za sada nemam čim to potvrditi.

Po nesreći nema u rukopisu jednoga lista, na kom je bio početak priči, i jednoga pred samijem svršetkom. U početku kojega nema bilo je samo kako je duša izašla iz Tondala i kako su joj se rugali gja-voli dok joj ne dogje angjeo, a to je do trećega članka pomenutoga Šadova izdanja. Na listu kojega nema pred svršetkom bilo je o blaženstvu nekih svetaca, što je u članku 21—24 Šadova izdanja. Ali i ovako okrnjena ova priča nadam se da će dobro doći onima koji se bave istorijom naše književnosti a osobito prijateljima narodnoga jezika.

Kako stoji u rukopisu na prvom od tri lista na kojima je popisano što je u njemu, natpis je priči bio: „Vidin'ja Tondalova“. Sama priča, koliko je u rukopisu ima, glasi ovako:

za č noge tvoje sada u tanci ne igraju? za č jazik tašće pisni ne poje? I kada to veće rekoše njemu, uzdahnu duša vele gorko od bolizni, tere pogleda i vidi na daleče zvizdu gredući k sebi, vele svitlu. A ono biše angel njegov, i kada pride k njemu, njegovim imenom njega zazva, tere mu reče: Tondale, ča činiš? Videći on lipoga angela vele uzorita i da ga zazva njegovim imenom, od straha i tolikoje od vesel'ja reče: jao meni gospodine, obujale me su muke paklene. A njemu angel reče: sada me gospodinom zoveš, koga vazda sobom imaše i nigdar me tako ne zazva. A Tondal reče: a gdi sam¹ gospodine vidio nigdare tebe ni slišao glas tvoj slatki. Reče njemu angel: ja vazda naslidovah tebe od poroda tvoga kamo godi grediše, a ti nigdare ne htiše učiniti po svitu momu. I prostrvši ruku angel na jednoga od onih zalih duhov reče: evo oni čigova si svita držao i čigovu si volju činio; da blizu je milost božja, ku nisi dostojan, imaj ufan'je; jere ćeš trpiti muke, ma ne one, ke bi dostojan trpiti. I reče angel duši: hodi ovamo za mnom, i ka godi budeš viditi drži dobro na pamet, jer se hoćeš opet u tilo vratiti. Tada on s velikim strahom pustivši tilo ide svrhu koga staše i pritišće se k angelu; a vrazi videći da mu ne mogu ča ni veće zla učiniti, počaše psovati boga govoreći da ni pravi sudac, jere vraća mu po dila njegova; i svadi(še) se meu sobom i bijaše jedan drugoga i velik smrad pušćaše svaki jih. A angel pošadći k duši reče: hodi za² mnom. A ona reče: jao gospodine moj, ako ti pojdeš naprida, oni me će zada³ popasti. Reče angel: ne htij se bojati, jere veće jih je s nami nego s njimi, jere kada je bog s nami, tko more suprotiva nam? za č pisano jest: pade ti jih na livu tvoju tisuća a na desnu tvoju deset tisuć, a k tebi niedan zali ne pristupi. I toj rekši pojdoše.

I pridohše na dolac strašan i tm(i)nan vele, ki biše pokriven od smrti. On(i) dolac biše dubok i ugljevja goruća pun; svrhu onoga ugljevja staše zakrov gvozden po zakon prsure, ki se svitljaše kakono ugljevje. Svrhu one prsure prihojaše mnoštvo duš zločastih, ke se onde frigahu toliko dokle se postave kako vosak prid ognjem; i kada se proliahu, metahu ih vanka, a oni opet u put pridihi, kako su i bili, a vrazi vazimahu, tere ih opet metahu na onu prsuru. Reče Tondal angelu: gospodine, tko su ti, ki trpe te muke? Odgovori angel: to su oni ki su bili otca ali mater ali bratju ali sestre, ali ako su ubili koga inoga človika, ali ako su pristali da se ubie; to će trpiti do

¹ *mjesto gdi sam valja da nisam.* ² *u rukopisu se može čitati i sa.* ³ *rkp. „zada“.*

suda svita; a kada bude sud, hoće jih bog suditi kako bude njemu viditi. Tondal tada vele kruto drhtaše. Reče njemu angel: ne moj se bojati ti totu, jere človik ča ne učini, toj ne trpi; a sada pojmo inamo.¹

I pridoše g drugomu dolcu; teciše² rika vele tamna, ka biše puna diaval; priko one rike biše most od gore do gore, dužinom stupalji tisuća, a širok biše jednu nogu; priko onoga mosta nitkore ne mogaše projti, nego svaki padaše dolika, razmi samo vidi jednoga popa projti, u gubu obučena, kakono pelegrina; a inuda se nikudare ne mogaše projti. Tada Tondal poča plakati, a angel reče njemu: ne plači, od ovoga hoćeš biti izbavljen, da inu muku hoćeš trpiti. I vazamši ga za ruku povede ga priko mosta i reče: totu ginu oholi, ki ni bogu ni starijim ni nikomure nisu činili počtenje; a ki su krotki i humiljeni, ti ga pridu slobodno, kakono i ta pop, koga si vidio.

Pošadci od onuda bi viditi dusi da gredu putem vele tisknim i vele tamnim, i kada bi se skupile sve tmine, ke su na semu svitu, ne bi mogle tamnie biti. I duša se vele mučашe, jere ne viaše kamo gre nego po glasu od angela; reče tada Tondal angelu: gospodine, ne mogu dalje, vele se ubiam po ovoj tamnosti i ne vim ča činim ni kamo grem. Reče njemu angel: blizu smo onoga mista, komu gremo. I tudje³ vidi duša na daleče vekšega⁴ smrada nego nigdare biše vidila očima svoima; bihu toti kakono dolci ognjeni a usta njegova vele zadržahu i žežihu, da tisuća ljudi oružnih od prve bi u nje ulizli; a imiše u usta svoja dva žiganta: jedan biše doli glavom a drugi gori, tako stahu meu njegovimi zubi da bihu viditi troja vrata, a oganj nesmirni izhojaše iz ust njegovih, razdiljen na troje, kako iz triju vrat, a po ona vrata gredihu duše osujene unutra; i biše ondi smrad, ki se ne mogaše trpiti, i vapaj velik, i škrgit⁵ ishojaše od onih, ki se mučahu unutra. I kada duša Tondalova to zgleda, toliko strašnu rič, reče angelu: gospodine za č tamo gremo? Tada angel odgovori: put naš inako se ne može svršiti, jere tuj muku nitkore ne more grišiti razmi obrani. Toj rekši angel pristupi blizu njega, a on zovoljan staše i naslidovaše njega, i kada biše blizu, ne vidi veće angela nego se najde sam. Tada vrazi obtekši nju kakono bisni psi potezahu za sobom u usta onoga drakuna, i onde bi grebena nohti od nečistih diavlov, palicami bi biena, paklom zakladana u oganj bi metana, od zmij ujidana, a diavli škripahu⁶ na nju zubi govoreći:

¹ u rkp. *posnije preinačeno*: onamo. ² u rkp. *tecise* kao dalje 'dolci'. ³ rkp. 'tudye', čitaj *vyaje*. ⁴ može se čitati i *većšega*. ⁵ rkp. 'scargit'. ⁶ rkp. 'scripahu'.

zločasta duše, tko te tote privede, prihinio te je, za č ti je totu u vike s nami pribivati. Ter joj pravljahu sve ča godi je činio budući na svit. Čuvši toj on da biše sve onako kako oni govorahu, tada poče derati duša obraz svoj vapiući: jao meni u zali čas rojenu, pokle mi je ovde u vike pribivati s ovimi vrazi. I kada mujaše¹ da je onde u vike osujena, ne zna po ki put se najde vanka iz drakuna daleko ležeći svrhu jednoga polja kakono nemoćan, i vidi blizu sebe angela svitloga, i obeseli se i poča hvalu uzdavati bogu. Tada angel ga vaze za ruku i podviže ga od zemlje i ozdravi ga od bolizni. Reče duša angelu: gospodine, svaki li človik ove muke pati? Odgovori angel: toj trpe krstjane, ki se krivo izpovidaju, jere kada se ispovidaju, ne će se pokajati od onih grihov i plakati, nego opet je gredu činiti; oni se rugaju bogom i posnikom.

Pošadći od onuda pridoše na jednu lokvu vele veliku i strašnu; priko one lokve biše most, dvi milje dug a dvi noge širok, a biše vas oštih² čava nazabian; i vidiše na onom mostu človika vele grozno plaćući i samoga sebe od vele stvari osvajujući, naprćena pšenice u snopih, komu biše pojti priko onoga mosta, a on se ne bojaše toliko pojti priko onoga mosta ni po onih čavli, da koliko se pa(sti) bojaše u onu lokvu. Reče angel Tondalu: onuda je pojti svakomu ki god je ku lupešćinu učinio, a ni se ispovidio tere vratio; a oni, ki doli padaju, oni su krel i riči crikvene, ke su bili posvećene; za to i tebi je pojti po tom mostu, jer si nigda ukreo kravu kumu tvomu. Reče njemu Tondal: gospodine, vratio sam ju. Reče njemu angel: vratio si ju, jer ju nisi mogao sakriti. I toj rekši pokaza njemu onu kravu, da ju povede priko onoga mosta. Tondal, ili htiše ili ne htiše, vaze kravu, ter ju poča voditi po mostu, i kada poča hoditi po mostu, krava se poča micati, tere ne htiše hoditi, i po ta put se potezahu priko mosta, nigda krava upadiše doli a Tondal ostaniše gori, a nikada Tondal ostaniše gori,³ a nikada Tondal upadiše a krava ostaniše, i tako se vodeći pridoše nasrid mosta; protivi ga ondi ki biše naprćen snopja pšenice, tere se ne mogahu razminiti, a diavli zdola strašnimi glasi vapiahu, da bi se brže ukinuli. Videći da se ne mogu razminiti nego da jim se je ukinuti, tada se poča plakati jedan i drugi. Tondal tada angela, koga biše za sobom ošao, ugleda ga na oni kraj prid sobom, tere zavapi govoreći: gospodine, pomozi me. Tada angel poskite ruku njemu, a on ništar veće ne vidi po ki put pride na oni kraj. Kada njemu pokaza Tondal noge svoje

¹ rkp. „mgniase“. ² može se čitati i ostrih. ³ tako griješkom u rkp.

krvave, reče angelu: gospodine, ne mogu jure veće hoditi za tobom. Odgovori njemu angel: spomeni se Tondale, kada ti biše u životu, gdi godi čujaše kar ali brigu ali gdi se biu ali skubu, onamo noge tvoje bihu vele brze; je li tako? Reče Tondal: sve je tako, gospodine. Angel taknuvši noge njegove tere reče njemu: hodi za mnom. Reče Tondal angelu: kamo ćemo poiti? Odgovori angel: tisknim putem, ki vede ka smrti. Reče njemu Tondal: a ni li pisano: koliko vesel i prostran jest put, ki vede ka smrti? Odgovori angel: ni od ovoga puta rečeno, nego od onoga života priprostoga, ki biez straha božjega i brez srama ljudskoga svoj život čini, hodeći zaedno.

I toj govoreći pridoše na jedno veliko polje, onde najdoše velike kuće . . (sve?) zidane kako u jednom gradu; u onih kućah biše čuti nesmirni plač. Tada reče angel: i ova pribivan'ja zove se limba onoga svita od svake riči od ke se ni hotio človik čuvati moguć, i za to u ovih kućah imaju muku priati. Reče Tondal angelu: gospodine, hoću li ja taj plač i te muke trpiti? A on mu reče: hoćeš. I toj rekši grediše prid Tondalom, a on za njim grediše plačući; i tudje pritekoše nepodobe i popadoše njega kljišći ognjenimi i vrgoše ju u peć goruću, i počaše mišnicami duhati oganj, ki biše pod peću, a druzi drva nošahu na oganj, a treći vapiahu: kada bude moćno razožgana, vrzite nam ju na nakovan da kujemo. A oni žegući tri ure vazimahu ga kljišćmi gorućimi, ter ga metahu po redu u drugu peć, tere govorahu onim: nu vijte, je li dovolje goruće. Tondal tada rad biše umriti a ne mogaše. Pride angel i da mu ruku, ter ga iztegnu vanka iz peći, tere mu reče: kako stojiš Tondale? vidi, tebi na onom svitu bihu vele slatki tvoji grisi i za ništare je računaše, i nigdar se ne htiše pokajati; a to vi(j) sada ča pati sada oni ki se ne će kajati. A on mu ništare ne mogaše odgovoriti od velike muke. Reče njemu angel: pokripi se, imaj ufan'je u bogu, jere gospodin povede u pakao i opet izvede. Tada reče njemu: u istinu, velike su i strašne muke, ke si dosle vidio; da ništare ni pri onih ke jošće nisi vidio, od kih za milost božju hoćeš biti prost. I taknuvši njega učini ga zdrava, i pojdoše naprida.

Evo tudje strah obajde, zima, smrad, ki se ne mogaše trpiti, obujaše dušu Tondalovu; a on tada reče angelu: jao meni, gospodine, ča je ovo da ne mogu naprida poiti? Odgovori njemu angel: blizu smo pakla. Reče tada Tondal: gospodine, za Isukrstovo ime, ne hodimo tamo. Reče njemu angel: ne hti se bojati, ne ću te k paklu dopustiti, da hoću ti pokazati, a to da budeš umiti pravljati, za č

ako bi ti onamo ulizao, nigdar se ne bi već vratio. I pridoše nad jednu propast, u ke bihu vele tiskna usta. Reče tada angel: pogledaj doli. Odgovori Tondal: gospodine, ne smim, hoće me viditi. Reče njemu angel: oni tebe ne će viditi, da ti hoćeš njih. Kada on pozri doli, vidi veće diaval nego je listja na gorah ali piska pokraj mora, ki mučahu zločaste duše, ke bihu s njimi, takovimi mukami, kako nigdare ni človik slišao ušima ni vidio očima, ni izgovorio jazikom. Tako poča Tondal plakati vele moćno. Reče njemu angel: ča plaćeš? Odgovori Tondal: gospodine, viju vele priatelji mojih i znanac s nepodobami pribivajući, i vele jih žestokimi mukami muče. Reče angel: daj slavu bogu da tebe ni dopustio u te muke. Reče Tondal: znam u istinu, da bi ne bila milost božja svrhu mene, i ja bih u ove muke upao. Reče njemu angel: a sada vrati se u pokoj, za č gospodin jest s tobom. ne htij se veće mučiti, ni jih veće viditi, oto si dosle vidio muke, ke trpe grišne duše i oni ki ne čine volju božju; a sada hoćeš viditi slavu, ku imaju oni ki čine zapovid božju.

Obrativ se Tondal za angelom i ne odašadći vele daleko ne bi jim tmina veće ni smrad, da obuja jih velika svitlost, i pria Tondal veliko vesel'je u sebi, i čudeći se od vesel'ja reče angelu: o gospodine, kako toliko brzo prominiš moje dresel'je u veliko vesel'je? Reče njemu angel: inim putom hoćemo se vratiti¹; ti za to blagoslovi gospodina boga i nasliduj mene. I tada hodeći vidiše mir velik i visok, i s one strane mira od kuda oni gredihu vidiše mnoštvo veliko muži i žen, daž i vitar trpeći, jošće glad i žaju, da smrada niednoga nimahu. Tada reče angel: ovo su oni, kim je bog bio dao na saj svit veliko dobro i blago, i počteno su životovali, da lakomo su udiljevali ubozim onim ki nimaju, i za to nekoliko lit totu pribivaju a paka hoće pojti u pokoj vićnji.

I tudje pridoše na vrata onoga mira, i kada minuše vrata, vidiše veliko polje cvitjem urešeno i puno lipa vonja, na² onom polju biše duš ke se ne mogahu zbrojiti, veseleći se i bogu slavu uzdajući, ondi nigdar ne biše noći ni tmine ni nigdare sunce ne zahajaše; nasrid onoga polja biše studenac vode žive, i oni ki okušahu, nigdare veće ne žajahu; i onde pozna Tondal dovolje ljudi, kih biše vidio u životu, meu kimi biše vidio dva kralja, jednomu biše ime Kondober a drugomu Dunat. Tada reče Tondal: gospodine, kako su ova dva prišli ovde? jere oba dva bihu krudela meu sobom i velici nepriatelji. Reče angel: za č su se pokajali prid smrtju: Kondober veliko vrime je ležao u nemoći i zavećao se je, ako bude živ, da da se učini koludar;

¹rkp. uuratiti. ²rkp. ma.

Dunat bio uhićen u vojsku i postavljen u uzu, da se iskupi, a on ča godi primaše od svoga kraljevstva, sve za boga i za svoje grihe davaše; i za to su se pravi našli prid bogom. A ti sve toj navisti živim, kada se vratiš na svit.

Pošadči¹ od onuda, najdoše polaču vele veliku oblú od pura zlata zidanu i od dragoga kamen'ja; ona nimaše vrata ni ponistar, a ko godi hotiše, ta unutra grediše, a biše unutra vele svitlo, kakono sunce sjaše, kakono da bi vele sunac sjalo; staše u onoj polači katidra zlata lipim šatorom urešena; i vidi Tondal u onoj katidri sedeći kralja Goromarčia, ki biše njegov gospodin, a oni gospodin biše u tolike lipe svite, tako mujaše Tondal, da vas svit je ne bi scinio; prihojahu u polaču onu mnozi noseći dare i prikazivahu kralju s velikim vesel'jem, i pridoše popove obučeni u crikovne svite svakoga kolura, i tolikoje žakni aparani kako da bi hotili misu kantati prid kraljem. I tako biše kuća ona urešena svakim vesel'jem, viaše se Tondalu, da bi ne bilo veće veselje u raj, ono bi zadovoljno bilo; a svi oni ki stahu prid kraljem, padahu na kolina svoja ter mu se klanjahu govoreći: plod od ruk tvojih budeš blagovati. Tada reče Tondal angelu: čuju se, gospodine, da od toliko slug niednoga ne mogu poznati. Reče njemu angel: nisu ovo sluge njegove, ovo su ubozi Isukrstovi i pelegrini, kim je kralj blago svoje za ime Isusovo razdilio, i za to iz ruk njih plaća se njemu život vikuvičnji. Tada reče Tondal angelu: gospodine, je li ku muku trpio gospodin moj kralj? Je trpio i još će trpiti svaki dan; počekaj malo, ter ćeš viditi. I tudje malo postavši potamni polača ona i svi ki bihu u njoj, a kralj izide vanka plačući, a ono mnoštvo ko biše onde u polači dvignuše ruke svoje u nebo vapiući: gospodine, kako viš i kako hoćeš, tako pomiluj slugu tvoga. A tada pozrivši Tondal vidi kralja do pasa u oganj steći, a gorika od pasa biše obučen u čiličiu.² Reče angel Tondalu: tu muku trpi tri ure svaki dan, a dvadeset ter jednu počiva u onoj slavi, u ku ga si vidio; za to u ognju stoji do pasa, za č je prisegao svojoj gospeji krivo u matrimoni čisto uzdržati, a ni htio, nego je hodio k inim ženam; a ono ča je od pasa u čiličiu, ono je pristao da se človik ubije. I tako hoće činiti do suda, paka hoće biti sinove života.

I pošadči od onuda pridoše na vele veliko polje, ondi nastojahu mnozi sveti imenom pravim zovući i pozdravljajući i govoreći: slava tebi oče bože, slava tebi sinu božji, slava tebi duše sveti bože. Bihu toti muži i žene, obučeni u bile svite vele plemenite, i vele veseli sveto trojstvo sla-

¹ u rukopisu je nerazgovietno, te se može čitati i pošadče. ² rkp. „čiličiu“.

veći; a bilina od svit njih biše kakono snig i kakono da bi sunce prostrlo svoje trake, onde biše svitlost nesmirna, lipost humiljena, zdravje vikuvičnje, jedinstvo u bogu, ljubav; vonja polja onoga, gdi bihu oni, mimohojaše sve drage pomasti i vonje. Tada reče angel Tondalu: ovo su vesel'ja onih ki su čisto živili u matrimoniu i nisu viru svoju prilomili i ki su blago svoje dilili ubozim, i ki su obitil svoju uzdržali u strahu božjem,¹ sirote i redovnike jesu pomagali. Kada bude na sudnji dan, hoće njim reći sam Isukrst: pridite blagoslovljeni ocem mojim, primite kraljevstvo, ko vam je pripravljeno od počala svita. A Tondal vele humiljeno moljaše angela da bi ga pusti onde stati. Reče njemu angel: to ne moreš imati, za č ti se je opeta vratiti. Prihojahu mnozi k Tondalu od onih blaženih slaveći boga i govoreći: slava tebi gospodine kralju vičnje slave, ki ne ćeš smrt grišnika, nego hoćeš da se pokaje i da žive, ki po velikoj milosti tvojoj izbavio si ovaj dušu od pakla i tvojimi svetimi jesi ju pridružio.

Onde Tondal vidi vele katidar zlatih, ke se ne mogahu zbrojiti; u onih katidrah siahu starci i starice, mladci i mladice, obučeni u svite od svile, pripasani stolami² bilimi, a biše obraz njih svitao, kako sunce, koje sja o polu dne, a na glavah svojih imahu krune zlate dragim kamen'jem urešene, i pojahu gospodinu bogu: aleluja; i toliko slatko biše čuti Tondalu, koliko da bi angeli rajski začinjali, i staše čudnovato razmišl(ja)jući se od tolika vesel'ja. Reče njemu angel: ča se čudiš Tondale? to su oni sveti ki su pobieni za viru, ki su volili umriti nego se od boga diliti, i oni ki su pušćevali oni svit, ter su se obraćali na službu božju, i svi ki su trpili strahе i nevolje životujući humiljeno i prav(deno) prid bogom.

Posadči malo naprida . . . . .
 . . . . . (nema jednoga lista) . . . . .

grisolitom, smaragdom, a u onoj katidri nitkore ne siasе. Reče Tondal angelu: gospodine, čigova je ovoj katidra, da ovako prazna stoji? Reče njemu angel: to je katidra jednoga biskupa, ki je jošće živ, ki je obećao bogu divstvo svoje uzdržati do smrti svoje, i za to on hoće sediti na tuj katidru. A Tondal vele većim vesel'jem gledajući razmišljaše ona pribivan'ja svetih. Reče njemu angel: pojmo, za č je skoro dan. Reče Tondal: kako gospodine skoro jest dan, a vide je dovolje dan da sam s tobom? Odgovori angel: ni veće nego li jedan hip noći. Poča Tondal vele humiljeno angela moliti da bi od onuda nikamor ne pošli. Reče njemu angel: opet ti se je u tilo vratiti i

¹ u rukopisu je na kraju dodano u. ² u rukopisu se može čitati i stolami.

pravljati ča godire si vidio tako dobro kako zlo. Čuvši toj Tondal bi vele žalostan, tere reče: hajme nebore ja, da mi se je u moje tamno tilo vratiti, ko me nigdare ne pusti dobro činiti. Reče angel: vidiš Tondale, potribno je sva tvoja zala, ka si dosle činio, ostaviti ti jih je, ter počati dobro činiti, jere ni kasno nigdare počati dobro činiti, a moj svit i moja pomoć ne će ti nigdar pomanjkati, da hoće vazda s tobom biti, ako budeš hotiti.

I toj rekši vase ga za ruku, tere ga postavi s tilom zajedno u magnutje oka, i kada bi duša s tilom, bi kako da bi vele nemoćna, i otvorivši oči svoji pogleda onih ki okolo stahu, tere vele željno oni uzdihahu, i podvignuv ruke svoje reče: slava tebi gospodine. I ustavši se pozdravi oca i mater i reče otcu: pozdravljaše te Rudan brat tvoj; vidio ga sam u veliku vesel'ju meu svetimi pribivajući, a sada otče moj, primi svit moj, pokaj se od grihov, tere daj blago tvoje za boga, da primeš kraljevstvo nebesko, kako ga je priao Rudan brat tvoj. I tako Tondal poča onim govoriti, ki onde stahu, sve ča biše vidio zlo i dobro, i moljaše ih da bi se hotili od grihov čuvati; poča moliti otca da bi mu dao niki dio blaga svoga, a otac da mu dio svega blaga. On tada vazamši od otca dio pojde k jednomu opatu, ter se učini koludar, polovicu od dila svoga da za boga, a polovicu ponese opatu svomu, i poča živiti pod strah starijih kako bog zapovida; a on jest ispisao pismo ovo, kako je vidio i kako trpio, da bude na korist onim ki budu čtiti a na slavu božju, ki žive s otcem i z duhom, a to jest sinom i z duhom svetim u vike vikom amen.

Razhod grada Zagreba 1362 godine.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 22 lipnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. FRANJO RAČKI.

U knjižnici jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti imade četiri rukopisa sa računima o prihodu i razhodu gradske občine zagrebačke za njeke godine XIV i XVI stoljeća. U rukopisu pod br. XCIX imade „Registrum factum super expensas communitalis tempore iudicatus circumspecti Valentini iudicis, filii Michaelis, moderni iudicis ciuitatis“, god. 1362. U istom rukopisu imade još „registrum expensarum anni 1541 tempore iudicatus prudentis viri Stephani aurifabri“. Na dalje u rukopisu pod br. CCXXXIII imade „registrum exitus pecuniarum tricesimalium ad diversas necessitates civitatis Montisgreccensis per Laurentium Bogdan, notarium eiusdem civitatis, ex mandato dominorum civium expositorum, factum anno domini 1552“; te se ovi računi nastavljaju i za druge godine do 1590. Ove račune popunjuju oni u rukopisih pod br. CCXXXIV i CCXXXV o prihodih iz tridesetnica i o danku, na ime u prvom „registrum super introitum tricesimarum civium Zagrabiensium in anno domini 1559“ sa nastavkom do 1576 god. u drugom „registrum super taxam seu contributionem civitatis Montisgreccensis tempore secundi iudicatus egregii Mathie Deli iudicis, factum anno 1553“, sa nastavkom za god. 1566 i 1575. Jošter imade „extractus super non solutorum taxae regiae per dominos communitatenses anno 1579 conumeratae“.

Ne treba istom izticati, koliko su takovi „registri“ znameniti za povijest, a naposeb za upoznanje gospodarstvenoga, obrtničkoga i prosvjetnoga stanja one dobe; a nam su oni tim miliji, čim su, žalibože, kod nas redji.

Ordje priobćujem samo onaj najstariji račun o razhodu zagrebačke občine 1362 godine, koj nam se sačuvao u matici; nebi li njim potaknuo pozornost na ovu struku starih spomenika, te izazvao njihovo dosele u nas zanemareno izučenje. Taj „registrum“ jest prema duhu one dobe mnogo kraći od svih potonjih, a i jednostavniji, dočim u kratko bilježi samo izdatke, nenavedši obično, kano registar god. 1541

niti dana, niti inih okolnosti. A ne ima u tom rukopisu, žali boža, ni registra o gradskom prihodu one godine.

Registrum god. 1362 tiče se onoga diela sadanjega Zagreba, koj je obsizao gradsku obćinu „in monte Grech iuxta Zagrabiam“, podignutu na čast slobodnoga kr. grada zlatnom poveljom¹ kralja Bele III (IV) od 16 stud. 1242, odanle prozvanu „civitas montisgrecensis“. Na Greču bio je Bela na obranu granica kraljevine sazidao grad (castrum), a na zemljištu njegovu posagradiše si kuće tako domaći kano što i inostranci, koje je on pozvao, obvezavši se, da će „brieg Greč prečvrstimi zidinami utvrditi“. Ova gradska obćina uživaše na temelju rečene zlatne povelje i povlasti od 23 stud. 1266 potvrđene također listinami² kralja Karla Roberta od 1322 i 1324 god. potpunou samoupravu s gradskim sudcem na čelu, kojega si svake godine sama birala. God. 1362, koje je naš registar sastavljen, bijaše Valentin Mihaljević, sudcem gradskim.

Ostavljajući taj registar u savezu s drugimi potanjemu strukovnomu izpitivanju, dodat ću ovdje samo njeke primjetbe za njegovo bolje razumijevanje i iztaknuti samo njeke točke.

Za mjestopis obćine „montis grecensis“ može se iz našega registra izvoditi, da je Greč bio opasan zidinami i obkopom, što no jih obćina bila dužna u dobru stanju držati. Od gradskih vrata, kroz koja bi ulaz otvoren, navode se izriekom: „porta lapidea (kamenita), porta carnicum (mesnička), porta nova“; a osim njih „portella parua“. Ova se ista vrata navode u gradskom zaključku od 1429 godine o čuvanju gradskih ključeva,³ iz kojega doznajemo, da osim onih triju glavnih vrata bijahu dvojica omanja, na ime: „portella campestris seu ad campum tendens“, i „portella parva, dverce vulgo appellata“. S toga sudim, da „portella parua“ u našem registru naznačuje „dverce“. Kod vrata bdili su stražari, koji se u registru naročito kod „kamenitih vrata“ spominju. Navode se još „castellum“ s kulom i mostom, preko kojega se ulazilo u kasteo, i „pallacium regis“. Castellum bit će onaj, koj je prije sto godina Bela sagradio bio. „Palacium regis“ bit će „domus regalis“, koju je kralj Karlo Roberto, po svjedočanstvu njegova pisma⁴ od 1330 god. na bana Mikca, dao sagraditi „tik zidina grada“, i čega radi nije on dopustio, da građani otvore ondje velika vrata nego samo „dverce“ za prolaz jednomu konju. U tom kraljevskom dvoru obitavao je dvie godine (1353—4) Karlov sin Stjepan,⁵ hrvatski vojvoda, sa svojom suprugom Margaretom kćerju cara Ljudevita Bavarca i dvoje djece, sinom Ivanom i kćerju Jelisavom. U tom dvoru stanovala je poslije smrti (9 kolovoza 1354) vojvode Stjepana, njegova supruga Margareta, kano „vojvodkinja Hrvatske, Slavonije i Dalmacije“,⁶ izvršujući vojvodska prava, jamačno u

¹ Matica je u arhivu grada Zagreba. Kukuljević: Jura regni Croatiae I, 63—66. ² Arkiv za jugoslav. poviest I, 189 seq. ³ Ibid. p. 200—202.

⁴ Ibid. p. 201. ⁵ Sr. listinu njegovu od 28 svibnja 1353 kod Krčelića: Notit. praelim. p. 147. ⁶ Tako se piše u listini od 1356 god. kod Fejéra: Cod. diplom. IX, 2 p. 500.

ime svojega maloljetnoga sina Ivana. Ivan je druge godine poslije našega registra t. j. 1363 preminuo u 10 godini svoje dobe. — Napokon navodi se u našem spomeniku „Ilica“, koliko znadem, najstarije svjedočanstvo za ovu sada glavnu ulicu našega Zagreba. Ona je da kako ležala izvan gradskih zidina.

Iz registra doznajemo na dalje njeke vrsti obrta i zanata, kojih je tada u Zagrebu bilo, prem se ondje napominju samo oni obrtnici i zanatlije, koji su za občinu radili. Bijaše dakle krojača, čizmara, krznara, sedlara, kovača, bravara, puškara, drvodjelaca, klesara i mesara. I taj izvod svjedoči, da Zagreb nije zaostajao u obrtu za drugim jednaki gradovi one dobe. Znajući, da se već prije stotine godina doselilo inostranaca u novu občinu, a budući se u registru novode zanatlije većinom samo krstnim imenom: to se ne može izviestno utvrditi, koj se živalj god. 1362 pretežno bavio zanatom; na domaći upućuju nas imena kovača Malca i Stelbe, na inostrani ime Herncera. Ovo bi se razmjerje dalo bolje ustanoviti pomoću onih drugih registara, a i inih spomenika, kada bi to pitanje spadalo u područje ovoga iztraživanja.

Vrsti novaca, koji se navode u našem registru i po kojih se cienne stvari i zaslužba, jesu ove: grivna, floreni, pensae denariorum, grossi, solidi magni i denarii. „Grivna“, u slov. *гривна* mina, drachma, moneta,¹ znamenuje ovdje to što „marca“ t. j. mjera to zlata i srebra u prometu, to pjeneza zlatnih i srebrnih. Vriednost marke ili grivne bijaše, kako je poznato, različita u raznih državah i raznih vremenih.² Glede grivne u našem registru možemo pomišljati samo na njezinu vriednost u našoj domovini, odnosno u Ugarskoj, i to prema polovici XIV stoljeća. Naredbom kralja Karla Roberta od 1342 godine³ bi ustanovljeno: „de una marca fini argenti duodecim pensae (denariorum) incidantur; et octo pensae ex eisdem (denariis), et non plures, unam marcarn ponderis budensis in statera ponderabunt et current pro marca fini argenti in montanis“. Iz jedne dakle marke finoga srebra kovana su 12 „pensae denariorum“, a od ovih osam pensa i 16 dinara bijahu jedna „marca pagamenti“. U jednoj marki srebra bijaše 1352 god. 56 groša,⁴ u grošu pako po rečenoj naredbi od 1342 godine šest dinara. Prema tomu vriedila je grivna, marca, srebra 56 groša ili 336 dinara, jedna pako „pensa (uncia) denariorum“, uzam 10 njih na grivnu, 33. 6 dinara, ili 42 dinara po budimskoj vagi. U drugoj polovici XIV veka mienjalo se razmjerje marke, kano novčane jedinice, naprama ostalim nje djelovom; tako se god. 1368

¹ Cf. Miklošić: Lexicon paleoslavenicum ad v. *гривна*. ² Obzirom na slovenske države srednjega veka u Rusiji zvala se *гривна* = litra srebra kano osnovna jedinica novčana a vriedila je za Jaroslava I († 1054) dvie kune. U Českoj vriedila je grivna srebra u XII veku 200, u XIII za Ottokara II pako 600, početkom XIV v. za Václava II čak 768 den. Sr. Jiřeček: Slovanské právo v Čechách a na Moravě. II, 59—61. ³ Vidi: Corpus iuris hung. Decretum unicum a. 1342. ⁴ Cf. Fejér: cod. diplom. IX, 2 p. 191.

brojilo 50 groša u grivni srebra, a 1380 godine 72 groša.¹ Razmjerje prama „pensam“, unciam, kano da je bilo postojanije, jer se i godine 1361 računalo 10 pensa u jednoj grivni srebra.² Razmjerje zlatnoga naprama srebrnomu novcu razabire se takodjer iz onoga dekreta 1342 godine: 12 karatna grivna zlata valjala je 7 grivna srebra; odanle kovani su „floreni seu aurei denarii“, kojih je jedan vrijedio 90 dinara. Za Ljudevita I računala se marca na 4 forinta.³ Ako se vrijednost ovih pjeneza omjeri o vrijednosti naših novaca: neće se od točnosti daleko zaći, uzme li se, da je „florenus“ one dobe iznosio naša 4 for. 86 nč. u zlatu, a 3 for. 44 nč. u srebru.⁴ Prema tomu bila bi dinaru vrijednost 5·35 nč. u zl. a 3·74 nč. u sr.⁵

Ali već navedeni primjer svjedoči, da je u samoj Ugarskoj vladala raznolikost u pjenezničtvu; ondje bijaše više kovnica, u kojih su iz marke kovani različiti pjenezi različite težine. S toga se navodi marka budimska, kremnička, pečuhška itd. pak prema tomu i sitni pjenezi. Onom naredbom od 1342 godine, koja se odnosi na kremničku komoru, htjede Karlo I sve stare i inostrane pjeneze izvan tečaja postaviti, i jednolike vrsti pjeneza za cijelu državu propisati. Ali ona se raznolikost ipak opaža u spomenicima sljedeće dobe. Ostavljajući Ugarsku primjetit nam je, da je i u našoj domovini bilo tada kovnica, u kojih su se kovali pjenezi po sustavu različitu od ugarskoga. U listini⁶ od 1357 godine, fer. 3 ante festum nativitatis b. M. V. izdanoj braći Ivanu i Bodonu po zagrebačkom kaptolu, daje se svjedočanstvo, da su Martin i Gatal prodali rečenoj braći svoju zemlju „pro quatuordecim marcis denariorum grecensium“, pod kojim se imenom razumievaju „denarii zagrabienses“ drugih spomenika. Iz djela Ivana goričkoga arcidjakona: de statutis capituli zagrabiensis⁷, pisana polovicom XIV stoljeća sliedi, da je tada „de puro auro florenus vel ducatus“ vrijedio u nas 70 dinara „dobrih vojvodskih ili bauskih“, a da je „denarius bonus ducalis vel banalis“ imao 12 „malih bagatina“. Ondje se naročito navodi raznolikost pjenezničtva, te se na jednom mjestu spominje izplata „ad valorem communem zagrabiensis monetae“. Isto se potvrđuje računom⁸ papinskoga izaslanika Gervasija Petra, koj veli, da je 1342 god. dne 26 lipnja poslao sabrane pjeneze u Senj po zagr. kanonicima Ivanu i Nikoli, „et dedi dicto cantori (Nicolao) V marcas monete zagr. b. misban valentes X flor.“ Odakle se ujedno vidi, da je jedna „marca monetae zagrabiensis“ tada imala 2 florena.

¹Ibid. IX, 4 p. 155. IX, 5 p. 446. ²Ibid. IX, 7 p. 510. ³Ibid IX, 6 p. 124. ⁴Sr. Seiler: Niederösterreich. Münzsorte in XIV Jahrh. Wien 1869. Dr. Luschin: Oesterr. Münzwerthe des XIII und XIV Jahrh. Numismat. Zeitung von Huber und Karabaček. Wien 1870. Jahrg. 1869. Bd. I, 457—71. ⁵Po staroj bečkoj marki, koja je 1330 god. vrijedila 4 $\frac{1}{4}$ zl. for. bijaše 1341 florenus aureus = 6 for. 21 kr. u zlatu, a 4 for. 41 kr. u sr. a sr. dinar = 4·60 nč. Dr. Luschin op. cit. ⁶Matica u knjižnici jugosl. akademije. ⁷Codex nr. XXVIII u knjižnici jugosl. akademije. ⁸Theiner: monum. Hungar. I, 636.

Propuštajući drugoj prilici izpitivanje o pjenezničtvu srednjega vieka u našoj domovini toliko mi bilo reći za razjasnjenje našega registra. Nū pošto je izviestno, da se „valor communis zagrabiensis monetae“ u različito doba mienjao: to nam nepreostaje ino nego pokušati, ne bi li vrijednost pjeneza, koji se u registru navode, doznali iz sama spomenika.

Na listu 3, s druge strane, navode se u izdatku jedini „denarii, koji sbrojivši se iznose 748. A ondje je na kraju zabilježeno ovo: „summa facit III flor. et XXVIII den.“ S toga se ondje florenus računa po 240 dinara. Ovo se potvrđuje navodom na listu 5. b, gdje pobrojivši dinare u izdatku izlazi iznos od 556 dinara, ili $240 : 556 = 2 \text{ flor. } 76 \text{ den.}$ kano što se na kraju točno bilježi; za tiem na listu 2 str. b. gdje se u izdatku navode „floreni“ i „denarii“, koji sbrojivši jih iznose 8 flor. i 1218 den., a na kraju zabilježena je ova svota: „summa facit XIII flor. et XVIII den.“ Na dalje na listu 5. a. n. navode se u izdatku 13 pensae denariorum i u istom izdatku ukupno 348 dinara; a na kraju bilježi se iznos: „summa facit III flor. et C den.“ Odavle sledi, da se u pensi računalo 40 den. s toga u florenu šest pensa, kano što se utvrđuje računom na listu 4. b. gdje izdatci iznose 12 flor. i „23 pensas minus 10 den“, a bilježi se: „summa facit XVI flor. minus L den.“ Grivna navodi se u našem računu dva puta: na listu 1. b „dedi campanatori nouo V grivnas minus XXXX den“; onda na listu 2. a. „dedi preconibus II grivnas“. Izdatak na posljednjem mjestu iznosi 9 flor. 1299 denara, 7 pensa i 2 grivne“. Pošto je na kraju lista sav iznos u flor. i denarima ovako zabilježen: „summa facit XXII flor. et XLXVIII den.“ a onaj iznos u florenih, pensih i denarima čini 15 flor. i 119 den. to bi one dvie grivne iznosile 6 flor. 160 den. t. j. jedna grivna = 3 flor. 80 den. Prema tomu računa se tudjer 800 denara na jednu grivnu; a pošto se računa, kako vidismo, 40 den. na jednu pensu, to je grivna imala 20 pensa. S ovom se vrednotom grivne neslaže račun na prvom mjestu, jer obzirom na ukupnu svotu, ondje na kraju ubilježenu, odpali bi na 5 grivna manje 40 dinara samo 4 flor. t. j. 184 dinara na jednu grivnu. Ali ovaj se iznos nepodudara niti s onim na prvom mjestu, niti sa popriečnom vrednotom grivne tečajem XIV vieka, koja se kretala izmedju 4 i 2 flor. S toga držim, da je kod brojenja na listu 1. b. pogriješeno. Po računu na listu 4. a. bio bi grossus = 7 den. a po računu na listu 3. a bio bi solidus magnus = 5 den.

Ako se ne varam u tom računu, ovo su pjenezi „monetae zagrabiensis“ i ovo jim god. 1362 „communis valor“:

grivna imala 20 pensa dinara po 40 dinara na pensu, na dalje vrijedila 3 flor. 80 den.

florenus, denarius aureus, imao 240 denara, vrijedio 6 pensa den.

pensa bijaše $\frac{1}{20}$ grivne a $\frac{1}{6}$ florena.

grossus vrijedio 7 denara.

solidus vrijedio 5 denara.

denar bijaše $\frac{1}{300}$ grivne, $\frac{1}{240}$ florena, $\frac{1}{40}$ pense, $\frac{1}{7}$ groša i $\frac{1}{8}$ solida.

Ovaj se „communis valor zagrabiensis monetae“ prilično slaže s pjeznim sustavom one dobe; tē ga možemo prisvojiti, ako se gdješto i nepodudara s konačnim iznosi u našem računu, koji mogu biti i pogriešni, kano što se slutiti dade iz onih izpravaka, koje je računar gdješto preduzeo. U ostalom samo se kaže a poznato je inače od druguda, da „grivna, pensa“ ne bijahu u ono doba pjenezi već jedinice u novčanom sustavu, o kojih su se pravi kovani pjenezi mjerili.

Sada će čitalac laglje razumjeti razhod zagrebačke gradske občine od 1362 godine. Izdatci ondje ubilježeni na račun gradske blagajne iznose ukupno 122 flor. i 40 den. Ovo su tako rekav dnevni troškovi, a osim ovih imala je občina i drugih. Tako je za kr. taxu izdala 230 flor. vratila zajam gradjanom u iznosu od 127 flor. ili ukupno 357 flor. što s onimi izdatci čini 479 flor. i 40 den. Osim toga ubilježen je dug sa 13 flor. a tražbina od sudca 1 flor. i 80 den.

U što su oni izdatci potrošeni, to je dosta točno ubilježeno u „registru“. Od plata iztičem platu gradskomu bilježniku sa 12 flor. učitelju sa 9 flor. Občina prikaza na dalje darove banu (Nikoli Seču), knezom Martinu i Stjepanu i kr. kancelaru Ladislavu; a ona je već poveljama od 1242 i 1266 god. obvezana bila na darove kralju, kada u Zagreb dodje, vojvodi i banu. — Dnevnica zanatlijam iznosila obično 16, inače 10, 12, 17 dinara. Ciena robe razabire se odanle, što se vol računao na 2 flor., bačva vina 5 flor., dva voza siena i slame 1 fl., voz dasaka 70, 72 den., brvno po 8—19 den., hlaće 50 den., funta olova po 8 den. itd.

O rukopisu i ovom izdanju imadem samo to pripomenuti, da prva četiri lista polaze od jednoga pisca, ostala pako dva t. j. 5 i 6 od drugoga, kano što dvoje različito pismo svjedoči. Rukopis je dobro sačuvan, pismo nosi obilježja XIV vieka, inače je dosta čitljivo. Navesti mi je izpravke u računanju, koje potiču od samoga računovodje. Na listu 1. a. na kraju računar je prvu sbrojilbu XIII flor. i CC minus V izpravio sa XV flor. et XXX, uz ovaj posljednji broj izbrisan je opet V i razstavljen od predjašnjega okomičnim potezom. Na dalje na listu 3. a. poslije izpisane svote stajaše još LXVIII d. LII d. što je prekrizano. Napokon na listu 6. a. poslije stavka: „item emi de feno ad communitatem pro CC d.“ prekrizano je iznos: „summa facit CCCXXXVIII d.“ te još dodana jedna stavka, iza koje sledi iznos.

Ovih 6 listova sa četiri neizpisana čine jednu svezku, koja je u našem codexu sašivena s registrom od 1541 godine.

Text regestra od 1362 god. glasi ovako:

In anno domini m(illesim)o III c(entesimo) sex(agesi)mo secundo. Registrum factum super expensas comunitatis, tempore iudicatus circumspecti Valentini iudicis, filii Michaelis, moderni iudicis ciuitatis.

Item dedi Thome carpentario X d(enarios), qui laborauit in gradu circa portam carnificum prima die, et secunda die XII d. Et emi clauos XXVII denariis.

Item in festo Gregorii emimus pisces pro domino Bano pro tribus florenis et X d. Item iterum emimus pisces salso LXXX solidis et aleca pro medio floreno Item panes pro CC d. Item risi, mandule, kappari, ficus pro CCC et nonaginta II d(enariis). Item unum vas vini pro V florenis. Item fenum II currus et stramiam II currus pro I floreno.

Item propinauimus comiti Martino panes pro XXXXVIII d(enariis), et de pabulo pro LX d.

Item dedi Dyonisio et Miclin carnifici C d(enarios), qui conduxerunt malvasiam et alias res domini Bani ad Ztubiczam, quas propinauerat comes Stephanus domino Bano.

Item dedi ciuitatis hominibus, qui portauerunt cignos et anates VIII. pensas d(enariorum), et eisdem dedi XX d(enarios), quod reportauerunt unum missale de Varasd.

Summa facit flor. XV et XXX . . den.

[Fol. 1. b.] Item dedi III carpentariis, qui laborauerunt in arberii ante portam carnificum et ante portam nouam per duas dies nonaginta VI den. Item iterum dedi III carpentariis per unum diem, qui laborauerunt arberium ante novam portam L den.

Item emi statuas IIII pro XXXXVIII den.

Item emi clauos pro XXV den.

Item emi trabes duas pro XXVIII den.

Item dedi Clementi fabro IIII cum media pensa den. qui laborauit ad portas de arberii habli et panti.

Et iterum dedi eidem X den. qui laborauit I pant ad portam magnam nouam, qui fuit fractus.

Item dedi Michaeli, notario ciuitatis, XII flor.

Item emi oleum ad lampadem ecclesie pro III flor.

Item dedi plebano III flor. pro missa „Cibauit“.

Item dedi campanatori I flor. qui recessit; item dedi campanatori nouo V grivnas minus XXXX den.

Item dedi campanatori de pano pro I flor. jopulam pro medio flor. item caligas pro L den. item redemi tunicam a sartore pro XXV den.

Item dedi Thome freniparo L den. qui laborauit cingulum ad linguam magne campane.

Item dedi XIII den. pro uno curru de virgis ad preparandam sepe inter scolam et precones.

Summa facit XXVI flor. et CCXVI den.

[Fol. 2. a.] Item dedi magistro scole IX flor.

Item dedi preconibus II grivnas et pro II flor. de panno, pro caligis C den. et pro jopulis VII pensas den.

Item pro pileiis LXXX den.

Item redemi tunicas ipsorum a sartore pro LII den.

Item emi unum currum asseres et XXX asseres ad arberium muratum ante portam lapideam pro CXXVIII den. et clauos pro LXX den.

Item dedi VII carpentariis C et XII den. qui edificauerunt illud arberium.

Item in festo Elene propinauimus domino Bano I bouem pro II flor. item panes pro CXX d. item de pabulo pro I flor. de feno C den. de staminibus pro L den.

Item per mandatum domini Bani destinauimus unam litteram domini Bani ad comitem Stefanum, et dedi latori C den.

Item dedi IIII carpentariis LXIII den. qui coöperierunt sepe ante portam, et secundo die dedi omnibus XVI den. in eodem labore.

Item emi II currus asserum pro CXXXX den. et unam trabem ad eandem sepem pro XV den. et clauos pro LXX den.

Item feria tertia ante festum penthecostes propinauimus munus Ladizlao Vesannaij nuncio domini regis de pabulo pro XXXX octo den. et pullos XVIII den. et panes XVI den.

Summa facit XXII flor. et XLXVIII den.

[Fol. 2. b.] Item dedi Thome Cheden XXIII den. qui conduxit eundem militem ad comitem Martinum.

Item in vigilia visitacionis propinauimus de pabulo magistro Ladizlao, cancelario domini regis, pro XXXX octo den.

Item feria Vta post festum Margarethe propinauimus domino Bano I bouem II flor. et pro I flor. de pabulo, et de feno et straminibus pro LXXIII den. et panes pro CXX den. et pullos LX den.

Item emi asseres et winetue dictos et trabes in toto, qui(bus) edificauimus fluuium circa manduseucz V flor. CLII den. Item emi clauos CLXXXIII den. Item laborauerunt XIII carpentarii in toto super eundem fluuium, quilibet pro XVI den. quod facit in toto CCXXIII den.

Item emi I trabem magnam circa pontem extra nouam portam XXVIII den.

Item iterum emi II trabes XXXVI den.

Item emi III statuas pro XXX den.

Item emi trabes IIII pro XXXII d.

Item emi II statuas circa pontem sub turri castelli pro XX den.

Item dedi tribus carpentariis XXXXVIII den. qui laborauerunt pontes.

Item emi X trabes ad pontem sub turri pro LXXX et III den. et XII moztnicze pro LV den.

Summa facit XIII flor. et XVIII den.

[Fol. 3. a.] Item emi II trabes magnas ad viam circa Iliczam XXVIII den. Iterum dedi Mathie arcuparo LII den. pro duabus trabibus ad eandem.

Item dedi III carpentariis XLVIII den. qui laborauerunt canalía in via circa Iliczam.

Item dedi Flanelin CXX den. qui ambulauit cum litteris domini Bani post daciatores domini regis ad Rakonog et ad Varasd et ad dominum Banum.

Item dedi pro precio equi per IIIIor dies L sex den.

Item quando portauí taxam domini regis ad Varasdinum exposui super IIIIor equos et homines, et q(uum) emi duas scatulas de verscito II flor. et XLIII den. Item pro precio equorum per septem

dies I flor Item ibidem dedi Nicolao de Gathalovez unum flor. qui iuuit nobiscum coram magistro Georgio et domino Bano. Item dedi munus domino Bano pro I flor. et CXXX den.

Item in vigilia Laurencii, quum venerant nuncii domini regis de Italia, tunc apreciaui unum currum, qui conduxit res domini regis usque Crisium, pro octauaginta solidis magnis.

Item exposui super eosdem nuncios domini regis, super XVI equos et homines III flor. minus IIII den.

Item dedi Mathia fabro XVI den, qui reformauit lingwam campane Starcz dicte.

Item dedi Dominico latori LXX den. qui ambulauit ad Warasd expurgando nos propter taxam.

Item dedi III carpentariis, qui laborauerunt per II dies, quod facit C minus IIII den. qui laborauerunt extra portam lapideam, ubi custodes sedent in circuitu murorum.

Summa facit XI flor. CCCXXX . . den.

[Fol. 3. b.] Item emi unum currum asserum LXXII den. Item clausos XLVIII den. Item trabes VI den.

Item emi ipsis de vino 6 den.

Item dedi Clementi fabro XL den. qui laborauit lingwam magne campane.

Item dedi uno carpentario XIII den. qui laborauit (in) circuitu murum cum Andrea sutore.

Item dedi duobus carpentariis per III dies CX minus IIII den.

Item dedi uno carpentario per II dies LXIII den. qui laborauit in pallacio regis et in turri et extra portam carnificum verēye.

Item recepi a Paulo iurato IIII statuas pro XLVIII den. ad vereas.

Item unam trabem emi pro XII den.

Item dedi uno latori, qui portauit relatoriam domino Bano, q(uum) responsum dederunt domini de capitulo LXX den.

Item dedi Mathie carpentario X den. qui posuit truncos ad fossatum ante portam lapideam et carnificum.

Item dedi Clementi LX den. qui ambulauit ad Crapinam propter unam pixidem.

Item dedi uno latori, qui portauit pulueres pixidum L den.

Item dedi Clementi fabro XL den. qui edificauit lingwam campane Starcz.

Item emi de plumbo X funtos pro LXXX den. q(uo) edificaui oua ad pixides.

Item dedi Valentino fabro XVI den. qui laborauit globos de ferro nostro ad pixides.

Item dedi Gregorio, Stelba dicto, qui edificauit ferra ad sagittas XVI den.

Summa facit III flor. et XXVIII den.

[Fol. 4. a.] Item dedi Mlec fabro XL den. qui edificauit ferra ad sagittas.

Item emi unum centenarium de ferro a Mathia fabro pro VIII pensis den.

Item dedi christoforo pugnar LXXXVIII den. qui edificauit III palistas.

Item exposui, quum ambulauit cum Gutlar ad dominum Banum propter exercitum cum tribus equis CC den.

Item dedi pro precio equorum per IIIor dies CC minus octo den.

Item propinauimus munus domino Bano pro. III flor.

Item dedi pro uno publico instrumento XVII grossos cum pargamenis: I.

Summa facit VI flor. et CXL den.

[Fol. 4. b.] Item dedi Johanni Perouicz VI flor. pro damaskino, quod dedimus Georgio Kara. Item iterum dedi (e)idem Johanni pro panno unum cum medio flor. quod dedimus sociis suis.

Item iterum dedi eidem I flor. q(ando) ambulauit Ravsar propter dacium pro expensis et pro munere I cum medio flor.

Item dedi Ravsar pro precio equorum, qui bis ambulauit ad dominum Banum, solus prius, postmodum cum iudice II flor.

Item dedi iudici rausar pro expensis, quas exposuit ad exactorem taxe sue regie maiestatis, nomine magistrum Georgium de Kara, XXIII pensas minus X den.

Summa facit XVI flor. minus L den.

[Fol. 5. a.] Item dedi sporar XVIII den. (qui) reformauit unam seram ad portam magnam lapideam.

Item dedi pro uno capisterio Clementi cecka XL den.

Item dedi Georgio lapicide XIII pensas den. qui reformauit funtem Mandusewcz.

Item dedi, qui portauerunt mech pertinentem ad funtem XXIII den.

Item dedi, qui duxit lapidem infra ad funtem XII den. et qui duxit trabem II den.

Item dedi duobus carpentariis, qui edificauerunt canale circa funtem XXXII den.

Item emi clauos pro X den.

Item dedi Anthonio Rot C den. pro canali magno.

Item dedi eidem XXIII den. pro duabus trabibus, q(uas) recepi ad turrim penes portellam paruam.

Item dedi Wodopie LVIII den. pro una trabe, cum quo coperimus canale.

Item dedi pro una trabe VIII den. q(uam) posui circuitu funtem.

Item dedi Mathie XIII den. qui disposuit capisterium circuitu funtem.

Summa facit III flor. C den. et XLVIII den.

[Fol. 5. b.] Item dedi magistro Andrea carpentario XXXII den. qui edificauit ligna ad quatuor pixides, quas emimus a gwtlar.

Item dedi Milecz fabro C den. qui disposuit ferra ad CC sagittas.

Item dedi Brietio fabro LXVIII den. qui edificauit CCCVII ferra ad sagittas.

Item dedi Anthonio sutori iurato CX den. pro II curribus asserum, q(uibus) paraui pagimentum in turre penes portellam.

Item dedi Petro Herncer XII den. qui edificavit ferra ad CC sagittas.

Item recepimus VI trabes ad murum ciuitatis a glorie Mathie tergowecz pro LX den. Item a Martino iudice II trabes pro XX den.

Item dedi Domarci cum uno socio, qui conduxit boues domino bano ad Warasdinum LXXXXIIII den.

Item exposui super papira ad communitatem pro LX den.

Summa facit II flor. LXXVI den.

[Fol. 6. a.] Item reciperunt Michaeli pellicci ac institori V trabes ad murum ciuitatis, qui edificauerunt scalas pro LXX den.

Item tenemur Anthonio iudici pro precio equi, quum ambulauit Laurentius iuratus cum Johanne iudice Perouicz ad dominum bauum, per VIII dies per XVI per unum diem facit CXXVIII den.

Item emimus unum capisterium (a Clemente Ceka pro XL den. ad funtem).

Item emi de feno ad communitatem pro CC den.

Item pro munere Stephani comitis dedit iudex I flor. et XXXX den.

Summa facit I flor. CCCCXXXX den.

Suma sumpmarum tocius superioris registri facit CXXII flor. et XXXX den.

[Fol. 6. b.] Item iudex remansit debitor in ratione ciuitatis I flor. et LXXX den.

Item dedi pro taxa domini regis magistro Francisco Kara CCXXX flor.

Item dedi ciuibz, qui concesserunt pecuniam comunitati CXXVII flor.

Item tenetur mihi communitas VIII. flor. q(uos) concesseram ad dacium regis communitati.

Item Paulo Italico tenetur eciam IIII flor.

Dva apokrifna jevangjelja.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 22 lipnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

U istom rukopisu patrijašijske biblioteke u Karlovcima, iz koga priopćih tri stare priče u ovoj knjizi „Starina“ (vidi str. 63), nalaze se i dvije apokrifne knjige: jedna prozvana jevangjelje Nikodimovo — evangelium Nikodemi ili Gesta Pilati, a druga prozvana pripovijest Josipova — Narratio Josephi. Ovo je jedini rukopis u kom ja vidjeh ove knjige prevedene na slovenski jezik; ali ne će biti vrlo rijetki rukopisi u kojima se — daj budi prva — nalazi: u samom katalogu rukopisa V. M. Undoljskoga (Славяно-русскаѣ рукописи В. М. Ундольскаго. Москва 1870) ima ih šest od XVI i XVII vijeka br. 537. 543. 561. i dalje u „očerku“ na str. 39—40 pod br. 1085. 1088. i 1109, u kojima se nalazi prva od ove dvije knjige; drugoj ne mogoh još nigdje naći spomena. Svršetak prve knjige, t. j. poslanicu Pilatovu, vidio sam i u jednom triodu bugarskom pisanom na koži XIV ili XV vijeka, i to u pravilu na veliki četvrtak megju strasnijem jevangeljima (ne opominjem se megju koja dva); ali mi je taj rukopis bio poslan samo da ga vidim a da ga nikako ne upotrebim, te se ne mogoh uvjeriti je li ta poslanica u triodu sa svijem jednaka s onom u karlovačkom rukopisu.

Ne znam je li koja od ove dvije knjige kad štampana slovenskim jezikom; ko poznaje naše biblioteke, mislim da se ne će tome čuditi; prije bi se mogao čuditi kako učeni inostranci, n. pr. M. Nicolas (Études sur les evangiles apocryphes Paris 1866 na str. 402), znaju za koptičke, jermenske, arapske i sirske prijevode ovakih knjiga, i kako naročito za Nikodimovo jevangjelje veli R. A. Lipsius (Die Pilatus-Acten. Kiel 1871 na str. 1) da „nam se sačuvalo u dvije grčke recensije i u koptičkom i latinskom prijevodu“, a da bi bilo i slovenskih prijevoda, o tome nema u njih ni spomena. A da bi i bio slovenski prijevod koje od ove dvije knjige kad štampan, za nas bi to bilo kao i da nije štampan. Za to mislim da ću upravo potrebu u našoj književnosti, u kojoj su ove knjige sad jedva po imenu poznate, koliko toliko podmiriti, ako ih priopćim iz pomenutoga karlovačkoga rukopisa, od koga nijesu stariji oni ruski.

Obje sam knjige razdijelio u članke, kako su razdijeljeni u Tischendorf (Evangelia apocrypha. Lipsiae 1853), a štampan ih onako kao naprijed one članke iz istoga rukopisa.

I

Написаніе ѿ прѣдани господа нашего Ісѹс(а) Христа, еже въспомѣнѣти написа евреенскимъ езыхомъ Никодимъ, иже съ благообразнымъ Іосифомъ сынѣмъ погрѣбоше тѣло Ісѹсѹсово, въ лѣто же .xj. великаго царя Ѳеѡдосіа прѣложи се ѿтъ евреенскихъ на грѣхъ кля въ се сы, елика съдѣхше се прѣ Пилатъ поминѣхъ.

I. Въ лѣто .cvi. царства Тиверіа кесаря, царствоующаго въ Римѣ и обладающаго вѣстю въселенною, Нродоу владѣхшаго въ Галилеи въ лѣто .ѳ. власти его, мѣсеца мартѣа въ .xv. днь, при архіереіе Іоуде(и)скихъ Носипа и Канфи¹ и Амны и Соунина и Дафана, Гамаліана же Іоуды и Лекію, Нефѡлліа і Александра і Ариа и прочее старѣшныи Іоуденские, иже прѣидше къ Пилатоу нгемому на Ісѹса глаголюхше и обѣждахше его ѿ многихъ дѣхствъ злыхъ рѣкоше: яко сего Ісѹса вѣмы яко сына Іосифа дѣхвѡдѣхъ естъ. ѿтъ Маріе рождень, и глаголетъ себе сына божіа и цара, не тѣю же се, нь и соубоѣтъ сикернѣтъ, и ѿтѣхскихъ законъ хѡштеть разорити. Глагола нмъ Пилатъ: что естъ еже дѣхъ и хѡштеть разорити законъ? Рѣше емоу Іоудене: законъ нмѡмъ яко въ соубѡтоу не цѣхити никогѡже, а сын хроміе и слѣпіе и слекіе и расхлѣхнѣіе и прокаженіе и бѣсны въ соубѡтоу нсцѣхлѣхетъ, и въсегда лоукавнымъ дѣхсы. Глагола нмъ Пилатъ: с кымъ дѣхы лоукавнымъ? Рѣкоше емоу: вѣххъ естъ, и ѿ вѣхъзевоуаи кнѣзы вѣховскомъ нзгнѣхетъ бѣсы, и вѣсы повниоуѡтъ се емоу. Глагола нмъ Пилатъ: се нѣхъ о доуѣхъ нечѣхтемъ нзгнѣхити бѣсы, нь о вѡхъ Аскітїни. Се рече Пилатъ нечѣхтемъ бѡгомъ вѣроуѡштїи, и тѣхъ глаголахше емоу Іоудеіе: мохми се тѡеомоу вѣхнѣхствоуѡю яко да прѣдѣххнѣхши его соудѣхшѡу тѡеомоу, и да слѣхшнѣхши его. Рече нмъ Пилатъ: рѣхте ми како мѡгоу азъ нгемѡмъ сын цара нстѣхзати? Глаголахше емоу Іоудеіе: мы не глагохѣмъ его цара быти, нь самъ себе глаголетъ. И прѣхзѣа Пилатъ нзкоѡеѡ коуѣхсорѡ нменѣмъ, и рече емоу: съ кротѡстїю прѣхзови Ісѹса само. Нзхѣхъ же корсоръ и вѣдѣ его и похлѡни се емоу и сынѣмъ платѡ съ глахы своеѡе, нмѣже бѣ повнѣа глахѡ его, и распрѡстрѣхъ по хемли, и рече емоу: господи Ісѹсе, вѣхстоупнѣхъ на се прѣиди, яко хѡхѣхъ те нгемѡмъ. Вѣдѣхѣхше же Іоудеіе еже сѣхтворн корсоръ вѣхзѣхше къ Пилатоу глаголюхше: но что прѣхконоу не рече прѣхвести Ісѹса,

¹Ovdje je poremećeno: trebalo bi ova dva imena da stoje još jednom, i to u nom., pa u istom pad. da stoje i druga imena koja idu.

нѣ корсороу? видѣхъ бо его коурсоръ и поклони се емоу и вѣнѣцъ пал-
 тинъ съ главы своеѣ съметь, и распрострѣть по поутю и реуе емоу
 съ устьію: господи, на се възстоупивъ прѣиди, яко нгемонъ те зокеть.
 Пилать же призвавъ коурсора реуе емоу: по что тако сътворишь еси?
 Реуе коурсоръ къ Пилатоу: господи владыко, егда послаа мѣ еси въ
 градъ вѣнѣти къ Александрѣ, видѣхъ Інсоуса сѣдѣща на жрѣбѣти ѡсли,
 и дѣти екренскыѣ мнѡжество зовоуште и глаголюште: спаси насъ нже
 въ вышнихъ. и овы вѣтѣн финиковы въ роукахъ дръжоуште прѣдхо-
 жадоу, овы же рызы своеѣ постиладоу емоу по поутѣ зовоуште: спаси
 насъ нже въ вышнихъ, благословенъ гряди въ нмѣ господиже. Рѣше же
 Іоудеѣ коурсороу глаголюште: дѣти оубо екренскіѣ екренскыѣ езыхомъ
 глаголадоу, и како ты разоумѣ? Глагола нмѣ коурсоръ: въпросихъ въ-
 коего ѡтъ Іоуден: что еже глаголють дѣти зовоуште? и онъ ми сказа.
 Глагола нмѣ Пилать: да аште вы сами свѣдѣтельствоуете се, то оуже что
 есть покинѣнъ коурсоръ? Они же оумалкоше. глагола пакы нгемонъ (гкр.
 нгемомоу) коурсороу: изыди, и якоже хоштеши въведи Інсоуса. Изшедь
 же коурсоръ и якоже сътвори прѣжде Інсоусѣ, тако и пакы, и реуе емоу:
 господи Інсоусѣ, вѣиди, глашаетъ те нгемонъ. Вѣшьдытоу же Інсоусѣ,
 и възѣи ельминистѣи стоештен въ полатѣ пилатовѣ видѣхше Інсоуса, прѣ-
 клонивше се поклонише се емоу; видѣхъ же Іоудеѣ уюдо се вышнее,
 възпнише къ дръжестѣнмъ богы глаголюште: яко вы прѣклонисте ихъ
 и поклонише се Інсоусѣ. И рѣше Іоудеѣ къ Пилатоу: яко мы сами
 видѣхомъ дръжести богы како прѣклонивше ихъ, и поклонише се Інсоусѣ.
 Призвавъ же ихъ Пилать и реуе нмѣ: что тако сътвористѣ и прѣкла-
 нисте богы наше на поклоненіѣ Інсоусѣ. Глагола же пакы Пилать ар-
 хисинагомомъ (гкр. -або-) и старшининамъ Іоуденскыимъ: избѣратѣ вы моужѣ
 избранны и мошты и силы, да и ти нмоутъ бѡгѣи наше, да крѣпко
 дръжеть ихъ не прѣклонити се Інсоусѣ, и вѣидимъ аште тако боудѣтъ.
 И сътворише тако Іоудеѣ, избраше себе моужѣ крѣпкы и силы .єі.
 и поставише на которогождо бога шесть моужѣи, дръжати се крѣпко
 не прѣклонити се и стати прѣдъ соуднистемъ. и реуе Пилать коурсороу:
 извѣди Інсоуса вѣмъ домдеже направѣтъ богы, и тогда въведи его якоже
 хоштеши. Извѣде же Інсоуса вѣмъ съ устьію коурсоръ. реуе Пилать съ клет-
 кою кесарекою къ моужемъ дръжестѣнмъ богы: яко аште прѣклонет се
 възѣи наши къ Інсоусѣ, тоу вамъ вѣстѣмъ главы ѡтсекоу. И сѣд(ѣ) на
 соуднистѣи нгемонъ, и повѣле въвѣсти Інсоуса вѣторое. изшедь коур-
 соръ пакы прострѣть по земли вѣнѣцъ главы своеѣ и молише се Інсоусѣ
 възстоупити на нь понти по нмѣ. онъ же не хотѣше, ꙗ егда съ моуждемъ
 възстоупивъ понде. и вѣшьдытоу емоу въ прѣторѣ, абѣ видѣхше его
 богы надохше прѣдъ нимъ и поклонише се емоу.

II. Пилать же се видехъ оустраши се зело, и хоташе встати ѿ соуднища. Аѣе же посла къ нѣмоу жена его глаголюшѣи: нѣтоже тебе и правдинкоу томоу; много бо пострадахъ мошѣю за ны. Пилать же призвавъ Іоудее вѣсе реуе къ нимъ: вы самы вѣсте яко жена моя богомъ нашимъ не слоужитъ, нѣ пауе Іоуденскы вѣроуетъ (гкр. -ете). Глаголаше емоу Іоудеѣ: ен, тако есть. Реуе нмъ Пилать: се оубо посла къ мнѣ Прокла жена моя глаголюшѣи: нѣтоже тебе и уловкоу томоу правдиноу; много бо, реуе, пострадахъ мошѣю за ны. Ѡтвѣштакъ(ше) же Іоудеѣ рѣше къ нѣмоу: еда оубо не рекохом ли яко вѣховъ есть и о кезе-волни кнѣзи бѣсовьскомъ изъгонн бѣсы, и вѣса томоу покинуоут се? и се оубо въ сѣи мѣхътаиные бѣсы посла къ женѣ твоѣи Прокла. Пилать же призвѣ Ісѣуса и реуе емоу: не слышиши ли что си на те свидѣтельствоуотъ? нѣтоже ли не ѿтвѣштываеши? Ісѣусъ же реуе: аште не быше властѣ нмѣан, не быше глаголаи. которыждо въ нхъ властѣ имать оусты сконны глаголати добра и зла. ты сами да оузроутъ. Ѡтвѣштываеши же старѣшнии Іоуденскы къ Ісѣусу: что мы оу-зрѣмъ? вѣмы бо нѣпрѣкое яко ѿтъ блѣудѣ рождѣнъ еси; вѣторое яко твоимъ рождѣствомъ вѣфлѣемьскы дѣты все заколены быше; третѣе яко Іосифъ ѿтѣцъ твои и мати твоѣи Маріамъ бѣжаше въ Египетъ, за нѣ не нмѣаше дръзновеніѣ ни оубо къ людехъ. Глаголаху же пакы иѣѣи ѿтъ Іоудѣи: мы не глаголемъ яко ѿтъ блѣудѣ родилъ се есть. Реуе Пилать пакы къ Іоудеомъ глаголюштемъ яко блѣудомъ рождѣнъ: яко се слово ваше нѣстъ истинно, яко арьмасани быше (гкр. -ши) родители его прѣдъ вѣсеми старѣшними, якоже и си глаголютъ дроужина вѣша. Рѣше къ Пилату Аѣма Канфа: вѣсы мы и вѣсь народъ вѣпѣмъ, и не вѣроуемъ насъ яко ѿтъ блѣудѣ есть рождѣнъ. си оубо глаголюштемъ, яко не быти блѣудомъ, пришѣлци соутъ и оубеници его соутъ. И призвавъ Пилать Аѣиноу и Канфоу и глагола нмъ: п(о) что соутъ пришѣлци? Рѣше емоу: грѣхъстѣи сынове быше Іоудеѣ, и обратѣше се ѿтъ мѣгобожѣа въ благо-разуміе истиннаго бога и единого. Глаголаше пакы они Лазаръ и Астеріе, Адоніе и Ковъ, Ісаїа и Аѣа и Самоуѣа и Ісакъ и Фіѣеесъ и Присъкъ и Агрипа и Іоуда: яко мы нѣсмы рождѣнии тоужди пришѣлци, нѣ уеда Іоуденскы есмы. на армѣа Іосифовѣхъ и мдрѣниѣхъ вѣхомъ. И призвавъ Пилать сѣхъ .кѣ. моужѣи рекшѣхъ не рождѣшоу се Ісѣусу блѣудомъ, глагола нмъ: заканимъ ви именѣмъ кесареомъ, аште истинноу глаголете яко нѣстъ Ісѣусъ рождѣнъ блѣудомъ. Рѣше же они къ Пилату глаголюште: законъ нмѣамъ яко не клѣти се никоуже къ соуе. да нѣже закѣнѣоут се и си о милости кесареке, и ти бо соутъ .кѣ. старѣшнии и архіереѣ, и да рекоутъ клетвою яко нѣстъ якоже мы глаго-

лемь, и покниши еси сьирѣти. Глагола пакы Пилатъ къ Аннѣ и Кайфѣ: ниутже ли не ѡтвѣщиваете къ симъ? Они же рѣше: что хощемъ глаголати? еда не вѣроуеши насъ ни марѣда вьсего; яко вси глаголемъ яко блѡдомъ есть рождемъ Исоусъ и вѣхо есть и себе шаруесть сына божїа и цѣра, и не вѣроуеши насъ. Повѣла же Пилатъ вѣсь марѣдъ изыти и старѣшныи все, и ѡстави же сихъ .кѣ. глаголющихъ не быти емоу ѡтъ блѡда, остави же и Исоуса съ ними, глагола имъ Пилатъ: коею ради кини хотеть погоубити Исоуса? Они же рѣше: зѣвнѣсть имѡуть на нь, яко соуботи не хранишь, нь исцѣлѣваетъ недоужныи въ соуботоу, якоже и въ ныи дѣни, и о добрыхъ его дѣлахъ хотеть его погоубити. Реуе же къ нимъ Пилатъ: еи тако ли есть?

III. Тогда прѡстїю испавши се, изыде вѣнъ изъ прѣторе и реуе вѣсьмъ: свидѣтелъ имѡмъ слыще яко ижединою кини не обрѣтаю въ уловѣцѣ сѣмъ. Ѳтвѣщаше же Іоудѣе, и рѣше къ нѣмоу: аште не би си злотворецъ, не вихомъ его предади тебе. Реуе же имъ Пилатъ: поимете его вы, и по законуу вашемоу соудете емоу. Они же рѣше къ нѣмоу: намъ не достѡитъ оубыти никогоже. Реуе Пилатъ къ Іоудеомъ: вѣмъ ли не реуе боги оубити, нь мыъ такмо? Н кинде къ прѣторѣ пакы Пилатъ, и възгласи Исоуса особъ и реуе емоу: ты ли еси царь Іоуденскы? Ѳтвѣщаша Исоусъ и реуе къ нѣмоу: о себѣ ли глаголиши се намъ ни тебѣ рѣше о мыъ? Ѳтвѣщаша же Пилатъ къ Исоусу и реуе: еда азъ Іоудеаньнъ есьмъ? рѡдъ твои, архїереїе и книжници предаше те мыъ. что сътвориши еси? Ѳтвѣщаша Исоусъ и реуе: царство мое нѣсть ѡтъ соудѡу. аште бо ѡтъ мира сего было царство мое, тоу оубо слоугы мое поидеишюу си вѣше, яко да не пред(а)мъ боудѡу Іоудеомъ. мыни оубо царство мое нѣсть ѡтъ соудѡу. Реуе емоу Пилатъ: оубо царь ли еси ты? Ѳтвѣщаша емоу Исоусъ: ты глаголеши яко царь есьмъ. на се бо азъ сындохъ и родихъ се, да вѣсакъ нже ѡтъ истинны оуслышаеши гласа моего. Глагола емоу Пилатъ: что есть истина? Ѳтвѣщаша Исоусъ: истина ѡтъ небес(е). Глагола емоу Пилатъ: то изъ земли нѣсть истинны. Ѳтвѣщаша Исоусъ къ Пилату: то видѣши ли, истинноу глаголюштен како соудѣти имъ нмоуште власть на земли?

IV. И оставѣ Исоуса кѣмоуѣ прѣторе изыде къ Іоудеомъ и реуе имъ: азъ ни единою кини обрѣтаю въ нѣмъ. Рѣше емоу Іоудѣе: си реуе: могу разорити храмъ сын, и трѣмъ дѣньми съзиждѡу его. Глагола Пилатъ: кы храмъ? Рекоше Іоудѣе: сынъ храмъ нашъ, егоже създа Соломонъ въ .ис. лѣтъ, а си глаголетъ разорити его и трѣмъ дѣньми създати и. Разоумѣвъ же Пилатъ лѣжоу ихъ глагола имъ: азъ неовѣннѣмъ есьмъ ѡтъ крѣве праведнаго; вы оузрите. Рекоше Іоудѣе: крѣвъ

его на насъ и на уедехъ нашихъ. Призвавъ же Пилатъ старѣшнина Иудейскыя и скештемъники и левити и рече имъ къ тѣмъ: да не тако сѣтворите. се бо единое кымъ обратѣтъ се къ уловѣнъ томъ, ни достоинно смърти. се бо кина вѣла, еже глаголетъ о немъ, есть о цѣлѣхъ соудбныхъ. Они же рѣше къ Пилатѣ: аште оубо речеъ кто на кесара холоу, е ли повинны смърти или ни? Глаголетъ Пилатъ: еи, тако кымъ повинны есть смърти. И рѣше емоу Иудеѣ: то аште на кесара похоуантъ кто и достоинъ есть смърти, колии пауе на бога аште кто похоуантъ, якоже сын. Тогда покелъ игемонъ Иудеѣмъ изыти изъ прѣтора, и призвавъ Исоуса рече емоу: что сѣтвори тебѣ? Глагола Исоусъ къ Пилатѣ: ни чтоже, яко сица прѣдахъ се самъ. Глагола емоу Пилатъ: како прѣдал се еси (грк. есе)? Штъкѣшта Исоусъ: Моуси прѣкъмъ и прѣроци кси, кси прѣдрекѣше о смърти моеи и о възкрѣсенн. Слышавъ же се слово Иудеѣ и възкѣхъ къ Пилатѣ: что кѣштѣе хоуе трѣбоуеши и еште слышати ѿтъ нѣго? Глагола имъ Пилатъ: да аште слово хоуамо есть, да о семъ понимѣте его кы, и ведѣте его къ сѣмынѣште вѣше, и по закону вѣшемоу соудѣте емоу. Рѣше же Иудеѣ и Пилатѣ: законъ нашъ повѣзѣваетъ: уловѣкъ уловѣкоу аште сѣгрѣшнѣ, достоинъ есть да вѣетъ его оударѣше его .л. и деветижди; а нже на бога похоуантъ, каменѣмъ да повѣетъ се. Глагола имъ Пилатъ: понимѣте его кы, якоже хоштѣтъ тако соудѣте емоу. Рѣше Иудеѣ къ Пилатѣ: мы хоштѣмъ да распѣтъ се. Глагола Пилатъ: нѣстъ достоинно распѣти его. Възрѣвъ же Пилатъ на народъ вѣсь Иудеѣскыи, и видѣ многи плачущиныхъ се о (Исоу)сѣ и глагола къ старѣшнинамъ: се бо вѣждоу яко не вѣси хотѣтъ его да оумрѣтъ. Рѣше же старѣшнина Иудеѣскіе: за се бо прѣдохомъ мы вѣси, яко да оумрѣтъ, рѣкоше Иудеѣ, за нѣ глаголетъ себе сына божїа и цѣра.

V. И Никодимъ же изъ кымъ моужъ ноудеи(н)и, нже їсѣа напѣса, и прѣдѣстоештоу тоу соуштоу и томоу оучителю Иудейскоу, рече къ Пилатѣ: молю ти се господи, повѣз(н) ми рѣшнѣ словеса унѣста. Пилатъ же рече: рѣши. Никодимъ рече: азъ рекохъ къ старѣшнинамъ Иудейскыи и скештемъникомъ и левитомъ и вѣсѣмоу народу Иудеѣскоу въ сѣборѣ: что нѣштѣте сѣ уловѣкомъ сымъ? уловѣкъ сынъ многа знаменїа творнѣтъ прѣславѣла, нже никтоже никогдаже сѣтвори, ни можѣтъ сѣтворити. останеъте его и не сѣкѣштѣнте о немъ зла; да аште ѿтъ бога соутъ знаменїа та, сѣстоетъ се; аште ли же ѿтъ уловѣкъ соутъ, раздроушетъ се. оубо и Моуси пославъ быстъ къ Егѣпетъ, и сѣтвори знаменїа велика, еже рече емоу богъ, прѣдъ Фараѣномъ царѣмъ егѣпѣтѣскыи. и вѣше тоу моужѣ оугодѣшнѣци Фараѣионѣ, Амѣиѣнъ и Амѣерѣнъ, и сѣтворише и ти знаменїа не мала, еже сѣтвори Моуси, и нѣмѣхоу ихъ егѣпѣтѣне яко богы, Амѣиѣнъ

и ѿмѣрѣа. и по нѣже знаменїа нѣхъ, еже сѣтворише, не бѣхоу ѿтъ бога, погоуенїе се и ты и елїицѣ вѣровахше нѣмъ. и нѣмыа оставете улоукѣ сего. итѣсть бо покинѣнъ сѣмрѣти. Рече же Никодимѣу Іоудеѣ: и ты оученикъ его еси, и слово о нѣмъ теорїиши. Глагола къ нѣмъ Никодимъ: еда нгемѣнъ оученикъ его есть и слово о нѣмъ теорїи? не поставленъ ли его кїсарь илѣ таковѣмъ вѣштѣмъ? Бѣхоу же Іоудеѣ нрѣстѣте и скрѣжѣште зѣубѣмъ своимъ на Никодима, и глагола къ нѣмъ Илїатъ: что зѣубѣмъ свое поскрѣжѣстѣте на нѣ истинѣу слышѣште? Рече же Іоудеѣ Никодимѣу: истинѣу его да нѣмашѣ ты и вѣестїе его да боудѣши. Рече къ нѣмъ Никодимъ: аминъ, съ нѣмъ да боудѣу икоже вы глаголетѣ.

VI. Нѣмъ же итѣмъ ѿтъ Іоудѣнъ възгласѣ молештїи се нгемѣнѣу слово рѣшѣти. нгемѣнъ же рече емоу: нѣже аште хѣстѣши, рѣи. И рече: азъ .ли. лѣтъ бѣхъ лѣжѣшѣи на одрѣ бѣдѣмъ болѣзѣнѣмъ. и приишѣдѣшѣу Іисѣусѣу и мѣѣсїи бѣзѣмъ и разлѣнѣмъ оузѣмъ одрѣжѣмъ исцѣлѣнїе се ѿтъ нгѣго, и итѣїи ѿтъ вѣрѣмъ помнѣлѣвѣше мѣ денїишѣе мѣ съ одромъ монѣмъ и несѣше мѣ къ нгѣмоу. и вѣдѣе мѣ Іисѣусъ мнѣлѣсѣрѣдѣа о мнѣ, и рече мнѣ слово: вѣстанѣ, възмѣи одрѣ скѣи, пондѣи. и лѣмѣ исцѣлѣхъ и възехъ одрѣ скѣи, пондохъ. И лѣмѣ възехъ и дроугѣмъ итѣмъ глаголю: азъ слѣпъ родѣхъ се, и гласъ(ь) слышѣхъ а лица нѣхъ зрѣхъ. и прѣходѣшѣу Іисѣусѣу възехъ гласѣмъ великомъ: помнѣлѣи мѣ слыше дѣвѣдѣи. и помнѣлѣа мѣ, възлѣжѣи роукѣу скѣю на оуїю мою, и възрѣхъ лѣмѣ. И дроугѣмъ улоукѣ ѿтъ Іоудѣнъ възгласѣ глаголю: азъ пронажѣнъ бѣхъ и слово(мъ) еднѣмъ исцѣлѣи мѣ.

VII. И жена итѣла нгемѣмъ Вероникѣи издалече вѣпїишѣи рече: азъ крѣкѣоуѣва бѣхъ лѣт(ъ) .ѣі., и коснѣхъ се тѣуїю крѣсѣмъ рѣзѣи его, и лѣмѣ ста теуенїе крѣке мое. Тогда рече Іоудеѣ: законъ нѣмѣмъ: жена на свѣдѣтелѣство да не вѣхѣдѣти.

VIII. И нѣмъ мнозы ѿтъ народа къшѣдѣши по срѣдѣ, моужїе же и жены, възвѣше глаголюше: сынъ улоукѣ пророкъ великъ есть и силъ(ь)нъ, и вѣси емоу покинѣюють се. И глагола Пїлатъ къ вѣпїишѣи: да по что оучѣтелѣ вашѣи не покинѣюють се емоу? Рече къ Пїлатѣу: не вѣмы. Дроугїи же рекѣше къ Пїлатѣу: ико сынъ Іазадѣа ирѣтѣа вѣскрѣсы изъ грѣба уѣтворѣишѣи. Пристрашѣи же бѣше нгемѣнъ рече кѣсемоу нарѣдоу Іоудѣнѣскомоу: что хѣштѣте излѣити крѣкѣ непокѣнѣнѣмоу?

IX. И призвѣа Илїатъ Никодима и .ѣі. онѣхъ глаголюшѣи нѣхъ рѣждѣшѣу се Іисѣусѣу вѣлѣдѣмъ, глагола нѣмъ: что сѣтворишѣ, ико крѣмѣа велика бѣлаеть къ людѣхъ? Рече же къ нгѣмоу: мы не вѣмы, ты слѣи да оузрѣть. И пакы Пїлатъ призвѣа нарѣдѣ Іоудѣнѣскыи и глагола нѣмъ: вѣстѣ ико обыуанъ вамъ есть по вѣсѣмъ прѣзѣдѣнѣмъ вашѣмъ опрѣсѣлѣнѣи

едино(го) ѿтпоустати вамъ ѿтъ скъзаныиныхъ вамихъ. и се оубо имашъ
 иакоего оубѣицю скъзана въ тѣмъници глаголемаго Варавъа и сего
 ныи стоѣштаго Исоуса прѣдъ вами. въ немъже иединое выи зла
 не обрѣтаю. и коего оубо хошете ѿтъ обою, ѿтпоустоу вамъ? Они
 же възваше: Варавъоу ѿтпоусти. Глагола нмъ Пилать: что оубо стѣо-
 римъ Исоуса глаголемаго Христа? Они же рѣше: да распьет се. Дроу-
 сѣи же ѿтъ Іоуден глаголахоу къ Пилатоу: аште сего не распиеши,
 итси кер(ъ)имъ кесароу, ико себе нареуетъ сына божїа и цара. да хошеши
 ли сего кытїа цара а не кесароу. Разъгнѣваъ же се Пилать на Іоудеѣе
 рече: неспособъ естъ зѣло рѣдъ вашъ, и благодѣтелиемъ сконимъ тако
 бе- срама глаголете. Рѣкоше Іоудеѣе къ Пилатоу: кимъ благодѣтелиемъ?
 Глагола къ нимъ Пилать: слышоу оубо ико богъ вашъ, егоже вы вѣсте,
 тѣ ѿтъ работи жестокии и ѿтъ робѣства изведе васъ и ѿтъ землемъ
 егѣпѣтскимъ и скрозъ (bilo je: сковозъ) море проведе васъ ико по соуху,
 и въ поустини прїиита вы маиоу и хрѣстїан дасть вамъ. и о вѣствъ
 сыхъ прогнѣвасте бога вашего. и омъ вѣсхоте погоубити васъ, и помози
 се Моиси о васъ. ныи же вы вѣсте сами мое къ вамъ благодѣанїе, и
 се оубе глаголете и на ме ико кесара ивадити. И вѣствъ Пилать ѿтъ
 соудништа и вѣсхоте изыти. и възваше Іоудеѣе глаголюште Пилатоу:
 мы цара не имамъ иного тѣмъмо кесара а не Исоуса. но и вѣскн ит-
 цѣи на рождѣствъ его приимъдше ѿтъ вѣстоу дѣры принесоме емоу
 ико цароу. и слышавъ се Нрѣдъ понсиа погоубити его. оувѣдѣвъ же
 Іосифъ ѿтѣцъ его, и поетъ его и матере его и бѣжа въ Егѣпѣтъ. и
 оувѣдѣвъ Нрѣдъ се и посла погоуби вѣсѣ отроуета евреискаа иже въ
 Вифлѣемѣ. Оуслышавъ же Пилать словеса сїа ѿтъ Іоуден и оубоа се
 и помалѣ нмъ роукою, за нѣ зѣахоу, глагола нмъ: тѣмъже оубо сынъ естъ,
 егоже искааше Нрѣдъ? (Ѹтъкѣшташе емоу: ен, сынъ естъ. Тогда прѣемъ
 Пилать вѣдоу и оумъ роуцѣ скон прѣмо слыицю глаголе: непокннмъ
 есьмъ ѿтъ прѣе прѣкедника сего; вы оузрите. И пакы възваше Іоудеѣе
 глаголюште: крѣкъ его на насъ и на уедѣхъ нашихъ. Тогда Пилать ѿтѣ-
 врьсти дѣтри ѿтъ соудништа, иѣже сѣдѣше, и тогда ѿтѣрече слово на
 Исоуса глаголе: рѣдъ его рекоше на нь ико царство иштеть; сего ради
 и азъ слово на нь изрекохъ сьмырѣтно; и прѣжде скѣжете его по за-
 коноу царскому, и по томъ обѣсите его на крѣсть въ крѣтоградѣ, иѣже
 есте и, и дѣа злодѣи съ нимъ.

Х. И тогда извѣдоме Ісоуса ѿтъ прѣтора въ коупе съ ономъ зло-
 дѣи. и егда прїидоме на мѣсто, съельноме Ісоуса ѿтъ ризъ его и по-
 слаше его лежѣтемъ, и вѣицѣ трѣиъ възложиме емоу на главоу и
 распиемъ и. въ коупе же и оба злодѣи обѣсѣше съ нимъ, единого ѿтъ

десмоую а дроугаго оть лѣвою. Исоусъ же глаголаше: отьѹе, остави нѣмъ грѣхъ сынъ; не вѣдетъ бо что твореть. А конни соуштен тоу раздѣлише себе ризы его, и стомахоу людѣ зрѣше ѹюдесе бѣнѣшее, и роугадоху се архѣереѣ и кнѣзи вси моудестѣи глаголюште: дроугиныхъ спасе, да спасетъ и себе, аште есть сынъ божїи израильскїи. Подражѣахоу же его и конни приходѣште и оцѣтъ въздаюште емоу глаголадоху: аште ты еси Христосъ царь Іоуденскїи, спаси себе. И повелѣ же Пилатъ по ѡсоужденїю его на ѳѣлѣ написати кимоу его грѣхъскими словесы, ꙗкоже глаголадоху Іоудѣе, ꙗко царь есть Іоуденскїи. Единъ же оть обѣщѣныхъ злодѣи, именемъ Гевьста, реуе къ Исоусоу: аште ты еси Христосъ, спаси себе и насъ. Отыѣштѣа же къ нѣмоу дроуги, именемъ Днхмаса, прѣштѣаше емоу глаголе: не бонни ли се ты бога, ꙗко къ томъже осождеши ес(мы). и мы оубо къ правдоу, достоиннѣ бо, ꙗже сѣдѣхомъ, и прѣмлемъ; а сынъ нѣмътоже зло сѣдѣмъ. И прѣтѣшти ономоу глаголаше къ Исоусоу: помени ѹе господи къ цѣрѣсти си. И реуе емоу Исоусъ: аминъ глаголю тебѣ, дѣньсѣ съ мною еси въ раи.

XI. Бѣше же ꙗко уахъ .s. дѣни, и бѣсть тѣмъ по вѣсенъ земли до ѳ.-го уаса помръкнѣшоу слыньцоу; и раздѣра се прѣкопѣа захѣса на нѣмъ по срѣдѣ; и зѣа глаголю великомъ Исоусъ глаголе: отьѹе, къ роугѣ твои прѣдаю доухъ мои. И се реку издѣше. Сѣтъини же прѣдѣстои тоу вѣдѣ къса бѣвѣша, и прослави бога глаголе: ꙗко уловѣкъ сынъ прѣвѣдѣмъ есть. И всѣи народы съшѣдѣшен се на мѡзоръ сынъ и вѣдѣише бѣвѣша, вѣюште прѣси свое възѣрашѣахоу се. сѣтъини же темъ сказа нгемоноу бѣвѣша. слышавъ же се нгемонъ и жена его, и оскръбѣше се зѣаю, ни ѹдоше же ни пише къ дѣмъ тѣмъ. И посла Пилатъ къ Іоудеомъ и реуе нѣмъ: вѣдѣсте ли всѣ бѣвѣша? Они же рѣше: нѣмътоже се вѣстѣ. слыньцѣ бо по обнѣаю своемоу пакы помръѹе. Стомахоу же зѣаеми Исоуса изъ далѣѹе, и жени пришѣдѣшее въсѣдѣ Исоуса оть Галилеѣ зрѣше сѣа. И се моужъ именемъ Іосифъ сѣвѣтъини сынъ бѣагъ и прѣвѣдѣмъ оть Арѣмаѣе града Іоуденска, и сынъ не бѣсть приложѣмъ сѣвѣтоу и дѣаиоу Іоуденскоу о Исоусѣ, нѣже и тѣмъ уааше цѣрѣстѣе божѣ, сынъ пристѡупи къ Пилатоу, проси тѣаю Исоусоко, и сѣмѣмъ е ѡбѣнѣтъ плѣштѣаницѣю хнѣстою и положиѣ е къ грѡбѣ изѣѹене.

XII. Слышавѣше же Іоудѣе ꙗко тѣао господнѣ испроси Іосифъ, искадоху его и ѡмѣхъ .vi., нѣже бѣхоу по Исоусѣ, и Никодимъ и нѣкиныхъ дроугыхъ, нѣже глаголахоу прѣдѣ Пилатомъ добраа дѣаа Исоусока. всѣи же сѣкрыше се; а Никодимъ тѣѹю единъ ꙗви се нѣмъ, ꙗко кнѣзь моужъ прѣкынъ бѣше къ І(оу)деомъ, и глагола нѣмъ: по что пакы вѣнѣдѣсте въ собѡрѣ нѣми? Они же рѣше емоу: а ти како вѣнѣде, ꙗко приѹестѣ-

ники Ісусовъ и съестіе его въ боудущемъ вѣцѣ? Никодимъ рече: аминь, аминь. По сему же Іосифъ изымъде рече нмъ: по что оскръбисте се на ме, яко испросихъ тѣло Ісусово, и погребохъ е въ ноктъ своемъ гробѣ, и камень великъ възложихъ на дѣри гроба? вы же не добръ сѣдѣисте на праведнаго оного, яко не раскиахте се распянаго его, нъ и послѣди копѣемъ пробождете. Сѣа слышавъше Іоудеѣ отъ Іосифа абѣе еше его, и показаше затворити и въ тѣмници за оутра въ неделю. и глаголаху емоу: вѣждь яко въ днь сынъ зла сѣдѣютъ се о тебѣ. смръти же дньсь не боудѣтъ, по нмже соубота настонтъ, нъ по сему злою смрътію оумремъ и плтію твою свзремъ земьнымъ и птіцямъ небеснымъ прѣданы. Іосифъ же рече: се слоко естъ грѣдаго Голѣада, нже попомешѣе рече на бога жика и на светаго Давида. рече же богъ оусты пророуьскимъ: мое отмыштеніе, азъ въздамъ. и нмимъ ельминскимъ Пилатъ не образаніемъ тѣлеснымъ нъ образанъ срдѣцѣмъ пріемъ едоу оумы се прѣдъ вѣсѣмъ прѣмо слышцоу глаголе: унстѣ есьмъ отъ крѣе праведника сего, вы оузырѣте. и отъвѣштѣавше вы рекосте: крѣе его на насъ и на уедахъ нашихъ. и бою се да не намоу. наидѣтъ на насъ гнѣвъ божїи и на уеда наша. Слышавъше же Іоудеѣ словеса сѣа огорчѣше се доущемоу, и емъше Іосифа затворнише его въ казѣи, и затвердише затворнише, и стражоу окръсть его поставише изъ казѣи. и повелѣше и старшинныи и скештенъници до злоутра в неделю вѣси на съборишѣи да обрѣшѣоутъ се въ прѣвою соуботоу пѣсхъ. и оуранъше вси на слышннше съкешташе се коемоу (гѣр. своею) смрътію оуѣиють Іосифа. и сѣдѣшнмъ нмъ на слышнншѣи повелѣше принестѣи Іосифа съ бесъсѣстѣемъ мнѣстѣмъ. и отъвѣръзъше де(ъ)ры и не обрѣтоше его, и оуднише се въси людѣе и оужасны быше, яко неуати обрѣтоше и де(ъ)ри занеубѣтѣлѣны, а кляуе дръжаше Канфа, нже и томоу не смѣаше възложити роуцѣ на оуахъ проуїихъ, глаголюшѣихъ о Ісусѣ прѣдъ Пилатомъ. и еште же сѣдѣшнмъ нмъ на слышнншѣи и уюдешнмъ се ѿ Іосифа прѣидоме нѣцїи отъ коннѣ, нхъже испросише Іоудеѣ оу Пилата страшѣи грѣбъ Ісусовъ да не оуѣеници его пришьдѣше оукрадоуѣ тѣло его, и отъ сихъ прѣидоме и възвѣстише скештенъникомъ и старшиннамъ глаголюште выкъша: яко стражоушѣемъ намъ грѣбъ, абѣе троуьсь бысть великъ оу грѣбѣ, и се аггелъ съ небесе съинде и отъбѣаи камень отъ гроба, и сѣдѣ на нмъ. и бѣше видѣнїе его яко мѣлїа, и одаѣнїе его бѣаѣ яко снѣгъ. и отъ страха его выхомъ яко мрътен. и слышѣхомъ глас(ъ) его глаголюшѣи нъ женамъ, еже стражахоу грѣбѣ Ісусовѣа изъ даеуе, и глаголаше нмъ: не бонте се вы, вѣмъ бо яко Ісусѣа нштете раснѣтаго; нѣстѣ здѣ, вѣста бо якоже рече; прѣидѣте и видѣте место

ндѣже лежа господь. и скоро шѣдѣше рцѣте оуѣеникомъ его яко вѣста
отъ мрътвѣхъ и се карлетъ вы въ Галилею и тоу оуѣзрите его. Рѣше
Юудѣѣ къ нимъ: да по что не вѣсте нхъ? Н рѣше конни къ Юудеѣмъ:
толѣка знаменїа видѣсте о уловѣцѣ томъ и не вѣроуасте, да нѣмъ како
можете вѣровати? оубо вы добръ заклясте се: яко живъ господь, яко не
вѣроуемъ. и пакы рѣше конни: слышахомъ яко Іосифа погрѣбшаго тѣло
Іисусово и затвористе и въ тѣмници и затерѣдисте и запечатисте
двѣ(ѣ)ри, и се не обрѣтосте его. дадите намъ вы Іосифа, и мы вамъ дамы
Іисуса. Рѣше Юудеѣ: дадите вы намъ Іисуса, и мы да дамы Іосифа.
Глаголаше конни: ми, нѣ прѣжде вы дадите Іосифа, таже пакы мы Іи-
суса. Рѣкоше Юудеѣ: яко Іосифъ отиде въ скон града. Глаголаше
конни: Іисусъ вѣставъ отиде въ Галилею, якоже аггелъ ѡтѣвалекѣ ка-
мень отъ грѣба къѣжестѣ женамъ. Слышавѣше же се Юудеѣ оубоуше
се зѣло глаголюште: да не оуслышано боудѣтъ слово се, и вѣси хѣ-
теть вѣровати къ Іисусу, лѣмы сътворѣше въ сѣбѣ сѣхѣтъ, сѣхрѣше
сребро доволно, и даше конномъ глаголюште: рцѣте яко намъ спѣ-
штемъ прїидоме оуѣеници его моштію и оукрадоме его. да аште се
слышано боудѣтъ оу нгомона, мы оутолѣмъ его и вѣсь беснѣуалѣмы
сътворимъ. они же прїемѣше сребро сътворѣше якоже наоуѣени быше.
и принесе се слово се отъ Юудеї даже и до днѣсь.

XIV. Фїнесъ же нѣкимъ свѣщенникъ и ѡдѣда оуѣитель и Ісаїа ле-
кѣтѣнникъ и по днѣхъ мнозѣхъ сѣшѣдѣше ѡ Галилею въ Іер(о)с(о)л(и)мъ
повѣдахоу нѣземъ Юудеїскимъ и свѣщенникомъ и лекѣтомъ: яко ви-
дѣхомъ Іисуса и съ нимъ .лї. оуѣеникъ его, сѣдѣшта на горе нарицѣмѣ
Момѣфїмъ, і оуѣлаше оуѣеники свое и глаголаше нмъ: шѣдѣше въ вѣсь
миръ проповѣдите еу(а)ггелїе въсен тварѣ и крѣштѣте нхъ въ нѣмѣ
отѣца и сына и свѣтаго доуха. и крѣовакѣмъ и крѣстѣмъ се и спасетъ се,
а не вѣровакѣмъ осѡудитъ се. и бесѣдоуѣмштоу Іисусоу къ оуѣеникомъ и
оуѣмштоу нхъ лѣмы видѣхомъ его възносѣмѣ се на небо, и се моужѣ
два страшнѣа одѣлаи ризѣмъ свѣтѣлымъ стѣше прѣдъ вѣсьмъ глаголюште:
моужѣ галиленстїн, что стѣте хрѣште на небо? такоже пакы прїи-
дѣтъ соудѣти въсен въселѣмѣмъ. Рѣше къ нимъ старѣшѣмъ и свѣщен-
никъ и лекѣте: дадите славоу богоу Ісрѣанѣвоу и дадите емоу испѣвѣ-
данїе ѣнѣсто, аште тако естѣ якоже глаголетѣ и видѣсте и слышѣсте,
яже повѣдасте. Глаголаше они: живъ господь богъ ѡтѣцъ нашихъ, богъ
авраамовъ, богъ Ісаакѣвъ, яко тако естѣ и тако слышахомъ и тако ви-
дѣхомъ его възносѣмѣ се на небо. Рѣше пакы къ нимъ Юудеѣ: а
се ли прїидѣсте да снѣваѣа благоуѣстоуѣете, или прїидѣсте дати мо-
литвоу богоу? да на что соуѣтѣ оубо вѣдѣи сїе, нхъ же глаголасте прѣдъ

людми въсымы и бледословенте сице? Глагола Финеесъ скештенный и Адада оучите(ль) и Ісаѳа лекитный къ старшиннымъ и ижеземъ: аште оубо словеса сіа, еже глаголахомъ, нхъже видѣхомъ и слышдохомъ, не въроуете, а вы ижеже хощете сътворите намъ. Они же въземше законъ написанныи заклаше ихъ о немъ да никомуже не глаголютъ словеса сіа. и даше имъ вѣсти и пѣти. ижедохе ихъ изъ града дающе имъ сребрники и моуже три прокодити ихъ до Галилею, и отидоше съ миромъ. Съзвѣтъ же сътворише Іоудеѣ по охожденіи онѣхъ, затворише себе въ своихъ домѣхъ вси прѣоскештенники и старешинныи и иже си затуюште рыданіемъ и скръбью злѣною глаголюште: что се знаменіе бывшее днѣсь въ Ісраилѣ? Рече Амѣна и Каѳафа къ нимъ: что оскръбисте доушы вашихъ толико? вѣномъ ли въроуете, яко аггелъ господ(ль)иъ сынѣде съ небесе и отыкааи камень отъ гроба? сіа бѣ оученици Іисуса си сътворише и даше сребро искоупише отъ нихъ тѣло Іисусово и искоупише ихъ оученици его тако глаголати яко аггелъ сынѣде съ небесе и тако сътвори. или не вѣсте како пишеть яко не подобаетъ върокати уловѣка?

XV. И ста по срдѣхъ сынѣишта и глагола имъ: право ли глаголете, то не слышасте ли моуженъ сихъ, прѣидьшихъ отъ Галилею что показдоху, нхъже не кѣмы моуже праведныи и истинныи и благоговѣныи и прѣмоудрѣи. и ты повѣдаше намъ еже видѣше и слышаше яко видѣше Іисуса на горѣ Елеоньстѣи сѣдешта съ оученикы своими и оучааше ихъ. и како възнесе се на небо. нъ се не въпросихомъ ихъ ни испитахомъ кѣмъ образомъ възнесе се, ижеже пишеть о прѣроцѣхъ Нѣи, иже еда доухомъ възеть бысть Іисусъ и отынесень на некую гору. и се подобаетъ намъ послати и поискати. И слышавше се слово Іоудеѣ оудно бысть имъ и послаше моуже избранныи по всѣхъ горѣхъ и прѣдѣлахъ Ісраилевыхъ и искаше Іисуса по въсоуду и не обрѣтоше его. и прѣидоше къ Іоудеѣмъ глаголюште: яко объшдыше все прѣдѣли и горы не обрѣтохомъ Іисуса, нъ Іосифа обрѣтохомъ въ Ариуѣен. Слышавше же о Іосифѣ порадоваше се и даше славоу богоу Ісраилеву. и съзвѣтъ сътворише вси како призовоутъ Іосифа къ себе сѣдше написаше епистолю, и послаше къ немю глаголюште: миръ тебе господи Іосифе и въсѣмю дому твоему. кѣмы яко съгнѣшихомъ богоу и тебѣ, и моли се тебѣ, моли се богоу Ісраилеву, и потыти се прѣити до насъ къ отыцемъ и уedomъ твоимъ. оскръбихомъ бо се зѣло о тебѣ яко затворише те въ тѣмници и занеуатакъше послѣди не обрѣтохомъ те, и оубѣдохомъ яко зло съзвѣтаніе сътворихомъ о тебѣ. нъ господъ богъ избавитъ те. и раздрѣуши богъ съзвѣтъ таковымъ бжеиши на те, устынымъ

отуе и устымиши въ всѣхъ людехъ. Избрахше отъ всего събора седмъ моужѣи любештихъ їсраиля, иже и самъ їосифъ любаше зѣлю, и рекоше къ нимъ все старшинны їсраиляни: идѣте, да аште прїимати їосифъ епистолію сїю и проучеть ю, да вѣсте мно прїидати съ нами къ намъ. аште ли не проучеть ю, да вѣсте (izbrisanu), да оуже озлобашесть естъ на насъ и не хошетъ прїити, вы же цѣловаше его дадите емоу миръ и възвратите се. И тако благословивше ихъ ѿтпоустите е. Прїидоше же моужѣ къ їосифу и поклонивше се емоу и рече: миръ тебе и всемоу домоу твоемоу. И онъ рече: миръ вамъ и всѣмъ людехъ їсраиляевымъ. И даше емоу епистолію въ роуцѣ. прїемъ же ю їосифъ проуче, и обшвыза епистолію тоу и благослови бога и рече: благословень господь богъ, иже избави їсраиля, и не издѣасте кракъ непокиньмоу, и благословень господь, иже посла аггела своего и покры ме нѣдъ крѣпъ скон. И оуготова нмъ їосифъ трапезоу и мѣдомъ(е) и пише и поитише тоу и спаше. и пакы оураише молише богоу. и посѣдавъ їосифъ ослъ своего понде съ моужми тѣми. и прїидоше въ градъ свѣтъ Іер(о)с(о)л(н)мъ. изыдоше вси на срѣщеніе їосифу и възваше вси къ нѣмоу: миръ тебе и прихожденію твоемоу. їосифъ цѣлова всѣхъ и рече: миръ вамъ. И цѣловаше и вси людѣ и твори молимоу съ нимъ къ коупе. и видѣше зракъ лица его прѣславнъ дивамоу се. и поють его Никодимъ къ домоу скон, и сътвори гоштеніе велико, и призва ѡнѣла и Каїфа и все старшинны и леити къ домоу скон. їосифъ же прѣбывъ къ домоу никодимовъ. на оутрѣ же въ днь петъуныи събраше се пакы вси къ домоу никодимову и прїетъ ихъ Никодимъ. и рекоше къ нѣмоу: муръ тебе пакы и устыномоу їосифу. И възвѣдъ ихъ въ домоу скон. и сѣдоше въ вѣтроградъ его. прїидъ же їосифъ и седе по срдцѣ ѡнѣлоу и Каїфа, и не сѣзаше никтоже решти слово къ нѣмоу. и рече къ нимъ їосифъ: что естъ еже призвасте ме къ себе? И ѿтвѣръзъ Никодимъ оуста своимъ къ нѣмоу: вѣси бо яко устынын оуунтелѣе и скештенници и леитѣе что нштоутъ оуездѣти г(аго)лѣ ѿтъ тебе. И рече їосифъ: не вѣмъ что хоштоу слышати; въпрашанте ме и азъ ѿтвѣштаю вамъ. И прїемше законъ заклече їосифа о нѣмъ глаголюште: даждь (гкр. дѣждь) богоу славоу їсраиляеву и исповѣданіе унисто, яко да не оуашишии намъ слово инединоже, еже въпрашавъ тебе. И рече їосифъ: живъ господь, да не оутаю инединого слова ѿтъ васъ. И рекоше къ нѣмъ: озлобихомъ се много на те, яко испроси тѣло Іисусово и погребѣ е устїю въ грѣбъ. сего ради затворихомъ те въ тѣмници и вратъ затвѣрдихомъ и запечѣтаехомъ, и окръсть вѣнъ стражоу поставихомъ. и въ соуботоу заоутра ѿтвѣръзше двери и не обрѣдохомъ те, и зѣлю оскръбихомъ се и оужасохомъ се, и въ оуднелии бысть всахъ убогъ

даже и до вечера. и выиши скажи намъ иже о тебе что бысть. И рече Носифъ: вѣсте оубо яко въ днь петьма того вечера въ .лв. уасъ зѣтвористе ме, и прѣбыхъ въ соудбоу испльниемо. и по семь въ полоушотн стоештоу ми и молоуштоу се акы хлѣбниа она, въ ижеже вѣхъ зѣтворень, обѣси се ѿ устирехъ оуглехъ, и вѣдѣхъ яко с(тѣ)нь мѣлнѣнь прѣдъ оуниа моиа, и пристрашнь быхъ падохъ на землю, и поестъ мѣ некто роукою їжедѣ ме ѿтѣ мѣста нѣже падохъ, и потъ ѿтѣ главы моее излѣа се и сьниде до ногоу моею и оуханѣ мира прѣнде въ ноздрѣ моее, и истрыхъ потъ ѿтѣ лица моего облобыза ме и рече ми: не кон се Іосифе, нѣ ѿтѣрѣзи оун и вѣждѣ ме кто есмь иже глаголе тѣи. И вѣзрѣхъ и вѣдѣхъ Іисоусѣ, и пристраш(х)ъ быхъ мнѣхъ, пришедшѣ естѣ. и плачеть молиткоу. и вы вѣсте яко аште комоу когда прѣидѣнѣ боудеть и плачеть молиткоу, акы обѣзаетъ, а оны плачѣ и съ мною молеше се. и вѣдѣхъ азъ яко не ѿтѣззаетъ нѣ плачѣ и тѣи съ мною молиткоу теоритъ, рѣхъ емоу: оуунтелю Наїа. И рѣхъ къ нѣмоу: кто еси ты господи? И глагола ми: азъ есмь Христосъ, егоже испросихъ еси оу Пилата, и съметъ ме съ крѣста и погрѣбѣхъ ме еси въ нѣбѣхъ своемъ гробѣ, плаштаницею и мироу обѣвнѣхъ, и соударъ положихъ на главоу и на лицѣ мое и камень велѣи възложиа еси на гробъ. Азъ же рѣхъ къ нѣмоу: покажи ми (гкр. ме) мѣсто нѣже положихъ те. И прѣидѣ ме и наказа ми мѣсто нѣже положихъ его, и соударъ иже положихъ на главоу его. и тогда разоумѣхъ яко Іисоусъ естѣ. и етъ ме за роукоу и постави ме по срдѣ домоу моего и соуштѣнмъ дверемъ зѣтвореномъ. и оупокон ме на одрѣ моемъ, и рече: миръ тебе, и облобыза ме, и заповѣда ми глаголю: до .м. днѣи да не изыдеши изъ дома твоего, а азъ оубо идоу къ оученикомъ и братѣамъ моимъ.

XVI. Сѣа же словеса слышавъше старѣшнии и кнѣзи и прѣкосештѣшнии ѿтѣ Іѡсифѣ, падохѣ на лицѣ своемъ и быше яко мртѣи, и не вѣдохѣ ни пише до самого вечера. и прѣзвѣхъ Никодимъ Іосифѣ, Аниѡу и Каїфоу и вѣсе старѣшнии и рече (гкр. рѣше) къ нимъ: вѣстѣаше на нѣхъ скон и сѣдѣхъ кѣкоусите хлѣбъ и оукрѣпите се яко оутрѣнѣи днь соудбоа естѣ. И вѣстѣаше молиткоу сътворивше и вѣдохѣ и пише, и нѣдѣ же кѣждо въ домъ скон. и зхоутра въ соудбоу сѣд(о)ше пакы еси прѣкосештѣшнии и кнѣжнѣи и старѣшнии и стѣзѣюште дроутъ дроуга глаголюште: что естѣ гнѣхъ сьи падѣшѣи на насъ, яко вѣмы родителе его, ѿтѣца и матере. И рече левитъ оуунтель глаголю: родителе его вѣмы азъ вѣсѣтихъ се и молитѣи свое никогдаже не оставѣлюште и дѣсетниоу на вѣсѣако лѣто ѿтѣдаюшти богоу. и егда роди се Іисоусъ, принесомѣ его родителѣ въ храмъ сьи и жрътѣи и

всесъжегаема ты даше богоу. и видѣхъ како прѣтеъ его великы оучитель Симеонъ на роукоу своею и рече: нима отъноуштасѣи владыко раба твоего по глаголоу твоему съ миромъ, яко видѣста оуи мѡи спасеніе твое. И благослови ихъ Симеонъ и рече къ Маріи матери его: что въздамъ тебе ѡ Маріе ѡ отроуетіи семъ? И рече Маріамъ: яко благое господи мѡи. И рече Симеонъ къ нѣи: и се оубо съи лежить на паденіе и на встаніе многымъ къ Ісранли и къ знаменіе прѣризко-вѣльное; и тебе самѡи доушоу ороужіе прондетъ, яко да отъиметъ се ѡтъ многыхъ срьдць помышленіа. Глаголаше емоу въсе старѣишныи: хоштемъ отъца твоего видѣти. И посла хъ отъца своего. и прѣиде ѡтъць его и глагола нмъ: что хошете и еште слышати? по что не въроуете сыноу моему еже глаголаеть? блаженни бо и праведныи Симеонъ великыи тѣи плочуи его законоу божию. Глаголаше пакы къ деитѡу: оубо пакы рци къ намъ (гкр. кимы) истинно слоко, аште сици есть иже глаголаеш? Тогда ксе старѣишныи и скештенныици и деитѣ рѣше: прѣидете, посланы пакы къ Галилею къ трѣмъ онѣмъ моужемъ, иже прѣидоме повѣдаюште ѡ пооуеніи и о възнесеніи Ісѡусѡвъ (гкр. -ко), да сѣахоутъ намъ пакы како видѣше его възнесѣша се. И послаше и рѣкоше къ нмъ: оучителю Адада и оучителю Фінеса и оучителю Іаіа, миръ вамъ и въсемъ домоу вашимъ. въ(до)мо же боуди намъ иже възыскаиѣ много бысть къ събору о вѣшти Ісѡусѡве кыкшѡи, и послахоу пакы къ намъ да прѣидете пакы въ скетыи градь Іер(о)с(о)лныи. слышавѣше же моужіе си иже трѣбоуютъ ихъ къ събору, вѣсташе и молитеоу сътворише идоме миромъ къ Іер(о)с(о)лныи. и на оутрѣ събраше се вси и сѣдоше на съборѣ, и въпросише ихъ глаголюште: како видѣсте Ісѡуса на горѣ Момѣфінѣ оуѣшѣта оуѣнныи свое и възнесѣша се на небо? Они же рѣше: иже видѣхомъ его възнесѣша се тако и повѣдахомъ. Рече Аіаіа къ слыишныи: поимете которагождо ихъ особѣи и въпросете н, и видимъ како (гкр. тако) съглашають се глаголи ихъ. И възеше ихъ дроугъ ѡтъ дроуга и призваше прѣжде Адада и въпросише его: скажи намъ истинно како видѣлъ еси Ісѡуса. И ѡтъвѣштѣвъ рече: яко сѣдѣшѡу емоу на горѣ тон и оуѣшѡу емоу оуѣшныи свое, абые възнесе се облакомъ, иже паде на нь и на оуѣшныи его прѣжде, и по томъ възнесе се облакомъ тамъ на небо, а оуѣшныи его ошаше. и оужасохомъ се вси. пад(ъ)ше же оуѣшныи его на землю молантемъ въздахоу. Прѣзваше пакы Фінеса и въпросише его: скажи истинно како видѣлъ еси Ісѡуса. Онъ же такожде ѡтъвѣшта иже и Адада, такожде и Іаіа оучитель. и рече съборъ късь: нишѣтъ къ законѣи моусѡвѣи яко оусты двоухъ нан трѣихъ свѣдѣтелѣи ставѣтъ въсаио гла-

голь. И рече Апоудень оучитель: пишеть въ книгахъ, и прѣстави се Енохъ и не бысть его, яко възеть его богъ. И рече Нанрь оучитель: свѣтаго пророка Моусея съмръть сншхѡмъ. пишеть бо: и оумрътъ Моуси ѿ оустохъ господнихъ, и не оумръде никтоже грѣбъ его даже и до днѣ сего. И рече лекитъ оучитель: что есть еже рече о Иисусѣ великомъ Сѣмѡмъ: се сынъ лежитъ на падѣнїе и на встанїе многымъ въ Исраилии и въ знаменїе прѣрѣкованью. Рече Ісаїа оучитель: пишеть и дроугое въ законѣ: яко се азъ послю аггела своего, иже поидеть прѣдъ лицемъ твоимъ, иже съхранитъ (гкр. -мнѣ) те о вѣсакомъ поутѣ блазѣ, яко нмѣ мое принесосте. Тогда ѡтъкѣшташе Аньна и Каїфа и рекоше: о семъ прако глаголасте о писаныхъ въ законѣ господни яко еноховѡу съмръть никтоже видѣ; а Иисусъ на соудниши ста индлатокѣ, и видяхомъ его раны прїемъша, и ошлѣванїе прїеть на лицѣ своемъ, и сказанъ бысть, и коини трѣхъ крѣпцѣ положивше на главоу его, осѡужденїе прїеть ѡтъ Пилата и на крѣсте распет се и два разбонника съ нимъ, и оцѣтомъ напоише его и жальюю и пробо(до)ше его копїемъ въ ребра и тѣло его погребѣ Іосифъ въ своемъ грѣбѣ. и что се пакы глаголасте яко въскрьсе, и глаголють трїе си оучителїе: яко видяхомъ его възносѣмъ се на небо, и еште же лекитъ повѣдаеть глаголемая нѣкаа Сѣмѡномъ великимъ: се лежитъ сынъ на падѣнїе и на встанїе многымъ въ иїсраилѣ, и въ знаменїе прѣрѣкованью. И рекоше вси оучителїе вѣсѣмъ людемъ и въ вѣсѣмоу събороу: аште оубо ѡтъ господа бысть се, боудеть и днѣмъ прѣдъ оумѣмъ нашимъ. вѣдѣште же вѣдѣте вѣсь домъ Исраилевъ яко писано есть: проклетъ вѣсакъ обѣщанїи на дрѣвѣ. и дроуго писанїе глаголетъ: божїи, иже небеса и землю не сътворише, да погубноутъ. И рѣше оучителїе и леките дроугъ въ дроугоу: аште оубо досама глаголемаго нокнѣ, паметь его, вѣдите, яко продолжатъ се до века и въздыгнѣтъ себѣ люди новы. И тогда закѣшташе старѣшнѣиши и свѣстѣишнѣиши и леките вѣсѣмоу нарѡдоу глаголюште: слышнѣте людїе Исраилевїи, проклетъ вѣсакъ уловѣнїю, иже поклонитъ се дѣлесїи роукъ уловѣнїю. И рѣше вси людїс: аминь, аминь. и проуе вѣспѣше вси людїе господоу богоу и рекоше: благословенъ господъ, иже дастъ оупокоенїе людемъ иїсраилевомъ о вѣсѣмъ еже глагола, и не ѡтъпаде инединосже слоко ѡтъ вѣсѣхъ глаголь, иже рече въ Моусею разоу своемъ. и да боудеть господъ богъ съ нами, шюже вѣше съ отцѣи нашими. не погоуѣи насъ господи ни ѡтѣршии насъ, нѣ да боудоутъ сръдѣца наша къ тебѣ ходити по вѣсѣхъ поутѣхъ твоихъ и съхранити заповѣди твоѣ и соудбы твоѣ, иже заповѣда отѣцемъ нашимъ, и боудеть господъ царь по вѣсенъ земли въ днѣи оны, и боудеть

господь единый и име его едино, господь царь наш ты спасешь насъ. иже тебѣ подобенъ господи никтоже. велен си господи и велие име твоё, и смл(о)ю твоёю исцѣлен насъ господи, и исцѣлени боудемъ, яко достоиѣе твоё есмь, и не оставишь господь людѣи сконхъ нынѣ ради своего великаго. И възвѣстише вси отидоме которымъже въ домъ скон, многымъ нектѣемъ обоудѣемъ. Пилатъ же якоже слыша и оуѣзде о възкресени и о възнесени Иисусове, зѣло велики оубою се аште о семъ сѣа слышала боудути оу Кесаря, и прѣжде даже не оуслышала боудути, сѣа написа епистолю, и посла къ Кесарю въ Римъ, глаголе сиче:

Дрѣжавномуу и уѣстѣишномуу божѣствуномуу и страшномуу Августоу великому Кесарю Пилатъ рабъ твои иже въстоуиныхъ странахъ наудело нымъ твоёю областѣю и повѣленіемъ. Се же пишу къ великомъ области твои страхомъ объдрѣжымъ о ижеи вѣсти бышоу въ краѣ се. въ сен бо епархѣи, въ немъ обрѣтаю се дрѣжести, естѣ ижеи едины ѿтъ градоу, иже нарицаетъ се Іер(о)с(о)лимъ Іоудеаго рода, въ немъже събравшемъ се въсь народъ Іоудеи прѣдаше ми ижеи единого уловѣи глаголемъ Иисуса, многа зѣа о немъ глаголюшти, ѿтъ нихъже не възмогше инеднѣи въ словомъ осудити его. едина же естѣ въ нихъ ересь, яко въ соудоту ѿтъ всякого дѣла оупражняютъ се, а Иисусъ оны не прѣзубавше въ соудоту, нѣ иже дѣлаше въ нимъ дѣли, таже и въ соудоту твораше. дѣло же нмо нмѣе не бѣше, тѣю исцѣлѣи твораше велики, слѣпѣ просѣхѣаше, соухороуны и хромы исцѣлѣаше, слѣпѣ исправѣше, и прокаженѣ оуишѣаше, и мрътѣи много възкреси, и раслабѣи по составу лѣтии многыни, и сими словомъ единѣи здравѣи подаетъ, и еже боѣи никогдаже не могути сътворити, сен Иисусъ сътвори: утворѣи мрътѣи ижеи именемъ Азарѣи словомъ единѣи възкреси, име его тѣю възвѣи, и тѣи соушѣи възвѣи, и изъ гроба изыде благоудѣи, и въстоуиныхъ се по горѣхъ и въ вѣрѣхъ прѣлагодѣи съ словомъ единѣи исцѣлѣи и цѣлоуудѣи показа, и жены слѣи се и крѣотоуны здравѣи сътвори, еже ѿтъ многу лѣти страждѣи. Іоудеа же велиа и знаменѣи многа твораше Иисусъ, ихъже инеднѣи ѿтъ нашихъ не възможѣи сътворити богоу. ижеи бо знаменѣи Іоудеи его никтоже не можѣи повѣдѣи, еже по земли и въ мори твораше, елика слышѣи бышоу о немъ и видѣ(хъ) же. и сего оубо емѣи Іоудеи Иродъ и Архелѣи и Фѣлиппъ и Анѣи и Кланѣи съ вѣи сконни людѣи, и прѣи прѣдаше ми его яко злодѣи. и нмѣе нмо не обрѣ(ѣ)и быи о немъ, соудоты, глаголаху, не съблѣдѣи, и еже имѣи ти о законѣи своемъ. азъ же видѣи не-

и правдоу ихъ еже творяхоу о Иисоусѣ, хотѣште (гѣкр. хомтете) его оуѣнти, и много подензяхъ (гѣкр. -хоу) се нѣбавити его ѿ роукоу ихъ, и не възмогахъ; нѣ си вси съ народомъ сконны зваахоу: да распшет се. и видѣхъ азъ крамолоу ихъ великоу, еже творяхоу, и на ме подкизаштихъ се, ѿтдахъ Иисуса воли ихъ свезавъ его, инедино зло дѣло обрѣтъши о немъ. и сътворише крѣсть распеше и. егда же распеше его, абые слышьче въ полоу дѣне помрауи се и тѣма бысть по въселенѣи и зѣззѣ на небеси шкиши се и доуша икоже крѣтѣю одѣа се оумрышоу Иисоусоу на крѣстѣ, и зѣззѣа ихъ црѣкѣе раздра се на двое и земаи потрѣа се и каменїе распаде се и разсѣдѣ се земаи и пропасти шкише се до прѣисподниихъ ада, и гробы ѿтѣрѣзоше се, и вѣсташе иѣцѣи ѿтѣ мрътвыхъ, шхѣже ты самы Іоудѣѣе имаютъ, и шарнуеть ихъ праведьниими, и праведьнѣи патриарси ихъ, Авраамъ і Нсаакъ і Навѣѣ, ини мнѣзи съ нимъ, и шкише се многымъ на дѣлѣ уасъ, и пакы немыдыи быше, икоже мнѣзѣи съдѣзтелствовахоу ѿтѣ Іоудѣи видѣвъше и онѣхъ вѣсѣхъ прѣфѣѣи и праведьниихъ, иже прѣставише се прѣжде трѣхъ тысоушь аѣтъ и .е. сѣтъ. азъ же и ѿтѣ сихъ многы видѣхъ. и тресече се земаи ѿтѣ .з.-го уасѣ дѣне до .ф.-го въ иетѣхъ. и поуде быкъшоу въ соуботоу кеуерѣ, грѣѣмъ бысть съ небесе, и свѣтъ шки се свѣтъ седморицею пауе (гѣкр. вѣуа) сѣанїа слышьумаго и еште въ полоу пошти, и моужѣе высоцѣи зѣло слаени, одѣани прѣскѣтѣлыми одѣждами, и зѣахоу глаголюште: распны се Христосъ вѣста, въсходѣте на неко вси праведьнѣи, иже въ адѣ проскѣзтѣнѣи. прѣскѣтѣмъ же онѣхъ юмотъ зокоушнихъ уисломъ вѣше ненѣзѣуѣтѣнѣи. въсоу же поштѣ оноу не прѣста свѣтъ онѣ ненѣзрѣуѣнѣи. въ пропастьехъ же тѣхъ зѣмьлиихъ, шхѣже тогда земаи сътвори, мнози иронѣдоше се, и пороуѣнише се и не обрѣтоше се, иже на Иисуса подѣкигоше се. и въ видѣни быкъшоу ми тогда сицекоу самъ азъ семоу самокидѣцѣ выхъ, и страхомъ велицѣмъ обѣдрѣниѣмъ и хѣстоуплѣнїемъ оума моего, хрѣхъ еже никогдаже не видѣхъ ми слышахъ. тѣмъже трѣнештоу о ѿнѣхъ ендѣиѣи и боюшнихъ се твоего величѣства послахъ и писѣхъ твоеи дръжавѣ еже быше о Иисусѣ (гѣкр. Іосѣ) и иже видѣхъ въ оноу поштѣ съмыртѣю его и иже съдѣаше Іоудѣѣе на Иисуса. о семъ оубо написѣхъ на оуѣздѣнїе твоемоу величѣствоу и вѣдѣмѣствоу.

Доспѣвъшоу же писанїю семоу въ Римъ къ Кесароу проуѣте се прѣдѣиими, и множество иезоѣѣ и народоу прѣдѣстѣештоу, и вси оудѣише се и оужасны быше, ико сицекаго ради беззаконїа пѣлатѣа толѣни зѣаменїа съдѣаше се велика по вѣсен въселѣжен. и крѣстѣю испѣльнѣ се Кесарѣ посла конни прѣвести Пѣлатѣа. и прѣведѣшоу се емоу въ Римъ слышѣа Кесарѣ ико доспѣ въ Римъ Пѣлатѣа. и абые вѣидѣе Ке-

сарь въ храминѣ бо҃гоу и седе на престоу и еси кнѣзи съ нимъ, велицѣи же и малы, и всѣ вѣннѣстеа и снѣи его. и покалѣ привести Пилата и поставити и прѣмо емоу. и рече Кесарь къ нѣмоу: что нѣко смѣлъ еси сицекаа сътворити, ѿ злоуѣстнѣе, видѣлъ сицекаа знаменїа и уи-дѣса о моужѣи ономъ и таковоє злодѣиство сътворишь въсь мирь погоу-биль еси. Пилатъ же рече: дръжавнымъ и страшнымъ царю, азъ непо-кннѣнымъ есмь семоу. нѣ наумнѣтеле и покиннѣннѣи семоу соутъ Іоуденскимъ народъ. Кесарь же рече: которѣи соутъ? глагола Пилатъ: Народъ и Ар-хелан, Філіппъ и Аѣма и Канфа и въсь народъ Іоуденскимъ. И рече Кесарь: что свѣта ли оиѣхъ ради послѣдоваа еси се сътворити? Пи-латъ же ѿтъкнѣшта: несъставляемъ и неослоушнѣлъ родъ еврейскимъ и не покинѣует се твоєи дръжавѣ. Кесарь же рече: да егда прѣдаше ти его, подобаше тѣ его прѣети съ хрѣнѣнемъ въсацѣмъ и послати его нѣ мнѣ, а не послоушати оиѣхъ ни раснѣти таковаго моужа праведнѣника соушта и толнѣа бла҃гаа и добра знаменїа сътвориша, нѣкоже ты самъ свѣдѣтель-ствоуешѣи, пауе егда написалъ еси «Ітлоу на распѣтїе ѿтудаъ его рекъ: съ естъ царь Іоуденскимъ Іисоусъ Христосъ. И се рекѣмоу Кесарюи и нѣмо-покакѣмоу нѣе христово аѣме стоюштен бози кесарюи хлатѣи и сре-брьнѣи и въси ндоли нѣхъ вънезаапоу падѣше съкроушнѣше се нѣкоже прѣхъ, нѣдѣже сѣдѣше Кесарь въсею силою ско(е)ю, и сѣдѣштен въси и прѣдѣ-стоєштен оужасоше се и въстрапѣташе и сконхъ бо҃гоу нагоуеѣоу то-ликоу видѣвъше вънезапоу нѣмѣне ради Іисоусова въ единѣмъ гласомъ нзрѣнѣа се, и страхъ и трѣпетъ нападѣ на въсѣхъ людѣхъ и кнѣзѣхъ. и тако отидѣ нѣждо въ домъ скон дѣкѣштоу се вънѣшѣмоу. Покалѣ же Кесарь съ твердостїю дръжати Пилата. Въ оутрѣи же дѣнь сѣде пакы Кесарь въ ка(пи)ѣолѣи на престоу и повѣлѣ привести Пилата прѣдъ въсѣми кнѣзи и людѣми. и повѣлѣ пакы въпросити Пилата о Іисоусѣ гла҃голе: гла҃голи истинѣоу ѿ злоуѣстнѣе, нѣко твоего ради злоуѣстнѣеаго дѣиствѣа еже сѣдѣлаа еси на Іисоуса нѣмѣи шѣи се злоуѣстнѣемъ нѣхъ ти дѣлѣ дѣ-нїе, толнѣи и таковынѣхъ бо҃гоу погоуѣити се. гла҃голи оубо, кто въстѣ оиѣхъ распѣи се и нѣе его тѣуїю погоуѣи бо҃ги нѣмѣе. Пилатъ же рече: оубо елика писахъ о нѣмъ къ твоемоу келнѣуѣстоу, истиннѣи писахъ, нѣко въси бози, въ нѣхѣже вѣроуѣмъ, нѣстѣ емоу тѣуѣи ѿтъ нѣхъ нѣнѣтоже. Кесарь же рече: да по что таковаа смѣлаа еси и сътворишь о нѣмъ, не оубоѣмъ се поитъ моеи дръжавѣ, нѣ пауе зло свѣзѣшѣаи на мое цар-ство, е҃гоже бонт се въселѣлаа всѣа? Пилатъ же рече: беззаконнѣмъ ради и непокорнѣемъ Іоудѣеи се сътворишь. Іѣростѣи же испѣли се Кесарь и свѣзѣтъ сътворишь съ въсѣми кнѣзѣи и снѣами сконнѣи покалѣ написати писанїе на беззѣкожнїе Іоудѣе, сице гла҃голе:

Кесарь великий въселеніе царь Анкиноу прькомоу областникоу въстоу-
ше земли радовати се. Въ настоящее се время быкъше сѣданіе отъ жи-
воуштіихъ къ Іер(о)с(о)лиму и проуіихъ градахъ Іоуденскихъ беззаконно
дѣство познахъ еже сътворише, яко бога якого галголема Іисуса
съ Пилатомъ распеше, и сѣгаше іа ради ихъ такового великого, якоже
оуказашомъ вси, слыице помръе, и земли разсѣдалше се и въсь миръ
къ нагоубоу въпадалше, аште не би онъ паче своимъ покеланіемъ въсоу
землю оукрепиль. тамъже оубо ты скоро покеланію моему множество
коний събери, шадъ съ силою расп(л)яни и разъроби въсь родъ Іоудескихъ
и порабоштеніемъ постави ихъ по въсѣхъ езицѣхъ и оумали и смари
все Іоуденскою землю порабоштеніемъ не клети се оубо к томуу на
земли рода сего ни царства ни княжства имати, лююкавства такового
испальненн соуште. и здравьст(в)оуи.

II

Повѣсть дроуга¹ Іосифа благообразнаго нже и тѣло
господа нашего Іисуса погребе; еже выше прѣжде рас-
петіа христока и нже по томъ видѣ.

I. Азъ Іосифъ нже отъ Аримазее испросихъ тѣло господи Іисуса
Христа оу Пилата на погребеніе и въ тѣмници затворень быкъ отъ за-
конопрѣстоупныхъ и богопротивныхъ Іоуденъ сицевые кнны нже за-
конъ ималхоу моусеомъ и по томуу Моусеу скръь исходатаише и
законоположника бога прогиз(ва)ше и не разоумѣше сѣмъ божіа рас-
пеше, и тако не расказаше се, нь помраунше се и пауе сице положише на
меленіе хотештны разоумѣти бога. въ дѣни оубо ѿни, егда соудише
расieti сына божіа, прѣжде седьмьхъ дѣнехъ страсти христовѣхъ, и при-
кешомъ къ Пилату два разбонника отъ Ерѣнома ета на осужденіе,
ныже бѣ кнны сицева: прькын именемъ Гельста на поути седмьудѣ
улобны оубыкалаше а нныхъ съклауалаше, и жены стрѣмоглавы обѣща-
юшти съсѣца ихъ отъязовалаше, и дѣтемъ оуды разъсѣчалаше, крькопѣца
сынъ, бога нитожѣ ведешти никогдаже, ни закона имоушти, люте быкъ
ис прѣдъ на таковаа дѣствѣ. а дроугаго разбонника сицева бысть кнны:
именемъ Дихьмась отъ Галии родомъ, нмаше же сынъ страньнопрѣмь-
нихоу богатоу и еже на оугожденіе страньнымъ въсѣмъ събиралше, и
ништѣмъ и оубогымъ мнолость твораше, и по томъ науесть тѣхъ быти
якоже Товитъ, и разбонниуствокати науесть, и самы законъ написа-
ныи въшѣдъ къ храму оукраде къ Іер(о)с(о)лиму, и канфиниоу дѣштере

¹ Valja da je samo za to ,druga' što je Nikodimovo jevangjelje pred njom.

связать въ цркви блюдаше храмъ божїи, то самое соломово предложение мѣста ѿтемы тиньствыное предложение. и тако сицека быше дѣлеса обонхъ, и сего ради еше ихъ. Еше же Іисуса прѣжде пасхи законныыя трѣхъ вечеръ соустїихъ. и тогда и не бѣ пасха Іоудеомъ, нѣ пасе рыданїе и сѣтованїе закона ради, иже оукраденъ бысть ѿ храма. и призванъше Іоудеи Искарїота рече емоу: благороднымъ сыне, оуслыши насъ. ѿ брата бо бѣше кнѣзья священниинъ, и не бѣше ислѣва оученикъ Іисусовъ, нѣ лѣстїю послѣдова послѣди Іисуса(соу), а не кѣры ради или исповѣданїа, нѣ преданїа ради послѣдствоуетъ емоу. и рече емоу: аште хощеши, се дамъ дѣлеть ти кѣсъ народъ Іоудеи-скимъ вѣсѣгда на вѣсѣмъ дѣнь, да тѣмъ оугодиши кѣмъ егда боудеть Іисусъ вѣзъ народа да темъ повѣдѣши намъ егда есть единъ, и да мы предѣси его да имѣемъ его. И прѣ трѣхъ днѣхъ ета Іисусова и рече Іоуда къ Іоудеомъ: прїидѣте да сътворимъ связать, и рѣчѣте иже не оукраде закона изъ цркви разбонникъ ои, нѣ Іисусъ оукраде его. азъ же обѣнѣю его. И оугодно бысть имъ се связати. Сицевыхъ глаголь бывшихъ кнѣде и Никодимъ съ нимъ въ храмъ, иже держаше ключѣе светаго храма, и рече къ вѣсамъ: глаголю кы азъ, иже сицевое дѣло да не сътворите. Бѣше бо Никодимъ истиннѣишии уловѣи пасе вѣсакоего народа Іоуденскаго. Дѣшн же кнѣзья именовъ Сарїа вѣзши прѣдъ вѣсемъ глаголе: ты Іисусъ рече на скетое мѣсто се: иже могоу разо(рн)ти храмъ сынъ и трїи днѣми съзиждоу и. Рече Іоудеи: истинноу глаголетъ сїа, есть бо та кѣрѣиши вѣсѣхъ насъ. нѣхѣоу бо ю иже пророуицоу. и связѣоу семоу бывшоу оудержаше Іисуса.

II. Се же вѣторникъ бысть дѣнь. въ оутрѣи же дѣнь въ срдѣоу привѣдоше Іисуса въ .ѡ. уасъ въ дворъ Каїфинъ, и рече къ ижемоу Амѣи и Каїфа: вѣс кою оукраде изъ цркви написаныи законъ, и мѣсѣсѣока закѣштѣи и пророуьскаѣ ѿтѣгѣиши? Іисусъ же ниутоже не ѿтѣгѣшѣ. и пакы вѣторое прѣдъ вѣсемъ рече емоу: храмъ сынъ, егоже създа Соломонъ въ .м. лѣтъ и .з., како ти хощеши разоритїи его въ единъ уасъ? Іисусъ же ниутоже не ѿтѣгѣшѣ пакы. бѣше же оукрааъ изъ цркви закона разбонникъ ои. вечеръ же въ срдѣоу вѣзѣскаше кы дѣштере каїфниоу да огнемъ иждегоутъ ю пагоуи ради законныыя, по иже не нѣхѣоу како сътворити пасѣхѣоу безъ законнаго писанїа. и рече имъ ои: потрѣпите уѣда, и законъ да обрѣштетъ се и скетѣи празднѣи да съкѣшнѣтъ се. Амѣи же и Каїфа даше мѣздоу Іоудеи и на-кадише его: видѣхъ Іисуса и оукраде законъ, иже да не дѣицоу по-гоуентъ кѣсъ (гкр. кеу) народъ. и сїа связѣшѣа Іоуда рече къ нимъ: нѣ да не оукѣсть кѣсъ народъ. иже азъ кы наѣштѣахъ на сенъ связѣть.

вѣсте бо яко нѣсть оугодно въсемоу народу да Ісѹса оудръжитъ кто, но ниже нимають его пророка велика. да ными молю вы, оутанте се и оумилуйте, да оутолныть народъ, а по семь азъ оугодникъши крѣмъ особьно и нмѣте Ісѹса. Въ оутрѣи же дѣкъ въ четкътькъ приде пакы Іоѹда по срдѣ цръкве и реуе: что ми хощете дати, и азъ камъ покажоу тата, ниже оукраде законъ вашъ, и пророуьскѣго роугателѣ? Н рѣкоше емоу: кто есть? Іоѹда реуе: нѣкыи есть. Н оутан нмѣ Ісѹсоуко ѡтъ народа. а старѣишныи все вѣдехоу сы ноѹдинъ съвѣтъ, и рекоме къ нѣмоу Іоѹдеѣ: аште прѣдаси ны такоуаго, дѣмъ ти .л. сребръникы. Н реуе къ нимъ: оуготованте конни обороужены и да соутъ готоуы, и азъ егда похдѣ номти сен настоештои егда боѹдетъ уасъ, и прѣидоу ха вѣн. нѣ да не оукѣдѣтъ людѣе яко на Ісѹса ли есть коуъ сѣа. вѣсте бо яко Ісѹса мнози испокѣдають его сымъ божѣа быти. Н абѣе похдѣ быкъши по кеуери номтѣю прѣидѣ Іоѹда и възетъ .л. сребръникы ѡтъ архѣиерѣи и ѡтъ старѣцъ и поестъ ихъ съ вѣиини и дастъ нмѣ зѣаменѣе реуѣ: егоже аште прѣемъ ложбоу, тыи есть и нмѣте н. Ѧ нмѣ Ісѹсоуко не реуе къ въсемъ, нѣ тъкмо архѣиереѣ вѣдѣхоу се и старѣишныи все. и шѣдѣше номтѣю прѣдасть нмѣ реуѣ: сынъ татѣ и роугателѣ законоу и пророкомъ. и пристоупникъ цѣловавъ Ісѹса реуѣ: радоуи се рауѣкы. и емѣше его прѣдѣше свежѣаи архѣиереѡмъ и старѣцѣмъ и нмѣаше глаголе: сынъ оукради закона изъ цръкве и пророкомъ роугаетъ се. Тогда архѣиереѣ Ісѹсоу глаголахоу: слыши, по что сѣа творѣши? Ісѹсъ же къ сымъ нмѣтоже не ѡтъвѣштауааше. Никодимъ же и азъ Іосифъ не прѣстахомъ нмѣ сѣа съвѣштаиѣа, и се вѣдѣвъше еже сътворѣше, абѣе ѡтъстоупникомъ ѡтъ нихъ и к томоу на сѣдѣлишти гоубѣиельства ихъ не сѣдохомъ никогѣдаже.

III. Н многа оубо зѣа съдѣаше на Ісѹса въ тои номти, вѣиѣа и роугаиѣа. и къ петѣкъ за оутра вѣдѣше его и прѣдѣше и Пѣлатоу нгѣмоу, и осѡѹдѣвъше распѣше его, и двѣ разбѣиинѣа съ нимъ, о дѣсноуѣю его обѣхѣише Дѣзмѣа а ѡтъ леви его Гѣвъста. и възѣа Ісѹсъ глаголе: еѣаа еѣаа аныа сѣахѣаи, еже есть: божѣ мон, божѣ мон, по что ме остави? Н конны быкъшен тоу и соѹште грѣци и лѣтѣи, и не вѣдѣште еврейсѣаго езыка глаголахоу: сынъ Нѣаѣю зѡветъ. Разбѣиинѣи же, ниже вѣа распѣтъ ѡтъ левиѣи Ісѹсоу, глаголааше (грѣ. -шѣ) Ісѹсоу: вѣждѣ ко-лика зѣа сътворѣхъ на зѣаи, да аште бѣхъ вѣдель яко цѣрѣ еси ты, и тебѣ хотѣхъ погѡубѣити. что ли глаголиши яко сымъ божѣи еси? а себѣ ными не можѣши помѡшти. се бо нѣмоу ты молиши се, а ты самъ како хощѣши дроѹгомѡу помѡшти? аште ли ты еси Христосъ, съидѣи съ крѣста, да вѣроуѣмъ въ тебѣ. ными оубо ни яко улоуѣаа вѣждоу те, нѣ яко

злодѣя съ мною погоубиши. И многа зла хоуленіа глаголаше на Ісѹса злобою, сѣтїю діаволою оулоуленъ сынъ разбонникъ. а нже о дѣсноу Ісѹса именемъ Дѣзмась, и по излоуленію его благомоу видѣа благодѣть божьстєннѹю на Ісѹсѣ, и глаголати наустъ къ нѣмоу: видѣахъ те Христє, яко сынъ божїи еси, Христа те видѣа тѣмъли аггєльскимъ покланишєма и славєма. И ѿтѣвѣштѣа къ разбонникѹ хоуленстѹмоу на Ісѹсѣ, рече ємоу: по что не бонши се бога ѡкалѣше, нъ снѣеши глаголы кѣштѣши на правєдиннѣ? И глаголаше Ісѹсоу: прѣсти ми господи сѣгрѣшенїа и грѣхы, еже сѣдѣахъ, да не въ оужасє моемъ покєлиши звѣздамъ падѣмоути на мє или лоує, егда хоштєши соудитї късєн тєари, яко поштїю злыє свое сѣкѣти сѣкѣштѣаахъ; да не покєлиши сльмѣцоу, нже за те мѣми помрѹє, и мєнтѣ ми зла срдѣца моего. никакѹкъ же даръ не имамъ въздати ти, сынє божїи, о ѡстѣнѣлєши грѣхъ моихъ. не бо сѣмрѣть моихъ постижѣмє. тѹеє же єсть еже ѡчѣстити. ѡ владѣннѣ въсємъ, нзбави мє страшнаго тѹеого соудѣа, не даждѣ власти врагоу поглѣтити мє и насладїє ємоу быти доуши моєи. виждѣ бо како діаволъ радѹюштити се доушоу его прїєтъ, и пѣлти его невиднѹю бѣлєтъ, да не въ чєстїи їѹдєнскїє покєлиши ми ѡтити. виждѹ бо Моисєи и патріархы въ плауи соуштити кєлицѣ. и прѣжде оубѹ дажє не нзидѣтъ доухъ мон, покєли, ѡ владѣннѣ, ѡчѣстити ми се грѣхѹ(въ) моихъ, нхже сѣдѣахъ, и помѣни мє, господи, въ царьстєн своємъ, егда на прѣстола своємъ страшномъ хоштєши сѣсти и соудити кѣ-тнѣмъ плєменѹ Ісрѣаниєвомъ. многы бо моуны оуготовѣахъ еси нечѣстєннѣмъ и грѣшннѣмъ, нже не покают се. Сїє глаголы мольбѣныє къ Ісѹсоу нзрече Дѣзмась разбонникъ, по нже по прѣложенїю его благомоу и по оусрѣдоу и ѡтѣврѣзѹстѣ се ємоу оуи доушєкѣнѣи и зрѣше тѣмъли страшнѣыє бѣлѣшєє о Ісѹсѣ. тѣмъжє Ісѹсъ глагола ємоу: аминѣ, аминѣ глаголю тєбє, Дѣзмасє, яко дѣнѣсь съ мною еси въ рѣи. сынѹе же царьстѣїа, отроци авраамѹи и їсаакѹи и їаковѣи и моисєѹмъ нзгнѣны бѹдоутъ въ тѣмоу кромѣшнѹю, ндѣжє єсть плауѣ и скрѣжєтъ зѹбѹемъ. ты же тѣуїю єдинѣ късєлиши се въ рѣи, и бѹдєши тоу до кѣторѣаго моего и страшнаго принѣстѣїа, егда хоштоу соудити неисповѣ(да)юштитѣ мє именемъ монѣмъ. и мѣми оубѹ шѣдѣ рѣи хєроуѣїмоу и силѣмъ хрѣиштѣи рѣи, нз негѹжє ѡдѣмъ прѣвосъздѣннѣмъ нзгнѣмъ бѣстѣ, и ннѣтѹжє оубѹ ѡтѣ прѣвосъздѣннѣмъ не вѣнѣдѣтъ тѣлѹмъ въ рѣи тѣи, ты єдинѣ, дажє и до дѣнє ѹного страшнаго, егда соудити хоштоу живѣмъ и мрѣтѣмъ, егда достѹннѣмъ дарѹю небєсѣмъ рѣи и царьстѣкѣти съ мною въ вѣмъ, и цѣрїи силѣмъ хєроуѣїскимъ напѣсѣиє се: Ісѹсъ Христѹсъ сынъ божїи сѣшѣдѣи съ небєсѣ, нзшѣдѣ нзъ вѣдрѣ ѡтѣуѣскимъ невиднѹю и

разноушно, и слышдым на землю и въплътены се Адама ради прѣкосъзданыаго да улоукны изъ тѣхъ изъбавише, хощете и повѣстасяе да въидѣть въ тѣхъ земльнѣхъ рѣхъ нынѣ съи, иже съ мною распет се, и оставленіе грѣхъ своихъ пріети мене ради и металъныиыи тѣломъ въидити въ рѣхъ тѣхъ, и тоу прѣвѣстати до днѣ моего прѣшествіа. Сіа рѣкъ къ разбонникоу Іисоусъ нѣкъ възвѣстѣи глаголю: ахъ кадахъ екудоуиа, еже есть: отъе въ роуцѣхъ твоихъ прѣдаю доухъ мой. И се рѣкъ изъидѣтъ доухъ въ пѣтьи днѣ въ .ф. уасъ. и ахъ помръе слышѣе, и земли всѣхъ востре се, и знаменіа быше страшна.

IV. Азъ же Іосифъ шѣкъ къ Пилатоу испросихъ тѣло Іисоусово, и слышѣхъ погребохъ въ гробѣ новѣ, обвѣи въ платиницею чистую и мироу помазахъ, егже принесе Никодимъ. прѣшѣдше же Іоудеѣ прѣжде съшествіа Іисоусова прѣвѣше колѣни обѣи разбонникома въсѣстѣи на крѣстохъ, и егда пріидохъ съидити тѣло Іисоусово, видѣхъ, и се не бысть тѣлѣхъ днѣхъ Іисоусова въсѣстѣи о десныи страны Іисоусова крѣста. и по нѣже оубо испросихъ тѣло Іисоусово и погребохъ е, заиствію испавише се Іоудеѣхъ затворише ме въ тѣмници мыслѣше на ме хлаа. се же въ пѣтьи кеуерѣ. и въ днѣхъ соуботныи къ полоу ношти въ уасъ .е. ношти пріиде Іисоусъ къ мнѣ съ днѣхъ разбонникоу, егже посла въ рѣхъ въсѣстѣи на крѣсте, и съидѣхъ обавиша ме, и храниша, идѣже бѣхъ затворенъ, обави се на въздоуе оути уеуырѣхъ странъ, и изыдохъ въиъ и пріеиъ ме члѣва ме. и ахъ познахъ его. и прѣстоупиахъ разбонникъ къ нѣмоу подасть емоу писаніе. и идоушныи мамъ коупио въ Галилею съидѣхъ великъ обѣсѣлаше насъ, оуханіемъ же благоуханіиыи оухалше разбонникъ прѣшѣдъ изъ рѣхъ. Сѣдшоу же Іисоусоу на мѣстѣхъ изыомъ проушоме се писаніа сице: Хероуѣиъ и шестокрилатѣхъ серафимъ, нѣмже (гкр. нѣмъже) повѣлаа еси ис прѣхъ храниши райское насладѣніе. се съи разбонникъ, иже распет се с тобою, тѣломъ съмотреніемъ се мѣлѣмъ, раны гкозѣдинныи видѣише на разбонницѣхъ, иже распет се с тобою, и сѣиѣхъ словесъ твоего бождѣствѣ, огнии неостоаиыаго оубасохомъ до коньца, не могушѣхъ трѣпати огнии сицеаго, и страхомъ келѣмъ оубасохомъ се, слышѣхъ бо творца небоу и земли и зидѣтелѣ нашего и въсѣи творчи емо съ небесъхъ сыидѣ на землю прѣкосъзданыаго ради Адама, и крѣстьхъ видѣхъ тѣхъ прѣскетынъ и сѣишѣи тоу седморицею плауе слышѣа и мѣлѣи въ прѣисподниихъ земли быишеи и глаголюмъ келѣмъ слоугы адоуи въплѣишѣхъ съ нами: свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ иже ис прѣхъ сынъ въ вышнихъ, емоу же слыи небесныи писны възсѣладохъ въплѣишѣхъ: господи, мѣиъ еси на земли радость подаа и большѣи плауе сынъ даръ, еже невидныаго съидѣхъ въиомъ свое създаніе оути смръти изъбавиъ.

Iz djela E. L. Crievića, Dubrovčanina.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 22 lipnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. FR. RAČKI.

U vatikanskoj knjižnici u Rimu imade u dvie knjige pod br. 1678 i 2939 (cod. bibl. vatic.) rukopis, koj sadržaje djela Dubrovčanina E. L. Crievića. Prva knjiga imade 205, druga 213 listova u malo četvrtini, te sadržaje prva pretežno proizvode prozaičke, druga pjesme; a u red prvih idu Crievićevi dopisi i govori.

Vele zaslužan Fr. M. Appendini znao je (Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura di Ragusa II, 129) za ovaj vatikanski rukopis; samo nije mu bilo poznato: „za što, kada i po kom on dodje onamo“. Ja scienim, da je taj rukopis uz mnoge druge (sr. Rad XVIII, 243 i sljed.) došao u vatikansku knjižnicu s ostalom književnom zaostavštinom njezina glasovitoga knjižničara, Dubrovčanina Stjepana Gradića († 1683).

Crievićeve pjesme kolale su u drugih takodjer rukopisih, kojih bijaše i jest takodjer u njegovu rodnu gradu. Ali njegovi umni proizvodi, izuzam nekoliko pjesmica, nisu do danas na svjetlo izneseni. Appendini žalio je, što se toli slabo pazi na latinske proizvode starih Dubrovčana; te je glede Crievićevih očitovao ovu želju: „sarabbe sommamente desiderabile, che qualcheduno si rendesse benemerito della poësia latina col prendersi la cura di cavar tutte queste opere dall' oscurità e produrle colla stampa alla publica luce“. Ova želja opravdana je obzirom na onu uzku svezu, koja postoji izmedju latinskoga i hrvatskoga pjesništva kod starih Dubrovčana.

Ali ovoj želji nisu prijatna naša poslije 1835 godine nastojanja oko štampanja hrvatskih pisaca dalmatinskih i dubrovačkih, uz koja nije se mogla jednaka pažnja obratiti na njihove latinske proizvode. Pak ni ovomu izvodu nije svrha, da upoznade čitatelja s latinskom vilom E. L. Crievića, već da bude prilogom književnoj i prosvjetnoj povjesti Dubrovnika i kroza nj našega naroda prema koncu XV i početku XVI vieka. On će neizravnim načinom razprostirati koje svjetlo i na hrvatsko pjesništvo, koje upravo u ono doba slavi svoje porođenje.

U ovu ciel izcerpoh i ovdje priobćujem samo dopise E. L. Crievića; od govora pako i pjesama njegovih samo one odlomke, koji se odnose ili na osobu njegovu ili na ondašnje prosvjetne odnošaje, navlastito dubrovačke. Ove odlomke vežem kratkim književno-povjestnim crtami, da se laglje i jasnije razumjeti uzmognu.

Mladost E. L. Crievića, koj se god. 1463 rodi, pada u dobu, u kojoj bijahu se već udomile u Dubrovniku klasičke nauke. Ova slobodna občina, ležeća na razpuću zapada i iztoka, za rana pridruži se onomu duševnomu pokretu, koj je u XV vjeku uzkrisio grčku i rimsku prosvjetu. Dočim je ona s jedne strane učestvovala kod onoga preporodjenja klasičkih nauka u susjednoj Italiji, primivši s druge strane u svoje krilo Komnene, Laskare, Paleologe, Kantakuzene i ine odlične grčke obitelji, potraživše u njoj utočište pred divljim Osmalijom, usvoji neposrednim doticajem grčku uljudnost. Dubrovnik, koj talijanski humanista Ivan Ravenjanin žigosa koncem XIV vjeka s neznanja latinskoga jezika (sr. Rad IX, 208), imao je već poslije 50 godina učilište za „humaniora studia“. Stariji suvremenici Crievićevi bijahu učenici Filipa de Diversis u latinštini, a u grčtini Ksenofonta Philelpha, koj je bio sin glasovitoga humaniste Franje iz Tolentina i kćeri Grka Ivana Crysolora. A Ivanov rodjak Emanuel, doselivši se u Firencu, bijaše sa svojim sudrugom Dimitrom Kydoniom od prvih Byzantinaca, koji su u Italiji raznietili ljubav k staroj grčkoj knjizi.

Prema tomu našao je mladi Dubrovčanin, dakle i naš Criević, jurve u svojoj postojbini dosta prilike, da se uzkrslom latinskom i grčkom knjigom upoznade. A oni Dubrovčani, koji su žedjali za većim savršenstvom ili za slavom učiteljskom, hrlili su onkraj mora u Italiju, na ovo svjetsko stećište najvećih umova one za razvitak nauke odlučne dobe. Pak i na ovom poprištu svjetskom proslavili su Dubrovčani i njihovi dalmatinski zemljaci ime svoje i svojega naprednoga zavičaja, kano što se odanle razabire, što su na stolicah visokih talijanskih učilišta, najpače u bližjoj Padovi, dobro vidjeni bili i svojim perom nauku obogatili. Dosta je sjetiti se ovdje Crievićevih suvremenika Dubrovčana Šimuna Rose, Serafina Bunića, Donata Gjorgjića, Marina Bonde-nalića, Tome Basiljevića itd.

Ovakovom stazom udar! i odgojenje našega Crievića. Započevši on nauke u Dubrovniku nastavi jih u Rimu, doveden ovamo god. 1476 kano dječak od 13 godina po svojem rodjaku, po svoj prilici ujaku, Stjepanu Zamanji, poslaniku republike u dvor rimski.

U Rimu je tada slovio gimnazij ili kolegij, osnovan po papi Evgeniju IV (1431—47). Papa Nikola V, dozrav onamo najučenije muževe svoje dobe, Blonda Flavia, Franju Philelpha, Theodora Gazu, Lovra Vallu, Nikolu Perottia, Candida Decembria, Grgura Tifernia, učinio je bio Rim glavnim sjedištem klasičke književnosti. A da glavna djela njezina spasi i u jednom sahraništu pribere, razaslà učenjake potražiti rukopise, kojim dade pristanište u svojem dvoru, tš se on upravo osnivateljem vatikanske knjižnice smatrati može. Sborom za učene humaniste rimske bijaše akademija, koja je ondje Ju-

liom Pomponiom Laetom (1468) osnovana ponajviše za iztraživanje i tumačenje rimskih starina i spomenika. Ovomu učenomu sboru zaprijeti velika pogibelj od pape Pavla II (1464—71), koj nazirući u djelih učenih humanista nekršćanski smjer stade jih progouiti, najpače historika Platinu i Julia Pomponia Letu. Ovomu se progonstvu ukloniše gdje koji biegom, od kojih budi mimogrede napomenut Pomponiev prijatelj Philippus Buonacorsi (kano akademik Callimachus Experiens), koj uteče u Poljsku, gdje je za vladavine Kazimira IV (1444—92) i Jana Albrehta (1492—1501) najznatnije državne službe obnašao († 1 stud. 1496) i ovdje napisao život Kazimirova brata Vladislava, kralja poljskoga i ugarskoga¹.

Kada je naš Criević došao u Rim, bješe ova nepogoda jurve prešla prieko glava ondješnjih učenjaka. Nasljednik Pavla II papa Siksto IV (1471—84) obratio je svu pozornost svoju na političke zamršaje s firentinskom obćinom, kojoj je tada stajao na čelu mudar i učen Lorenzo Medici († 8 travnja 1492). Platina postavši knjižničarom vatikanske knjižnice (1475), mogaše u miru sprovesti svoje posljednje godine života († 1481); Pomponius Laetus pako nastaviti svoj trud oko rimskih starina i pisaca. A taj učeni humanista bijaše učiteljem našem mladomu Dubrovčaninu, kano što sam svjedoči u pjesmi, koje ćemo odlomak umah priobćiti.

Ne samo Pomponius Laetus nego i ciela ona kita učenih ljudi, koja se tada bila u Rimu sakupila, djelovala je na razvitak našega Crievića. Ovdje iztičem od ostalih braću Cortesie, o kojih se rodu misli, da polazi iz Dalmacije. Pavao Cortesi pripomagao je u Firenzi umnožati knjižnicu, koju je ondje pohvaljeni Lovro Medici osnovao. U Rimu, postavši apostolskim bilježnikom, zavede u svojoj kući društvo, u kojem sastajahu se prijatelji književnosti, da služeći se njegovom bogatom sbirkom knjiga, a ne vezani na pravila, slobodno se porazgovore o naučnih predmetih. Pavlu brat Aleksandro proslavio se kano pjesnik svojim eposom „de Mathiae Corvini, regis Hungariae, laudibus“². Ovo učeno društvo posjećao je od ostalih i pjesnik Serafino Aquila († 1500), jedan od najglasovitijih talijanskih improvizatora one dobe. Osim Cortesieve bijaše sastajalištem rimskih književnika takodjer kuća Pomponia Laeta, koju mu Platina bješe oporukom poklonio, a stajale usried liepih rimskih perivoja³.

Ali glavnim gojilištem nauke i sborom učenih ljudi bijaše tada akademija na Quirinalu. U tom sboru bijahu po Crieviću za doba

¹ De rebus gestis a Vladislavo, Poloniae et Hungariae rege, libri tres. Ed. Schwantner: script. rer. hung. I. ² Izdade V. Obsopoeus 1531 god. koj je dobio rukopis iz knjižnice M. Korvina od Gjure kneza Brandenburškoga. Krasno nakićen rukopis predje iz korvinske knjižnice u Wolfenbüttelsku. Prvo pjevanje „res bellicae“ imade 1200 hexametra, drugo (artes pacis) izgubi se. Izdade takodjer Sambucus u Bonfinii decades (1568). Cf. Carm. illustr. poet. ital. P. III, p. 157. Roscoe Leben Papstes Leo X. Bd. I, 58.

³ Roscoe loc. cit.

njegovo glavni članovi: Pomponius Laetus, Blondus, braća Cortesii, Sulpicij iz Verulana, Lovro Altieri, Gašpar Capella, Ivan iz Mantue, Sinibaldo Lepidus, Petar Marsus, Paulus Pompilius i Alexander Farnesi. Svaki ovih naučnika pripomogao je umom i perom k razvitku humanističkih nauka. Tako Petar Marsus († 1512), također učenik Pomponia Laeta, nešto stariji od našega Crievića (rođ. 1458), napisao tumače in Silium italicum i u njeke spise M. T. Cicerona (de officiis, de natura deorum, de amicitia, de senectute). Pavao Pompilio izdao (u Rimu 1480) život L. Ann. Seneke. Sulpicij iz Verolia, u rimskoj Campanji, bijaše za Inocentija VIII (1484–92) učitelj humaniora u Rimu, te je izdao spise Vegetia i Vitruvia, a od svojih proizvoda „praeludia grammatica“ etc. Ivan B. Mantovanac (Hispaniolus, rođ. 1448 † 1518), pjesnik (fastorum libri XII, Eclogae. izd. u Parizu 1513). Aleksandro Farnese bavio se također pjesništvom, astrologijom i sastavio bilješke na pojedine Ciceronove listove.

Najodlučniji upliv na razvitak i na smjer naučni E. L. Crievića imaše jamačno sam Pomponius Laetus. Ovaj učeni muž djelovao je za razprostranjenje klasičkih nauka toli riečju koli perom. Kano učitelj bijaše tako cijenjen i obljubljen, da bi njegovi slušaoci već poslije pol noći dolazili u dvoranu i ovdje, zaokupivši svedj prepunjena mjesta, čekali na njegovu, rano u jutro, započeta predavanja. Pomponio bavio se opisivanjem i izraživanjem rimskih starina; njemu imadu se također zahvaliti prva izdanja više rimskih klasika, kano Terentia Vara (u Mletciji 1474), Silia Italica (Rim 1471), Q. Curtia R. (Rim), Columelle i drugih pisaca „rei rusticae“ (Bonon. 1494), Salustia, Quintiliana, Plinia itd.¹ Proučivši starine i pisce rimskoga naroda, Pomponio usvojio si izvrstan ali jednostavan latinski slog, o kojem Erasmo dobro primjeti: „Pomponius Laetus, elegantia romana contentus, nihil affectavit ultra“ (Vossius: de histor. latin. I. II, p. 242). Ova Pomponia ljubav pram klasičkim jezikom predje na obje kćeri njegove, Fulviju i Melanthu (Nigella), koje su govorile i pisale latinski i grčki, a prva od njih, kako nam stari svjedoče, još i slovinski, španjolski i francuski. Ova viest neće nas iznenaditi, ako promotrimo, da je tada u Rimu živjelo i mnogo bjegunaca iz jugoslavenskih zemalja i dosta učenjaka, među kojima bijaše i Crievićev zemljak rečeni Marin Bondenalić, prije učitelj u Parisu, onda od pape Sixta IV pozvan u Rim, te učinjen njegovim tajnim savjetnikom.

Rukovodjen u nauci naš Criević takovim učiteljem, te živući u krugu tolikih prijatelja stare klasičke književnosti, obljubi i on latinsku i grčku nauku, a naposeb latinsko pjesništvo. Još kano učenik Criević se posvetio dubljemu izučanju rimskih pisaca. On je imenito stao učiti komedije T. M. Plauta, koje su upravo prije nekoliko godina (u Mletciji 1472) trudom Gj. Merule prvi put tiskom izašle na svjetlo. Criević, mladić od 22 godine, razlagao je Plautove komedije u quirinalskoj akademiji uz pleskanje prisutnih kardinala i inih učenih

¹ Djela Pomponia izadjoše u Hagenau 1520 i Moguću 1521.

slušalaca. Ovo nam potvrđuje sam u prologu „in Plautum super argumento Amphitryonis“ (cod. 2939, fol. CXLIX—CV) ovimi vrstami:

Per elementa novem diffunditur Amphitruo;
quod omnibus observare Plautum fabulis
princeps Aelius in Urbe repperit,
cum, duce Pomponio, studiis operam daret;
in media achademia, quirinali iugo,
puberis aevi in flore, et pene investis puer,
bis undenorum annorum natu, haud grandior,
cum plausum meruit cardinalium choro
coram audiente. Ausus soccos et syrmata,
morem theatralem referre primitus
Rheari porticu, Adriani molibus,
et obsoletas acitare fabulas.“

Posljednje četiri vrste ujedno svjedoče, da je Criević sudjelovao kod kazališnih predstava, koje je njegov učitelj Pomponio u Rimu bio uzkrisio, iznesav na daske Plautove i Terencijeve komedije. Ovaj je trud podupro izobraženi kardinal Riario, osnovav kazalište u svojem dvoru; pak u tom kazalištu (Rheari porticu), nalazećem se valjda u veličanstvenom mausoleu cara Hadriana (Adriani molibus), igrao je i mladi dubrovački pjesnik. Ove rimske predstave starih klasičkih drama bijahu prve u Italiji, a slava njihova uzkrsnuća ide Pomponiu Laetu, učešće pako kod te slave ne može se uzkratiti niti njegovu revnu učeniku, Crieviću. On priznaje prvenstvo u tom podhvat u svom učitelju sliedećimi vrstami (cod. 1678, fol. 67):

„Ecce theatrales renovat comoedia plausus . . .
Rursus et ausonios pulsant proscenia colles.

Cui, rogo, cui munus tale referre licet?

Pomponi inventum est, quo nunc auctore repertus
ecce theatralis mos prior ille redit.“

Osim predstava uzkrisio je bio učeni Pomponio i stari običaj, da se pjesnici, priznani za dostojne ovalike slave, ovjenčaju u akademiji lovor-viencem. Dan za takovu svetkovinu bi odabran 21 travanj t. j. dan, kojega se slavilo (Palilia) osnivanje Rima. Tolika čast zapade takodjer našega mladoga Dubrovčanina. Ovo potvrđuje sam u svojoj besjedi „de laudibus poetarum“ (cod. 2939, fol. CXV) timi riečmi: „ego vero, quamvis poetarum nomen atque lauream maximo omnium litteratorum consensu in ore totius Urbis adeptus sim“. Nadalje proslavi ovo izkazano si odlikovanje posebnom dugačkom pjesmom (cod. 1678, 129—135), iz koje priobćujem samo izvod razsvjetljujući sam čin i onodobno prosvjetno stanje:

„Nunc tibi quae placidas achademia cessit habenas . . .
Urbica quae celebrat cunabula rite quotannis . . .
Vatibus ornandis ritus instaurat avitos,
et redimunt priscum laurea sorta decus.

Hinc desveta diu recidivae munera frondis
 digneris sancta nectere Blonde! manu.
 Nec veror, vani insimuler quaesitor honoris,
 a patriis cuius solvimus ergo iugis . . .
 Poscimus inviti, neque vera refellere fas est,
 poscere quod vicium est, ut meruisse decus;
 turpe negare tamen non poscere, si modo iustos
 exploratores pagina nostra tulit.
 Vulnera transversi nec formidavimus unguis,
 dedecorat lusus caera nec ulla meos,
 censerique iuvat doctorum examine tanto,
 quod mihi iudicii pluris honore fuit . . .
 Sic viridi lauro, teneris donandus in annis,
 praedicor, et placeo paene poeta puer.
 Nec nota me damnat censoria, iudice Roma;
 iure petit, quisquis propria digne petit . . .
 Nec mea tot laudum stimulis monumenta carebunt,
 atque ita multorum nominis auctor ero.
 Tamque immaturos nec quisquis computet annos,
 multa suos norunt anticipare dies;
 est precio censenda suo, non indica saeculi,
 gloria, non ullas computat illa moras.
 Quod nisi primaevae lanuginis officit aetas,
 et laurus musis invidiosa meis
 . . . . . nec aestimor aevo;
 vixque undena mihi bis numeratur hyems,
 et nive caesaries nondum consputa senescit,
 nec mea quaesito est nigra colore coma.
 Concelebratur honos post saecula multa reversus:
 decernat vates laurus avita novos . . .
 Ergo age, vate novo dignare palilia princeps,
 nexa quirinali porridge dona manu.
 Me romana dies, me duplex splendor honestet,
 caesareo mixtum pontificale decus . . .
 Pulcra renidescunt sacri penetralia coetus,
 forma nec immundi sordet, ut ante, loci . . .
 Ipse novos edens plausus de more sonabo,
 Romuleum ingeminans terque quaterque diem . . .
 Haec ego solemnes iterato laetus ad aras
 facturus matri debita sacra piae . . .
 Ergo perpetuum sic dona poëtica tradas,
 teque diu noster principe collis ovet . . .
 Hoc te Sulpitius pariter, Marsusque precantur,
 Pomponique rogat musa diserta mei;
 hoc mihi tergemini fratres, Cortesia proles,
 Phosphorus et qui me tollit ad astra meus,
 et meus ante omnes Laurens, uno ore: sodales,

Gaspere cumque tuo. docte Capella, rogas;
 hoc, ex amicorum nulli Baptista secundus,
 cumque suo Lepido gens Sinibalda, petit;
 hoc mihi Pompilius, iam denique musaque Volsci,
 iam mitis, iam non seditiosa cupit . . .
 Praecipue studio est cumulandi accensus honoris
 Farnesus, generis gloria magna sui . . .
 Tempora iam nobis meliori fronde virescant,
 succedant capiti laureaserta meo . . .
 Fallor an, ut video, mihi sertavirentia nectis?
 dignarisque meas cingere, Blonde! comas?
 Vinceris en tandem, mihi palma poetica venit,
 iudicio maior palma futura tuo;
 vinceris, et pariter solvis, quod gratia poscit,
 quod meritum vatis, das, quod utrumque petit.“

Criević je dakle u rimskoj akademiji pjesničkim lovor-viencem ovienčan bio u cvatućoj mladosti, jedva u 22 godini života, dakle oko 1485 godine.

U Rimu si Criević zaručio djevojku Flaviu; ali padši u jesensku groznicu, koja ga mjesec dana k postelji prikova, vidi malo ne sve si nade izčeznuti. Ovamo se odnosi njegova pjesma (ibid. fol. 110—12): „in autumnum“, iz koje vadimo ove vrste:

„Tu tamen o autumnne ferax! sic perdere tantas
 innocuum? nec me puduit tot febribus atris
 ter deas torrere dies; nec me improbe tantis
 debilitare malis: macies quae me atra coloret,
 aspicias, ossea membra vides et corpora cera
 pallidiora nova . . .

Misero sunt semisepulta poetae
 membra, breves restant vires . . .

Nec adhucdum florentibus annis
 parcis? nec iuvenem primaevolimineservas?
 . . . . . Quisnam mihi ocellos,
 quisve animam excipiet fugientem ex ore propinquus?
 quae pallata domus mortem lugebit acerbam?
 Non meus hic genitor . . .
 Non meus hic frater . . .
 Non soror hic . . .

Non Flavia, quamvis
 hanc deceat sine teste dolor . . .

Licet anxiamater
 increpet hanc flentem, taedas tamen illa iugales
 funere praereptas, expectatosque hymaeneos,
 spemque sui dolitura thori. Non ullus amicus,
 nec consanguineus quisque, carusve propinquus.
 Indeploratus Latiis tumulabor in oris,

et mutae mandabor humo. Hic externa morabor
 umbra, peregrini romana errabimus umbra.
 Sed mea vanescunt, donantur et irrita ventis
 omina . . .
 Ecce suo praesto est iuvenis Phocaeus Oresti,
 solaturque aegrum praesens, solandus et ipse
 Alterius Laurens, et dulcia dona Lacenae
 porrigit . . .
 Ille salutiferis me Paeon errigit herbis,
 et medica fomenta manu mihi praestat, et omnem
 depelit morbum; febres cessere profanae,
 incolumisque meos subito vigor occupat arctus.
 Mihi quilibet annus
 innocuus fluxit, verum autumnalia tantum
 tempora Pierio sunt non innoxia vati . . .“

Kako se iz posljednjih vrsta vidi, Crieviću nije najbolje prijao rimski zrak, jer je skoro svake jeseni pao u groznicu. To je možebit i dalo najviše povoda, što se on, svakako prije 1490 godine, vrati u svoj zavičaj, u Dubrovnik.

Ali i na zemljište ove slobodne jugoslovenske občine prenesao je Criević neprekinutu uspomenu na Italiju, njezinu sudbinu i svoje tamošnje prijatelje, pak je nastojao presaditi onamo i onaj duh, kojim se ondje bio opojio.

Spomenik onoga osjećaja nalazimo u Crievićevih pjesmah. Svojega učitelja u Rimu potiče Criević pjesmom „ad Julium Pomponium Laetum“ (cod. 1678, fol. 138—9), da prekinuv dugotrajno mučanje opet piše i izdade knjige:

„Nam tua quae fuerit studiose industria semper
 Pomponi, quae non bibliotheca docet?
 quae regio nescit tanti nova dicta poetae?
 quae magis in toto claruit orbe manus?
 Cuius inexpletos debent tot saecula labores,
 rursus in antiquum pene reversa decus;
 quae veteres libros et tempestate comesos
 reddidit in vultus officiosa suos . . .
 Sic achademiae princeps, censorque vocaris,
 iure quirinalis gloria magna iugi . . .
 Tu saltem dictare velis, crebramque salutem
 Aureli referat dextera fida mei . . .“

Ova pjesma sastavljena je svakako prije 1497 godine, koje je J. Pomponio Laeta umro u 72 godini svojega života.

Osobito se rado Criević sjećao Rima i časti, koju je ondje u mladosti stekao, kano što se vidi iz ovoga odlomka pjesme, koju je stariac svojemu prijatelju u Rim „ad amicum Romae“. Ibid. fol. 209) poslao:

„Danno (?) primaevīs multum velocior annis,
emeritum lusus poscere parce senom;
namque hilares quondam, mea numina sola, Camoenae
tristitia atque annis consenuere suis . . .
Ast ego nempe meas laurus arescere cerno,
quas mihi Roma sua nexuit ipsa manu“.

Sjećao se takodjer svojih pojedinih prijatelja, s kojima je mladje dane u Rimu proživio. Kada je Alexandro Farnese, potonji papa Pavao III (1534—49), postao kardinalom, pozdravi ga Criević pjesmom, u kojoj uz ostala pjeva ovo (Ibid. fol. 105—108):

„Esne precor reditura salus, quam mittere vates
gaudet Alexandro, festino pollice ducta?
An quia purpurei nuper tegumenta galeri
sortitus, gestire solet cervice superba,
alterna nec me dedignabitur ille salute? . . .
Scilicet in tanto positus iam culmine . .
mutavit cum sorte fidem? nil pristina possunt
vincula, nil studiis consors communibus aetas?
Non oblitus erit nostri Farnesius unquam,
mutua parque mihi reddetur cura vicissim;
quin potius vincar; vel si contemnār amicus
devotusque cliens in tanto culmine rerum,
suscipiar vates, cui se mea laurea debet,
illa quirinalis; non est ea gloria musis
parva meis, tanta rerum ditio locatum
cernere, qui nostram passus defendere laurum
iam privatus adhuc . . .

Numina voces
audivere meas, dum munera nostra laborat
eloquio decorare suo; meliore corona
dignus erat; dum me redimit, reverentia crevit
frondibus, atque suum laurus duplicavit honorem.
Adfectus quod si proles Farnessia nostros
fastidire potest, Pyladem contempsit Orestes . . .
Usque adeo nihil est vixisse diutius una,
et tantum trivisse salis, studioque perenni
illustrem dominum coluisse et carmine nostro? . . .“

Ovomu Alexandru Farnesu preporučī Criević svojega zemljaka Marina Bunića, kada je ovaj polazio u Rim. U dotičnoj pjesmi (ibid. fol. 151, 152) veli naš pjesnik svojemu rimskom prijatelju:

„Ergo, pars animi mei, Marinus
nulla incommoda nec pericula sentit,
intractabile non gelu, nivalem
non brumam, aut rabiem Adriae aestuantis,
tanti ut principis acquiescat ore,

cuius splendidior patescit aula
doctis omnibus et probis . . .
Ergo suscipe perlibenter, oro,
iucundum, unanimem meum sodalem,
qui tantum laetus ambit et pudenter
adscribi numero petit tuorum.
Est dignus mihi crede . . .“

Što dubrovački pjesnik tvrdi o Alexandru Farnesiu, da je njegov dvor otvoren učenim i poštenim ljudem, to potvrđuje talijanski pjesnik slavni Ariosto, opjevajući¹ Alexandra u sboru učenih glava:

„Ecco Alesandro, il mio signor, Farnese:
Oh dotta compagna, che seco mena!
Fedro, Capella, Porzio il Bolognese,
Filipo il Voltarano, il Madalena,
Blosio, Pierio, il Vida cremonese,
d' alta facondia inessicabile vena,
E Lascari e Musuro e Navagero
E Andrea Marone e 'l monaco Severo“.

Istomu meceni posveti Criević oveću pjesmu (ibid. fol. 52—58): „libri III Alexandro Pharnesio, cardinali suo principi“, koju je on izpjevao na bližnjem otoku Lopudu tal. „Mezzo“, kamo se bio sklonio pred ljetnim žarom dubrovačkim.

„Dum conspirato flagrant aestiva sereno
urbsque indagandis aegra laborat aquis . . .
ocia me portu locunda morantur amoeni,
cultaque vinetis littora nobilibus:
qua prope contiguis media est utriusque duabus
insula, et a medio nomen adepta situ . . .
His ego deliciis, princeps venerande, relaxor,
quae mihi curarum millia multa levant“.

Criević je sa svojim prijatelji rimskimi tako rado obćio, da bi jih sjećao prijateljskih dužnosti, kada su se oni na nje zaboravili. U pjesmi „ad Paulum Cortesium“ (ibid. fol. 135—6) kori ovoga prijatelja svoga, što mu nepiše, pitajući ga:

„Aut tua me fraudant maiora negotia, seu quod
hospes ad Illyricum nullus ab Urbe venit? . . .
Quid quod Rhacisium semper poscentibus Urbem
hospitibus crebris quaeque referta via est . . .
Nec reor immemorem nostri, mea musa benigno
hospitio cuius largiter usa fuit.
Quem consors studiis communibus allicit aetas“.

¹ Orlando, can. XLVI, st. 13.

Isto tako poziva svojega prijana Lovru Altieria, koj ga u bolesti toli ljubežno njegovao:

„Quid cunctaris adhuc? veteris, fidique sodalis
num, precor, admonitus tardior esse potes?
An non talis eras, aegro cum largus amico,
nec satis incolumi, prodigus hospes eras? . . .
Qui pro me solitus non parcere sumptibus ullis,
et medicis census exhibuisse tuos“. (Ibid. fol. 136).

Ne samo sa svojim rimskimi prijatelji nego i s drugimi uglednici talijanskimi obćio je naš Criević. Jedna pjesma njegova (cod. 2939, CLXXXII) „ad Pontanum“:

„Hoc tibi scribendum duxi, Pontane, diserto
quo respiravit musa latina duce“

svjedoči nam, da je sveza prijateljska obstajala izmedju dubrovačkoga pjesnika i toga učenoga predsjednika napuljske akademije, koju su u prvoj polovici ovoga vieka osnovali bili humaniste Antun Beccatelli, Bartol Facius i Lovro Valla, prizvani u Napulj od kralja Alfonsa I. Pontanus Ivan ili (kano akademik) Jovianus (rodj. 1426 † 1503) bio je jedan od najučenijih muževa svoje dobe, na glasu kano gramatik, politik, historik, satirik, filozof i moralista. On je bio poslije 1471 godine tajnik napuljskih kraljeva Ferdinanda I (1458—94), Alfonsa II (1494—5), kojega i odgoji, Ferdinanda II (1495—6), i Friderika II (1496—1503), prem se nije zahvalnim izkazao vladajućoj kući, jer pristade uz francezkoga kralja Karla VIII (1483—98), kada ovaj osvoji Napulj. Pjesme Pontana slove kano jedan od boljih proizvoda latinske preporodjene poesie.¹

Imade Crievićeva pjesma „ad Carum poetam“ (cod. 1678. fol. 212. 13), u kojoj proti njegovu mnienju

„Tu tamen esse putas studiosos ventris et omnes
asotos, christi qui pia templa colunt“

brani svećenike pjesnike i pobožnu poesiu, te navodi za primjer od starih Lina, Orfea, Mojsiju, Davida, Joba, Prudentia, od suvremenika Baptistu Mantuanca, Bracata i Tubera. A primjećuje o svojem u starijoj dobi pjesničtvu:

„Nec mea degenerant, ut reris, carmina, tanquam
nunc somno aut epulis, Care poeta, vacem.
Immo per excubias et tot ieiunia vellit
relligio vires attenuatque meas,

¹ Pojedine pjesme bile su štampane još za života pjesnika. Svekolike izdade Aldus u dvie knjige 1513, sljedeće godine izdanje u Firenci kod Fil. Giunta. Sva djela Pontana u Mletcih 1518, za tiem u Basilei 1538.

infamesque deos, Cererem Bachumque, relegat,
 ne vitiet mores luxus uterque meos . . .
 Inde supersedeo mortali a flumine vivax,
 nam mihi siderea lymphæ sititur aquæ . . .“

Poznat je onoga imena talijanski pjesnik Anibal Caro, rodом iz Novigrada (Civita nuova) u jakinskoj marki; ali on se rodi tek 1507 god. s toga nemože se nanj protegnuti rečena pjesma našega Crievića. Nije li Crievićev Caro onaj član akademije napuljske, koj se prozvā „Chariteus“¹, kojemu je J. Pontanus svoje hendecasyllabe posvetio, u kojih opjeva dražestne kupelji bajske?

Criević je na dalje obćio s Petrom Soderinom, rodом iz Firenze, koj se navodi² medju slušaoci slavnoga Marsilija Ficine, učitelja u platonskoj akademiji firentinskoj. Imade od Crievića pjesma (ibid. fol. 201—3) „Petro Sodorino“, iz koje priobćujem sljedeće vrste, odnose se na sudbinu Crievićeva prijatelja.

„Ut nova romanae Cicero facundia linguae
 iusta recusavit vindicis arma togæ . . .
 exilium sic tu, princeps Sodorine, capessis,
 sanguine ne diro tecta paterna natent . . .
 Sic tibi maiestas pro tempore credita natos
 ad Medices magno fœnore redit . . .
 Sic in reliquiis Laurens, iam, fratre perempto,
 deque suo maior carcere regnat avus . . .
 Hinc unus regnat decimus Leo . . .
 Hinc volat et reditum tibi praeses epistola praestat,
 vix illo solii sceptrâ tenente sui;
 nec se pontificem potius quam praestat amicum . . .“

Odkle vidi se, da je ova pjesma sastavljena, kada kardinal Ivan Medici god. 1513 zasjede Petrovu stolicu pod imenom pape Lava X.

U isto doba, kada i ova pjesma, u kojoj se spominje povratak Petra Sodorina iz prognanstva, pisana su dva lista našega Crievića (cod. 2939. fol. XLIX—L) tomu prijatelju svojem, koj je našao zatočište u gostoljubnom Dubrovniku. Priobćujem sljedeći izvod. U prvom listu piše Criević: „Cum te diutius apud nos moraturum existimarem, non defuturum mihi putabam occasionem, quo tibi coram presenti meos versus et legere et dedicare commode possem. Est opere pretium tamen defuisse, quod tu, revocatus a novo pontifice, ut ocius pareres, sine interspiratione ad reditum accinctus es. Ego vero graviter, ut scis, aeger, et indigus librarii, tunc temporis et in illo procinctu non potui praestare, quod volui; alioquin cuique barbaro et illiterato nolui meos versus scribendos committere, ne postea, me tacente, barbari aut plagiarii suos esse dicerent. Quare quam primum convalui, quidquid hoc est, nolui tibi diutius debere; atque ut concinuis

¹ Od njegovih pjesama izdade sbirku prijatelj mu Petar Summonte u Napulju 1509. ² W. Roscoe: Lorenz von Medici. Wien 1817. S. 148.

esset, mea manu scripsi, ne me putes tui causa ullum laborem subterfugere . . .“ U drugom listu piše Criević svomu prijatelju: „Nunquam intempestivius mihi podagrae dolor accidit, quam externo die, quem si quando gravissimum sensi sed eo graviorem, quod per eum non licuit tibi occurrere, te salutare, tibi que non solum verbis exultantibus, sed etiam oculis, vultuque laetissimo congratulari. Nam bene agitur tecum . . . nam amore tecum, non odiis certatur ut a priore pontifice. Jam vero Christum agit novus pontifex . . . Qui vero magis amandus est, quam tu, candidissime Italarum! . . . Habes pontificem, qui non odiis homines, sed virtute superat; immo tuam virtutem habes in pontifice, quae te conglutinat cum illo . . . De quibus plura, cum convalesco . . . Si carminis melos desideras, podagrae meae imputa, quae, mala bestia, male me habet“.

Iz toga se izvoda razabire, da je Criević ovo u rukopisu drugo pismo pisao prijatelju prispjevšu u Dubrovnik; ono prvo pako, kada je Sodorini poslije kratka boravljenja u Dubrovniku povratio se u Italiju. Ono je bilo propratnicom navedenoj pjesmi.

Starija od one je ova pjesma Crievićeva (ibid. fol. LI—LV) Petru Sodorinu, prognaniku za pape Julia II (1503—13), izpjevana ne dugo poslije smrti toga pape. Evo joj odlomak:

„Et regnata dolet Florentia, teque per orbem
optaret, propria sede revulsa, sequi . . .
Cum tamen his votis rerum natura repugnat,
te cupit in tuto delituisse loco . . .
ut sibi servato, salva sit illa, duce.
Quam bene consultum est patriaeque, tibi que recepto,
sponte quod exilio moenia nostra colis . . .
O saltem propriis discas, Oenotria, damnis,
sic fero et manibus stulta perire tuis . . .
Ecce tamen fatis fata in contraria versis,
dum canimus, melior nuncia fama volat . . .
mutatas rerum esse vices, pacisque refulsit,
bellorum pulsa nube, serena dies!
Sanguine manante nimio deus aetheris alti
te, Juli! solio iussit adesse suo;
inque vicem traxit tanta ad fastigia civem
et consanguineum curia sancta tuum“.

Kako što Petar Sodorini, tako je bio i davni Crieviću prijatelj Pavao Orsini umiešan u onodobne zamršaje talijanske. Na ove smjera „carmen in laudem Pauli Ursini, Romani“ (cod. 1678, fol. 113—122), iz kojega navodim ove vrste:

„Sed qualem primis te sensit Hetruscus in annis,
consiliis quantum valeas, Ursine! vel armis,
hostiles novere manus; namque agmine iuncto
regis, pontificisque simul conflata potestas

cum thuscas vastaret opes . . .
 et coniunctas tremere Florentia vires,
 Martis et auctores geminos, hinc robora regis
 Aragoni, hinc sacrae consortia bella thyarae . . .“

Od pjesama, koje je Criević posvetio svojim talijanskim znanceu, imade još „epigramma in Ursum Etianum (ibid. fol. 152) i „fratri Francisco Pedemontano pro poetica, carmen“ (ibid. fol. 47 – 49). Posljednji, rodom iz Verone, bijaše liečnik u Padovi; pisao je: „anatomen corporis humani, anatomen infantis, commentarios in libros metaphysicorum Aristotelis, gerontocomium“ († 1565). Napokon Criević je namienio epigramu (cod. 2939 fol. CLXXXIII) Dalmaciju sirakusanskomu u Siciliji biskupu.

Nestalna sudbina Italije one dobe zanimala je takodjer vilu dubrovačkoga pjesnika. Ona je ubilježila i njezine patnje i slavila knezove zaštitnike nauke. Od posljednjih bijahu napuljski kraljevi aragonske kuće i mantovanski vojvode roda Gonzage, kojih se spomen sačuvala u Crievićevih pjesmah. S napuljskimi vladaoци vezalo je Dubrovnik svakdanje trgovinsko obćenje, pak je i občina, živuća od trgovine, umjela cijeniti njihovo prijateljstvo. S toga je ona god. 1494 poslala vlastelu Nikolu Gjorgjića i Stjepana Gradića na krunitbu Alfonsa II, da ga u ime občine pozdrave. Crievića je na ovu kraljevsku obitelj vezala još zajednička ljubav k nauci. Kralj Alfonso II bijaše sam pisac. Imade od Crievića pjesma „in librum Alfonsi in lingua bethica compositum“ (cod. 2939 fol. CLXXII—VIII), u kojoj se čita uz ostala ovo:

„Tu licet externo peregrinas pectine cordas,
 ceu dedignari romanum ac spernere carmen
 ac graiam videre chelyn, dum carmina mavis
 indigeno sermone sequi, pulsare labores;
 attamen haud aliis tua rhythmica scripta videris
 quam latiis cantare modis, nec barbara quicquam
 barbarum tua musa sonat, sed voce sonora
 ausonios aequat, pandioniosque lepores . . .“

Kada je Alfonso II poslije smrti svojega oca (25 siečnja 1494) nastupio prijestol, a francezki kralj Karlo VIII spremah se, da mu ga otme držeći, da imade na nj pravo; tada je naš Criević sastavio pjesmu „de iure hereditario eiusdem regis Alphonsi in regno Italiae“ (ibid. fol. CXCH—VII), u kojoj uz ostala pjeva:

„Iam trabea pacare velis, dum sacra coronae
 ornamenta tuae, princeps venerande, capessis,
 quam tibi tot genitor bellis contexuit, et quam
 naufragiis quesivit avus . . .
 Sic licet hinc variis pulseris et inde procellis,
 immotus titubare nequis, fortissime regum . . .“

Nunc licet occiduis de partibus intonat atrox
tempestas . .

haudquaquam metuendum est.

Pugnabis, vinctes causa meliore furorem
illicitum.

Te quoque prisca monet victoria, pristina Galli
fata recrudescunt, tanto servata nepoti,
rursus Aragonios devorabis Francia currus . . .“

Criević je nadalje sastavio „carmen“ bogorodici (cod. 1678 fol. 123), da štiti kralja, za tiem mu posvetio „carmen“ u slavu (cod. 2939. ibid. fol. CLXXXV—CXCII). U pjesmi „ad librum suum“, namijenjenoj istomu kralju (ibid. fol. CLXXX—II), govori pjesnik:

I celor, meumque
regem convenias, vel occupatum
inter proelia, martiumque fulmen,
vibrantem horribili, trucique vultu . . .“

A šaljući pjesmu nalaže pjesnik vili, da traži sgodu, kada može mu ju predati (ibid. fol. CLXXVIII—XXX):

„O nimium felix, tanti sub pondere belli
si leget hic versus tresve duosve tuos . . .
Sed magis ut placeas nec te perferre pigebit
intempestivae tedia longa morae;
nam per reliquias, belle, tempusque pusillum,
non poteris grata principis aure frui.
Ergo nec accedas alieno tempore, nobis
difficilesque aditus desine, musa, quaeri.
Mox meliora tuis contingent ocia votis,
qualia perdomitis gentibus ille dabit.“

Posljednja se medju tim pjesnikova želja neizpuni. Jer Karlo VIII prekoračivši u rujnu 1494 godine talijanske granice, predje slavodobitno u gornju i sriednju Italiju, unidje na novu godinu 1495 u Rim, uputi se odavle 28 siečnja u Napulj; a kralj Alfonso, nalazeći se u tjesnacu odreče se dne 23. r. m. prestolja na korist svoga prvorođenoga sina Ferdinanda II.

Criević je ono počitanje prenesao i na djecu kralja Alfonsa II. Imade pjesma (cod. 1678. fol. 23) „ad Ferdinandum, regis Alfonsi filium“; zatim „epigramma Leonorae filiae regis Ferdinandi“ (cod. 2939. fol. CLXXXIII); nadalje „carmen“ posvećen Alfonsovoj kćeri Jelisavi, vojvodkinji milanskoj (cod. 2939. fol. CLXXXIII—V). U posveti piše pjesnik uz druga još ovo: „Opus diu suppressum et domi retentum tibi dedico, illustrissima dux, eo quia tu filia regis Alphonsi sis unica superstes . . et illius memoriam pie et religiose colas. Nam cum . . nondum dedicato opere atrotos versus et genio suo principis orbatos in publicum prodire non permisimus . . occuristi tu mihi,

heroica mulier Isabella, paterni nominis studiosissima . . quae meum opus, quasi caducum et inofficiosum, in tenebricoso situ et sordido pulviusculo iacere non sineres. Tibi igitur legitimo quodam iure hoc consecramus“. Jelisava imala oplakivati ne samo otčevu nesreću nego i rani gubitak svojega supruga, vojvode Gian-Galleazza Marie Sforze, koj se dne 22 listopada 1494 prestavi, po svoj prilici otrovan od svojega strica Ljudevita, u 25 godini života. Obje dvie nesreće napominje pjesnik vrstami:

„Occidit Alphonsus rex, pater ille tuus,
Occidit ante diem coniunx, iuvenilibus annis“.

Na smrt Jelisavina supruga smjera ova vrsta:

„Ludovico diras et tartara nigra precata est“.

Kako je i naš Criević poput mnogih talijanskih rodoljuba odsudji-vao dvoličnu politiku pape Julija II, svjedoči ovaj epigram:

„Julius hic situs est, Galli Venetique fatentur,
quem vixisse deum, Turca periisse putat;
milite qui Gallo Venetos, Gallumque fugavi
militibus venetis — Julius hic iaceo“.

S mantovanskimi vojvodami stajao je Criević takodjer u književnoj svesti. Za vladavine Gonzaga bijaše Mantova, poput Rima, Firenze, Ferrare i Napulja, zaštitnica i utočište boljim umovom. Franjo II Gonzaga (1484—1519) i supruga mu Jelisava¹ natjecahu se podupirajući i štiteći nauku i umjetnost. Ovomu dakle vojvodi upravo je i Criević pismo u vrstah (cod. 1678. fol. 63.)

Dotle priobćih izvode, iz kojih se razabire ona sveza, što no je Crievića neprekidno spajala s Italijom, gdje si znanje ubogatio, upoznao humanističke prvake i stekao si učenih prijatelja.

Ako i je Criević toliko osjećao za duševnu si domovinu, to nije on ipak hladan bio za svoj zavičaj. Ali Crieviću se htjelo, kano što i humanistom ostalih naroda, prosudjivati sve dubrovačke odnošaje sa gledišta stare rimske i grčke prosvjete. Posljednje crpio je on iz uvjerenja, da je Dubrovnik rimskoga porjetla, pa da toga radi imade klasička prosvjeta, preporodjena upravo u ono doba, tim veće na nj pravo. Oboje proviruje iz ove krasne „Ode in Ragusam“ (cod 1678. fol. 154):

„Ocelle mi, Ragusa; ocelle mi, patria!
Soli marisque, quod solum omne circuit,
propago vera, verior colonia,
bis prolesque Quiritium.

¹ Slavi jih Ariosto (Orlando. canto XXXVII, st. 11).

„Di lei degno egli, e degna essa di lui;
nè meglio s' accoppiano unqua altri due“.

Tibi optimae quid optimum precer deos?
 Perennisque et beata coelitem cohors
 te in optimo statu usque et usque sospitent,
 et te perpetuo augeant.

Quod interire me nec emori sinis,
 febriculosa in arce praesidem, Isthmii
 sole aërisque pestilentia obsitum,
 et stagni bimaribus lue,

tibique reddis Aelium, et sibi unico
 favore debilemque alumnulum allevas,
 tuoque rursus educatulum in sinu,
 ut Bachus gremio Jovis.

Quod ergo mortis ore et inferis miser
 reducor, hoc tibi referre gaudeo,
 ut Herculi pudica Thessala, ut deo
 Thesides Epidaurio“.

Još jasnije razabire se upravo strastna zanešenost za klasičkim
 nauci a preziranje narodnoga jezika i knjige iz pjesme (cod. 2939.
 fol. CL—CLIV): „super comoedia veteri et satyra, et nova, cum Plauti
 apologia“, koju je pjesnik čitao pred odabranim gradjanstvom dubro-
 vačkim. Priobćujem diljem znamenitiji odlomak:

„Quod si praestatis mihi, quod peto, silentium,
 non hodie modo, sed quamdiu Platum lego:
 credo, facturi estis operae magna precia;
 et nos, vobiscum qui docendo discimus,
 siquidem latinis insveti sermonibus
 omnem tergimus penitus stribiliginem
 illuricam, et vera Romuli colonia
 videbimur, bisque propago Quiritium,
 romanis nec nisi digna progenitoribus.
 Superstes ab epidauria pene insula
 hic domesticus olim Romae municeps
 haereditarius urbis et vernaculus
 peculiaris Rhacusae sermo fuit,
 cuius reliquiis et quadam umbra et imagine
 nos actitare causas vidimus senes.
 Interpoletur ergo sermo pristinus,
 Quirinalis, diis optimis faventibus,
 qui nuper exolevit intermortuus,
 dirae colluvione oppressus vicinia.
 Restituat Epidauro Plautus, quod abstulit
 immanis Scythia. Avitus reflorescat lepor.
 Est tristis haec vita; theatra, jocos postulat . . .
 Sed defensa sat est comoedia; facessite

carptores maledici vipereis dentibus;
 vobis non dedicos lusus, iocos, sales,
 ambrosium nectar de Plauti promptuario;
 sed auditoribus optimis et iuvenibus,
 aequae facere ac sapere cupidissimis.
 Hoc quicquid est ergo boni, consulite boni,
 linguis favete, mox etiam plausum date“.

Odavle se vidi, kako je narodan jezik u vrijeme Crievića mah oti-
 mao latinskomu u Dubrovniku; naš humanista nariekovao je zbog
 ovoga uzimicanja latinštine, te mu hteo na put stati svojom vješti-
 nom i izobraženosti. Ona indi borba izmedju stare klasičke prosvjete
 i narodnoga življa, koja se u zapadnoj Evropi u drugoj polovici XV
 vieka svuda vodila, te iz koje posljednji izadje napokon slavodobit-
 nikom, ukazuje nam se takodjer u našem Dubrovniku. Tragove toj
 borbi naći ćemo i u drugih književnih proizvodih našega Crievića,
 koj se može smatrati glavnim one dobe zastavnikom klasicizma u
 slobodnoj dubrovačkoj obćini.

Ovaj duh odziva se na dalje u Crievićevoj pjesmi „ad Ragusinos
 concives“ (cod. 1678. fol. 65, 66), sastavljenoj prigodom ononi, kada
 se imao poslanik izaslati „scythicum ad axem“, na sjever.

„Orator vobis scythicum mittendus ad axem . . .
 Virtute et merito non ambitione legendus,
 gratia nec peccet patritiusque favor;
 non hic illyrico, verum sermone latino
 gaudet, Romanos rex imitatus avos . . .
 Quod si, patritius pariter vesterque poëta,
 tale oratoris munus obire legor;
 Roma Quirinali tribuit quam vertice, non haec
 dedecori vobis laurea vatis erit . . .“

U posveti pjesme „de Epidauro“ dubrovačkomu vieću (cod. 2939.
 fol. VI—VII) piše Criević: „Quod non solum graecos sed et romanos
 auctores in suis theatris factitasse memoria proditum est, hoc ego
 non sum reveritus facere, praesertim hoc tempore novum poëma re-
 citare de maioribus vestris h. e. Epidauro, romana colonia . . . Alio-
 quin proderit, me hoc vobis emendandi operis gratia, priusquam pu-
 blicetur, recitasse . . . sciens nimirum, non fallor, quidquid vobis est
 dedicandum, diu multumque a pluribus examinari oportere . . . Cete-
 rum hic dies celebrandae patriae potissimum electus est, quod in illo
 ss. martyres, quibus bene merentibus maiores nostri tot honores de-
 creverunt, non solum conservandae libertatis sed etiam publicae salu-
 tis a perniciosissimis civibus autores fuerunt; ut mihi non alia ratio
 illustrandae civitatis, quam illis servandae et adserendae ab ultimo
 periculo fuisse videatur“. U dotičnom pjesmotvoru (cod. 1678. fol.
 154—67) opjeva pjesnik propast Epidaura i postanak Dubrovnika.
 Pjesnik navodi razoren Epidaur tugujući, ali ga bog tješi obećavajući

mu veću slavu u novom Dubrovniku, komu proriče krasnu budućnost, obećao također zaštitu dubrovačkoj vlasteli. Ovaj posljednji diel, iz kojega se mogu razabrati tadanje vlasteoske obitelji, priobćujem ovdje u izvodu. Bog obećaje

„Atque ipse fovebo decoros
illyrico cinctu proceres, gentemque togatam.
Atque adeo proceres aliquos numerare iuvabit,
quos cladi superesse libet mihi, crede, futuros,
solamen tibi grande, tuo nam sanguine proles:
Gotia, Gondoleumque genus, Gradiique manebunt,
Bonda, Benessa, Boni, Cervinorumque propago,
Mentia progenies, Putei, clarique Georgi,
Calisti et Sorgi celebres et Aranea proles
et Zamana domus, Crucii dictique Bobales,
Buccinolum, Restique genus, Palmotaque gensque
Volcia, Lucarei, Lucae, Saracha, Basellus,
et Martinusia cum gente Cabusius, et vos
Bucca, Malascone, proculi Bincullae, Getaldi
et cum Theodosiis Prothanelli . . .“

U jedinom velikom pitanju one dobe, u pitanju rata proti Turčinu, prekorači naš Criević uzke granice svojega zavičaja, saželi oslobodjenje južno-istočne Evrope bez obzira na „stribiliginem illuricam“. Crievićeva se vila uputi na zapad, da ga potakne na borbu proti Osmanliji i na oslobodjenje iztoka. Criević je veliku nadu polagao na slavo-dobitnoga francezkoga kralja Karla VIII i na rimski dvor, koj je tradicionalnom politikom prednjačio kršćanstvu u toj stoljetnoj borbi.

Imade dvie pjesme, koje je Criević posvetio Karlu; iz prve: „ad Carolum, Francorum regem, Concordia“, (cod. 2939 fol. CLXVI—CLXXII) priobćujem ova mjesta:

„Gallia victrix
pulsat Japygias promoto iure procellas,
quae claustris elapsa semel, nec passa teneri
alpibus, Italiam tam parvo tempore solo
transcursu, ante aciem solo terrore recepit;
et sese oceano longe progressa relicto
Jonio . . .
prescribi non passa.
Turcam interclusum bellorum horrore fatigat . . .
Spem sibi concipiunt magnam, laetique vigescunt
tot populi: recipit meliores Graecia vultus,
aegraque de mediis pressum caput extulit undis
Thracia, et Illyriae morientes paene per arctus
insperata salus rediit, graviterque iacentem
Europam vivus vegetat calor . . .
Ergo tot unanimi proceres sociique fidelis
ite, precor, divis hortantibus omine dextro . .

ite tot avulsas gentes, tot regna, tot urbes
 reddite, quas toties reparastis sanguine vestro . . .
 auspicio tandem meliore resumite bellum . . .
 Tuque, o progenies, (i. e. Carolus) summo dilecta tonanti . .
 tolle moras, propera diram purgare nocentis
 Maumethi labem, et contagia saeva relega
 sacrilegi ritus . . .
 Miserere, precamur,
 tot populis . . .

U drugoj pjesmi (cod. 1678. fol. 16 – 18) „ad regem Gallorum“, očituje pjesnik svoju nadu za oslobodjenje istoka s francezkih u Italiji pobjeda ovimi vrstami:

Vix alpes scandit, et ecce
 O(b)via deditio totius Italiae . .
 Simul Gallos spectare licebit,
 accessu solo Turca subactus erit . . .
 Illyriae tellus reparabitur, obruta surget,
 et redimet vultus Graecia tota suos;
 nec mea pendendis Epidaurus moesta tributis
 flebit, et iniustum fessa reponet onus . . .“

Ove pjesme sastavljene su poslije 22 veljače 1494., kada je Karlo unišao slavodobitno u Napulj, tē odlučio rat navestiti Turčinu i udariti na Carigrad. On je bio naumio prebroditi vojsku iz Otranta u Jablonu arbanasku, podići na noge južne Slovene, Grke i Skipetare, te složno udariti na zajedničkoga neprijatelja. Sporazumak činio se gotov, u Tesaliji čekaše 5000 ustaša, nadbiskup drački sakupi ljudi i oružja itd. Ali Mlečani, kivni Francezom, odaše Porti sve ove osnove; k tomu nisu ni Karlu bile slobodne u podjarmljenoj Italiji ruke. Tako se izjaloviše nade, kojim je Criević u pjesmah vrući izraz dao.

Karlova sina i nasljednika (poslije 7 travnja 1498) Ljudevita XII sjetio se Criević jednim epigramom (ibid. fol. 200).

Nove nade začē sviet kršćanski, kada poslije dugotrajnih domaćih ratova, zasjede Petrovu stolicu papa Lav X. U pomenutoj pjesmi na Petra Sodorina izjavi Criević želju, da se zapad ujedini proti Turčinu pod čeonictvom rečenoga pape. Imade druga pjesma (ibid. fol. 108—10) na Lava X i kardinalsko vieće, u kojoj dubrovački rodoljub nagovara jih na rat proti Osmanlijam:

„Tu modo, tale decus poscentibus annue divis
 auspiciisque, Leo, melioribus, arma retractes,
 indecoresque abrumpe moras. Te sospite passim
 prisca reviviscant procerum consortia; reges
 unio, pax, amor et stabilis concordia nectat! . .
 Nemo Gothifredos desideret, aut Boëmundum
 suspiret regem, Urbanumque Piumque requirat . . .“

Upravo tako nagovara pjesnik Italiju na rat proti Turčinu i na evropsku koaliciju u pomenutoj pjesmi upravljenoj svojemu prijatelju Petru Sodorinu:

„Hispanis consors et pictis tende Britanis
et pia cum Gallo foedera iunge tuo,
Germanos, Hunnosque move . . .
In sua quid proprio bacharis viscera ferro?
tua tella typhoia transfer
in Turchas, dignos igne perire tuo“ . .

Ako je Dubrovčane one dobe s Italijom i zapadom vezala kulturna zajednica, to jih poslije 1358 upućivala na Ugarsku politička sveza. Ovoj se svezi nalazi dosta odziva i u umnih proizvodih našega pjesnika.

Običaj bijaše u Dubrovniku sjećati se smrti kralja ugarskoga, kano zaštitnika občine. Našemu Crieviću padè u dio proslaviti pogrebno slovo na kralja Matiju Korvina (6 travnja 1490). Iz ovoga slova („Oratio funebris in regem Mathiam. Cod. 2939. fol. LXVI—LXXXI) vadim odlomke, koliko toliko vriedne za poviest: „Si vulgari morte vel privati homunculi naeniam atque praeficarum querimonias ex veteri consuetudine conducimus; si etiam vel faemellae aut anniculae funus atrati prosequimur: cur turpe videri debet, si pulla veste et gemitu et verissimis lacrymis regium funus decoramus? . . Ut alios omittam, quid nostro senatui, quid reginae Beatrici, tuae sacratissimae uxori, quid Janco, unico filio, tibi suoque avo perquam simillimo, ex tua morte animi putas superesse?“ Onda izpripovjedavši pobjede Janka Hunjada (Sibinjana) o Turcih, nastavlja: „Cum despotus (Gjuro Branković), e regno Mesiae et Tribalorum ab impiissimo Turcorum Amurate expulsus, in nostram civitatem, tamquam in portum aut in asylum profugisset, vestraeque fidei se cum maxima vi auri commisisset, optimates! vestra fide, vestro consilio usus ad regem Vladislaum profectus est, qui brevi, opera et virtute et prudentia Janci voevodae, in regnum restitutus est“. Pripovjeda, kako je Janko poslije poraza kod Varne došao u sužanjstvo srbskoga despote, koj „exoratus a nostris civibus, praesertim a ceonico, nostro avo, Ungaris etiam eum maxima vi repetentibus, eundem gubernatorem, in obsidem accepto filio eiusdem maiori nato, dimisit“. Sada govori obširno o ratovih kralja Matije. Za tiem prelazi: „Doctos ea caritate amplexabatur, ut illos ex omnibus oris ad se accesseret, externis etiam et absentibus dona mittebat . . Ita omnes eruditi probique virtute ad illum, tanquam ad vivaria, currebant . . . Duas praecipue magnificentissimas arces erexit: alteram Budae, alteram Visegradi, ad publicos usus, quarum alteram splendidissima etiam exornaverat bibliotheca . . . Neque nos omnino in terris tot virtutibus erimus orbat, siquidem Vladislaum regem, in quo nihil regium nihil imperatorium desideratur, verum ac legitimum successorem habituri. Ille proavito ac patrueli solio et triplicis imperii maiestate fultus regnabit. Hunc ergo non solum clipeum, non solum defensorem nostrae civitatis, verum etiam totius

Europae liberatorem atque universi christiani orbis vindicem, adsertoremque fore confido . . . Hunc omnes in principem, in tutorem, in patrem patriae secundum deum ipsum nobis consalutemus“.

Kao što se vidi iz govora, bila je u Dubrovniku podjedno proslavljena spomen na smrt Matije i na uzvisenje Vladislava II Jagelonca na prijestol ugarsko-hrvatski, koje se obavi njegovom krunitbom u stolnom Beogradu 18 rujna 1490 godine.

Poznato je, da je prosviećeni vladalac Matija Korvin poslužio se učenicima našinci, najpače iz Dubrovnika i Dalmacije, u svojih prosvjetnih podhvatih. On je svojoj dvorskoj knjižnici predpostavio Dubrovčana Feliksa i zemljaka mu Petra Zamanju; on je u svoju akademiju (osnovanu okô 1480) pozvao za učitelje dva Dubrovčana Serafina Bunića i Tomu Baseljića, a u učenom društvu djelovahu uz Hrvate Ivana ml. Viteza, Jana Panonca iz Kešinaca i Jurja Frankopana Trogiranin Ivan Statilić, Šibeničanin Martin i Julij Dalmatinac. U kraljevu dvoru uz Matiju bijahu Zadrani Antun Dukan, Dubrovčani Filip i Junio Gradić, i Bošnjak Benko. I za promicanje umjetnosti u Ugarskoj poslužio se Matija našimi umjetnicima: Trogirani Jakovom Statilićem i Ivanom Duknovićem, za tiem slikarom Dubrovčauom Feliksom itd. Nije dakle čudo, što je Criević, koj se jedva bio vratio iz umne Italije, iztaknuo zasluge ugarskoga kralja za nauku i umjetnost.

A nije čudo ni to, što je Criević poslije toli sjajnoga početka za kralja Matije toliku nadu polagao u njegova nasljednika Vladislava, pak što je svoje oči često i neprekidno upirao u Ugarsku. On je naime držao, da će njegov književan rád naći kod Vladislavova dvora tolik odziv, kolik nadjoše njegovi učeni zemljaci kod Matije. Odavle je Criević posvećivao njeke pjesmotvore Vladislavu, te zametnuo dopisivanje toli s njim, koli s njegovim savjetnikom varadinskim biskupom, pak i nudio kralju svoju službu, svoj um i svoje pero. Medju Crievićevimi pjesmami jesu tri namienjene kralju Vladislavu II. Jedna: „annunciatio Virginis deiparae, carmen elegiacum“ (cod. 1678. fol. 8-12), u kojoj pjesnik govori bogorodici ovo:

„Hinc tibi belli potens Ladislaus militat, et tot
debita pro sanctis suscipit arma locis.
Hunc tu, diva, pio ductu commiteris euntem,
nec, rogo, frustari regia vota velis; . .
nec pia conculcet sacraria barbarus hostis,
et contracta tuo proterat arva pede . . .
Te duce sic orbem purget Vladislaus, et illam,
quae te progenuit, victor adoret, humum„.

Drugi (ib. fol. 12-16) „carmen elegiacum ad regem Ladislaum“ sadržaje uz ostale ove vrste:

„Quod mea deductum tyberino a flumine munus
recta coronatis musa propagat equis,
indulgetque tuis populis, et amabile carmen
gaudet in illirico littore Roma loqui:

hoc tibi sacramus fidi, rex magne, clientes,
 tam procul audita perfruiture lyra,
 cuius honoratos crines redimere Quirinus
 et gavisus sua maxima Roma manu.
 Nec mea Rhacusae merces ingloria venit
 e septem geminis parta corona iugis,
 cum modo, tot victis rivalibus, optio precox,
 portarem externus romula sarta puer“.

U trećoj pjesmi (ibid. fol. 23. 24.) „ad regem Vladislaum“ tuži se pjesnik:

„Nunc his, nunc illis mens volvitur anxia curis,
 fluctuat et multis irrequieta malis . . .
 Accumulat tantos coniunx miseranda dolores,
 quae mihi primaevi floris adempta fuit“.

Osim ovih pjesama imade tri pisma na kralja Vladislava II, od kojih su dva izvjestna, jedan neizvjestna data. Navesti ću jih koje ciele, koje u odlomcih zanimivijih.

U prvom pismu (cod. 2939 fol. CXXXIV—VI) iz Dubrovnika od 13 travnja 1492 godine piše Criević kralju: „Operae pretium erit, serenissime regum, si maiestas vestra sacratissima vultu hilari, fronte serena praesens opusculum eidem consecratum et legerit et perlegerit, atque saepius repetitum suo acerrimo iudicio examinaverit. Si nimirum tantus lector ac tam candidus iudex mihi contigerit, me laboris mei ac vigiliarum mearum numquam poenitebit. Alioquin si in malignum lectorem atque interpretem mei laboris inciderint, non nihil meo nomini ac eiusdem sacrae maiestatis laudibus derogabitur. Quibus si fieret, neque „parasceve Christi“, maximi optimique, neque „leva s. Joannis baptistae“, neque „poeticae laudes“ ab iniuria carere poterunt. Quid nimirum non denigrant, quid non confundunt illi, qui plurimum se scire fatentur, cum nihil sciant? Nos vero hac mistura opus nostrum variavimus, ne coelestis vestrae maiestatis verecundia continuis suis laudibus sui ingeni ruboris impatiens sit, quod sane et priscos poetas factitasse memoriae proditum est, cum coetaneos principes suis monumentis commendarent. Sic Symonides, antiquissimus poeta, cum Scope regis laudes caneret, illis magnam partem in commendationem Castoris et Pollucis asseruit, quorum ope ab imminente exitio liberatus fuisse traditur. Idem, ut caeteros omittam, noster Maro ac Oratius fecerunt, qui, cum universa sua opera Augusto ac Mecenati dedicarent, in illorum laudibus non nimis immorati sunt, sed, quo magis lectoribus placerent, diversa varietate suum carmen asperserunt. Ego vero, licet omnes antiquos poetas, si dicere fas est, religiose ac pie colam, tamen, pace omnium dixerim, hac parte illis iure ac merito anteponeendus sum, quod non Castoris ac Pollucis laudes aut partem alicuius obscoeni operis vestrae maiestatis carminibus, uti plaerique fecerunt, interposuerim; sed Christi maximi optimique ac sanctissimi Joannis B. quibus suas etiam laude-

eadem sacratissima maiestas vestra libentissime impertiretur, nedum illorum gloriae ac sanctissimo nomini ulla ex parte, quod nefarium est, aut resistendum aut invidendum putet; quum etiam eadem mansuetudo atque modestia vestra nihil sibi vindicare patiatur, sed omnia sua . . . deo immortalis ascribat. Quod quomodo ita sit, sacratissime rex Ladislac, eo libentius meum opusculum et accipies et leges, quod inter tuas laudes pie ac sancte de deo loquamur. Quod si fecerit E. S. V. me suis litteris certiores facere non dedignetur, quo sciam, quanti me, clientellamque meam, ac libelli mei dicaturam faciat; nam ab eadem et gratia et auctoritas ingenii mei patet; immo etiam suarum laudum. Quare debita opera Nicolaum tabellarium conduxi, quo maiestati vestrae una cum hac epistola libellum meum redderet, atque responsum, arbitrio eiusdem, accipere maturaret. Etsi nimirum frater meus Stephanus orator ad eandem proficiscatur, una cum collegis amantissimis mei: tamen, quum publica negotia gerant, me illis hoc privatum munus demandare nequaquam passus sum. Quare, quicquid id operis est, a meo tabellario libenti animo atque hilari vultu accipere digneris, quod serenitati vestrae et ingenio et sumptu pro viribus concinavimus: quod sive placuerit sive displicuerit, maiestas vestra significet me mihi declarandi gratia; nam si placuerit, caetera volumina, quae in manibus imperfecta habeo, mature ad unguem exacta eidem dedicabuntur; sin minus, nullius posthac operis editione me gravari patiar, ac si mihi gravi edicto interdiceretur quicquam ulterius. Ad nutum nempe maiestatis vestrae et scribere et silere paratum esse scias; utrum vero faciam, digneris mihi imperare. Sive quod manu sive ingenio sive facultate agere possum, tuum, o rex magne, quod optas explorari, labori iussa capessere fas est. Quod si praesens experiri velis, valeat Rhacusa, valeant patrii montes; uno vel levissimo nutu proficiscar, quocumque imperas; malim nimirum sub maiestate vestra servitium pati, quam aliis imperare, tale nempe servitium:

fallitur egregio quisquis sub principe credit
servitium, nusquam libertas gratior extat

quam sub rege pio; nemo itaque serviret maiestati vestrae, quin mallet, quam liber esse, si sapiat. Ego sive absens sive praesens sim, si modo velit E. S. V. eiusdem servus atque mancipium vocabor. Valeat S. V. ac me commendatum habeat. Datae Rhacusae idibus aprilis MCCCCLXXXIXIII.

Od onih pjesama, posvećenih kralju Vladislavu, o kojih je spomen u tom pismu, nalazi se „Parasceve“ u rkp. 1678 fol. 30—38, zatim „in s. Stephanum protomartyrem“ ondje fol. 211—12, kojoj je srodna „ad Florentiam, postulantem laevam s. Joannis“ ondje fol. 20—23. onda „oratio de laudibus poetarum ad regem Vladislavum“ u rkp. 2939 fol. CLX—XVI U posljednjoj radnji dokazuje Criević u posveti, kako su svikolici vladaoci, za primjer navodi vel. Alexandra, Pompeja, Augusta, Antonia itd., nastojali pridobiti pjesnike, da jim djela pro-

slave i tiem predadu potomstvu; pak onda nastavlja: „quod cum ita sit, serenissime rex, tuum est poëtas diligere . . . Ego vero, quamvis poëticum nomen atque lauream maximo omnium litteratorum consensu in ore totius urbis adeptus sim: tamen non adeo insolens atque arrogans sum, ut me poëtam affirmare ausim; et si ausim, non tamen eum, qui alicuius magni principis laudibus suscipiendis par atque idoneus esse possum. Verum cum maiestatis tuae nominis studiosissimus sim, non potui me continere, quin aliquod voluntatis meae pignus eidem dedicarem; non quo iactarem ingenii mei copiam, quae nulla est vel si aliqua est multo minor atque inferior tanti principis laudibus est; sed quo studium, observantiam, fidem animi mei erga maiestatem tuam exprimerem. Saltem nimirum voluntate, sin minus ingenio laudabimur Accipies igitur, serenissime rex Vladislave, hoc opusculum vultu hilari; fronte serenata nec verecunda tuas laudes legas; atque ut laudanda facis, sic etiam laudari maiestate tua non indignum putes; tum illum, qui te laudibus afficit, tuorum numero adscribere non dedigneris. Tantum vero principem omnes meritis superare decet. Vale“.

Sljedeće je pismo (ibid. fol. LXXXII—III) E. L. Criević pisao kralju Vladislavu II iz Dubrovnika 13 studenoga 1502. „Qui me subrusticus pudor retardat, fortuna tenuis erubescit, pusilla eruditio deprecatur, tua regia magnitudo deterret, instigat studium, fides, clientela, amor imperat, praesertim humanitatis facere cogit opinio, ut licet privatus, ad talem tantumque regem scribere non pertimescam. Et hoc maiori fiducia, ne dicam audacia, facio, quod meas litteras ea fronte, quae decet regem h. e. hylari et serena, legis; quod mihi documento est, tanto regi meas nugas, quo magis missas, non displicere; quod si minus ut doctissimo, saltem ut nominis gloriaeque tuae studioso, plus etiam quam debes, facis. Tanto nimirum regi placere magnae loco mercedis est, et cui mea perexigua doctrina respondere non possit, amor, fides, studium, obsequella vel praevalere possit. Quae illi doctrinae, quae tuarum laudum studiosa est, faves; retulit enim mihi Blasius Mlascogna, vir nobilis et praestans tuaeque maiestati deditissimus, quod proximis meis litteris mirifice sis delectatus, quibus nostri memoriam, et loci et temporis intervallo et tot et tantarum rerum multitudine paene, immo potius, exoletam, renovavimus. Quod mea culpa, vel potius fortuna, factum est, et quadam temporum meorum ratione atque incommoditate, quod me crebris litteris tuae maiestati non repraesentaverim. Nam tibi quum numquam praesens innotuerim, sed per carmina et libellum perexilis Minervae, litteris saltem mei nominis memoriam tenere debueram; quod sane non esset ommissum, si mihi gravior fortuna ocium meum non extorsisset. Nunc eodem tenore me fatigat, nisi quod tuum numen, tamquam in tempestate laboranti, nescio quod salutare sidus affulsit; cuius ope certa mihi spes est a tot fluctibus evadendi in portum et ocium, quo tua bella et paces perpetuis possem commendare monumentis. Quod si per te cum fortuna in gratiam redimus, hoc est: si

me praesens praesentem tuorum numero adgregaveris, meae musae, quae tibi ancillari cupiunt, tuae maiestati non erunt dehonestamento; sed invicem tu illis non minus praestabis quam accipies ornamen- tum, inter tot principes nostri saeculi quolibet ore celebrari dignis- sime, stimulus et calcar omnium poetarum, nec Virgilii aut ingenio Ciceronis impar argumentum. Quod si vel historiam vel solutam plusculum diligis orationem, utroque genere dicendi non erimus poe- nitendi. Seu genium et mores quaeris, non medio ore meis litteris erit collorarium; sin patriam et fidem, adhuc aliud superpondium et auctuarium damus. Quod si te regem praestas, qualem mihi per lit- teras et nuntios pollicitus es, atque ideo debes, quod regia promissa, quo facilius praestari possint, eo magis debentur: nos tibi tuarum rerum scriptorem non omnino respuendum, nec poetam fortasse bar- barum praestabimus, qui tibi nunquam suas lucubrationes non consec- rabit, quarum nonnulla poemata, primitias mei ingenii, quasi arrabo- nem meae devotionis erga maiestatem tuam, habes; que propediem excussoribus formarum cum caeteris opusculis, ut iustum volumen sit, denuo tuo nomini inscribenda, dabimus. Quod si, benigne princeps, accesseris, quam primum ad vos cum essedis versuum advolabo; quod tuum erit facere, atque per litteras me a civibus meis impetrare, ne illos ultro deseruisse videar, qui mihi satis honestum praestant salarium. Quare si me tuae vocationis praerogativa dignabere, mea peregrinatio et commeatus a civibus meis erit honestior; neque iniu- ria a liberis et domo avellar, si non oblatis sed invitati hospitis utar privilegio, quae res in tuum numquam intermoriturum decus redun- dabit. Quare ut laeto supercilio annuas, te etiam atque etiam rogo, numenque tuum prostratus adoro. De ceteris rebus h. e. publicis ni- hil scribo, praeter quod hostis tuus repentina consternatione panicum terrorem repraesentat, quod non de manubiana praeda sed vita et sa- lute sit decertandum, quod nusquam minus quam domi sibi tutum esse cognoscit. Vale. Datae Rhacusae idibus Novembris MDII anno salutis, regnorum vero Ungariae anno XII, Boemiae XXXI.“¹

Iz medju ovih dvaju tistova, od 1492 i 1502 god. pisan je taj treći (ibid. fol. CXXXVI—VIII) bez izvjestnoga data, ali po svoj prilici, kako se iz uvoda razabire, pisan 1499 god.

„S. R. M. Mirabere forsitan, optime regum Vladislave, cur, qui tamdiu h. e. septenium, totidem nimirum aut plures anni sunt, ex quo nescio quid opusculi ad te misimus, tamquam silentii deus, Ar- pocrates, aut Angenor, compresso ore tacuerim, nunc audax, temera- rius, impudens hiscere, et tantum regem, tot et tanta negotia cum pacis tum belli sustinentem, interpellare audeam; quasi desint isti, qui tuae maiestatis delicatissimis auribus sturnatim graeculatumque obstrepant, tamen neque diuturni silentii, neque repentinae garulitatis reus culpabor, si modo non me sed fortunam meam in culpa esse cognosces. Illa nimirum in me interpellando non temperat, illa omnes

¹ Posljednje dvie oznake potvrđuju, da je list pisan 1502 god.

de me ludos facit, illa ocium, illa patrimonium extorsit, ac pro his assiduum laborem et annum minerval reddidit; nam me de oratore rhetorem, de poëta triviale ac sellurarium professorem fecit; et velut ex pristino relegatum aut notum senatulo, ut Dionysium tyrannum Corinthi, sic me domi ludum aperire coëgit, in quo sane, ut in pristino aut in ergastulo, nunquam mei, semper alieni iuris sum. Neque tam pro me quam pro te, me dius fidius, indignor, cui iusta volumina, per litteras olim pollicita, ne litteram quidem solvendi occasionem habeo. Itaque pendent opera interrupta, minaeque murorum ingentes, aequataque machina coelo. Illa nimirum, quae olim in ocio inchoavimus, cuius operis partem tua celsitudo tantopere per litteras commendavit, nunc imperfecta, ac, sic diis placet, plena araneorum sunt, ac sine cedro regiae laudes, tineis blattisque obsitae, carptim ac mordicus semicomestae, ut a capris vites, abroduntur. Quod si tuis laudibus consuli vis, si tetra ab his animalia abigi, si meis libris, hoc est tuis monumentis, famam, gloriam, salutem dari: ocium est studiis meis impetrandum, ocium sive in secessu sive in ore tuo imperandum, vel brevis occasiuncula tui nominis ornandi, propagandique tribuenda. Nam licet solidis rebus et recte factis, quae vera gloria est, abunde polleas, tamen rerum gestarum memoria, nisi litteris conservetur, caduca, brevis et momentanea solet esse. An pyramides, an mausolea, an colossi, quam poëtarum monumenta, famam ac benefacta hominum corroborant? Quod si me, benigne princeps, solvendo vis esse, si me per litteras obaeratum diutius non pateris atque tuarum laudum decoctorem: exime me a ludo, in quo male ac laboriose ago, et tanquam Hercules Theseum a carcere et cerbero, sic me ab hoc ergastulo, in quo me pueri, bellua multorum capitum, tenent. Assere me mihi, hoc est tibi, hoc est litteris et musis vindica, nisi mavis meos discipulos quam libros, utpote quos magis milites quam poëtas aut oratores facio; ut nimirum Chiron Achillen, sic ego illos per intervalla, romano more, et armis et litteris exerceo, atque in utroque versari non incongruum puto. Talem olim Augustinum, nostrae iuventutis florem, ad te missimus, optimae indolis adolescentem, et armorum et litterarum disciplina expolitum, quo nihil mansuetius, nihil candidius, nihil amabilius, nihil etiam amantius; et nunc currenti ad te calcar addidimus tuae clientellae, tuo obsequio penitus anhelanti. Quod si tantae fidei, tanti candoris, tantae probitatis et industriae et plenum bonae frugis adolescentem tuorum numero ac in pensius adgregaveris, non erit serenitati vestrae poenitendum. Me vero, etsi mea iam praecox deserit studia, doctiorem tamen tanti principis aulam, quoddam bonarum artium peculiare domicilium ac omnium virtutum culmen ac fastigium praestabit: plus nempe te spectando famulitia tua, quam mei discipuli me audiendo, proficiunt. Non est igitur periculum, quod Augustinus apud tantum regem, unicum litterarum fautorem, ullius disciplinae iacturam facturum sit; neque nimirum tui aulici tam luxu ac deliciis quam virtutibus affluent. Tuorum igitur familiarium consuetudinem, praesertim tuum probum os,

tuam lucem atque maiestatem conspicuam atque venerabilem meo discipulo invideo, felicemque eum existimo, qui te praesens praesentem audiet, videbit et alloquetur. Quae res si mihi contingeret, me fortuna non invidere non potuit; nam si tempestiviter ociarer, tuam vel absens, nedum praesens, demereri possem benivolentiam. Nunc utrumque mihi denegatum est per fortunas meas, in quibus tam graviter fluctuo, ut me, clarissima ac pudicissima demum coniuge viduatum, orbare non pepercerunt; quam vero mea voluntas pertinax sit in te commendando, quibus interpellata fluctibus ab his studiis avocetur, his meis versibus tibi testatissimum sit. "Ovamo, mislim, spada pjesma u rkp. 1678 fol. 23-24, koje njeke vrste navedoh nješto više, gdje se naine tuži što je suprugu izgubio.

Imade u rukopisu br. 2939 dva lista Crievičeva, pisana izriekom „episcopo varadiensi“, treći ne ima toga naslova, ali ne ima sumnje, da je upravljen na istoga biskupa. Listovi su od 13 stud. 1501, od 26 listopada 1502 i od 14 svibnja 1509. Ime se biskupu ne navodi; ali znamo od druguda, da je kralj Vladislav god. 1501 prenesao svojega tajnika i vesprinskoga biskupa imenom Gjuru na varadinsku biskupsku stolicu, pak da je on sjedio na njoj sve do 1506 god. koje ga zamieni biskup Žiga Turzo, upravljajući ovom biskupijom do 1513 godine. Gjuro bijaše ljubimac Vladislava, koj u svojem pismu¹ na papu Aleksandra VI hvali njegovu „ingenii dexteritatem, singularem fidei integritatem litterarumque eruditionem“. Ona dakle dva prva pisma upravljena su na toga Gjuru, ujedno kraljevskoga kancelira.

Prvo (ibid fol. LXXXIII—IV) pismo od 13 stud. 1501 glasi ovako: „Aelius episcopo varadiensi S. P. D. Indulgentia tua, non censura, fretus ad te scribo; quod me non exillis fortuna aut ullius doctrinae fiducia aut ulla virtus, sed opinio et fama constans tuae benignitatis facere subinvitavit. Nam quod in me desideratur dignum aliqua commendatione (multa autem, immo omnia desiderantur), credibilis humanitas tua et pudor ingenuus et simplex et lacteus candor copiosissime praestabit. Videre nimirum videor, nec iniuria mihi spondere possum, tuo patrocinio me apud regem et commendatum et commendabilem fore. Licet nempe superioribus annis illius maiestati quaedam poemata nominatim dedicaverim et proximis diebus nostri memoriam pene exoletam per epistolam et longiores elegos interpellaverim: nisi tamen tu favore atque auctoritate, qua plurimum et secundum regem polles, et illa tua comi facundia et nectaris instar oratione dulci, quam Homerus Nestori tribuit, praesto esse et opitulari volueris, qua parte illi placere possim non video. Quodsi volueris quantum potes, bene mecum agitur, et supra spem et supra vota; sin minus, non est, in quo confidam, hoc est: per me nequeo commendari, tuae vero commendationis usura non esse commendabilis non possim, quam praerogativam si mihi praestiteris, vel immerenti, sin minus re saltim animo conabor mereri, cuius magnitudo quamlibet facultatem apud

¹ Katona: Hist. crit. VIII, 301.

rectum iudicem aequabit; si modo, cum gratias habemus, solvimus et cum solvimus, habemus, ut noster Cicero putat. Quare digneris me plusculum regi commendare; quod fortasse mutuum dabis, nam invicem nostris monumentis aeternitati te commendabimus, seu, quod magis dicere volui, commendare pro viribus conabimur, seu quod prosa seu versa oratione possum; quod utrumque plerique admirantur, ego multo minus esse puto in dies, tamen non nihil auctum iri spero tuae gloriae splendorique praedicando totum inserviet; nec unquam desinam tibi cliens esse devinctus atque obnoxius. Vale, meque commendatum habe, et eo magis, quo minus sim commendabilis. Datae Rhacusae anno salutis MDI idibus novembris “

Drugo pismo (ibid. fol. CLVII—X) od 26. listopada 1502 glasi ovako: „Aelius episcopo Varadiensi, suo principi. Credo te publicis occupationibus distineri, aut potius in maritando rege saltu et tripudiis et reliquis nuptiarum deliciis fatigari atque, ut Helenae poculi, omnium oblivisci, iocosque inter et fescenina dicteria nihil loci esse aliorum spectare, nedum aliquid serio aut dicere aut cogitare; ac propterea, negotiis gravioribus intermissis, scribendis litteris non vacare¹. Nam quod mihi non respondeas, ne te per arrogantiam facere credam, candor et humanitas tua deprecantur. Ergo mihi saltem post repotia responsurus es; et ita spero, quando tibi, candidissimo homini, nihil facilius nihil gratius est. Neque nimirum te puto tuam timere liberalitatem, aut benevolentiae esse parcum, quod utrumque a te postulo et nihil praeter. Haec vero et immerentibus, quae tu facilius praestas, quo magis te mihi praestaturum confido, quod non tam usui meo, quam tuae gloriae inserviet. Et non sunt munera dantis, laetus et accipiens, quod utrumque est maxima merces, totaque auctoris. An adhuc consultas, quid facturus es? me Hercle, non puto; nam

gratia, quae tarda est, ingrata est; gratia namque quae fieri properat, gratia grata magis.

An adhuc animum meum patientiorem vis esse? nam litterae meae balbutientes male illum produnt, male arguunt, male internuntiant. Quod si ita est, balbum lectorem quaere, nam balbi balbos intelligunt; illi indicabunt, illi expriment meas cogitationes, sin minus sermone plano h. e. latino, saltem nutu et signis. Sed tamen, amoto ludo et sine ambagibus, paucis accipe quod volo; si potes, accersas et egere vetes et scribere cogas.

Nihil praeter tuam et regis benevolentiam et liberalitatem postulo. Minerval domi habeo honestum; tamen si vestrum est honestius, vale Rhacusa. Hoc facio, quia me foris aegre meo sumptu sustentarem; alioquin nemo me esset liberalior; quod facere penes te est, facias;

¹ Ovdje Criević smjera na ženitbu kr. Vladislava II s Anom od Candale, koja je iz Francezke preko Mletaka kroz Hrvatsku došla u Ugarsku i 10 kolovoza 1502 okrunjena u Stolnom Beogradu. Vienčanje je bilo u Budimu; a bijaše i dubrovačka obćina tudjer zastupana po Klimentu Gučetiću i Marinu Ranjini, kroz koje posla darove u vriednosti od 4500 dukata.

ego quoque quod mearum partium est, navabo diligenter. Neque sim vilior vobis, quod offeror, qui a Venetis invitor, nisi me Traianus Bullanus fallit, qui me per litteras publicitus accersit, ut Venetiis, quanti velim, doceam. Idem Alexander Farnesius, cardinalis, et Paulus Ursinus, me Romae facere vellent. Sed ego a vobis conduci mallet et istic studia optimarum artium profiteri. Quaeris: quanti contentus essem vobis annuam operam locare? ingenue fateor: ducentis vladislavis; aut CCC, si non tuus essem convictor, ita pluris oporteret propter sumptum, quem facerem, et filiolas, quas tres habeo indotatas, quibus maritandis me aliquid pecullii corrogare, vobis non esset indecorum. Neque tam labori meo quam gratiae tuae referrem, quod nulla aetas conticesceret; scirentque posterius de te, quod de episcopo Nolano aut s. Nicolao praedicatur, ne dicam de Phalari, qui licet tyrannus, magnifice et liberaliter fecisse dicitur, quod Stesicori poetae filiabus legitimas dotes impenderit. Quod si mihi quis faceret, non esset diis immortalibus inferior, et merito quidem, nam deus est mortali iuvare mortalem.

Ego cum Cinthio tuam epistolam ostendissem (is nimirum nuper in meam domum divertit, duarum triremium praefectus), in qua scribis, ut animum meum tibi patefaciam, consuluit, ut omnia, quae velim, aperte tibi committam, cui vel Cereris sacra recte possint et quaelibet mysteria credi. Uterque de tuo candore et humanitate non dispar tulimus iudicium; uterque tua verba non vulgi sed magni ponderis esse putavimus. Quare mihi currenti calcar addidit, ut tibi totus addicar, totus devovear, ac meam tibi simpliciter detegam voluntatem; ita nimirum commodum atque operae pretium fore putavit.

Quod si tibi meus animus patet, si voluntas mea tibi cognitissima est, vide quid agendum sit mihi et consule; tuum mihi consilium erit instar oraculi. Ego illa, quae mihi iusseris, me facturum polliceor; atque tantillum a tuo nutu deorbitabor, modo vicissatim intellexero, quid me facere iubes.

Parturiebam opusculum exametro carmine, dum haec scriberem, quod eram ad te missurus; sed prius solvit tabellarius, quam edidi; quare aliam mittendi expecto occasionem.

De rebus novis nihil habeo, nam illud vetus est: Italiam more cameleontis in horas et in singula momenta mutari; et orientem, quae semper monstra parturire nunc etiam adorare; neque ulterius pictorum sola basiare regum, sed municipem Thyaratam, novam Semiramidem, non armis sed trabea et gemmis indutam lucem, imperatorem immo deum haberi, ut de Sertoriana cerva iam plane vetustati credendum sit. Haec tanquam ab illa Platoris republica, quae nusquam est, prosiluerit, legem communibus nuptiis promulgavit. Ita nempe oratores nostri se compertum habere nunciant. Rursus Saturni morem revocat: omnia inter consecretaneos indivisa atque aequalia faciendi. Itaque nunc Venus et Juno apud Arsacidas promiscua est, et tanquam non una sed utraque lateat in felle, haec opes illa suas delicias praestat; nam ubi terram matrem pedibus scalpit, affatim aurum

emicat et ingentes divitiae scatent, quibus stipendiis suos complices et sequestres ditat. Huius animalis consultorem dicunt ephoebum regem, pulcherrima facie praeditum et instar Bachi aut Apollinis investem, ut uxores ita omnia omnibus sua communicare, omnibus patere, omnes admittere cuiuscunque haeresis, atque tanquam Veneris baltheo omnes ad se vel christianos allicere, quos pluris, quam Magmedis professores, facit. Haec insuper medacia dicunt: campos, quos ille devoverit, sterilescere, quod victum denegantibus diras imprecatur; rursus illorum, qui commeatum praestant, omnes agros fortunari. Hanc vero augeri religionem, quam fratres illi maiores ancillantur, et hoc facere se praedicant iussu coelitum, quos illum saepius allocutos fuisse testantur. Qua credulitate subiugantur animi Turcharum, ut iam apud illos assidue transfugia et defectiones fiant. Ipse imperator cum hanc rem in coetum et concilium suorum procerum retulisset et prudentum responsa poposcisset, post multas eorum altercationes decretum est: hoc bellum omnino esse totis viribus capessendum, et Alisophum cum suis sequestribus, magis quam christianos omnes, hostem iudicandum. Neque obstitit, quin hoc decerneretur, quod orator Arsacidum nomine sui regis pacem oratum accesserit et munera non parvi pretii obtulerit: unum tapete babylonici operis, libros tres regiis decoratos umbilicis, et camelos XX. Libri unius evangeliorum Christi materia est, alterius lex Magmedis cum quibusdam controversiis, tertii historia a condito aevo. Sed Turca, fraudum consultissimus, timet Arsacidam et dona ferentes; et mavult apertum bellum, quam simulatam pacem. Nam haec illi legatio, tanquam exploratio esset et insidiarum plena, suspecta fuit. Quare infecta pace orator seu magis speculator discessit; Thurca vero hoc unum bellum cogitat, hoc unum machinatur, cetera h. e. christiana quolibet suo dispendio ommittenda putat.

Haec scripsi, ut potui; citius quam asparagi coquantur, quod utinam epistola non probet. Si videbitur, rursus ad me illam remitte; ne illius exemplar meus desideret librarius. Nam licet non digna sit inter reliquas reponi, tamen illa mihi digna videtur, licet monstrosa sit, qui forte fortuna ut simia facio, turpissima bellua, quae suos tamen partus pulcherimos putat. Utcunque est, nemo qualescunque liberos sanae mentis interire cupit.

Reliquum est te rogare, ut Blasium Mlascognam, cui has litteras ad te dedi, quem tanquam alterum me amo, tuorum numero adgreges. Dignior alter nemo sodalitis est, nemo favore tuo. Meque habeas commendatum, et regi nostro serenissimo me de manu in manum, ut dicitur, tradas; nitriensique reverendissimo¹, meo veteri amico, me insuper commenda. Datae Rhacusae MDII, VII C(alendis) N(ovembris)".

Criević je na slavu svojega prijatelja Trajana Bullana, koj ga pozivao u Mletke za učitelja, izpjevao pjesmu: „ad Traianum Bullanum urbs Veneta“ (cod. 1678. fol. 18—20).

¹ God. 1502 bio Nikola de Batska.

Napokon treće pismo od 14 svibnja 1509 (cod. 2939 fol. CLIV—V) glasi ovako:

„Reverendissime in Christo pater et domine.¹ Post debitam commendationem. Crimine quo merui, regum placidissime princeps, quove errore miser, ut praeter amicos tuos omnes ego solus absens sim, nec ore tuo nec vultu nec sermone perfruar. Quo desiderio tam diu maceror miser, nec magis servus libertatem, exul post liminium veniam, deportatus et gratiam, eiectus portum desiderat, quantum ego te videre, te alloqui et tuae maiestati genuum cernuus ac supplex adorare cupio. Quod si mihi contigerit, et vivam et moriar felix; alioquin nec vivam nec moriar libens. Nam licet et in senatu sim et inter meos nemini secundus sententiam roger, tamen adeo desipere, si non tuam benevolentiam ac liberalitatem, quam nolanum senatulum, pluris facerem; licet sententiis dicundis, patriae tutandae et in delectu rerum non indecores simus, sed nihil ad tuum equitatum, caesar; quodsi fortuna mihi obsecundaret, iam diu te coram tuendo meos oculos explessem; sed quia non licet, animum expleo, qui te absens absentem auditque videtque. Ut autem magis hoc desiderium leniam, frequenter ad te scribo. Quodsi rescriberes, tecum praesens colloqui viderer, neque tantum intervalli et meam incusarem fortunam; praesertim si cognoscerem tuam erga me exolevisse benevolentiam, cui sane nihil est temere quod proferam; adeo in illa omnes spes opesque meas sitas puto, ut cuiusvis rei quam illius iacturam mallet. Quod si me diligis, hoc saltem tuis litteris declara, ut vivam, ut moriar libens; nam nulla re magis, quam tua me gloriari iuvat amicitia. Quod si diutius taces, ut Amyclae silentio peream; sin vero loqueris, tui sermonis melle politi, velut Mercurii virga, reviviscam, aut in gramine glauci fiam immortalis.

De rebus meis hactenus. De rebus publicis accipe: imperator per plures dies non prodiit in lucem, quod graviter aegrotantis indicium esse dicunt; oratores tamen illius ad Danubium morantur, prorogandis induciis cum rege nostro. Arsacidae vero nescio quid machinantur, nam novus Pacorus rediit ad Cappadociam, propterea in oriente tumultuantur.

Vix haec paucis; caetera quae vestra plurimum scire interest, nec hic scimus; quod hostes apud Danubium machinantur, edicto ponte opus est, ne ripae insanis pretiis deserantur. Vale. Datae Rhacusae MDIX postridie idibus maiis“.

Iz ovih listova crpit će naš književni povjestnik podataka za život, čud, težnje i način mišljenja pjesnika E. L. Crievića.

Imade još u vatikanskom rukopisu pjesama i govora našega Crievića, koje označuju njegov položaj u Dubrovniku, njegov odnošaj na-

¹ Ovaj naslov pokazuje, da je list pisan biskupu. U samom listu imade dva mjesta, iz kojih bi se moglo izvesti, da je upravljen vladaocu. Ali opet na kraju govori se, da su turski poslanici došli u Podunavlje, da produže primirje „cum rege nostro“, pod kojim može se razumievati samo Vladislav II.

prama nekim odličnijim obiteljnim, iz kojih se pače dadu crpiti zanimivi podatci za onodobnu poviest ove znamenite obćine.

Criević je svojim odličnijim zemljakom posvećivao plodove svoje vile; tako Nikolinu Menčetiću pjesmu „de pace“ (ibid. fol. LXXXVI—VII), a različite epigrame Nikoli Ranjini, knezovom Ivanu Gunduliću, Mihajlu Buniću i Antunu Gučetiću, za tiem Marinu i Mihajlu Sorkočeviću (cod. 1678, fol. 27—30, 125—126, 200). Pjesmom je on drugovao na dalje s Marinom Bunićem (ibid. fol. 79. 143. 77. 103), s Ivanom Gučetićem (ibid. 62), s Marinom Gradićem (ibid. 69), s nekim Vidom (ib. 210), s Damianom Menčetićem (ibid. 149), s Karlom načelnikom u Slanu (ibid. 204). U pjesmi „ad sodales“ (ibid. 137. 138) sjeća se druga „Benibassae“ (Benešića), svojega učenika Andrije, za tiem Vida („doctum iuris utriusque“) i Franje „soboles Rogadaeorum“ (Rogačić). Iz ovih ću pjesama iz vaditi samo odlomke, koje se odnose na pjesnika i dubrovačke odnošaje.

Gradiću se Criević tuži na svoj domaći život:

„Nunc ago natalem Christi, Gradaee, nec illum
quem sibi paccato gessit in orbe deus;
nam Christo nascente fuit pax alma per orbem,
ast ego perpetior bella nefanda domi:
bos stabulum Christi, sociusque adflavit asellus,
adlatrant stabulis ora canina meis;
ambrosioque dei vagitu parva sonabant
tectâ, meis carcer quaestibus ecce tonat . . .
mystica stella deo et sidus natale refulsit,
interdicta meis sidera sunt oculis . . .
expositumque palam Christi praesepe patebat,
clauditur invicta ianua nostra serâ . .
Non malefacta tamen vitae probrosa piâmus . .
Non multis vitae nocuerunt crimina, nobis
linguae libertas et pia verba nocent:
scilicet haec nostri sudoris idonea merces,
hoc precium vati redis, Apollo, tuo!
Qui licet accuser verbis peccasse protervis,
dote tamen propria lingua redempta mea est;
quae modo panonici decoravit funera regis . . .
Non tamen hoc facinus dicam patrasse senatum,
qui me praecipuo semper amore colit;
facta simultatis luimus, morsusque malignos;
huc me in pistrinum livor acerbus agit . . .“

U svojih elegijah, namijenjenih prijatelju Marinu Buniću (ibid. fol. 77—104) pieva pjesnik o svoj bolesti:

„Cur non degener, o Marine, cur non
exhaeres fuit Aelius paterni
morbi, consimili tenore cuius

vexatur? neque non Venus, scyphique
 me laesere, sed insitam propagat
 pestem nobilitas avita, quam per
 priscum stemmata traducam dedere.
 . . . . Cur arrare montes
 vastos Illyriae colonus asper
 cessavit genitor? . . .

Dubrovačkomu liečniku Andriji iz Modene tuži se pjesnik i traži
 liek kostobolji:

„Andrea! graviter tuus poeta
 egrescit podager, iacetque lecto;
 quem talum prope pollicemque dextrum
 in dextro pede Syrius momordit.
 Ergo accingere vulneri medendo,
 dum spes est opis in malo recenti.
 . . . . Mala bestia est podagra,
 Coccyti soboles, soror Megarae.
 Ergo nunc . . . . .
 doctos consule; et arculas latentes,
 librorum oculos revolve, quicquid
 Avicena docet, docet Galenus,
 Chousque, Hippocrates, meusque Celsus.
 Vis me plus triduo esurire, vis me
 impransum, abstemum dies et horas
 durare, omnia perpeti paratum
 cernis fortiter Helium; nec ignis,
 nec ferri medicamen abnuentem . . .
 Quod si convaleo, pedis pusilli
 magna est gratia; nam meis Camaenis
 insertabere curiae deorum . .
 Andreas venerandus usque et usque,
 Coelestis Mutinae decus perenne“.

Svomu prijatelju Vidu stavlja do znanja (ibid. 210—11) promjenu
 svojih misli i osjećanja, od kako postade svećenikom:

„In sortem adscriptus domini, mi Vite, mereri
 iudicii cupio pondera magna tui . . .
 Nunc me maius agit numen, melioraque praestat
 carmina; nunc repetit mutua dona deus.
 Vana nec ulterius sequar aut mendacia vatū,
 ornare linguam nec sine mente sat est.
 Nec sonet oretenus sophos aut ars rhetoris in me;
 agnoscat mores pagina sancta suos.
 Phoebē vale, valeant musae! Pia numina Christi
 sin canitis, musae, numina vestra sequor . . .

In fratrem si me suffragia vestra cooptant,
 maximus ut natu tu mihi frater eris . . .
 dedecori fratrum nulli, damnoque futurus,
 testor amicitiae vincula sancta pia,
 testor et imbellem sexum, duo pignora, natas . .
 Ex Saulo in Paulum tendam, Christique merebor
 aere, ex pagano nec nisi miles ero“.

Ova se promjena u stališu i čudi izrazuje takodjer u posveti (cod. 2939 fol. XXVII—XXXIII) pjesme na čast dubrovačkoga zaštitnika sv. Vlaha dubrovačkomu vieću, gdje uz ostala veli Criević o sebi: „Ego litterarum et sacerdotii professor et vester civis, aliarum rerum indigus carmen offero . . . Quod si non modo Blasii laudes sed etiam meum carmen placuerit: dabitur occasionem, ut quotidie magis magisque, non levia aut ludicra et que sapiunt impudicitiam aut malos humores, sed quae sacerdotes scribere et vestram reverentiam audire decet, deo sanctisque gratissima, vestro nomine a me publicentur . . . Ego etiam, nondum sacris initiatus, nonnulla huiusmodi scriptis meis inserui; nunc autem, in sortem domini electus, nihil aliud conor, quam argentum (i. e. eloquentiam) ab Egyptiis mutuare et in illo sacrificium laudis offerre, quod exorsi sumus a Blasio elegis versibus“.

Novčane neprilike pjesnika zasnjeđava ova pjesmica (cod. 1678. fol. 138) na prijatelja „Pansu“.

Dignere aureolos credere, Pansa, decem;
 namque meam vacuant dispendia multa crumenam,
 menstrua contingant sive diurna mihi,
 hoc solvam integrum sextiles usque calendas“.

U ovih vrstah (ibid. 58—73) jadikuje pjesnik nad gubitkom svoje supruge, koja mu ostavi nekaku djecu:

„Ast ego defuncta crudelis coniuge vivo,
 debueram pariter qua moriente mori . . .
 Irritant luctus pignora parva meos,
 imbellis quorum miseranda infantia iustam
 maternae poscit sedulitatis opem,
 lac et opem, parvique implorant debita natis
 brachia complexus, oscula nota petunt“.

Prijatelj i rođak Crieviću Ivan Gučetić sastavi djelo, koje prozva „Delphinus“. O tom pjeva Criević u pismu poslanom (ibid. fol. 62) rečenomu Ivanu:

„Hinc tibi laudatus Delphin, facunde Joannes,
 Instaurat veterem per nova monstra fidem . . .
 Tu tamen, o proles nostri maris, inclyta Delphin,
 nec nisi Rhacusiae mitis alumnus aquae“.

Criević je naišao u Dubrovniku i na neprijatelje i protivnike. Jedni su ga korili, što pjeva ljubezne i nečedne pjesme; takav bijaše pomenuti „Carolus, Slani praefectus“, koji Crievićeva „lascievientia carmina laccessivit, nescio quo cum felle nugari passus, dum fellem ex cato, quasi figulus ex amphora urceum facit“. (ibid. f. 204—5). Ali ove vrsti protivnici umukoše, kada je sam pjesnik odustao od svjet-skoga te prešao na duhovno pjesništvo. Opornije je Criević probudio si protivnike svojom izključivom i strastnom ljubavju prama klasičkomu a mržnjom prama narodnomu jeziku, o kojoj navedeno je već nekoliko primjera. Novim primjerom budi sljedeći izvod iz njegova lista (cod. 2939 fol. CLVI) na svojega prijatelja: „Caeterum, quod de nostrate novo Liciniano scribis, immo quodam lucernario cane, qui semper litteras et litteratos oblatrat, non me tam illius quam Racusae miseretur, quae, dum provehit indignos opicos amusoteros, bonos mores dedocet; ut est ille, quo facilius parietes exillyrissari possunt, cuius si multi similes essent, quod inter concionandum apud Quados Constantii augusti os coinquinavit, fere quotidie nobis esset timendum. Sed liberor hoc metu, quod non tam Romam quam Rhacusam esse romanam puto, nec magis Athenas atticas, quo tu doces, qui, quod prodigium est in abbate, non abbatismum sed atticismum sapis . . . nec, quod abbates reliqui vinum et crapulam, sed nectar et ambrosiam et Minervae lucernam redolet, undecunque doctus et elegans et facilis stili, quod alterius epistolae tuae copia non prolixa, alterius brevitatis instar laconismi non angusta docet. Vale et litterarum decus, ut facis, adserere. Datae Rhacusae“.

Biti prijateljem klasičke prosvjete, a nepustiti, da ju zarazi duh narodnji — bijaše za Crievića osebita zasluga. Tako je on kard. Alexandru Farnesiu u preporuku Marina Bunića naveo i to (ibid. f. 152):

„Est dignus, mihi crede . . .
Sic nullis scatet, ut puto, illyrismis . . .
agnoscas facile et merum latinum,
ipsum ne magis Aelium putares“.

I besjede E. L. Crievića zaslužuju pozornost svojom sadržinom, jer se u njih nalazi prilog za poznavanje samoga govornika i njegovih zemljaka i suvremenika.

Iz besjede, kojom je Criević pozdravio novoga dubrovačkoga nadbiskupa Raynalda Gratiana, rodom iz Cotineole, postavšega nadbiskupom 5 lipnja 1510, priobćujem sljedeći izvod (cod. 2939. fol. XIII—XVI): „Cum laetitiam venerationemque suam nostra civitas rhacusina, que nunc adventum tuum honorifice atque alacriter excipit, non modo suis nationibus sed etiam omnibus omnium saeculorum christianis cupiat esse testatissimam mihi munus hoc demandatum est iussu curiae, ut sim communis laetitiae et publicae congratulationis orator . . . Sed boni consulas, optime praesulum, rudem et incompositum sermonem, cuius infantia est testis et index . . . Nec opus est intima mentis operata pectoris verbis explicare, abstrusos affectus vultu prodimus . . . Hinc

occursantium tibi terra marique tanta frequentia; nam et senatus noster, tibi longe occursurus misit oratores, suae nobilitatis florem, et clerus noster, immo tuus, celerimam phasellum instruxit, quo tibi obviam navigaremus te salutandi tuamque dexteram osculandi gratia . . . Laetantur et finitimi sacerdotes a tuo non penitus alieni gubernaculo: Corcierenses, Stagnenses, Buduenses, Ricinienses, Bosnenses, et potissimum tribunienensis praesul . . . Quod vitia subegeris, scelera domueris, dum innumerabilia paupertinorum examina et totam religionem divi Francisci gubernares“. Osim ove besjede Criević je još tri pjesme (ibid. fol. XVI—XVIII) posvetio novomu nadbiskupu prigodom njegova svečanoga u Dubrovniku dolazka.

Za nadbiskupa Rajnalda Gratiana (1510—19) i to god. 1517 držan je¹ u Dubrovniku onaj crkveni sabor, u kojem je naš Criević riečito govorio (ibid. f. CXCVIII—CCII) za točno obdržavanje propisanih godišnjih sinoda i svećeničke stege. On je govorio na molbu samoga nadbiskupa: „praesul, quasi princeps senatus, me sententiam rogavit in hoc coetu celebrimo . . pro ratione temporis et loci dicam.“

Kako je Criević branio prava državne vlasti dubrovačke u poslovih crkvenoga udruživanja, vidi se iz ovoga pisma njegova od 7 svibnja 1515 (ibid. f. CI—II): „Venerande pater . . Tu svades, ut in hac religione divae virginis dicanda fiant tres massarii (ut tuo vocabulo utar): unus patritiorum, alter plebis, sexus etiam feminei sua praeses praeficiatur. Quod unum sane, pace tua dixerim, improbo . . non laudo fieri plebis conventicula seorsim a patritiis, neque ulla collegia, neque sub nomine religionis . . . Nunquam patribus nostris placuit, ut usquam fierent concilia et coetus nisi iussu aut permissu senatus. Propterea hoc mane dixi consulendos patres, quibus invitis nulla fiant conventicula . . . Deinde veniat in mentem tibi, quod vestra religio vocabulis dissidet: quod alii minores, alii minimi, alii conventuales, alii Franciscani, alii Bernardini vocentur . . Nos vero nolumus disparare ullo colore; unicolor civitas, una religione et catholica coniuncti, et uno patritiorum conventu, quorum regimen est vinculum et fundamentum totius civitatis. Quare hoc unum amoveas, quod posset nostram civitatem dissociare; caetera laudo“.

Znamenitije su pogrebne besjede Crievićeve, držane u spomen Gjуре Križanića (a Cruce) trebinjskoga biskupa, za tiem u spomen Pavle supruge Marina Stjepana Zamanje, kneza Martula Zamanje, Gjona Sorkočevića, Bartula Rastića, onda Nikole, Mede, Damjana i Bartula Gučetića, na dalje Pavla Basiljića (ibid. fol. LXXXX—II) i Marina Gradića, napokon dubrovačkih liečnika Nikole Morellia rodod iz Firenze i Andrije rodod iz Modene. Iz ovih govora navesti ću samo zanimivije odlomke.

U govoru na uspomenu biskupu Gjuri (ibid. fol. I—IV) koj je umro oko 1513 god. i sahranjen u crkvi dubrovačkih Benediktinka

¹ Godina sledi iz ovih rieči u govoru: „Nam et hoc anno a pontifice Leone X perfidia et pravitas Averoistarum condemnata est“.

sv. Simeuna, veli Criević izmedju ostalih: „Verum enim vero incertus sum et animo pendeo, facturus ne sum opere pretium, si Ragusam, illius patriam, ab Epidauru usque et ab urbe Roma propagatam, et patricium genus et maiores laudavero . . . ostensurus illum non modo Cruciorum familiam meruisse sed etiam vicisse . . . Quam moderatus incessu, quam sobrius in victu; cuius operimentum ad frigus, cibus ad famem depellendam fuerat . . . cucullari veste et modico cibo contentus, delicias omnes, ut libidinum fomites et magistras, aspernari . . . Quis non nescit, quae doctrina illius fuerit, quod flumen eloquentiae? . . . Omnis enim civitas ad illius bibliothecam confluebamus; et de qua quisque re vellet, tanquam alterum Carneadem, illum audiebat. Coëmerat nimirum magnam librorum suppellectilem, duo millia, credo, aut plura¹, quibus omnibus et singulis lectitandis totum vitae tempus contriverat. Quare quantum caeteri in singulis, tantum ille in omnibus profecerat disciplinis: grammaticen, dialecticen, rhetoricen et mathematicas artes, imprimis astronomiam ad unquem noverat. Amabat nempe scientiam scripturarum, ut carnis vitia non amaret; nam interdiu et noctu aut legebat aut scriptitabat aut docebat aut supplex per horarias preces cum deo loquebatur . . . Quam plenis ibatur viis, cum in aede divi Simeonis inter sacras sorores de cultu divino praedicaturus esset! . . . Sed ante omnia nepos ex eadem Cruciorum familia, Drage, vir honestissime! te a patruo tuo dissociari per obitum ipsius molliter et muliebri ritu lamentaris. Meministi nimirum, quanti fecerit illum rex regum Mathias, cum pacis cum belli decus, quo nemo principum liberalitate et militari disciplina, regis artibus, in hac hominum memoria habetur illustrior; cuius testimonio, auctoritate, patrocinio adiutus, tot honores habuit, tot emolumenta. Nam bis in praesidem electus, quem vocamus abbatem², non modo duo monasteria sed etiam omnem monachorum religionem, quotquot sunt in illa provincia septemtrionali, sapientissime gubernavit; adeoque admirabilis illius prudentia fuit . . . ut nemo fuerit vir illustris in tota Pannonia, qui non illius amicitiam appetierit, sapientiam consuluerit, sanctitatem observaverit. Quare ille domum rediit opulentus nec minus doctrinae fama quam religionis clarus. Ideo in demortui locum Mercanensis electus³, non tam praemium virtutis habuit quam testimonium“.

¹ U oporuci (Farlati: *Illyr. sacr.* VI, 301) od 20 lipnja 1470, koju je Gjuro prije svoga odlazka u Ugarsku učinio, određuje o svojoj knjižnici aljedeće: „Libros meos omnes in astrologia relinquo discipulis meis, scilicet Theodoro de Prodanello, Marino Gradio, Bartholomeo de Bona et Martino de Gozio, ut inter se aequaliter dividant. In reliquis vero scientiis libros reliquos relinquo illi nepoti meo, qui in gymnasio Italiae per triennium vacaverit; et si forte usque ad annus 30 nullus reperiretur, vendantur et pro dotibus neptium collecta pecunia succuratur“. Ova je po svoj prilici knjižnica kašnje došla u ruke dubrovačkim dominikanom i franjevcem. ² scilicet Pilisiensem. ³ „Georgius episcopus Mercanensis“ podpisuje se dne 26 stud. 1493. Farlati loc. cit.

Iz govora na spomen Martula Zamanje (ibid. fol. CXIII—CXIX) vadi se sljedeće: „Etsi mihi durum atque laboriosum videbatur rectoris nostri, hodierna die defuncti, in tanta temporis angustia laudationem suscipere: tamen, gravius et difficilior erat . . . iusta et honesta petentibus non obsequi, aut reipublicae, mihi hoc negotium demandanti, cui tantum debeo, ut ne vitam quidem denegare possim . . . Caeterum eo amplius mihi erit laborandum, quod . . . omnium dignitatum apicem atque universae reipublicae fastigium funebri oratione prosequimur; cuius . . . funus non modo Stephano, unico filio, . . . verum etiam universae curiae atque senatui, exteris etiam ipsis moestum . . . esse videmus . . . Urbem Rhacusam ab Epidaurum a Gothis aut Vandalis, qui Saraceni vocantur, everso, originem ducere, nemo est qui nesciat. Epidaurum vero, ut omnes fere Dalmatiae maritimas urbes, romanam coloniam fuisse . . . Sed quia nostra tempestate scythica lingua utimur, nonnulli Rhacusam a Rhagaso, Gothorum potentissimo rege, deductam esse suspicantur . . . Marius etiam Philadelphus in libris, quos senatui nostro dedicavit, eodem quasi modo, neque multum diversam originem tradit. Ego vero Plinii testimonio adductus et quibusdam annalibus nostris, qui licet inculti, rudes, et pingui Minerva, citra omnem ornatum, compositi sint, tamen ut fidelissimis nostrae antiquitatis testibus, non dubito adfirmare; non semel sed bis nostri generis Romanos auctores fuisse . . . Neque vero scythicus sermo, nobis vernaculus atque peculiaris, huic origini repugnat; nam adhuc reliquiae quaedam et vestigia romani sermonis apud nos extant, et patrum memoria omnes nostri progenitores, et publice et privatim, romanam linguam, quae nunc penitus obsolevit, loquebantur; et me puero memini, nonnullos senes romana lingua, quae tunc rhacusaea dicebatur, causas actitare solitos . . . Huius igitur civitatis, quae caput Illyrici est, cum quantum rector esset Macho Zamagna in tanto honoris fastigio decessit: ibidem consul ter, quaestor bis, undecimvir sexties, provisor ter creatus est, atque undeseptuagenarius vixit . . . sanctorum Petri, Laurentii et Andreae perpetuus custos et iugis procurator fuit . . . Quis patre illius Stephano, viro clarissimo, magnificentius vixit? . . . Zamagnorum familia . . . brevi tredecim habuit sacerdotes observantissimos, quorum alii adhuc Christo, sub Francisci sanctissima disciplina instituti, serviunt, quos, nisi adhuc viverent, nequaquam tacitos atque illaudatos dimitterem, praesertim Silvestrum atque Seraphinum, alterum fratrem, alterum rectoris nostri congenitem . . . Alii suum diem pie . . . obiverunt, praesertim fr. Petrus, eidem sacerdotio addictus, rectoris nostri ex fratre nepos, meus frater amicus, cui rex Mathias ultro episcopatum detulit, eius eloquentiam et sanctissimos mores admiratus, qui, nisi morte praeventus esset, multo maiora etiam ei detulisset. Ex hac igitur familia (erat) Martulus . . .” Osim Martula proslavi Criević i Serafina Zamanju pjesmom (cod. 1678 f. 200), koju prikaza Bartulu Zamanji.

Iz besjede na slavu Gjona Sorkočevića („avunculi mei“), koju je priposlao Criević njegovu sinu Petru, priobćujem sljedeći izvadak (cod 2939 fol. CXXXVIII—CXLIX): u pripislanom rečenomu Petru izpriča se govornik: „Defuit mihi librarius et ego multum diuque occupatus, ut scis, professione mea litterarum et familiari cura et horarii precibus, vix inter respirandum haec scripsi“. U govoru veli: „Non mea sed fortunae et temporis erit culpa, si neque larga aut magnifica, neque amplitudine defuncti digna fluxerit oratio, et eo magis quod in ocio et umbra, sine usu et stilo, studiorum intermissione, dicendi desuetudine ac situ quodam consenuerim. Scitis nimirum, quantis familiarium rerum praemor angustiis; quo sermone quotidiano inter provinciales obruor, ut vix succisivo tantum tempore, nec nisi libris legendis vacare possim. Quo magis magisque mirandum esset: litteras et verba romana, quae nunc ubique locorum in tanta hominum colluvione degenerant, mihi penitus non exolevisse; praesertim cum mihi non patria nec ingenerata, sed nova et ascita et aliunde quaesita fuerunt.. A fortitudine sumamus initium, cuius heroicæ virtutis undeviginti natus (sc. Junius Sörgo) annos adhuc singulare praebuit experimentum. Nam cum legatione fungeretur apud inmanissimum Turcarum imperatorem, missus ab illustri despoto, qui prope Danubium regnabat¹, et eius collega vir princeps esset Michaël Angelus, Machumi bassae frater . . 45000 aureorum pertinaciter flagitantibus Turcis (tanta nimirum summa vectigalis paciscendae pacis gratia fuerat allata), nec nisi suspecta pax et insidiosa confederatio nec aequis conditionibus ad formula responsura concederetur: nullo vitae periculo . . convinci potuit, quin . . in sua fide, et opibus despoti conservandis, pertinax esset . . . Secunda legatio illius ut minus laboriosa sed magis honorifica fuit. Nam Vladislaus rex posthumus, despoto gratificaturus, . . . hunc . . torquibus aureis donavit, quem honorem nunquam domi ostentare voluit, magis animi conscientia quam pompae splendore aut equestri dignitate contentus . . . Quantum laboris, periculi, molestiae, sumptus, pro recipiendo despoti regno, quod hostes occupaverant, suscepit . . Danubius et Pannonia, virtutum parens, est testis . . . . . In proelio versatus . . inter confertissimos Christi nominis hostes bis pugnasse, bis vicisse dicitur, ductu et auspicio Janci (i. e. Joannis Hunyadi, Sibirjanin Janko) gubernatoris, in cuius castrensi contubernio sumptuose, instar principis, curribus vectus . . . Haec foris; domi vero duplicem legationem, nec magis ungaricam quam turcicam, gessit . . Nam cum rex Mathias a nostris civibus Vlatçi ducis demortui depositum peteret, ausus est dicere: quod tu nunquam, optime rex, faceres, nobis faciendum svades; nam tu quicquid polliceris, omnibus exhibes et fidem vel hostibus servas . . nobis vero, quibus nihil, praeter fidem, integrum superest, si ea salva non sit, omnium gentium praeda atque ludibrium

¹ na ime Gjuro Branković.

sumus . . . Curas familiares filio commendavit, ipse senatoriis muneribus acriter indulsit . . . Exhausto, ut fit saepius, aerario propter gravia tributa et finitimorum hostium sumptus, sic patriae suffragatus est, ut non solum investigandae pecuniae verbis hortator fuerit, sed etiam oblati ultro divitiis caeteris senatoribus exemplar et praerogativam dederit . . . Caetera omissa veniamus ad familiam, cuius surculus, ut maior fere pars patritiorum, romano germine sobolescit; hinc illud summi poetarum: genus, a quo Sergia nomen. Haec gens tot insignibus viris in nostra civitate censetur, sed maxime ceonico (čeonik) Pasquale, nostro avo et huius defuncti patre . . . Cum cherceus (herceg), Volachorum dux sive Dardanorum, excursionibus et latrocinii nostram regionem infestaret: ab Ungarorum rege per inducias ad imperatorem Magmedem suo sumptu legationem impetravit, qua sane tota nostra respiravit respublica; cuius opera, latronibus illis ab imperatore Turcarum iussis quiescere, nostris mercatoribus liberi commeatus esse coeperunt. Cum senatus sumptus illi refundere decrevisset: graviter deprecatus est, quod ille pro domo sua et patria non modo sumptus sed etiam sanguinem, cum opus esset, effundere non subterfugeret; CCCC igitur aureos et ultra patriae . . remissit . . . Non solum mercaturis exercendis de more civitatis ditatus est, sed tot proventibus et stipendiis pagorum, quos Toplica, Dubocizam et Gospogin potoch Illyrici vocant; has nimirum villas, hos vicos dono principis vectigales habuit . . . Filius (eiusdem Paschalis i. e. Junius) . . plures honores (patre) in civitate nostra gessit, ut qui XL annos in magistratu, tanquam Fabius in auguratu, vixit; nam decies rector . . tutelaris Blasii, perpetuus procurator et publici thesauri custos aerarius . . .“

U govoru na slavu Bartula Rastića, „patricii et consularis racusini“, veli Criević (ibid. f. VII—XII) od ostalih ovo o njegovoj smrti i za slugah: „Qui cum hylaris coenasset, angina praecipiti arreptus, compresso arctatis faucibus spiritu, ante lucem decessit . . . Qui licet aetatis fluxu in senio esset, tamen nihil senile habuit praeter prudentiam atque animi canitiem . . . Ergo in senatu illius verba magni ponderis habebantur et erant instar oraculi prudentissima . . . Omnes nostri senatus dignitates gradatim obtinuit . . totiens rector, consul, et quasi continuus senator“.

Iz besjeda, koje je Criević proslavio na slavu pomenutih članova vlasteoske porodice Gučetića, vadićmo znatnija mjesta. U govoru „in obitum Nicolai Gocii“ (ibid. f. LXXXIV—VII) kaže se ovo: „Patria illius, in qua fuit oriundus, Rhacusa est, quae non solum romana sed etiam christiana censetur origine; nam Epidaurus, unde nos ortum ducimus, non solum graeca sed etiam romana fuit colonia; Epidaurum vero christianam fuisse, per Gregorii pontificis epistolae, satis celebres, docemur. Quae civitas quum fuerat a Saracenis eversa, illius cives huc migraverunt, Ragusamque sive Regusam condidere binominem, nam et Dubrounicus dicta; et alterum nomen a regendo, alterum a silvis, ubi condita est, adepta, romano scythicoque

vocalibus. Mox etiam posteriores Romani nostram civitatem auxerunt, Bello regi auxiliares ad Illyriam recuperandam profecti, quorum tamen rege iuxta Triballos mortuo apud nos consederunt. His igitur authoribus nostra civitas condita et aucta et instituta est, et libera semper fuit, et christianis moribus et optimis legibus praedita. Et licet propinquos habuerit Manichaeos et nunc Turchas habeat: nunquam tamen illorum haeresi tabifica contaminatam fuisse constat . . . In hac civitate Nicolaus claris Gotiorum natalibus ortus est, quae gens a conditis Ragusis inter patritias floruit eminentissima . . . prospera valetudine usque ad LXX fere annum vixit . . . Hoc anno in senatu et iudex criminarius aequum ius omnibus dixit civibus . . . Quis non magis anhelavit regem Gallorum, ut Machumetanam labem tersum iret? quis praeco, quis buccinator illius maior fuit? . . . Quare, quae geruntur in occidente, quoad vixit, nemo magis explorare aut christianis regibus prosperos recessus precari aut meliores eventus ominari; quae dum futura expectaret, mors intervenit. — O Medi Gučetiću govori (ibid. fol. LXXXVII—LXXX) ovo: „Orsatus Gotius, praeter podagram familiarem caetera sanus, hylaris cum uxore et liberis coenavit, et mane inventus est mortuus . . . Neque enim patritios, avitosque illius honores iactito et genus Gotiorum in nostra civitate nobilissimum . . . Et licet iam diu haereditario podagrae morbo laboraverit; patrio tamen more mercaturam domi exercuit . . et licito quaestu auxit patrimonium, neque quid mercium ulla regio posceret ignorabat“. — Iz besjede na slavu Damjana Gučetića (ibid. fol. XCIII—V), „patricii et consularis viri, nonagenarii senis“, izi-tičem samo ovo mjesto: „Quot annis illum aut consulem aut proviso-rem, aut undecimvirum, aut rectorem salutavimus! . . Et unicum filium sospitem, sibique perquam simillimum, reliquit honestissimo uxoris vinculo copulatum“. — Obširnije se pripovieda javno djelova-nje Bartula Gučetića u govoru držanom (ibid. f. CII—CVII) poslije njegove smrti: „Neque illius prudentiam tantum nostra civitas admi-rata est, sed tonsae caput Liguriae Genua, quam nostris maioribus sociam et confederatam fuisse memoriae proditum est . . . Ita Bar-tholi Gotii apud Ligures, ut multorum relatu audivi, nomen celebra-tissimum nulla unquam aetate obscurabit . . . Saepe in senatu, saepe in quotidianis sermonibus Genuensium mentionem facere solebat. Inde insulam Cromam eo libentius frequentabat, quod in ea Ligures aedi-timi sint, quibus cum familiariter vixerit, mortuos eosdem nequaquam deserendos putavit; nam in aedicula, quam illis in vestibulo s. Be-nedicti suo sumptu fieri curavit, in sacerdotali ruvida veste sepeliri mandavit. Secunda illius est veneta legatio, quam duce Foscaro ges-sit, ac rem patriam tutatus est . . . Tertio orator ad pontificem ma-ximum a nostro senatu missus est, ubi et imperatori Friderico et regi Vladislao, qui tunc ambo in urbe agebant, nostrae civitatis mandatum exposuit; atque ita exposuit, ut illius studio, diligentia, solitudine nostra civitas diutina obsidione ducis Stephani levata quodam modo respiraverit. Quid dicam de Alphonso et Mathia, nostris regibus? qui

illi, legato, tantum tribuerunt, ut uterque quolibet gubernaculo dignum existimaverint. Sed ad nos venio, apud quos tantae auctoritatis fuit, quantum alter aut nostra aut patrum memoria nemo, ut qui LX fere annos in magistratu, tanquam Fabius in auguratu, vixerit: vities rector, vities consul, vities undecimvir creatus est . . . sed inter caeteras aut annuas aut menstruas dignitates praefecturam aerarii, quae apud nos thesauraria dicitur, quae nostrarum dignitatum potissima est, continuam paulo infra tricenium administravit . . . Praesertim tu, Bona Bernarde, vir illustris, tuum socerum, tuum patrem luges . . . Impri-mis tu, Joanes Goti, vir doctissime, consternaris, atque tui patriui congenitis, quem patris loco habuisti, interitum iniquo animo fers". — Na uspomenu ovoga Bartulova sinovca Ivana Gučetića, s kojim je Criević drugovao, jer se i on latinskim pjesničtvom bavio, a doživio je 90 godina, proslavio je on govor pogrebni¹ (ib. f. CXIX—CXXIX), u kojem slavi prijateljeve vrline ovako: „Patria (Joannis) est caput Illuriae in sinu adriatico . . . Illuriam autem, ab Illuro et suis posteris denominatam, omnium provinciarum amplissimam et numero gentium et diluvio quodam populorum affluentissimam esse, nemo est qui nesciat. Nam quicumque Moscum interiacet ultimum, Tethymque Germanam et mare Ponticum et Dalmatarum australe littus, Illuriae imperio superbit. Neque vero illa unquam procreandis illustribus viris effoeta fuit . . . Sed taceo nostri temporis homines . . . Hunc etiam Illuria, ut imperii ita ingeniorum parens, genuit Joannem Gotium . . . gente a conditis Rhacusicis semper patritia . . . cui maternum genus Gradiorum stemmate . . . Non tamen similitudine nominis deceptus tam a Gothis illum quam a Romanis oriundum existimo . . . hoc non illis cognomen a quadam machina, quae barbara lingua goç dicitur, quo instrumento primus quidam ex ea progenie, cum esset Alexandriae, malum navis erexit, fuit impositum . . . Quo fit, ut vetus et antiquum nomen Pecuariorum (Ovčarević), ita enim nuncupabantur, penitus exolverit . . . Haec familia multos insignes viros habuit: ut veterem illum Marinum, Pannoniae mortuum . . . ut Bartholomaeum Gotium . . . nostra tempestate . . . virum primarium . . . ut Georgium, Marini patrem, et ipsum Marinum, quem memini me puerum videre et eloquentem habitum in sententiis dicendis in senatu et sapientem. Quid dicam de Aloyso equite, mei patris avunculo? . . . (Joannes) primus in patriam, quantum omnes meminisse possumus, atticas Veneres et illud Isocrati mirothecion, in familiam vero utramque dicendi copiam h. e. graecam et latinam advexit. Bis orator creatus: primo ad Vladislavum, secundo ad Federicum regem, luculentissimas habuit orationes . . . Scripsit etiam libellum, quem „Delphinum“ appellavit, soluta oratione; plures etiam libellos (ut nonnulla epigrammata, quae lusit, ommittam)

¹ Tim se mimogrede izpravlja pogrješka Appendinova (Notizie storico-critiche II, 131), da je Ivan Gučetić živio još 1526 godine.

diverso genere carminum lepidissime concinavit, quos Angelus Politanus, vir undecunque doctissimus, non solum laudat, sed etiam admiratur, cuius in eosdem libellos huiuscemodi extat epistola¹ . . . Sed quia linguas tres calluit, tanquam Ennius poeta, propter quod tria corda habere dicebatur, nos illum tribus coronis dignum putavimus hoc epigrammate:

Cuius ab Hetrusca noster tellure Joannes
 abducis natum Cecropis urbe sophos;
 insuper ingenium romanis floribus ornas,
 nec minus ac Cecropis Romulus esse cupis.
 Hinc, puto, tota tua est graia et romana vetustas,
 sermone et tecum gaudet utroque loqui.
 Adde, quod illurico tot carmina nectare condis,
 ter, geminumque tuo spirat ab ore melos.
 Laurum igitur triplicem triplici sudore capesse,
 namque, vates, una corona parum est“.

Rector iustissimus, iudex integerrimus, consul aequissimus, optimus senator fuit . . . Cui felicitati nequid humanae mortalitatis officeret, libellos tres, amores suos diverso carminis genere compositos, concremavit“.

O Marinu Gradiću veli naš Criević u posebnom slovu (ibid. fol. CVII—XIII): „Illi nondum quadragenario omnes magistratus oblati sunt, qui nonnisi senibus atque probatis in nostra civitate donantur . . . Undecimvir, qui maximus magistratus est, in quo nunc defunctus est et quem admodum iuvenis ingressus est, octies creatus fuit, consul V, tertium iudex, quintum rector nostri senatus, duo de quadraginta annos agens. Ad pontificem Paulum orator missus est et ad regem Ferdinandum . . . Septem filios superstites reliquit . . . quibus tu, Juni, maxime natu non solum fratrem set etiam patrem agis . . . Unum vero fratrem . . . graecis et latinis litteris erudiendum communi sumptu permisisti . . . Hoc autem silere non possum, quod in patre tuo omnes avitae patriaeque virtutes impressae atque haereditariae esse videbantur: in illo Junius avus, in illo Mathaeus proavus“.

Ovdje valja još spomenuti, da je Criević opjevao (cod. 1678 f. 145) smrt Palade Gundulić, koj, prem je obitavao „trans aequora“, preminu u rodnom si gradu Dubrovniku.

Iz ona dva govora na uspomenu dvaju inostranaca, koji su služili i umrli u Dubrovniku, navodim dva mjesta. O florentincu Nikoli Morelliu veli se (cod. 2939 f. XVIII—XXIII): „quem in nostra civitate defunctum conspiciamus, cui sane non minus quam Florentiae fuit addictus . . . nam cum peregre delegatus esset apud Bizantium, ut suis civibus ius redderet, nostrorum omnium aequae ac Florentinorum tutor, custos, defensor, patronus fuit . . . Omnes magistratus patriae gradatim et multas peregre legationes ac postremo apud Turcas

¹ Stampata kod Appendina: Notizie istorico-critiche II, 130.

celebre et clarum nomen reliquisse. Quadriennio delegatum a suis, ut apud Constantinopolim inter barbaros Florentinis negotiatoribus, tanquam praetor honorabilis, honorarium ius diceret". — O dubrovačkom liečniku Andriji iz Modene, kojemu je Criević pjevao, doznajemo iz govora (ibid. f. CXXIX—CXXXIV), da je on rođen u Modeni, učio u Bolonji, ovdje postao doctorom i magistrum, liečio 8 godina u svojem rodnom gradu, odavle prešao u Mletke, bio više godina „apud Salonitas et Clissienses et Arbam civitatem . . Tandem Venetiis repertus a nostro senatu conductus est honestissimo stipendio . . nonoque anno defunctus est, ultra quam septuagenarius“.

Toliko iz govora Crievićevih.

Napokon spomenuti nam je ostale proizvode uma Crievićevoga, u koliko nisu već spomenuti u predjašnjem razlaganju.

Imade još jedan govor našega Crievića, na ime „oratio in eucharistiam“ (ibid. fol. XXIII—XXVII, XXXIII—VIII, LV—LXVI). U prosi napisà još razpravu o životu i djelih rimskoga pjesnika Vergilija (ibid. f. CCII—V), u kojoj navodi gl. LIX centuria slavnoga Angela Poliziana.

Od Crievićevih pjesama pobožnoga i čudorednoga sadržaja navodim: invidia (cod. 1678 fol. 24), precatio ad deum pro patria (ibid. fol. 25), supplicatio pro pluvia (ibid. fol. 27), crux (f. 38—39), precatio de summo bono et amore divino (f. 39—45), eucharistia (f. 45—6), precatio ad Jesum (f. 179), de veritate et mendacio officioso (cod. 2939 fol. XLVII—IX), — različita sadržaja: anatomia (ibid. fol. XXXIX—XLVII), de pace ad Nicolinum Mentium (ib. fol. LXXXVI), de musica ad Marianum (cod. 1678 fol. 49—50), bibliotheca (ibid. fol. 25), praecepta quaedam sanitatis conservandae, ad Marianum (ibid. fol. 143—5), ad sodales (fol. 137. 8), de genere et forma (ibid. fol. 123), de dactylo et spondeo (fol. 124), in barbariem Romanorum, qui cadaver via appia exhumatum pretiosis expoliavere (fol. 127. 8)¹, in merulam infelicem; in eum qui vitat matrimonium, ut liberius vivat (fol. 148. 9), poëta comparatur cycno (fol. 213), epistolae elegiacae (fol. 58—73), elegiae eroticae ad Marinum Bonam (fol. 77—104), različita epigrammata (fol. 27. 51. 73—7. 125. 140. 200), od kojih jedan o sebi:

„Aelius obscuro tacitus tegor ecce recessu,
nunc de me saltem, livor acerbè, sile“.

Za novo svjedočanstvo, kako se Criević bavio latinskim pjesništvom rimske dobe, navodim sljedeći izvod iz jedne pjesme (ib. f. 126—7), u kojoj se o izdanju Lucretia² ovo veli:

¹ Ova je pjesma štampana kod Appendina op. cit. p. 127. ² Za E. L. Crievića izdan je T. Lucretius Carus četiri puta: edito princeps sine loco et anno (vjerojatno Brixiae a. 1473); onda Aldina cura H. Avancii (1500), za tiem Bonon. 1511, napokon Juntina cura P. Candidi Flor. 1512. Criević je u svojoj pjesmi mislio izdavanje Aldina od 1500 god.

„Adsidue quis te depravatore, Lucreti,
mendosum et mutilis versibus esse vetat? . .
Sic male perverso quadrabant singula sensu,
inque tuo fueras carmine mentis inops . . .
Ergo reformato iam dudum in pristina vultu
pulvereum gaudes deposuisse situm . . . .
Qui curat morbos, Hieronymus, hoc tibi praestat,
e carie versus eruit ille tuos . . .
Namque simul medicas exercet sedulus artes;
nec minus hoc illi munus Apollo dedit . . .
Inde prius quam te Rhacusam mittere passus,
iam bene purgata labe politus eras;
nam mihi donandum compsit te, magne Lucreti!
sordiculum munus nec tulit esse meum . . .
Praesertim gemino, Verona, es splendida partu;
bisque tua pariter dote superba nites;
incertum Domiti titulis an maior Avanti
respondet cono gloria bina pari“.

Tiem završujem izvode iz djela E. L. Crievića. Kano što umah u početku primjetih i kano što će sam čitalac biti uvidio, nije svrha ovim izvodom, da sastave životopis pjesnika ili sliku književne radnje u Dubrovniku one dobe; već da budu gradnjom za jedno i drugo. Ovi izvodi rjasnit će nam onu borbu, koja se tada, kano u zapadnoj Evropi, tako i u Dubrovniku vodila između humanisma, zaodjenuta grčkim i rimskim klasicizmom, i dižuće se narodne knjige. Naš E. L. Criević stao je u redu prvih pobornika kano izključivi branitelj klasicizma i latinštine u Dubrovniku; dočim je Ivan Gučetić, koj se slavi, da je prvi uveo u svoju porodicu nauku latinskoga i grčkoga jezika, uz latinsku i grčku knjigu prijaio i svojoj narodnoj, pak tim izmirio obje skrajne težnje svoje dobe. Iz Crievićevih jadikovanja vidimo, kako je narodan život na umnom takodjer polju u Dubrovniku mah otimao koncem XV i početkom XVI vieka. U ovo upravo vrijeme pojavili su se prvi hrvatski dubrovački pjesnici: Šiško Menčetić Vlahović i Gjore Držić, suvremenici E. L. Crieviću, predstavniku starijih, preim uzvišenih misli u umnom razvitku ljudskoga roda.

Popis župa zagrebačke biskupije

1334 i 1501 godine.

*Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 17 listopada 1872*

PRAVI ČLAN DR. FRANJO RAČKI.

Ovaj popis nalazi se u arkivu prečastnoga kaptola zagrebačkoga u dva rukopisa: na ime u starom zborniku sadržavajućem statuta kaptolska, koja su proglašena bila dne 9 kolovoza 1334, za tiem u rukopisu „acta cap. ant. fasc. 67 nr. 6“ pod naslovom: „1501 Registrum plebanorum, altarisarum ac ceterorum presbiterorum diocesis zagrabiensis“.

Ova oba rukopisa bijahu već poznata zaslužnomu zagr. kanoniku B. A. Krčeliću, koj je u svojem djelu: *Histor. cathedr. eccl. zagr.* cap. VI (pag. 19 seq.) izvadio iz njih njeke odlomke, da dokaže, kako su se nekada granice zagr. biskupije daleko protezale.

Ja sam o prvom rukopisu obširnije progovorio u *Književniku* godine 1864 str. 548 i slied. ocjenjujući onaj statut unišavši u zbornik, koj se pripisuje Ivanu goričkomu naddjaku. Onamo dakle upućujem čitatelja, dodajući ovdje samo to, da se je „liber ab anno 1334 duabus cathenis in interiori sacrario acclavatus,“ (Krčelić *ibid.* p. 20) našao.

Popis župa sadržaju u tom rukopisu „capitula, tertia pars“ cap. 1—14. Gdje se na ime navode „officium et redditus“ zagr. predstavnika i naddjaka, izbrajaju se poimence župe, koje su njihovu nadzoru podčinjene.

„Registrum“ od 1501 god. sačuvao se u izvorniku. Koliko se i poslije stotine i više godina na nj pazilo, razabire se iz ove odredbe biskupa Petra Petretića: „1659. Inclusum regestum dominus custos conservet diligenter, quod etiam successu temporis una cum paribus descriptis vel describendis in theca plumbea vel alia simili diligenter conservari et custodiri debet; ad quod nos etiam operam nostram adhibebimus, ubi deo volente ex comitiis Ungaricis (quo nunc pergitur) redierimus. Petrus Petretith, episcopus m. p.“

Rukopis taj sastoji se iz dva sašitka spojena artijom, omotkom, takodjer izpisanom. Prvi sašitak imade 24, drugi 16 uzkih ali poduljastih listova. Listovi su dosta dobro sačuvani, samo omotak, koj

je dulji od listova i s toga gore i dolje privinut, je mnogo postradao; të je s toga nastala potreba, da se prepíše, što je učinila poznija ruka dodavši priepis na priloženoj artijici.

Na ovom omotku stajalo je poslije onoga nadpisa na prednjoj strani lista ovo, što se može čestimic: pročitati: „Abbas de Thopulska, abbas de Zagrabia, abbas de Bela item de Gotzle (?). Prepositi de Golgoncza et de Vaska. Reverendi domini, viri prestantissimi et patres reverendi, ceterique fratres in Christo sincere dilecti . . . .“ Na nutrnjoj strani omotka nalazi se izprava zagr. kaptola „illustri et magnifico domino Johanni Corvino, oppavie(nsi et) Lyptthoviensi duci, ac regnorum Dalmacie (Croacie et Slavonie bano)“, koja je veoma osakaćena. Na gornjem prigibu omotka čita se s desna: „Nota plebanos in prioratu de Gora, de Mihola, de Planyna, de Thkalecz, item de Bosyako sancti R(egis), Joannes de eadem in Lesnycza, in Razosa et in Pekercz“ — s lijeva: „Johannes presbyter Wrathysa dictus capellanus (et) duo presbyteri in Bela capellani . . . plebanus in Gerecz antiquus est Augustinus de sancto Bartholomeo“. Na posljednjoj vanjskoj strani omotka čitam ovo: „Archidiaconatus zagorien(sis): Plebani, qui non soluerunt kathed(raticum): plebanus sub Ozthercz fl. VI, Georgius plebanus sub Komor fl. VIII. In Kathlis (cathedrali): plebanus in Pwsthya fl. III“.

Iz ova dva rukopisa prepisan je dakle taj popis. Popis župa od 1334 godine izpisah najprije iz staroga priepisa u knjižnici jugoslavenske akademije pod br. XXVIII, pa ga sravnah s priepisom iz matice, učinjenom po kaptolskom arkivaru g. Ivanu Tkalčiću, koj bi tako dobar te mi ustupí i svoj priepis drugoga popisa od god. 1501, koj sam sravnah s maticom kapt. arkiva.

Udobnije porabe radi stavljam oba popisa jedan pored drugoga; te kod prvoga (1334 god.) domećem glavu, u kojoj se župe dotične naddjakonije u česti III statuta nalaze, a kod drugoga samo list rukopisa.

Važnost obiju spomenika za hrvatski mjestopis XIV i XVI vieka ne treba istom iztaknuti. U njih su najstariji za sada poznati popisi župa naše domovine, te mogu služiti za čvrst osnov hrvatskomu mjestopisu one dobe, koj se može listinami popuniti, kano što obratno oni će razjasniti položaj mnogih mjesta, koja se u listinah navode.

Samo se kaže, da one župe, koje se u statutu 1334 godine redomice navode, starije su od treće desetine XIV vieka. Ako se one sravnaju s popisom od 1501 godine, vidjet će se, koje su kroz onaj pol drugi viek propale, koje li nove nastale. Ođanle razabrat će se promjena ne samio u obsegu zagrebačke biskupije nego djelomice i Hrvatske. Drugi spomenik zaslužuje pozornost i za to, što je pisan u oči turskih provala u iztočne predjele hrvatske, pak mnoga ondje navedena mjesta došla su u tursku vlast, pod kojom su njeka onkraj Une i Sane do Vrbasa ostala do danas.

Ovoga akademičkoga zbornika ni je svrha tumačiti spomenike; s toga propuštam drugoj prigodi razjasniti mjesta, koja se u ovih popisih

navode te naznačiti jim položaj. Jednako propušta se narodopisu i po-
vesti, da si odanle podatke crpi.

Podastirem dakle sam tekst u podpunoj vjernosti. U popisu od 1501
navodim prvobitna imena župnika, gdje su ona zamijenjena drugimi od
kasnije ruke; izpuštam pako drugom rukom dodane kratke primjetbe
kod nekijh svećenika, jer na samu stvar ne spadaju.

1334.

*Scripta autem et collecta sunt in unum, que
secuntur anno dominice incarnationis millesimo
CCC° XXXIII et publicata in vigilia beati Lau-
rentii martyris eodem anno.*

(De preposito zagradiensi P. III, c. 1.)

a) Ecclesie autem de Gora ad prepositu-
ram spectantes sunt:

Primo ecclesia sancte crucis de Zi-
tech.

Item ecclesia beati Martini ex ista
parte fluuii Zane, existens in pos-
sessione filiorum Chopor.

Item ecclesia beate virginis in Col-
patw.

Item ecclesia sancti Georgii de
Blina.

Item ecclesia in Gradiza, que
est in Grangia abbatis Topli-
censis.

Item ecclesia sancte crucis circa
Zawam.

Item ecclesia in Gorgon.

Item ecclesia beate virginis de Gur-
geuich.

Item ecclesia sancti Martini de
Stenna.

Item ecclesia sancti Michaëlis de
Koztannicha.

Item ecclesia sancte crucis de Ko-
mogoy.

Item ecclesia beate virginis de Zrin.

Item ecclesia sancti Stephani pape
de Pownya.

Item ecclesia beate virginis de
Gora.

Item ecclesia de Sirownicha.

Item ecclesia de Stębencha.

1501.

*Fol. 1. a. Registrum plebanorum, altaristanum,
ac ceterorum presbyterorum diocesis zagradiensis.*

Archidiaconatus praepositi zagradiensis.

Magister Nicolaus sancte crucis de
Hwthyna.

Johannes de Hrazthowycza.

Georgius de Zythecz.

Johannes sancti Martini de Mar-
thonfalwa.

Martinus sancti Benedicti de Pre-
wlaka.

Paulus sanctorum Cosme et Da-
miani de Berkwsewyna.

Stephanus sancte Trinitatis de
Zthresewo.

Petrus sancti Andree de Grangya.

Vrbanus sancti Quirini in Bowych.

Lucas sancti Nicolai de Thopozka.

N. sancte crucis de Prezeka.

Philipus sancti Luce de Bwde-
merych.

Andreas sancti Martini de Kre-
schych.

Martinus omnium sanctorum de
Boyna.

Gregorius sancte crucis de Cha-
klych.

*Fol. 1. b. Petrus sancti Martini de
Ztabancha.*

Georgius sancti Martini de Ko-
zthannycza.

Mathias de Chawa.

Mathias beate virginis de Syrow-
nycza.

1334.

Item ecclesia sancti Clementis de Chana.
 Item ecclesia sancti Martini de Koztanicha Elie.
 Item ecclesia sancte crucis de Chaglich.
 Item ecclesia omnium sanctorum de Boyňa.
 Item ecclesia sancti Martini de Creschich.
 Item ibidem prope ecclesia in Grangya, abbatis Toplicensis.
 Item de Brochina.
 Item ecclesia sancti regis Stephani de Petrina.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Brumen.
 Item ecclesia beate virginis de Zrachicha.
 Item ecclesia sancti Martini de Brochian.
 Item ecclesia sancti Clementis de Gora.
 Item ecclesia sancti Petri, que est plebania, que in loco illius de Gora. Ipsa enim ecclesia sancti Clementis primo fuit plebania.
 Item ecclesia sancti Quirini de Hraztouicha.
 Item ecclesia sancti Michaëlis cruciferorum.
 Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani de Berkis.
 Item ecclesia sancte crucis de Bernowcz.
 Item ecclesia sancti Michaelis de Grangya, abbatibus predicti.
 Item ecclesia sancti Georgii de Dolgo.
 Item ecclesia sancti Martini Bogdazlai.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Thoplica.
 Item ecclesia sancti Quirini de Bowich.

1501.

Demetrius sancti Nicolai de Brwman.
 Vrbanus beate virginis in Zrachycza.
 Vitus sancti Martini de castello Haythyh.
 Ecclesia in Petrowlyan, vacat.
 Lucas sancti Michaelis de Grangya.
 Gregorius sancti Georgii in Rowysno.
 Marcus sancte crucis de Bernyewcz.
 Nicolaus beate virginis de veteri Gradecz.
 Vitus sancti Martini de inferiori Gradecz.
 Laurencius sancti Stephani regis de Petrowyna.
 Emericus de Gwozna.
 Laurencius sancti Michaelis de Pedal.
Fol. 2. a. Ambrosius omnium sanctorum de Knese.
 Valentinus beate virginis de Gora.
 Jacobus beate virginis de Zrynyo.
 Martinus sancti Stephani de Zenthistwan.
 Benedictus sancti Quirini de Dobronya.
 Nicolaus sancti Michaelis de Kozthamnyeza.
 Emericus omnium sanctorum de Zthergalnyk.
 Martinus sancte crucis de Komogowyna.
 Laurencius sanctorum Cosme et Damiani de Paztwsa.
 Andreas sancte Magdalene de Zwynnycza.
 Paulus beate virginis de Gradyza.
 Vrbanus sancti Georgii de Blynja.
 Andreas sancti Martini de Vinodol.
 Mathias sancti Clementis de Gora, exemptus est.

1834.

Item ecclesia sancte trinitatis de
Ztreseno.
Item ecclesia sancti . . . de Gora.
Item ecclesia sancte crucis de Pech.
Item ecclesia sancti Petri de Si-
rownicha.

b) Item ecclesie de Zagoria.

Primo beate Virginis de Pre-
grada.
Item ecclesia sancti Emerici de
Kostel.
Item ecclesia sancti Petri de Co-
noba.
Item ecclesia sancti Nicolai de
Krapina.
Item ecclesia sancte trinitatis de
Thoplica.
Item ecclesia sancte trinitatis de
Radboa.
Item ecclesia sancte crucis, Petri
filii Nuzlini.
Item ecclesia sancti Mychaelis prope
Komor.
Item ecclesia de Lobor.
Item ecclesia sancti Petri ibidem.
Item ecclesia sancte crucis, sancti
Ladislai, sancti Laurencii ibidem.
Item ecclesia de Tracustian.
Item ecclesia de Kamennicha.
Item ecclesia sancti Martini de sub
Ozturch.
Item ecclesia sancti Georgii de
Belch.
Item ecclesia sancti Nicolai de Zel-
nicha.
Item ecclesia beate virginis de
Zaiezda.

(De preposito chasmensi P. III, c. 4.)

Ecclesie autem parochiales ad eundem
prepositum pertinentes sunt:
Et primo a) in districtu de Zinche:
Ecclesia sancti Mychaelis prope ca-
strum nepotum Thybaldi.

1501.

Ambrosius sancti Petri de Nowa
civitate.
Fol. 2. b. Martinus beate virginis
de Drawzka.

b) In Zagorya.

Michael plebanus de Crappina.
Cristophorus plebanus de Pre-
grada.
Johannes plebanus de Koztel.
Michael plebanus in Konoba.
Stephanus plebanus in Bednya.
Simon plebanus de Kamennycza.
Benedictus plebanus de Lobor.
Benedictus plebanus sub Belec.
Georgius plebanus sub Oztercz.
Johannes plebanus de Zayezda.
Simon plebanus de sancto Domi-
nico.
Georgius plebanus sub Komor.
Georgius plebanus sancte Crucis.
Paulus plebanus in Toplica.
Fabianus plebanus sancte Trini-
tatis.

Fol. 3. a. Archidiaconatus prepositi
chasmensis.

Gallus plebanus in Chetherthek-
hel. Capellanos II. habet.
Franciscus sancte Margarethe de
Dobra kwcha.

1334.

Item ecclesia sancti Georgii de Putnich.
 Item ecclesia beate Katherine prope metas Leznik.
 Item ecclesia noua sancti Ladislai prope ibidem.
 Item sancte Marie de Cirkuenicha.
 Item sancti Thome de Dragalnia.
 Item ecclesia omnium sanctorum de Terztennicha.
 Item sancti Demetrii de Belina.
 Item sancti Martini de Dicenoua.
 Item beate virginis de eadem.
 Item beate virginis de Boyauch.
 Item sancti Mychaelis de Velika.
 Item sancti Nicolai de Ruenicha.
 Item sancti Georgii de Megurechya.
 Item beate virginis prope fluuium Saploncha.
 Item sancti Mychaelis de Dowech.
 Item sancti Spiritus de Clechko-
 uichi.
 Item sancte crucis de Boykowi-
 chi.
 Item sanctorum Cosme et Damiani in possessione Christophori.
 Item omnium sanctorum in possessione filiorum Fabiani.
 Item sancti Mychaelis.
 Item sancti Georgii de generatione Tolineg.
 Item beate virginis in possessione filiorum Ysau.
 Item sancti Michaelis ibidem.
 Item beate Margarethe de Crayetina.
 Item beate virginis de Soploncha.
 Item sancti Mychaelis de eadem.
 Item beate virginis de Thoplica.
 Item beate virginis de Bela.
 Item beate virginis de Zirch.
 Item beate virginis de Pukur.
 Item sancte crucis de Bagen.

1501.

Dominicus plebanus de inferiori Soploncza. Habet I. capellanum.
 Stephanus capellanus de eadem.
 Simon alter capellanus de superiori Soploncza. Dominicus plebanus de superiori Soploncza.
 Demetrius rector capelle de Subkw, exemptus per dom. R(everend.)
 Fabianus plebanus de Bela. Capellani ibidem II.
 Stephanus rector capelle sancti Petri de monte Wsathecz.
 Michael plebanus beate virginis in Zyrch. Habet I. capellanum.
 Georgius plebanus in Krawaryna.
 Jacobus sancte crucis in Bagenowcz. Capellanus ibidem.
 Thomas plebanus de Pekerzerdahel. Capellanus ibidem.
Fol. 3. b. Anthonius plebanus sanctorum Cosme et Damiani.
 Michael sancti Petri in Petrowyna. Capellanus ibidem.
 Martinus plebanus de Myholcz.
 Georgius plebanus de Bwawch. Capellani.
 Gaspar sancti Georgii in Abbacia.
 Petrus sancti Martini in Zynche.
 Georgius sancti Michaelis in Zyncheseu.
 Stephanus sancti Ladislai in Schwkau cz.
 Thomas sancte Katherine. Nicolaus prebendarius ibidem.
 Blasius plebanus de Grobya.
 Petrus plebanus de Dragalin.
 Jacobus glagolita, capellanus ibidem.
 Michael plebanus in Zombathel. Capellanus.
 Barnabas plebanus in Powelychye.
 Johannes plebanus sancti Demetrii. Capellani.
Fol. 4. a. Marcus plebanus de Tre-
 schan.

1334.

Item beate virginis de Scenche ula.
Item ecclesia sancti Ladislai de
Podbor.

b) Item de districtu de Guescha:

Primo ecclesia beate virginis de
Zdench inferiori.

Item ecclesia beate virginis de
Zdench superiori.

Item ecclesia sancti regis Stephani
ibidem prope.

Item ecclesia sancti Nicolai simi-
liter.

Item ecclesia sancti Georgii de
Ilowa.

Item ecclesia beati Bartholomei.

Item ecclesia sancti Emerici.

Item ecclesia sancti Andree apostoli.

Item ecclesia sancti Georgii de
Brezounicha.

Item ecclesia sancti Johannis.

Item ecclesia sancti Nicolai.

Item sanctorum Cosme et Damiani
de Verouche.

Item ecclesia omnium sanctorum.

Item ecclesia beate Elyzabeth de
Tholilouch.

Item ecclesia sancti Francisci de
Lypoua.

Item ecclesia sancti Petri de Be-
coa.

Item ecclesia sancti Martini de
Twiski.

Item ecclesia sancti Ambrosii.

Item capella beate virginis de
Grech.

Item ecclesia sancti Bartholomei.

Item ecclesia sancti Martini de
Cheresneu.

Item ecclesia sancti Nicolai filio-
rum de Porog.

1501.

Thomas plebanus in Herweucze.
Nicolaus plebanus in Vasmegy-
rechye. Stephanus rector hos-
pitalis, ibidem.

Emericus plebanus de Zenthle-
lek. Martinus prebendarius ibi-
dem.

Fabianus plebanus de Nowa ec-
clesia.

Nicolaus plebanus in Crystha-
lowcz. Capellani.

Johannes sancte crucis in Woy-
kowcz.

Georgius plebanus in Dimchko-
feld.

Andreas sancti Geougii in Tho-
polcza.

Blasius omnium sanctorum de
Zdencz.

Johannes plebanus capelle in Oبرا-
melch.¹

Bartholomeus sancti Pauli in Ra-
dowan.

Thomas plebanus in Gordowa.

Johannes plebanus in Rachchya.

Mathias et Andreas, ibidem.

Magister Blasius de Mogywre-
chye.

Fol. 4. b. Gregorius prebendarius
ibidem. Petrus alter capellanus
de eadem.

Benedictus plebanus sancti Bene-
dicti.

Stephanus plebanus in Rachchycha.

Johannes prebendarius ibidem.

Georgius plebanus omnium sanc-
torum.

Ecclesia de Grebenna, vacat.

Benedictus plebanus de Chresno.

Dominicus plebanus in Progowcz.

Plebania sancti Adriani vacat.

Petrus plebanus de Kopachewcz.

¹ Sledi dodatak na priloženoj artiji: „Nicolaus plebanus de superiori Zdencz, vicearchidiaconus; capellani sui II: Andreas et Michael“.

1334.

Item ecclesia beate virginis de Megurech.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Radcha.
 Item ecclesia beate virginis de Gordowa.
 Item ecclesia sancti Mychaelis de Hochko.
 Item ecclesia sancti Stephani protomartyris de Radchicha.
 Item ecclesia sancti Benedicti.
 Item ecclesia omnium sanctorum.
 Item capella beate virginis.
 Item ecclesia sancte crucis de generatione Gatal.

1501.

Augustinus plebanus sancti Bartholomei. Thomas, Valentinus et Barnabas, prebendarii ibidem.
 Mathias plebanus in Gerecz. Gregorius prebendarius ibidem.
 Mathias plebanus de Bakwa.
 Plebania in Gathalowcz.
 Nicolaus plebanus de Hothko.
 Mathias plebanus de Zelanahraztye.
 Michael plebanus de Tollocz.
 Thomas plebanus de Lyppowa.
 Michael plebanus omnium sanctorum.
 Anthonius plebanus de Werewcze. Gallus et Egidius prebendarii ibidem. Emericus et Georgius capellani. Anthonius et Georgius graciani ibidem.
 Stephanus plebanus in Spinis.¹
 Emericus plebanus de Bwsowcz.
 Blasius capellanus eiusdem.
 Michael plebanus sancti Nicolai de paludibus Drawe.
 Plebania sancti Georgii de Brezewycza, vacat.
 Elias capellanus ibidem.
 Stephanus plebanus de insula Zenth Iwan.
 Petrus plebanus de Ebrees.
 Petrus plebanus de Joboyno.
 Plebania de Gossa² vacat.
 Demetrius plebanus de Jantholowcz.
 Jacobus plebanus de Bothowcz.
 Franciscus plebanus de Zenth Endrey.
 Petrus plebanus de Orehowcz.
 Plebania sancte Elene, vacat.
 Thomas plebanus de Ilowa.
 Plebania de Zenth Peter, vacat.
 Blasius plebanus sancti Egidii.

¹ Oдавle pa do kraja ove naddjakonije župe su pobilježene na pridodanoj karti. ² Drugom rukom dodano „Iwancz“.

1834.

1501.

(*De archidiacono zagrabiensi P. III, c. 5.*)

Ecclesie parochiales infrascripte sub-
sunt archidiacono zagrabiensi et
de eius archidiaconatu existunt:
Primo videlicet ecclesia beati Eme-
rici Zagrabie ante ecclesiam
maiolem. Item ecclesia sancti An-
thonii in vico Latinorum Zagra-
bie. Item ecclesia sancti Marci
in castro Grecensi et ecclesia
sancte Margarethe de suburbio.
Item ecclesia beate virginis in
Reznek.
Item ecclesia sanctorum Simonis et
Jude de submontibus.
Item ecclesia beate virginis de Chu-
cherya.
Item ecclesia beatissimi Martini in
possessione cruciferorum.
Item ecclesia sancte trinitatis de
Glaunicha.
Item ecclesia beati Petri de Bi-
ztricha.
Item ecclesie sancti Matthe, sancti
Georgii et sancte trinitatis de
Stubicha.
Item ecclesia sancti Nicolai de Lu-
benik.
Item ecclesia sancti Viti de Kra-
pina.
Item ecclesia sancti Petri de Cra-
pina.

Stephanus plebanus sancti regis.
Michael plebanus de Klethy.
Michael plebanus de Grobosyncz.
Stephanus plebanus de Felssew-
Zdencz.
Benedictus rector capelle castri
Zdencz.
Georgius prebendarius de Zdencz.¹
Antonius altarisista de Zdencz.¹

Fol. 5. a. Archidiaconatus cathedralis.

Thomas plebanus s. Emerici in area
capitulari Zagrabie.
Dominus Martinus plebanus de mon-
te Grecensi. (Sliedi pripis: cum
tribus capellanis suis).
Magister Gregorius plebanus sancti
Johannis. Nicolaus, Anthonius,
Georgius, Johannes, Michael, al-
tariste ibidem. Vrbanus rector
hospitalis.
Franciscus plebanus s. Anthonii de
vico Latinorum.
Petrus plebanus sancte Marga-
rethe.
Martinus plebanus in Reznik.
Laurencius plebanus in Oppor-
rowcz.
Plebanus ss. Simonis et Jude
apostolorum.
Georgius plebanus in Chycherye.
Paulus plebanus omnium sancto-
rum.
Anthonius plebanus sancte Trini-
tatis in Gławnycza.
Gaspar plebanus in Byztrycza.
Fol. 6. b. Georgius plebanus de
Zthwbycza superiori. (Sliedi
pripis: Dominus Stephanus de
eadem).
Petrus plebanus de Zthwbycza
inferiori.

¹ Kasnije pripisano: „Thomas plebanus de Byenyko. Mathias altarisista
ibidem.“

1834.

Item ecclesie sancte Anastasie et sancte Helene et sancte Anne de Zamabor.
 Item ecclesie beate virginis (et) sancti Martini de Okich.
 Item ecclesia beati Martini in monte ad fluvium Culpe respiciens.
 Item ecclesie de campo Turouo et de Odra sancti Georgii.
 Item ecclesie sancte Katherine et sancte crucis de Crauarzka.
 Item ecclesie sancti Marci et beate virginis in campo.
 Item ecclesia beate virginis de Pezchenicha.
 Item ecclesia beati Georgii de Chichan et ecclesia beatissimi Martini de Chicharia
 Item ecclesia sancti Nicolai de Zelna.
 Item ecclesia sancti Johannis baptiste de Selin.
 Item ecclesia beate virginis de campo filiorum vel heredum Arlandi.
 Item ecclesia sancte crucis de Rabuch.
 Item ecclesia sancti Petri de Casna.
 Item ecclesia beati Petri de Petrouina.
 Item ecclesia beate virginis in Crielech, filiorum Iwan in campo.

1501.

Valentinus plebanus in Jablanowcz.
 Mathei plebanus sancti Viti in Berdowcz.
 Plebanus de Zamabor. Paulus Zlawych prebendarius ibidem.
 Paulus plebanus beate virginis sub Okych.
 Emericus plebanus sancti Martini sub Okych.
 Plebanus in Jamnycza, vacat.
 Petrus plebanus in Thwropolya.
 Mathias plebanus in Odra.
 Andreas plebanus sancte Katherine, glagolita.
 Martinus plebanus sancte Crucis in Krawarzka. Capellanus vacat.
 Martinus plebanus sancte Trinitatis in Nedeletz
 Ladislaus plebanus sancti Marci in Spinis.
 Bartholomeus plebanus in Gorycza.
 Valentinus plebanus de Peschenyca.¹
 Valentinus plebanus de veteri Chycha.
 Petrus plebanus in Schytario.
 Johannes plebanus in nova Chycha.
 Sancti Nicolai in Zelyna vacat. Capellandum habet.
 Mathias plebanus in Zthennowcz.
 Plebanus sancte crucis in Wrabcha.
 Bartholomeus plebanus in Cassyna. Capellanus eiusdem.
 Mathias plebanus in Vgra, est exemptus.
 Magister Gregorius plebanus s. Johannis in nova willa, est exemptus.
 Blasius plebanus de Carya.
 Plebanus in Petrowyna, vacat.
 Quidam Gregorius glagolitha ibidem.

¹ Oдавle do kraja ove naddjakonije u dodatku na maloј artiji.

1834.

(De archidiacono Dubicensi. P. III. c. 6.)

Ecclesie autem in districtu Dubicensi, que subsunt eiusdem archidiacono (Dubicensi, de Urbaz et de Zana) sunt:

a) Primo (in districtu dubicensi):

Ecclesia omnium sanctorum de Foro.

Item ibidem ecclesia sancti Petri.

Item ecclesia sancti Nicolai de Greda.

Item ecclesia sancte crucis de Rasucha.

Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani de Porci.

Item ecclesia sancti Georgii de Ozi-rauchi.

Item ecclesia sancte crucis de Tolstowich.

Item ecclesia sancte trinitatis de Zuabina.

Item ecclesia beate virginis de Brochina.

Item ecclesia sancti Jacobi de Ztregomba.

Item ecclesia sancti Georgii de Optez.

b) Item in districtu de Zana:

Primo ecclesia sancti Stephani regis de Pluharia.

Item ecclesia sancti Johannis baptiste de Zmalan.

Item ecclesia sancti Martini de Cozara.

Item ecclesia sancti Martini de Sumechicha.

1501.

Sanctorum Briccii et Martini in Bosyako

Jacobus plebanus in Oborowo.

S. Georgii in Pwschya, pertinet ad s. Vitum in Berdowcz. Capellanum habet Jacobum nomine.

Sancte Clare in campo, vacat. Capellanus est ibidem.

Fol. 7. a. Archidiaconatus Dubicensis.

Thomas plebanus in Welyka. Capellani.

Dyonisius rector capelle sancte crucis.

Martinus plebanus de Zlobochyna.

Plebanus in Lyppya.

Paulus plebanus de Ozek.

Plebanus in Clethua.

Plebanus in Jezdanicza.

Mathias plebanus de Zlobochyna.

Dyonisius de Verbaschy.

Martinus plebanus de Veznyczza.

Plebanus de Ablancza.

Plebanus de Zwethal.

Plebanus de Blagay.

Plebanus de Greda.

Plebanus de Bachyn.

Plebanus de Mostenycze.

1334.

Item ecclesia de Cramen.
 Item ecclesia beate virginis de Zemelna.
 Item capella Vulk dicti Srebech.
 Item ecclesia sancti Georgii de Pobresia.
 Item capella in honorem omnium sanctorum de antiquo foro.
 Item ecclesia sancte crucis de Herbachan.
 Item ecclesia sancte crucis de Podcrisie.
 Item ecclesia beate virginis de Oztra loka.
 Item ecclesia sancte trinitatis de Cesich.
 Item ecclesia sancti Johannis baptiste de Wersusya.
 Item ecclesia sancti Georgii de Mren.
 Item ecclesia sancti Georgii de Blagay.
 Item ecclesia beate virginis de Vodicha.
 Item ecclesia sancte crucis de Podcrisye.
 Item ecclesia beate virginis de eadem.
 Item ecclesia sancti Petri de eodem.
 Item ecclesia beati Marci evangeliste et beati Martini de Japra, que de decimacione cultelli de Zana existunt.

c) Item in districtu de Vrbaz:

Ecclesia sancti Mychaelis de . . . .
 Item ecclesia sancti Luce.
 Item ecclesia sancti Martini de sub castro.
 Item ecclesia sancti Mychaelis de Turya.
 Item ecclesia sancti Georgii de Gradech.
 Item ecclesia sancti Petri de Vidusy.

1834.

Item ecclesia sancti Georgii de . . .
 Item ecclesia sancti Joannis baptiste.
 Item ecclesia sancti Elye de campo.
 Item ecclesia beate Elyzabeth de foro.
 Item ecclesia de Raschich.
 Item ecclesia sancti Georgii de Oze k.
 Item ecclesia sancti Nicolai . . . in metis Wzore.

(*De archidiacono Kamarcensi*
P. III, c. 7.)

Ecclesie parochiales in eodem archidiaconatu sunt:

Primo ecclesia beatissimi regis Ladizlai, predicta (i. e. de Kamar-cha) que tamen est plebania.
 Item ecclesia beati Nicolai de Kaproncha.
 Item ecclesia sancti Clementis in archidiaconatu varasdiensi.
 Item ecclesia sancte Elyzabeth, filiorum Egidii.
 Item ecclesia beate virginis.
 Item ecclesia sancti Martini.
 Item sancte crucis de Zlauina.
 Item ecclesia sancti Georgii.
 Item ecclesia sancte trinitatis de Ludbreg h.
 Item ecclesia beate virginis, cruciferorum.
 Item ecclesia sancti Petri de Bedgna.
 Item ecclesia sancte crucis de Razina.
 Item ecclesia sancti Johannis de Hergorchia.
 Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani . .
 Item ecclesia sancti Martini de Koppina.
 Item ecclesia sancti Stephani regis circa Drauam.

1501.

Fol. 8. a. Archidiaconatus Kamarczensis.
 (Superior Kamarcza).

Martinus plebanus in Koppyna.
 Dominicus plebanus in Herbor-
 thya. Martinus capellanus eius-
 dem. Georgius altarista ibidem.
 Paulus plebanus in Bednya szenth
 Peter. Petrus capellanus eiusdem.
 Fabianus capellanus dominorum
 Fronohther.
 Paulus plebanus in Emryhowcz.
 Ladislaus plebanus in Razynya.
 Stephanus capellanus eiusdem.
 Clemens rector capelle beate vir-
 ginis ibidem, Mathias socius eius-
 dem, Martinus similiter eiusdem,
 capellani Bochkay. Georgius
 rector altaris sancte Katherine.
 Gallus capellanus Nicolai Boch-
 kay.
 N. plebanus de Sabaria.
 Stephanus plebanus ss. Cosme et
 Damiani. Michael capellanus eius-
 dem.
 Stephanus plebanus in Gelekowcz.
 Petrus plebanus sancti Petri in
 portu Drawe.
 Gregorius plebanus in Kapron-
 cza. Capellani duo eiusdem. Bla-
 sius rector altaris sancti Michaelis.
 Gregorius rector altaris sancte cru-
 cis. *Fol. 8. b. Nicolaus (rector) hos-*

1334.

Item ecclesia beate virginis de Gelekoucz.
 Item ecclesia sancti Petri circa portum Draue.
 Item ecclesia beate virginis de Struga.
 Item ecclesia beati Johannis de Cerouicha.
 Item ecclesia beate Margarethe de Sabaria.
 Item ecclesia sancti Mychaëlis de Koproncha.
 Item ecclesia beate virginis de Kamarcha. Item ecclesia beati Georgii ibidem. Item ecclesia sancti Mychaëlis. Item ecclesia sancti Georgii.
 Item ecclesia sancti Martini de Prodauiž.
 Item ecclesia sancti Johannis de Susicha.
 Item ecclesia sancti Martini. Item due capelle eiusdem sancte Katherine.
 Item ecclesia omnium sanctorum de Grabounok.
 Item ecclesia sancti Pauli de Descha.
 Item ecclesia beate virginis de Mosina.
 Item ecclesia sancti Nicolai.
 Item ecclesia sancti Petri de Paluchna.
 Item ecclesia sancti Pauli.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Soboch.
 Item ecclesia sancte trinitatis.
 Item ecclesia beate virginis de Chesuricha.
 Item ecclesia sancte virginis.
 Item ecclesia beati Martini.
 Item capella sancti Martini.
 Item ecclesia beati Petri.
 Item capella beate virginis de Ztreza.

1501.

pitalis. Johannes gracionus. Stephanus gracionus et alter Johannes. Anthonius et Johannes mansionarii.
 Nicolaus rector capelle in Owar.
 Marcus capellanus eiusdem.
 Demetrius plebanus sancti Johannis in Cherencyza.
 Matheus plebanus in Zthrwga.
 Matheus capellanus eiusdem.
 N. plebanus in Spinis.
 Jacobus plebanus in Zredysche.
 Ladislaus capellanus eiusdem.
 Andreas plebanus beate virginis in Kamarcza. Petrus capellanus eiusdem. Stephanus ibidem.
 Petrus plebanus in Prodawyz.
 Matheus et Anthonius capellani eiusdem. Michael rector altaris sancti Michaelis. Emericus rector capelle. Johannes altaris assumptionis beate virginis. Thomas sancti Laurencii. Martinus sancte Katherine. Elias corporis Christi. Georgius sancti Nicolai. Valentinus capelle.
 Laurencius rector capelle beate Marie in Molina.
Fol. 9. a. Petrus, Johannes et Andreas de Supancz, mansionarii.
 Thomas plebanus in Zwsycza.
 Andreas plebanus sancti Georgii.
 Nicolaus et Georgius capellani.
 Georgius altaris ibidem.
 Petrus plebanus sancti Pauli in paludibus.
 Martinus plebanus omnium sanctorum, ibidem.
 Elias plebanus sancte Margarethe.
 Valentinus capellanus eiusdem.

Inferior Kamarcza.

Thomas plebanus in Roycha. Petrus et Georgius prebendarii ibidem.

1884.

Item ecclesia sancte crucis.
 Item ecclesia beati Benedicti.
 Item ecclesia sancte trinitatis de
 Ruuicha.
 Item ecclesia sancti Nicolai.
 Item ecclesia sancti Petri.
 Item ecclesia beate virginis de K o-
 ren.
 Item ecclesia sancti Martini de
 Zerdahel.

1501.

Michael plebanus de sancto Domi-
 nico.
 Gregorius.
 Georgius plebanus sancte crucis in
 Velyka. Nicolaus capellanus
 eiusdem. Stephanus gracianus ibi-
 dem.
 Anthonius plebanus in Ztresa.
 Georgius plebanus in Capella. Ste-
 phanus presbiter ibidem.
 N. plebanus in Morawcz.
 Briccius plebanus in Nowa szenth
 Marthon.
 Nicolaus plebanus in Filethyncz.
 Nicolaus plebanus in Werthlyn.
 Valentinus plebanus in Meglech.
 Gallus plebanus de inferiori Ches-
 mycze.
 Petrus plebanus de Mosynya.
 Fol. 9. b. Blasius capellanus eius-
 dem. Johannes gracianus, novus
 presbiter.
 Ambrosius plebanus in Bwthka-
 feld szenth Myclos.
 N. plebanus in Palychna.
 Martinus plebanus sancte Marga-
 rethe.
 Paulus plebanus in Verbowa.
 Georgius gracianus, novus pres-
 biter.
 Gregorius plebanus in Zoboch-
 chyna.
 Mathias plebanus sancti . . . . in
 Othna. Georgius et Johannes
 graciani ibidem.
 Emericus plebanus beate virginis
 in Koren. Johannes mansiona-
 rius ibidem.
 Georgius plebanus in Jakozerdahel.
 Mathias capellanus eiusdem.
 Martinus plebanus s. Benedicti in
 Plawnycza.
 Andreas plebanus sancti Nicolai in
 Klokos. Stephanus capellanus
 eiusdem.

1334.

(*De archidiacono de Guerche uel Goricensi. P. III, c. 8.*)

Ecclesie in predicto archidiaconatu de Guerche omnes indifferenter sunt parochiales, et subsunt sub archidiacono. Ex quibus a) prima sit

Ecclesia beate virginis de Stenichnak.

Item ecclesia sancti Georgii de Hutina.

Item beate virginis de Gradech.

Item beati Stephani de Oztrosin.

Item sancte trinitatis de Fuca.

Item sancti Thome de Strelchan.

Item omnium sanctorum de Zlata.

Item beate virginis de Penna.

Item omnium sanctorum de Creztina.

Item sancte crucis de Gay.

Item sancte crucis de Jablanouicha.

Item omnium sanctorum de Cetin.

Item sancti Emerici de sub Cetin.

Item beate virginis de Klokoč.

Item sancti Georgii de Hozouichi.

Item sancti Joannis de Hrezthno.

Item beate virginis de Gnoynicha.

Item sancti Viti de metis Clokoč.

Item sancti Nicolai de Lodiho-uich.

Item sancti Jacobi de Stoymerich.

Item sancti Quirini de Smerchkoich

Item sancti Georgii de Guerche.

Item sancti Georgii de Hrapauchi.

Item sancti Viti de Zgrade.

Item sancte crucis de Coranicha.

Item sancti Joannis de Trebna.

1501.

Matheus plebanus in Mylethyncz.

Andreas plebanus in Gwdowcz.

Stephanus capellanus eiusdem.

Fol. 10. a. Archidiaconatus goricensis.

Ambrosius plebanus ecclesie sancte Trinitatis in Fwka.

Anthonius plebanus ecclesie omnium sanctorum in Zlath. Martinus capellanus eiusdem.

Andreas plebanus ecclesie beate virginis in Pernya.

Johannes plebanus ecclesie sancte crucis in inferiori Cladwsa. Andreas capellanus eiusdem.

Paulus plebanus ecclesie sancti Martini in superiori Cladwsa. Martinus capellanus eiusdem.

Damianus plebanus ecclesie beate virginis in Dragozlawyth.

Fol. 10. b. Georgius plebanus ecclesie sancte crucis in Jablanowycz (dodano: vacat).

Anthonius plebanus ecclesie beate virginis in Gnoynycz. Lucas capellanus eiusdem.

Nicolaus plebanus ecclesie sancti Nicolai in Czethyn. Thomas, Franciscus et Johannes, capellani eiusdem. Stephanus gracionus ibidem. Vitus gracionus ibidem.

Andreas plebanus ecclesie sancti Emerici in Werkowych. Petrus socius eiusdem.

Paulus plebanus ecclesie sancti Georgii in Hwzych.

Fol. 11. a. Georgius plebanus ecclesie beate virginis in Glokoč. Iwan capellanus eiusdem. Bernardus gracionus ibidem.

Johannes plebanus ecclesie sancti Nicolai in Ladyhowych. Ambrosius capellannus eiusdem.

Johannes plebanus ecclesie sancti Jacobi in Ztoymerych.

1334.

Item sancte crucis de Guerche.
 Item sancti Martini de eadem
 Guerche.
 Item sancti Georgii de Colechane.
 Item sancti Nicolai de Lonka.
 Item sancti Jacobi de Othok.
 Item sancti Martini de Cladusa.
 Item sancti Georgii, filiorum Hey-
 min de Graberya.
 Et hec in una parte.

1501.

Johanes plebanus ecclesie sancti
 spiritus in Novo Foro. Michael
 capellanus eiusdem.
 Georgius plebanus ecclesie sancto-
 rum Cosme et Damiani in Hra-
 pawcz. Martinus socius eiusdem.
 Johannes plebanus ecclesie sancti
 Quirini in Zmerkowych.
Fol. 11. b. Anthonius socius eiusdem.
 Fabianus plebanus ecclesie sancti
 Georgii in Radonya. Georgius
 socius eiusdem. Johannes gra-
 cianus ibidem.
 Johannes plebanus ecclesie sancte
 crucis in Koranycza. Michael
 capellanus eiusdem.
 Mathko plebanus ecclesie sancti
 Elye in Gorycza.
 Simon plebanus ecclesie sancti Viti
 in sub Zerad. Iwan socius eiusdem.
 Mathias electus ecclesie sancti Lau-
 rencii in Zerad.
 Jacobus plebanus ecclesie sancte
 Trinitatis in Chewizy. Geor-
 gius eiusdem ecclesie.
Fol. 12. a. Anthonius plebanus ec-
 clesie sancti Georgii in Cole-
 chan. Alter Anthonius socius
 eiusdem.
 Martinus plebanus ecclesie sancti
 Martini in Gorycza. Thomas
 capellanus eiusdem.
 Mathias plebanus ecclesie beate vir-
 ginis in Velemerych.
 Petrus plebanus ecclesie sancti
 Johannis in Trebina. Simon
 gracianus ibidem.¹
 Simon plebanus ecclesie sancti Ni-
 colai in Lwka. Benedictus et
 Petrus capellani eiusdem.
 Lucas plebanus ecclesie sancti Geor-
 gii in Hwthyna. Paulus socius
 eiusdem.

¹ Sliedi drugom rukom: „Simon in Cwza plebanus, Ivan socius eiusdem“.

1334.

b) In secunda parte.

Primo ecclesia sancti Nicolai de Jaztrebarzka.
 Item capella sancti Joannis de Gouriena.
 Item capella sancti Pauli (de) Bronowa.
 Item ecclesia sancti Georgii de Prelepi.
 Item sancte Marie de Volaula.
 Item sancti Petri de Biskupecz.
 Item sancti Syxti de Pribichi.
 Item sancte Trinitatis de Kray-sichi.
 Item sanctorum Cosme et Damiani de Jeschko.
 Item omnium sanctorum de Foro.
 Item sancti Viti circa castrum (Ozal).
 Item sancti Elye de Ribnik.
 Item sancte crucis de Zauerha.
 Item beate virginis de Dobra.
 Item sancti Mauri de Bozilo.
 Item beate virginis de Gradech.
 Item sancti Stephani regis de Rodobna.
 Item sancti Johannis de Tholichi.
 Item sancti Petri de Mlacha.
 Item sancti Martini de Brodari.
 Item beate virginis de Jeskowo.
 Item sancti Georgii de Sipek.

c) Item in tercia parte:

Ecclesia beati Georgii de Vyvodina, matrix, cuius rector Ly-

1501.

Bernardus plebanus ecclesie sancti Thome in Ztrelcze. Georgius capellanus eiusdem.
 Petrus plebanus ecclesie beate virginis in Ztennychnyak. Anthonius capellanus eiusdem.
Fol. 12. b. Simon altarista ibidem.
 Jacobus plebanus ecclesie beate virginis in Gradecz.

Podgorya.

Petrus plebanus ecclesie sancte Anne in Podgorya. Simon capellanus eiusdem.
 Johannes plebanus ecclesie sancti Petri in Petrowyna. Petrus capellanus eiusdem.
 Simon plebanus ecclesie sancti Georgii in Sypek.
 Georgius plebanus ecclesie beate virginis in Mahichno. Georgius capellanus eiusdem.
 Lucas plebanus ecclesie sancti Martini in Hernetych.
 Ecclesia sancti Michaelis in Dobowecz, vacat.
 Mathias plebanus ecclesie sancti Petri in Mlacha.
 Gregorius plebanus ecclesie beate virginis in Dobra.
 Georgius plebanus ecclesie sancti Nicolai in Lippa.
 Thomas plebanus ecclesie sancti (?in) Iwanecz.
 Laurencius plebanus ecclesie sancti Mawri in Bozylewo. Elias capellanus eiusdem.
 Matko plebanus ecclesie sancti Leonardii in Lyppe.
 Matko plebanus ecclesie sancte crucis in Zawersye.
 Andreas plebanus ecclesie sancti Laurencii in Rybnyk. Thomas et Martinus capellani, Gregorius gracianus.

1334.

poldus nomine, nunc non obedit Johanni moderno archidiacono de Guerche, obediebat tamen Petro archidiacono de Guerche (antea). Filie huius: una in honore beate virginis, alia in honore beate Marie Magdalene.

Item ecclesia sancte crucis de Sihenbergh.

Item in Methlika ecclesia beate virginis circa castellum, matrix. Huius filie: sancti Nicolai de foro, item Marie Magdalene, sancti Jacobi, sancti Viti et sancte trinitatis.

Item sancti Martini, matrix. Huius filie: capella sancte Margarethe, sancti Nicolai in provincia Methlike.

Item ecclesia sancti Petri de Chernomel, matrix. Huius filie: sancti Johannis baptiste de Doblich et sancti Irinei.

Item ecclesia sancti regis Stephani matrix de Senich, de fundacione regis Bele, ut creditur. Huius filie: capella sancte Marie Magdalene, item sancti Primi et sancti Johannis.

Item in Vinnicha, et similiter de provincia Methlice, ecclesia sancte crucis, matrix. Huius filie: capella sancte trinitatis.

Nec reperiuntur plures de zagradiensi dyocesi citra montes.

Nota: Retulit eciam magister Demetrius, archidiaconus de Bekchin, quod eo tempore, quando fuerat cancellarius Stephani bani¹ existens laycus, fuerat informatus, quod districtus Grachan

1501.

Georgius plebanus ecclesie sancti Viti sub Castro Ozal. Mathko et Petrus capellani eiusdem. Simon capellanus in castro.²

Benko plebanus ecclesie omnium sanctorum in Ozel. Johannes capellanus eiusdem et Michael gracianus ibidem.

Mathias plebanus ecclesie sanctorum Cosme et Damiani in Werhowcz.

Quirinus plebanus ecclesie sancte Trinitatis in Craschychy.

Anthonius plebanus ecclesie sancti Sixti in Prybych.

Bencze plebanus ecclesie sancti Georgii in Prelpye.

Paulus plebanus ecclesie sancti Nicolai in Jaztrebarzka. Mathias et Georgius capellani eiusdem.

¹ Anno 1313 in diplom. apud Feyér: cod. diplom. VIII. 1 p. 516.

² Što sliedi do kraja naddjakonije pisano je na maloј artiji.

1334.

erat de archidiaconatu de Guerche et sit dioecesis zagrabiensis.

(De archidiacono de Kemluk
P. III, c. 9.)

Ecclesie autem parochiales de eodem archidiaconatu existunt:

Primo ecclesia beati Johannis baptiste de Marocha. Item ecclesia omnium sanctorum de eadem Marocha.

Item ecclesia beate virginis de Artechina.

Item ecclesia sancti Martini de Lona.

Item ecclesia sancti Stephani de Greben.

Item ecclesia beate virginis de minori Kemluk.

Item ecclesia beati Martini de maiori Kemluk.

Item ecclesia beati Petri de possessione Georgii, filii Pauli.

Item ecclesia beate Margarethe de Dobouch.

Item ecclesia sancte crucis de Crisio.

Item ecclesia beati Georgii de Glogounicha.

Item ecclesia beati Nicolai de Gragena.

Item ecclesia beate virginis de Bradna. Item ecclesia beati Ladizlai de eadem Bradna.

Item ecclesia beati Petri de Chrostuecz.

Item ecclesia beate virginis de possessione filiorum Hegen.

Item ecclesia beati Johannis de Sabnicza.

Item ecclesia sancti Laurencii de Vrbouch.

1501.

Fol. 13. a. Archidiaconatus Kemlek.

Benedictus plebanus in Marocha.
Paulus capellanus eiusdem. Laurencius altarista.

Lucas plebanus de Novo loco.
Simon capellanus eiusdem.

Petrus plebanus in Byzagh. Gregorius presbiter ibidem.

Sebastianus plebanus omnium sanctorum.

Stephanus plebanus in Hraschyna.
Fabianus plebanus sancti Martini in Lonyza. Petrus capellanus eiusdem.

Martinus plebanus in Wyzoka.
Paulus plebanus sancti Viti in Margelac.

Mathias plebanus omnium sanctorum in capellis ultra montes.

Paulus plebanus sub minori Kemlek. Blasius capellanus eiusdem.

Barnabas plebanus sancti Michaelis.
Fol. 14. b. Mathias et Petrus capellani eiusdem.

Stephanus plebanus sancti Irinei in Kwscherowcz.

Nicolaus plebanus sancti Petri in Orehowcz.

Mathias plebanus sancti Martini sub maiori Kemlek.

Briectius ecclesie eiusdem.

Nicolaus plebanus ecclesie sancti Nicolai (in) Palatha.¹

Gregorius plebanus sancti Nicolai in Gragena. Gregorius capellanus eiusdem.

Gregorius plebanus omnium sanctorum in Blyznasye.

Anthוניus plebanus de superiori Bradna.

¹Sliedi pripis: „Georgius sancte Elene in Koruska“.

1334.

Item ecclesia beati Petri de Pre-
seka.
Item ecclesia beati Georgii de Ra-
konnok.

1501.

Anthוניus plebanus de inferiori
Bradna.
Paulus plebanus sancti Petri in
Cherzthwecz. Andreas capel-
lanus eiusdem.
Nicolaus plebanus ecclesie beate vir-
ginis in Hegen.
Fol. 14. a. Ecclesia sancti Michaelis
in Zdench, vacat.
Mathias capellanus Elie Bosnyak.
Blasius plebanus sancte Marie in
Cirquena. Petrus prebendarius
ibidem.
Stephanus plebanus sancti Johannis
in Sabnycza. Mathias preben-
darius ibidem.
Georgius plebanus beate virginis in
Cirkewcz.
Magister Gabriel plebanus ecclesie
sancti Georgii in Lemes. Am-
brosius capellanus eiusdem.
Johannes pebanus sancte crucis in
Crisio. Petrus capellanus eius-
dem. Johannes prebendarius. Lu-
cas prebendarius. Paulus preben-
darius. Stephanus gracianus. Ge-
orgius in capella sancte Elene.
Petrus gracianus.
Fol. 14. b. Ecclesia sancti Martini
in Mykethyncz, vacat.
Johannes plebanus sancti Ladislai
in Rauen.
Johannes plebanus sancte Marga-
rethe in Dobowcz. Gallus ca-
pellanus eiusdem.
Valentinus plebanus sancti Petri in
Prezeka.
Fabianus plebanus sancti Lauren-
cii. Lucas prebendarius ibidem.
Magister Laurencius plebanus in
Vrbowcz.
Locumtenens chasmensis.¹
Clemens vicesgerens eiusdem.

¹ Što sledi do kraja naddjakonije dopisano drugom rukom.

1334.

(*De archidiacono de Vaska. P. III, c. 10.*)

Ecclesie parochiales in eodem archidiaconatu sunt:

Primo ecclesia omnium sanctorum de Zalathnuk, plebania.

Item beatorum apostolorum Philippi et Jacobi de Vaska, plebania.

Item ecclesia beate virginis de Dornouch.

Item ecclesia sancte crucis.

Item ecclesia beati Martini.

Item ecclesia sancti Nicolai, filiorum Gurecha.

Item ecclesia sancti Nicolai de sub castro Othina.

Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani.

Item capella sancte Marie de Bresnicha.

Item ecclesia sancti Martini de Zogocha.

Item ecclesia sancte Elyzabeth.

Item ecclesia sancti Petri de Noak.

Item ecclesia sancti Mychaelis, cruciferorum.

Item ecclesia sancte Anne de Turbina.

Item ecclesia sancte Marie de Zopia.

Item ecclesia sancti Viti.

Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani de Bocoucha.

Item capella sancte Marie de Dragouen

Item ecclesia sancte Marie de Martonpotoka.

1501.

Nicolaus capellanus ibidem.

Stephanus presbiter novus ibidem.

Petrus presbiter novus ibidem.

Paulus ecclesie sancti Dionisii.

Petrus in Rakonok.

Petrus prebendarius ibidem.

Stephanus capellanus.

Johannes capellanus.

Fol. 15. a. Archidiaconatus Waska.

Nicolaus plebanus sancte crucis.

Petrus plebanus de szenth Marthon.

Johannes plebanus de Dragowa.

Blasius prebendarius de eadem.

Andreas plebanus de Marthonpathaka. Paulus capellanus ibidem.

Elias plebanus de Achyna. Stephanus capellanus, Albertus capellanus, Petrus capellanus. Laurencius prebendarius, Nicolaus prebendarius, Demetrius prebendarius. Georgius infirmus. Thomas gracianus.

Fol. 15. b. Martinus plebanus de sancto Cosma et Damiano.

Georgius plebanus de Bresnycza.

Blasius prebendarius ibidem.

Emericus plebanus de Hum. Paulus prebendarius ibidem.

Petrus plebanus de sancta Elyzabeth. Philipus prebendarius ibidem. Nicolaus prebendarius, novicius, nondum donatus.

Benedictus plebanus de Miholancz.

Thomas plebanus de Nowak.

Ambrosius plebanus de Waska.

Dyonisius plebanus de Wydowcz.

Ladislaus plebanus de Zalathnok.

Domini prebendarii et altariste ibidem: *Fol. 16. a. Prebendarii:*

Gregorius are beate virginis, Dyonisius sancti Georgii, Andreas

1334.

1501.

similiter sancti Georgii. Ambrosius capelle beate virginis, Clemens sancte Katherine, Petrus capelle sancte Elene, Michael sancte Katherine, Benedictus are confraternitatis. Dominicus, Paulus, Petrus, capellani ibidem, plebanie.

Blasius plebanus de Bakocza. Paulus terciarius ibidem. Jacobus, Gregorius prebendarii. Alter Gregorius prebendarius, et capellanus pauper.

Johannes plebanus de Darnowcz. Benedictus prebendarius pauper de eadem Darnowcz.

Fol. 16. b. Graciani in Zalathnok: Philipus, Stephanus, Benedictus, Martinus, Andreas.¹

Exempti per dominium reverendissimum:

Magister Blasius archidiaconus chasmensis.

Matheus prebendarius et Petrus capellanus de Razynya.

Magister Anthonius plebanus de Werewcze.

Dominicus prebendarius in Zalathnok.

Demetrius rector capelle in Dobrakwcha.²

(*De archidiacono chasmensi. P. III, c. 11.*)

Ecclesie in ipso archidiaconatu consistunt:

Primo ecclesia beate virginis de Chasma.

Item ecclesia sancti Stephani de eodem.

Item ecclesia beati Johannis baptiste.

Fol. 17. a. Archidiaconatus Chasmensis.

Petrus plebanus de Delch. Andreas capellanus eiusdem. Petrus altarista.

Christophorus plebanus de Gwyzcza.³ Capellanus eiusdem. Martinus altarista ibidem.

Georgius plebanus de sancto Jacobo. Matheus capellanus eiusdem.

¹Što sledi je na priloženoj artiji. ²Drugom rukom pripis: Johannes plebanus in Dragonya. Georgius plebanus de Mon . . . ³Ova rieč je prekrizana, a nad njom drugom rukom napisano: „Guzygdnyca“.

1334.

Item ecclesia omnium sanctorum de Nard, plebania.
 Item ecclesia beate Elyzabeth, plebania.
 Item ecclesia beati Georgii.
 Item ecclesia sancti Martini.
 Item ecclesia beati Petri apostoli de Dubnicha.
 Item capella sancti Francisci de eadem. Item capella sancte Katherine de eadem.
 Item ecclesia sancti Nicolai confessoris preter ecclesias de Chasma noua.
 Item in Dombro ecclesia beate Margarethe virginis, plebania. Item ibidem ecclesia beati Martini, usurpata plebania dicta.
 Item ecclesia sancti Petri de Goricha.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Lubena, et due capelle insuper noue.
 Item in Iuanch ecclesia beate virginis, plebania. Item sua filia capella sancti Nicolai de Lupoglau.
 Item ecclesia sancte crucis et ecclesia omnium sanctorum.
 Item ecclesia beati Jacobi apostoli de Polosnicha.
 Item ecclesia beate virginis de Garigh.
 Item ecclesia sancti Andree.
 Item capella beate virginis.
 Item ecclesia sancti regis Stephani in Cherna reka.
 Item ecclesia beati Nicolai in Vyoduer.
 Item ecclesia beati Johannis euangeliste.
 Item ecclesia beati Martini.
 Item ecclesia beati Johannis baptiste.
 Item ecclesia beate virginis in possessione heredum Roh.

1501.

Ecclesia sancti Petri in Polosytycza, vacat.
 Thomas plebanus in Kamaria. Paulus capellanus eiusdem.
 Johannes plebanus de nowa curia. Anthonius et Demetrius capellani eiusdem.
 Georgius plebanus de sancto Andrea. Stephanus plebanus de Palychna. Petrus capellanus eiusdem.
 Ecclesia sancti regis, vacat.
 Ecclesia sancti Ladislai de Draufeld, vacat. Paulus capellanus ibidem.
 Simon plebanus de Zenth Iwan. Fol. 17. b. Gregorius plebanus in Desnycza.
 Michael plebanus in Corylo. Plebanus de Glatkowyna.
 Matheus plebanus de Therchech. Georgius plebanus de Ceknowo. Jacobus plebanus de Kothennya. Capellanus eiusdem: Gallus altaris, Nicolaus altaris.
 Martinus plebanus de Kaptholomecz.
 Ladislaus plebanus de Gerzencze. Michael et Anthonius capellani eiusdem. Martinus gracianus ibidem.
 Georgius plebanus de Monozlo. Martinus capellanus eiusdem. Blasius gracianus ibidem, magister hospitalis ibidem.
 Paulus plebanus de Zloboda.
 Georgius plebanus in pertinenciis Monozlo.
 Magister Matheus plebanus in Waralya. Stanislaus capellanus eiusdem.
 Fol. 18. a. Georgius plebanus in Werthlyn.
 Magister Matheus plebanus in Obed. Georgius capellanus eiusdem. Johannes gracianus ibidem.

1834.

Item ecclesia beate virginis de
Mechchenicha.
Item ecclesia beate virginis de Goyl.
Item ecclesia sancti Thome apostoli.
Item ecclesia beati Johannes de Z o-
bochchin.
Item ecclesia omnium sanctorum.
Item ecclesia beati Martini.
Item capella in Korena.
Item ecclesia sancti Nicolai de Ger-
sencha.
Item ecclesia beate Margarethe.
Item ecclesia omnium sanctorum.
Item ecclesia sancti Thome apostoli
de Monozlou.
Item ecclesia sancti Martini.
Item capella sub castro Cosuchak.
Item ecclesia sancti Mychaëlis de
Byenik, prepositure chasmensis.

(De Archidiacono de Bekchyn.
P. III. c. 12.)

Ecclesie de hoc archidiaconatu sunt:

Primo ecclesia beate virginis de
Beych.
Item sancti Nicolai.
Item sancte Marie de Lyndua.
Item sancte Marie de Churnuch.
Item sancti Georgii de Nempti.
Item sancti Nicolai de Gunchur-
feldi.
Item sancti Johannis de Bekchin.
Item omnium sanctorum de Pu-
lach.
Item sancti Georgii circa fluvium
Paka.
Item sancti Wenczelai.
Item sancti Martini.
Item sancti Georgii de Oltrach.
Item sancte crucis de Or.
Item sancti Georgii circa Or.

STAR. IV.

1501.

Dominicus cantor, plebanus omni-
um sanctorum.
Paulus plebanus in Gerecz.
Blasius plebanus sancti Nicolai Tw-
chany.
Gregorius plebanus in Bonthw-
sewz.
Michael plebanus de Rakythnycz.
Bartholomeus plebanus de veteri
Chasma.
Valentinus plebanus de Hemovecz.
N. plebanus de longo monte.
Dominicus plebanus de Podgorya.
Ladislaus plebanus de Desnycz.
Clemens plebanus sancte Kath-
erine.
Gregorius plebanus de Punigra-
chewych.
Georgius plebanus sancti Nicolai.
Barnabas plebanus in Poped.
Gregorius plebanus in Berschy-
anowcz.
Michael plebanus sancti Michaelis.

Fol. 19. a. Archidiaconatus Bexin.

Valentinus plebanus de Sabbaria.
Benedictus plebanus ibidem in Ne-
delcz. Benedictus prebendarius
ibidem, (drugom rukom: Grego-
rius prebendarius) Matheus pre-
bendarius ibidem.
Georgius plebanus in Lopathycz.
Thomas prebendarius ibidem.
Mathias plebanus in Strigo. (Dru-
gom rukom: Leonardus capella-
nus eiusdem). Gaspar, Martinus
et Mathias prebendarii ibidem.
Elias plebanus sancti Martini su-
terioris.
Martinus plebanus sancti Marci.
Leonardus presbiter ibidem.
Ambrosius plebanus sancti Martini
in Zredysche. (Drugom rukom:
Georgius capellanus eiusdem).

15a

1334.

Item sancti Mauricii de Cestreggh.
 Item sancti Marci.
 Item sancte Marie.
 Item ecclesia de Goscola.
 Item sancti Laurencii.
 Item sancti Jacobi.
 Item sancti Vencezlai.
 Item sancti Martini.
 Item sancti Michaelis.

Item inter Dravam et Muram:

Ecclesia sancte Trinitatis.
 Item sancte Marie Magdalene de Strigo.
 Item sancti Martini.
 Item sancti Marci.
 Item sancti Mychaelis.
 Item sancte Marie de Sabaria.
 Item sancti Laurencii de Perlok.
 Item due ecclesie sancti Martini.
 Item sancti Georgii.
 Item sancti Martini.

1501.

Ambrosius plebanus sancti Martini in Thurren. (Drugom rukom: Vrbanus capellanus suus. Habet duos capellanos).

Stephanus plebanus beate virginis in Belycz.

Thomas plebanus sancti Michaelis sub Chakthornya. (Dodatak: Capellanus suus Michael).

Fol. 19. b. Michael plebanus in Thwrynycz. (Dodatak: Georgius capellanus suus.)

Johannes plebanus in Byztercz. (Dodatak: Abel altaris ibidem). Michael capellanus eiusdem. Jacobus presbiter ibidem.

Ecclesia sancti Stephani in Brezth, vacat.

Martinus plebanus in Prylak.¹

Plebani ex altera parte Mure.

D. Martinus plebanus de Lyndwa.
 Andreas plebanus sancti Nicolai.
 Demetrius plebanus in Thotfalw.
 Petrus plebanus ad sanctum Georgium.

Gregorius plebanus in Zombathel.
 Blasius plebanus in Chexthreggh.
 Georgius plebanus de sancta cruce prope Reznok.

Demetrius plebanus sancti Georgii in Zenthgergh.

Michael plebanus de Kebele.

Georgius plebanus ad sanctum Ladislauum.

Fol. 20. a. Plebanus in Bagonya.
 Laurencius plebanus in Dobronok.
 Stephanus plebanus in Thorma-
 •felde.

Petrus plebanus in Zygath, sancte Elene.

Plebanus sancti Nicolai in Zygath.

¹ Na priloženoj artiji dodano: „Martini vicearchidiaconi capellani: Andreas Georgius, capellani sui, fr. Mathias gracianus“.

1834.

(*De archidiacono de Varasd, P. III, c. 13.*)
Ecclesie autem in hoc archidiaconatus sunt:
Primo ecclesia sancti Vencezlai et
ecclesia beatissimi Bartholomei
apostoli de Varaschino.

¹ Ovo je dodano drugom rukom.

1501.

Plebanus de Gwtorfelde, vacat.
Valentinus plebanus sancti Michaelis in Bwya. (Popravljeno: Bwna).
Barnabas plebanus in Zenthgergh.
Plebanus sancti Stanislai. (Dodatak: vel Vencezlai).
Thomas plebanus in Zerdahel.
Plebanus de Berzencze.
Petrus plebanus de Altarcz.
Stephanus plebanus in Gereche.
Gregorius plebanus sancti Martini prope Gereche.
Plebanus omnium sanctorum in Polya.
Fol. 20. b. Andreas plebanus de Beycz.
Mathias plebanus in Tholmath.
Blasius plebanus sancti Laurencii prope Paka.
Petrus plebanus in Paka.
Michael vicearchidiaconus de Bexin, plebanus in Turnyschya.
Nicolaus plebanus in Goztholya.
Nomina capellanorum de Bexin:¹
In Lyndwa II et serviunt duabus ecclesiis.
In Thwrnyschya duo.
In Dobronyk unus.
In Zenthgergh unus, et servit duabus ecclesiis.
In Kerezthwr unus.
In Chesregh unus.
In Paka duo, unus illorum amisit visum.
In Zenth Miklos duo.
In Beycz duo, unus propter debilitatem oculorum amisit visum.
In Altarcz unus.
In Zerdahel unus.

Fol. 12. a. Archidiaconatus Warasd.

D. Michael plebanus in Lwd-breggh, vicearchidiaconus.
D. Albertus plebanus ecclesie Georgii in Spinis.

1334.

Item sancti Martini de Toplica nostra.
 Item ecclesia sancti Jacobi, prope ibidem.
 Item ecclesia sancti Elye.
 Item sancti Georgii de Mareaseuch.
 Item sancti Marci de Vinnicha.
 Item sancti Martini apud Voycha.
 Item ecclesia sancte crucis.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Borlin.
 Item sancti Petri in Bruchina.
 Item sancti Urrici de Zamlacha.

Alie ecclesie non sunt hic descripte infra metas regni Hungarie existentes, quia sicut ipse sunt occupate mete ita et ecclesie, quamvis de hoc archidiaconatu existant.

1501.

D. Georgius plebanus in Crysowlyan.
 D. Andreas plebanus in Marthynyan cz.
 D. Jacobus plebanus ecclesie sancte Elizabeth in Zwhodol.
 D. Johannes plebanus ecclesie sancti Clementis in Zwynusa.
 D. Blasius plebanus sancti Bartholomey.
 D. Stephanus plebanus in Warasd.
 D. Andreas plebanus ecclesie omnium sanctorum in Korusa.
Fol. 21, b. D. Hermanus ecclesie sancte crucis in superiori Wynnycza.
 D. Bartholomeus plebanus ecclesie sancti Marci in inferiori Wynnycza, habet capellanos duos.
 D. Gregorius plebanus ecclesie sancti Georgii in Maryasowcz. Valentinus presbiter ibid.
 D. Blasius plebanus ecclesie sancti Viti in Zamlacha.
 D. Gregorius plebanus ecclesie beate virginis in Byskw pecz.
 D. Michael plebanus ecclesie sancti Elie in Obres.
 D. Briccius plebanus ecclesie omnium sanctorum in Beletynch.
 D. Benedictus plebanus in Jacopelcz, habet capellanum Laurentium de Warasd.
 D. Johannes plebanus ecclesie beate virginis in Polyana.
Fol. 22. a. D. Georgius plebanus ecclesie sancti Martini in Thoplicza, novellus est.
 Prebendarii in Lwdbregh:
 D. Stephanus senior. D. Martinus de Dombro. D. Andreas de Razynya. D. Blasius de Rachcha.
 Prebendarii et altariſte in Warasd.: D. Georgius, pro nunc plebanus in Thoplicza. D. Ma-

1334.

*(De archidiacono de Vrbouch.**P. III, c. 14.)*

Ecclesie, que de hoc archidiaconatu existunt, he sunt:

Primo ecclesia sancti Georgii de Zothla.

Item sancte Katherine in metis.

Item sancti Viti sub castro Vrbouch.

Plures de nouo poterunt fabricari.

1501.

thias. D. Clemens Czweth. D. Clemens sancti Michaelis. D. Clemens antiquus Corporis Christi, D. Martinus prebendarius ad sanctum Vitum.

Fol. 23. a. Archidiaconatus Wrbowcs.

Fabianus plebanus in Jezero. (Dodatak: capellanus unus Georgius et Nicolaus, eiusdem).

Briccius sancte Katherine.

Blasius virginis Marie in Thwhel.

Vrbanus capellanus eiusdem.

Fol. 24. b. Canonici Chasmen-
ses: Magister Laurencius locum-
tenens. D. Thomas, cantor. D.
Matheus, custos. Magister Nico-
laus, junior. Alter magister Nico-
laus, senior. Magister Johannes.
Magister Mathias de Zylagh.
Magister Blasius. Magister Ma-
theus Drobythel. Magister Geo-
rgius, notarius. Magister Ladislaus.
Magister Gabriel.Prebendarii Chasmenses:
D. Anthonius decanus prebenda-
riorum.

Jacobus predicator.

Nicolaus Boxyth.

Gregorius de Solio.

Thomas de Erwencze.

Andreas de . . .

Poslanica sv. Save arhiepiskopa srpskoga

iz Jerusalima u Studenicu igumnu Spiridonu.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 17 listopada 1872*

ПРАВИ ЧЛАН ДР. ГЈ. ДАНИЧИЋ.

U fruškogorskom manastiru velikoj Remeti u pisanu otačniku imaju priliepljena tri lista hartije, na kojima je najprije poslanica koju je sv. Sava pisao iz Jerusalima u Studenicu igumnu Spiridonu. Ta su tri lista pisana jamačno XV vieka, te je rečena poslanica tu priepis, i to, koliko se može suditi, vjeran, osim nehotičnih pogrješaka. U njoj sv. Sava javlja najprije da je zdravo i veselo došao do svetoga grada, poklonio se sv. grobu i sva sveta mjesta obišao, po tom se sa cijelim društvom razbolio, te šaljući blagoslov igumnu i braći mu preporučuje se njihovijem molitvama. Po tom javlja igumnu da mu šalje krst i pojas, koji je polagao na svetom grobu, i ubrus, koji su mu ondje darovali, i dragi kamen, što je ondje našao; dodaje da je rad još otići u Aleksandriju i odande u Sinajsku goru i nada se da će se do proljeća vratiti k svojim. I kad ne bi bilo tih dragocjenijih pojedinosti, vrijedno bi bilo obznaniti ovu poslanicu i samoga pisca njezina radi. A što je mogu obznaniti, na tom sam dužan zahvaliti poštovanome prijatelju svome, g. Il. Ruvarcu.

Poslanica zajedno s natpisom, koji je po svoj prilici dodao prepisivač, glasi ovako:

Питанъ послании ѿъ свѣтаго Савы нѣ игуменаго великыа
лакры дома прѣнустыа н свѣтаго Сүмѣна Стоудениче
курь Спиридѣноу ѿъ свѣтаго града Іер(о)с(о)л(и)ма.

Благодѣть еи н миръ ѿъ господа бога н спаса нашего Іисоу Христа
о господи божѣ прѣвѣлюбелнымъ монъ божѣстѣнымъ сыноу, Іеромонаше
Спѣридѣне, игумене великыа лакры свѣтаго Сүмѣна, архімадрита! аште
н грѣшныа есмь, спаса моего молю съхраненоу быти (ти) доущемоу н тѣломъ
н всемоу божѣстѣноу стадоу. аште хощете оуцѣдѣти ѿ мнѣ грѣшнымъ,
тѣ съ милостію божією н свѣтою нашею молиткою здракоу н весело
дондохомъ до свѣтаго н божѣстѣнаго града, поклонихомъ се прѣсвѣтому
н божѣстѣноу грѣбоу н свѣтынымъ его мѣстомъ, прѣдъ наше въспомни-
наніе прѣдложихомъ оу свѣтымъ поклоны, ѿбидохомъ свѣтаа мѣста. егда
вѣса сѣа съвершихомъ, тогда с постыженіи поутни троудъ вѣси се разбо-
лахомъ, н на кожіе разсужденіе ѿстаклахомъ живѣть нашъ н съмыръ

нашоу, и нже боудеть ѿть насъ жнѣ, къ вамъ да възвратитъ се, а кога
 сьмрьть потребуесть, молитва ваша да прѣбоудеть съ нимъ. ты же уло-
 вѣе равнодоушнѣ, владикѣ мои, знаніе мое, нже коупно насладихоу се
 въ домоу божїи. ѹедо мое сладкое, Спїридоше, моли бога о насъ, некли-
 тонми молитвами грѣхомъ проштекїе полоуѹюу. миръ же тебе божьствомъ
 боуди, миръ же и домоу твоемоу божьствомоу, миръ же и всѣмъ соуштіимъ
 и работаюштіимъ домоу святаго Сү(ме)ѡна, миръ же всѣмъ нгоуменомъ
 приуестникомъ тконимъ, и поклоненїе нмъ твороу тобою уедомъ монмъ.
 миръ божїи да излестъ се въ срьдцѣ ваша и благословеша васъ благо-
 славлѣю, а зла творештихъ вамъ проклинаю, да не боудеть на нихъ ми-
 лость божїа ни на домохъ ихъ, ни моя молитва, и да погубмоуть яко
 безоумїи Арїи. благодѣть же господа нашего Іисоу Христа и любн бога
 ѡтца и приуестїе святаго доуха боуди всѣгда съ (въсѣ)ми вами. аминь.

Писа милостїю божїею прѣвыи архїепископъ всѣе срьбскыѣ земле
 Сава грѣшнїи.

И ето что се оу снѣмен мѣсте ѡб(рѣте), на благословенїе оудѣю ти
 крѣстьць, да ми га носншь на (къ)споминанїе, и помъсьць, ере га сьмъ
 полагаа на грѣбѣ; съ тѣмен крѣстьцемъ да ми имашъ молитвоу, носи
 ми га (выноу о) грѣле, ако и нмоу нѣоинцоу имашъ, нъ ѡно выноу носи, а
 помъсьцемъ се ѡпаши, да є выноу ѡ урѣслехъ твонхъ, гдѣ га сьмъ пола-
 галъ на грѣбе, крѣстьць и помъсьць, и такоуи сьмъ молитвоу сѣтворишь да
 би далъ богъ да би таковъ всаки христїанинъ сѣтворишь ѡ мнѣ моленїе. и
 оудѣю ти оуброусьць, што ми соу сѣмо дароваан, а ѡ га тебе дароую, на
 благословенїе да ти боуде доушевно и тѣлесно; и камнѹкъ, что сьмъ
 ѡбрѣлъ, да ти боуде на многыѣ потребе и да га носншь при себѣ. и
 моли ѡ насъ слоужителю христовъ, да ни богъ оукрѣпи и сѣхрани, да бисмо
 пакыи къ вамъ дошли. и ако ми богъ дастъ и малоу моу, нти хоштоу оу
 Александрію къ патрїархоу да се поклоню светомоу Маркоу, и ѡтъ тоудоу
 хоштоу оу Синаискоу гороу, и кѣда се оубравштоу, ако боудоу жнѣѡтънъ
 и богъ дастъ, до пролѣтїа хоштоу оу васъ быти. блюди ѹедо мое сладкое
 да не излѣзешн изъ моего нѣкоего завѣта. да аште уловѣкъ и въсь миръ
 приѡбрѣштеть а доушоу свою погоубить, коу полза есть? аште поу
 грѣшнъ есть, нъ молитва его нѣсть грѣшна и оуза егова сила есть ѡтъ
 вышнее благодѣти. да аште кто нмѣтъ блазинти се, нъ ти не съблазини
 се; прїидеть бо господъ и не закъснитъ, и да оуслышитъ ѡнъ гласъ: благо
 рабе и вѣрни, въ малѣ вѣрнъ, надѣ мноуымъ те поставлю, кинди въ ра-
 дость господа своего.

Сава прѣвыи архїепископъ.¹

¹ Као да је још било 'српски', али се већ не види добро.

Poslanica Teofila patriarha jerusalimskoga despotu srpskom Stefanu.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 17 listopada 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

Na ista tri lista, iz kojih naprijed priopćih poslanicu sv. Save, ima iza te poslanice na ostatku napisana istom rukom poslanica patrijarha jerusalimskoga Teofila despotu srpskom Stefanu. U poslanici moli patrijarah despota i sav narod za milostinju manastiru sv. Jovana krstitelja blizu Jordana, jer je pao pod „inoplemenike“, te izgubio sve svoje zemlje i dohodke, a po tom braća u njemu življahu od milostinje koja im je dolazila s Kipra, ali najposlije Kipar uzeše Genovezi, te se i ta milostinja prekide. Poslanica je jamačno bila pisana grčki, pa je prevedena u naš rukopis, i ondje glasi:

Θεοφίλῃ милостію божією патріархъ скетаго града Іер(о)с(о)лима и ѡсѡн
Палестини, Сірін, Аравіи, ѡб ѡмъ полѣ Іордана Каиа галилеиския скетаго
Сіѡна. Уеда ѡ господи възлюбленнаа рѣдовати се ѡ всемъ ниже по всехъ
градехъ же и селехъ благоуспѣшихъ господѣ и христіанскимъ властель, и
ти вѣсѡуаншіи богодарованіи благоуспѣшии деспоте Стефане господише
всѣмъ срьблемъ и бѡгомъ наставаемымъ ѡпримителю же по вѣсѡуду
благоуспѣвшихъ христіанъ и мнози принадлежащихъ къ благоуспѣію господ-
ства твоего, и вси христіанскіи архіереи и сѣщенници съ всемъ пра-
ковнымъ сѣсловіемъ, (благодѣ)ть и миръ и милость и вѣсако еже раз-
дръжително грѣхомъ и спасително молитебѣ сѣтленіе наше бѣти всѣмъ
намъ ѡтъ бога вѣсе(дръж)ителя. ѡ вѣсти сѣи оузна се всѣмъ еже къ богоу
нашему... е и благоуспѣіе непрестанно творити къ богоу. вѣсте бо нѣхъ...
и яко избавленію нашему научело и клетвѣ измѣненію.... надежда и
всѣхъ благіихъ кнѣ истиннии богъ господѣ нашъ Іисѡсъ Христѡсъ есть
иже прѣжде всѣхъ вѣкъ рѡдивши се ѡтъ безначалнаго ѡтца непрложно
и неизмѣнно, иже самъ вѣсть, пать пріемъ ѡтъ прѣупѣіе владѣице
наше богѡматере, бысть уловѣнъ и прѣвѣасть богъ, иже и прѣжде,
яко да кражіа мѡуунтелства избавити и измѣнитъ рѡдъ уловѣтскіи, и
распет се насъ ради волею, и вѣскрьсе трети дѣнь, и възнесе се и седе
ѡ десноу ѡтца и бога рекъ намъ хотен пріити живимъ и мрътвѣмъ, и
ѡстаети намъ свѣдѣтеле свѣтые свое оученики и апѡстолы съ устными
сконимъ евангеліемъ яко да имѣи оутѣрждаеміи боудемъ въ вѣсѡе бѡго-

STAR. IV.

